MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

UNIVERSITAS GALATIENSIS

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA" din IAȘI

UNIVERSITATEA VALAHIA DIN TÂRGOVIȘTE

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

Universitatea „Ștefan cel Mare" din Suceava

Lucrări ştiinţifice

SIMPOZIONUL ȘTIINȚIFIC CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ AL TINERILOR CERCETĂTORI

EDIŢIA A XXIV-a

(24-25 aprilie 2026)

Volumul 2

Republica Moldova
Chişinău, 2026

Lucrări ştiinţifice

SIMPOZIONUL ŞTIINŢIFIC CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ AL TINERILOR CERCETĂTORI

EDIȚIA A XXIV-a

24-25 aprilie 2026

Chişinău, Republica Moldova

Volumul 2

Chișinău, 2026

CZU 082=00
S 58

Lucrări ştiinţifice ale Simpozionului Ştiinţific cu participare internațională al

Tinerilor Cercetători, Ediția a XXIV, **24-25 aprilie 2026**

Copyright 2026

Editori:

Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova. Adresa: Republica Moldova, mun. Chişinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61, MD-2005, Telefon: + 37322224128, Fax: +37322221968, www.ase.md

Toate drepturile sunt rezervate

Editorii nu sunt responsabili pentru conţinutul lucrărilor ştiinţifice publicate şi nici de opiniile autorilor prezentate în acest Volum.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAŢIONALE A CĂRŢII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Simpozionul Științific cu participare internațională al Tinerilor Cercetători : Ediția a 24-a : 24-25 aprilie 2026, Chișinău : Lucrări științifice / comitetul științific: Stratan Alexandru (președinte) [et al.]. – Chișinău : SEP ASEM, 2026 – . – ISBN 978-9975-182-41-6.
Cerințe de sistem: PDF Reader.
Vol. 2. – 2026. – 487 p. : fig., tab. color. – Antetit.: Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Academia de Studii Economice a Moldovei [et al.]. – Texte : lb. rom., engl., rusă etc. – Rez.: lb. rom., engl., rusă. – Ref. bibliogr. la sfârșitul art. – În red. aut. –
ISBN 978-9975-182-44-7 (PDF). – Text : electronic.
082=00
S 58

ISBN 978-9975-182-44-7 (PDF). **DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2**

©Academia de Studii Economice din Moldova, 2026

©Editura ASEM, 2026

Acest volum include lucrările ştiinţifice prezentate la Simpozionul Ştiinţific cu participare internațională al Tinerilor Cercetători, ediția XXIV, 24-25 aprilie 2026, care s-a desfăşurat în cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova (ASEM), Chişinău, Republica Moldova.

Comitetul de organizare al Simpozionului Ştiinţific al Tinerilor Cercetători, Ediția XXIV-a, 24-25 aprilie 2026

AGRIGOROAIEI Evelina, studentă, gr. EGCE, USV Suceava, România

BABCO Iana, studentă, gr. FB 233 eng, ASEM, Republica Moldova

BELITEI Ana-Maria, studentă, gr. BA 243, ASEM, Republica Moldova

CARAUȘ Antonela, studentă, gr. CON 242, ASEM, Republica Moldova

DORMENCO Lidia, studentă, gr. CON 242, ASEM, Republica Moldova

FRIJA Laura, studentă, gr. EGCE, USV Suceava, România

GRUNZU Maria-Beatricia, studentă, gr. CIB 24, ASEM, Republica Moldova

IURII Mihaela, studentă, gr. TI-221, ASEM, Republica Moldova

JOSAN Alexandra, studentă, gr. D-231, ASEM, Republica Moldova

JORA Alexandra, studentă, gr. CON 254, ASEM, Republica Moldova

MUHINA Alexandra, studentă, gr. MRU-241, ASEM, Republica Moldova

NEGRU Daniela, studentă, gr. CON 254, ASEM, Republica Moldova

PRISECARU Alesia, studentă, gr. ADE-251, ASEM, Republica Moldova

ROTARU Luciana, masterandă, Finanțe Publice și Fiscalitate, ASEM, Republica Moldova

ȘINCARENCO Ana, studentă, gr. TAP 241, ASEM, Republica Moldova

STEȚ Vladislava, studentă, gr. FB 233 eng, ASEM, Republica Moldova

TĂBÂRȚĂ Elizabeta, studentă, gr. EMREI 253, ASEM, Republica Moldova

ȚAPU Veronica, studentă, gr. EMREI 253, ASEM, Republica Moldova

URSU Ionuț, student, gr. FB 231, ASEM, Republica Moldova

ZMEU Alexandrina, studentă, gr. TMAP 251, ASEM, Republica Moldova

Comitetul ştiinţific şi moderatorii secţiunilor al Simpozionului Ştiinţific al Tinerilor Cercetători, Ediția XXIV-a, 24-25 aprilie 2026

STRATAN Alexandru, prof. univ., dr. hab., m. c. al AȘM, Rector ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0001-7086-8604 – Președinte

COCIUG Victoria, dr., conf. univ., Prorector pentru cercetare și parteneriate, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0001-8114-4644 – Vicepreședinte

TIMOFEI Olga, dr., conf. univ., Șef Serviciul de Organizare a Evenimentelor Științifice, Direcția de Cercetare, Dezvoltare și Inovare, ASEM; Republica Moldova, ORCID 0000-0002-2201-9496

ROMANOVA Anastasia, dr., conf. univ., Specialist Principal, Serviciul de Organizare a Evenimentelor Științifice, Direcția de Cercetare, Dezvoltare și Inovare, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-2683-9827

ABRAMIHIN Cezara, dr., conf. univ., Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0001-9657-2481

BAJAN Maia, dr., conf. univ., Facultatea Contabilitate, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0001-6903-8275

BALAN Aliona, dr., conf. univ., Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-0094-7272

BĂLĂNICĂ-DRAGOMIR Mariana-Carmelia, dr., conf. univ., Universitatea Dunarea de Jos Galati, România, ORCID 0000-0002-7537-9217

BENEA-POPUȘOI Elina, conf. univ., dr., Facultatea Relații Economice Internaționale, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0001-9102-9682

BULICAN Adrian, dr., conf. univ., Facultatea Business și Administrarea Afacerilor, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-1249-5341

CARA Elena, dr., conf. univ., Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-2482-8622

CARAMAN Stela, dr., conf. univ., Facultatea Contabilitate, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-1523-7126

CATRUC Adriana, asist. univ., Facultatea Tehnologii Informaționale și Statistică Economică, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-9024-8610

CHICU Olga, asist. univ., Facultatea Tehnologii Informaționale și Statistică Economică, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0009-0007-3885-3825

CHICU Nadejda, dr., conf. univ., Facultatea Finanțe, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0009-0009-3573-4809

CIOBU Stela, dr., conf. univ., Facultatea Finanțe, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-2542-0955

COBAN Marina, dr., conf. univ., Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0009-0005-1984-9682

CODREANU Alina, drd., lector, Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0001-9996-7630

COJOCARU Vladlen, conf. univ., dr., Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, Republica Moldova, ORCID 0009-0001-8651-260

DIMA Bogdan, dr., conf. univ., West University of Timișoara, Romania, ORCID 0000-0002-0820-9904

DODU-GUGEA Larisa, conf. univ., dr., Facultatea Relații Economice Internaționale, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-4677-7053

FEDORCIUCOVA Svetlana, dr., conf. univ., Facultatea Business și Administrarea Afacerilor, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-1996-0873

GROSU Veronica, dr., conf. univ., Stefan cel Mare University, Suceava, Romania, ORCID 0000-0003-2465-4722

HACHI Mihai, conf. univ., dr., Facultatea Relații Economice Internaționale, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0001-6631-6495

HĂBĂȘESCU Mariana, asist. univ., Facultatea Business și Administrarea Afacerilor, ASEM, ORCID 0000-0003-2042-3265

HÎRBU Eduard, dr., conf. univ., Facultatea Tehnologii Informaționale și Statistică Economică, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-3281-7280

HÎRBU Stella, dr., conf. univ., Facultatea Relații Economice Internaționale, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-1896-628X

IGNATIUC Diana, dr., conf. univ., Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-8229-8941

ILIE Anca-Gabriela, prof. univ., dr. hab., Academia de Studii Economice din București, România ORCID 0009-0003-6295-0159

IORDACHE Silvia, conf. univ., dr., Facultatea Business și Administrarea Afacerilor, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-0239-0009

LIVIȚCHI Oxana, dr., conf. univ., Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-1800-3053

LOBONȚ Oana-Ramona, prof. univ., dr. hab., West University of Timișoara, România, ORCID 0000-0002-2942-3715

LOPOTENCO Viorica, conf. univ., dr. hab., Facultatea Finanțe, ASEM, ORCID 0000-0003-1296-1995

LOZAN Victoria, dr., conf. univ., Facultatea Tehnologii Informaționale și Statistică Economică, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-5869-8515

LUPAN Mariana, dr., conf. univ., USV Suceava, România, ORCID 0000-0002-2256-8276

MANASTERSKA Tatiana, PhD, Professor, University of Kalisz, Poland, ORCID 0000-0003-3567-1667

MELNIC Georgeta, dr., conf. univ., Facultatea Contabilitate, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-3876-5394

MIHALACHE Iurie, conf. univ., dr., Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-7474-7487

MISTREAN Larisa, conf. univ., dr., Facultatea Finanțe, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-4867-937X

OHRIMENCO Serghei, dr. hab., prof. univ., ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-6734-4321

PETRARIU Radu, conf. univ., dr., ASE București, România, ORCID 0000-0002-9133-0181

PÎRLOG Angela, dr., conf. univ., Facultatea Relații Economice Internaționale, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-1137-1555

PODARU Geanina, conf. univ., dr., Universitatea Dunarea de Jos Galati, România, ORCID 0009-0000-5698-350X

POPA Marina, conf. univ., dr., Facultatea Relații Economice Internaționale, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0001-7668-2309

POPESCU Mihai, dr., conf. univ., USV Suceava, România, ORCID 0009-0005-9329-9658

POPOVICI Oana-Cristina, conf. univ., dr., ASE București, România, ORCID 0000-0002-0457-9190

RENCHECHI Diana, lector univ., dr., Facultatea Finanțe, ASEM, ORCID 0000-0003-3535-7010

REMEȘOVSCHI Natalia, dr., conf. univ., Facultatea Business și Administrarea Afacerilor, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-6913-2437

RYBALCHENKO Liudmyla, PhD, University of Customs and Finance, Ukraine, ORCID 0000-0003-0413-8296

RYZHKOV Eduard, PhD, Dnipro State University of Internal Affairs, Ukraine, ORCID 0000-0002-6661-4617

RUSU Djulieta, conf. univ., dr., Facultatea Relații Economice Internaționale, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-1716-4891

SAHARNEANU Liliana, asist. univ., Facultatea Business și Administrarea Afacerilor, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-1763-4694

SAVGA Ghenadie, dr., conf. univ., Facultatea Business și Administrarea Afacerilor, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0003-3915-0359

SECRIERU Angela, prof. univ., dr. hab., Facultatea Finanțe, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-5782-8840

SHISHMANOV Krasimir, PhD, Professor, D. A. Tsenov Academy of Economics, Bulgaria, ORCID 0000-0001-9874-2149

SOCOLIUC Marian, dr., conf. univ., Stefan cel Mare University, Suceava, Romania, ORCID 0000-0001-6378-6686

SOLCAN Angela, conf. univ., dr., Facultatea Business și Administrarea Afacerilor, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-8810-7616

ȘIȘCAN Zorina, prof. univ., dr., Facultatea Relații Economice Internaționale, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-1013-752

ȚURCAN Galina, dr., lector univ., Facultatea Economie Generală și Drept, ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-7360-2761

TIMUȘ Angela, dr., conf. univ., INCE ASEM, Republica Moldova, ORCID 0000-0002-2556-3198

VELEV Dimiter, PhD, Professor, UNWE, Bulgaria, ORCID 0000-0003-3030-1819

ZACESOVA Natalia, PhD, Professor, Cherkasy National University, Ukraine, ORCID 0000-0001-8469-3681

ZAHARIEV Andrey, PhD, Professor, University of Insurance and Finance, Bulgaria, ORCID 0000-0002-0271-5814

ZLATEVA Plamena, PhD, Professor, UNWE Sofia, Bulgaria, ORCID 0009-0002-8353-4819

CONTENTS

SECTIUNEA VI. CONTABILITATE, AUDIT ŞI ANALIZĂ ECONOMICĂ

FINANCIAL AUDIT AND THE PREVENTION OF TAX FRAUD IN THE CURRENT ECONOMIC ENVIRONMENT 18
FLOREA Florentin-Gabriel, masterand, specialitatea: Managementul Sistemului Bancar
MARINESCU Sandra-Elena, masterandă, specialitatea: Auditul Entităților Publice și Private
CÎȘLARU Daniel, masterand, specialitatea:Tranzacții Internaționale și Diplomație Economică

ANALYSIS OF FINANCIAL STABILITY OF FREIGHT TRANSPORTATION ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA (BASED ON THE SRL "DARIA-TRANS" ENTERPRISE) 23
COJOCARI Daria, studentă Licențiat, specialitatea: Contabilitate

THE ROLE OF THE SYSTEM OF ECONOMIC AND FINANCIAL INDICATORS IN DIAGNOSING ENTITY PERFORMANCE 28
CAVCALIUC Ionuț, student, specialitatea: Contabilitate

THE ACCOUNTING CYCLE: FROM SOURCE DOCUMENT TO FINANCIAL STATEMENTS ... 32
CEREDNIC Euglena, studentă, specialitatea: Contabilitate
OLARI Corina, studentă, specialitatea: Contabilitate

THE ROLE OF PROFESSIONAL JUDGMENT IN THE RECOGNITION OF PROVISIONS: AN ANALYSIS BASED ON IAS 37 36
BĂDĂRĂU Nicoleta, studentă, specialitatea: Contabilitate

MANAGEMENT CONTROL OF MERCHANDISE INVENTORY: A TOOL FOR COST OPTIMIZATION AND FINANCIAL PERFORMANCE 40
DORMENCO Lidia , studentă, specialitatea: Contabilitate

E-COMMERCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: REGULATION, ACCOUNTING, PROSPECTS FOR INTERNATIONAL HARMONIZATION 44
CARAUȘ Antonela, studentă, specialitatea: Contabilitate

ACCOUNTING AS A MECHANISM FOR ENSURING THE CREDIBILITY OF ECONOMIC INFORMATION 48
JORA Alexandra, studentă, specialitatea: Contabilitate

IFRS 18: A NEW APPROACH TO THE PRESENTATION OF FINANCIAL INFORMATION 52
DEDIUC Evghenii, student, specialitatea: Contabilitate

ACCOUNTING TREATMENT OF PROPERTY, PLANT AND EQUIPMENT: A COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN IAS 16 AND NAS 57
OLOINIC Patricia, student, specialitatea: Contabilitate

THE IMPACT OF INFLATION ON THE FINANCIAL PERFORMANCE OF THE ENTERPRISE 61
GÎSCĂ Rada, studentă, specialitatea: Contabilitate

THE IMPACT OF IFRS IMPLEMENTATION ON THE QUALITY OF FINANCIAL INFORMATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA 65
DORMENCO Lidia , studentă, specialitatea: Contabilitate

SOME ASPECTS REGARDING THE SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN NAS „IMPAIRMENT OF ASSETS" AND IAS 36 69
BURLACENCO Nicoleta, studentă, specialitatea: Contabilitate

FROM LUCA PACIOLI TO ARTIFICIAL INTELLIGENCE 73
NEGRU Daniela, studentă, specialitatea: Contabilitate

INTEGRATION OF ABC/XYZ ANALYSIS INTO THE INVENTORY MANAGEMENT ACCOUNTING SYSTEM 77
STERBET Anastasia, studentă, specialitatea: Contabilitate

THE RELATIONSHIP BETWEEN ACCOUNTING AND FINANCE IN MANAGING FINANCIAL RISKS 81
CEBOTARU Diana, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci

PRODUCT LIFE CYCLE: MAIN STAGES AND THEIR SIGNIFICANCE. 87
CEAVDARI Xenia, studentă, specialitatea: Contabilitate
FURTUNA Irina, studentă, specialitatea: Contabilitate

ORGANIZATION OF ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING OF AN ENTERPRISE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN ACCORDANCE WITH NATIONAL ACCOUNTING STANDARDS 90
DANCOVA Iana, studentă, specialitatea: BA
GANCEARIUC Olga, studentă, specialitatea: BA

PREFERENTIAL REGIMES: HTP (BELARUS) VS. MITP (REPUBLIC OF MOLODVA) 95
STĂVILĂ Paula, studentă, specialitatea: Contabilitate

DIGITALIZATION OF ACCOUNTING IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: HISTORY AND PROSPECTS 99
GOVOROV Chirill, student, specialitatea: Business și Administrare

ACCOUNTING AND REVENUE REPORTING: AN ANALYSIS BETWEEN SNC AND IFRS 15 103
RUDEANU Liliana, studentă, specialitatea: Contabilitate

SECTIUNEA VII. RESURSE UMANE, AFACERI PUBLICE ȘI COMUNICARE

HEADHUNTING AS A COMPETITIVE ADVANTAGE 108
COTÎRLEA Florina Georgiana, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
POPA Andreea Victoriția, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor

THE PRODUCTIVITY PARADOX: WHY BREAKS AND DIGITAL DISCONNECTION ENHANCE THE PERFORMANCE OF THE MODERN EMPLOYEE 112
ISTRATI Adelina, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
SHUKUROV Carina, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor

MOTIVATING EMPLOYEES IN THE DIGITAL AGE 116
ALBA Simone-Narcisa-Ioana, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
BLAGU Florentina-Raluca, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor

THE MOTIVATIONAL DUALITY OF GENERATION Z: ANALYZING THE BALANCE BETWEEN MATERIAL REWARDS AND PERSONAL DEVELOPMENT OPPORTUNITIES 119
MOȘANU Dia, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
POPOVICI Daniela, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor

THE ROLE OF LEADERSHIP IN CONFLICT MANAGEMENT AND OPTIMIZATION OF ORGANIZATIONAL PERFORMANCE 122
TERGUȚĂ Nicoleta, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
LUNGU Olga, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT: RECRUITMENT, SELECTION AND MOTIVATION PROCESSES 126
LUNGU Olga, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
TERGUȚĂ Nicoleta, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor

PROFESSIONAL TRAINING IN THE ERA OF CHANGE: FROM CLASSICAL TRAINING TO INTERACTIVE EXPERIENCES 129
BELITEI Ana-Maria, studentă, specialitatea: Business și Administrare

EMPLOYEE MOTIVATION – A DETERMINING FACTOR OF ORGANIZATIONAL PERFORMANCE 133
CEBAN Victorina, studentă, specialitatea: BA

ETHICS IN RECRUITMENT: ASSESSING THE INCIDENCE OF DISCRIMINATORY AND UNETHICAL QUESTIONS IN JOB INTERVIEWS 137
LUNGU Iuliana, studentă, specialitatea: Business și administrarea afacerilor

THE PSYCHOLOGY OF TAX EVASION: MOTIVATIONAL FACTORS AND THE PERCEPTION OF TAX MORALITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA 139
BESEDOVSCHI Cătălina, studentă, specialitatea: Contabilitate

FRAMING OF FINANCIAL PERFORMANCE AND THE PERCEPTION OF FINANCIAL STATEMENT USERS 143
DORMENCO Lidia, studentă, specialitatea: Contabilitate

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL ACTIVITIES: KEY CHALLENGES 147
STERBET Anastasia, studentă, specialitatea: CON

ANALYSIS OF THE PERSONNEL RECRUITMENT PROCESS WITHIN THE ORGANIZATION 151
RAZMERIȚA Cristina, studentă, specialitatea: Business și administrare

THE ROLE OF COMMUNICATION IN ADVERTISING: HOW BRANDS SPEAK TO US 155
GROZAV Ecaterina, studentă, specialitatea Marketing și logistică

MANAGEMENT OF PERCEPTION ERRORS IN RECRUITMENT AND EVALUATION 159
ROȘCA Alessandra, studentă, specialitatea: Business și Administrare

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN A MULTIGENERATIONAL ENVIRONMENT. CHALLENGES AND SOLUTIONS APPLIED IN MODERN ORGANIZATIONS 162
DIMITRIU Flavia, studentă, specialitatea: Business și Administrare

THE IMPACT OF INCOME ON SUBJECTIVE WELL-BEING ACROSS DIFFERENT AGE GROUPS 166
CARAUȘ Antonela studentă, specialitatea: Contabilitate
FOSA Vladlena, studentă, specialitatea: Contabilitate

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN RECRUITMENT: IMPLICATIONS FOR HUMAN RESOURCE MANAGEMENT 170
ȚEPORDEI Andreea, studentă, specialitatea: Business și Administrarea Afacerilor

MOTIVATION MANAGEMENT IN THE INDUSTRIAL SECTOR: ANALYSIS OF THE TECHNIQUES USED BY EFES VITANTA MOLDOVA AND THE IMPACT ON PERFORMANCE 174
MOISEI Cornelia, studentă, specialitatea: BA

STRATEGIES FOR PREVENTING BURNOUT IN ORGANIZATIONS. THE IMPORTANCE OF BALANCE BETWEEN PROFESIONAL AND PERSONAL LIFE 178
GLIJIN Gabriel, student, specialitatea: Business și Administrare

NEPOTISM AND FAVORITISM IN THE RECRUITMENT PROCESS: A STATISTICAL ANALYSIS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND GLOBALLY, AND ORGANIZATIONAL PRACTICES FOR PREVENTION 182
GOJEANU Dan, student, specialitatea: BA

STRATEGIC HUMAN RESOURCE PLANNING WITHIN THE REPUBLICAN CLINICAL HOSPITAL "TIMOFEI MOȘNEAGA" 186
IACUB Mihaela, studentă, specialitatea: Business și Administrare

SECȚIUNEA VIII: DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI POLITICI MACROECONOMICE ÎN CONTEXT EUROPEAN ȘI GLOBAL

ANALYSIS OF CRISIS TRIGGERS AND THEIR IMPACT ON ECONOMIC GROWTH 191
BOGOEVA Milana, studentă, specialitatea: Contabilitate

QUALITY OF LIFE AND INCOME OF THE POPULATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA 195
ȚARALUNGA Olga, studentă, specialitatea: EGCE

ECONOMIC RESILIENCE VS EFFICIENCY: IMPLICATIONS FOR ECONOMIC SECURITY IN TIMES OF CRISIS 198
ZAMISNÎI Carolina, studentă, specialitate: EMREI

THE DOMINO EFFECT OF RISING FUEL PRICES AND ITS IMPACT ON PRICE DYNAMICS IN THE NATIONAL ECONOMY.....202
VORNICESCU Ionela, program de formare profesională: Finanțe și Bănci

THE EVOLUTION OF THE EXTERNAL BALANCE OF PAYMENTS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE CURRENT ECONOMIC CONDITIONS.....206
ZAIAȚ Andreea, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci

EXPORTS AND NATIONAL INCOME GROWTH IN THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA, IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT 210
LUNGU Ariadna, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci

VOLATILITY OF OIL PRICES IN THE CONTEXT OF TRADE CONFLICTS AND ITS EFFECTS ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA 214
ȚAPU Veronica, studentă, specialitatea EMREI

THE LABOR MARKET OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: EQUILIBRIUM AND IMBALANCES IN COMPARISON WITH INTERNATIONAL TRENDS, 2010-2025......218
GOVOROV Chirill, student, specialitatea: Business și Administrare

POVERTY LEVEL. SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA 222
PETRACOV Evgheni, student, specialitatea: MKL

SECȚIUNEA IX: COMPORTAMENT ECONOMIC ȘI INTERACȚIUNI STRATEGICE: ABORDĂRI MICROECONOMICE

THE LIMITS OF THE HOMO OECONOMICUS PHENOMENON IN THE FACE OF CONSUMER BEHAVIORAL REALITY 228
CEREDNIC Euglena, studentă, specialitatea: Contabilitate

COMPARATIVE STUDY ON THE FINANCIAL ACTIVITY OF ECONOMIC AGENTS BY REGIONS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA 232
NEGRU Daniela, studentă, specialitatea: Contabilitate

DIGITAL EDUCATIONAL PLATFORMS AS A SUBSTITUTE OR SUPPLEMENT TO TRADITIONAL EDUCATION.....236
DIACONU Elena, studentă, specialitatea: Managementul Resurselor Umane

AI IN EDUCATION: INCREASE IN EFFICIENCY OR AMPLIFICATION OF INEQUALITIES?...240
BĂNARU Camelia, studentă, specialitatea: MKL
EREMCIUC Sabrina, studentă, specialitatea: MKL
VĂTĂMANU Paula, studentă, specialitatea: MKL

COST FUNCTIONS AS FUNDAMENTAL TOOLS OF PRODUCTION DECISION.....244
OLARI Corina, studentă, specialitatea: Contabilitate

THE FAMILY BUDGET AND ITS RATIONAL USE 248
PÎSLARU Anastasia, studentă, specialitatea: CON

THE INFLUENCE OF COGNITIVE BIASES ON YOUNG PEOPLE'S FINANCIAL DECISIONS 252
BĂNARU Camelia, studentă, specialitatea: MKL
EREMCIUC Sabrina, studentă, specialitatea: MKL
VĂTĂMANU Paula, studentă, specialitatea: MKL

MONETIZATION MODELS IN THE DIGITAL PLATFORM ECONOMY 256
SAINSUS Lavinia, studentă, specialitatea Economie și Comunicare în Afaceri

SECTIUNEA X. PROBLEME ACTUALE DE MODERNIZARE A DREPTULUI NAȚIONAL PRIN PRISMA DREPTULUI UE

HARMONIZATION OF THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITH THE ACQUIS OF THE EUROPEAN UNION UNDER THE ASSOCIATION AGREEMENT: CHALLENGES AND PROSPECTS 261
ROBU Dumitru, student, specialitatea: Drept

ALIGNMENT WITH BASEL IV STANDARDS – A KEY PILLAR IN THE PROCESS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA'S ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION 265
CARAUȘ David-Antonio, elev, specialitatea Finanțe și Bănci

THE RIGHTS OF PRISONERS TO HUMANE CONDITIONS OF DETENTION ACCORDING TO EUROPEAN STANDARDS 269
OLĂRAȘU Neonela, studentă, specialitatea: Drept

DIGITAL LAW AND DEEPFAKES: PROTECTION OF IMAGE AND IDENTITY 273
COZACENCO Domnica, studentă, specialitatea: Drept

DIGITALIZATION OF JUSTICE AS A MEANS OF ALIGNING NATIONAL LAW WITH EUROPEAN STANDARDS 277
GOREACII Silvia, studentă, specialitatea: Drept

THE INCLUSION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN THE CONTEXT OF THE MODERNIZATION OF NATIONAL LAW THROUGH THE LENS OF EU STANDARDS 280
BUINOVSCHI Lina, studentă, specialitatea: Drept

PROCEDURE FOR DECLARING THE MISSING AND DEATH OF A PERSON 284
JOSAN Alexandra, studentă, specialitatea: EGD

CONSUMER LEGAL EDUCATION - ESSENTIAL FACTOR OF EUROPEAN INTEGRATION 288
VASCAUȚAN Andreea, studentă, specialitatea: Drept

STRENGTHENING LEGISLATIVE AND INSTITUTIONAL MECHANISMS FOR PROMOTING CONSUMER EDUCATION IN LINE WITH EUROPEAN NORMS AND STANDARDS 292
MADAN Mădălina, studentă, specialitatea: Drept

CONSUMER PROTECTION IN ACCORDANCE WITH EUROPEAN RULES 296
COTOBAN Emilia, studentă, specialitatea: CAV
ȚURCAN Evelina, studentă, specialitatea: CAV

GROUP CRIMINALITY AND THE PSYCHOSOCIAL DYNAMICS OF GANG FORMATION 299
BALMUȘ Andreea , studentă, specialitatea: Drept

LEGAL STATUS OF FREELANCERS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA 305
MELNIC Irina, studentă, specialitatea: Economie

THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION ON THE REFORM OF SOCIAL INSURANCE SYSTEMS IN DIFFERENT STATES.....307
JOSAN Alexandra, studentă, specialitatea: EGD

HUMAN TRAFFICKING - MODERN FORMS AND INTERNATIONAL PREVENTION TOOLS.....311
MATCOVSCHI Carolina, studentă, specialitatea: Drept

MANDATORY MEDIATION IN CIVIL PROCEEDINGS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA...317
STOICEV Ecaterina, studentă, specialitatea: Drept

APPEAL IN CASSATION IN THE CIVIL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: GROUNDS FOR APPEAL IN CASSATION AND LIMITS OF JUDICIAL REVIEW.....322
PÎSLARU Andreea, studentă, specialitatea: Drept

SECȚIUNEA XI. INTEGRARE ECONOMICĂ ȘI COOPERARE INTERNAȚIONALĂ

THE BELT AND ROAD INITIATIVE (NEW SILK ROAD) IN AN INCREASINGLY COMPLEX AND CONTROVERSIAL WORLD.....327
DJUGOSTRAN Iana, studentă, specialitatea: EMREI

DER INTERKULTURELLE KAPITALINDEX (IKI): EIN MODELL ZUR BEWERTUNG DER AUSSENWIRTSCHAFTLICHEN WETTBEWERBSFÄHIGKEIT DER REPUBLIK MOLDAU ...332
LEAHU Rodion, student, specialitatea: EMREI

THE EFFECT OF THE EU–MERCOSUR PARTNERSHIP AGREEMENT ON TRADE RELATIONS WITH MOLDOVA AND UKRAINE.....336
CRUȘNEVSCHI Mariana, studentă, specialitatea: EMREI

THE IMPACT OF THE EUROPEAN UNION ENLARGEMENT OF ECONOMY AND POLITICAL STABILITY IN EUROPEAN COUNTRIES 340
GANCEARIUC Olga, studentă, specialitatea: BA
OLARI Corina, studentă, specialitatea: BA

THE DYNAMICS OF THE EUR/USD EXCHANGE RATE IN AN INTERNATIONAL GEOPOLITICAL CONTEXT AND THE PROSPECTS OF A RETURN TO THE 1:1 PARITY.....345
FLOREA Florentin-Gabriel, student, specialitatea: Managementul Sistemului Bancar
IONIȚĂ (FLOREA) Adela, studentă, specialitatea: Merceologie și Managementul Calității
MARINESCU Sandra-Elena, masterandă, specialitatea: Auditul Entităților Publice și Private

COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN ESTONIA AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE TRANSITION BETWEEN A PLANED ECONOMY TO BUSINESS ECONOMY.....350
SANDU Pimen, student, specialitatea: EMREI

DETERMINANTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN EASTERN EUROPE 355
VASILIEV Ruslana-Anastasia, studentă, specialitatea: Economie mondială și relații economice internaționale

THE DILEMMA OF PROTECTIONISM VERSUS TRADE LIBERALIZATION IN SMALL ECONOMIES 359
CARABADJAC Maria, studentă, specialitatea: EMREI

ARTIFICIAL DEMAND CREATION AND ITS ROLE IN SHAPING GLOBAL TRADE DYNAMICS AND ECONOMIC COOPERATION 364
ȚAPU Veronica, studentă, specialitatea: EMREI

CRITICAL THINKING IN THE VIEW OF THE FOUR MAINSTREAMS OF ECONOMIC THOUGHT 368
JITARU Bogdan, student, specialitatea: EMREI

THE IMPACT OF TRADE WARS ON GLOBAL ECONOMY 373
TUZ Valeria, studentă, specialitatea EMREI

INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA INTO THE EUROPEAN UNION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF MACROECONOMIC AND FINANCIAL INDICATORS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT 377
OSADCIUC Anastasia, studentă, specialitatea: EMREI
CHIRON Valeria, studentă, specialitatea: EMREI

IMPACT OF GREEN REGULATIONS ON GLOBAL ECONOMIC COMPETITIVENESS 381
PARCALAB Sevastiana, studentă, specialitatea:EMREI

INDUSTRIAL REVOLUTIONS: REGULARITIES AND IMPACT ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NATION-STATES 385
ȘINCARIUC Daniel, student, specialitatea: EMREI

THE ROLE OF THE SEPA IN EUROPEAN DIGITALIZATION AND FINANCIAL INTEGRATION AND IMPACT ON THE SUSTAINABILITY OF THE FINANCIAL SYSTEM 391
PAPUC Livia, elevă, program de formare profesională: Finanțe și Bănci

SECȚIUNEA XII. DIVERSITATEA LINGVISTICĂ ȘI CULTURALĂ: AVANTAJ COMPETITIV ÎN AFACERILE INTERNAȚIONALE

CULTURAL INTELIGENCE – A CORE SKILL IN GLOBAL BUSINESS 397
ALEXEEV Valeria, studentă, specialitatea: International Economic Relations

LANGUAGE AS POWER: SHAPING INFLUENCE IN GLOBAL BUSINESS 401
BABEI Alexandru, student, specialitatea: Finanțe și Bănci
BERDILĂ Adela, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci

LA DIVERSITÉ LINGUISTIQUE ET CULTURELLE COMME LEVIER DE COMPÉTITIVITÉ À L'INTERNATIONAL: LE CAS DE PURCARI WINERIES 404
BELITEI Ana-Maria, studentă, specialitatea: BA

THE IMPACT OF THE ENGLISH LANGUAGE ON PROFESSIONAL SUCCESS IN MARKETING AND BUSINESS 408
BĂNARU Camelia, studentă, specialitatea: MKL
EREMCIUC Sabrina, studentă, specialitatea: MKL

LINGUISTIC CAPITAL AS A KEY OF ACCESS TO ACADEMIC AND CULTURAL OPPORTUNITIES: THE ERASMUS+ EXPERIENCE 412
CARABADJAC Maria, studentă, specialitatea: EMREI

THE IMPACT OF ERASMUS+ PARTICIPATION ON ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY AND ACADEMIC PERFORMANCE OF MOLDOVAN STUDENTS 416
CARAPIREA Anna, studentă, specialitatea: Drept
MARCIUC Sofia, studentă, specialitatea: Drept

ACHIEVING EXCELLENCE THROUGH INTERCULTURAL TEAMWORK: LESSONS FROM A STUDENT-LED EUROPEAN COLLABORATION IN CHIȘINĂU, REPUBLIC OF MOLDOVA ..421
CARNAUH Daniil, student, specialty: World Economy and International Economic Relations

STUDENT MOBILITY FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITHIN THE ERASMUS+ PROGRAMME 424
CEBOTARU Diana, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci

GLOCALIZATION AND CULTURAL ADAPTATION IN MULTINATIONAL MARKETING CAMPAIGNS 430
CEREVATÎI Victoria, studentă, specialitatea: MKL

LINGUISTIC AND CULTURAL DIVERSITY AS INTANGIBLE CAPITAL IN INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS 434
CERTAN Mădălina, studentă, specialitatea: EMREI

THE ROLE OF ENGLISH IN THE INTERNATIONALIZATION OF MOLDOVAN BUSINESSES 439
CIUNTU Andreea, studentă, specialitatea: Business și administrare

LINGUISTIC IDENTITY AND TRUST IN INTERNATIONAL BUSINESS COMMUNICATION: DO NATIVE SPEAKERS HAVE AN ADVANTAGE? 443
CORNEI Anastasia, studentă, specialitatea: EMREI

DIVERSITY DRIVES PROFIT: HOW LANGUAGE & CULTURE WIN GLOBAL MARKETS 447
CRECIUN Felicia, student,specialitatea Marketing & Logistics

INTERCULTURAL COMMUNICATION: LOW-CONTEXT VS. HIGH-CONTEXT COMUNICATION IN GLOBAL BUSINESS 450
DODI Andreea, studentă, specialitatea: Marketing și Logistică

DER INTERKULTURELLE KAPITALINDEX (IKI): EIN MODELL ZUR BEWERTUNG DER AUSSENWIRTSCHAFTLICHEN WETTBEWERBSFÄHIGKEIT DER REPUBLIK MOLDAU ...454
LEAHU Rodion, student, specialitatea: EMREI

LES ÉTUDIANTS EN FRANCE ET EN MOLDAVIE : DIFFERENCES, DÉFIS ET OPPORTUNITÉS.....459
LESNIC Renata, studentă, specialitatea: MKL

MULTILINGUALISM AS A COMPETITIVE ADVANTAGE IN INTERNATIONAL MARKETS 464
PAVLIȘCIUC Mădălina, studentă, specialitatea: EMREI

LES MALENTENDUS CULTURELS QUI ONT COÛTÉ DES MILLIONS AUX ENTREPRISES: UN RISQUE LIÉ À LA DIVERSITÉ LINGUISTIQUE ET CULTURELLE 468
PUNGA Evelina, studentă, specialitatea: EMREI

LANGUAGE, MANIPULATION AND MARKETS: THE IMPACT OF AI-GENERATED TEXTS ON THE MODERN ECONOMY 472
ȘPINIUC Ana, student, study programme: EMREI

THE IMPORTANCE OF GLOBAL BUSINESS ETIQUETTE.....476
VASILIEV Ruslana-Anastasia, studentă, specialitatea: Economie mondială și relații economice internaționale

GENERATION Z SLANG IN THE CONTEXT OF LINGUISTIC DIVERSITY: A COMPETITIVE ADVANTAGE FOR GLOBAL BRANDS 480
VĂTĂMANU Paula, studentă, specialitatea: Marketing și Logistică
MOGA Nicoleta, studentă, specialitatea: Marketing și Logistică

THE INFLUENCE OF CULTURAL STEREOTYPES ON THE CAREER GROWTH OF WOMEN IN EUROPEAN BUSINESS.....484
ZAVALII Ksenia, studentă, specialitatea: Contabilitate

SECTIUNEA VI CONTABILITATE, AUDIT ȘI ANALIZĂ ECONOMICĂ

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.01
CZU: 657.632:343.359

FINANCIAL AUDIT AND THE PREVENTION OF TAX FRAUD IN THE CURRENT ECONOMIC ENVIRONMENT

AUDITUL FINANCIAR ŞI PREVENIREA FRAUDEI FISCALE ÎN MEDIUL ECONOMIC ACTUAL

FLOREA Florentin-Gabriel, masterand, specialitatea: Managementul Sistemului Bancar
Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, România,
Ploiești, Bulevardul București 39, www.upg-ploiesti.ro
e-mail autor: florentin.florea@upg-ploiesti.ro

MARINESCU Sandra-Elena, masterandă, specialitatea: Auditul Entităţilor Publice şi Private
Universitatea Valahia din Târgoviște, România,
Târgoviște, Aleea Sinaia 13, www.valahia.ro
e-mail autor: elena.marinescu.ae@valahia.ro

CÎŞLARU Daniel, masterand, specialitatea:Tranzacţii Internaţionale şi Diplomaţie Economică
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: cislaru.daniel@ase.md

Abstract: *Tax fraud represents one of the major challenges faced by modern economies, generating negative effects on public revenues and on the stability of the economic environment. In this context, financial audit plays an important role in identifying and preventing irregularities within economic activities, contributing to increased transparency and financial accountability of organizations. This paper aims to analyze the role of financial audit in preventing tax fraud in the current economic environment by addressing both the theoretical framework and an empirical research based on the application of a questionnaire. The study highlights the main mechanisms through which financial audit contributes to detecting and preventing tax fraud, as well as the respondents' perception regarding the effectiveness of this control instrument. The research results indicate that most respondents consider financial audit an essential tool for ensuring financial transparency and for reducing the risk of tax fraud. Furthermore, the study emphasizes the importance of strengthening financial control mechanisms and implementing effective policies aimed at preventing fraud in the contemporary economic environment.*
Keywords: *financial audit, tax fraud, financial control, transparency, economic environment*
JEL CLASSIFICATION: M42, H26, G32

INTRODUCERE

Frauda fiscală reprezintă una dintre cele mai importante probleme ale economiei contemporane, afectând în mod direct veniturile bugetare, distorsionează concurența economică și reduce nivelul de încredere în instituțiile financiare și în mediul de afaceri. În acest context, auditul financiar reprezintă un instrument esențial pentru asigurarea transparenței și corectitudinii informațiilor financiare raportate de entitățile economice.

Scopul lucrării este analiza rolului auditului financiar în prevenirea fraudei fiscale, prin abordarea cadrului teoretic și realizarea unei cercetări empirice privind percepția respondenților asupra acestui fenomen.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Auditul financiar reprezintă un proces sistematic și independent de examinare a situațiilor financiare ale unei entități, cu scopul de a exprima o opinie profesională privind corectitudinea și

conformitatea acestora cu cadrul contabil aplicabil (Arens, Elder & Beasley, 2017). Prin intermediul auditului financiar se urmărește verificarea exactității informațiilor financiare și identificarea eventualelor erori sau fraude.

Literatura de specialitate subliniază faptul că fraudele financiare pot apărea în orice organizație, indiferent de dimensiunea sau domeniul de activitate al acesteia. Potrivit lui Albrecht et al. (2019), frauda financiară reprezintă o acțiune intenționată prin care o persoană sau o organizație obține beneficii financiare ilegale prin manipularea sau falsificarea informațiilor contabile.

Frauda fiscală reprezintă o formă particulară de fraudă financiară, constând în evitarea sau reducerea ilegală a obligațiilor fiscale prin diverse metode, precum declararea incorectă a veniturilor, falsificarea documentelor contabile sau utilizarea unor scheme financiare complexe pentru evitarea plății taxelor (Slemrod, 2007).

Cercetarea s-a bazat pe metoda anchetei sociologice, utilizând un chestionar aplicat unui eșantion de 104 respondenți.

Subiectul prezentei cercetări îl constituie modul în care este perceput rolul auditului financiar în prevenirea fraudei fiscale. Studiul urmărește atât analiza percepției respondenților asupra fenomenului fraudei fiscale, cât și evaluarea eficienței mecanismelor de control, în special a auditului financiar, în detectarea și prevenirea acestui tip de comportament economic ilicit.

Cercetarea empirică a fost realizată prin intermediul unui chestionar structurat, alcătuit din 12 întrebări, organizate în patru secțiuni principale: informații generale despre respondenți, percepția asupra fraudei fiscale, nivelul de cunoaștere al conceptului de audit financiar și opinii privind rolul auditului financiar în prevenirea fraudelor fiscale.

Colectarea datelor s-a realizat prin distribuirea chestionarului atât în format online, utilizând platforme digitale precum Google Forms, cât și în format fizic.

Datele colectate au fost analizate utilizând metode statistice descriptive, rezultatele fiind prezentate sub formă de procente și reprezentări grafice, pentru a facilita interpretarea acestora. Analiza urmărește evidențierea percepțiilor respondenților asupra rolului auditului financiar în detectarea și prevenirea fraudei fiscale, precum și identificarea principalelor mecanisme considerate eficiente pentru reducerea riscului de fraudă în mediul economic actual.

Analiza datelor relevă faptul că eșantionul este format din persoane care aparțin atât unor categorii diferite de vârstă, cât și de educație.

Din punct de vedere al vârstei: 33,65% au între 20-25 de ani; 28,85% au sub 20 de ani; 25% au între 26-35 de ani; 12,5% au peste 35 de ani (vezi Figura 1).

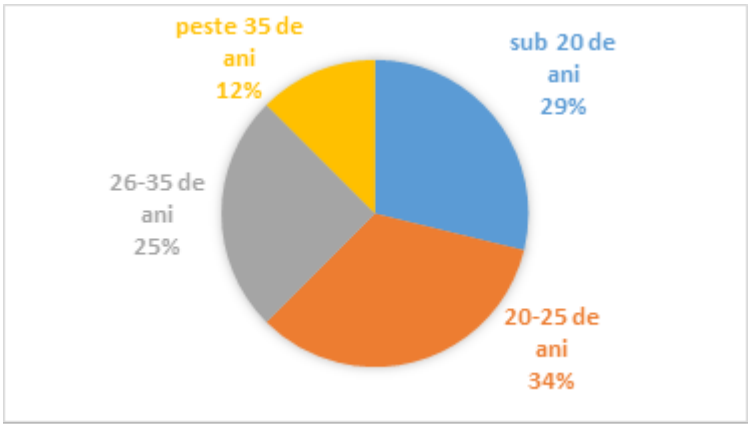

Figura 1. Repartiția pe vârste
Sursa: prelucrare proprie în Microsoft Excel

Eșantionul este dominat de populație tânără, astfel peste 60% dintre respondenți au vârste sub 25 de ani, ceea ce sugerează o perspectivă a unei generații moderne, dar cu mai puțină experiență asupra fenomenului fraudei fiscale.

În ceea ce privește nivelul de studii:
38,46% au studii liceale;
36,54% au studii de licență;
21,15% au master;
3,85% au doctorat.

Aproximativ 60% dintre respondenți au studii superioare, ceea ce conferă un grad bun de credibilitate răspunsurilor.

În ceea ce privește domeniul de activitate (vezi Figura 2), se observă o diversitate semnificativă, fapt care oferă o perspectivă multidimensională asupra fenomenului analizat, astfel:
44,23% activează în domenii economice;
20,19% activează în administrație publică;
16,35% activează în domenii juridice – drept;
19,23% activează în alte domenii.

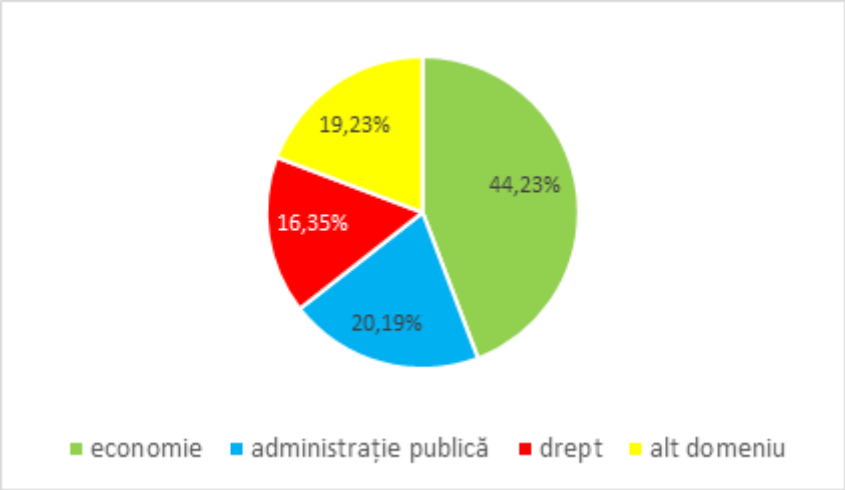

Figura 2. Domeniul în care activează respondenții
Sursa: prelucrare proprie în Microsoft Excel

Totuși, datorită faptului că aproape jumătate din eșantion are legătură directă cu domeniul financiar, crește relevanța opiniilor privind auditul.

Percepția generală asupra fraudei fiscale este confirmată de rezultate, care arată în mod clar că frauda fiscală este percepută ca o problemă majoră în economia actuală și are un impact semnificativ asupra dezvoltării economice a unei țări.

Astfel, la întrebarea "Considerați că frauda fiscală reprezintă o problemă majoră în economia actuală?", 83,65% dintre respondenți au răspuns ferm cu "Da", 9,62% nu au fost de acord și 6,73% nu au avut o opinie.

În ceea ce privește impactul asupra dezvoltării economice a unei țări, 57,69% dintre respondenți consideră că frauda fiscală afectează în mare măsură, 30,77% în măsură moderată și 11,54% consideră acest impact redus. Gradul de afectare este evaluat, în general, la un nivel ridicat, ceea ce indică o conștientizare a consecințelor negative ale fraudei fiscale.

Referitor la domeniile economice în care apare cel mai des frauda fiscală, respondenții indică în principal sectoarele caracterizate prin tranzacții frecvente și control mai dificil, fapt confirmat și de literatura de specialitate, rezultatele fiind următoarele:
39,42% - comerț;
32,69% - servicii;
10,58% - construcții;
9,62% - industrie;
7,69 % - nu știu.

Pentru a putea aprecia în mod corect eficiența auditului financiar în combaterea fraudei fiscale, este nevoie ca aceștia să fie familiarizați cu conceptul de "audit financiar". În mare, respondenții afirmă că sunt familiarizați cu conceptul de audit financiar (45,19% declară că sunt familiarizați, 37,5% declară că sunt familiarizați parțial).

Totuși, nu trebuie neglijat faptul că există un segment de respondenți care nu au o înțelegere clară a acestui concept, fapt care poate influența percepțiile asupra acestui subiect și indică, de asemenea, necesitatea adoptării unor măsuri suplimentare de educație financiară.

Un rezultat semnificativ al cercetării este faptul că majoritatea respondenților sunt de părere că auditul financiar are o contribuție în detectarea fraudei fiscale, confirmând rolul tradițional al auditului – verificarea conformității situațiilor financiare, identificarea erorilor și neregulilor și semnalarea riscurilor de fraudă. Aproximativ 85% dintre respondenți sunt de părere că auditul contribuie într-o măsură moderată spre mare și doar 15% consideră că are o contribuție mică, spre deloc. Astfel, auditul este recunoscut ca fiind un instrument de detectare util, deși nu suficient de eficient singur, ci alături de alte metode.

Pe lângă funcția de detectare, s-a confirmat de către respondenți și rolul important pe care auditul îl are în prevenirea fraudei fiscale. Părerile sunt împărțite, 46,15% consideră că previne frauda în totalitate, 44,23% sunt de părere că poate preveni doar parțial și 9,62% consideră că nu poate preveni frauda. Astfel, se poate spune că peste 90% recunosc rolul preventiv al auditului, dar este perceput ca un mecanism de descurajare decât ca o soluție completă.

Deși rezultatele sunt fragmentate, acestea indică tendințe clare referitoare la activitățile care ar putea funcționa eficient în prevenirea fraudei:

16,35% aleg exclusiv digitalizarea;

12,5% aleg auditul financiar simplu;

combinațiile cele mai frecvente constau în digitalizare și audit financiar (13,46%) sau inspecții fiscale și digitalizare (12,5%).

Se poate deduce faptul că nu există o soluție unică, iar prevenirea fraudei este percepută ca un sistem integrat (audit + control + tehnologie).

Corelând cu tendința de alegere a auditului financiar ca instrument de prevenire a fraudei, rezultatele arată faptul că un audit recurent descurajează frauda, astfel 77,88% dintre respondenți răspunzând afirmativ la întrebarea "Considerați că un audit financiar recurent (periodic) contribuie la descurajarea fraudei fiscale?".

Deoarece fenomenul fraudei fiscale reprezintă o problemă majoră, cu impact direct asupra economiei, este esențial să fie identificate soluții și să se adopte măsuri ferme pentru prevenirea și combaterea acestui tip de comportament. Astfel, printre măsurile propuse de respondenți se regăsesc:

audituri financiare periodice (71 apariții – aproximativ 68% din răspunsuri, în diverse forme);

inspecții fiscale tematice (45 apariții – aproximativ 43,27%);

Educație economică și fiscală (34 apariții – aproximativ 32,69%).

Aceste rezultate indică o orientare clară a respondenților către mecanisme formale de control, auditul financiar fiind perceput drept principalul instrument de prevenire și descurajare a fraudei fiscale.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În contextul actual al economiei globale, caracterizat de dinamism, complexitate și incertitudine, frauda fiscală continuă să reprezinte o provocare majoră pentru stabilitatea financiară a statelor și pentru buna funcționare a mediului economic. Rezultatele cercetării empirice realizate evidențiază faptul că auditul financiar este perceput de majoritatea respondenților drept un instrument esențial în detectarea și prevenirea fraudei fiscale, confirmând astfel importanța acestuia în cadrul mecanismelor de control financiar.

În ceea ce privește rolul auditului financiar, respondenții evidențiază contribuția acestuia la creșterea transparenței, la identificarea neregulilor financiare și la consolidarea disciplinei economice

în cadrul organizațiilor. Auditul financiar este perceput nu doar ca un instrument de control, ci și ca un mecanism preventiv, capabil să reducă riscul apariției fraudelor prin implementarea unor proceduri riguroase și prin monitorizarea continuă a activităților financiare.

Totodată, cercetarea subliniază importanța consolidării cadrului instituțional și a mecanismelor de control financiar, precum și necesitatea dezvoltării unei culturi organizaționale bazate pe etică și responsabilitate. În acest sens, auditul financiar trebuie susținut de politici publice eficiente, de reglementări clare și de o colaborare strânsă între instituțiile de control și mediul economic.

În urma analizei datelor colectate prin intermediul chestionarului, se evidențiază faptul că percepția respondenților asupra fraudei fiscale și a rolului mecanismelor de control este una clar conturată și fundamentată pe realități economice actuale.

Rezultatele studiului confirmă ipotezele și ating obiectivele: frauda fiscală este considerată un fenomen de amploare, cu impact semnificativ asupra economiei, majoritatea respondenților recunoscând efectele negative ale acesteia asupra veniturilor bugetare îi asupra mediului concurențial. Totodată, identificarea domeniilor comerțului și serviciilor ca fiind cele mai vulnerabile indică faptul că din cauza volumului ridicat de tranzacții și a gradului redus de control generat de această situație, este facilitată apariția practicilor frauduloase.

Cu toate acestea, studiul prezintă și anumite limitări, generate de dimensiunea eșantionului și de structura acestuia, fiind concentrat în principal asupra mediului universitar și a persoanelor cu interes în domeniul economic. În consecință, rezultatele nu pot fi generalizate la nivelul întregii populații, însă oferă o imagine relevantă asupra percepțiilor existente în rândul tinerilor și al viitorilor specialiști în domeniu.

În concluzie, auditul financiar se confirmă ca un instrument indispensabil în prevenirea și combaterea fraudei fiscale, contribuind semnificativ la creșterea transparenței și la asigurarea unui mediu economic stabil. Dezvoltarea și adaptarea continuă a mecanismelor de audit, în corelație cu evoluțiile economice și tehnologice, reprezintă o condiție esențială pentru limitarea fenomenului de fraudă fiscală în societatea contemporană.

REFERINȚE:

1. Albrecht, W. S., Albrecht, C. O., Albrecht, C. C., & Zimbelman, M. F. (2019). *Fraud examination* (6th ed.). Cengage Learning.
2. Association of Certified Fraud Examiners (ACFE). (2022). *Report to the Nations: Global Study on Occupational Fraud and Abuse*. ACFE.
3. Beasley, M. S., Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Neal, T. L. (2010). Fraudulent financial reporting 1998–2007. *Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO)*.
4. International Federation of Accountants (IFAC). (2018). *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements*. IFAC.
5. Knechel, W. R., Salterio, S. E., & Ballou, B. (2020). *Auditing: Assurance and risk* (5th ed.). Routledge.
6. Popa, A. F., & Ionescu, B. S. (2016). Fraud and corruption in public institutions. *Procedia Economics and Finance*, 39, 376–381.
7. Singleton, T. W., & Singleton, A. J. (2010). *Fraud auditing and forensic accounting* (4th ed.). Wiley.
8. Transparency International. (2023). *Corruption Perceptions Index*. Transparency International.

Coordonatori științifici: VOINEA Cristina-Maria, dr., lect. univ.,
Universitatea Valahia din Târgoviște, România,
Târgoviște, Aleea Sinaia 13, www.valahia.ro
e-mail: cristina.voinea@valahia.ro

TEODORESCU Cristian, dr., conf. univ.,
Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, România,
Ploiești, Bulevardul București 39, www.upg-ploiesti.ro
e-mail: cteodorescu@upg-ploiesti.ro

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.02
CZU:[005.52:658.155]:338.47(478)

ANALYSIS OF FINANCIAL STABILITY OF FREIGHT TRANSPORTATION ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA (BASED ON THE SRL "DARIA-TRANS" ENTERPRISE)

АНАЛИЗ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ГРУЗОВЫХ ПЕРЕВОЗОК В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА (НА ОСНОВЕ ПРЕДПРИЯТИЯ SRL «DARIA-TRANS»)

COJOCARI Daria, studentă Licențiat, specialitatea: Contabilitate
Universitatea de Stat din Comrat,
Republica Moldova, Comrat, str. A. Galațana 17,
e-mail autor: daria.kojokari@kdu.md

Abstract: *The article examines the financial stability of freight transport enterprises in the Republic of Moldova based on the analysis of SRL "DARIA-TRANS." The relevance of the topic is determined by the high importance of the transport sector for the country's economy, as well as the need to assess the ability of enterprises to maintain a stable financial position under conditions of market changes, rising costs, and increasing competition. The study analyzes the key financial indicators of the enterprise for 2022-2024, including the equity ratio, the debt-to-equity ratio, current liquidity, asset structure, and sales profitability. Methods of financial analysis, comparative analysis, and evaluation of indicator dynamics were applied. The results of the research showed that in 2022 the enterprise was characterized by a high level of financial stability, strong profitability, and significant financial independence. However, in 2024 a deterioration in several indicators was observed, including a decline in liquidity and profitability, as well as an increase in dependence on borrowed funds. These changes indicate a decrease in the financial stability of the enterprise over time. The findings allow us to conclude that the financial stability of freight transport enterprises largely depends on capital structure, cost management efficiency, and the influence of external economic factors.*
Keywords: *financial stability, freight transportation, profitability, liquidity, coefficients, transport company, Republic of Moldova*
JEL CLASSIFICATION: L91, M21

ВВЕДЕНИЕ

В условиях глобализации и активной интеграции Республики Молдова (РМ) на европейские рынки, грузовые перевозки становится важнейшим фактором конкурентоспособности национальной экономики. Для РМ, как аграрно-ориентированной страны, грузоперевозки имеют особое значение, поскольку обеспечивают своевременную доставку сельскохозяйственной продукции на внутренние и внешние рынки, а также создают устойчивую основу для транспортных компаний страны по предоставлению транспортных услуг.

Актуальность данной темы обусловлена тем, что в современных условиях нестабильной экономической среды предприятия сферы грузовых перевозок сталкиваются с ростом затрат, усилением конкуренции и необходимостью эффективного управления финансовыми ресурсами. В таких условиях особое значение приобретает оценка финансовой устойчивости, которая является ключевым показателем стабильности и способности предприятия к долгосрочному функционированию. Анализ финансовой устойчивости позволяет своевременно выявлять финансовые риски и определять направления повышения эффективности деятельности предприятия.

Целью данной работы является анализ финансовой устойчивости предприятия грузовых перевозок SRL «DARIA-TRANS» на основе данных его финансовой отчётности.

Для достижения поставленной цели необходимо решить следующие задачи: изучить теоретические основы финансовой устойчивости предприятия; рассчитать основные коэффициенты финансовой устойчивости и ликвидности; оценить динамику показателей и уровень финансовой устойчивости предприятия.

Методы исследования. В процессе исследования предполагается рассчитать ряд ключевых финансовых коэффициентов, в том числе коэффициент автономии, коэффициент соотношения собственных и заемных средств, а также коэффициент текущей ликвидности. Дополнительно может быть проведен анализ показателей рентабельности, позволяющий оценить эффективность использования ресурсов транспортного предприятия. Расчёт данных коэффициентов будет осуществляться на основе показателей бухгалтерской отчётности предприятия, в частности бухгалтерского баланса.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Финансовая устойчивость – это способность компании своевременно погашать свои финансовые обязательства и вести деятельность без кассовых разрывов. Она отражает способность бизнеса обеспечивать свою операционную, инвестиционную и финансовую деятельность, в том числе обслуживание кредитов и займов, вне зависимости от внешних экономических факторов и поведения контрагентов.

Цель анализа финансовой устойчивости заключается в оценке уровня финансовой независимости организации, достаточности собственного капитала, способности функционировать без значительного привлечения заемных средств, а также в выявлении динамики изменения данных показателей. (Литовка,2020)

Финансовая устойчивость – структура активов и пассивов, обеспечивающая развитие предприятия, в том числе рост его прибыли и капитала, при сохранении платежеспособности и кредитоспособности при допустимом уровне хозяйственного риска. Основными показателями, характеризующими финансовую устойчивость, являются коэффициенты финансовой устойчивости, автономии, маневренности и финансирования. Высокий уровень финансовой устойчивости обеспечивается большой долей собственного капитала в общей сумме средств, используемых предприятием (Кюркчу, 2018).

Анализ финансовой устойчивости проводится на основе данных финансовой отчетности компании, прежде всего бухгалтерского баланса. В качестве дополнительного источника информации может использоваться управленческая отчётность.

В рамках данной работы будет проведена оценка финансовой устойчивости предприятия SRL DARIA-TRANS, которое располагается в мун.Комрат и занимается оказанием услуг по грузовым перевозкам. Для достижения поставленной цели необходимо выполнить анализ основных показателей финансового состояния, характеризующих уровень устойчивости, платежеспособности и независимости предприятия.

Для расчёта показателей финансовой устойчивости используются следующие формулы:

Коэфф. автономии= собственный капитал/валюта баланса (Тодорич,2017)

Коэфф. соотношения собственных и заемных средств=Заемный капитал / Собственный капитал (Тодорич,2017)

Коэфф. текущей ликвидности=Оборотные активы/Текущие обязательства (Тодорич,2022)

Доля долгосрочных активов=долгосрочные активы/активы (Тодорич,2022)

Доля оборотных активов=оборотные активы/активы (Тодорич,2022)

Рентабельность продаж=(валовая прибыль /доход от продаж)100% (Тодорич,2022)

Таблица1 **Показатели финансовой устойчивости предприятия SRL «DARIA-TRANS» за 2022-2024 гг.**

Показатели	**2022**	**2023**	**2024**
Коэффициент автономии	0,634	0,606	0,545
Коэффициент соотношения собственных и заемных средств	0,576	0,648	0,832
Коэффициент текущей ликвидности	1,115	1,124	0,514
Доля долгосрочных активов, %	59,2	57,8	77,9
Доля оборотных активов, %	40,8	42,1	22,1
Рентабельность продаж, %	72,65	56,6	8,08

Источник: составлено автором

Финансовые результаты предприятия за 2022 год свидетельствуют о высокой эффективности деятельности. Доходы от оказания транспортных услуг составили 2 691 806 леев, при этом вся выручка сформирована за счёт основного вида деятельности. Чистая прибыль достигла 1 955 641 леев, а прибыль до налогообложения - 1 360 043 леев, что указывает на эффективную операционную деятельность. Рентабельность продаж составила 72,65%, что отражает высокую прибыльность предоставляемых услуг. В структуре активов преобладают долгосрочные активы (59,2%), основную часть которых составляют транспортные средства. Оборотные активы занимают 40,8%, что характерно для предприятий транспортной отрасли и отражает их капиталоёмкость. Доля собственного капитала составляет 63,4%, что превышает нормативный уровень и свидетельствует о высокой финансовой независимости предприятия.

Таким образом, анализ за 2022 год показывает, что SRL «DARIA-TRANS» характеризуется высоким уровнем финансовой устойчивости, прибыльности и независимости от заемного капитала, эффективно используя имеющиеся ресурсы и занимая стабильные позиции на рынке грузовых перевозок РМ.

Финансово-экономические показатели предприятия за 2023 год свидетельствуют о достаточно устойчивом и эффективном функционировании. Коэффициент автономии составляет 0,606, что превышает нормативное значение (0,5) и указывает на высокий уровень финансовой независимости. Коэффициент соотношения собственных и заемных средств равен 0,648, что свидетельствует об умеренной зависимости от заемного капитала и сбалансированной структуре финансирования. Показатель текущей ликвидности составляет 1,124, что соответствует нормативному уровню и отражает способность предприятия своевременно погашать краткосрочные обязательства. В структуре активов преобладают долгосрочные активы (57,8%), что характерно для предприятий грузовых перевозок и связано с высокой капиталоёмкостью деятельности. Оборотные активы составляют 42,1%. Рентабельность продаж находится на высоком уровне и составляет 56,6%, что свидетельствует об эффективной основной деятельности.

Таким образом, предприятие характеризуется достаточным уровнем финансовой устойчивости, высокой прибыльностью и приемлемой ликвидностью, эффективно используя собственные ресурсы и сохраняя стабильные позиции в сфере грузовых перевозок.

Анализ финансовой устойчивости предприятия за 2024 год показывает изменение ключевых показателей по сравнению с предыдущим периодом. Коэффициент автономии составляет 0,545, что остаётся выше нормативного уровня (0,5), однако наблюдается его снижение, свидетельствующее о сокращении финансовой независимости. Коэффициент соотношения собственных и заемных средств увеличился до 0,832, что указывает на рост зависимости от заемного капитала. Коэффициент текущей ликвидности составил 0,514, что ниже нормативного значения и отражает снижение платёжеспособности предприятия. В структуре активов доля долгосрочных активов выросла до 77,9%, тогда как доля оборотных активов снизилась до 22,1%, что усиливает капиталоёмкость и снижает ликвидность. Рентабельность продаж резко снизилась до 8,08%, что свидетельствует о падении эффективности деятельности.

Таким образом, в 2024 году наблюдается ухудшение финансовой устойчивости предприятия, выражающееся в снижении ликвидности, рентабельности и финансовой независимости, а также росте зависимости от заемного капитала.

Анализ финансовой устойчивости предприятия в динамике за 2022–2024 гг. показывает наличие негативных тенденций в его развитии. Если в 2022 году предприятие характеризовалось высоким уровнем финансовой устойчивости, достаточной ликвидностью и высокой рентабельностью, то к 2024 году его финансовое состояние заметно ухудшилось.

В первую очередь наблюдается снижение коэффициента автономии с 0,606 до 0,545, что указывает на постепенное уменьшение доли собственного капитала в структуре источников финансирования. Одновременно увеличился коэффициент соотношения собственных и заемных средств (с 0,648 до 0,832), что свидетельствует о росте зависимости предприятия от заемного капитала. Такая тенденция может быть связана с необходимостью привлечения дополнительных финансовых ресурсов, например, для обновления или расширения транспортного парка.

Существенное ухудшение наблюдается в показателях ликвидности: коэффициент текущей ликвидности снизился с 1,124 до 0,514, опустившись ниже нормативного уровня. Это свидетельствует о снижении способности предприятия своевременно погашать краткосрочные обязательства и может быть связано с сокращением объема оборотных активов или неэффективным управлением дебиторской задолженностью и денежными средствами. Изменения произошли и в структуре активов: доля долгосрочных активов увеличилась с 57,8% до 77,9%, тогда как доля оборотных активов сократилась с 42,1% до 22,1%. Это указывает на усиление капиталоёмкости предприятия, что характерно для отрасли грузовых перевозок, однако чрезмерное увеличение внеоборотных активов может негативно сказываться на ликвидности и финансовой гибкости.

Наиболее значительное снижение отмечается по показателю рентабельности продаж: с 56,6% в 2022 году до 8,08% в 2024 году. Это свидетельствует о резком падении эффективности основной деятельности, что может быть обусловлено ростом издержек (топливо, обслужи-вание транспорта, заработная плата), усилением конкуренции или снижением тарифов на перевозки.

Таким образом, в течение анализируемого периода предприятие перешло от устойчивого и прибыльного состояния к более напряжённому финансовому положению. Снижение рентабельности, ухудшение ликвидности и рост зависимости от заемных средств свидетельствуют об ослаблении финансовой устойчивости. Это требует принятия управленческих решений, направленных на оптимизацию затрат, повышение эффективности использования оборотных активов и восстановление финансового равновесия.

ВЫВОДЫ. На основе проведённого анализа можно сделать вывод о том, что финансовая устойчивость предприятий грузовых перевозок в РМ формируется не только под влиянием внутренних факторов (структуры капитала, эффективности использования ресурсов), но и в значительной степени зависит от внешней экономической среды. Существенное влияние оказывают такие факторы, как рост цен на топливо, увеличение затрат на техническое обслуживание транспорта, инфляционные процессы, а также уровень конкуренции на рынке транспортных услуг.

Снижение рентабельности и ухудшение ликвидности предприятия в 2024 году могут быть связаны именно с удорожанием эксплуатационных расходов и изменением рыночных условий, что характерно для всей отрасли грузоперевозок. В этих условиях предприятия вынуждены привлекать дополнительные заемные средства и увеличивать долю долгосрочных активов, что, в свою очередь, влияет на их финансовую устойчивость.

Таким образом, обеспечение устойчивого развития предприятий грузовых перевозок требует не только эффективного внутреннего управления, но и адаптации к внешним экономическим изменениям, что является условием сохранения их финансовой стабильности.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Кюркчу, В. (Сост.). (2018). *Словарь экономических терминов по анализу хозяйственной деятельности предприятия*. Комратский государственный университет; Tipografia Centrala.
2. Литовка.Д.(2020). Анализ финансовой устойчивости, электронный источник https://wiseadvice-it.ru/o-kompanii/blog/articles/analiz-finansovoi-ustoichivosti/?ysclid=mn2xiiz5nr124838309
3. Тодорич Л.(2017). *Основы финансового менеджмента* Комратский государственный университет, Научно - исслед. центр "Прогресс".
4. Тодорич Л.(2022). *Финансы* предприятий Комратский государственный университет, Научно-исследовательский центр "Прогресс"; A & V Poligraf).
5. Финансовая отчетность предприятия SRL «DARIA-TRANS» за 2022-2024 годы

Coordonator științific: CHIURCCIU Vitali
ORCID ID: 0000-0002-7218-7121
Universitatea de Stat din Comrat,
Republica Moldova, Comrat, str. A. Galațana 17,
www.kdu.md, e-mail: vitali.kyurkchu@kdu.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.03
CZU: 005.915:[005.52:005.216.1](478)

THE ROLE OF THE SYSTEM OF ECONOMIC AND FINANCIAL INDICATORS IN DIAGNOSING ENTITY PERFORMANCE

ROLUL SISTEMULUI DE INDICATORI ECONOMICO-FINANCIARI ÎN DIAGNOSTICAREA PERFORMANȚEI ENTITĂȚII

CAVCALIUC Ionuț, student, specialitatea: Contabilitate
Colegiul Național de Comerț al ASEM, Strada Petru Rareș 18
Telefon: +37369724839
e-mail autor: cavcaliucionut@gmail.com

Abstract: *The paper examines the role of the system of economic and financial indicators in diagnosing entity performance, using S.R.L. X-Service as a case study. The research is motivated by the need to combine liquidity, leverage, profitability and operating-efficiency indicators in a coherent analytical framework that supports managerial decisions. The study uses comparative analysis, dynamic analysis and indicator-based diagnosis for the period 2022–2024, based on publicly available company data. The results show that the entity strengthened its short-term liquidity and reduced its debt burden, while profitability deteriorated significantly in 2024, despite the recovery of sales revenues. The evidence suggests that an isolated reading of a single indicator can be misleading; only a system of interrelated indicators allows a balanced diagnosis of financial position and performance. The article highlights that the company displays a favorable solvency profile and improved working-capital management in 2024, but also a visible compression of profit margins and return on equity. Therefore, the system of indicators plays both a diagnostic role, by identifying vulnerabilities and strengths, and a predictive role, by supporting corrective measures related to cost control, commercial policy and working-capital optimization.*
Key words: *performance, financial diagnosis, liquidity, profitability, leverage, ratio analysis, working capital.*
JEL CLASSIFICATION: G32, M41.

INTRODUCERE

În condițiile intensificării concurenței, ale volatilității mediului economic și ale exigențelor sporite ale creditorilor, investitorilor și managerilor, diagnosticul performanței entității nu mai poate fi realizat prin apelul la un singur indicator. Rezultatele financiare, poziția de lichiditate, gradul de îndatorare și eficiența utilizării resurselor trebuie evaluate în mod integrat, deoarece fiecare dintre aceste dimensiuni exprimă o fațetă distinctă a performanței. În acest context, sistemul de indicatori economico-financiari reprezintă un instrument esențial al analizei financiare, capabil să transforme informația contabilă brută în concluzii utile pentru decizie.

Literatura de specialitate evidențiază faptul sau demonstrează că „analiza pe bază de rate” oferă un cadru sintetic pentru aprecierea sănătății financiare a entității, fiind utilizată în evaluarea riscului, în controlul managerial și în fundamentarea deciziilor strategice. Ratele sunt uzuale tocmai pentru că permit comparabilitatea în timp, între firme și între niveluri diferite de activitate, iar gruparea lor în clase – lichiditate, solvabilitate, rentabilitate și activitate – facilitează o diagnoză structurată a întreprinderii (Delen et al., 2013; Ecobici, 2016; Zlati et al., 2022).

Scopul articolului este evidențierea rolului sistemului de indicatori economico-financiari în diagnosticarea performanței entității, prin aplicarea unei analize pe cazul S.R.L. X-Service. Pentru realizarea scopului au fost stabilite următoarele *obiective ale cercetării*: delimitarea conceptuală a performanței și a diagnosticului financiar și sistematizarea principalelor categorii de indicatori relevante, analiza evoluției indicatorilor de performanță și a principalilor KPI financiari (Key Performance Indicators) ai entității în perioada 2022–2024, cât și formularea concluziilor și recomandărilor manageriale pe baza relațiilor dintre indicatori.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

În sens economic și managerial, performanța entității reflectă capacitatea acesteia de a utiliza resursele disponibile în vederea obținerii de rezultate superioare și sustenabile. Din perspectivă financiară, performanța se exprimă prin capacitatea firmei de a genera vânzări, profit, fluxuri de numerar și randamente adecvate pentru capitalurile investite. Prin urmare, performanța nu se reduce la nivelul profitului, ci presupune corelarea rezultatului cu resursele, riscul și structura financiară a întreprinderii. Această abordare este susținută și de autorii (Zorn et al., 2018; Tudose et al., 2020), care consideră, că performanța este analizată prin corelarea indicatorilor financiari și economici.

Diagnosticul financiar reprezintă procesul prin care sunt investigate cauzele și efectele fenomenelor economico-financiare ale întreprinderii, în baza informațiilor furnizate de situațiile financiare și de indicatorii derivați din acestea. Analiza prin rate permite interpretarea simultană a poziției curente și a tendințelor, ceea ce o face utilă atât pentru managementul intern, cât și pentru creditorii externi. Totodată, literatura studiată subliniază că relevanța indicatorilor crește atunci când ei sunt analizați sub formă de sistem, și nu izolat, deoarece relațiile dintre rentabilitate, lichiditate, îndatorare și eficiență pot evidenția compromisuri manageriale și probleme structurale (Alarussi, 2021).

Metodologic, cercetarea se bazează pe analiza comparativă și dinamică a indicatorilor publicați pentru entitatea S.R.L. X-Service, anii 2022–2024. Au fost utilizate două categorii de date: indicatorii de performanță (*venituri din vânzări, profit net, număr de angajați*) și indicatorii cheie de performanță KPI (*lichiditate, structură financiară, rentabilitate și gestiune a creanțelor/datoriilor*).

Din punct de vedere al frecvenței de utilizare, indicatorii aplicați în practica diagnosticului financiar sunt definiți prin următoarele relații de calcul: *rata curentă = active circulante / datorii curente; rata rapidă = (active circulante – stocuri) / datorii curente; rata datoriilor = datorii totale / active totale; rentabilitatea vânzărilor (ROS) = profit / venituri din vânzări × 100; rentabilitatea capitalurilor proprii (ROE) = profit net / capital propriu × 100.*

Relevanța lor nu rezultă doar din formula de calcul, ci mai cu seamă din interpretarea acestora în ansamblu: *o lichiditate foarte mare poate semnala prudență financiară, dar și utilizarea ineficientă a activelor* sau *o scădere a îndatorării reduce riscul financiar, însă poate limita efectul de levier asupra rentabilității capitalului propriu.*

În vederea evidențierii dinamicii performanței economice a entității, sunt analizați principalii indicatori de performanță: veniturile din vânzări, profitul net și numărul de angajați, sistematizați în tabelul 1.

Tabelul 1. Dinamica indicatorilor de performanță ai S.R.L. X-SERVICE în perioada 2022–2024

Anii	Venituri din vânzări (mil. MDL)	Profit net (mil. MDL)	Numărul de angajați
2022	10,48	1,46	6
2023	9,71	1,06	5
2024	11,04	0,4816	5

Sursa: elaborat de autor în baza datelor publicate de platforma Data2B pentru S.R.L. X-Service.

Datele din Tabelul 1 relevă o evoluție mixtă a performanței companiei. Veniturile din vânzări au scăzut de la 10,48 mil. MDL în 2022 la 9,71 mil. MDL în 2023, după care au crescut la 11,04 mil. MDL în 2024, depășind nivelul inițial. Această recuperare a cifrei de afaceri exprimă menținerea capacității comerciale a firmei. Totuși, profitul net a urmat o traiectorie descendentă, de la 1,46 mil. MDL în 2022 la 0,4816 mil. MDL în 2024, ceea ce indică o erodare accentuată a eficienței economice.

Numărul de angajați s-a redus de la 6 la 5 persoane începând cu anul 2023, iar acest fapt poate fi interpretat în două moduri. Pe de o parte, compania a reușit să-și majoreze venitul mediu per salariat, de la aproximativ 1,75 mil. MDL în 2022 la 2,21 mil. MDL în 2024, ceea ce sugerează o creștere a productivității comerciale.

Pentru aprofundarea diagnosticului performanței economico-financiare, este necesară analiza principalilor indicatori financiari, care reflectă poziția de lichiditate, structura capitalului, nivelul rentabilității și eficiența gestionării resurselor entității, prezentați sintetic în tabelul 2.

Tabelul 2. Principalii indicatori financiari utilizați în diagnosticarea performanței

KPI	2022	2023	2024
Rata curentă	3,66	4,19	6,76
Rata rapidă	1,83	2,67	4,29
Rata de dependență financiară, %	35,79	24,83	25,82
Rata datoriilor	0,56	0,33	0,35
Rentabilitatea vânzărilor (ROS), %	16,22	12,45	5,19
Rentabilitatea capitalurilor proprii (ROE), %	21,23	14,61	6,63
Marja de profit operațional, %	16,75	11,32	4,21
Perioada medie de colectare, zile	121	136	94
Perioada medie de plată, zile	182	124	111

Sursa: elaborat de autor în baza indicatorilor financiari publicați de platforma Data2B pentru S.R.L. X-Service.

Analiza KPI-urilor din Tabelul 2 permite formularea unui diagnostic mai nuanțat decât simpla observare a vânzărilor și a profitului net. În primul rând, lichiditatea s-a consolidat constant: rata curentă a crescut de la 3,66 în 2022 la 6,76 în 2024, iar rata rapidă de la 1,83 la 4,29. O asemenea evoluție arată că întreprinderea dispune de un tampon semnificativ de active circulante în raport cu obligațiile curente, ceea ce reduce riscul de tensiune financiară pe termen scurt. În termeni de diagnostic, compania nu prezintă probleme de lichiditate; dimpotrivă, poate fi considerată prudentă din punct de vedere al acoperirii datoriilor exigibile.

În al doilea rând, indicatorii de rentabilitate semnalează cea mai importantă vulnerabilitate a companiei. În perioada analizată se evidențiază o diminuare semnificativă a indicatorilor de rentabilitate ROS și ROE. Putem observa, că ROE s-a diminuat de la 21,23% la 6,63%, iar marja de profit operațional s-a redus de la 16,75% la 4,21%. Aceste valori descriu o compresie severă a marjelor și a randamentului capitalului propriu. Totodată remarcăm, că entitatea prezintă un grad mai ridicat de siguranță financiară, dar este mai puțin profitabilă.

În ansamblu, cazul S.R.L. X-Service confirmă utilitatea sistemului de indicatori economico-financiari în diagnosticarea performanței. Dacă analiza s-ar fi limitat la creșterea veniturilor din 2024, concluzia ar fi fost prea optimistă. Dacă s-ar fi urmărit exclusiv scăderea profitului, concluzia ar fi fost prea pesimistă. Numai prin corelarea indicatorilor se poate observa că entitatea și-a întărit lichiditatea și și-a redus expunerea la datorii, dar în schimb a înregistrat o reducere accentuată a rentabilității. Acest echilibru între siguranță financiară și eficiență economică reprezintă miezul diagnosticului.

Din perspectivă managerială, rezultatele sugerează mai multe direcții strategice de acțiune. *În primul rând*, este necesară analiza structurii costurilor și a componentelor care au determinat reducerea marjei operaționale, întrucât tocmai aici se observă cea mai puternică deteriorare. *În al doilea rând*, menținerea unui nivel ridicat al lichidității trebuie corelată cu optimizarea randamentului activelor, pentru a evita imobilizarea ineficientă a resurselor. *În al treilea rând*, îmbunătățirea gestiunii creanțelor din 2024 trebuie consolidată printr-o politică comercială care să susțină atât rotația, cât și marja de profit. Prin urmare, sistemul indicatorilor nu are doar un rol de constatativ, ci și funcție orientativă pentru deciziile de optimizare.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Cercetarea realizată confirmă că sistemul de indicatori economico-financiari este indispensabil pentru diagnosticarea riguroasă a performanței entității. Rolul său principal constă în transformarea datelor contabile și financiare într-un ansamblu coerent de semnale privind lichiditatea, stabilitatea

financiară, rentabilitatea și eficiența operațională. Studiul de caz aplicat la S.R.L. X-Service arată că performanța companiei nu poate fi apreciată unidimensional, deși entitatea și-a îmbunătățit poziția de lichiditate și și-a redus gradul de îndatorare, rentabilitatea vânzărilor, marja operațională și rentabilitatea capitalurilor proprii s-au deteriorat vizibil.

În concluzie putem afirma că, analiza pe baza unui sistem de indicatori permite identificarea simultană a punctelor forte și a vulnerabilităților. Pentru compania analizată, punctele forte sunt reprezentate de soliditatea poziției pe termen scurt și de disciplinarea ciclului de încasări/plăți, iar riscurile sunt concentrate în sfera profitabilității și a eficienței costurilor. Se recomandă monitorizarea periodică și integrată a indicatorilor, aprofundarea analizei costurilor operaționale și corelarea politicilor comerciale cu obiectivele de marjă și de randament al capitalului propriu. Ca limită a cercetării, analiza se bazează exclusiv pe indicatorii publicați pentru trei ani (2022-2024) și nu include detalierea structurii complete a situațiilor financiare. În continuare, cercetarea poate fi extinsă prin compararea companiei cu media sectorială și prin integrarea indicatorilor de cash-flow și a celor non-financiari.

REFERINȚE:

1. Alarussi, A. S. A. (2021). Financial ratios and efficiency in Malaysian listed companies. Asian Journal of Economics and Banking, 5(2), 116–135. https://doi.org/10.1108/AJEB-06-2020-0014
2. Delen, D., Kuzey, C., & Uyar, A. (2013). Measuring firm performance using financial ratios: A decision tree approach. *Expert systems with applications*, *40*(10), 3970-3983. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0957417413000158
3. Ecobici, M. L. (2012). Indicators of Financial Analysis Employed in Quantifying the Financial Performance of a Company. *Indicators*, *2013*, 2014. https://stec.univ-ovidius.ro/html/anale/ENG/2016/2016-II-full/s5/16.pdf
4. Tudose, M. B., Rusu, V. D., & Avasilcai, S. (2020). Measuring financial performance: Financial ratios vs. economic value added. In *International Conference EURINT 2020. EU and its neighbourhood: Enhancing EU actorness in the eastern borderlands* (pp. 172-188). https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/EURINT_2020.pdf#page=173
5. Zlati, M. L., Mihaila, S., & Grosu, V. (2022). Financial performance analysis from a social welfare perspective-a comparative study Romania-Moldova. *Eastern European Journal for Regional Studies (EEJRS)*, *8*(1), 63-76. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/EEJRS_Issue_81_63-76_ZLA.pdf
6. Zorn, A., Esteves, M., Baur, I., & Lips, M. (2018). Financial ratios as indicators of economic sustainability: A quantitative analysis for Swiss dairy farms. *Sustainability*, *10*(8), 2942. https://www.mdpi.com/2071-1050/10/8/2942

Conducător științific: MIHAILA Svetlana, Dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Bănulescu Bodoni nr. 61
Telefon: +37369526000
e-mail: svetlana.mihaila@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.04
CZU: [657.1+657.37]:346(478)

THE ACCOUNTING CYCLE: FROM SOURCE DOCUMENT TO FINANCIAL STATEMENTS

CICLUL CONTABIL: DE LA DOCUMENTUL PRIMAR LA SITUAȚIILE FINANCIARE

CEREDNIC Euglena, studentă, specialitatea: Contabilitate
OLARI Corina, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autori: euglena.cerednic.9ksr@ase.md
corina.olari.vqn@ase.md

Abstract: *The accounting cycle is an important element in the functioning of any entity, having a defined role both internally and in the broader context. Through this process, information about economic operations is collected, processed and sumarized into documents that allow an accurate assessment of a company's success and financial position. The financial statements obtained at the end of the cycle allow management to analyze the use of resources and the profitablity of the activity, and investors, creditors and authorities to assess the risks and economic opportunities. Overall, the acconting cycle ensures reliability, transparency and usefulness of financial information for effective decision-making.*
Key words: *Accounting cycle, source documents, double-entry bookkeeping, inventory, financial statement.*
JEL CLASSIFICATION: M41

INTRODUCERE

Contabilitatea reprezintă un sistem complex de colectare, identificare, grupare și prezentare a informațiilor privind elementele contabile ale unei entități (Legea 287/2017), în cadrul căruia ciclul contabil constituie un ansamblu de etape ce sunt necesare pentru aplicarea procedeelor de bază a contabilității. Ciclul respectiv transformă datele brute în indicatori financiari. Conform Articolului 10 al Legii nr. 287/2017, ciclul contabil cuprinde: documentarea faptelor economice; recunoașterea și evaluarea elementelor contabile; reflectarea informațiilor în conturi contabile; întocmirea registrelor contabile; inventarierea, întocmirea situațiilor financiare (*vezi Figura 1.)*. Acest proces este extrem de important, deoarece ajută la luarea deciziilor economice pentru utilizatori specifici, cum ar fi proprietarii, creditorii, salariații și autoritățile publice. Parcurgerea cu succes a celor șase etape definite de legislație este crucială, întrucât oferă entității o imagine clară a poziției sale financiare și performanței sale. Obiectivele studiului dat sunt axate pe analiza riguroasă a modului în care circulă informația, cum sunt examinate cerințele de evaluare și recunoaștere a elementelor contabile prin intermediul Standardelor Naționale de Contabilitate și cum se evidențiază corelația dintre procedeele metodei contabilității și rezultatele generale. La fundamentul acestei cercetări stă Legea nr. 287/2017 privind contabilitatea și raportarea financiară, Standardele Naționale de Contabilitate și literatura de specialitate. Metodele de cercetare folosite în prezenta lucrare includ analiza calitativă a actelor normative, sinteza logică, dar și observația.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

1. Documentarea faptelor economice. Orice flux informațional contabil pornește, inevitabil, de la documentație. Aceasta reprezintă procesul prin care datele sunt culese și înregistrate în documente primare întocmite fie pe suport de hârtie sau în format electronic, chiar în momentul producerii unei operațiuni economice. Conform Legii nr. 287/2017, orice înregistrare în evidența contabilă care nu are la bază un document justificativ este interzisă, acel document primar fiind proba

juridică ce confirmă producerea unui fapt economic. Un document valid trebuie să includă elementele obligatorii: denumirea și numărul, data întocmirii, datele de identificare ale entităților, conținutul operațiunii și semnăturile persoanelor responsabile (Legea nr. 287/2017). Înainte de a ajunge în registre, fiecare document trece printr-un filtru riguros de control, care vizează forma acestuia, acuratețea calculelor și, cel mai important, legalitatea și realitatea operațiunii, aceasta operațiune are denumirea de verificare de fond (Grigoroi & Lazari, 2012). Disciplina documentară este extrem de strictă. De exemplu, în Legea nr. 287/2017 se stipulează că, în cazul actelor de casă sau bancare, nicio corectare nu este permisă, iar orice eroare impune anularea și reîntocmirea documentului. Ulterior, actele sunt grupate și clasate cronologic sau pe tipuri de operații, formând un circuit coerent care garantează reflectarea corectă și protejarea patrimoniului entității.

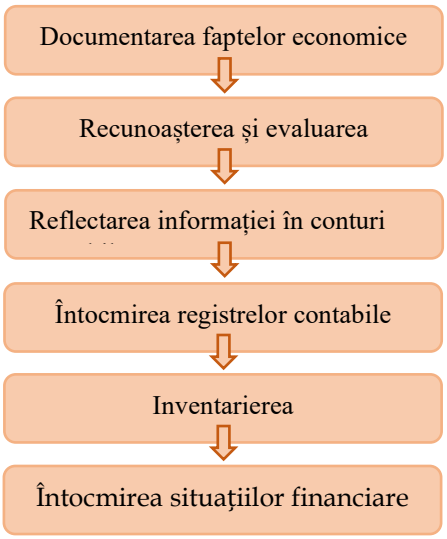

Figura 1. Etapele ciclului contabil
Sursa: elaborat de autori în baza (Legea nr. 287/2017)

2. Recunoașterea și evaluarea elementelor contabile. După consemnarea documentară a faptelor economice, acestea trebuie supuse proceselor de recunoaștere și evaluare pentru a fi integrate în sistemul contabil. Recunoașterea reprezintă includerea în evidența contabilă și în situațiile financiare a elementelor care respectă definiția de active, capital propriu sau datorii. La acest moment, un rol important îl are principiul contabilității de angajamente , potrivit căruia operațiunile trebuie înregistrate în momentul producerii lor, indiferent de momentul încasării sau plății numerarului.

Evaluarea constă în stabilirea valorii acestor elemente și permite exprimarea în cifre a realității economice. Aceasta se realizează în două momente principale. Prima este evaluarea inițială, aplicată la intrarea bunurilor în patrimoniu, de regulă la cost de intrare, care include și cheltuielile direct atribuibile. A doua este evaluarea ulterioară, realizată periodic, în special la inventariere sau la întocmirea situațiilor financiare. În cadrul evaluării ulterioare se utilizează valoarea contabilă, adică acea valoare la care un element este recunoscut în bilanț după ce s-au scăzut amortizarea și pierderile din depreciere acumulate. Întregul proces de evaluare este ghidat de principiul prudenței, care interzice categoric supraevaluarea activelor și a veniturilor pentru a nu oferi o imagine distorsionată și prea optimistă asupra situației financiare a entității.

3. Reflectarea informației în conturi contabile. O altă treaptă importantă a ciclului contabil este reflectarea informațiilor în conturile contabile. Procedura respectivă este importantă pentru entități, întrucât se duce o evidență riguroasă a activelor, capitalului propriu, datoriilor, costurilor, cheltuielilor, precum și a veniturilor. Acest proces este efectuat prin procedeul dublei înregistrări, conform căruia, fiecare fapt economic trebuie înregistrat în cel puțin debitul unui cont și creditul unui alt cont cu una și aceeași sumă.

Un alt aspect este că informația este sistematizată în baza Planului general de conturi contabile, actul normativ care stabilește nomenclatorul, caracteristica și modul în care sunt aplicate conturile. Totodată, entitățile au dreptul de a-și întocmi propriul plan de conturi ce să fie adaptat la propriile necesități informaționale. După care urmează prelucrarea, prin care documentele primare sunt supuse contării, astfel formula contabilă este înregistrată direct pe documentul centralizator. În continuare, datele sunt acumulate și organizate în registre contabile.

4. Întocmirea registrelor contabile. Elaborarea registrelor contabile constituie o etapă substanțială de colectare și procesare a datelor preluate din documentele primare și centralizatoare. Scopul primordial al acestora este gruparea, sistematizarea și generalizarea informațiilor privind existența și miscarea elementelor contabile ale entității. Aceste registre pot fi administrate pe suport de hârtie sau în format electronic, context în care semnătura nu va fi obligatorie atâta timp cât se utilizează anumite proceduri interne de identifcare a persoanelor responsabile.

Nomenclatorul și structura acestor documente sunt fixate de către fiecare entitate în parte, însă registrele trebuie să cuprindă niște componente precum: denumirea, perioada de gestiune, ordinea cronologică sau sistematică a faptelor economice. Orice corectare efectuată în aceste documente necesită obligatoriu confirmarea prin semnătură și indicarea datei efectuării.

Elementele fundamentale a acestei etape sunt registrele obligatorii, cum ar fi Cartea mare sau balanța de verificare, care sunt definitorii pentru întocmirea situațiilor financiare. Astfel Cartea mare servește drept un registru generalizator al conturilor sintetice, permițând controlul detaliat al corectitudinii înregistrării contabile, dar și constituie o temelie pentru întocmirea balanței de verificare.

5. Inventarierea. Aceasta nu reprezintă doar o simplă numărare a bunurilor din depozit, ci este procedeul de control prin care se verifică existența tuturor elementelor patrimoniale ale entității. Deși contabilitatea reflectă toate operațiunile, deseori apar diferențe, cauzate fie de erori de calcul, neglijență, factori naturali sau chiar sustrageri. Inventarierea face legătura între situația reală și evidența contabilă, și astfel asigură corectitudinea datelor.

Conform Legii nr. 287/2017 , entitățile sunt obligate să efectueze inventarierea generală, de regulă anual, înainte de întocmirea situațiilor financiare. Aceasta are scopul de a verifica realitatea valorilor din bilanț. Procesul este complex și se desfășoară în 3 etape: pregătirea (formarea comisiei și organizarea activității), efectuarea propriu-zisă (constatarea existenței bunurilor și completarea listelor de inventariere) și stabilirea rezultatelor (analiza diferențelor și întocmirea procesului-verbal).

Din punct de vedere contabil, diferențele constatate nu pot rămâne neînregistrate. Rezultatele inventarierii vor fi înregistrate în contabilitate în termen de cel mult 5 zile lucrătoare de la data luării deciziei privind rezultatele inventarierii (OMF 60/2012). Plusurile de active se înregistrează ca o majorare a veniturilor (Dt Active Ct 612 „Alte venituri operaționale”), în timp ce minusurile sunt tratate inițial drept cheltuieli (Dt 714 „Alte cheltuieli operaționale” Ct Active). Dacă se stabilește o persoană responsabilă, apare o creanță față de aceasta, iar prejudiciul se recuperează. Fără inventariere, informațiile contabile nu ar fi pe deplin sigure și ar afecta credibilitatea situațiilor financiare.

6. Întocmirea situațiilor financiare. Etapa finală și de generalizare a ciclului contabil o reprezintă întocmirea situațiilor financiare, ce are rolul de a prezenta o redare corectă a poziției financiare și a performanței economice a entității. Elementele raportării sunt stabilite de către categoria entității, astfel variind de la seturi complexe, pentru entitățile mijlocii și mari, la cele mai simplificate. Setul complet ar cuprinde elemente precum bilanțul, situația de profit pierdere, situația modificărilor capitalului propriu, situația fluxurilor de numerar și notele explicative.

Procesul se inițiază cu unele lucrări premergătoare obligatorii, cum ar fi inventarierea generală a elementelor contabile, reprezentarea diferențelor de curs valutar, dar și corectarea erorilor identificate (SNC „Prezentarea situațiilor financiare”, 2013) .

În continuare, informația sistematizată în registrele contabile este folosită pentru a se completa formularele specifice, care sunt redate în bilant și situația de profit și pierdere. O etapă specifică o formează realizarea notelor explicative, prin care se oferă detalii suplimentare asupra informațiilor ce nu sunt prezentate de contabilitate. Drept urmare, situațiile sunt supuse aprobării, fiind semnate de

către administrator și prezentate utilizatorilor în conformitate cu prevederile legale. În final, are loc reformarea bilanțului, prin care se decontează profitul utilizat, a corecțiilor din anii precedenți și a profitului net de către profitul nerepartizat.

CONCLUZII

În concluzie, ciclul contabil reprezintă un proces logic prin care informațiile economice sunt transformate din datele inițiale în indicatori financiari pentru luarea deciziilor. Fiecare etapă are un rol bine definit și contribuie la asigurarea unei evidențe contabile corecte și complete. Procesul începe cu documentarea faptelor economice, care constituie baza legală a înregistrărilor, continuă cu recunoașterea și evaluarea elementelor, unde se stabilesc momentul și valoarea acestora, și apoi se dezvoltă prin reflectarea în conturi și întocmirea registrelor contabile, unde informațiile sunt sistematizate și prelucrate minuțios.

Urmează inventarierea, care acționează ca un mecanism esențial de verificare, realizând legătura dintre situația reală a entității și cea din evidența contabilă. Etapa finală – întocmirea situațiilor financiare – sintetizează toate informațiile într-o formă utilă și ușor accesibilă pentru utilizatori. Astfel, ciclul contabil nu este doar o succesiune de operații tehnice, ci un întreg sistem care asigură transparența, credibilitatea și utilitatea eficientă a informațiilor financiare. Aplicarea corectă a acestor etape permite prezentarea reală a situației financiare și a rezultatelor entității, fiind esențială atât pentru management, cât și pentru utilizatorii externi ai informației contabile.

REFERINȚE:

1. Grigoroi, L. & Lazari, L. (2012) *Bazele contabilității*. Chișinău, Editura Cartier
2. Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017. Parlamentul Republicii Moldova. Publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140124&lang=ro#
3. Regulament privind inventarierea, Ministerul Finanțelor, Ordinul nr. 60 din 29-05-2012. Publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151854&lang=ro#
4. Standardele Naționale de Contabilitate, Ministerul Finanțelor, Ordinul nr. 118 din 06.08.2013. Publicat în *Monitorul Oficial* nr.233-237 art.1534 din 22.10.2013, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131868&lang=ro#

Coordonator științific: BAJAN Maia, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md;
Telefon: + 373 69017690
e-mail: bajan.maia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.05
CZU: [657.372.2:657.411.6]:006.32

THE ROLE OF PROFESSIONAL JUDGMENT IN THE RECOGNITION OF PROVISIONS: AN ANALYSIS BASED ON IAS 37

ROLUL JUDECĂȚII PROFESIONALE ÎN RECUNOAȘTEREA PROVIZIOANELOR: O ANALIZĂ ÎN BAZA IAS 37

BĂDĂRĂU Nicoleta, studentă, specialitatea: Contabilitate,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: badarau.nicoleta@ase.md

Abstract: *This paper examines the role of professional judgment in the recognition and evaluation of provisions in accordance with IAS 37. In conditions of economic uncertainty, provisions require estimations based on probabilities and incomplete information. The research aims to analyse how professional judgment influences the application of IAS 37, particularly in assessing the existence of obligations, the probability of outflows of resources, and the measurement of provisions. The study is based on normative and theoretical analysis, supported by practical examples. The results show that the accounting treatment of provisions depends significantly on professional reasoning, which directly affects the quality and reliability of financial information.*
Key words: *professional judgment, provisions, IAS 37, estimation, uncertainty, accounting*
JEL CLASSIFICATION: M41

INTRODUCERE

În contextul actual al globalizării economice și al creșterii complexității tranzacțiilor financiare, asigurarea unei informații financiare fidele a devenit un obiectiv esențial. Unul dintre cele mai provocatoare aspecte în acest sens îl constituie gestionarea incertitudinii, reflectată prin recunoașterea și evaluarea provizioanelor. Necesitatea constituirii provizioanelor derivă din existența unor riscuri și obligații potențiale, precum litigiile, garanțiile acordate clienților sau obligațiile de mediu, a căror materializare implică estimări bazate pe probabilități. În acest context, judecata profesională devine un element central în procesul de recunoaștere și evaluare a provizioanelor, influențând direct calitatea informației financiare prezentate. Scopul cercetării constă în analiza rolului raționamentului profesional în aplicarea IAS 37 „Provizioane, datorii contingente și active contingente” și vizează explorarea mecanismului prin care un contabil transformă incertitudinea economică într-o cifră concretă în bilanț. Raționamentul profesional este necesar, deoarece termenii utilizați de IAS 37, precum „probabil”, „posibil” sau „estimare credibilă” nu au praguri numerice fixe, lăsând loc interpretării subiective.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Problematica recunoașterii provizioanelor în conformitate cu IAS 37 este frecvent abordată în literatura de specialitate (Popovici, 2012; Grabarovschi, 2017) fiind caracterizată printr-un grad ridicat de incertitudine și prin necesitatea aplicării judecății profesionale. Unii autori (Luchian, 2025) evidențiază faptul că aplicarea acestui standard nu se limitează la respectarea unor reguli stricte, ci implică interpretarea conceptelor în funcție de contextul economic și specificul entității.

Conferențiara universitară Popovici A. (2012) evidențiază că principalele dificultăți în contabilitatea provizioanelor sunt legate de determinarea momentului recunoașterii și de evaluarea acestora, aspecte influențate de gradul ridicat de incertitudine. De asemenea menționează că provizioanele se disting de alte datorii prin faptul că nu pot fi determinate cu exactitate, ceea ce impune utilizarea celor mai bune estimări bazate pe informații disponibile și experiența profesională.

Cercetătoarea Grabarovschi L. (2017) subliniază importanța utilizării principiului prudenței și relația dintre provizioane și riscurile și obligațiile viitoare ale entității ca o modalitate de a garanta o imagine fidelă și corectă a poziției financiare. Autoarea conchide că în astfel de condiții, provizioanele sunt un instrument fundamental de gestionare a riscurilor și de transparență a rapoartelor financiare.

De asemenea, unele studii (Slobodzean, 2020) evidențiază faptul că standardele internaționale de raportare financiară sunt bazate pe principii, ceea ce implică un grad mai ridicat de interpretare comparativ cu alte cadre de reglementare contabilă.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

Cercetarea se bazează pe analiza normativă a prevederilor IAS 37, cu accent pe acele momente unde necesită aplicare de raționament profesional. Totodată, au fost analizate studiile din literatura de specialitate cu scopul de a identifică particularități și dificultăți întâlnite în practica contabilă. Metoda comparativă a permis analiza diferențelor dintre tratamentele contabile în funcție de nivelul de incertitudine, iar metoda studiului de caz a fost aplicată prin examinarea situațiilor de tip litigii, pentru a evidenția rolul judecății profesionale în procesul decizional contabil.

Rezultatele obținute

Recunoașterea unui provizion conform IAS 37 este condiționată de îndeplinirea cumulativă a trei criterii, prezentate în figura 1.

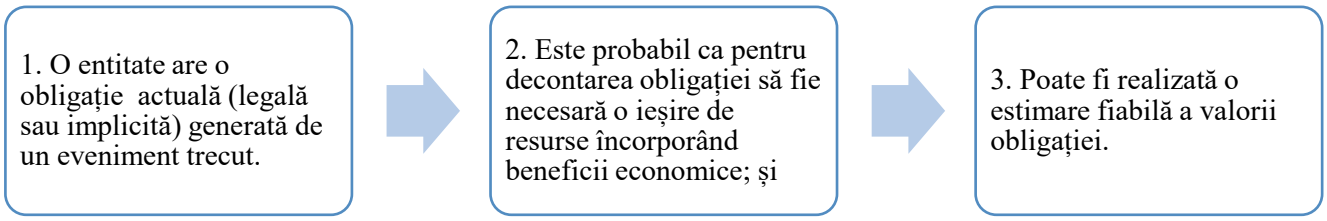

Figura 1. Criteriile de recunoaștere a provizioanelor conform IAS 37
Sursa: elaborat de autor în baza IAS 37

Primul criteriu vizează existența unei obligații actuale, care poate fi de natură legală sau implicită. În timp ce obligațiile legale sunt relativ ușor de identificat, obligațiile implicite presupun un grad ridicat de subiectivitate, deoarece apar ca urmare a practicilor și politicilor entității care creează așteptări legitime în rândul terților.

Al doilea criteriu presupune evaluarea probabilității unei ieșiri de resurse, considerată „mai probabilă decât contrariul", ceea ce implică o apreciere profesională bazată pe circumstanțele concrete ale fiecărui caz.

Al treilea criteriu se referă la posibilitatea estimării credibile a valorii obligației, proces care implică utilizarea celor mai bune estimări disponibile. În absența îndeplinirii acestor condiții, nu se impune recunoașterea unui provizion.

Judecata profesională intervine în mod esențial în evaluarea acestor criterii, întrucât standardul nu oferă reguli rigide, ci concepte bazate pe estimare și probabilitate (Slobodzean, 2020). Astfel, aprecierea existenței obligației, a nivelului de probabilitate și a valorii provizionului depinde de experiența și raționamentul profesionistului contabil.

Un exemplu relevant este cel al litigiilor sau disputelor comerciale, unde contabilul, în colaborare cu experți juridici, trebuie să estimeze probabilitatea de pierdere. Astfel, în situația în care probabilitatea este apreciată ca fiind mai mare decât contrariul, interpretată în practică drept peste 50%, se impune recunoașterea unui provizion, cu impact asupra rezultatului financiar, în timp ce în cazul unei probabilități inferioare acestui prag, obligația este tratată ca datorie contingentă și este prezentată doar în notele explicative. Diferențe aparent minore în estimări pot conduce la tratamente contabile distincte, evidențiind importanța raționamentului profesional în procesul decizional contabil. În plan contabil, provizioanele sunt recunoscute ca datorii și sunt reflectate distinct în

situațiile financiare, în corespondență cu cheltuielile aferente perioadei. Această recunoaștere evidențiază impactul estimărilor asupra rezultatului financiar al entității.

Așa cum s-a observat din criteriile de recunoștere, unul dintre cele mai complexe procese de aplicare a raționamentului profesional intervin în procesul de evaluare a provizionului, întrucât IAS 37 impune utilizarea „celei mai bune estimări" a cheltuielilor necesare pentru decontarea unei obligații actuale, existente la finalul perioadei de raportare. Un aspect esențial în acest proces este distincția între obligațiile generate de evenimente trecute, care sunt independente de acțiunile viitoare ale entității, și costurile suportate pentru desfășurarea activității în viitor, care nu pot fi recunoscute ca provizioane. În conformitate cu prevederile standardului, o entitate „recunoaște un provizion doar pentru acele daune sau obligații deja produse" (precum costurile de decontaminare sau dezafectare), pe care nu le mai poate evita prin nicio acțiune managerială viitoare.

În funcție de natura obligației, judecata profesională trebuie să opteze între metode precum valoarea preconizată, utilizată în cazul populațiilor largi de elemente (prin ponderarea rezultatelor cu probabilitățile lor), sau rezultatul cel mai probabil, aplicabil obligațiilor individuale. Totuși, chiar și în cazul unei singure obligații, judecata nu se limitează la rezultatul cel mai probabil; contabilul trebuie să analizeze dacă alte scenarii posibile sunt semnificativ mai mari sau mai mici, ajustând estimarea în consecință. Deși incertitudinea este inerentă, IAS 37 subliniază că utilizarea estimărilor nu reduce fiabilitatea situațiilor financiare, cu excepția cazurilor extrem de rare când o estimare fiabilă este imposibilă, situație în care datoria este tratată ca fiind contingentă.

În acest context, evaluarea nu reprezintă un simplu calcul matematic, ci un proces bazat pe prudență și obiectivitate. Raționamentul profesional este esențial în selectarea ratelor de scont și în analiza probabilităților, evitând riscul de arbitrar. Astfel, judecata profesională devine garantul faptului că provizioanele nu sunt utilizate ca instrumente de gestionare a profitului, ci ca reflectări fidele ale obligațiilor actuale ce grevează resursele viitoare ale entității. Vom demonstra aceasta printr-un studiu de caz (Exemplul1).

Exemplul 1: O entitate este implicată într-un litigiu cu un client care solicită despăgubiri pentru nerespectarea unor condiții contractuale. Pe baza opiniei consilierilor juridici, managementul estimează că există o probabilitate de 60% ca entitatea să piardă procesul și să plătească despăgubiri în valoare de 200 000 lei, o probabilitate de 30% ca pierderea să fie parțială, cu despăgubiri de 120 000 lei, și o probabilitate de 10% ca entitatea să câștige procesul, fără obligații de plată.

În aceste condiții, entitatea determină valoarea provizionului utilizând metoda valorii preconizate, prin ponderarea fiecărui rezultat cu probabilitatea aferentă. Astfel, provizionul reflectă cea mai bună estimare a obligației, iar stabilirea probabilităților și a valorilor implică un grad ridicat de judecată profesională. Astfel, valoarea estimată a provizionului este:

$$(60\% \times 200.000) + (30\% \times 120.000) + (10\% \times 0) = 156.000\ lei.$$

Această valoare reprezintă cea mai bună estimare a obligației probabile a entității, determinată pe baza probabilităților asociate fiecărui scenariu, confirmând rolul esențial al judecății profesionale în evaluarea provizioanelor.

Rezultatele cercetării evidențiază faptul că aplicarea IAS 37 depinde în mod semnificativ de judecata profesională, în special în situațiile caracterizate prin incertitudine ridicată. Această cercetare arată, prin urmare, că diferențele în estimarea probabilităților și evaluarea obligațiilor pot produce tratamente contabile diferite, afectând direct rezultatul financiar al unei entități. De asemenea, s-a constatat că procesul de evaluare a provizioanelor implică nu doar calcule, ci și evaluarea riscurilor și utilizarea informațiilor relevante de pe piață. Astfel, importanța judecății profesionale este o cerință.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În concluzie, recunoașterea și evaluarea provizioanelor conform IAS 37 reprezintă un proces complex, guvernat de estimări și probabilități, în care judecata profesională joacă un rol determinant. Prezența unor reguli flexibile și caracterul incert al obligațiilor impun contabilului o analiză riguroasă a situațiilor concrete, aplicând judecata profesională, influențând astfel direct calitatea și transparența

informației financiare. Totodată, în aplicarea judecății profesionale, este necesară aplicarea consecventă a principiului prudenței și respectarea normelor etice, care sunt esențiale pentru evitarea denaturării rezultatului financiar. Astfel, judecata profesională devine un element-cheie în asigurarea credibilității și relevanței informațiilor prezentate în situațiile financiare, transformând profesionistul contabil într-un evaluator strategic al riscurilor entității.

REFERINȚE:

1. Grabarovschi, L. (2017). *Recunoașterea și evaluarea provizioanelor conform IAS 37 „Provizioane, datorii contingente și active contingente". In: Conferința "Contabilitatea și profesia contabilă în era provocărilor" Chișinău, Moldova, 19-20 aprilie 2018.* [Online]. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/150940. Accesat la 28 martie 2026.
2. Grigoroi, L. (2024). *Contabilitatea provizioanelor și datoriilor contingente (IAS 37)* [Online]. Disponibil la: https://moodle.ase.md/pluginfile.php/157627/mod_resource/content/1/Tema%204.%20Suport%20didactic.pdf. Accesat la 28 martie 2026.
3. *IAS 37 Provizioane, datorii contingente și active contingente* [Online]. Disponibil la: www.mf.gov.md. Accesat la 28 martie 2026.
4. Luchian, V. (2025). *Accounting for provisions in accordance with international financial reporting standards* [Online]. Disponibil la: https://irek.ase.md/xmlui/handle/123456789/4612. Accesat la 28 martie 2026.
5. Popovici, A. (2012). *Aspecte teoretice și practice ale contabilității provizioanelor* [Online]. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/100-103_48.pdf Accesat la 28 martie 2026.
6. Slobodzean, A. (2020). *Contabilitatea provizioanelor: abordări naționale și internaționale* [Online]. Disponibil la: https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/1234567890/584/Slobodzean_A_%20conf_12.03.20.pdf?sequence=1&isAllowed=y Accesat la 28 martie 2026.

Coordonatorul științific: GRIGOROI Lilia, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 22 402715
e-mail: lilia.grigoroi@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.06
CZU: 005.932:657.371(478)

MANAGEMENT CONTROL OF MERCHANDISE INVENTORY: A TOOL FOR COST OPTIMIZATION AND FINANCIAL PERFORMANCE

CONTROLUL DE GESTIUNE AL STOCURILOR DE MĂRFURI: INSTRUMENT DE OPTIMIZARE A COSTURILOR ȘI A PERFORMANȚEI FINANCIARE

DORMENCO Lidia , studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 60100497
e-mail autor: dormenco.lidia@ase.md

Abstract: *Efficient inventory management represents a critical component of financial performance in commercial enterprises. This article investigates inventory management control as a strategic instrument for cost optimization, focusing on the theoretical framework of storage costs, procurement costs, holding costs, stockout costs, and overstocking costs — and the two main budgeting approaches: fixed-quantity and fixed-period replenishment. Through a qualitative analysis of specialized literature and the application of a numerical case study based on a consumption forecast, the research demonstrates how structured budgeting of inventory replenishment prevents stockouts, minimizes immobilized capital, and improves cash flow predictability. The results show that fixed-quantity replenishment offers greater precision in avoiding stockouts for high-consumption periods, while fixed-period replenishment ensures regularity but requires variable order quantities. The paper concludes that integrating inventory budgeting within the management accounting framework of Moldovan enterprises is essential for sustainable financial performance.*
Key words: *inventory control, replenishment budget, stockout cost, fixed-quantity method, fixed-period method, financial performance, management accounting.*
JEL CLASSIFICATION: M41, M21, D24, L25

INTRODUCERE

Stocurile de mărfuri constituie, în cadrul majorității entităților comerciale, una dintre cele mai semnificative componente ale activelor circulante. Modul în care acestea sunt gestionate influențează direct lichiditatea, profitabilitatea și capacitatea operațională a întreprinderii. Într-un mediu economic caracterizat de volatilitatea cererii și de incertitudini în lanțul de aprovizionare, controlul de gestiune al stocurilor devine un instrument strategic indispensabil pentru orice manager financiar.

Relevanța temei este amplificată de contextul economic al Republicii Moldova, unde întreprinderile comerciale se confruntă frecvent cu două extreme la fel de costisitoare: suprastocarea care imobilizează capital și generează costuri de deținere ridicate și ruptura de stoc care conduce la pierderea vânzărilor și deteriorarea relațiilor cu clienții. Ambele situații pot fi prevenite printr-un sistem structurat de bugetare a aprovizionărilor, integrat în contabilitatea de gestiune a entității. (Parlamentul Republicii Moldova, 2017)

Scopul prezentei lucrări este analiza controlului de gestiune al stocurilor ca instrument de optimizare a costurilor și de îmbunătățire a performanței financiare, cu ilustrarea practică a celor două metode principale de bugetare: prin cantități constante și prin perioade constante.

Obiectivele urmărite sunt:

- identificarea și clasificarea costurilor de stocare;
- prezentarea metodologiei de bugetare a aprovizionărilor;
- aplicarea practică pe un studiu de caz cifric;
- formularea de concluzii și recomandări pentru practica din Moldova.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Problematica gestiunii stocurilor a fost abordată extensiv în literatura de specialitate, atât din perspectivă logistică, cât și financiar-contabilă. Horngren, Datar și Rajan (2015) definesc controlul stocurilor drept un ansamblu de proceduri menite să asigure disponibilitatea optimă a mărfurilor, minimizând simultan costurile de deținere și de comandă. Autorii subliniază că deciziile privind nivelul stocurilor au un impact direct și măsurabil asupra rezultatului net al entității.

Bouquin (2004), unul dintre pionierii controlului de gestiune în spațiul francofon, consideră bugetul aprovizionărilor un instrument esențial de planificare financiară, care trebuie să coreleze previziunile de consum cu politicile de reaprovizionare și cu constrângerile de trezorerie ale entității. Autorul distinge clar între bugetarea prin cantități constante mai precisă în evitarea rupturilor, dar mai rigidă și bugetarea prin perioade constante mai flexibilă, dar care presupune variabilitatea cantităților comandate.

La nivel național, se evidențiază că în practica entităților din RM controlul stocurilor este adesea limitat la inventarierea anuală obligatorie, neglijând dimensiunea analitică monitorizarea rotației, identificarea stocurilor inactive și bugetarea sistematică a aprovizionărilor. Această lacună generează frecvent dezechilibre financiare care ar putea fi prevenite printr-o planificare mai riguroasă. Nederiță (2019) subliniază că evidența analitică a stocurilor, conform SNC „Stocuri" (2013), trebuie să permită reconcilierea permanentă între evidența fizică și cea valorică, constituind baza oricărui sistem de control de gestiune.

Lucrarea analizează cele două metode fundamentale de bugetare a aprovizionărilor: metoda prin cantități constante și metoda prin perioade constante. Prima metodă pune accent pe menținerea unui lot fix de comandă pentru optimizarea costurilor de lansare, în timp ce a doua metodă vizează regularitatea calendaristică a aprovizionărilor, adaptând cantitățile în funcție de fluctuațiile consumului. Alegerea între aceste două modalități de bugetare reprezintă un pilon central în controlul de gestiune, influențând direct echilibrul dintre costurile de stocare și necesarul de lichidități al entității.

Prezenta lucrare utilizează metoda analizei calitative a literaturii de specialitate și a cadrului normativ (SNC „Stocuri", Legea contabilității nr. 287/2017), combinată cu metoda comparativă pentru evaluarea celor două abordări de bugetare a aprovizionărilor. De asemenea, este utilizată metoda studiului de caz cifric bazat pe previziunile lunare de consum ale unei entități ipotetice pentru ilustrarea practică a algoritmilor de calcul și a diferențelor dintre metodele analizate. Datele numerice utilizate sunt preluate din literatura de specialitate în domeniul controlului de gestiune (Bouquin, 2004) și adaptate contextului didactic printr-un studiu de caz, utilizând datele de intrare și parametrii de siguranță prezentate în continuare.

Tabelul 1. Previziunile utilizării stocului

Luna	**01**	**02**	**03**	**04**	**05**	**06**	**07**	**08**	**09**	**10**	**11**	**12**
Cantitatea	500	350	200	200	200	200	125	125	350	500	650	800

Sursa: Elaborat de autor

Informații suplimentare:
– stoc la 31 decembrie a anului precedent: 1.100 unități;
– se preconizează 5 aprovizionări a câte 800 de unități; = 4.000 unități;
– durata dintre momentul lansării comenzii și aprovizionare: 2 luni;
– marjă de siguranță: 1 lună.
Se cere: întocmiți bugetul aprovizionărilor prin cantități constante și perioade constante.

Tabelul 2. Periodicitatea aprovizionării și data comenzii, cantități constante (unități)

Luna	**Consum**	**Stoc cu ruptură**	**Aprovizionări**	**Stoc corectat**	**Comenzi lansare Data**	**Cantitate**
Decembrie	-	1.100				
Ianuarie	500	600 (1.100-500)				
Februarie	350	250 (600-350)				
Martie	200	50 (250-200)	800 (07.03)	850 (50+800)	7 ianuarie	800

Luna	**Consum**	**Stoc cu ruptură**	**Aprovizionări**	**Stoc corectat**	**Comenzi lansare Data**	**Cantitate**
Aprilie	200	650 (850-200)				
Mai	200	450 (650-200)				
Iunie	200	250 (450-200)				
Iulie	125	125 (250-125)	800 (31.07)	925 (125+800)	31 mai	800
August	125	800 (925-125)				
Septembrie	350	450 (800-350)	800 (25.09)	1.250 (450+800)	25 iulie	800
Octombrie	500	750 (1.250-500)				
Noiembrie !	650	100 (750-650)	800 (01.11)	900 (100+800)	1 septembrie	800
Decembrie !!!	800	100 (900-800)				
Total	**4.200**					

Sursa: Elaborat de autor

Tabelul 3. Bugetul aprovizionărilor prin cantități constante (unități)

Indicatori	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**IX**	**X**	**XI**
Comenzi	800	-	-	800	-	-	800	800	-	800	-	-
Aprovizionări	-	-	-	800	-	-	-	800	-	800	-	800
Consum	-	500	350	200	200	200	200	125	125	350	500	650
Stoc	**1100**	**600**	**250**	**850**	**650**	**450**	**250**	**925**	**800**	**1250**	**750**	**900**

Sursa: Elaborat de autor

Tabelul 4. Periodicitatea aprovizionării și data comenzii — perioade constante (unități)

Luna	**Consum**	**Stoc cu ruptură**	**Aprovizionări**	**Stoc corectat**	**Comenzi lansare Data**	**Cantitate**
Decembrie	-	1.100				
Ianuarie	500	600				
Februarie	350	250				
Martie	200	50	150 la 01.03	200 (50+150)	1 ianuarie	150
Aprilie	200	0 (200-200)				
Mai	200	0	400 la 01.05	400	1 martie	400
Iunie	200	200 (400-200)				
Iulie	125	0	250 la 01.07	250	1 mai	250
August	125	125 (250-125)				
Septembrie	350	0	850 la 01.09	850	1 iulie	850
Octombrie	500	350 (850-500)				
Noiembrie	650	0	1.450 la 01.11	1.450	1 septembrie	1.450
Decembrie	800	0	X	X	1 octombrie	

Sursa: Elaborat de autor

Tabelul 5. Bugetul aprovizionărilor prin perioade constante (unități)

Indicatori	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**IX**	**X**	**XI**
Comenzi	150	-	-	400	-	250	-	850	-	1450	-	-
Aprovizionări	-	-	-	150	-	400	-	250	-	850	-	1450
Consum	-	500	350	200	200	200	200	125	125	350	500	650
Stoc	**1100**	**600**	**250**	**200**	**0**	**200**	**0**	**125**	**0**	**500**	**0**	**800**

Sursa: Elaborat de autor.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Cercetarea efectuată demonstrează că controlul de gestiune al stocurilor depășește sfera simplei evidențe contabile, devenind un veritabil sistem de pilotaj strategic al entității. Prin analiza comparativă a modelelor de bugetare aplicate în studiul de caz, au fost formulate următoarele concluzii fundamentale:

În primul rând, metoda cantităților constante s-a dovedit a fi un instrument de maximă siguranță, garantând protecția împotriva rupturilor de stoc și menținerea continuității operaționale. Totuși, aceasta necesită o rigoare matematică sporită în monitorizarea punctului de comandă pentru a contracara durata de aprovizionare.

În al doilea rând, metoda perioadelor constante oferă o flexibilitate superioară în gestionarea resurselor financiare. Aceasta permite ajustarea volumelor comandate în funcție de sezonalitatea consumului, reducând astfel capitalul imobilizat în perioadele de activitate redusă și optimizând fluxurile de trezorerie.

În concluzie, succesul unei entități comerciale pe piața Republicii Moldova depinde de capacitatea managerilor de a transforma gestiunea stocurilor dintr-o funcție reactivă într-una proactivă. Se recomandă implementarea unor sisteme de monitorizare digitală care să integreze parametrii de siguranță analizați, asigurând astfel un echilibru optim între disponibilitatea mărfurilor și rentabilitatea capitalului investit. Doar printr-o bugetare riguroasă, stocurile încetează să mai fie o povară financiară, devenind un motor al performanței economice.

REFERINȚE:

1. Bouquin, H. (2004). Comptabilité de gestion (3e éd.). Economica.
2. Grigoroi, L., Lazari, L. et al. (2021). Contabilitatea întreprinderii: Manual (Ed. a III-a).
3. Horngren, C. T., Datar, S. M., & Rajan, M. V. (2015). Cost Accounting: A Managerial Emphasis (15th ed.). Pearson.
4. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. (2013). Standardul Național de Contabilitate „Stocuri” (Ordinul nr. 118 din 28.08.2013). Monitorul Oficial nr. 233-237.
5. Nederiță, A. (2019). Corespondența conturilor contabile conform noilor SNC. ACAP.
6. Parlamentul Republicii Moldova. (2017). Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017. Monitorul Oficial.

Coordonator științific: CUȘMĂUNSĂ Rodica, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 79651520
e-mail: cusmaunsa.rodica.gheorghe@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.07
CZU: [339.17:004.78]:657(478)

E-COMMERCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: REGULATION, ACCOUNTING, PROSPECTS FOR INTERNATIONAL HARMONIZATION

COMERȚUL ELECTRONIC ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REGLEMENTARE, CONTABILIZARE, PERSPECTIVE DE ARMONIZARE INTERNAȚIONALĂ

CARAUȘ Antonela, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: caraus.antonela@ase.md

Abstract: *Within the context of global economic digitalization, e-commerce has become one of the biggest branches of the modern economy. This dynamic evolution enforces a spurt of reformation in the domain of fiscality and accounting. The European Union also initiated the OSS (One Stop Shop) and IOSS (Import One Stop Shop) mechanisms to simplify VAT collection on online transactions and prevent fraud. In the Republic of Moldova by the law no. 171/2019 was established the system „E-commerce VAT", which applies only for electronic services realized by non-resident persons. The paper highlights the legal and accounting differences existing in Moldova, European Union, North America in problems concerning electronic accounting documents, digital fiscal control and data archiving. It is mooted to apply a national electronic reporting system that will be in line with international standards such as OSS/IOSS.*
Keywords: Accounting, digitalization, e-commerce, digital accounting, fiscal harmonization
JEL CLASSIFICATION: M41, H25, H26, F14, K34, H83

Introducere

Digitalizarea globală din ultimul deceniu a influențat considerabil domeniul comercial. Comerțul electronic, numit și e-commerce a suferit un progres amplu în ultimii 5 ani, fiind influențat în mare parte și de situația pandemica Covid-19 din anul 2020. Astfel, la momentul actual comerțul electronic a devenit cea mai dinamică ramură a industriei mondiale deținând o pondere de aproximativ 19,4% din totalul vânzărilor globale *(Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2024)*. În Republica Moldova, cadrul legislativ, fiscal și contabil specific comerțului online a fost format în baza normelor comerțului tradițional.

Cu toate că aplicarea normelor vechi a accelerat practicarea comerțului online legal în primă fază, acum, la ani distanță, putem deduce care sunt adevăratele provocări cu care ne luptăm din punct de vedere contabil și ce am putea îmbunătăți pentru a ne alinia normelor internaționale de e-commerce.

Cadrul legislativ

În Republica Moldova, cadru legislativ specific comerțul electronic se bazează pe Legea nr. 284/2004 privind comerțul electronic *(Parlamentul Republicii Moldova, 2011)*, completat de asemenea și cu Legea nr. 231/2010 privind comerțul interior, Codul fiscal *(Codul Fiscal al Republicii Moldova, 1997/2025)* și Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017.*(Parlamentul Republicii Moldova, 2017)*

Aceste legi oferă o bază generală din punct de vedere legal și contabil, însă ele nu acoperă în mod specific toate particularitățile cu care s-ar putea confrunta comerțul online - incluzând tranzacțiile, contracte, arhivarea documentelor online, retururile și careva deduceri dinamice. Sub aspect contabil comerțul electronic se bazează pe același standard național de contabilitatea aplicabil și pentru comerțul online însă necesitând unele corectări specifice.

Din punct de vedere a alinierii Republicii Moldova la standardele europene putem deduce faptul că Republica Moldova necesită reforme în domeniul legislației în e-commerce. Printre necesitățile de actualizare ale legislativelor se enumeră:

introducerea normelor de recunoaștere a documentelor generate automat de platformele electronice;

aprobarea unui Standard Național Contabil (SNC) dedicat comerțului online, adaptat la IFRS 15;

protecția consumatorilor online;

sistem de impozitare special pentru comerțul online.

Conform Directivei Europene 2017/2455 *(Council of the European Union, 2017)* și Directivei Europene 2019/1995 *(Council of the European Union, 2019)* a fost implementat sistemul de administrare fiscală OSS (One Stop Shop) și IOSS (Import One Stop Shop), create în contextul simplificării procesului de colectare a TVA pentru e-commerce. Aceste sisteme permit comercializanților declararea și plătirea impozitelor în cadrul unui singur stat. În Republica Moldova nu există momentan un asemenea mecanism fiscal, însă se tinde spre adoptarea acestuia pentru a reduce birocrația și armonizarea legislativă contabilă la standardele europene.

Domeniul contabil

Ce ține de documentele contabile, în contextul lipsei contactului fizic între părți a fost integrat sistemul e-factura *(Guvernul Republicii Moldova, 2018)* care este unul din cele mai avansate instrumente de digitalizare fiscală. În Republica Moldova aceasta este doar o parte din nevoile de raportare și arhivare electronică, lipsind infrastructura contabilă digitalizată complet, limitând transparența a controlului fiscal. Nu toate chitanțele generate de platforme online întrunesc cerințele documentelor primare prevăzute de legislația RM. În Europa însă aceste chitanțe sunt stocate direct în programele contabile având valoare juridică de document contabil. *(Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, 2019)*

Un aspect esențial în cadrul comerțului electronic îl reprezintă tratamentul contabil al relației dintre vânzător și curier. În cazul livrării prin terți, mărfurile nu părăsesc imediat gestiunea economică a entității, motiv pentru care se utilizează conturi analitice distincte. Astfel, transmiterea mărfii către curier se reflectă prin formula:

Debit contul 217 „Mărfuri” (analitic: mărfuri transmise curierului)

Credit contul 217 „Mărfuri la depozit”, fără a afecta veniturile.

Ulterior la confirmarea livrării se recunoaște venitul din vânzarea mărfurilor:

Debit contul 221 „Creanțe comerciale”

Credit contul 611 „Venituri din vânzări”.

Valoarea costului mărfii vândute se înregistrează prin formula contabilă:

Debit contul 711 „Costul vânzărilor”

Credit contul 217 „Mărfuri” .

Această separare evidențiază specificul contabil al e-commerce față de comerțul tradițional.

În funcție de metoda de plată utilizată în comerțul online, tratamentul contabil diferă semnificativ. De exemplu, în cazul plății cu cardul bancar, apare intervenția instituției financiare și a comisioanelor aferente. În acest caz, înregistrările contabile includ:

Debit contul 245 „Conturi de decontare cu carduri”

Credit contul 221 „Creanțe” – la încasarea inițială, urmată de transferul în contul curent:

Debit contul 242 „Cont curent”

Credit contul 245 „Conturi de decontare cu carduri”.

Pentru înregistrarea comisionului bancar:

Debit contul 713 „Cheltuieli financiare”

Credit contul 242 „Cont curent”.

Acest mecanism evidențiază faptul că veniturile din e-commerce sunt frecvent diminuate de costuri indirecte (comisioane, taxe de procesare), care trebuie integrate în analiza marjei comerciale.

Un alt element specific comerțului electronic îl constituie utilizarea monedei electronice și a portofelelor digitale, unde momentul recunoașterii obligației fiscale diferă de cel al încasării efective în contul bancar. În aceste situații, momentul apariției TVA trebuie analizat în funcție de natura tranzacției și momentul livrării, nu exclusiv de creditarea portofelului electronic. Din punct de vedere contabil, se utilizează formule precum:

Debit contul 244 „Mijloace în sisteme electronice”
Credit contul 221 „Creanțe comerciale”, iar ulterior:
Debit contul 242 „Cont curent”
Credit contul 244, cu evidențierea comisionului operatorului:
Debit contul 713 „Cheltuieli financiare”
Credit contul 244 „Mijloace în sisteme electronice”.

Această particularitate demonstrează complexitatea contabilității în e-commerce, unde fluxurile financiare sunt intermediate de platforme digitale și necesită o evidență detaliată și adaptată.

Domeniul fiscal

Din punct de vedere fiscal, Republica Moldova ar trebui să implementeze un sistem național de arhivare digitală pentru a se alinia la standardele europene. În Uniunea Europeană este aplicat sistemul SAF-T, care permite raportarea automată, dar și verificarea și stocarea electronică a documentelor contabile și fiscale, arhivându-se pe o perioadă de minim 10 ani în biroul electronic al contribuabilului. Cu toate că în Republica Moldova sistemul e-Factura permite arhivarea electronică, aceasta nu acoperă toate tranzacțiile online, majoritatea documentelor păstrându-se în format tipărit sau pdf, fără o bază de date fiscală centralizată.

Concluzie

Comerțul electronic ne impune unor transformări profunde în practicile fiscale, dar și cele contabile. Adaptarea legislativului Republicii Moldova la sistemele internaționale OSS/ IOSS și SAF-T, precum și obligațiunea utilizării sistemului e-Factura ar eficientiza transparența și alinierea la standardele internaționale. Modernizarea economiei și a comerțului nu mai este o opțiune, ci o condiție de existență în cadrul economiei globale.

Analiza realizată în prezentul articol evidențiază faptul că, deși comerțul electronic în Republica Moldova cunoaște o dezvoltare accelerată, cadrul normativ și contabil rămâne preponderent adaptat modelului tradițional de afaceri, ceea ce generează neclarități și riscuri în aplicare. Lipsa unor reglementări contabile specifice în domeniul e-commerce conduce la abordări neuniforme privind recunoașterea veniturilor, evidența tranzacțiilor intermediate de terți (curieri, marketplace-uri) etc.

Din perspectivă contabilă, se constată necesitatea armonizării practicilor naționale cu principiile internaționale, în special cu IFRS 15, prin clarificarea momentului transferului controlului asupra bunurilor în cadrul tranzacțiilor online și delimitarea rolului entității. În absența unor ghiduri metodologice explicite, entitățile aplică soluții empirice, ceea ce afectează comparabilitatea informației financiare.

Pe dimensiunea fiscală, deși au fost implementate instrumente relevante, precum sistemul e-Factura și regimul pentru serviciile electronice prestate de nerezidenți, Republica Moldova nu dispune de un sistem integrat de raportare digitală similar SAF-T sau mecanisme de tip OSS/IOSS, ceea ce limitează eficiența administrării fiscale în contextul tranzacțiilor transfrontaliere.

În aceste condiții, considerăm că este necesară:

elaborarea unui ghid metodologic privind contabilitatea comerțului electronic, corelat cu SNC și standardele internaționale;

extinderea cadrului de reglementare a documentelor electronice, inclusiv recunoașterea automată a documentelor generate de platforme digitale în condiții clar definite;

dezvoltarea unui sistem integrat de raportare fiscală digitală, care să permită colectarea și analiza în timp real a datelor e-commerce;

analiza oportunității preluării unor mecanisme similare OSS/IOSS adaptate specificului Republicii Moldova.

Implementarea acestor măsuri ar contribui la creșterea transparenței, reducerea riscurilor fiscale și alinierea Republicii Moldova la tendințele internaționale în domeniul digitalizării economiei.

REFERINȚE:

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (2024) Indicatorii comerțului electronic în Republica Moldova, 2020–2024. Chișinău: BNS.
2. Council of the European Union (2017) Council Directive (EU) 2017/2455 of 5 December 2017 amending Directive 2006/112/EC and Directive 2009/132/EC as regards certain value added tax obligations for supplies of services and distance sales of goods. Official Journal of the European Union, L 348/7, 29.12.2017. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L2455 (Accessed: 24 October 2025).
3. Codul Fiscal al Republicii Moldova (1997, actualizat 2025) Legea nr. 1163-XIII din 24.04.1997. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 62/522, 1997, cu modificările și completările ulterioare.
4. Council of the European Union (2019) Council Directive (EU) 2019/1995 of 21 November 2019 amending Directive 2006/112/EC as regards provisions relating to distance sales of goods and certain domestic supplies of goods. Official Journal of the European Union, L 310/1, 2.12.2019. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L1995 (Accessed: 24 October 2025).
5. EU4Digital (2024) Moldova adjusts e-commerce legal framework to accord with EU practices. Available at: https://eufordigital.eu (Accessed: 24 October 2025).
6. Guvernul Republicii Moldova (2018) Hotărârea nr. 294 din 26.03.2018 cu privire la aprobarea Regulamentului privind sistemul informațional automatizat „e-Factura”. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 103–108/318, 2018.
7. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova (2019) Ordinul nr. 118 din 6 august 2019 pentru aprobarea Regulamentului privind documentele primare și registrele contabile. Chișinău: MF.
8. Parlamentul Republicii Moldova (2004) Legea nr. 284 din 22.07.2004 privind comerțul electronic. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 138–146/703, 2004.
9. Parlamentul Republicii Moldova (2011) Legea nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal.Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 170–175/492, 2011.
10. Parlamentul Republicii Moldova (2017) Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017.Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1–6/2, 2018.
11. Statista (2025) E-commerce share of total global retail sales from 2015 to 2025. Available at: https://www.statista.com (Accessed: 24 October 2025).

Coordonator științific: ȚUGULSCHI Iuliana, conf. univ. dr.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 79786862
e-mail: tugulschi.i@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.08
CZU: 657:[005.35+005.53](478)

ACCOUNTING AS A MECHANISM FOR ENSURING THE CREDIBILITY OF ECONOMIC INFORMATION

CONTABILITATEA CA MECANISM DE ÎNCREDERE A INFORMAȚIEI ECONOMICE

JORA Alexandra, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail autor: alexandra.jora.4tdt@ase.md

Abstract: *This paper examines the role of accounting in enhancing the credibility of economic information within an entity. In the current economic environment, marked by uncertainty, competition and increasing reporting requirements, users of accounting information need not only data, but also confidence that such data are accurate, relevant and verifiable. The purpose of this research is to highlight the way in which accounting contributes to building trust in figures through supporting documents, double-entry bookkeeping, trial balance, internal control and financial reporting. The study is based on the analysis of specialized literature and normative sources in the field of accounting. The results show that accounting information becomes credible when it is produced according to clear rules, supported by documentary evidence and subject to verification procedures. Therefore, accounting should be regarded not only as a technical process of recording economic operations, but also as an important mechanism that transforms raw data into useful and trustworthy information for decision-making.*
Key words: *accounting, economic information, credibility, financial reporting, supporting documents, internal control*
JEL CLASSIFICATION: M41, M42

Introducere. În activitatea oricărei entități economice, deciziile privind utilizarea resurselor, controlul cheltuielilor, evaluarea rezultatelor și planificarea dezvoltării se bazează pe informații. Totuși, simpla existență a unor date nu este suficientă pentru fundamentarea unor decizii corecte. Pentru a fi utile în practică, informațiile trebuie să fie clare, relevante și, mai ales, credibile.

Contabilitatea ocupă un loc central în sistemul informațional al entității. Ea nu se limitează la simpla înregistrare a operațiunilor economice, ci contribuie la colectarea, prelucrarea, sistematizarea și prezentarea informațiilor privind patrimoniul, datoriile, veniturile, cheltuielile și rezultatele financiare. Prin intermediul contabilității, datele primare sunt transformate în informații utile pentru conducere, parteneri și alți utilizatori interesați.

Actualitatea temei este determinată de faptul că, în prezent, simpla existență a unor cifre nu mai este suficientă. În condițiile unui mediu economic marcat de cerințe sporite de raportare, transparență și responsabilitate, utilizatorii informației economice sunt interesați nu doar de valorile prezentate, ci și de măsura în care acestea reflectă fidel realitatea economică. O informație lipsită de suport documentar sau insuficient verificată poate afecta procesul decizional și poate diminua încrederea utilizatorilor interesați față de situația economică a entității (Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017).

Scopul cercetării constă în evidențierea modului în care contabilitatea contribuie la credibilitatea informației economice. Pentru realizarea acestui scop au fost stabilite următoarele obiective:

examinarea opiniilor din literatura de specialitate privind rolul contabilității în procesul informațional;

analiza principalelor mecanisme contabile care contribuie la formarea încrederii în cifre;

formularea concluziilor referitoare la importanța contabilității în reducerea incertitudinii și consolidarea transparenței.

Analiza literaturii de specialitate. În literatura de specialitate, contabilitatea este analizată nu doar ca un sistem de evidență, ci și ca un limbaj al activității economice. Prin intermediul ei, faptele economice sunt identificate, măsurate, înregistrate și comunicate într-o formă care poate fi utilizată atât de persoanele din interiorul entității, cât și de utilizatorii externi. Din această perspectivă, utilitatea contabilității depinde direct de calitatea informației pe care o produce (Bărbăneagră et al., 2020; Ionașcu, 2003).

Informația contabilă nu este valoroasă doar prin conținutul său numeric, ci și prin rigoarea regulilor după care este construită. Tocmai această rigoare face posibilă transformarea faptelor economice într-o reprezentare cronologică și explicită a realității economice (Ionașcu, 2003).

Literatura de specialitate ce sta la baza contabilității evidențiază procedeele specifice metodei contabilității, precum: bilanțul, contul contabil, dubla înregistrare, balanța de verificare în asigurarea exactității și coerenței informației contabile. Aceste elemente nu au doar caracter tehnic, ci și funcțional, deoarece contribuie la organizarea și verificarea datelor economice (Bărbăneagră et al., 2020; Nederița, 2019).

Ținând cont de informațiile prezentate în literatura de specialitate, la rândul sau, Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017 are o contribuție esențială în definirea credibilității informației contabile. Organizarea contabilității pe baza unor reguli clare, întocmirea și păstrarea documentelor justificative, precum și respectarea cerințelor de recunoaștere, evaluare și prezentare a elementelor contabile creează cadrul necesar pentru obținerea unei informații comparabile și verificabile (Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017; Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, 2013).

Se poate observa că literatura de specialitate tratează frecvent rolul contabilității în furnizarea informației economice, însă accentul asupra funcției sale de validare este formulat mai rar în mod explicit. Astfel, interesul față de tema selectată pentru cercetare se datorează rolului contabilității.

Metodologia de cercetare. Lucrarea are un caracter teoretic și se bazează pe analiza surselor bibliografice și normative relevante pentru tema aleasă. Alegerea acestei abordări este justificată de obiectivul cercetării, care nu urmărește măsurarea unui fenomen prin instrumente statistice, ci explicarea mecanismelor prin care contabilitatea susține credibilitatea informației economice.

În elaborarea lucrării au fost utilizate următoarele metode de cercetare, și anume:

analiza bibliografică. Au fost examinate lucrări de specialitate din domeniul contabilității cu accent pe contribuțiile care tratează rolul informației contabile, structura sistemului contabil și relația dintre reguli, documente și calitatea informației (Bărbăneagră et al., 2020, Ionașcu, 2003, Bajan et al., 2023).

analiza normativă, prin consultarea cadrului legal și metodologic aplicabil contabilității - Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017. Această metodă a permis evidențierea condițiilor formale în care este produsă și prezentată informația contabilă.

metoda analitică, prin examinarea separată a principalelor componente care contribuie la fundamentarea informației economice: documentele justificative, dubla înregistrare, balanța de verificare, situațiile financiare și controlul intern.

metoda sintezei, prin reunirea ideilor desprinse din sursele doctrinare și normative într-o viziune unitară asupra rolului contabilității. În completare, metoda comparativă a fost utilă pentru evidențierea diferenței dintre simpla existență a unor date economice și existența unor informații contabile credibile, adică informații documentate, prelucrate conform regulilor și supuse verificării.

Rezultatele obținute. Cercetarea efectuată cu privire la credibilitatea informației contabile, arată că încrederea în cifrele prezentate de o entitate nu apare în mod spontan și nu se bazează exclusiv pe precizia calculelor, ci ea se formează prin funcționarea unui ansamblu de mecanisme contabile care transformă datele brute în informații ordonate, verificabile și utile pentru decizie, prezentate in Figura 1.

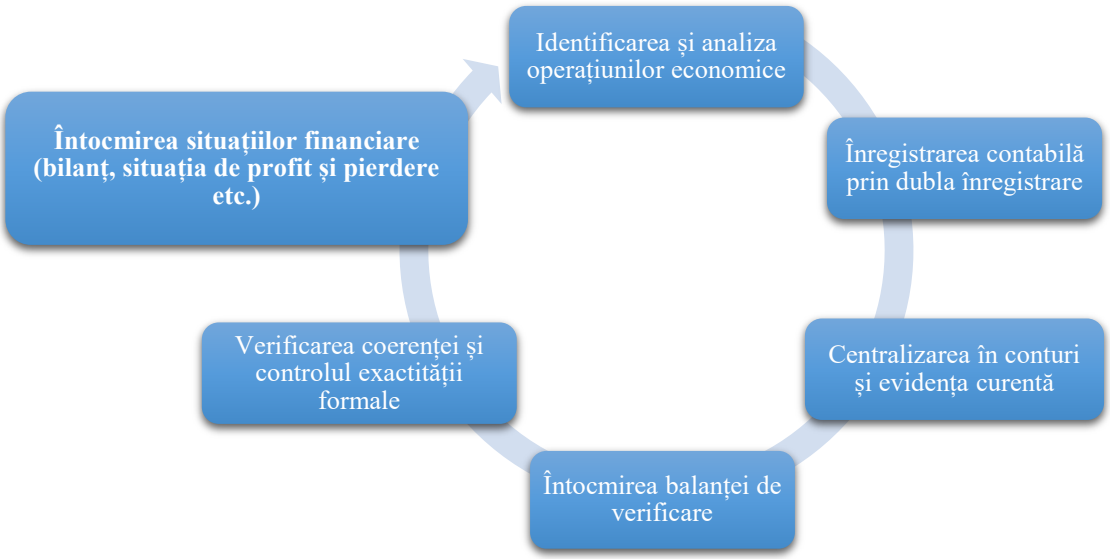

Figura 1. Circuitul informației contabile
Sursa: elaborată de autor în baza literaturii de specialitate (Bărbăneagră et al., 2020; Nederița, 2019; Ionașcu, 2003).

Așa cum se observă în Figura 1, credibilitatea informației contabile se construiește gradual, prin intermediul unui circuit informațional bine structurat. Fiecare componentă a acestui circuit are un rol distinct, dar complementar, în transformarea faptelor economice în informații relevante și fidele. Prin urmare, analiza mecanismelor care intervin pe parcursul acestui proces permite evidențierea factorilor ce condiționează calitatea și încrederea acordată informației contabile.

Un prim mecanism esențial îl reprezintă *documentele justificative*. Orice operațiune economică trebuie să fie confirmată prin documente precum facturi fiscale, bonuri fiscale, ordine de plată, extrase bancare sau procese-verbale. Aceste documente au rolul de a dovedi realitatea operațiunilor și de a oferi baza legală a înregistrărilor contabile. În lipsa lor, cifra contabilă rămâne nefundamentată, iar credibilitatea informației este afectată (Bărbăneagră et al., 2020; Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017).

Al doilea mecanism important este *dubla înregistrare*. Aceasta reprezintă una dintre particularitățile fundamentale ale contabilității și asigură reflectarea fiecărei operațiuni în cel puțin două conturi corespondente. Dubla înregistrare nu are doar o funcție tehnică, ci și una logică și de control, întrucât permite verificarea coerenței înregistrărilor și menținerea echilibrului contabil. Prin faptul că fiecare operațiune este surprinsă din două perspective complementare, se reduce riscul unor omisiuni sau erori și se consolidează consistența informației rezultate (Bărbăneagră et al., 2020; Nederița, 2019).

În strânsă legătură cu aceasta se află *balanța de verificare*. Rolul ei este de a sintetiza rulajele și soldurile conturilor și de a permite verificarea exactității formale a înregistrărilor contabile. Balanța nu elimină toate tipurile de erori, dar oferă un instrument important de control intern, prin care pot fi sesizate dezechilibre sau neconcordanțe înainte de întocmirea situațiilor financiare (Bărbăneagră et al., 2020).

Un alt rezultat important al analizei vizează rolul *situațiilor financiare*. Acestea reprezintă forma sintetizată și accesibilă în care informația contabilă este comunicată utilizatorilor. Prin bilanț, situația de profit și pierdere și celelalte componente ale situațiilor financiare, datele contabile sunt transformate într-un instrument de analiză și decizie. Totuși, relevanța lor depinde direct de calitatea procesului contabil anterior (Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, 2013; Nederița, 2019).

De exemplu, înregistrarea unei creanțe fără document justificativ sau fără înregistrarea în conturi poate afecta atât exactitatea evidenței, cât și încrederea utilizatorilor în informațiile raportate.

În baza exemplului expus, veridicitatea informației contabile nu depinde doar de existența unei valori numerice, ci de întregul proces prin care aceasta este documentată și verificată.

O etapa prin care se asigura credibilitatea este controlul intern. Verificarea documentelor, respectarea procedurilor, inventarierea elementelor patrimoniale, confruntarea soldurilor și delimitarea responsabilităților contribuie la prevenirea erorilor și la identificarea neregulilor.

În contextul celor expuse, informația contabilă credibilă are valoare pentru diferite categorii de utilizatori. Managerii o folosesc pentru planificare, coordonare și control. Investitorii și creditorii o utilizează pentru a aprecia stabilitatea entității și gradul de risc asociat. Autoritățile publice urmăresc conformitatea și corectitudinea obligațiilor declarate, iar partenerii comerciali apreciază seriozitatea unei entități inclusiv în funcție de modul în care aceasta își organizează evidența contabilă (Bărbăneagră et al., 2020; Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017).

Pe baza celor analizate, se poate afirma că informația contabilă devine credibilă nu prin simpla consemnare a unor valori, ci printr-un proces care implică documentare, clasificare, prelucrare, corelare și control. Tocmai această succesiune de operațiuni conferă contabilității rolul de consolidarea încrederii în informația din situațiile financiare (Ionașcu, 2003).

Concluzii. În urma cercetării realizate, se constată că rolul contabilității nu poate fi redus la simpla înregistrare tehnică a operațiunilor economice. Contabilitatea îndeplinește o funcție mai amplă, aceea de a transforma datele privind activitatea entității în informații inteligibile, utile și credibile pentru utilizatori.

Studiul a evidențiat că această credibilitate se construiește prin acțiunea cumulativă a mai multor mecanisme: documentele justificative, dubla înregistrare, balanța de verificare, situațiile financiare și controlul intern. Fiecare dintre aceste elemente are propriul său rol, însă importanța lor reală rezultă din modul în care funcționează împreună.

Totodată, caracterul credibil al informației contabile este indispensabilă pentru fundamentarea deciziilor economice. Fără informații verificate și bine structurate, managementul nu poate aprecia corect rezultatele activității, investitorii și creditorii nu pot evalua riscurile, iar relația entității cu autoritățile și partenerii externi poate fi afectată.

În plan practic, se recomandă acordarea unei atenții sporite disciplinei documentare, respectării regulilor contabile și consolidării controlului intern, întrucât acestea reprezintă fundamentul calității informației contabile. Prin informațiile furnizate de contabilitate, studiul bazelor contabilității ar trebui să evidențieze nu doar aspectele procedurale, ci și rolul contabilității în asigurarea transparenței, responsabilității și credibilității informației economice.

Concluzionând, contabilitatea trebuie privită ca un mecanism de încredere a informației economice, deoarece oferă cadrul prin care realitatea economică este nu doar înregistrată, ci și ordonată, verificată și comunicată într-o formă capabilă să inspire încredere.

REFERINȚE:

1. Bajan, M., Grigoroi, L., & Burzyńska, D. (2023). Organizarea contabilității și impactul asupra calității informațiilor din situațiile financiare. În *International Scientific Conference on Accounting ISCA 2023 : Collection of scientific articles / Culegere de articole științifice* (pp. 66–72). Chișinău: ASEM.
2. Bărbăneagră, T., Slonovschi, I., & Mihaila, S. (2020). Bazele contabilității: note de curs și aplicații practice. Chișinău: ASEM.
3. Ionașcu, I. (2003). *Epistemologia contabilității*. București: Editura Economică.
4. Lazari, L., Iavorschi, I., & Bajan, M. (2025). Informația contabilă: abordări conceptuale și impactul asupra deciziilor economice. *Economica*, 1(131), 78–91.
5. Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15 decembrie 2017. (2017). *Monitorul Oficial al Republicii Moldova.*
6. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. (2013). *Standardele Naționale de Contabilitate*. Chișinău.
7. Nederița, A. (2019). *Contabilitatea financiară conform noilor standarde.*

Coordonator științific: BAJAN Maia, dr., conf.univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: bajan.maia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.09
CZU: 006.32:657.375

IFRS 18: A NEW APPROACH TO THE PRESENTATION OF FINANCIAL INFORMATION

МСФО (IFRS) 18: НОВЫЙ ПОДХОД К ПРЕДСТАВЛЕНИЮФИНАНСОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

DEDIUC Evghenii, student, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova,
str. Banulescu-Bodoni 61, MD-2005, Chisinau, RM
Telefon: +373 60 830 250
email autor: dediuc.evghenii@ase.md

Abstract: *This article examines the structural and methodological changes introduced by IFRS 18 and their impact on financial reporting. The standard improves the presentation of financial statements by enhancing their transparency, comparability, and consistency, whilst placing greater emphasis on the interests of investors. The study investigates key changes to the structure of a complete set of financial statements, including new requirements for presentation, disclosure, and the use of management-defined performance measures (MPMs). The analysis shows that IFRS 18 aims to structure the reporting practices, reduce information asymmetry, and enhance the transparency of financial data. The article also analyses the principles of aggregation and disaggregation of information and the anticipated broader direction of accounting development under the new standard. The new direction of accounting development is creating a strong connection with management.*
Keywords: *IFRS 18, financial reports, management-defined performance measures, presentation of information, aggregation, disaggregation.*
JEL CLASSIFICATION: M41

ВВЕДЕНИЕ

В процессе углубления международной интеграции финансовых рынков и национальных экономик возрастает потребность в сопоставимой, прозрачной и надежной финансовой информации, поддерживающей доверие всех заинтересованных сторон: инвесторов, кредиторов, регулирующих органов, акционеров и других пользователей. Ответом на данный вызов стало принятие в апреле 2024 года нового стандарта –МСФО (IFRS) 18 «Представление и раскрытие информации в финансовой отчетности» (далее –МСФО (IFRS) 18), разработанного Советом по международным стандартам финансовой отчетности (IASB). Данный стандарт вступает в действие с 1 января 2027 года (допускается более раннее применение) и предполагает использование классификационной модели доходов и расходов, ориентированной на агрегирование и дезагрегирование данных, что обеспечивает баланс между детализацией информации и ее раскрытием в финансовой отчетности.

Целью настоящего исследования является выявление структурных изменений в представлении финансовых результатов и оценка их влияния на показатели финансовой отчетности и качество предоставляемой информации. Методологическую основу исследования составляют: документальный анализ литературных и нормативных источников, а также системный и логический подходы, анализ и синтез, группировка и обобщение, наблюдение и сравнение.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

В современных условиях все большее внимание уделяется вопросам представления и раскрытия информации в соответствии с МСФО (IFRS) 18. Анализ библиографических источников свидетельствует о том, что в научной литературе достаточно полно раскрывается содержание данного стандарта, как одного из наиболее значимых в системе регулирования

финансовой отчетности. Нормативная база исследования представлена материалами IASB, в которых обоснован концептуальный подход, направленный на унификацию структуры Отчета о прибыли и убытке, включая обязательное представление показателей эффективности, определяемых руководством (IASB, 2024). Внедрение данного стандарта значительно улучшает содержание финансовой отчетности, делая её более полезной и удобной для пользователей, за счёт введения определённых категорий доходов и расходов, обязательного отражения промежуточных итогов (включая операционную прибыль), а также более детализированных требований к раскрытию финансовой информации (Grabarovschi L., Lewandowska, H., 2025). Аналогичные положения отражены и в исследованиях других авторов, где отмечается, что нововведения МСФО (IFRS) 18 приведут к включению в финансовую отчетность части показателей, не соответствующих общепринятым стандартам учета (Заверталюк В., 2024), а это способствует усилению аналитической функции отчетности и повышению ее ценности для принятия обоснованных управленческих решений (Жердева О.В. и др., 2025).

Для понимания необходимости группировки финансовых показателей и их аналитического значения целесообразно рассмотреть классификацию доходов и расходов по основным категориям, представленным в таблице 1.

Таблица 1. Категории финансовых показателей согласно МСФО 18

Категория	
Содержание	**Экономическая характеристика**
Операционная	
Доходы и расходы от операционной деятельности	отражает текущую бизнес-модель и основные источники прибыли; позволяет оценить операционную эффективность и устойчивость бизнеса
Инвестиционная	
Доходы и расходы от инвестиционной деятельности и управления активами	показывает результат размещения капитала вне основной деятельности; используется для анализа эффективности инвестиций и структуры активов
Финансовая	
Доходы и расходы, связанные с привлечением капитала и заемным финансированием	отражает стоимость финансирования деятельности; позволяет оценить финансовую нагрузку и долговую политику
Налоговая	
Текущие и отложенные налоговые обязательства и расходы	характеризует влияние налоговой системы на результат деятельности; используется для определения чистой прибыли и налоговой нагрузки
Прекращенная деятельность	
Результаты деятельности подразделений или бизнес единиц, прекращенных или предназначенных для продажи	отражает влияние структурных изменений в деятельности субъекта; позволяет оценить эффект реструктуризации бизнеса без искажения текущих результатов

Источник: *составлено автором на основе (IASB 2024, 2025)*

Относительно классификации категорий в Отчете о прибыли и убытке отметим следующее: разделение доходов и расходов на операционную, инвестиционную и финансовую категории представляет собой новый этап развития финансовой отчетности. Это обусловлено тем, что ранее в МСФО (IAS) 1 такая структура не применялась и была характерна преимущественно

для Отчета о движении денежных средств. В отличие от международного подхода, в Национальных Стандартах Бухгалтерского Учета (НСБУ) подобная классификация используется с 2014 года: выделяются операционная и финансовая деятельности, а также отдельно формируется результат от операций с долгосрочными активами и чрезвычайных ситуаций. В данном случае, национальная система бухгалтерского учета продемонстрировала опережающее развитие, что создало основу для дальнейшей гармонизации учетной практики с международными требованиями. Так, согласно МСФО отчетность о финансовых результатах может быть представлена либо в виде единого отчета, включающего прибыль или убыток и прочий совокупный доход, либо в виде двух отдельных отчетов: отчета о прибыли или убытке и отчета о прочем совокупном доходе. Данный подход сохранен и в МСФО (IFRS) 18. В таблице 2 представлен Отчет о прибыли или убытке, составленный в соответствии с требованиями нового стандарта.

Таблица 2. Отчет о прибыли или убытке

леев

Статья	**Сумма**
ОПЕРАЦИОННАЯ КАТЕГОРИЯ	
Выручка	15 678 070
Себестоимость	9 654 200
Валовая прибыль	**6 023 870**
Расходы на реализацию	140 570
Административные расходы	2 136 000
Расходы на НИОКР	40 000
Прочие доходы операционной деятельности	33 478
Прочие расходы операционной деятельности	67 394
Операционная прибыль	**3 713 384**
ИНВЕСТИЦИОННАЯ КАТЕГОРИЯ	
Прибыль от участия в ассоциированных и совместных предприятиях по методу долевого участия	323 000
Доходы в виде процентов по денежным средствам и их эквивалентам	45 000
Прибыль до финансирования и налогообложения	**4 081 384**
ФИНАНСОВАЯ КАТЕГОРИЯ	
Расходы по процентам за кредиты и займы	400 000
Расходы в виде процентов по прочим обязательствам	35 000
Прибыль до налогообложения	**3 646 384**
НАЛОГ НА ПРИБЫЛЬ	
Расходы по налогу на прибыль	437 566
Прибыль (убыток) от продолжающейся деятельности	**3 208 818**
ПРЕКРАЩЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ	
Прибыль (убыток) от прекращенной деятельности	(20 000)
Всего прибыль	**3 188 818**

Источник: составлено автором на основе положений МСФО (IFRS) 18.

Представленный отчет, смоделированный на основе положений МСФО (IFRS) 18, обладает аналитической ценностью, поскольку позволяет пользователям финансовой отчетности разграничить результаты операционной и неоперационной видов деятельности, что существенно расширяет возможности финансового анализа. Это достигается за счет сочетания процессов агрегирования и дезагрегирования информации: агрегирование обеспечивает укрупнение показателей по операционной, инвестиционной и финансовой категориям, что повышает их сопоставимость, тогда как дезагрегирование предполагает детализацию финансового результата путем выделения отдельных его компонентов, раскрывающих экономическое содержание деятельности.

Особое значение в структуре отчета имеет дифференциация финансового результата от продолжающейся и прекращенной деятельности. Прибыль от продолжающейся деятельности (3 208 818 леев) отражает устойчивый финансовый результат и характеризует способность генерировать доход в условиях действующей бизнес-модели. В свою очередь, убыток от прекращенной деятельности (20 000 леев) носит разовый характер, поскольку связан с завершением отдельных операций и не влияет на формирование результатов будущих периодов.

В целом такая структура обеспечивает понимание факторов формирования финансового результата и создает основу для расчета показателей эффективности, определенных руководством (Management-defined Performance Measures, MPM). МСФО (IFRS) 18 устанавливает к таким показателям ряд требований, направленных на повышение их прозрачности и сопоставимости. В частности, они включают обязательные раскрытия методологии расчета (например, скорректированная операционная прибыль, скорректированная EBITDA, если она соответствует операционной прибыли до амортизации и обесценения, скорректированная прибыль от продолжающейся деятельности и др.), что предполагает представление сверки между показателями, сформированными по МСФО и управленческими показателями, используемыми субъектом. В MPM не включаются показатели, отражающие исключительно доходы или исключительно расходы, поскольку не характеризуют итоговый финансовый результат, финансовые коэффициенты, (например ROA, ROE, показатели ликвидности), а также нефинансовые показатели, включая ESG (IASB, 2025). Кроме того, поскольку MPM включаются в примечания к финансовой отчетности, они подлежат обязательной аудиторской проверке.

Регулирование показателей эффективности является важным шагом в сторону улучшения прозрачности финансовой отчетности и снижения информационных рисков для инвесторов. МСФО (IFRS) 18 дисциплинирует этот процесс, обязывая ссубъектов объяснять, почему они считают эти показатели полезными и как именно они их рассчитывают.

ВЫВОДЫ

МСФО (IFRS) 18 уделяет значительное внимание раскрытию информации, обеспечивая более высокий уровень прозрачности и релевантности финансовых данных. Существенным нововведением стандарта является усиление роли управленческой интерпретации финансовых показателей, что отражает смещение акцента к управленчески ориентированной модели представления информации, основанной на профессиональном суждении и потребностях пользователей в принятии эффективных экономических решений.

Вместе с тем реализация требований стандарта, включая классификацию доходов и расходов по категориям и применение новых подходов к раскрытию информации требует дальнейшей апробации на уровне фактической отчетности субъектов. Это связано с необходимостью адаптации учетных систем, формирования единообразной методологии классификации и раскрытия информации, а также обеспечения сопоставимости отчетных данных.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Grabarovschi, L., Lewandowska, H. (2025). Prezentarea și dezvăluirea informațiilor în situațiile financiare: abordări noi conform IFRS 18. *ISCA 2025 Conference Proceedings* https://doi.org/10.53486/isca2025.13
2. International Accounting Standards Board (2024). IFRS 18: Presentation and disclosure in financial statements. *IFRS Foundation.* https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-18-presentation-and-disclosure-in-financial-statements/
3. International Accounting Standards Board (2025). IFRS 18 supporting material. *IFRS Foundation.* https://www.ifrs.org/supporting-implementation/supporting-materials-by-ifrs-standards/ifrs-18/
4. Leash (2026). IFRS 18 aggregation and disaggregation requirements: Grouping financial information. Retrieved https://www.leash.co.za/blog/ifrs-18/aggregation-and-disaggregation
5. Жердева, О. В., Анисимова, Е. В., Табараева, З. М., & Шульц, С. А. (2025). IFRS 18 Представление и раскрытие информации в финансовой отчетности: новые требования. *Инновационная экономика: информация, аналитика, прогнозы*, (4), 93–99. https://doi.org/10.47576/2949-1894.2025.4.4.012

6. Заверталюк, А. (n.d.). *МСФО (IFRS) 18 Представление и раскрытие информации в финансовой отчетности: краткий обзор стандарта*. https://www.ade-solutions.com/materialy/articles/msfo-ifrs-18-predstavlenie-i-raskrytie-informatsii-v-finansovoy-otchetnosti-kratkiy-obzor-standarta/

Coordinator științific GRABAROVSCHI Ludmila , dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon:+373 69 161 697
e-mail**:** grabarovschi.ludmila@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.10
CZU: 006.32:657.421.1(478)

ACCOUNTING TREATMENT OF PROPERTY, PLANT AND EQUIPMENT: A COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN IAS 16 AND NAS

TRATAMENTUL CONTABIL AL IMOBILIZĂRILOR CORPORALE: ANALIZĂ COMPARATIVĂ ÎNTRE IAS 16 ȘI SNC

OLOINIC Patricia, student, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: oloinic.patricia@ase.md

Abstract: *This paper examines the accounting treatment of property, plant and equipment based on IAS 16 "Property, Plant and Equipment" and the National Accounting Standards (NAS) applied in the Republic of Moldova. The relevance of the topic is determined by the need to ensure transparency and comparability of financial information in a globalized economic environment. The objective of the research is to identify the main similarities and differences between the two approaches, focusing on recognition, measurement, depreciation and impairment. The study is based on methods such as analysis, synthesis and comparison. The results show that IAS 16 offers a more flexible and principle-based approach, allowing the use of professional judgment, while NAS is more rule-based and ensures a more uniform application, but with reduced flexibility.*
Key words: ***property, plant and equipment, IAS 16, National Accounting Standards, depreciation, accounting treatment***
JEL CLASSIFICATION: M41

INTRODUCERE

În prezent, contabilitatea se află într-un proces continuu de adaptare la cerințele economiei moderne, în care accentul se pune tot mai mult pe transparență și comparabilitate. În acest context, imobilizările corporale ocupă un loc important, deoarece acestea reprezintă baza desfășurării activității oricărei entități. O problemă actuală în domeniul contabilității o constituie modul diferit de abordare a acestor active în cadrul standardelor internaționale și al celor naționale. Deși ambele sisteme urmăresc reflectarea corectă a realității economice, există diferențe în ceea ce privește evaluarea, amortizarea și prezentarea imobilizărilor corporale. Prin urmare, prezenta lucrare își propune să analizeze modul de contabilizare a imobilizărilor corporale și să evidențieze principalele diferențe dintre abordarea internațională și cea națională.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

În literatura de specialitate, imobilizările corporale sunt analizate din perspectiva rolului lor în activitatea entităților și a modului în care acestea sunt reflectate în contabilitate. Astfel, în lucrarea *„Abordări privind evidența imobilizărilor corporale la organizațiile necomerciale"*, elaborată de Georgeta Melnic și Lidia Cauș, se evidențiază importanța gestionării corecte a acestor active, subliniindu-se faptul că ele reprezintă o componentă esențială a patrimoniului entității și influențează direct rezultatele financiare. De asemenea, în studiul *„Accounting innovations regarding tangible fixed assets in the context of NAS changes: realities and expectations"*, realizat de Lilia Grigoroi, sunt analizate schimbările recente din domeniul contabilității imobilizărilor corporale, fiind evidențiat impactul acestora asupra modului de organizare și prezentare a informației contabile.

În lucrarea *„Depreciation and amortization of intangible and tangible assets: analysis of referent standards IAS 16, IAS 38 and IAS 36"*, elaborată de Maria Savciuc, este analizată relația dintre amortizare și depreciere, fiind evidențiat rolul acestora în repartizarea valorii activelor pe

durata de utilizare. Un aport important îl aduce și studiul realizat de Maria Busuioc, *„Accounting treatment of fixed assets from the perspective of IAS 16 and NAS”*, în care sunt analizate similitudinile și diferențele dintre standardele internaționale și cele naționale. Conform articolului, deși SNC este inspirat din IAS 16, există anumite divergențe privind recunoașterea și evaluarea imobilizărilor corporale, precum și opțiunile de evaluare ulterioară . De asemenea, lucrarea evidențiază faptul că IAS 16 permite utilizarea atât a modelului bazat pe cost, cât și a modelului reevaluării, oferind entităților o mai mare flexibilitate în raportarea financiară .

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

În realizarea lucrării au fost utilizate metode generale de cercetare, precum analiza și sinteza informației. Metoda analizei a permis examinarea modului de contabilizare a imobilizărilor corporale conform IAS 16 „Imobilizări corporale” și SNC „Imobilizări necorporale și corporale”. De asemenea, a fost utilizată metoda comparativă, care a făcut posibilă evidențierea principalelor asemănări și diferențe dintre abordarea internațională și cea națională. Informațiile au fost sistematizate cu ajutorul metodei sintezei, pentru a asigura o prezentare clară și coerentă a rezultatelor.

Rezultatele obţinute

Pentru o mai bună înțelegere a modului de contabilizare a imobilizărilor corporale, procesul poate fi privit ca o succesiune de etape interdependente, prezentate schematic în figura de mai jos.

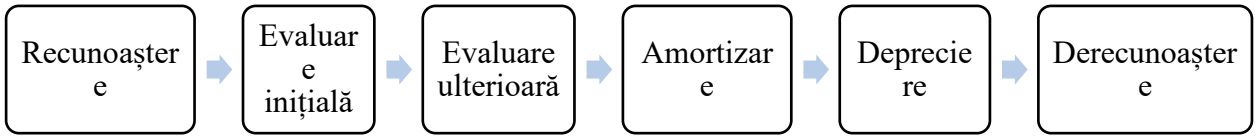

Figura 1. Etapele tratamentului contabil al imobilizărilor corporale
Sursa: elaborat de autor în baza IAS 16 „Imobilizări corporale” și SNC „Imobilizări necorporale și corporale”

În primul rând, în ceea ce privește recunoașterea imobilizărilor corporale, ambele reglementări pornesc de la ideea că activul trebuie să genereze beneficii economice viitoare și să poată fi evaluat în mod credibil. Totuși, în cadrul IAS 16, aceste condiții sunt analizate mai flexibil, fiind lăsată libertatea contabilului de a aprecia situația concretă. În schimb, în SNC, regulile sunt mai clar definite, ceea ce face procesul mai ușor de aplicat, dar mai puțin adaptabil la situații diferite.

Un alt aspect analizat este evaluarea inițială. Atât în cadrul IAS 16, cât și al SNC „Imobilizări necorporale și corporale”, activele sunt recunoscute inițial la cost, acesta incluzând prețul de achiziție și costurile direct atribuibile pentru aducerea activului în stare de utilizare. De asemenea, în ambele cazuri pot fi incluse anumite estimări, cum ar fi costurile legate de demontare sau restaurare, ceea ce demonstrează o abordare relativ similară în această etapă.

În ceea ce privește evaluarea ulterioară, atât IAS 16, cât și SNC permit utilizarea modelului reevaluării, ceea ce presupune actualizarea valorii activelor în funcție de valoarea de piață. Totuși, o diferență constă în modul de aplicare: IAS 16 oferă o flexibilitate mai mare în utilizarea acestui model și pune accent pe valoarea justă, în timp ce în cadrul SNC aplicarea reevaluării este mai reglementată și depinde de politicile contabile ale entității. Pe parcursul utilizării, acesta este supus unor procese precum amortizarea și deprecierea, care influențează valoarea sa contabilă.

În ceea ce privește amortizarea, atât IAS 16, cât și SNC prevăd utilizarea unor metode precum metoda liniară sau metoda unităților de producție, în funcție de modul de utilizare a activului. Totuși, potrivit IAS 16, entitatea este obligată să revizuiască cel puțin la sfârșitul fiecărui exercițiu financiar durata de viață utilă și metoda de amortizare, în cazul în care apar modificări în estimările inițiale. În schimb, în cadrul SNC, aceste elemente sunt stabilite prin politicile contabile ale entității și nu există obligația unei revizuiri periodice explicite la fiecare sfârșit de perioadă.

Un alt aspect este deprecierea, în cadrul IAS 16 aceasta implică determinarea valorii recuperabile a activului, prin compararea valorii contabile cu valoarea justă sau valoarea de utilizare, fiind necesară analiza factorilor interni și externi care pot afecta valoarea activului. De asemenea, în

anumite condiții, este permisă reluarea pierderii din depreciere. În schimb, în cadrul SNC, deprecierea este tratată în baza unor reguli mai clar definite, fără a impune în mod explicit determinarea detaliată a valorii recuperabile și fără utilizarea unor concepte precum valoarea de utilizare, ceea ce limitează nivelul de estimare implicat în proces.
Tabelul 1 sintetizează principalele diferențe identificate între IAS 16 și SNC.

Tabelul 1. Analiza comparativă IAS 16 vs SNC

Criteriu	IAS 16	SNC	Observații ale autorului
Recunoaștere	Un activ este recunoscut dacă este probabil să genereze beneficii economice viitoare și costul poate fi evaluat credibil	La fel, dar SNC specifică clar că activul trebuie să fie identificabil, controlabil și să genereze beneficii economice viitoare	Abordările sunt parțial identice
Evaluare inițială	Se evaluează la cost: preț de achiziție + costuri direct atribuibile + estimări privind demontarea	Se înregistrează la cost de intrare, care include prețul de cumpărare și costurile direct atribuibile pentru punerea în funcțiune	IAS 16 include estimări suplimentare, ceea ce oferă o evaluare mai apropiată de realitate
Ce NU intră în cost	Unele costuri nu se includ (ex: marketing, training)	SNC spune clar că NU se includ cheltuieli precum publicitate, instruire sau reorganizare	IAS 16 implică utilizarea raționamentului profesional într-o măsură mai mare față de SNC
Evaluare ulterioară	Se poate folosi modelul cost sau reevaluare	De bază se folosește costul, dar se permite și reevaluarea conform politicilor contabile	IAS 16 oferă mai multă libertate în alegerea modelului de evaluare comparativ cu SNC
Reevaluare	Se face la valoarea justă și trebuie actualizată periodic	Reevaluarea se face pe clase de active și trebuie realizată regulat, în funcție de schimbarea valorii de piață	Abordările diferă esențial
Amortizare	Se alege metoda care reflectă consumul activului și se poate modifica	SNC permite: metoda liniară, metoda unităților de producție, metoda de diminuare a soldului.	Abordările sunt parțial identice
Durata de viață	Se revizuiește periodic	Se stabilește de entitate la început, în funcție de utilizare și condiții	IAS 16 prevede revizuirea periodică, în timp ce în SNC aceasta este stabilită inițial
Depreciere	Se calculează pe baza valorii recuperabile	SNC tratează deprecierea separat, conform altui standard (SNC „Deprecierea activelor”)	IAS 16 implică calcularea valorii recuperabile, ceea ce necesită estimări mai complexe
Costuri ulterioare	Se capitalizează dacă aduc beneficii viitoare	Dacă aduc beneficii - se adaugă la valoare; Dacă nu – se trec la cheltuieli	Abordările sunt parțial identice
Derecunoaștere	La vânzare sau casare	SNC prevede scoaterea din evidență a activului la vânzare, lichidare sau alte ieșiri, cu determinarea rezultatului.	Abordările sunt parțial identice

Sursa: elaborat de autor în baza IAS 16 „Imobilizări corporale” șiSNC „Imobilizări necorporale și corporale”

Analizând informațiile prezentate în tabel, se poate spune că principala diferență dintre cele două sisteme este gradul de flexibilitate. IAS 16 oferă posibilitatea adaptării tratamentului contabil în funcție de situația concretă a entității și permite o reflectare mai fidelă a valorii economice a activelor.

Pe de altă parte, SNC este mai simplu și mai ușor de aplicat în practică, fiind potrivit pentru entitățile care preferă o abordare mai standardizată. Totuși, această simplitate poate duce la o prezentare mai puțin realistă a valorii activelor. Prin urmare, rezultatele obținute arată că diferențele

dintre IAS 16 și SNC nu sunt doar teoretice, ci au un impact real asupra modului în care sunt prezentate informațiile în situațiile financiare.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În urma analizei realizate, se poate concluziona că tratamentul contabil al imobilizărilor corporale conform IAS 16 „Imobilizări corporale" și SNC „Imobilizări necorporale și corporale" prezintă atât elemente comune, cât și diferențe importante.

Ambele sisteme au la bază aceleași principii generale privind recunoașterea și evaluarea activelor, însă modul de aplicare diferă. IAS 16 oferă o abordare mai flexibilă, bazată pe utilizarea raționamentului profesional și pe reflectarea valorii economice reale a activelor. În schimb, SNC este mai orientat spre respectarea unor reguli stricte, asigurând o aplicare uniformă, dar mai puțin adaptabilă.

Diferențele identificate se referă în special la evaluarea ulterioară, amortizare și tratamentul deprecierii, acestea având un impact direct asupra modului de prezentare a imobilizărilor corporale în situațiile financiare.

Din punct de vedere personal, consider că aplicarea principiilor IAS 16 permite o imagine mai fidelă a situației economice a entității, însă necesită un nivel mai ridicat de pregătire profesională. În același timp, SNC este mai accesibil și mai ușor de aplicat, fiind potrivit pentru entitățile care preferă o abordare mai simplă.

Ca recomandare, ar fi utilă o armonizare mai accentuată a standardelor naționale cu cele internaționale, în vederea creșterii comparabilității informațiilor financiare și adaptării acestora la cerințele economiei moderne.

REFERINȚE

1. Busuioc, M. (2019). *Accounting treatment of fixed assets from the perspective of IAS 16 and NAS*. În: *Materialele Simpozionului Științific Internațional al Tinerilor Cercetători* (pp. 108–110). Chișinău: ASEM.
2. Codul Fiscal al Republicii Moldova. (2024).
3. Grigoroi, L. (2021). *Accounting innovations regarding tangible fixed assets in the context of NAS changes: realities and expectations*.
4. International Accounting Standards Board (IASB). (2021). *IAS 16 Property, plant and equipment*. IFRS Foundation.
5. Melnic, G., & Cauș, L. (2019). *Abordări privind evidența imobilizărilor corporale la organizațiile necomerciale*.
6. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. (2013). *Standardele Naționale de Contabilitate*. Chișinău.
7. Savciuc, M. (2022). *Depreciation and amortization of intangible and tangible assets: analysis of referent standards IAS 16, IAS 38 and IAS 36*. În: Lucrările Simpozionului Științific Internațional al Tinerilor Cercetători. Chișinău: ASEM.

Coordonatorul științific: GRIGOROI Lilia, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 22 402715
e-mail: lilia.grigoroi@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.11
CZU: [657.372.12:314.012.6]:336.748.12(478)

THE IMPACT OF INFLATION ON THE FINANCIAL PERFORMANCE OF THE ENTERPRISE

IMPACTUL INFLAȚIEI ASUPRA REZULTATULUI FINANCIAR AL ÎNTREPRINDERII

GÎSCĂ Rada, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Republica Moldova,
mun. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
Telefon: +37368548151
e-mail autor: rada.gisca.cuj5@ase.md

Abstract: *This study analyzes the relationship between macroeconomic inflationary pressures and the financial stability of Small and Medium Enterprises (SMEs) in the Republic of Moldova. Amidst the geopolitical volatility of 2025 and early 2026, characterized by regional conflicts and rising energy costs, the research evaluates how inflation reshapes accounting indicators. Using comparative and structural analysis, the paper focuses on the financial evolution of S.A. ALFA-NISTRU between 2022 and 2024.*
Findings indicate that while hyperinflation in 2022 initially pressured operations, the entity improved its gross profit margin from 27.9% to 35.2% through strategic cost optimization. The article also provides a critical assessment of inventory valuation, noting that while the ***FIFO*** *method may inflate accounting profits, the* ***Weighted Average Cost (WAC)*** *method offers a more realistic view during price fluctuations. Ultimately, the study concludes that while nominal results showed an upward trend, real performance remains vulnerable to utility spikes and compressed consumer purchasing power.*
Key-words: *inflation impact, SME sector, gross profit margin,geopolitical uncertainty, accounting indicators, macroeconomy*
JEL CLASSIFICATION: M40, M41, E31

INTRODUCERE. Contextul politic de la finele anului 2025 evidențiază o incertitudine geopolitică conturată. Suntem martorii scrierii unor noi capitole indiscutabil importante în istorie. În pofida intensificării discuțiilor la finalul anului 2025, despre o posibilă încetare a războiului din Ucraina, atacurile armate, la începutul 2026 s-au amplificat. De asemenea, este important de menționat despre ultimul conflict armat iscat între Israel și Iran, care afectează direct transportarea produselor petroliere în Europa, inclusiv în Republica Moldova. În acest context, „la finele anului 2025, rata anuală a inflației arată o traiectorie aproape stabilă, crescând de la 6,86% în septembrie 2025, la 6, în octombrie și noiembrie 2025. Chiar și așa, rata anuală a inflației începând cu decembrie 2024 și pe parcursul anului 2025, s-a situat în afara limitei superioare a intervalului de variație de la ținta inflației, din cauza ajustării tarifului la gaze, energie termică și electrică.” (BNM, 2026). Actualitatea temei de cercetare se reflectă prin aceea că, inflația afectează direct domeniul întreprinderilor private și publice, prin modificarea prețurilor, veniturilor, cheltuielilor, creanțelor și datoriilor, și nemijlocit, a profitului contabil și real. Scopul articolului este de a demonstra impactul inflației asupra performanțelor financiare ale IMM-urilor, precum și de a construi paralela dintre cauzele macroeconomice ale inflației globale, locale și aspectul contabil. Metodele utilizate sunt analiza comparativă, dinamică și analiza structurală.

CONȚINUT DE BAZĂ. La scrierea acestui articol m-am bazat pe informații publicate pe paginile web ale Băncii Naționale a Moldovei, a Ministerului Finanțelor, Biroului Național de Statistică, Standardele Naționale de Contabilitate. În contextul contemporan, inflația reprezintă concomitent procesul de depreciere a banilor aflați în circulație, majorarea generală a prețurilor și disfuncție acceptată de agenții economici drept situație neplăcută necesară pentru o ulterioară creștere

economică. Inflația, nemijlocit crește din două cauze: cererea, (fapt care determină mărirea prețului achitat de cumpărător, întru-cât, deja cunoaștem că, odată cu scăderea ofertei, crește prețul) și costul (deoarece producătorul este nevoit să seteze un preț care să ii acopere cheltuielile înregistrate). (Turcu, 2006) Este necesar să menționez că instrumentul principal de măsurare a inflației este indicele prețurilor de consum (IPC), prezentat în *Figura 1*.

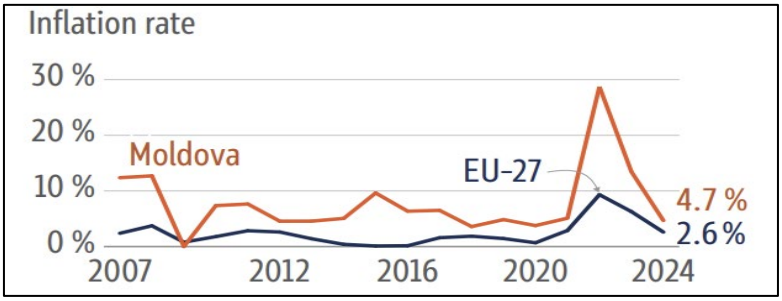

Figura 1: Europa.eu. Moldova. Economic indicators and trade with EU.

Conform *Figurii 1*, după vârful istoric stabilit în anul 2022 (peste 30%), cauzat de războiul de la hotar, inflația intră pe o pantă descendentă în 2024. Rata anuală a inflației în luna decembrie 2024 constituie 6,97% în Republica Moldova. În același timp, majoritatea țărilor UE au revenit la rate de 2-3% în 2024. Moldova continuă să mențină o rată ușor mai ridicată din cauza prețurilor la energie și a șocurilor de ofertă.

Paralel, potrivit SNC „Prezentarea situațiilor financiare", rezultatul financiar al întreprinderii se reflectă în situația de profit sau pierdere calculat conform diferenței dintre veniturile și cheltuielile perioadei de gestiune. (SNC, 2014) Aceste situații financiare au ca scop evidențierea performanței financiare a întreprinderii, contribuind la luarea deciziilor de către utilizatori.

Care sunt mecanismele de influențare a rezultatului financiar prin inflație? Drept obiect de cercetare vor servi datele S.A. ALFA-NISTRU. Indicatorii analizați sunt: Venitul din vânzări, costul vânzărilor, profitul brut și profitul net pentru perioada anilor 2022, 2023, 2024, prezentați în *Tabelul 1*

Tabelul 1. Dinamica principalilor indicatori financiari ai ALFA-NISTRU S.A.

Indicatorul	2022	2023	2024
Venitul din vânzări (mii lei)	442 984,4	496 908,5	439 868,3
Costul vânzărilor (mii lei)	319 150,4	306 912	284 715,8
Profit brut (mii lei)	123 833,9	162 996,5	155 152,3
Profit net (mii lei)	60 920,4	74 521,2	72 774,3
Total stocuri(mii lei)	214 470,8	234 044	219 430
Marja profitului (%)	27,9	38,2	35,2

Sursa: Biroul Național de Statistică. *Situații financiare pentru perioada 2022, 2023, 2024*

Mai jos, urmează să fie analizat cum sunt acești indicatori inluențați de factorul inflaționist.

Influența asupra veniturilor: Făcând referință la *Figura 1*, unde observăm că 2022 a fost vârful inflaționist pentru Republica Moldova cu o rată de aproape 30%, observăm, deci, că venitul AFLA-NISTRU S.A. a înregistrat o creștere semnificativă în 2023 (~12,2% comparativ cu 2022). Acest indicator evidențiază capacitatea întreprinderii de a se adapta la scumpirea tarifelor la gaze și energie, prin majorarea prețului de vânzare a produselor. Pe de altă parte, datele statistice sugerează o scădere bruscă în 2024, ajungând la un nivel mai mic decât în 2022. Pot deduce faptul că, scumpirea producției S.A. ALFA-NISTRU în 2022 și 2023 s-a soldat cu afectarea puterii de cumpărare a consumatorilor acestor produse

Influența asupra costurilor de producție: Costurile de producție reprezintă resursele exprimate valoric și consumate pentru favricarea produselor. (Capitolul 10, pag. 481) În contextul geopolitic ai anilor analizați, este evident că, în primul rând au crescut considerabil costurile de materiale directe repartizabile (materie primă, servicii de transportare internațională a materiei prime, energie, etc), precum și costurile directe cu personalul. Analizând datele din *Tabelul 1* la indicatorul respectiv, se observă că acesta a înregistrat o scădere constantă (de la 319 mii la 284 mii). În acest caz pot fi stabilite. S.A. ALFA-NISTRU a întâmpinat o scădere a volumului vânzărilor, fie a găsit surse de materiale directe la un preț mai ieftin. În acest context, dat fiind scăderea costurilor mai mult decât scăderea veniturilor, deduc că marja de profit s-a îmbunătățit. Profitul net din 2024 este mai mare decât cel din 2022, fapt care sugerează trecerea cu brio a entității pe lângă inflația puternică.

Influența asupra stocurilor: conform prevederilor SNC „Stocuri", stocurile includ: materiile prime și materialele de bază, consumabilele, OMVSD, producția în curs de execuție, mărfurile, produsele și ambalajele. Respectiv, costul de intrare al acestora este egal cu costul efectiv al lor, care include costurile materialelor directe menționate mai sus. În acest context, este evident că în perioade pro-inflaționiste precum în 2022, acestea își modifică valoarea rapid. Respectiv, este important de ales corect metoda de evaluarea utilizată. Aici, aplicarea metodei FIFO oferă entității cel mai înalt nivel de profit, deoarece bunurile ieșite din gestiune se evaluează la costul de intrare a primei intrări,(Capitolul 5, pag. 187) rezultând o evaluare la prețul vechi, iar veniturile arată prețurile de vânzare inflaționiste. Astfel metoda FIFO poate ilustra un profit contabil mai mare decât cel real. Astfel, pentru perioade de criză, ar fi bine să fie utilizată metoda costului mediu ponderat (CMP), oferind o vizibilitate concretă a rezultatului pe fundalul fluctuațiilor prețului stocurilor.

Influența asupra marjei profitului: Conform datelor din tabel, se observă o tendință ascendentă. La calculul marjei profitului voi folosi formula: *(Venit din vânzări – costul vânzărilor)/ venit din vânzări* * 100. (DAD.MD, 2024) Deci, pentru 2022 am obținut 27,9%, pentru 2023- 38,2%, iar pentru 2024- 35,2%. Astfel, cu cât marja de profit crește mai mult, cu atât crește profitul entității. Aceasta influențează direct performanța întreprinderii, deoarece atunci când în perioadă de inflație ridicată ca în 2022, cererea de produs scade, din cauza că populația alege să cheltuie pe strictul necesar. Ulterior, odată cu reducerea treptată a ratei inflației (Figura 1) în 2023 (rata anuală 4,2% în decembrie 2023) se observă și o creștere a marjei profitului.

În urma analizei realizate, în primul rând am observat o tendință ascendentă a rezultatului financiar a entității expuse (profitul net urcând de la 60 mii în 2022, la 72 mii în 2024) . De asemenea, am demonstrat că, din cauza inflației, entitatea a fost nevoită să optimizeze costurile de vânzare pentru a menține veniturile la aproximativ același nivel. Dat fiind faptul că rezultatul financiar este unul pozitiv, tinde să afirme că inflația a influențat pozitiv profitul nominal S.A. ALFA-NISTRU. De asemenea, pot spune că, în contextul politic actual, rezultatul financiar nominal poate crește, dar performanța reală poate fi afectată de majorarea costurilor la utilități, comprimării marjei de profit etc.

CONCLUZIE. Analiza realizată demonstrează necesitatea tratării inflației nu doar ca indicator macroeconomic, ci și ca variabilă strategică a gestionării financiare a întreprinderii. În condițiile unui mediu economic instabil, caracterizat prin fluctuații de preț, incertitudine la nivel economic și politic, este absolut necesar să încadrăm dimensiuni inflaționiste în procesele bugetare, de planificare, și, nemijlocit de prognoză financiară. Implementarea acestei soluții ar permite anticiparea riscurilor, luarea unor decizii mai corecte privind stabilirea prețurilor, gestionarea fluxurilor de numerar și controlul costurilor.

De asemenea, în baza informației prezentate, am demonstrat importanța contabilului ca partener strategic pentru creșterea performanțelor întreprinderii. Instrumentele analitice și contabile de care dispune un contabil oferă o imagine fidelă a situației economice în condiții de creștere constantă a prețurilor. În acest context, datorită ajustării politicilor contabile, mai ales în cazul evaluării elementelor patrimoniale și interpretarea indicatorilor de performanță, putem reduce dispersia informațională generată de procesul inflaționist. În acest sens, creșterea profitului nominal

nu este proporțional cu îmbunătățirea performanței reale ale întreprinderii, deoarece inflația reduce marja de profit, afectează costurile vânzărilor, impune ajustări de preț și buget, etc. Generalizând cele spuse mai sus, posibilitatea entităților de a integra factorul inflaționist în strategiile financiare și operaționale va determina nivelul de reziliență și competitivitate pe termen lung.

REFERINȚE:

1. Banca Națională a Moldovei. (2026, februarie). *Raport asupra inflației*. https://www.bnm.md/files/Raport%20asupra%20inflației,%20februarie%202026.pdf
2. DAD.MD. (2024). *Marja de profit*. https://dad.md/dad-management/marja-de-profit/
3. Standardul Național de Contabilitate „Prezentarea situațiilor financiare". (2014). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131868&lang=ro
4. Turcu, V. (2006). *Macroeconomie: Manual de studiu individual*. Universitatea de Vest din Timișoara. https://moodle.ase.md/pluginfile.php/136051/mod_resource/content/1/Macroeconomie_V%20Turcu.pdf
5. Manual. (2017). *Contabilitatea întreprinderii* (ed. a 2-a).

Coordonator științific: BAJAN Maia, dr. conf., univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 69 017 690
E-mail: bajan.maia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.12
CZU: [006.32:657.375]:005.53(478)

THE IMPACT OF IFRS IMPLEMENTATION ON THE QUALITY OF FINANCIAL INFORMATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

IMPACTUL APLICĂRII IFRS ASUPRA CALITĂȚII INFORMAȚIEI FINANCIARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

DORMENCO Lidia , studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: dormenco.lidia@ase.md

Abstract: *The quality of financial information plays a decisive role in sound economic decision-making. The adoption of International Financial Reporting Standards (IFRS) in the Republic of Moldova, mandatory for public interest entities since 2011, has brought significant changes to financial reporting practices. This paper aims to analyze the impact of IFRS application on the quality of financial information in the Republic of Moldova, focusing on comparability, transparency, and reliability of financial statements. The research methodology includes a qualitative analysis of the regulatory framework, a review of specialized literature, and an examination of the practical experience of entities applying IFRS. The results indicate that IFRS application has substantially improved the quality of financial information, contributing to increased investor confidence and better access to international capital markets, while also revealing persistent challenges related to the complexity of standards and the costs of implementation.*
Key words: *IFRS, financial information quality, financial reporting, public interest entities, Republic of Moldova.*
JEL CLASSIFICATION: M41, M48

INTRODUCERE

Calitatea informației financiare constituie fundamentul deciziilor economice raționale, atât la nivel microeconomic, cât și macroeconomic. În contextul globalizării și al integrării economice, adoptarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) a devenit un imperativ pentru asigurarea comparabilității și transparenței situațiilor financiare la nivel internațional. Republica Moldova a parcurs un drum important în această direcție, începând cu aprobarea Programului de Stat de trecere la sistemul mondial de contabilitate și statistică în 1994 (Guvernul RM, 1994), continuând cu adoptarea standardelor naționale bazate pe principiile IAS/IFRS și culminând cu aplicarea directă a IFRS de către entitățile de interes public începând cu 1 ianuarie 2011. Importanța temei rezidă în necesitatea evaluării impactului real al acestei reforme asupra calității informației financiare produse de entitățile din Moldova. Deși beneficiile teoretice ale IFRS sunt bine documentate în literatura internațională, experiența concretă a Republicii Moldova prezintă particularități ce merită o analiză aprofundată. Scopul acestei lucrări este de a analiza în ce măsură aplicarea IFRS a îmbunătățit calitatea informației financiare în Republica Moldova, identificând atât progresele înregistrate, cât și dificultățile persistente.

Obiectivele cercetării sunt:

analiza cadrului normativ care reglementează aplicarea IFRS în Republica Moldova;

evaluarea impactului IFRS asupra dimensiunilor calitative ale informației financiare comparabilitate, transparență, relevanță și credibilitate;

identificarea provocărilor practice cu care se confruntă entitățile în procesul de aplicare a standardelor.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Literatura de specialitate consacră un spațiu amplu beneficiilor adoptării IFRS asupra calității informației financiare. Astfel, studiile internaționale confirmă că implementarea IFRS contribuie la

reducerea semnificativă a costului capitalului, reflectând o creștere a transparenței și comparabilității informațiilor furnizate de situațiile financiare (Li, 2010, citat de Balteș & Rodean, 2014). De asemenea, Landsman et al. (2011) au demonstrat că aplicarea cu succes a IFRS influențează nivelul prețurilor acțiunilor și stimulează creșterea investițiilor străine directe (Balteș & Rodean, 2014).

La nivel național, au fost identificate principalele avantaje ale aplicării IFRS în Republica Moldova: îmbunătățirea comparabilității informațiilor financiare la nivel global, accesul facilitat la piețele internaționale de capital, sporirea transparenței și a nivelului de divulgare, precum și crearea unui cadru propice pentru atragerea investițiilor externe. Deasemena au fost evidențiate și principalele obstacole: interpretarea incorectă a standardelor, deficiențele de terminologie, ambiguitățile privind obligativitatea aplicării, distincția raportare-contabilitate și necesitatea unor resurse financiare considerabile pentru instruirea personalului (Grigoroi, 2012, citată de Coșleț, 2025).

Experiența inovatoare a Republicii Moldova în reformarea sistemului contabil și armonizarea cu IFRS și Directivele Europene constituie un model de referință pentru economiile în tranziție din regiune. Implementarea IFRS în Republica Moldova s-a realizat treptat, pe baza unui cadru legislativ solid. Hotărârea Guvernului nr. 238 din 29.02.2008 a stabilit cadrul de aplicare a IFRS pe teritoriul Republicii Moldova, iar Hotărârea Guvernului nr. 1507 din 31.12.2008 a aprobat Planul de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009–2014 (Guvernul RM, 2008; Guvernul RM, 2009). Recomandările metodice privind tranziția de la SNC la IFRS, aprobate prin Ordinul Ministrului Finanțelor nr. 69 din 17.09.2009, au oferit ghidajul practic necesar entităților (Ministerul Finanțelor RM, 2009). Conform Legii contabilității și raportării financiare nr. 287/2017, entitățile de interes public cum sunt instituțiile de credit, asigurători, entități ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată, precum și entitățile mari cu capital majoritar de stat sunt obligate să țină contabilitatea și să întocmească situațiile financiare conform IFRS (art. 5, alin. 4). Totodată, entitățile care aplică sistemul contabil în partidă dublă pot opta voluntar pentru IFRS (art. 5, alin. 7). Procesul de tranziție presupune parcurgerea unor etape esențiale prezentate în Figura 1.

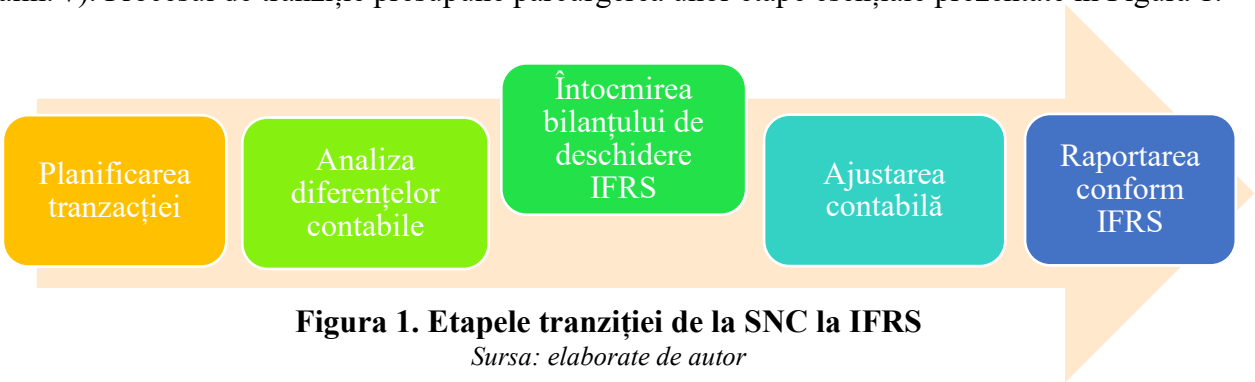

Figura 1. Etapele tranziției de la SNC la IFRS
Sursa: elaborate de autor

Calitatea informației financiare poate fi evaluată prin prisma mai multor dimensiuni: relevanța, credibilitatea, comparabilitatea și înțelegibilitatea. Analiza impactului IFRS asupra fiecăreia dintre aceste dimensiuni evidențiază progrese semnificative în contextul Republicii Moldova. Comparabilitatea constituie unul dintre principalele beneficii ale adoptării IFRS. Prin utilizarea unor standarde comune acceptate în peste 140 de țări, situațiile financiare ale entităților din Moldova devin comparabile cu cele ale companiilor din alte state, facilitând astfel evaluarea de către investitorii internaționali (Grigoroi & Muntean, 2019). Transparența informațională a crescut considerabil prin extinderea cerințelor de prezentare și dezvăluire a informațiilor privind politicile contabile, riscurile financiare, valorile juste ale instrumentelor financiare și tranzacțiile cu părțile afiliate. Credibilitatea informației financiare s-a îmbunătățit prin trecerea de la evaluarea la cost istoric la evaluarea la valoarea justă, care reflectă mai fidel realitatea economică. Studiul Băncii Transilvania SA, relevant prin analogie pentru instituțiile de credit din Republica Moldova, a demonstrat că aplicarea IFRS a generat o capitalizare mai bună a instituției și o reflectare mai realistă a activelor și pasivelor, cu consecințe directe asupra creșterii credibilității informației contabile și scăderii asimetriei informaționale (Balteș & Rodean, 2014).

Tabelul 1. Impactul IFRS asupra dimensiunilor calitative ale informației financiare în Republica Moldova

Dimensiune calitativă	Înainte de IFRS	După aplicarea IFRS
Comparabilitate	Limitată la nivel național	Internațională, 140+ țări
Transparență	Cerințe reduse de divulgare	Extinsă prin note explicative detaliate
Credibilitate	Cost istoric predominant	Valoarea justă, reflecatrea realistă
Relevanță	Orientare fiscală	Orientare spre utilizatorii situațiilor financiare

Sursa: elaborat de autor în baza Balteș & Rodean

Prezenta cercetare se bazează pe o metodologie combinată: analiza calitativă a cadrului normativ privind aplicarea IFRS în Republica Moldova; metoda comparativă aplicată pentru evidențierea diferențelor dintre tratamentele contabile SNC și IFRS; analiza literaturii de specialitate naționale și internaționale; sinteza și generalizarea rezultatelor studiilor empirice existente. Studiile de caz privind experiența entităților de interes public, inclusiv instituțiilor bancare, au servit ca sursă de date secundare pentru evaluarea impactului practic al aplicării IFRS (Balteș & Rodean, 2014; Coșleț, 2025). Rezultatele cercetării confirmă că aplicarea IFRS a generat îmbunătățiri semnificative ale calității informației financiare în Republica Moldova, vizibile în special la nivelul entităților de interes public. Principalele progrese identificate sunt:

1. creșterea comparabilității situațiilor financiare cu cele ale entităților din statele care aplică IFRS;
2. extinderea substanțială a informațiilor divulgate în notele la situațiile financiare;
3. îmbunătățirea evaluării activelor și pasivelor prin aplicarea conceptului de valoare justă;
4. consolidarea încrederii investitorilor și a credibilității entităților pe piețele internaționale (Grigoroi & Muntean, 2019).

Cu toate acestea, cercetarea identifică și provocări persistente. Costurile ridicate ale implementării, generate de necesitatea actualizării sistemelor informatice, formării continue a personalului și angajării de consultanți specializați reprezintă o barieră semnificativă, în special pentru entitățile mai mici care aplică IFRS voluntar (Coșleț, 2025). Complexitatea și caracterul principial al standardelor, spre deosebire de abordarea bazată pe reguli specifice din cadrul SNC, generează dificultăți de interpretare și risc de aplicare neunitară. De asemenea, interfața dintre contabilitate și fiscalitate rămâne o sursă de ambiguitate, deoarece regulile fiscale nu au fost armonizate integral cu principiile IFRS. Un aspect distinct îl constituie tratamentul instrumentelor financiare și al provizioanelor. Spre deosebire de standardele naționale, IFRS (în special IAS 39/IFRS 9) impune recunoașterea timpurie a pierderilor de valoare pe baza unui model de pierdere estimată, ceea ce conduce la o evaluare mai prudentă și mai realistă a portofoliului de credite al băncilor, cu efecte pozitive asupra stabilității financiare sistemice (Balteș & Rodean, 2014).

CONCLUZII/RECOMANDĂRI.

Cercetarea efectuată demonstrează că aplicarea IFRS în Republica Moldova a avut un impact net pozitiv asupra calității informației financiare, contribuind la îmbunătățirea comparabilității, transparenței, credibilității și relevanței situațiilor financiare. Entitățile de interes public, în special instituțiile de credit, au înregistrat cele mai evidente progrese, situațiile lor financiare devenind mai credibile și mai atractive pentru investitorii internaționali. Cu toate acestea, persistența unor provocări precum costurile implementării, dificultățile de interpretare și interfața cu fiscalitatea impune adoptarea unor măsuri concrete. Astfel, se recomandă:

1) consolidarea programelor de formare profesională continuă a contabililor în domeniul IFRS, prin cursuri acreditate și ghiduri practice;

2) clarificarea și armonizarea cadrului normativ fiscal cu principiile IFRS, pentru a elimina ambiguitățile existente;

3) dezvoltarea cooperării interinstituționale între Ministerul Finanțelor, Banca Națională a Moldovei și mediul de afaceri, în vederea asigurării unei aplicări unitare a standardelor;

4) implementarea unui sistem de monitorizare periodică a calității raportărilor IFRS, care să permită identificarea și corectarea abaterilor.

În concluzie, convergența dintre SNC cu standardele internaționale reprezintă un proces continuu, ale cărui beneficii depășesc costurile pe termen lung, condiția esențială fiind investiția susținută în resursa umană și stabilitatea cadrului normativ.

REFERINȚE:

1. Balteș, N. & Rodean, M.-D. (2014). Implicații ale aplicării IFRS asupra poziției financiare a băncilor comerciale.
2. Coșleț, A. (2025). IFRS în Republica Moldova: o analiză a implementării. În: ISSC 2025 Challenges of Accounting for Young Researchers, ediția a 9-a, 14-15 martie 2025. Chișinău: ASEM, pp. 147–150.
3. Culegere de lucrări: Устойчивое развитие экономики: международные и национальные аспекты, pp. 81–84. Disponibil la: https://elib.psu.by/handle/123456789/20188
4. Grigoroi, L. & Muntean, N. (2019). The innovative experience of the Republic of Moldova in reforming the accounting system and its harmonization with IFRS and European Directives. Marketing and Management of Innovations, pp. 325–333. Disponibil la: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/72746/1/Grigoroi.pdf
5. Grigoroi, L. (2012). The IFRS in the Republic of Moldova: advantages of application and obstacles of implementation.
6. Guvernul RM. (1994, octombrie 27). Programul de Stat de trecere a Republicii Moldova la sistemul mondial de contabilitate și statistică. Monitorul Oficial al RM. Disponibil la: legis.md
7. Guvernul RM. (2008, martie 08). Privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară pe teritoriul Republicii Moldova, HG nr. 238. Monitorul Oficial al RM. Disponibil la: https://mf.gov.md
8. Guvernul RM. (2009, ianuarie 29). Planul de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009-2014, HG nr. 1507. Monitorul Oficial al RM.
9. Ministerul Finanțelor RM. (2009, octombrie 9). Recomandări metodice privind tranziția de la Standardele Naționale de Contabilitate la Standardele Internaționale de Raportare Financiară, Ordinul nr. 69.
10. Studia Universitatis Vasile Goldiș Arad, Seria Științe Economice, pp. 45–48. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/45-48_39.pdf

Coordonator științific: FRUNZE Rodica, asistent universitar
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 79740766
e-mail: frunze.rodica@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.13
CZU: 006.32:657.372.3(478)

SOME ASPECTS REGARDING THE SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN NAS „IMPAIRMENT OF ASSETS" AND IAS 36

UNELE ASPECTE PRIVIND ASEMĂNĂRILE ȘI DEOSEBIRILE DINTRE SNC „DEPRECIEREA ACTIVELOR" ȘI IAS 36

BURLACENCO Nicoleta, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: burlacenco.nicoleta@ase.md

Abstract: *Asset impairment is an essential accounting process that ensures assets are not reported at values higher than their recoverable amount. This paper presents a comparative analysis of IAS 36 "Impairment of Assets" and the National Accounting Standard (NAS) "Impairment of Assets", focusing on their similarities and differences in impairment testing, valuation, and recognition of losse. The study shows that, although both standards share the same objective, they differ in their approach. NAS applies a simplified method based on fair value less costs of disposal, while IAS 36 uses the concept of recoverable amount, including value in use. As a result, IAS 36 provides a more detailed and complex evaluation. Overall, NAS is aligned with IAS 36 but adapted to the national context, ensuring easier practical application.*
Key words: *asset impairment, IAS 36, NAS, financial reporting, valuation methods*
JEL CLASSIFICATION: M41, M48

INTRODUCERE

Deprecierea activelor reprezintă un element esențial în contabilitate, contribuind la reflectarea fidelă a valorii reale a activelor unei entități în situațiile financiare. Prin intermediul acestui proces se asigură că activele nu sunt prezentate la o valoare mai mare decât cea care poate fi recuperată din utilizarea sau vânzarea lor, fiind respectat principiul prudenței, care stă la baza raportării financiare.

Relevanța tematicii este determinată, în mod deosebit, de necesitatea testării periodice a activelor la depreciere, procedură prin care entitatea identifică eventualele pierderi de valoare generate de modificările mediului economic sau de utilizarea activelor. Testarea la depreciere implică analiza indicilor interni și externi și necesită aplicarea raționamentului profesional, întrucât evaluarea activelor este influențată de factori economici și financiari. În literatura de specialitate se evidențiază faptul că determinarea corectă a pierderilor din depreciere are un impact semnificativ asupra indicatorilor financiari ai entității, influențând rentabilitatea, capitalurile proprii și performanța economică.

În contextul armonizării contabilității la nivel internațional, problematica deprecierii activelor capătă o importanță deosebită, fiind reglementată atât prin Standardul Internațional de Contabilitate IAS 36 „Deprecierea activelor", cât și prin Standardul Național de Contabilitate (SNC) „Deprecierea activelor". Deși ambele standarde au același obiectiv, și anume determinarea și recunoașterea deprecierii activelor, acestea prezintă atât asemănări, cât și diferențe în ceea ce privește modul de aplicare în practică.

Scopul prezentei lucrări constă în analiza comparativă a prevederilor celor două standarde, evidențiind principalele asemănări și deosebiri referitoare la identificarea indicilor de depreciere, evaluarea activelor și recunoașterea pierderilor din depreciere.

Metodologia de cercetare aplicată în prezenta lucrare rezidă, în principal, în utilizarea metodei comparative, instrument ce facilitează identificarea similitudinilor și a divergențelor structurale între prevederile SNC „Deprecierea activelor" și referențialul internațional IAS 36. Complementar, au fost utilizate metodele de analiză critică și sinteză a cadrului normativ și a literaturii de specialitate, cu scopul de a fundamenta teoretic și practic mecanismele de recunoaștere și evaluare a deprecierii activelor.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

În cadrul procesului de evaluare ulterioară a activelor, deprecierea reprezintă un mecanism contabil esențial de ajustare a valorii contabile în funcție de capacitatea acestora de a genera beneficii economice viitoare. Această ajustare este necesară în situațiile în care condițiile economice, tehnologice sau de utilizare determină o diminuare a valorii activelor, astfel încât valoarea lor contabilă nu mai poate fi recuperată integral. Literatura de specialitate evidențiază faptul că determinarea deprecierii implică un grad ridicat de raționament profesional, întrucât estimarea valorilor este influențată de incertitudini și de factori externi, ceea ce poate conduce la diferențe în interpretarea și aplicarea normelor contabile .

În acest context, cadrul normativ național, reglementat prin Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017, stabilește principiile generale privind recunoașterea, evaluarea și prezentarea elementelor contabile. Deprecierea activelor se înscrie în procesul de evaluare ulterioară și contribuie la respectarea principiului prudenței, asigurând evitarea supraevaluării activelor și prezentarea unor informații relevante și credibile în situațiile financiare. Aplicarea acestui principiu presupune recunoașterea pierderilor din depreciere atunci când există indicii că valoarea contabilă a activelor depășește valoarea lor recuperabilă sau estimată.

Analiza comparativă a prevederilor Standardului Național de Contabilitate „Deprecierea activelor” și IAS 36 „Deprecierea activelor” evidențiază atât convergențele existente între cele două reglementări, cât și diferențele semnificative în ceea ce privește abordarea procesului de evaluare. Astfel, potrivit SNC „Deprecierea activelor”, deprecierea este determinată prin compararea valorii contabile cu valoarea justă minus costurile de vânzare, ceea ce reflectă o abordare orientată preponderent spre piață. În schimb, IAS 36 introduce conceptul de valoare recuperabilă, definită ca fiind maximul dintre valoarea justă minus costurile de vânzare și valoarea de utilizare, ceea ce implică o analiză mai complexă, bazată pe estimarea fluxurilor de numerar viitoare.

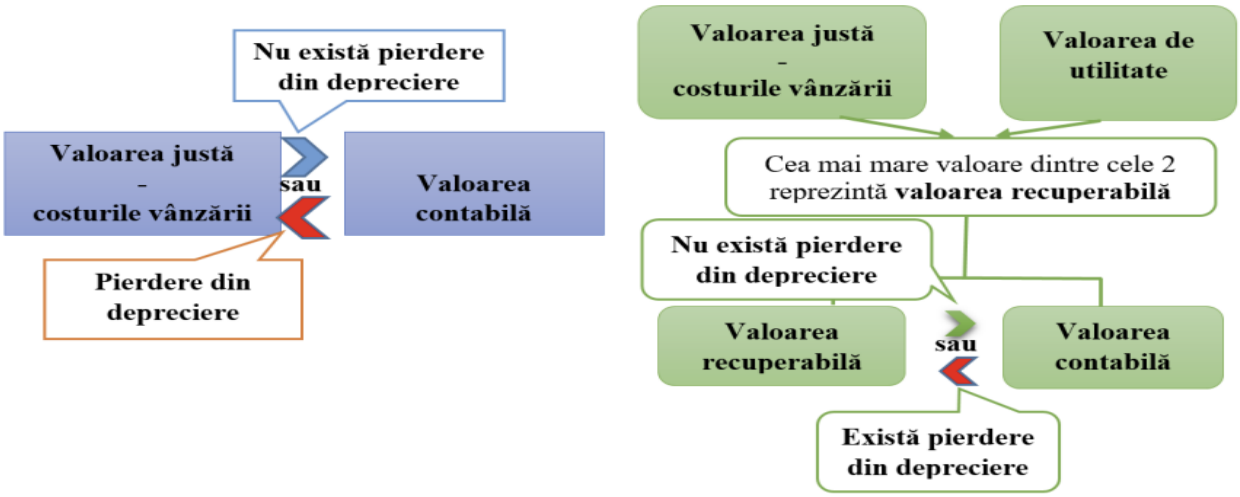

Figura 1. Analiza comparativă a modului de determinare a pierderii din depreciere conform SNC și IAS 36

Sursa: elaborat de autor în baza SNC „Deprecierea activelor” și IAS 36

Un element comun ambelor standarde îl constituie necesitatea testării activelor la depreciere, care reprezintă o etapă esențială în procesul de evaluare. Testarea presupune identificarea indicilor de depreciere, care pot fi clasificați în indici externi și indici interni. Indicii externi reflectă modificările intervenite în mediul economic, precum scăderea valorii de piață sau schimbările nefavorabile ale condițiilor economice, în timp ce indicii interni vizează deteriorarea fizică a activelor, modificarea modului de utilizare sau reducerea performanței economice a acestora. În literatura de specialitate se subliniază faptul că identificarea corectă a acestor indici este esențială pentru determinarea oportună a pierderilor din depreciere și pentru evitarea denaturării informațiilor financiare.

Diferențele dintre SNC și IAS 36 devin mai evidente în etapa de evaluare a activelor. SNC utilizează o metodă simplificată, bazată exclusiv pe valoarea justă minus costurile de vânzare, ceea ce facilitează aplicarea practică, dar limitează analiza la dimensiunea de piață a activului. În schimb, IAS 36 include și valoarea de utilizare, care presupune estimarea și actualizarea fluxurilor de numerar viitoare generate de activ sau de unitatea generatoare de numerar. Această abordare permite o evaluare mai realistă a valorii economice a activelor, însă implică utilizarea unor tehnici financiare complexe și un nivel mai ridicat de subiectivitate în estimări .

Un alt aspect relevant îl constituie nivelul de agregare al activelor analizate. SNC permite evaluarea atât la nivel de activ individual, cât și la nivel de grup de active, în timp ce IAS 36 introduce conceptul de unitate generatoare de numerar, definită ca fiind cel mai mic grup de active care generează fluxuri de numerar independente. Această diferență reflectă o abordare mai avansată în cadrul standardului internațional, orientată spre analiza performanței economice a activelor în contextul utilizării acestora.

Din punct de vedere practic, procesul de depreciere a activelor implică întocmirea și utilizarea unor documente specifice, precum rapoarte de evaluare, ordine privind testarea activelor, procese-verbale și note contabile. Aceste documente asigură fundamentarea deciziilor privind recunoașterea pierderilor din depreciere și contribuie la transparența și credibilitatea informațiilor prezentate în situațiile financiare.

În ansamblu, analiza realizată evidențiază faptul că, deși SNC „Deprecierea activelor" este elaborat în baza IAS 36 și preia principiile fundamentale ale acestuia, diferențele existente în ceea ce privește metodele de evaluare și gradul de complexitate determină abordări distincte în practică. IAS 36 oferă o perspectivă mai detaliată și mai orientată spre realitatea economică, în timp ce SNC asigură o aplicare mai simplă și mai accesibilă, adaptată mediului economic național.

Tabelul 1. Compararea conținutului noțiunilor de bază utilizate în SNC „Deprecierea activelor" și IAS 36

Definirea noţiunii conform	
SNC „Deprecierea activelor"	**IAS 36**
Valoare justă minus costurile de vînzare – suma care poate fi obţinută din vînzarea unui activ sau a unui grup de active, în cadrul unei tranzacţii desfăşurate în condiţii normale între părţi interesate, independente şi informate, diminuată cu costurile estimate de vînzare	*Valoarea justă minus costurile generate de vânzare* – valoarea care poate fi obţinută din vânzarea unui activ sau a unei unităţi generatoare de numerar, în cadrul unei tranzacţii desfăşurate în condiţii obiective între părţi interesate şi aflate în cunoştinţă de cauză, minus costurile asociate cedării
Nu are analog	*Valoare recuperabilă* a unui activ sau a unei unităţi generatoare de numerar – cea mai mare valoare dintre valoarea sa justă minus costurile generate de vânzare şi valoarea sa de utilizare
Nu are analog	*Valoare de utilizare* – valoarea actualizată a fluxurilor de trezorerie viitoare preconizate să se obţină de la un activ sau de la o unitate generatoare de numerar
Grup de active – cel mai mic ansamblu de active ce include activul examinat, a cărui valoare justă minus costurile de vînzare poate fi evaluată	*Unitate generatoare de numerar* – cel mai mic grup identificabil de active care generează intrări de numerar independente într-o mare măsură de intrările de numerar generate de alte active sau grupuri de active.
Activ individual – activ pentru care poate fi determinată în mod separat valoarea justă minus costurile de vînzare	Nu are analog

Costuri de vînzare – costuri suplimentare atribuibile direct vînzării unui activ sau unui grup de active (de exemplu, costurile serviciilor juridice, de evaluare, taxele poştale)	*Costuri asociate cedării* – costuri marginale care pot fi atribuite direct cedării unui activ sau unei unităţi generatoare de numerar, exclusiv costurile de finanţare şi cheltuiala cu impozitul pe profit
Piaţă activă – piaţa care îndeplineşte simultan următoarele condiţii: activele comercializate pe piaţa respectivă sunt omogene; cumpărătorii şi vînzătorii interesaţi pot fi găsiţiîn orice moment; şi preţurile sunt accesibile publicului.	*Piaţă activă* – piaţa în cadrul căreia sunt îndeplinite toate condiţiile prezentate mai jos: elementele tranzacţionate pe piaţa în cauză sunt omogene; în mod normal, pot fi găsiţi cumpărători şi vânzători interesaţi în orice moment; şi preţurile sunt accesibile publicului.

Sursa: elaborat de autor în baza SNC „Deprecierea activelor” și IAS 36

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În urma analizei comparative a prevederilor SNC „Deprecierea activelor” și IAS 36 „Deprecierea activelor”, se constată că ambele standarde urmăresc același obiectiv fundamental, și anume reflectarea fidelă a valorii activelor în situațiile financiare și prevenirea supraevaluării acestora. În acest sens, ambele reglementări prevăd necesitatea testării periodice a activelor la depreciere și identificarea indicilor interni și externi care pot influența valoarea acestora.

Totodată, cercetarea evidențiază existența unor diferențe semnificative în ceea ce privește modul de determinare a pierderilor din depreciere. SNC utilizează o abordare simplificată, bazată pe valoarea justă minus costurile de vânzare, în timp ce IAS 36 introduce conceptul de valoare recuperabilă, care include și valoarea de utilizare, determinată pe baza fluxurilor de numerar viitoare. Această diferență face ca IAS 36 să ofere o evaluare mai complexă și mai apropiată de realitatea economică, însă implică un grad mai ridicat de dificultate în aplicare.

De asemenea, analiza realizată arată că SNC este armonizat cu IAS 36, însă conține anumite simplificări menite să faciliteze aplicarea practică în cadrul entităților din Republica Moldova. Diferențele identificate nu reprezintă neconcordanțe majore, ci adaptări ale standardului internațional la specificul mediului economic național.

În ceea ce privește recomandările, se consideră necesară continuarea procesului de armonizare a standardelor naționale cu cele internaționale, în vederea creșterii comparabilității informațiilor financiare. Totodată, se recomandă dezvoltarea competențelor profesionale ale contabililor în aplicarea metodelor complexe prevăzute de IAS 36, în special în ceea ce privește estimarea fluxurilor de numerar și determinarea valorii de utilizare. De asemenea, ar fi utilă elaborarea unor ghiduri practice la nivel național, care să faciliteze aplicarea corectă a procedurilor de depreciere a activelor.

REFERINȚE

1. Codul Fiscal al Republicii Moldova. (2024).
2. International Accounting Standards Board (IASB). (2019). *IAS 36 Impairment of Assets*. IFRS Foundation. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. (2013). *Standardul Național de Contabilitate „Deprecierea activelor”*. Chișinău.
3. Bucur, V., & Ioniță, N. (f.a.). Prudența, provizioanele și adevărul în deprecierea activelor. Academia de Studii Economice din Moldova.
4. Mihăilă, S., & Busuioc, M. (2019). Convergențe și divergențe privind deprecierea activelor conform IAS 36 și SNC. Academia de Studii Economice din Moldova.

Coordonatorul științific: GRIGOROI Lilia, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 22 402715
e-mail: lilia.grigoroi@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.14
CZU: 657.1:004.8

FROM LUCA PACIOLI TO ARTIFICIAL INTELLIGENCE

DE LA LUCA PACIOLI LA INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ

NEGRU Daniela, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 68990217
e-mail autor: daniela.negru.q74c@ase.md

Abstract: *This article explores the transformative journey of the accounting profession, starting from the foundational principles of double-entry bookkeeping introduced by Luca Pacioli in 1494, to the current paradigm shift driven by Artificial Intelligence (AI). The research analyzes how digitalization is redefinitioning the accountant's role from a traditional "number cruncher" to a strategic business advisor. By examining the integration of AI, machine learning, and cloud accounting, the study highlights the necessity of continuous professional adaptation and the ethical implications of delegating decision-making processes to algorithms.*
Keywords: *accounting evolution, Luca Pacioli, artificial intelligence, digitalization, cloud accounting, ethical implications*
JEL CLASSIFICATION: M40, M41

INTRODUCERE

Evoluția contabilității reprezintă, în esență, trecerea de la rigoarea manuscriselor la viteza algoritmilor. În anul 1494, Luca Pacioli a sistematizat în lucrarea sa *Summa de Arithmetica* principiile partidei duble, oferind o structură logică ce a servit drept fundament al afacerilor timp de peste cinci secole (Pacioli, 1494). Deși esența sistemului – echilibrul dintre Debit și Credit – a rămas neschimbată, instrumentele de lucru au suferit o metamorfoză radicală (Țurcanu & Golociuhik, 2015; Rudeanu, 2025). Astăzi, ne aflăm în fața celei mai mari provocări tehnologice de la inventarea tiparului: integrarea Inteligenței Artificiale (IA) în mecanismele financiare (Bhimani & Willcocks, 2014; ICAEW, 2018).

În contextul digital actual, profesia contabilă trece de la procesarea manuală la un rol strategic, fiind redefinită de tehnologii precum Machine Learning, Cloud și e-Factura. Contabilul devine astfel un analist capabil să interpreteze datele în timp real și să sprijine deciziile manageriale (ICAEW, 2018; Rudeanu, 2025).

Scopul acestei cercetări este de a analiza tranziția structurală a profesiei, de la metodele clasice ale lui Pacioli la sistemele inteligente de astăzi. Studiul urmărește să evidențieze modul în care automatizarea preia sarcinile repetitive de introducere a datelor în soft-ul contabil, și cum această schimbare recalibrează competențele necesare profesionistului contabil pentru a rămâne relevant pe piața muncii (ICAEW, 2018; Rudeanu, 2025).

Metodologia cercetării. Articolul are la bază o analiză a literaturii de specialitate pornind de la primele manuscrise în domeniul contabilității până la digitalizarea financiară. Pentru a fundamenta concluziile, a fost realizată o cercetare calitativă asupra impactului tehnologiilor de tip ERP (Enterprise Resource Planning) dotate cu module de IA, analizând eficiența acestora în raport cu metodele tradiționale de evidență și raportare (Bhimani & Willcocks, 2014; ICAEW, 2018; Mitrea & Buche, 2012).

CONȚINUT DE BAZĂ

Evoluția civilizației economice a fost marcată, timp de mai bine de jumătate de mileniu, de rigoarea și logica sistemului în partidă dublă (Pacioli, 1494; Țurcanu & Golociuhik, 2015).

Fundamentul pus de Luca Pacioli în 1494 nu a fost doar o metodă de calcul, ci o întreagă filozofie a echilibrului valoric, unde fiecare acțiune economică are o cauză și un efect oglindit în contabilitate (Pacioli, 1494). Timp de secole, rolul contabilului a fost acela de „scrib al valorii", utilizând registre fizice pentru a reflecta realitatea tranzacțiilor. Această eră a „contabilității de înregistrare" a pus bazele capitalismului modern, însă limitările sale erau date de viteza umană de procesare și de riscul inerent de eroare manuală. Astăzi, ne aflăm într-un punct de cotitură în care moștenirea lui Pacioli este transpusă în cod binar, generând o redefinire a profesiei prin Inteligența Artificială (IA). În acest context, pentru a surprinde într-o manieră sintetică transformările majore ale contabilității, de la fundamentul partidei duble până la integrarea tehnologiilor inteligente, este prezentată în continuare o axă cronologică a evoluției acesteia prezentată în Figura 1.

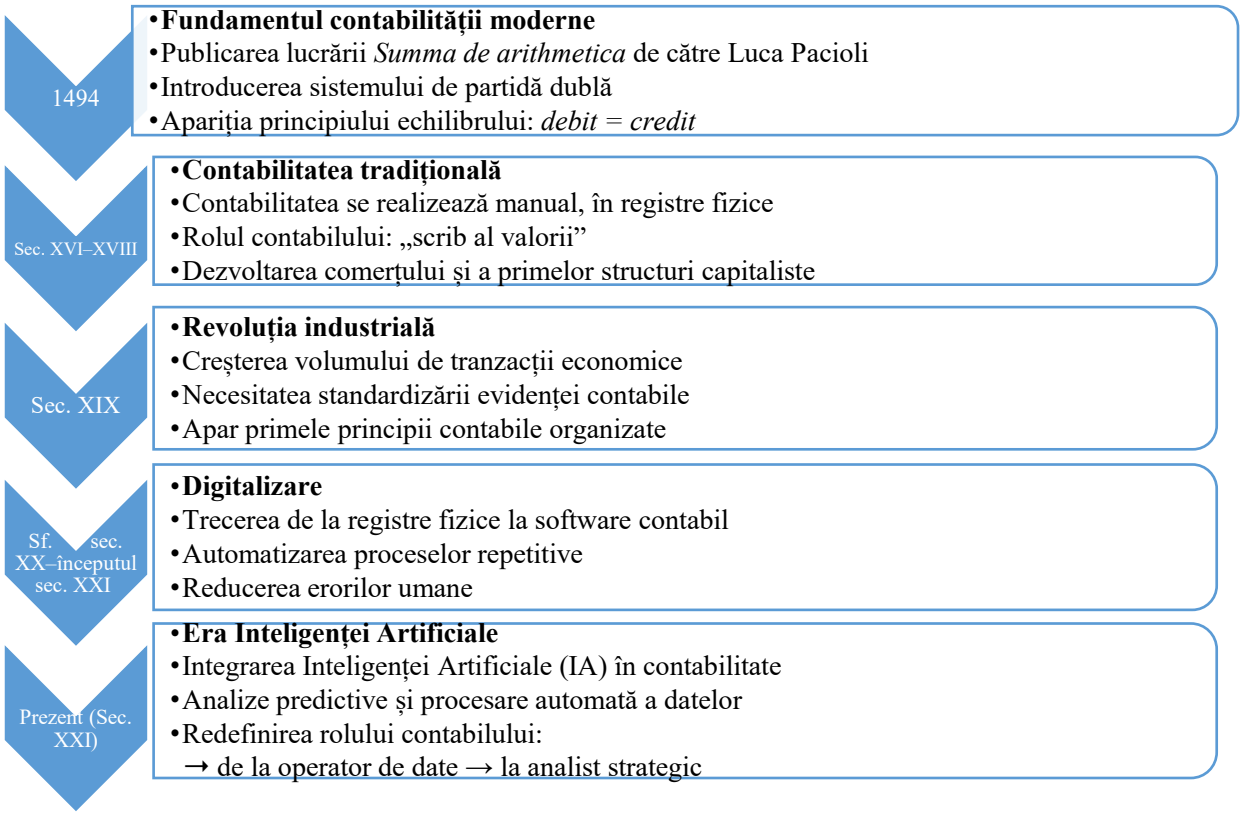

Figura 1. Cronologia transformării contabilității
Sursa: Elaborat de autor în baza (Bhimani & Willcocks, 2014; Pacioli, 1494; Rudeanu, 2025; Pantelei, 2022)

Se evidențiază în *Figura1* saltul calitativ al profesiei contabile pe parcursul etapelor istorice prezentate. Se observă cum, pe măsură ce tehnologia evoluează de la metode manuale la sisteme digitalizate și ulterior la soluții bazate pe Inteligență Artificială, contabilul este treptat eliberat de sarcinile repetitive și orientat către activități de analiză și interpretare.

Astfel, dacă în anul 1494 succesul era definit prin respectarea principiului fundamental al partidei duble, respectiv egalitatea dintre debit și credit la finalul perioadei (Pacioli, 1494), în prezent, în era Inteligenței Artificiale, succesul contabilității constă în capacitatea de a anticipa riscuri financiare sau oportunități de investiție înainte ca acestea să fie reflectate în datele oficiale.

Prin urmare, axa cronologică nu reflectă doar o evoluție tehnologică, ci și o transformare profundă a rolului contabilului, de la simplu înregistrator al tranzacțiilor la analist strategic, implicat activ în procesul decizional al organizației (ICAEW, 2018; Rudeanu, 2025).

Tranziția către era digitală a început cu automatizarea simplă, dar a atins apogeul prin implementarea algoritmilor de învățare automată (*Machine Learning*) (Bhimani & Willcocks, 2014; ICAEW, 2018). În modelul tradițional, contabilul aloca peste 80% din timpul său activităților de

colectare și introducere a datelor primare în baza documentelor justificative ale tranzacțiilor (Țurcanu & Goloclucuhik, 2015; Mitrea & Buche, 2012). În prezent, acest flux este preluat de tehnologiile de recunoaștere optică a caracterelor (OCR) și de roboții software (RPA), care pot procesa mii de facturi în câteva secunde. De exemplu, sistemele moderne pot identifica automat furnizorul, cota TVA și categoria de cheltuială, generând nota contabilă corespunzătoare fără intervenție umană. Acest lucru înseamnă că mecanismele de debitare și creditare sunt acum executate sub capota unor algoritmi complecși, permițând omului să depășească statutul de simplu procesator de cifre (ICAEW, 2018; Rudeanu, 2025). Această transformare este evidențiată în *Figura 2,* care prezintă principalele avantaje și riscuri ale implementării inteligenței artificiale în contabilitate.

PUNCTE TARI (Strengths)	**Analiza SWOT**	**PUNCTE SLABE (Weaknesses)**
Eficiență extremă: Reducerea timpului de procesare a documentelor primare cu până la 90%.		*Costuri inițiale:* Investiții ridicate în software-uri de tip ERP performante și infrastructură Cloud.
Acuratețe ridicată: Eliminarea erorilor umane de tastare și a calculelor aritmetice greșite.		*Dependența tehnologică:* Vulnerabilitate în cazul întreruperilor de sistem sau al lipsei conexiunii la internet.
Audit continuu: Capacitatea de a verifica 100% din tranzacții, nu doar prin sondaj.		*Curba de învățare:* Necesitatea unui efort constant de reșcolarizare pentru personalul existent.
OPORTUNITĂȚI (Opportunities)		**AMENINȚĂRI (Threats)**
Consultanță de valoare: Migrarea contabilului către rolul de consilier financiar și analist strategic.		*Securitatea cibernetică:* Riscul de atacuri tip *ransomware* asupra datelor financiare sensibile.
Contabilitate în timp real: Oferirea de informații financiare „la zi”, nu doar post-factum.		*Etica algoritmilor:* Riscul ca deciziile automate să nu respecte nuanțele legislative sau etice.
Noi nișe profesionale: Apariția rolului de „Auditor de Sisteme IA” sau „Analist de Date Financiare”.		*Dezumanizarea relației:* Riscul de a pierde contextul de business prin delegarea totală către mașini.

Figura 2. Analiza SWOT a implementării inteligenței artificiale în contabilitate
Sursa: Elaborat de autor în baza (Bhimani & Willcocks, 2014; Rudeanu, 2025; Pantelei, 2022)

Această analiză evidențiază faptul că, deși există provocări tehnice și financiare (puncte slabe și amenințări), beneficiile aduse de IA (puncte tari și oportunități) sunt mult mai mari pe termen lung (Bhimani & Willcocks, 2014; ICAEW, 2018). Succesul redefinirii rolului contabilului depinde de capacitatea acestuia de a maximiza oportunitățile, folosind tehnologia ca pe un partener, nu ca pe un înlocuitor.

O informație deosebit de interesantă în acest context este apariția conceptului de *„Contabilitate în timp real” (Continuous Accounting).* Spre deosebire de epoca lui Pacioli, unde balanța se făcea o dată pe an sau pe lună, IA permite actualizarea situațiilor financiare în fiecare secundă. Aceasta transformă Bilanțul dintr-o „fotografie” statică a trecutului într-un organism viu, care reflectă sănătatea firmei în momentul prezent (Pantelei, 2022).

Un aspect fundamental al acestei tranziții este trecerea de la „Contabilitatea de Înregistrare la Contabilitatea de Gestiune Automatizată” (ICAEW, 2018; Rudeanu, 2025; Pantelei, 2022). În sistemul clasic, contabilul dedica mult timp introducerii și verificării manuale a documentelor, în timp ce astăzi, prin Sistemele Expert și Rețelele Neuronale, aceste procese sunt automatizate. Inteligența Artificială nu doar citește documentele prin recunoașterea optică a caracterelor, ci le înțelege contextual, putând decide, de exemplu, dacă un software reprezintă cheltuială sau imobilizare și aplicând automat amortizarea corespunzătoare (ICAEW, 2018).

O altă inovație majoră este *auditarea algoritmică continuă*. Dacă anterior auditul era retrospectiv și realizat prin sondaj, în prezent algoritmii de tip Anomaly Detection monitorizează permanent fluxurile financiare, identificând rapid erori sau tranzacții neobișnuite. Astfel, rolul contabilului se transformă din executant în analist al excepțiilor generate de sistem (ICAEW, 2018; Rudeanu, 2025).

De asemenea, apare *contabilitatea predictivă*, prin care IA permite anticiparea evoluției financiare. Pe baza datelor interne și a celor macroeconomice, se pot realiza simulări și prognoze de

lichiditate cu un grad ridicat de acuratețe, transformând funcția contabilă într-un instrument strategic (ICAEW, 2018; Rudeanu, 2025).

Această evoluție conduce la apariția „contabilului hibrid" (ICAEW, 2018; Rudeanu, 2025), care îmbină cunoștințele contabile cu competențele digitale. În acest context, Planul de Conturi devine un sistem dinamic, integrat cu platforme digitale, asigurând transparență și eficiență ridicată (Bhimani & Willcocks, 2014; Pantelei, 2022). Deși principiul echilibrului bilanțier rămâne neschimbat, modul de colectare și prelucrare a datelor s-a transformat radical, trecând de la procese manuale la sisteme digitale automatizate (Bhimani & Willcocks, 2014; Mitrea & Buche, 2012).

CONCLUZII

Din studiul prezentat, este evident că profesia contabilă traversează o transformare radicală, de la rigoarea manuscriselor lui Luca Pacioli la viteza algoritmilor moderni (ICAEW, 2018; Rudeanu, 2025). Deși principiile partidei duble rămân neschimbate, integrarea Inteligenței Artificiale elimină necesitatea procesării manuale, oferind contabilului oportunitatea de a evolua către un rol de consultant strategic (Bhimani & Willcocks, 2014). Este crucial ca profesioniștii să asimileze noile tehnologii și să își recalibreze competențele către analiza datelor și etica digitală pentru a menține relevanța pe piața muncii (ICAEW, 2018). Investiția în digitalizarea proceselor financiare nu este doar o adaptare tehnică, ci o strategie esențială pentru a asigura transparența, acuratețea și succesul pe termen lung al oricărei organizații în era informațională (Pantelei, 2022).

REFERINȚE:

1. Bhimani, A., & Willcocks, L. (2014). *Digitisation, big data and the transformation of accounting information*. Accounting and Business Research, 44(4), 469–490.
2. ICAEW. (2018). *Artificial intelligence and the future of accountancy*. Institute of Chartered Accountants in England and Wales.
3. Mitrea, G.-L., & Buche, E.-L. (2012). *Sistemul informațional contabil*. În *Contabilitatea: provocări actuale și aspirații pentru viitor* (pp. 56–59).
4. Pacioli, L. (1494). *Summa de arithmetica, geometria, proportioni et proportionalita*. Venezia: Paganino de Paganini.
5. Pantelei, A. (2022). *Contabilitatea în condițiile digitalizării*.
6. Rudeanu, L. (2025). *Evoluția profesiei contabile: de la registre manuale la tehnologii digitale*.
7. Țurcanu, V., & Golociuhik, I. (2015). *Contabilitatea financiară*. Chișinău: Editura ASEM.

Coordonator științific: BAJAN Maia, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md;
Telefon: + 373 69017690
e-mail: bajan.maia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.15
CZU: 005.932:[657.422.6:657.313]

INTEGRATION OF ABC/XYZ ANALYSIS INTO THE INVENTORY MANAGEMENT ACCOUNTING SYSTEM

ИНТЕГРАЦИЯ МЕТОДОВ ABC/XYZ-АНАЛИЗА В СИСТЕМУ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА ЗАПАСОВ

STERBET Anastasia, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 60 19 12 35
e-mail autor: sterbet.anastasia@ase.md

Abstract: *В исследовании рассматривается применение ABC/XYZ-анализа в управлении запасами и интеграция данных методов в систему управленческого учета. Классификация запасов по уровню экономической значимости, вкладу в финансовый результат и вариативности спроса позволяет использовать адаптированные процедуры контроля, планирования и учета для различных категорий запасов. Это способствует более рациональному распределению ресурсов, повышению обоснованности управленческих решений, снижению операционных рисков и улучшению финансовой устойчивости предприятия. Методы учета затрат, бюджетирования и управленческой отчетности рассматриваются с позиций дифференцированных инструментов учета, соответствующих характеристикам конкретной группы запасов, а также обеспечивающих оперативный и стратегический анализ эффективности их управления.*
Key words: *устойчивое развитие, запасы, управленческий учет, экономико-математическое моделирование, ABC/XYZ-анализ*
JEL CLASSIFICATION: M41, C38, C44

INTRODUCTION

Nowadays, when the majority of enterprises are targeted at the sustainable development, managerial accounting goes beyond simple recording of information by maintaining administrative decisions based on a system analysis. In this regard, effective resource allocation becomes crucial as it falls to a significant share of circulating assets of the plant and directly impacts on its sustainability. The constraints of traditional methods of managerial accounting, such as quantitative-oriented analysis, do not fully account for heterogeneous nature of inventories as well as the diversity in their consumption patterns. So, the application of modern analytical tools, which allow not only ranging resources based on their importance, but also by predictability of their demand, has gained particular relevance. One of the methods, mentioned above, is ABC/XYZ-analysis, which allows ranging inventories by their importance (ABC part) as well as consumption stability (XYZ-part).

This scientific paper is aimed to develop an approach so as to integrate ABC/XYZ-analysis into the managerial accounting system in order to increase the validity of taken decisions and maintain sustainable development of the enterprise.

MAIN CONTENT

Managerial accounting ensures data collection, processing and systematisation by providing information on inventory volume, flow and price. However, it does not highlight priority positions that require forms of specific control. It inevitably leads to either excess or shortage of resources, financial losses and failure to apply the going concern assumption in inventory valuation. In the context of transition to effective resource allocation, the application of quantitative assessment methods allows the inventories to be ranked based on their importance and demand, leading to reduction of excessive resource consumption and financial losses (Venkatesh P., 2024). Thus, managerial accounting serves as a tool for analysis, control and justification of management decisions aimed at resource optimisation and creating conditions for steady enterprise operation. The information framework for the application of ABC/XYZ analysis comprises the balance sheet, which

provides a value-based assessment of inventories; the profit and loss statement, enabling the evaluation of their contribution to the company's profitability on the basis of marginal income; as well as inventory count results and analytical accounting data, which together establish a qualitative foundation for subsequent quantitative analysis.

First and foremost, ABC analysis works based on a concept "vital few and trivial many" that means that few amounts of items provide main cumulative consumption share (Mihaila S., Badicu G., 2014). Groups ABC include:

Group A that contains of most valuable assets, that form minimal amount of nomenclature, but at the same time form the major share of budgeting (no more than 75%). This group requires strict form of control and accurate planning for procurement.

Group B contains of medium-value inventories that demand occasional analysis and moderate control (cumulative share 75%-95%).

Group C contains of negligible items that occupy major volume of nomenclature, though their price is rather low (cumulative share 96%-100%). This group can have simplified forms of management and control.

Despite all the advantages, ABC analysis can not fully justify taken managerial decisions under unstable economic conditions, as it is predominantly based on statistical data over previous periods and doe not take into account external factors such as seasonality and demand variability. To tackle these constrains, there can be applied XYZ-analysis, that is based on the calculation of the coefficient variation that is defined as a ratio of standard deviation to average demand of an item.

$V = \frac{\sigma}{\bar{x}} \times 100\%$, where: (1)

V – coefficient Variation;

σ – standard deviation of the actual demand for the selected item over the analyzed period;

$\bar{x}$ – average demand for this item.

As a result, there are formed three groups of products: X, Y, Z. They are characterised by low, medium and high demand volatility respectively. (Suryaputri Z. 2022)

Group X contains items with a high usage rate: V < 10%

Group Y contains items with an average usage rate: 10% < V < 25%

Group Z contains items with a low usage rate: V > 25%

ABC/XYZ-analysis of pharmaceutical and medical products has been conducted to evaluate the effectiveness of these modern methods based on provided accounting data.

Table 1. Results of ABC/XYZ-analysis of the inventories

Items	Annual consumption value (P*x*12)	Share (%)	Cumulative share (%)	Category by ABC	Coefficient Variation	Category by XYZ
Disinfectants	252 000	33.23%	33.23%	A	1.26%	X
Antibiotics	216 000	28.48%	61.71%	A	56.26%	Z
Reagent	86 400	11.39%	73.10%	A	43.8%	Z
Subtotal A			**73.10%**			
Medical gowns	45 000	5.93%	79.03%	B	2.36%	X
Salt solution	36 000	4.75%	83.78%	B	4.1%	X
Bandages	35 700	4.71%	88.49%	B	0.37%	X
Catheters	30 720	4.05%	92.54%	B	22.02%	Y
Subtotal B			**92.54%**			
Scalpels	22 752	3%	95.54%	C	21%	Y
Gloves	12 480	1.65%	97.19%	C	8.56%	X
Masks	8 650	1.14%	98.33%	C	5.7%	X
Syringes	6 804	0.9%	99.23%	C	24%	Y
Adhesive plasters	5 904	0.77%	100%	C	7.88%	X
Subtotal C			**100%**			
Total amount	**758 410**	**100%**				

Source: calculated by author based on Formula 1 and Suryaputri Z. (2022)

Integrated application of ABC and XYZ analysis allows gaining more accurate information on available inventories, as it accounts for both demand predictability and economic significance. As a result, an ABC/XYZ matrix is formed, in which each item is categorised into one of nine groups. The use of this matrix provides a basis for a differentiated approach to inventory management, enabling the development of various control, replenishment, and planning strategies depending on the characteristics of each group (Suryaputri Z. 2022).

Table 2. The results of ABC/XYZ integration of inventories

	X	**Y**	**Z**
A	Disinfectants	-	Antibiotics, reagent
B	Medical gowns, bandages, salt solution	Catheters	-
C	Gloves, masks, adhesive plasters	Syringes, scalpels	-

Source: calculated by author based on Table 1

ABC/XYZ matrix shows how conducted analysis helps classify resources: (Venkatesh P., 2024):

Group AX: products with stable demand and minimal risk; they generate the primary income with minimal demand fluctuations, and safety stocks are not obligatory.

Group AZ: A high-risk zone, as the high inventory price and unstable demand requires the creation of safety stocks and tight control.

Groups BX and BY: the ordering process can be optimized, and the control can be passive due to low demand variation.

Groups CX and CY: A zone of simplified control, as the cost of these stocks is minimal and demand is constant; therefore, it is advisable to purchase in large batches for a long period.

The application of this matrix accounts for different strategies for inventory management and creates a basis for making effective managerial decisions that aimed at optimising working capital and reduction of operational risks (Макаренко И.В., 2014). Mainly this strategy is related to integration of various methods of calculation for different categories. Standard-costing should be applied to group AX, that is characterised by high value and stable demand. It maintains strict variance control, since any small deviation indicates potential supply or logistics disruptions. Since group AZ is a risky zone due to its high price and extremely unstable demand, it requires prioritised focus. Considering the fact of limited shelf life of some medical products, such as reagents and antibiotics, there should be implemented an analytical accounting by expiry date. It would limit any more purchases if there are some outstanding products that can be either used or redistributed among other departments.

Inventories in groups BX and BY can be monitored periodically with order planning for some months in advance. For groups CX and CY, characterized by low cost and relatively stable demand, direct costing can be applied without the allocation of indirect manufacturing costs. Also, there can be used simplified value-based accounting as detailed control is not economically feasible. Furthermore, implementing various budgeting methods contributes to more effective working capital management. For groups AX and BX, it is highly beneficial to use tight budgets with minimal deviations, whereas for group AZ should be used flexible budgeting with regular adjustment and reserve funds for covering possible demand and price fluctuations. Such policy can help maintain business continuity without the need of external financing. Low-value and quite stable positions from groups CX and CY can be bought in bulk once in several months so as to receive special offers or discounts from wholesaler.

Considering conditions of low paying capacity, the risk of taking ineffective solutions reduces, so the significance of developing optimal managerial decisions is of a particular importance. (Соколова А.П., Морозов Д.С., Есеккуева А.А., 2022). In this regard, internal reporting, that is formed based on groups from ABC/XYZ-matrix, plays a crucial role in the enterprise functioning.

Particularly, as for group AZ, which is the most capital-intensive, it is recommended to create a variance report so as to ensure timely identification of variance between actual and factual data. Moreover, report based on expiration dates for products from groups A and B can reduce purchasing excessive inventory and contributes to timely realisation of resources with limited shelf life.

CONCLUSION

The integration of ABC/XYZ analysis into managerial accounting of inventory establishes a basis for control and planning, improves controllability of the working capital and reduces operational risks. Also, internal reports help reveal variances, adjust purchasing plans, lower the risk of stockouts or storing their excess inventory in order to support the effectiveness of enterprise activity. As a result, these integrated methods are on the forefront of the transparent managerial system and optimal resource allocation, as well as improving forecasting accuracy. This means that company executives are provided with reliable information for making more reasonable operational and strategic managerial decisions.

It is essential to emphasise that the application of ABC/XYZ-analysis is not confined to inly pharmaceutical area. Thus, commercial organisations can adapt this method to highlight the most important positions with the highest revenue contribution rate and to take into account demand predictability at the same time. As for manufacturing plants, prioritisation of raw materials and components contributes to the reduction of equipment downtime and more accurate production planning. The universality of this method lies in the analysis of such basic economic indicators like inventory price and its demand, so it is applicable particularly in any realm. Moreover, the integration of ABC/XYZ-analysis does not require state-of-the-art technological equipment, as the reports can be formed from the data available on existing software of the enterprise. It significantly reduces implementation costs and ensures the rapid integration of the method into the existing managerial accounting system, enhancing its analytical value.

REFERENCES

1. Venkatesh P., Sowmiya P. (2024). ABC-XYZ Classification and Forecasting for Inventory Optimization, International
2. *Journal of Research Publication and Reviews Vol 5, no 12,* pp 5348-5357. Available at: https://www.researchgate.net/publication/388161710_ABC-XYZ_Classification_and_Forecasting_for_Inventory_Optimization
3. Mihaila S., Badicu G. (2014). Adoptarea deciziilor manageriale privind optimizarea stocurilor şi eficienţa utilizării acestora. *Soluţii şi oportunităţi în dezvoltarea durabilă a profesiei contabile: conf. şt. intern.* (pp.161-164). https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/161-164_31.pdf
4. Suryaputri Z., Nurcahyo R. (2022) Integration of ABC-XYZ Analysis in Inventory Management Optimization: A Case Study in the Health Industry. *Proceedings of the International Conference on Industrial Engineering and Operations Management* (pp. 351-361). https://www.researchgate.net/publication/373154338_Integration_of_ABC-XYZ_Analysis_in_Inventory_Management_Optimization_A_Case_Study_in_the_Health_Industry 2
5. Макаренко И.В. (2014). ABC-XYZ как инструмент оптимизации производственных запасов в организации. *Труды БГТУ. Серия 5: Экономика и управление,* №7, С.178-181 https://elib.belstu.by/bitstream/123456789/12253/1/47.pdf
6. Соколова А.П., Морозов Д.С., Есеккуева А.А. (2022). ABC-XYZ как аналитический инструмент обоснования управленческих решений. *Вестник Академии знаний №50* (С.307-312). https://cyberleninka.ru/article/n/abc-xyz-kak-analiticheskiy-instrument-obosnovaniya-upravlencheskih-resheniy/viewer

Coordonator ştiinţific: GRABAROVSCHI Ludmila, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 69 16 16 97
e-mail**:** grabarovschi.ludmila@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.16
CZU: [005.915:005.34]:657.15(478)

THE RELATIONSHIP BETWEEN ACCOUNTING AND FINANCE IN MANAGING FINANCIAL RISKS

RELAȚIA DINTRE CONTABILITATE ȘI FINANȚE ÎN GESTIONAREA RISCURILOR FINANCIARE

CEBOTARU Diana, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: diana.cebotaru.pdst@ase.md

Abstract: *In an uncertain economic environment, managing financial risks is crucial for business stability. This paper explores the interdependent relationship between accounting and finance in this process. Accounting provides the essential financial data, while finance uses this information to assess risks and guide decision-making. Using a case study of S.R.L. "Chișinău-Gaz" for 2022–2024, the analysis evaluates liquidity, financial autonomy, and profitability. The findings reveal liquidity risks and fluctuating financial results, highlighting the need for integrated risk management. The study concludes that combining accounting insights with financial analysis enables more effective strategies to ensure long-term economic stability.*
Key words: *accounting; finance; financial risk; financial indicator; financial statements*
JEL CLASSIFICATION: G31, M41

INTRODUCERE

În condițiile economiei moderne, caracterizate prin incertitudine și schimbări rapide ale mediului economic, gestionarea riscurilor financiare reprezintă o componentă esențială a activității oricărei entități economice. Contabilitatea și finanțele au un rol important în asigurarea unei administrări eficiente a resurselor și în fundamentarea deciziilor economice.

Contabilitatea furnizează informații relevante privind situația patrimonială, rezultatele activității și fluxurile de numerar ale entității, constituind baza pentru analiza și evaluarea performanței acesteia. La rândul său, finanțele utilizează aceste informații pentru planificarea, controlul și administrarea resurselor, precum și pentru identificarea și evaluarea riscurilor care pot influența stabilitatea economică a organizației.

Astfel, relația dintre contabilitate și finanțe este esențială în procesul de gestionare a riscurilor, contribuind la asigurarea transparenței informațiilor economice și la luarea unor decizii eficiente.

Scopul studiului constă în evidențierea relației dintre contabilitate și administrarea capitalului în procesul de gestionare a riscurilor. În acest context, obiectivele cercetării vizează analiza rolului informațiilor contabile în evaluarea situației economice a entității, precum și identificarea principalelor riscuri care pot influența activitatea acesteia.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Contabilitatea reprezintă un domeniu esențial al științelor economice, având rolul de a furniza informații relevante pentru luarea deciziilor economico-financiare și pentru evaluarea performanței entităților economice. Potrivit art. 3 din Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017, contabilitatea reprezintă un sistem de colectare, identificare, grupare, prelucrare, înregistrare, generalizare și prezentare a informațiilor privind elementele contabile ale unei entități. (Legea contabilității și raportării financiare, 2017).

Prin intermediul acestui sistem se asigură reflectarea fidelă a operațiunilor economice și financiare, precum și prezentarea corectă a situației patrimoniale și a rezultatelor activității economice.

În literatura de specialitate, contabilitatea financiară este definită ca un sistem de colectare, înregistrare, prelucrare și generalizare a informației privind existența și mișcarea activelor, capitalului propriu, datoriilor, veniturilor și cheltuielilor pentru întocmirea situațiilor financiare. Scopul

contabilității financiare constă în pregătirea și prezentarea informațiilor tuturor categoriilor de utilizatori interni și externi, prin intermediul situațiilor financiare. Obiectul de studiu al contabilității financiare îl constituie înregistrarea existenței și a modificărilor elementelor situațiilor financiare, astfel încât să fie reflectată fidel poziția financiară și performanța economică a entității. (Nederița, 2023).

Prin urmare, contabilitatea financiară furnizează baza informațională necesară pentru analiza situației economico-financiare și pentru identificarea riscurilor care pot afecta stabilitatea și continuitatea activității întreprinderii. Informațiile contabile constituie astfel un instrument esențial în relația cu finanțele, permițând luarea deciziilor economico-financiare corecte și gestionarea eficientă a resurselor.

Riscurile financiare în cadrul unei entități pot fi generate în interiorul sau exteriorul acesteia.

Astfel, riscurile financiare generate din interiorul unei entități provin, în principal, din decizii manageriale, procese interne și modul de utilizare a resurselor.

Printre riscurile generate de organizarea financiară pot fi enumerate:

- structură financiară dezechilibrată, caracterizată printr-un nivel ridicat al îndatorării, poate crește semnificativ probabilitatea de neplată și expune organizația la riscuri asociate efectului de levier;
- administrarea ineficientă a fluxurilor de numerar poate duce la lipsa lichidităților necesare pentru desfășurarea activităților curente;
- politicile de creditare prea relaxate acordate clienților pot genera întârzieri sau incapacitate de încasare a creanțelor;
- deciziile investiționale neadecvate, inclusiv plasarea capitalului în active cu randament scăzut, reduc eficiența utilizării resurselor financiare;
- lipsa unui control riguros asupra costurilor și cheltuielilor determină utilizarea ineficientă a fondurilor;
- apariția fraudelor interne sau a erorilor contabile afectează acuratețea informațiilor financiare și poate produce pierderi directe.
- Riscurile operaționale cu impact financiar se referă la:
- disfuncționalitățile în lanțul de aprovizionare pot conduce la creșterea costurilor și la afectarea continuității activității;
- litigiile și sancțiunile financiare generează pierderi neprevăzute și pot afecta stabilitatea economică a organizației;
- riscurile cibernetice pot duce la blocarea sistemelor de plată sau la pierderi financiare prin acces neautorizat la fonduri.

Riscurile financiare externe sunt determinate de factori din mediul economic, financiar și legislativ, asupra cărora entitatea are un control limitat, dar care îi pot influența semnificativ performanța, cum ar fi:

- fluctuațiile cursului valutar pot afecta suma veniturilor, costurilor sau datoriilor exprimate în valută, generând pierderi în cazul unor evoluții nefavorabile ale pieței;
- creșterea ratelor dobânzilor determină majorarea costurilor de finanțare, afectând profitabilitatea și capacitatea de rambursare a creditelor;
- scăderea prețurilor acțiunilor, mărfurilor sau materiilor prime poate reduce valoarea activelor deținute sau veniturile obținute, reflectând expunerea la riscul de piață;
- incapacitatea partenerilor sau a clienților de a-și onora obligațiile financiare conduce la pierderi și afectează fluxurile de numerar, fiind asociată riscului de credit sau de contrapartidă;
- crizele economice, perioadele de recesiune sau inflația ridicată influențează negativ cererea, costurile și stabilitatea financiară general;

- modificările legislative sau fiscale neașteptate pot genera costuri suplimentare sau pot impune adaptări rapide ale strategiilor financiare.

În ansamblu, aceste riscuri externe necesită monitorizare continuă și strategii de adaptare, întrucât nu pot fi eliminate, ci doar gestionate eficient.

Cele mai importante documente contabile și surse de informații utilizate pentru identificarea riscurilor financiare vor fi prezentate mai jos.

Tabelul 1. **Principalele documente contabile și surse informaționale pentru identificare riscurilor financiare**

Nr.	Documente contabile / Surse informaționale	Informații relevante pentru identificarea riscurilor financiare	Observații / Exemple practice
1	Situațiile financiare anuale (bilanț, situația de profit și pierdere, fluxuri de numerar)	Indicatori de lichiditate, solvabilitate, grad de îndatorare, profitabilitate, întârzieri la încasări / plăți	Raportări IFRS
2	Note explicative la Situațiile financiare	Politici contabile, angajamente financiare, datorii contingent, riscuri valutare / de dobândă dezvăluite	Secțiunea „Riscuri financiare” obligatorie în multe cazuri
3	Bugetul de venituri și cheltuieli + execuția bugetară	Devieri mari față de buget → semnale de risc (supraconsum, încasări slabe)	Lunar / trimestrial
4	Registrul riscurilor (sau Registrul riscurilor financiar-contabile)	Document central care înregistrează riscurile identificate, probabilitatea, impactul, proprietarul riscului	Doar în instituțiile publice
5	Raportările interne de trezorerie / cash-flow forecasting	Prognoze de lichiditate pe 3–12 luni - identifică goluri de numerar	Esențial pentru risc de lichiditate
6	Analize de senzitivitate / scenarii	Impactul variațiilor cursului, dobânzii, prețurilor asupra rezultatelor	Folosit de bănci și companii mari
7	Audit intern / rapoarte de audit extern	Constatații privind controlul intern financiar, fraude potențiale, puncte slabe în proceduri	Rapoarte anuale + follow-up

Sursa: elaborat de autor

Pe baza informațiilor prezentate mai sus, analiza situațiilor financiare ale entității permite evaluarea stabilității financiare, performanței economice și identificarea riscurilor care pot influența activitatea acesteia. Aceste date reprezintă instrumentul principal prin care finanțele pot lua decizii fundamentate și gestiona eficient resursele și riscurile financiare.

În continuare este prezentată evoluția principalelor elemente din situațiile financiare ale entității S.R.L.”Chișinău-Gaz” pentru perioada 2022-2024, în scopul evaluării poziției financiare și identificării potențialelor riscuri financiare.

Tabelul 2. Evoluția activelor și pasivelor ale S.R.L.”Chișinău-Gaz”, 2022-2024

Indicatori	**Anul 2022**	**Anul 2023**	**Anul 2024**
Active imobilizate	524 339 010	659 613 514	578 239 408
Active circulante	73 398 935	63 346 086	75 716 797
TOTAL ACTIVE	**597 737 945**	**722 959 600**	**653 956 205**
Capital propriu, din care:	291 926 005	320 035 318	317 998 767
- capital social	*142 473 277*	*142 473 277*	*142 473 277*
Datorii pe termen lung	6 992 067	6 429 172	3 167 392
Datorii curente	288 414 892	385 750 660	318 163 334
Provizioane	10 404 981	10 744 450	14 626 712
TOTAL PASIVE	**597 737 945**	**722 959 600**	**653 956 205**

Sursa: elaborat de autor în baza situațiilor financiare (Chișinău-Gaz, 2024)

Analizând datele prezentate în tabel, observăm evoluția coeficientului lichidității totale, care reprezintă raportul dintre activele circulante și datoriile curente și reflectă capacitatea entității de a-și achita obligațiile pe termen scurt (Țiriulnicova, 2004). Limita favorabilă a acestui indicator este cuprinsă între 1 și 2,5. În anul 2022 coeficientul lichidității totale a constituit 0,16 , în anul 2023- 0,24, iar în anul 2024- 0,25. Prin urmare, valorile indicatorului sunt sub nivelul optim recomandat, ceea ce indică existența unui risc de lichiditate, deoarece activele circulante nu sunt suficiente pentru acoperirea datoriilor curente.

Pe baza informațiilor din tabel determinăm rata autonomiei financiare, care exprimă ponderea capitalului propriu în totalul surselor financiare ale entității și reflectă gradul de independență financiară față de creditori. În anul 2022 rata autonomiei a constituit 0,49 , în anul 2023- 0,44 , iar în anul 2024- 0,49. Valorile acestui indicator evidențiază un nivel relativ stabil al autonomiei financiare, ceea ce indică că entitatea își susține o parte semnificativă a activității din surse proprii, reducând astfel riscul de dependență față de finanțarea externă.

Totodată, este relevantă rata corelației dintre activele nete și capitalul social, calculată ca raport între activele nete și capitalul social. Aceasta prezintă o tendință favorabilă, atingând valori de 2,05 în 2022, 2,25 în anul 2023 și 2,23 în anul 2024. Aceste valori superioare unității indică că activele nete acoperă integral capitalul social, reflectând o poziție financiară stabilă și un nivel redus al riscului patrimonial al entității.

Structura pasivelor indică o diminuare a datoriilor curente de la 385,7 milioane lei în anul 2023 la 318,1 milioane lei în anul 2024, fapt ce denotă o eficientizare a gestionării obligațiilor pe termen scurt. În același interval, creșterea provizioanelor de la 10,4 milioane lei în anul 2022 la 14,6 milioane lei în anul 2024 indică o evaluare prudentă și credibilă a riscurilor potențiale și a obligațiilor viitoare ale entității.

În Figura 1 este prezentată evoluția veniturilor și rezultatul financiar net în perioada 2022-2024, oferind o perspectivă clară asupra performanței economice și a riscurilor asociate activității financiare.

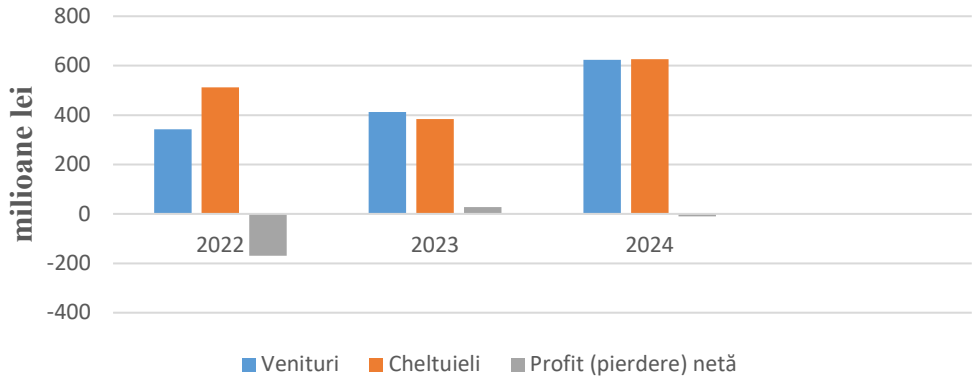

Figura 1. Evoluția veniturilor, cheltuielilor și rezultatului net al entității în perioada 2022-2024
Sursa: elaborat de autor în baza situațiilor financiare (Chișinău-Gaz, 2024)

Analizând datele din Figura 1, se observă că în anul 2022 entitatea a înregistrat venituri de 342,6 milioane lei și cheltuieli de 512,6 milioane lei, rezultând o pierdere netă de 170,0 milioane lei. În anul 2023, veniturile au crescut la 411,8 milioane lei, cheltuielile au scăzut la 383,7 milioane lei, generând profit net de 28,1 milioane lei. În anul 2024, veniturile au continuat să crească la 623,9 milioane lei, însă cheltuielile de 625,9 milioane lei au determinat pierdere netă de 2,0 milioane lei. Această evoluție evidențiază fluctuații ale rezultatului financiar, semnalând riscuri operaționale și riscuri legate de eficiența gestionării cheltuielilor. Informațiile contabile, prezentate vizual și numeric, permit managementului identificarea riscurilor și fundamentarea deciziilor financiare pentru menținerea stabilității entității.

Prin urmare, informațiile furnizate de contabilitate prin situațiile financiare constituie baza analizei financiare și permit identificarea și evaluarea riscurilor, contribuind la adoptarea unor decizii financiare eficiente pentru menținerea stabilității economice a entității.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Analiza situațiilor financiare ale entității evidențiază că informațiile contabile constituie baza fundamentală pentru evaluarea și gestionarea riscurilor financiare. Coeficientul lichidității totale indică o capacitate moderată de acoperire a obligațiilor curente, în timp ce rata autonomiei financiare arată o independență relativ stabilă față de sursele externe de finanțare, ceea ce contribuie la reducerea riscului de îndatorare excesivă. Evoluția provizioanelor, în creștere pe parcursul perioadei analizate, reflectă o abordare prudentă și credibilă a obligațiilor viitoare și a riscurilor anticipate. Corelația dintre activele nete și capitalul social, cu valori superioare unității, indică că activele nete acoperă integral capitalul social, ceea ce confirmă o poziție financiară stabilă și un risc patrimonial redus. Analiza venituri–cheltuieli și a rezultatului net arată fluctuații semnificative ale performanței financiare, subliniind necesitatea monitorizării continue a cheltuielilor și veniturilor pentru prevenirea pierderilor nete.

În baza acestor concluzii, se recomandă: menținerea și monitorizarea indicatorilor de lichiditate și autonomie financiară pentru consolidarea stabilității financiare; optimizarea planificării și gestionării cheltuielilor pentru reducerea fluctuațiilor rezultatelor financiare; constituirea provizioanelor adecvate pentru anticiparea obligațiilor viitoare; utilizarea informațiilor contabile ca instrument de suport pentru luarea deciziilor financiare eficiente; și analiza periodică a relației dintre venituri și cheltuieli pentru identificarea rapidă a dezechilibrelor și ajustarea strategiilor economice.

Astfel, contabilitatea și finanțele interacționează direct în procesul de identificare, evaluare și gestionare a riscurilor, iar integrarea datelor contabile în analiza financiară permite managementului să adopte decizii fundamentate care asigură stabilitatea și performanța economică a entității.

REFERINȚE:

1. Chișinău Gaz. Site web. (2026). Disponibil la: https://chisinaugaz.md/storage/files/2024Situatii%20financiare%202024.pdf.

2. Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017. (2017). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140124&lang=ro#.
3. Nederița, A., Grabarovschi L. și Popovici A. (2023). *Contabilitate financiară. Note de curs.* (*Partea 1*). Chişinău: ASEM.
4. Țiriulnicova, N. (2004). *Analiza rapoartelor financiare.* Chișinău: ACAP.

Coordonator științific: CARAMAN Stela, asistent universitar
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 69 136 050
e-mail: caraman@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.17
CZU: [005.41+005.6]:658.56

PRODUCT LIFE CYCLE: MAIN STAGES AND THEIR SIGNIFICANCE.

ЖИЗНЕННЫЙ ЦИКЛ ПРОДУКЦИИ: ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ

CEAVDARI Xenia, studentă, specialitatea: Contabilitate
FURTUNA Irina, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autori: ceavdari.xenia@ase.md
furtuna.irina@ase.md

Abstract: *The product life cycle is an important concept in marketing and management that describes the stages a product goes through from its introduction to the market to its decline. This article examines the main stages of the product life cycle, including introduction, growth, maturity, and decline, and analyzes their key characteristics. Particular attention is paid to the significance of the product life cycle in management control. Understanding the product life cycle enables enterprises to adapt their marketing strategies, manage resources efficiently, and respond to changes in demand and market conditions.*
Keywords: *product life cycle, management control, stage.*
JEL CLASSIFICATION: L11; M1; M40

ВВЕДЕНИЕ

В современных условиях рыночной экономики предприятия работают в условиях высокой конкуренции, постоянных изменений спроса и необходимости регулярного обновления ассортимента продукции. В этих условиях особенно важно правильно управлять товаром на всех этапах его существования. Одним из основных инструментов такого управления является жизненный цикл продукции. Жизненный цикл продукции отражает процесс развития товара с момента его разработки и выхода на рынок до снижения спроса и прекращения производства. Понимание особенностей каждой стадии жизненного цикла позволяет предприятиям вовремя принимать важные решения, оптимизировать затраты и повышать эффективность своей деятельности. Нашей целью является анализ основных этапов жизненного цикла продукции и выявить их основные значения в системе управленческого контроля.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Жизненный цикл продукции – это период существования товара на рынке с момента разработки до его снятия с производства. Все этапы жизненного цикла продукта уникальны. Понимание особенностей каждого из них позволяет предприятиям определять на каком этапе сейчас находится товар и какие у него перспективы на рынке. Кроме того, продолжительность жизненного цикла может быть разной. Это зависит от типа товара, уровня конкуренции, развития технологий и предпочтений потребителей. Также важно, что предприятие может влиять на жизненный цикл своей продукции с помощью ряда управленческих решений: обновление товара, размещение рекламы, изменение дизайна или выхода на новые рынки.

Далее рассмотрим, какие именно этапы проходит продукция и какие особенности характерны для каждого из них.

Этап разработки и внедрения.

Этап разработки и внедрения является начальной стадией жизненного цикла продукции. На этом этапе осуществляется создание нового продукта, проводится его тестирование и вывод на рынок. Для этой стадии характерны большие затраты, так как предприятие вкладывает средства в разработку, подготовку производства и продвижение товара. При этом объём продаж остаётся на низком уровне, потому что продукт появляется на рынке впервые, и потребители ещё недостаточно информированы. Как правило, на данном этапе предприятие не получает прибыль, а иногда даже несёт убытки. Это

связано с высокими первоначальными вложениями и постепенно растущим спросом. С точки зрения управленческого контроля основное внимание уделяется оценке эффективности инвестиций, контролю затрат, анализу реакции рынка и принятию решений о дальнейшем развитии продукта.

Этап роста.

Этап роста характеризуется увеличением объёма продаж и расширением спроса на продукцию. Товар становится более известным, расширяется круг потребителей, укрепляются позиции предприятия на рынке. На этой стадии компания уже начинает получать прибыль, так как темпы роста доходов превышают темпы роста расходов. Кроме того, за счёт увеличения объёмов производства снижается себестоимость продукции. Управленческий контроль на этом этапе направлен на повышение эффективности производства, контроль затрат и анализ конкурентной среды.

Этап зрелости.

Этап зрелости характеризуется тем, что продажи стабилизируются, а рынок становится насыщен продукцией. Спрос достигает своего максимума, при этом уже не растёт или растёт очень медленно. В это время усиливается конкуренция, поэтому предприятия вынуждены активнее использовать рекламу, совершенствовать свою продукцию и в ряде случаев снижать цены. Прибыль на этом этапе, как правило, самая высокая, но со временем она может снижаться из-за роста затрат и давления со стороны конкурентов. Управленческий контроль ориентирован на снижение затрат, удержание доли рынка и совершенствование продукции.

Этап спада.

Этап спада связан со снижением спроса и уменьшением объёма продаж. Это происходит из-за того, что продукт устаревает, меняются вкусы потребителей, или появляются более современные аналоги. На этой стадии прибыль заметно снижается, а в некоторых случаях предприятие может нести убыток. Производство постепенно сокращается, и часть продукции снимается с рынка. Основное внимание в рамках управленческого контроля уделяется анализу причин снижения спроса, сокращению затрат и принятию решения: обновить продукт, заменить его или полностью прекратить производство.

Заметим, что жизненный цикл продукции играет важную роль в системе управленческого контроля, так как помогает понять, на каком этапе находится товар. В зависимости от стадии руководство принимает различные решения о запуске новых продуктов, расширении производства, корректировке маркетинговой стратегии или прекращении выпуска продукции. На каждом этапе жизненного цикла по-разному формируются затраты и прибыль. Кроме того, на каждой стадии используются разные стратегии управления продуктом. Это позволяет продлить срок его успешного существования на рынке и повысить общую эффективность работы предприятия.

Показательным примером применения данной концепции является деятельность компании LEGO, одного из крупнейших производителей игрушек. Рассмотрим её развитие через все этапы жизненного цикла. На этапе разработки и внедрения компания только выходила на рынок с идеей конструктора. Продукт был новый и требовал вложений в разработку и продвижение. Спрос формировался постепенно, так как потребители ещё не были знакомы с таким видом игрушек. На этапе роста популярность LEGO начала быстро увеличиваться. Конструктор стал востребованным, расширился круг покупателей, выросли объёмы продаж. Компания начала получать прибыль и укреплять свои позиции на рынке. Далее, наступил этап зрелости, когда продукция LEGO стала широко известной во всём мире. Продажи стабилизировались, компания заняла сильные позиции на рынке, а прибыль достигла высоких значений. Однако со временем усилилась конкуренция и потребовались новые подходы к развитию. В начале 2000-х годов компания столкнулась с падением продаж и ростом затрат – стадия спада. Данные изменения были обусловлены как внутренними факторами, так и внешними условиями. В частности, изменились интересы потребителей: с развитием технологий и появлением видеоигр традиционные игрушки стали менее популярны. Среди основных причин мы можем выделить слишком широкий ассортимент продукции, из-за чего усложнилось управление и выросли затраты. Чтобы справиться с ситуацией, компания приняла ряд решений. Она сосредоточилась на основных, наиболее прибыльных продуктах, сократила расходы и упростила производственные процессы. Кроме того, LEGO начала сотрудничать с популярными франшизами и развивать новые направления, такие как видеоигры и фильмы. В результате этих действий компания смогла улучшить своё положение, то есть не только остановить спад, но и фактически вернуться на этап роста, укрепив свою позицию на рынке.

ВЫВОДЫ

Жизненный цикл продукции является важным инструментом управления, позволяющим анализировать состояние товара на рынке и принимать обоснованные управленческие решения. Каждая стадия жизненного цикла характеризуется специфическими особенностями, которые необходимо учитывать при планировании деятельности предприятия. Использование концепции жизненного цикла продукции способствует более эффективному распределению ресурсов, контролю затрат и повышению прибыльности. Кроме того, она позволяет своевременно реагировать на изменения рыночной среды и снижать уровень экономических рисков. Таким образом, системный подход к управлению жизненным циклом продукции обеспечивает не только повышение качества управленческих решений, но и устойчивое развитие предприятия в долгосрочной перспективе.

БИБЛИОГРАФИЯ.

1. Гайнуллина И.А., Хисамова Э.Д. (2019). *Контроль качества по стадиям жизненного цикла продукции.* Международный научный журнал «Вестник науки» https://cyberleninka.ru/article/n/kontrol-kachestva-po-stadiyam-zhiznennogo-tsikla-produktsii
2. Гаррет К. *Целевое управление себестоимостью и учёт затрат жизненного цикла. https://www.accaglobal.com/cis/ru/student/exam-support-resources/adfbr-learning-resources/performance-management/technical-articles/Target_costing_and_lifecycle_costing.html*
3. Климов А. (2025). *Что такое жизненный цикл продукции и зачем он бизнесу.* https://mindbox.ru/journal/education/zhiznennyi-cikl-produkta/, журнал Minbox
4. Мочалов Д. (2024). *Жизненный цикл проекта.* https://elma365.com/ru/articles/zhiznennyy-cikl/

Coordonator ştiinţific: CUȘMĂUNSĂ Rodica, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: cusmaunsa.rodica.gheorghe@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.18
CZU: [657.1+657.375] (478)

ORGANIZATION OF ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING OF AN ENTERPRISE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN ACCORDANCE WITH NATIONAL ACCOUNTING STANDARDS

ОРГАНИЗАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА И ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА В СООТВЕТСТВИИ С НАЦИОНАЛЬНЫМИ СТАНДАРТАМИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА

DANCOVA Iana, studentă, specialitatea: BA
GANCEARIUC Olga, studentă, specialitatea: BA
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail autorii: iana.dancova.3wqn@ase.md
olga.gancearIuc.b017@ase.md

Abstract: *The article looks at how accounting and financial reporting are set up at enterprises in the Republic of Moldova, following national accounting standards. It describes the main parts of the accounting system which include double-entry bookkeeping and the chart of accounts and accounting policies and required financial statements and explains how they are used in practice. It outlines the legislative and regulatory framework which includes Law No. 287/2017 on Accounting and Financial Reporting and national standards. A practical example from a model enterprise shows how these standards apply to inventory valuation and asset depreciation and financial statements and other accounting activities. The conclusions stress the need for a well-organized accounting system to provide reliable financial information and support effective enterprise management. There are also suggestions for improving accounting policies and disclosures about foreign currency transactions and loans and provisions***.**
Keywords: *accounting organization, financial reporting, Republic of Moldova, national accounting standards, accounting policy, chart of accounts, accounting regulation, double-entry bookkeeping.*
JEL CLASSIFICATION: M41, M48, P20.

ВВЕДЕНИЕ

Бухгалтерский учёт в современной организации давно перестал быть лишь технической системой регистрации хозяйственных операций. Сегодня он выступает одним из ключевых инструментов управления, контроля и оценки устойчивости предприятия. Именно через бухгалтерскую информацию формируется представление о финансовом положении организации, результатах её деятельности, способности выполнять обязательства и перспективах развития. (Horngren et al., 2018; Epstein & Jermakowicz, 2010) Для Республики Молдова этот вопрос особенно важен, поскольку национальная система учёта в последние годы претерпела заметную трансформацию, ориентированную на сближение с европейскими подходами и международной практикой финансовой отчётности. (Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, 2023)

В этой связи особое значение приобретают Национальные стандарты бухгалтерского учёта Республики Молдова (НСБУ), утверждённые Министерством финансов и применяемые большинством предприятий страны. Именно они задают правила признания активов и обязательств, формирования доходов и расходов, составления отчётности и раскрытия информации в пояснениях. Однако на практике в научных и учебных работах нередко встречается перекос в сторону международных стандартов либо анализа отдельных корпоративных кейсов, плохо адаптированных к молдавской нормативной среде. В результате студенты и молодые специалисты получают фрагментарное представление о том, как реально организуется бухгалтерский учёт в условиях национального законодательства.

Цель настоящей статьи состоит в том, чтобы представить целостный взгляд на организацию бухгалтерского учёта и финансовой отчётности предприятия в Республике Молдова с опорой именно на НСБУ, действующий план счетов и профильное законодательство. (Legea contabilității și raportării

financiare a Republicii Moldova, n.d.) В отличие от узкоспециализированных работ, привязанных к отдельным крупным компаниям, в данной статье используется обобщённый, но практико-ориентированный пример условного молдавского предприятия. Такой подход позволяет показать, как нормативные требования реализуются в реальной хозяйственной деятельности, не ограничивая исследование спецификой одного бренда или одной отрасли.

НОРМАТИВНАЯ БАЗА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

Современная система бухгалтерского учёта в Республике Молдова строится на сочетании законодательного и нормативного регулирования. Центральное место в этой системе занимает Закон № 287/2017 «О бухгалтерском учёте и финансовой отчётности», который определяет общие принципы организации учёта, обязанности экономических субъектов, требования к финансовой отчётности и ответственность за её достоверность. (Legea contabilității și raportării financiare a Republicii Moldova, n.d.) Именно этот закон задал новую архитектуру регулирования, пришедшую на смену более раннему законодательству, и закрепил современный подход к классификации предприятий по размерам, формату отчётности и принципам раскрытия информации.

Закон действует не изолированно, а в связке с системой Национальных стандартов бухгалтерского учёта, утверждённых Приказом Министерства финансов № 118/2013. (Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, 2023) Эти стандарты были разработаны с учётом европейских директив и концептуальных положений международной финансовой отчётности, однако адаптированы к молдавской экономической и правовой среде. Благодаря этому НСБУ выполняют двойную функцию: с одной стороны, они делают учёт на предприятиях более сопоставимым и прозрачным, а с другой - учитывают особенности местной практики, налоговой среды и структуры бизнеса.

Состав НСБУ охватывает практически все основные объекты бухгалтерского учёта. Одни стандарты посвящены вопросам представления финансовой отчётности и формирования учётной политики, другие регулируют признание и оценку запасов, долгосрочных активов, доходов, расходов, затрат по займам, курсовых разниц и операций со связанными сторонами. В совокупности они создают нормативную основу, позволяющую предприятию выстроить внутреннюю учётную систему без противоречий и произвольных трактовок.

Наряду со стандартами важную роль играет Общий план счетов бухгалтерского учёта, утверждённый Приказом Минфина № 119/2013. Его значение трудно переоценить: он не просто предлагает перечень бухгалтерских счетов, а фактически задаёт каркас всей системы отражения хозяйственных операций. Использование плана счетов обеспечивает единообразие бухгалтерской практики, облегчает подготовку отчётности, повышает сопоставимость данных и помогает избежать методических ошибок.

Ещё одним обязательным элементом регулирования являются формы финансовой отчётности и методические указания по их заполнению. (Legea contabilității și raportării financiare a Republicii Moldova, n.d.) В зависимости от категории субъекта - микро-, малого, среднего или крупного предприятия - законодательство предусматривает различный объём представляемой информации. Более мелкие организации вправе использовать упрощённые формы, тогда как средние и крупные предприятия обязаны составлять более полную отчётность с пояснениями и дополнительными раскрытиями. Такой подход отражает современный принцип разумной соразмерности: объём отчётной нагрузки должен соответствовать масштабу бизнеса.

Таким образом, бухгалтерский учёт в Молдове представляет собой не набор разрозненных правил, а достаточно стройную систему, в которой закон определяет рамки, стандарты - содержание, а план счетов и формы отчётности - практический инструментарий. Именно в этой системе должно функционировать любое предприятие, если оно стремится не только соблюдать закон, но и формировать качественную, надёжную и полезную для пользователей финансовую информацию.

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА НА ПРЕДПРИЯТИИ

Практическая реализация требований НСБУ начинается с формирования учётной политики предприятия. Этот документ играет фундаментальную роль, поскольку именно в нём закрепляются выбранные организацией методы оценки, признания и группировки хозяйственных операций. Речь идёт не о формальной бумаге для архива, а о внутреннем регламенте, который задаёт логику всей учётной работы. В учётной политике предприятие определяет, например, каким способом будут оцениваться запасы, какой метод амортизации будет применяться к основным средствам, как будут

признаваться доходы, каким образом будут отражаться курсовые разницы и создаваться оценочные резервы. (Feleagă & Feleagă, 2016)

Важно, что учётная политика должна быть не только разработана, но и последовательно применяться. Любые изменения допустимы лишь при наличии обоснования, а их влияние на показатели отчётности должно раскрываться. Это особенно важно в условиях, когда изменение метода оценки или амортизации может существенно повлиять на финансовый результат.

Второй основополагающий элемент - система двойной записи и применение плана счетов. Любая хозяйственная операция на предприятии должна отражаться таким образом, чтобы сохранялось равенство активов и пассивов и прослеживалась экономическая логика происходящего. (Гедрович, 2015; Horngren et al., 2018) Именно здесь теория бухгалтерского учёта соединяется с практикой. Покупка оборудования, поступление сырья, начисление заработной платы, продажа продукции, получение кредита, уплата процентов — все эти действия находят отражение на счетах и в конечном итоге формируют показатели финансовой отчётности.

Особое место в организации учёта занимает отражение активов и обязательств. Долгосрочные активы, прежде всего основные средства, признаются по первоначальной стоимости, а затем постепенно переносят свою стоимость на расходы через амортизацию. Такой подход позволяет не искажать финансовый результат и распределять затраты в течение срока полезного использования актива. Запасы, напротив, относятся к краткосрочным активам и требуют более оперативного контроля, поскольку напрямую связаны с производственным циклом, себестоимостью и ликвидностью предприятия. (Feleagă & Feleagă, 2016)

Не менее значим и вопрос признания доходов и расходов. В соответствии с НСБУ доход нельзя отражать произвольно - он признаётся тогда, когда экономическая выгода становится вероятной, а её величину можно надёжно определить. Аналогично расходы должны относиться именно к тому периоду, в котором они способствовали получению соответствующих доходов. (Horngren et al., 2018) Это обеспечивает соблюдение принципа соответствия и делает отчётность более объективной. Для предприятия такой подход важен не только с точки зрения формального соблюдения стандартов, но и как инструмент качественного финансового анализа.

Завершающим этапом учётного процесса является составление финансовой отчётности. Именно она становится итогом всей учётной работы. Баланс показывает, какими ресурсами располагает предприятие и за счёт каких источников они сформированы. Отчёт о прибыли и убытках демонстрирует финансовый результат, а пояснительная записка раскрывает те аспекты, которые невозможно передать одной только системой цифровых показателей. (Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, 2023) Хорошая отчётность — это не просто набор форм, а структурированная история о финансовом состоянии предприятия, изложенная в цифрах и пояснениях.

ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ НСБУ: КЕЙС УСЛОВНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Для того чтобы показать, как национальные стандарты работают на практике, целесообразно обратиться к примеру условного молдавского предприятия ООО «Молд-Продукт», занимающегося производством пищевой продукции. Предприятие относится к средним по размеру субъектам, применяет НСБУ, ведёт учёт по общему плану счетов и ежегодно составляет полный комплект финансовой отчётности. (Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, 2023)

В начале отчётного года предприятие приобрело производственное оборудование стоимостью 10 млн леев. Эта операция была отражена как приобретение долгосрочного материального актива. В соответствии с требованиями НСБУ объект был признан по первоначальной стоимости, а затем включён в амортизируемую базу. В учётной политике предприятия предусмотрен линейный метод начисления амортизации, поэтому стоимость оборудования списывается равномерно в течение установленного срока полезного использования. Такой подход удобен с точки зрения расчётов, прозрачен и позволяет избежать неоправданных колебаний расходов по периодам.

Параллельно предприятие закупало сырьё, использовало его в производстве и формировало запасы готовой продукции. Здесь вступают в действие положения НСБУ, регулирующие оценку и движение запасов. Для «Молд-Продукт» был выбран метод FIFO, поскольку он хорошо соответствует характеру производственного цикла и даёт понятную логику списания сырья в условиях периодического обновления складских остатков. По завершении инвентаризации было подтверждено, что фактические остатки соответствуют учётным данным, а значит, система внутреннего контроля на участке запасов функционирует удовлетворительно.

Следующий важный блок связан с реализацией готовой продукции. В течение года предприятие отгрузило покупателям продукцию на сумму 6 млн леев. Доход был признан не в момент поступления денег на счёт, а в момент передачи продукции покупателю, то есть тогда, когда произошло хозяйственное событие, создающее право на получение экономической выгоды. (Epstein & Jermakowicz, 2010) Это принципиально важно: бухгалтерский учёт фиксирует не движение денег как таковое, а экономическую сущность операций. Себестоимость проданной продукции составила 4,5 млн леев, благодаря чему предприятие сформировало валовую прибыль. После учёта административных и коммерческих расходов был определён финансовый результат до налогообложения, а затем и чистая прибыль.

Отдельного внимания заслуживает ситуация с валютным кредитом. Для модернизации производства предприятие привлекло банковский заём в евро. На дату получения кредита сумма обязательства была признана в леях по официальному курсу. Однако к концу года курс изменился, что привело к возникновению курсовой разницы. В соответствии с НСБУ такая разница должна быть отражена в составе финансового результата. Подобные операции хорошо показывают, насколько важно для молдавских предприятий учитывать валютный фактор, особенно если закупка оборудования, расчёты с поставщиками или кредитование связаны с иностранной валютой.

По завершении отчётного периода «Молд-Продукт» сформировало финансовую отчётность. В бухгалтерском балансе были отражены долгосрочные активы с учётом накопленной амортизации, запасы, дебиторская задолженность, денежные средства, собственный капитал и обязательства по кредиту. (Legea contabilității și raportării financiare a Republicii Moldova, n.d.) В отчёте о финансовых результатах были представлены выручка, себестоимость, операционные расходы, финансовые расходы и чистая прибыль. Дополнительно предприятие подготовило пояснительную записку, в которой раскрыло применяемую учётную политику, указало метод оценки запасов, порядок начисления амортизации и порядок отражения курсовых разниц.

Именно в таком сочетании — через хозяйственные операции, бухгалтерские записи и итоговую отчётность — НСБУ проявляют себя не как абстрактная теория, а как реальный механизм регулирования учётной практики.

Таблица 1. Применение требований НСБУ РМ в учётной практике предприятия ООО „Молд-Продукт“

Объект учёта	**Требования НСБУ РМ**	**Реализация на примере предприятия «Молд-Продукт»**
Учётная политика	Документировать методы учета (себестоимость, амортизация и т.д.)	Утверждена учётная политика: метод FIFO для запасов, линейный метод амортизации (10 лет) для ОС. Изменений политики не было.
Запасы	Оценка по себестоимости или чистой цене реализации, обязательная инвентаризация	Закупки сырья признавались по факту закупки (Ф1), пересчитаны по ФИФО. Инвентаризация показала расхождений не было. Себестоимость проданной продукции списана по фактической себестоимости.
Формы отчетности	Баланс (форма № 1) и Отчет о прибылях (№ 2), приложить пояснения	Составлены Баланс и Отчет по утвержденным формам. Обязательная пояснительная записка (разъяснение учетной политики, курс валют и др.) приложена. Документы подписаны директором, утверждены внутренним приказом.

Источник: таблица разработана авторами.

(Данные таблицы демонстрируют, как положения НСБУ перенесены в учётную политику и отчётность предприятия.)

ВЫВОДЫ

Проведённый анализ показывает, что бухгалтерский учёт в Республике Молдова должен рассматриваться прежде всего как нормативно организованная система, основанная на взаимодействии закона, национальных стандартов и плана счетов. Это означает, что качественная организация учёта невозможна без понимания не только общих принципов бухгалтерской методологии, но и конкретных требований НСБУ, действующих в национальной правовой среде.

Одним из главных выводов является то, что при подготовке учебных и научных материалов по бухгалтерской тематике необходимо избегать чрезмерной привязки к отдельным брендам или к

международной практике без локальной адаптации. Для молдавского академического и профессионального контекста гораздо важнее показывать, как именно организуется учёт в рамках НСБУ, каким образом составляется отчётность, как применяется план счетов и какие особенности имеет национальная система раскрытия информации.

Практический кейс условного предприятия подтверждает, что требования НСБУ вполне пригодны для системной и последовательной организации учёта. Они позволяют правильно отражать операции с основными средствами, запасами, доходами, расходами, займами и валютными обязательствами, а также формировать отчётность, пригодную для анализа, контроля и управленческих решений.

С практической точки зрения предприятиям можно рекомендовать уделять особое внимание четырём направлениям. Во-первых, необходимо регулярно обновлять учётную политику и следить за её соответствием действующим стандартам. Во-вторых, важно использовать актуальную редакцию общего плана счетов и своевременно учитывать изменения нормативных документов. В-третьих, составление финансовой отчётности не должно сводиться к механическому заполнению форм: существенное значение имеет качество пояснительной информации. Наконец, в условиях изменчивой экономической среды особенно важно контролировать операции, связанные с валютой, займами и оценочными обязательствами.

Таким образом, организация бухгалтерского учёта на предприятии в Республике Молдова представляет собой не формальный процесс ведения регистров, а важнейший элемент финансового управления. НСБУ в этом контексте выступают не просто нормативной обязанностью, а практическим инструментом обеспечения прозрачности, сопоставимости и надёжности финансовой информации. Именно поэтому их грамотное применение должно рассматриваться как необходимое условие эффективной работы современного предприятия.

ИСТОЧНИКИ

1. Epstein, B. J., & Jermakowicz, E. K. (2010). Interpretation and application of IFRS. Wiley. https://books.google.com.jm/books?id=n9QZeigBCu0C&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false
2. Feleagă, N., & Feleagă, L. (2016). Contabilitate financiară. https://ase.md/files/publicatii/epub/conf_09.16_vol4.pdf
3. Гедрович, О. (2015). Основы бухгалтерского учета: краткий курс лекций. Изд-во МЭА. https://caae.ase.md/files/caae/ghedrovici.pdf
4. Horngren, C. T., Sundem, G. L., Elliott, J. A., & Philbrick, D. (2018). Accounting principles. Pearson. https://www.pearson.com/content/dam/one-dot-com/one-dot-com/apac/Im-an-educator/subject-catalogue/Accounting.pdf
5. Legea contabilității și raportării financiare a Republicii Moldova. (n.d.). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140124&lang=ro#
6. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. (2023). Standardele naționale de contabilitate în sectorul public. https://www.mf.gov.md/ro/content/standardele-na%C8%9Bionale-de-contabilitate-%C3%AEn-sectorul-public-sncsp

Coordonator științific: GHERASIMOV Mihail, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
Telefon: +373 (69026736)
e-mail: gherasimov.mihail@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.19
CZU: 332.122:336.225.531(476+478)

PREFERENTIAL REGIMES: HTP (BELARUS) VS. MITP (REPUBLIC OF MOLODVA)

REGIMURILE PREFERNȚIALE: HTP (BELARUS) VS MITP (REPUBLICA MOLDOVA)

STĂVILĂ Paula, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chișinău, strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61
Telefon: +373 78 374 648
e-mail: stavila.paula@ase.md

Abstract: *In a swiftly changing economic landscape, preferential tax systems are essential for boosting the competitiveness and expansion of the IT industry. These unique frameworks offer advantageous legal and tax conditions that enhance business productivity, draw foreign investment, and encourage innovation. This study offers a comparative evaluation of two significant preferential IT frameworks in Eastern Europe: the Hi-Tech Park (HTP) in Belarus and the Moldova Innovation Technology Park (MITP). It analyzes their legal structures, tax benefits, administrative perks, length of advantages, and present outcomes. This study seeks to assist IT companies in making informed choices by emphasizing the strengths and distinctions of each regime when selecting the most appropriate jurisdiction for their operations and long-term growth.*
Keywords: *HTP, MITP, Belarus, Moldova, preferential regimes, tax incentives, IT parks, comparative analysis.*
JEL CLASSIFICATION: M41

INTRODUCERE.

Regimurile preferențiale constituie elemente fundamentale pentru creșterea și competitivitatea domeniului IT într-o economie globală în continuă schimbare. Aceste regimuri speciale asigură condiții fiscale și administrative avantajoase care ajută la atragerea de investiții, încurajarea inovației și îmbunătățirea eficienței operaționale a firmelor din sectorul tehnologic. Acest articol efectuează o analiză comparativă între două parcuri IT din Europa de Est: Hi-Tech Park (HTP) din Belarus și Parcul de Inovație și Tehnologie (MITP) din Republica Moldova. În articol sunt examinate tratamentul fiscal-contabil al impozitelor, impactul asupra recunoașterii veniturilor și cheltuielilor, simplificarea evidenței contabile, efectele asupra situațiilor financiare precum și avantajele și provocările practice pentru specialiștii în contabilitate. Studiul folosește tehnici precum analiza, sinteza, compararea și generalizarea, oferind o viziune clară și imparțială asupra distincțiilor și asemănărilor dintre cele două regimuri.

CONȚINUTUL DE BAZĂ.

Într-un mediu economic global, din ce în ce mai competitiv și dinamic, sectorul tehnologiei informației a devenit un motor essential de creștere economică, inovare și atragere de investiții în multe țări din Europa de Est. Pentru a stimula acest sector strategic, guvernele au implimentat regimuri preferențiale, care oferă condiții fiscal avantajoase, simplificări administrative și un cadru legal favorabil pentru companiile IT, software, outsourcing și tehnologii emergente. Aceste regimuri nu doar că reduc povara fiscală, ci și creează un ecosistem atractiv pentru talente, investitori străini și dezvoltare sustenabilă pe termen lung.

Două dintre cele mai semnificative și competitive astfel de regimuri din zonă sunt Hi-Tech Park (HTP) din Belarus, creat în 2005, și Parcul de Inovație și Tehnologie (MITP) din Republica Moldova, deschis în 2018 ca primul e-Park virtual din Europa. Ambele inițiative au avut un succes deosebit în atragerea de firme și specialiști IT, însă se deosebesc semnificativ prin modelul fiscal, perioada garanțiilor, strategia administrativă și tipul de companii pe care le atrag cel mai eficient.

Acest articol oferă o analiză comparativă detaliată a celor două regimuri, investigând cadrele legale, beneficiile fiscale, performanța economică actuală, efectele asupra pieței muncii, precum și aspectele practice referitoare la înregistrare și operare, pentru a oferi antreprenorilor și managerilor IT o viziune clară și echilibrată care să îi ajute în alegerea opțiunii celei mai adecvate pentru afacerea lor.

Pentru aprofundarea diferențelor, tabelul de mai jos prezintă o analiză comparativă a tratamentului contabil al impozitelor în cadrul celor două regimuri:

Tabelul 1. Tratement contabil al principalelor impozite

Element contabil	**HTP Belarus**	**MITP Moldova**
Impozit pe profit	0 % – nu se recunoaște cheltuială	Inclus în impozitul unic de 7 %
Contribuții sociale și medicale	Calcul redus pe salariu mediu	Incluse în impozitul unic de 7 %
Contribuție/taxă special	1 % din venituri (cheltuială operațională)	7 % pe cifra de afaceri (cheltuială directă)
Evidența TVA	Simplificată (scutiri multiple)	Scutire la export, evidență standard la intern
Complexitate contabilă	Medie (multiple scutiri)	Foarte redusă (un singur impozit)

Sursa: realizat de către autor

Hi-Tech Park din Belarus, înființat în 2005 și consolidat prin Decretul nr. 8/2017 privind la dezvoltarea economiei digitale, operează pe baza principiului extraterritorialității. Din punct de vedere contabil, cel mai semnificativ avantaj este scutirea completă de impozitul pe profit (0 %), ceea ce implică faptul că rezidenții nu înregistrează cheltuieli cu impozitul pe profit și nu formează provizioane pentru impozite amânate asociate profitului. Veniturile din servicii IT sunt raportate în totalitate conform Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) sau reglementărilor naționale, fără modificări fiscale adiționale pentru profit. În același timp, exceptarea de TVA pentru diverse tranzacții interne și de export facilitează gestionarea contabilă în conturile de TVA, diminuând numărul de înregistrări și riscul de erori la regularizări. Totuși, rezidenții contribuie cu 1 % din veniturile lor către administrația parcului, valoare ce este contabilizată ca o cheltuială operațională deductibilă. Având în vedere ce prevede această perioadă de valabilitate până în 2049, contabilii pot organiza pe termen lung recunoașterea veniturilor și a cheltuielilor fără schimbări frecvente ale regimului fiscal, asigurând astfel o stabilitate sporită în realizarea previziunilor și a bugetelor.

Din perspectiva performanței, datele oficiale din 2025–2026 indică faptul că HTP include mai mult de 1.000 de firme rezidente și în jur de 60.000 de salariați. Contabilii care operează în acest sistem au parte de o contabilitate simplificată pentru impozitul pe profit, însă trebuie să monitorizeze cu grijă contribuția de 1% și să respecte cerințele de raportare către administrația parcului. Acest sistem este extrem de interesant pentru firmele cu marje de profit mari, deoarece elimină total impozitarea câștigului contabil, permițând o raportare mai avantajoasă a profitului net în documentele financiare

În schimb, Parcul de Inovație și Tehnologie din Republica Moldova, inaugurat în 2018 ca primul e-Park virtual din Europa, prezintă un model fiscal distinct care are implicații contabile semnificative. Rezidenții aplică un impozit fix de 7 % pe cifra de afaceri, care înlocuiește în același timp impozitul pe profit, impozitul pe venitul salariaților, contribuțiile sociale, medicale și diverse taxe locale. Din punct de vedere contabil, acest sistem facilitează semnificativ înregistrarea, deoarece impozitul unic se determină și se facturează direct ca o cheltuială pe baza veniturilor înregistrate în creditul contului 611 „Venituri din prestări de servicii”, fără a fi nevoie să se calculeze separat impozitul pe profit sau contribuțiile sociale. Contabilii nu mai sunt obligați să mențină registre separate pentru diverse impozite, ceea ce minimizează considerabil volumul de muncă și probabilitatea de erori. Cu toate acestea, există obligația de a înregistra o taxă minimă per angajat (30 % din salariul mediu lunar pe economie), sumă ce este considerată o cheltuială cu personalul și se contabilizează lunar în conturile de salarii și contribuții.

Performanța MITP în 2025 a fost impresionantă: cifra de afaceri agregată a depășit 1 miliard de dolari, cu o creștere de 24,3 %, iar numărul de rezidenți a ajuns la aproximativ 2.800 de companii.

Salariul mediu lunar de circa 2.500 de euro reflectă atractivitatea regimului. Din punct de vedere contabil, simplitatea acestui model permite elaborarea rapidă a situațiilor financiare interimare și anuale, fiind ideal pentru companii mici și mijlocii care nu dispun de departamente contabile mari.

În HTP Belarus, câștigul net este crescut datorită impozitului scăzut pe profit, ceea ce beneficiază companiile profitabile. În contrast, la MITP Moldova se percepe un impozit uniform de 7% din veniturile totale, fără a ține cont de profit, ceea ce diminuează flexibilitatea, dar facilitează contabilitatea. Cheltuielile fiscale sunt reduse în HTP, în timp ce în MITP sunt unite într-un singur impozit. În HTP, obligațiile curente sunt mai mici, în timp ce în MITP există plăți constante. Cu toate acestea, MITP asigură o predictibilitate superioară, deoarece impozitul este constant și simplu de determinat. În concluzie, HTP oferă mai multe beneficii pentru profit, pe când MITP este preferat pentru simplitate și stabilitate. Aceste elemente sunt detaliate și reprezentate sistematic în Tabelul 2:

Tabelul 2. Impact asupra situatiilor financiare

Indicator din situațiile financiare	**HTP Belarus**	**MITP Moldova**
Profit net	Mai mare (datorită impozitului zero)	Influențat de impozitul pe cifră de afaceri
Cheltuieli cu impozite și taxe	Reduse semnificativ	Concentrate într-un singur element de 7 %
Obligații curente	Mai mici (fără impozit pe profit)	Taxă minimă pe angajat + impozit lunar
Predictibilitate raportare	Ridicată pe termen lung	Foarte ridicată pe termen scurt și mediu

Sursa: realizat de către autor

În HTP Belarus, contabilitatea este ușurată prin eliminarea impozitului pe profit și asigură stabilitate pe termen lung, dar impune totuși raportări specifice, iar volumul de muncă este moderat. În MITP Moldova, sistemul este mai ușor, având un singur impozit ce înlocuiește multiple obligații, cu raportare lunară unică și un volum mic de muncă, fiind simplu de administrat. În concluzie, HTP asigură stabilitate, în timp ce MITP asigură simplitate și eficiență în operare. Acest lucru este reprezentat sistematic în Tabelul 3:

Tabelul 3. Avantaje și provocări contabile

Aspect contabil	**HTP Belarus- Avantaje**	**MITP Moldova- Avantaje**
Simplificarea evidenței	Eliminarea impozitului pe profit	Un singur impozit care înlocuiește 7 obligații
Planificare fiscal-contabilă	Stabilitate până în 2049	Calcul lunar rapid și predictibil
Volum de lucru contabil	Mediu	Redus semnificativ
Raportare către autorități	Raportare specifică către parc	Declarație unică lunară

Sursa: realizat de către autor

Ambele sisteme sunt concepute pentru a simplifica evidența contabilă, reduce sarcinile fiscale și eficientiza raportarea. În esență, el arată că aceste regimuri speciale oferă condiții mai ușoare și mai previzibile pentru activitatea contabilă, contribuind la reducerea volumului de muncă și la facilitarea gestionării obligațiilor fiscale.

Concluzie

Gestionarea eficientă a regimurilor preferențiale IT constituie un factor esențial pentru optimizarea contabilității și creșterea performanței financiare a firmelor din domeniul tehnologic. Utilizarea corectă a avantajelor oferite de HTP (Belarus) sau MITP (Republica Moldova) contribuie la eficientizarea proceselor contabile, diminuarea sarcinii fiscale și sporirea transparenței rapoartelor financiare. Flexibilitatea în selecția regimului corespunzător și aplicarea tehnicilor moderne de planificare fiscal-contabilă sunt esențiale pentru a spori avantajele competitive și a garanta sustenabilitatea pe termen lung a organizației.

REFERINȚE

1. Site-ul oficial Hi-Tech Park Belarus (https://park.by/)
2. Site-ul oficial Moldova Innovation Technology Park (https://mitp.md/p/web/webHome)
3. Legea nr. 77/2016 privind parcurile pentru tehnologia informației din Republica Moldova- https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/legea_nr._77_din_21.04.2016.pdf
4. Декрет президента республики беларусь 21 декабря 2017 г. № 8- https://president.gov.by/ru/documents/dekret-8-ot-21-dekabrja-2017-g-17716
5. Legea nr. 77/2016 privind parcurile pentru tehnologia informației din Republica Moldova (cu modificările ulterioare)- https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/legea_nr._77_din_21.04.2016.pdf
6. Ordin privind aprobarea Planului general de conturi contabile nr. 119 din 06.08.2013- https://mf.gov.md/sites/default/files/legislatie/Planul%20general%20de%20conturi%20contabile.pdf

Coordonator științific: BAJAN Maia, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md;
Telefon: + 373 69017690
e-mail: bajan.maia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.20
CZU: 657.1:004+005.521(478)

DIGITALIZATION OF ACCOUNTING IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: HISTORY AND PROSPECTS

ЦИФРОВИЗАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА: ИСТОРИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

GOVOROV Chirill, student, specialitatea: Business și Administrare
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: chirill.govorov.phru@ase.md

Abstract: *This study explores the digitalization of accounting in Moldova, tracing its historical evolution from manual bookkeeping to electronic reporting and the integration of online cash registers. Through a qualitative analysis of bibliographic sources and real-case examples, the research highlights the underlying issues and achievements in modernizing accounting practices. Findings indicate that while digitalization fosters transparency and efficiency, challenges regarding the "gray" economy persist. Ultimately, this research emphasizes the ongoing transformation of accounting professionals from mere record-keepers to analytical experts, underscoring the implications of digital technology on the overall economy.*
Keywords: *digitalization, accounting, Moldova, economic transparency, automation, gray economy*
JEL CLASSIFICATION: M41, O14, K34

ВВЕДЕНИЕ

В современных условиях цифровизация охватывает почти все сферы экономики, и бухгалтерский учет не является исключением. Сегодня учет - это не просто фиксация показателей, а важный инструмент, с помощью которого государство получает информацию о финансовых результатах бизнеса и контролирует налоговые поступления.

Однако на практике бухгалтерский учет не всегда отражал реальную картину. Нередко важнее было не то, сколько предприятие действительно зарабатывало, а то, какую сумму оно официально показывало. Это создавало условия для искажения информации и развития неформальных практик.

1. Бумажный этап развития учета в Республике Молдова

После распада СССР бухгалтерский учет в Республике Молдова долгое время сохранял бумажный характер. Хозяйственные операции фиксировались вручную, документы оформлялись на бумаге и передавались в налоговые органы лично.

Такая система была трудоемкой и бюрократизированной. Предприниматели зависели от графика работы учреждений, а малейшие нарушения сроков могли привести к отказу в приеме отчетности и штрафам. В результате учет оставался сложным, зависимым от человеческого фактора и подверженным ошибкам.

2. Двойная бухгалтерия и теневая экономика

В условиях слабого контроля получила распространение практика двойной бухгалтерии: один учет велся официально, другой — для внутреннего использования. Это позволяло занижать доходы и уменьшать налоговые обязательства.

Особенно часто такие схемы встречались в сфере услуг, где сложнее проверить реальные объемы деятельности. По оценкам, теневая экономика в Молдове составляет около 20–25% ВВП, что показывает серьезность проблемы.

3. Этап автоматизации: внедрение 1С

С начала 2000-х годов начался переход к автоматизации бухгалтерского учета. Широкое распространение получили программы семейства «1С: Бухгалтерия» — сначала версия 7.7, позже 8.1 и 8.3.

Их использование позволило автоматизировать расчет налогов, начисление заработной платы и подготовку отчетности. Однако автоматизация не решила проблему полностью, поскольку программа отражает только те данные, которые в нее вводят.

4. Переход к электронной отчетности

Следующим этапом развития стало внедрение электронной отчетности, особенно активное с 2010-х годов. Это существенно упростило работу бухгалтеров: отпала необходимость личного посещения государственных органов, сократились очереди и снизилась зависимость от режима работы учреждений.

Возможность подачи отчетности дистанционно позволила снизить административную нагрузку и уменьшить влияние человеческого фактора. Тем не менее уровень контроля на данном этапе оставался ограниченным, поскольку исходные данные по-прежнему вводились вручную.

Внедрение электронной отчетности в Молдове осуществлялось в рамках модернизации налогового администрирования, предусмотренного Налоговым кодексом Республики Молдова №1163-XIII. В частности, развитие цифровых механизмов подачи отчетности и взаимодействия с налоговыми органами реализуется Государственной налоговой службой, что позволило существенно упростить процедуры администрирования и повысить уровень прозрачности учета.

В том числе речь идет о внедрении электронных сервисов подачи деклараций и отчетности через специализированные платформы налоговых органов.

5. Внедрение онлайн-касс и усиление контроля

Существенный шаг вперед был сделан в период 2018-2022 годов с внедрением онлайн-касс. Эти системы обеспечивают фиксацию каждой операции и передачу данных в налоговые органы практически в режиме реального времени.

Если ранее существовала возможность не отражать часть выручки, например не пробивая чек, то с внедрением онлайн-касс подобные действия стали значительно более рискованными. По данным налоговых органов, в отдельных секторах это привело к увеличению официальной выручки на 10-20%, что свидетельствует о сокращении масштабов сокрытия доходов.

Внедрение онлайн-касс в Республике Молдова регулируется Постановлением Правительства №474 о применении контрольно-кассового оборудования, которое устанавливает требования к фиксации расчетов и передаче данных в налоговые органы. Контроль за соблюдением данных требований осуществляется Государственной налоговой службой и направлен на повышение прозрачности финансовых операций и сокращение теневого оборота, в том числе с использованием электронных систем передачи данных в режиме, близком к реальному времени.

6. Практический пример: применение цифровых систем в бизнесе

На сегодняшний день цифровые инструменты активно используются в предпринимательской деятельности. Например, в сфере общественного питания широко применяются POS-системы, фиксирующие каждую операцию: время, сумму и состав заказа.

При интеграции с налоговыми органами такие системы существенно ограничивают возможности для сокрытия доходов. В результате предприятия все чаще переходят к ведению деятельности в официальном секторе, во многом из-за технической невозможности скрыть реальные обороты.

Закон №124/2022 «Об электронной идентификации и доверительных услугах» регулирует электронную подпись, электронные документы и является основой для всех онлайн-сервисов, включая сдачу отчетности.

7. Современные проблемы цифровизации

Несмотря на достигнутый прогресс, процесс цифровизации в Республике Молдова сталкивается с рядом проблем. Во-первых, не все предприятия внедрили современные цифровые решения. Во-вторых, сохраняется частичное использование «серых» схем.

Кроме того, государственные информационные системы пока не полностью интегрированы между собой, а общий уровень цифровизации уступает странам Европейского союза. Существенную роль продолжает играть человеческий фактор: даже при наличии технологий полностью устранить мотивацию к уклонению от налогов не удается.

8. Сравнение с Европейским союзом

В странах Европейского союза уровень цифровизации бухгалтерского учета значительно выше. Например, в Эстонии взаимодействие бизнеса с государственными органами практически полностью осуществляется в электронном формате.

Это позволяет существенно снизить административные издержки и уменьшить долю теневой экономики, которая в ряде стран составляет менее 10% ВВП. Молдова движется в аналогичном направлении, однако на данный момент находится на промежуточном этапе развития.

9. Роль новых форм предпринимательства и социальных фондов

В последние годы в Республике Молдова развиваются упрощенные формы ведения бизнеса, включая независимую предпринимательскую деятельность. Это способствует легализации доходов и упрощает ведение учета для физических лиц.

Одновременно цифровизация охватывает систему социальных отчислений. Предприниматели обязаны осуществлять взносы в Национальную кассу социального страхования (CNAS) и систему обязательного медицинского страхования (CNAM). Автоматизация этих процессов снижает вероятность ошибок и усиливает контроль со стороны государства.

10. Перспективы развития

В дальнейшем бухгалтерский учет будет развиваться в направлении цифровизации и автоматизации. К основным тенденциям относятся переход на облачные решения, интеграция финансовых потоков, использование искусственного интеллекта и постепенное сокращение наличных расчетов.

Расширение безналичных платежей повышает прозрачность экономики, однако одновременно требует соблюдения баланса между государственным контролем и экономической свободой бизнеса.

Отдельное значение имеет развитие института независимой предпринимательской деятельности. Согласно действующему законодательству, физические лица могут работать без регистрации юридического лица, применяя упрощенный налоговый режим и минимизированный учет. Такая форма способствует легализации доходов самозанятых, снижает административную нагрузку и расширяет налоговую базу за счет вовлечения неформального сектора в официальную экономику.

АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ

Проблематика цифровизации бухгалтерского учета рассматривается в нормативно-правовых актах Республики Молдова, материалах Министерства финансов, Государственной налоговой службы, а также в исследованиях, посвященных прозрачности финансовых потоков, электронной отчетности и сокращению теневой экономики.

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

В исследовании использованы методы анализа и синтеза, сравнительный метод, изучение нормативно-правовых актов Республики Молдова, а также качественный анализ научных и информационных источников по теме цифровизации бухгалтерского учета.

ВЫВОДЫ

Проведённый анализ показал, что бухгалтерский учёт в Республике Молдова за последние годы прошёл значительную трансформацию - от преимущественно бумажной системы к цифровой среде. Этот переход стал важным этапом модернизации экономических процессов и государственного контроля.

Цифровизация учёта способствовала повышению прозрачности финансовых операций и снижению масштабов теневой экономики. В частности, внедрение онлайн-касс и электронных систем отчётности существенно ограничило возможности сокрытия доходов и усилило контроль за денежными потоками.

Однако, несмотря на достигнутый прогресс, полностью устранить «серый» сектор пока не удалось. Это свидетельствует о том, что одних технологических решений недостаточно - необходим комплексный подход, включающий институциональные и поведенческие изменения.

Отдельного внимания заслуживает трансформация роли бухгалтера. Если ранее его функции сводились преимущественно к ведению учёта и отчётности, то сегодня всё большее значение приобретает аналитическая составляющая: интерпретация данных, участие в принятии управленческих решений и финансовое планирование.

РЕКОМЕНДАЦИИ

В целях дальнейшего развития системы бухгалтерского учёта в Республике Молдова целесообразно продолжить цифровизацию государственных сервисов, уделяя особое внимание их интеграции в единую экосистему. Это позволит повысить эффективность обмена данными и снизить административную нагрузку на бизнес.

Важным направлением остаётся повышение цифровой грамотности предпринимателей. Без достаточного уровня знаний даже самые современные инструменты не смогут использоваться в полной мере.

Также следует стимулировать переход к безналичным расчётам, поскольку это напрямую способствует повышению прозрачности экономики и сокращению неформального сектора.

Особое внимание необходимо уделить малому бизнесу - упростить доступ к цифровым инструментам, сделать их более понятными и финансово доступными. Это позволит ускорить адаптацию предпринимателей к новым условиям ведения учёта.

Наконец, для ускорения реформ целесообразно активнее использовать опыт стран Европейского союза, адаптируя успешные практики с учётом национальных особенностей.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Закон о бухгалтерском учете и финансовой отчетности №287/2017 - официальный текст закона. https://www.legis.md
2. Налоговый кодекс Республики Молдова https://www.legis.md
3. Министерство финансов Республики Молдова https://www.mf.gov.md
4. Государственная налоговая служба Республики Молдова https://www.sfs.md
5. Электронные государственные услуги (e-Government) https://www.egov.md
6. Национальное бюро статистики Республики Молдова https://statistica.gov.md
7. Исследования теневой экономики в Молдове (ASEM) https://irek.ase.md
8. Европейская комиссия - цифровизация экономики https://ec.europa.eu
9. Официальный сайт продуктов 1С : Бухгалтерия https://1c.md

Coordinator ştiinţific: CUȘMĂUNSĂ Rodica, dr., conf.univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinau, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: (022) 402-772
e-mail: cusmaunsa.rodica.gheorghe@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.21
CZU: 006.32:657.44(478)

ACCOUNTING AND REVENUE REPORTING: AN ANALYSIS BETWEEN SNC AND IFRS 15

CONTABILITATEA ȘI RAPORTAREA VENITURILOR: O ANALIZĂ ÎNTRE SNC ȘI IFRS 15

RUDEANU Liliana, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice a Moldovei (ASEM)
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
MD-2005, Chișinău, Republica Moldova
e-mail autor: rudeanu.liliana@ase.md

Abstract: *Revenue is one of the most important indicators of an entity's economic and financial performance, influencing managerial and investor decisions. In the context of globalization and harmonization of accounting systems, the comparative analysis between the National Accounting Standards (SNC) and the International Financial Reporting Standards (IFRS) becomes essential for ensuring the transparency and comparability of financial information. This article aims to analyse the accounting and reporting of revenue according to the SNC „Venituri" and IFRS 15 „Revenue from contracts with customers". The study highlights the main conceptual and methodological differences between the two regulatory frameworks, especially with regard to the recognition, measurement and presentation of revenue. The research methodology is based on the comparative analysis of accounting regulations and the specialized literature, utilizing methods such as analysis, synthesis and comparasion. The results show that IFRS 15 introduces a more complex approach, based on contracts and performance obligations, while SNC „Venituri" maintains a more simplified approach, derived from IAS 18. The study's conclusions underscore the need to align the national accounting system with international standards to improve the quality of financial reporting and increase the relevance of accounting information for users.*

Keywords: revenue, recognition, IFRS 15, SNC, financial reporting
JEL CLASSIFICATION: M41

INTRODUCERE

Veniturile sunt un indicator esențial al performanței financiare a entității influențând direct rezultatul financiar și capacitatea acesteia de a genera beneficii economice. În Republica Moldova contabilitatea veniturilor este guvernată de SNC "Venituri", elaborat în baza Directivei UE 2013/34 și a conceptelor din IAS 18 "Venituri", care la nivel internațional este abrogat, iar entitățile aplică IFRS 15 "Venituri din contracte cu clienții". IAS 18 era standardul vechi pentru venituri, relativ scurt și general. IFRS 15 îl înlocuiește cu un model unic, detaliat, bazat pe contracte cu clienții și pe transferul controlului, pentru a reduce ambiguitățile și diversitatea practicilor (A.Engin Ergüden, 2020.

Aplicarea unor standarde diferite de recunoaștere a veniturilor afectează comparabilitatea informațiilor între entități, analiza financiară, deciziile investitorilor, creditorilor și altor utilizatori. Compararea SNC cu IFRS 15 contribuie la înțelegerea diferențelor de raportare și la interpretarea corectă a informațiilor financiare.

Scopul cercetării constă în analiza comparativă a contabilității veniturilor conform SNC și IFRS 15 „Venituri din contracte cu clienții" în vederea evidențierii diferențelor conceptuale, metodologice și aplicative dintre cele două cadre de raportare. Pentru realizarea scopului propus, lucrarea urmărește atingerea următoarelor obiective specifice: clarificarea conceptului de venit și a criteriilor de recunoaștere și evaluare a acestuia conform SNC și IFRS 15; analiza cadrului normativ aferent contabilității veniturilor în SNC, comparativ cu principiile și cerințele prevăzute de IFRS 15; identificarea și evidențierea principalelor diferențe și similitudini dintre SNC și IFRS 15 privind recunoașterea, evaluarea și prezentarea veniturilor; examinarea modelului în cinci pași introdus de IFRS 15 și evaluarea modului în care acesta influențează procesul de raportare a veniturilor.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Succintă analiză a surselor bibliografice

Problematica recunoașterii și raportării veniturilor prin prisma IFRS 15 a fost explorată de mai mulți cercetători autohtoni, printre care se numără G. Covaliov-Rusu (2015), S. Țurcanu și N. Curagău (2017), L. Grigoroi (2017). Având în vedere că acest standard se află în etapă de implementare în Republica Moldova, se impune o analiză a prevederilor acestuia în comparație cu prevederile SNC, deaorece IFRS 15 este cu totul un altfel de standard. IFRS 15 oferă un model comprehensiv de recunoaștere a veniturilor, bazat pe modelul afacerii, aplicabil unei game ample de tranzacții și industrii, eliminând astfel diferitele modele de recunoaștere a veniturilor, determinate în funcție de natura tranzacției (livrarea de mărfuri, prestarea de servicii, contracte de construcții etc.), care aveau principii diferite și, uneori, erau dificil de înțeles și de aplicat pentru tranzacții mai complexe (Grigoroi L., 2017).

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

Metodele de cercetare folosit în această lucrare sunt preponderent de tip calitativ, având un caracter descriptiv și comparativ, întrucât urmărește analizarea reglementărilor contabile, a principiilor și a mecanismelor de recunoaștere și raportare a veniturilor. Informațiile sunt obținute din studierea literaturii de specialitate, a actelor normative și a standardelor contabile relevante. Pentru realizarea obiectivelor propuse au fost utilizate metoda analizei documentare, metoda analizei și sintezei, metoda deductivă și judecata profesională.

Rezultatele obținute

Așa cum s-a mai menționat, SNC „Venituri” încă nu este actualizat la prevederile noului IFRS 15 „Venituri din contracte cu clienții”. Potrivit SNC veniturile din vânzarea bunurilor se recunosc atunci când entitatea transferă clientului riscurile și beneficiile semnificative legate de proprietatea asupra bunului. Pentru serviciile prestate recunoașterea veniturilor se efectuează conform uneia din cele două metode: metoda prestării integrale, conform căreia venitul se recunoaște la finalizarea completă a serviciilor, fiind aplicabilă în cazul serviciilor de scurtă durată și metoda procentului de finalizare, în care venitul se recunoaște pe măsura realizării serviciilor, în funcție de gradul de execuție, pentru contractele pe termen lung. Totodată SNC permite descompunerea contractelor cu componente diferite. De exemplu, în cazul unui pachet care include bunuri și servicii, venitul aferent bunului se recunoaște la momentul vânzării, iar cel aferent serviciului la momentul finalizării acestuia, care poate surveni ulterior.

O schimbare semnificativă în abordarea contabilității veniturilor este adusă de IFRS 15 „Venituri din contracte cu clienții”, standard analizat pe larg în literatura internațională.

IFRS 15 a fost emis pentru a crea un model unitar, eliminând confuziile și variațiile rezultate din multiple reglementări anterioare IAS 11, IAS 18 și interpretările aferente (IFRIC 13, IFRIC 15, IFRIC 18, SIC-31). În esență, IFRS 15 stabilește că veniturile recunoscute astfel încât să reflecte transferul bunurilor sau serviciilor promise către clienți, la o valoare corespunzătoare contraprestației pe care entitatea estimează că o va obține în schimbul acestora (IFRS Foundation, 2016). Conform IFRS 15 recunoașterea veniturilor din contract se face în cinci etape (IFRS Foundation, 2016):

În prima etapă, identificarea contractului, entitatea analizează acordul cu clientul care generează drepturi, obligații reciproce și evaluează probabilitatea de încasare a contraprestației.

În a doua etapă, identificarea obligațiilor de executare, se determină bunurile sau serviciile distincte incluse în contract.

A treia etapă, determinarea prețului tranzacției, presupune estimarea valorii a contraprestației la care entitatea se așteaptă să aibă dreptul, inclusiv elementele variabile.

În etapa a patra, alocarea prețului tranzacției, valoarea totală a contractului este distribuită asupra obligațiile identificate, proporțional cu prețurile de vânzare independente.

În final, în etapa a cincea, recunoașterea veniturilor, acesta este recunoscut în momentul în care controlul asupra bunului sau serviciului este transferat clientului.

Studiile comparative dintre reglementările naționale și IFRS evidențiază existența unor diferențe conceptuale importante, prezentate in tabelul 1.

Tabel 1. Analiza comparativă între SNC și IFRS 15

SNC ”Venituri”	**Criteriile**	**IFRS 15**
Nu	Pași expliciți	Da, 5 pași (contract, obligații, preț, alocare, recunoaștere)
Abordare tradițională, bazată pe transferul riscurilor și beneficiilor aferente proprietății	Baza conceptuală	Bazat pe contract, axat pe transferul controlului asupra bunurilor sau serviciilor, tratarea contractelor pe termen lung.
Ghid limitat	Obligații de performanță multiple	Obligație de separare și alocare a prețului
Veniturile sunt recunoscute la transferul riscurilor semnificative, de regulă la livrare	Recunoașterea	Veniturile sunt recunoscute la transferul controlului asupra bunurilor sau serviciilor către client, în funcție de îndeplinirea obligațiilor de performanță.
Veniturile sunt evaluate la valoarea justă a contraprestației, fără TVA și diminuate cu reducerile acordate.	Evaluarea	Veniturile sunt evaluate la prețul tranzacției, incluzând estimări ale comportamentelor variabile
Limitate, prezentând informații agregate și politici contabile.	Dezvăluiri	Extinse, incluzând informații detaliate privind obligațiile, estimările și politicile agregate.

Sursa: elaborat de autor în baza (Ministerul Finanțelor, 2013; IFRS Foundation, 2016)

Diferența cheie dintre SNC și IFRS 15 constă în criteriul de recunoaștere. IFRS 15 pune accent pe transferul controlului asupra bunului sau serviciului, în timp ce SNC se bazează pe transferul riscurilor și beneficiilor.

Potrivit SNC, veniturile sunt recunoscute doar în momentul în care sunt realizate cu certitudine. În acest sens, de exemplu, bonusurile acordate clientului este considerat un element condiționat, care nu se include în venit până la îndeplinirea condițiilor contractuale. Astfel, la momentul livrării produsului, entitatea va recunoaște doar venitul sigur. În cazul în care, ulterior, clientul îndeplinește condițiile pentru acordare bonusurilor, suma va fi recunoscută separat, în momentul în care devine certă.

În conformitate cu IFRS 15, veniturile sunt recunoscute în funcție de transferul controlului asupra bunului, iar prețul tranzacției poate include și elemente variabile, cum ar fi bonusurile sau reducerile, dacă acestea pot fi estimate în mod rezonabil. În acest caz dacă entitatea consideră că este probabil ca bonusul să fie acordat, acesta va fi inclus încă de la început în venitul recunoscut. Astfel venitul inițial recunoscut include și bonusul. Ulterior, dacă se confirmă că bonusul se acordă, nu mai sunt necesare ajustări semnificative. În cazul în care bonusul nu se acordă, venitul trebuie diminuat printr-o ajustare contabilă.

Astfel, vedem o diferența fundamentală dintre cele două cadre contabile: SNC recunoaște veniturile doar atunci când acestea sunt certe, aplicând principiul prudenței, IFRS 15 permite includerea veniturilor estimate încă de la momentul inițial, cu ajustări ulterioare, dacă e necesar, de asemenea apelând la principiul prudenței.

IFRS 15 oferă ghidaj detaliat pentru contracte cu elemente multiple, drept de retur, taxe inițiale nerambursabile, relația principal–agent, aranjamente de consignație (Farcane și alții, 2019). De asemenea extinde masiv cerințele de prezentare și notele explicative, solicitând contracte, judecăți semnificative, costuri capitalizate (Humayun K. &Li Su, 2022). IFRS 15 a dus la venituri recunoscute mai stabile și mai clare în unele industrii, precum imobiliare, telecomunicații, servicii, etc. (Alhawtmeh și alții, 2025).

CONCLUZII

Comparația dintre SNC „Venituri" și IFRS 15 evidențiază diferențe semnificative în modul de recunoaștere, evaluare și prezentare a acestora, reflectând tranziția de la o abordare tradițională, bazată pe reguli, la una modernă, orientată spre contract. În timp ce SNC oferă un cadru mai simplu, vag, centrat pe riscuri și beneficii, IFRS 15 introduce un model mai riguros, bazat pe transferul controlului și analiza obligațiilor de performanță, cu ghidaj detaliat pentru situații complexe și cerințe extinse de dezvăluire. Totodată, cerințele extinse de prezentare contribuie la creșterea transparenței informațiilor financiare. Astfel, aplicarea IFRS 15 favorizează îmbunătățirea calității raportării și consolidarea comparabilității informațiilor financiare.

REFERINȚE:

1. Alhawtmeh, O. M., Aladwan, M., Alsinglawi, O., & Awad, S. (2025). Comparison of the stability and presentation of revenues during the application of IAS 18 and after the application of IFRS 15: Evidence from Jordanian services and industries sectors. International Journal of Innovative Research and Scientific Studies, 8(3), 130–137. Disponibil: https://doi.org/10.53894/ijirss.v8i3.6444
2. Curagău, N., & Țurcanu, Ș. (2021). *Aspecte ale contabilității veniturilor conform IFRS 15*. În *Conferința Științifică Internațională Studențească ISSC 2021* (pp. 86–89). Chișinău: ASEM. Disponibil: https://caae.ase.md/files/caae/conf/conf_12.03.21.pdf
3. Ergüden A. Engin. (2020). Analysis of Tourism Companies Listed in Istanbul Stock Exchange According to IFRS-15 Standart. International Journal of Finance & Banking Studies, Vol 9 No 1. Disponibil: https://ideas.repec.org/a/rbs/ijfbss/v9y2020i1p47-57.html
4. Farcane, N., Blidișel, R. G., Bunget, O.C., Dumitrescu, A. (2019), Perceptions Regarding the Impact of IFRS 15 - Illustrative Examples Step by Step, Audit Financiar, vol. XVII, no. 2(154)/2019, pp.283-297, Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/337861517_Perceptions_Regarding_the_Impact_of_IFRS_15_-_Illustrative_Examples_Step_by_Step
5. Grigoroi, L. (2017). Venituri din contractele cu clienții: aspecte-cheie din perspectiva IFRS 15. Revista / Journal Economica, nr.4 (102). P.61-71. Disponibil: https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/438/Grigoroi-L_Economica%20nr_4%20decembrie%202017.pdf?isAllowed=y&sequence=1
6. Humayun, K. Li Su. (2022). How did IFRS 15 affect the revenue recognition practices and financial statements of firms? Evidence from Australia and New Zealand. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation. Volume 49. Disponibil: https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2022.100507
7. IFRS 15 (2016): *Revenue from Contracts with Customers.* Disponibil: https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ifrs-15-revenue-from-contracts-with-customers.pdf
8. Ковалёв-Русу, Ж. (2015). МСФО не дремлет или новое в осином гнезде. În: Бухгалтерские и налоговые консультации, № 9. Disponibil: https://www.bnk.md/%20articles/author/74
9. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. (2013). *Standardul de contabilitate „Venituri"* (Ordinul nr. 118 din 06.08.2013). Chișinău. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130803&lang=ro

Coordonator științific: GRIGOROI Lilia, dr., conf.univ.,
ORCID: 0000-0002-9741-0932
Academia de Studii Economice, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37369737806
e-mail: lilia.grigoroi@ase.md

SECTIUNEA VII.
RESURSE UMANE, AFACERI PUBLICE ȘI COMUNICARE

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.22
CZU: 005.953:339.137.2

HEADHUNTING AS A COMPETITIVE ADVANTAGE

HEADHUNTING-UL CA AVANTAJ COMPETITIV

COTÎRLEA Florina Georgiana, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
POPA Andreea Victorița, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România, Alba Iulia,
Str. Gabriel. Bethlen nr. 5
Telefon: +40756210861 și +40753615460
e-mail: cotirlea.florina.aa23@uab.ro și popa.andreea.aa23@uab.ro

Abstract: *This study analyzes the role of headhunting not just as a simple operational human resources function, but as an essential strategic mechanism for achieving a competitive advantage. Through a methodology based on a literature review, the study explores how recruiting personnel directly from other companies helps the organization become more innovative, adapt more rapidly to changes, and achieve better financial results. Early indications demonstrate that organizations which integrate executive search into their business strategy manage to reduce the transition time of new leaders, capitalize on their professional networks, and limit the risks associated with failed recruitments. Thus, the study highlights the necessity of changing current practices: transitioning from reactive recruitment to a proactive headhunting model, aimed at providing the organization with superior, valuable human capital that is difficult for competitors to replicate.*
Key words: *headhunting, executive search, avantaj competitiv, managementul talentelor, recrutare proactivă.*
JEL CLASSIFICATION: J24, M51, J62

INTRODUCERE

Într-o economie globalizată și competitivă, unde inovația dictează ritmul de dezvoltare, capitalul uman este factorul critic de succes pentru orice organizație. Peisajul pieței muncii s-a transformat radical, cu un deficit major de forță de muncă înalt calificată și o concurență acerbă pentru atragerea profesioniștilor de top. În acest mediu restrictiv, unde cererea pentru abilități superioare de leadership depășește oferta, abordările tradiționale de atragere a personalului nu mai garantează viabilitatea pe termen lung a unei afaceri.

Headhunting-ul (denumit și „executive search") este procesul proactiv de căutare, identificare și atragere a persoanelor înalt calificate pentru a ocupa poziții de conducere sau roluri specializate într-o companie. Spre deosebire de recrutarea tradițională, unde compania publică un anunț și așteaptă aplicații, în headhunting, specialistul (headhunter-ul) abordează direct candidați deja angajați în altă parte și care nu își caută activ un loc de muncă, dar despre care știe că au performanțe (denumiți „candidați pasivi"), pentru a-i convinge să se alăture companiei client.

CONȚINUT DE BAZĂ

I. De la recrutare reactivă la abordarea proactivă

Pentru a înțelege impactul strategic al headhunting-ului, este esențială delimitarea acestuia de practicile tradiționale de resurse umane. Recrutarea clasică funcționează predominant pe un model reactiv: organizația publică un anunț pentru o poziție vacantă și așteaptă aplicații din partea candidaților „activi" (persoane aflate în căutarea unui loc de muncă). În contrast, headhunting-ul reprezintă o abordare proactivă și precis direcționată. Acest proces presupune analiza pieței, identificarea profesioniștilor cu un istoric de performanță demonstrat, dar care sunt membri ai altor organizații („candidați pasivi") și contactarea lor directă pentru oferirea unui post în compania cu care colaborează headhunter-ul.

Această schimbare este fundamentată pe valoarea „candidatului pasiv". Angajații de top, capabili să genereze un avantaj competitiv real, rareori își caută un nou rol pe platformele de recrutare. Aceștia sunt deja bine integrați și recompensați de angajatorii lor actuali. Valoarea inestimabilă a candidaților pasivi derivă din succesul lor aflat în derulare. Ei nu încearcă să părăsească un mediu nefavorabil, ci trebuie convinși să accepte o provocare profesională superioară. Recrutarea acestor profesioniști oferă certitudinea unui know-how cu rezultate dovedite, inaccesibil pieței libere a forței de muncă.

Mai mult, tranziția către un model proactiv elimină constrângerile asociate sferei de candidați activi. Recrutarea reactivă limitează selecția la un eșantion restrâns de profesioniști, de regulă, persoane aflate în tranziție de carieră sau nemulțumite de actualul angajator, iar compromisul calitativ este adesea necesar pentru a ocupa rapid poziția. În contrast, procesul de headhunting debutează cu o cercetare detaliată a pieței (talent mapping), permițând organizației să analizeze întregul colectiv de experți din industrie. Astfel, decizia de angajare nu mai este constrânsă de disponibilitatea unui aplicant, ci de alinierea competențelor, a istoricului său de performanță și a profilului managerial, cu obiectivele strategice ale companiei angajatoare.

II. Cum generează headhunting-ul avantaj competitiv

Integrarea procesului de headhunting transformă funcția de recrutare într-un generator de valoare. Această abordare creează un avantaj competitiv tangibil, acționând pe trei direcții strategice: inovație, neutralizarea concurenței și maximizarea randamentului imediat.

În primul rând, candidații atrași din exterior prin executive search sunt un factor cheie în stimularea inovației și flexibilității organizaționale. Specialiștii recrutați aduc o perspectivă proaspătă, capabilă să elimine inerția și limitările din echipele statice. Mai mult decât expertiză tehnică, acești profesioniști vin cu un capital social valoros: rețele extinse de contacte profesionale, acces la noi parteneri strategici și cunoașterea altor modele de guvernanță corporativă. Aceste cunoștințe permit organizației să anticipeze tendințele și să se adapteze mai rapid la fluctuațiile pieței.

În al doilea rând, headhunting-ul funcționează ca un instrument ofensiv pe piața muncii, slăbind puterea concurenței. Într-un mediu economic cu o concurență acerbă, extragerea unui om-cheie dintr-o companie rivală generează un dublu efect strategic. Pe de o parte, propria organizație asimilează competențe critice, iar pe de altă parte, concurența pierde o resursă intelectuală de top. Această pierdere de capital uman poate destabiliza operațiunile adversarului și întârzia proiectele, transformând recrutarea într-un transfer de putere direct între entități economice.

Un alt argument major pentru headhunting ca sursă de avantaj competitiv este efectul multiplicator al performanței și impactul asupra statutului de angajator. Talentele de top acționează ca poli de atracție: liderii vizionari pot atrage, forma și reține alți profesioniști de calibru similar, ridicând standardele și implicarea echipei. Reușita asimilării unui executiv de top, recunoscut în industrie, transmite un semnal puternic de forță, ambiție și stabilitate către piață, investitori și parteneri. Această mutare strategică consolidează reputația companiei, creând un cerc virtuos în care capitalul uman generează nu doar rezultate economice, ci și un prestigiu corporativ greu de reprodus de competitori.

Un avantaj semnificativ este reprezentat și de specializarea headhunterilor, deoarece implică focalizarea pe anumite industrii sau funcții, cum ar fi IT, finanțe, sănătate, inginerie sau poziții executive. Această metodă le permite recrutorilor să dobândească o înțelegere profundă a pieței muncii, a abilităților tehnice necesare și a tendințelor specifice fiecărui domeniu. Specializarea îmbunătățește calitatea procesului de recrutare și scurtează timpul necesar pentru a ocupa pozițiile critice.

Simultan, headhunterii folosesc o gamă variată de instrumente moderne pentru a identifica și evalua candidații. Funcționalități precum filtrele avansate, recomandările algoritmice și analiza rețelelor profesionale facilitează identificarea rapidă a candidaților pasivi.

De asemenea, instrumentele de evaluare psihometrică și testele online sunt utilizate frecvent pentru a analiza abilitățile cognitive, personalitatea și compatibilitatea culturală a candidaților.

O altă categorie importantă de instrumente este reprezentată de tehnologiile bazate pe inteligență artificială, care pot analiza volume mari de date pentru a identifica tipare și a face recomandări.

Nu în ultimul rând, eficiența headhunting-ului reduce drastic timpul de adaptare. Promovările interne sau angajarea candidaților juniori implică perioade lungi de tranziție, costuri de formare și un timp de învățare prelungit. În contrast, liderii „vânați" sunt experți confirmați, având maturitatea profesională pentru a naviga prin complexitate și capacitatea de a deveni operaționali și de a livra rezultate financiare sau operaționale palpabile rapid. Acest randament imediat amortizează costurile recrutării și consolidează avantajul competitiv al organizației.

III. Confidențialitatea și protecția datelor în cadrul activității de headhunting

Confidențialitatea este un aspect crucial în munca headhunterilor, având un rol vital în protejarea atât a candidaților, cât și a organizațiilor implicate în procesul de recrutare. În cadrul recrutării executive sau specializate, headhunterii gestionează informații sensibile, ceea ce necesită respectarea unor standarde stricte de etică și conformitate legală.

Un prim aspect esențial este protejarea identității candidatului. Practicile profesionale sugerează că datele personale, inclusiv numele și CV-ul, nu ar trebui transmise către angajatori potențiali fără consimțământul explicit al persoanei în cauză. În etapele inițiale ale recrutării, se folosește frecvent anonimizarea profilului candidatului pentru a preveni expunerea neautorizată.

Din punct de vedere legal, activitatea de headhunting în Uniunea Europeană este reglementată de Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR). Acesta impune obligații clare privind colectarea, utilizarea și stocarea datelor personale. Astfel, recrutorii trebuie să informeze candidații despre scopul prelucrării datelor, durata stocării și drepturile acestora, inclusiv dreptul de acces, rectificare și ștergere a datelor.

Un alt aspect esențial este menținerea confidențialității față de angajatorul actual al candidatului. Headhunterii profesioniști evită orice acțiune care ar putea afecta poziția actuală a acestuia, cum ar fi contactarea angajatorului fără acord sau divulgarea intenției de schimbare a locului de muncă. Această practică este susținută și de codurile etice din industrie.

În anumite cazuri, confidențialitatea este necesară și din partea companiei care recrutează. În special pentru pozițiile de conducere sau proiectele strategice, identitatea organizației poate fi dezvăluită treptat, pentru a proteja interesele comerciale și reputaționale.

În concluzie, confidențialitatea în activitatea headhunterilor este susținută atât de reglementări legale, cât și de standarde etice profesionale. Respectarea acestor principii contribuie la construirea încrederii între toate părțile implicate și la desfășurarea unui proces de recrutare corect și sigur.

IV. Provocări și limite ale Executive Search-ului

Deși beneficiile strategice ale headhunting-ului sunt incontestabile, o analiză obiectivă recunoaște limitele și vulnerabilitățile acestei practici. Principala provocare este cea financiară. Executive search-ul presupune costuri inițiale mari, generate de comisioanele ridicate ale firmelor de consultanță specializate și de pachetele de compensare necesare pentru a obține talentele de top din rolurile lor actuale.

Dincolo de efortul financiar, cel mai critic pericol este riscul de integrare, fenomen adesea descris în literatura de specialitate prin metafora „respingerii transplantului”. Succesul anterior al unui lider nu garantează automat performanța în noul mediu. Un candidat cu rezultate excelente la fosta companie poate eșua fără compatibilitate reală cu noua cultură organizațională. În consecință, o nealiniere valorică poate transforma o recrutare promițătoare într-un eșec costisitor, anulând avantajul competitiv vizat.

CONCLUZII

În concluzie, lucrarea demonstrează că, în contextul deficitului acut de forță de muncă înalt calificată, atragerea proactivă a talentelor depășește sfera resurselor umane. Headhunting-ul se afirmă ca un pilon strategic fundamental, capabil să genereze un avantaj competitiv greu de imitat. Deși presupune costuri inițiale semnificative și riscul inadaptării, posibilele beneficii obținute depășesc aceste vulnerabilități. Prin urmare, integrarea executive search-ului în strategia de business nu este o simplă opțiune tactică, ci o necesitate absolută pentru asigurarea sustenabilității pe termen lung, justificând pe deplin investiția inițială.

REFERINȚE:

1. Association of Executive Search and Leadership Consultants. (2023). *Code of Professional Practice*, disponibil la adresa: https://www.aesc.org, accesat la data: 07.04.2026;
2. Barney, J. (1991). *Firm resources and sustained competitive advantage*. Journal of management, 17(1), 99-120;
3. Boudreau, J. W., & Ramstad, P. M. (2005). *Talentship, talent segmentation, and sustainability: A new HR decision science paradigm for a new strategy definition.* Human Resource Management, 44(2), 129-136;
4. Cambridge Dictionary, disponibil la adresa: https://dictionary.cambridge.org/, accesat la data: 02.04.2026;
5. Cappelli, P., & Keller, J. R. (2014). Talent management: Conceptual approaches and practical challenges. *Annu. Rev. Organ. Psychol. Organ. Behav.*, *1*(1), 305-331;
6. Collings, D. G., & Mellahi, K. (2009). *Strategic talent management: A review and research agenda.* Human resource management review, 19(4), 304-313;

7. European Parliament and Council of the European Union. (2016). Regulation (EU) 2016/679 (General Data Protection Regulation), Official Journal of the European Union, disponibil la adresa: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng, accesat la data: 06.04.2026;
8. Faulconbridge, J. R., Beaverstock, J. V., Hall, S., & Hewitson, A. (2009). The 'war for talent': The gatekeeper role of executive search firms in elite labour markets. *Geoforum*, *40*(5), 800-808;
9. Greenhouse. (2023). *What is an Applicant Tracking System?,* disponibil da adresa: https://www.greenhouse.io, accesat la data: 07.04.2026;
10. Investopedia, disponibil la adresa: https://www.investopedia.com/, accesat la data: 02.04.2023;
11. Jones, S. (1989). *The headhunting business*. Springer;
12. Jooss, S., McDonnell, A., & Burbach, R. (2021). Talent designation in practice: an equation of high potential, performance and mobility. *The international journal of human resource management*, *32*(21), 4551-4577;
13. Keller, S. și Meaney, M. (2017). Atragerea și păstrarea talentelor potrivite. *McKinsey & Company* , *24*;
14. Lever. (2023). *Modern Recruiting Software Overview*, disponibil la adresa: https://www.lever.co, accesat la data: 07.04.2026;
15. Meyers, MC, Van Woerkom, M. și Dries, N. (2013). Talentul - înnăscut sau dobândit? Considerații teoretice și implicațiile acestora pentru managementul talentelor. *Human Resource Management Review* , *23* (4), 305-321;
16. Michaels, E., Handfield-Jones, H., & Axelrod, B. (2001). *The war for talent.* Harvard Business Press;
17. Muntean, S. N. (2014). *Talent management and its contributions to the performance of the multinational organizations.* Revista Academiei Forțelor Terestre, 19(3), 300;
18. Rabbi, F., Ahad, N., Kousar, T., & Ali, T. (2015). *Talent management as a source of competitive advantage.* Journal of Asian Business Strategy, 5(9), 208-214;
19. Society for Human Resource Management. (2022). *Technology and Recruiting: Modern Tools and Trends,* disponibil la dresa: https://www.shrm.org, accesat la data: 07.04.2026:
20. Sparrow, P. R., & Makram, H. (2015). What is the value of talent management? Building value-driven processes within a talent management architecture. *Human resource management review*, *25*(3), 249-263;
21. Tarique, I., & Schuler, R. (2012). Global talent management literature review. *White paper: SHRM Foundation*;

Coordonator științific: DRAGOLEA Larisa-Loredana, prof. univ. dr.
ORCID ID:0000-0002-3780-1018
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România, Alba Iulia,
Str. Gabriel. Bethlen nr.5, Telefon: + 40258812630
e-mail: larisadragolea@uab.ro

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.23
CZU: 005.961:331.101.6

THE PRODUCTIVITY PARADOX: WHY BREAKS AND DIGITAL DISCONNECTION ENHANCE THE PERFORMANCE OF THE MODERN EMPLOYEE

PARADOXUL PRODUCTIVITĂȚII: DE CE PAUZELE ȘI DECONECTAREA DIGITALĂ CRESC PERFORMANȚA ANGAJATULUI MODERN

ISTRATI Adelina, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
SHUKUROV Carina, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România,
Alba Iulia, strada Gabriel Bethlen, Nr.5,
e-mail autori: istrati.adelina.aa23@uab.ro; shukurov.carina.aa23@uab.ro

Abstract: *This paper explores the productivity paradox by analyzing how strategic breaks and digital disconnection can enhance the performance of the modern employee. In the context of increasingly digitalized work, productivity is no longer defined solely by time spent working, but also by the ability to sustain attention, make sound decisions, and recover cognitive resources. Drawing on relevant studies from cognitive psychology and organizational analysis the paper attests that permanent connectivity and uninterrupted work do not necessarily generate better results; on the contrary, they may contribute to vigilance decline, decision fatigue, and reduced work quality. In contrast, short breaks, clearer limits between work and rest, and more efficient organization of working time can support both well-being and performance. The discussion is supported by the examples of Iceland's shorter working week and Microsoft Japan's four-day workweek, which show that productivity can be maintained or even improved when working time is reduced and reorganized more effectively.*
Key words: *productivity paradox, digital disconnection, work breaks, employee performance, cognitive recovery, decision fatigue, work-life balance*
JEL CLASSIFICATION: J24, M54, D23

INTRODUCERE

În contextul digitalizării accelerate a muncii, productivitatea angajatului modern nu mai poate fi evaluată doar prin raportare la timpul petrecut în activitate, ci și prin capacitatea de concentrare, calitatea deciziilor și echilibrul psihic. Deși instrumentele digitale dau dovadă de eficiență sporită, literatura de specialitate evidențiază existența unui paradox al productivității: conectivitatea permanentă, multitasking-ul și suprasolicitarea informațională pot diminua randamentul și calitatea performanței (Macdonald et al., 2000; Acemoglu et al., 2014). Actualitatea temei este determinată de presiunea tot mai mare exercitată asupra angajaților de a rămâne permanent disponibili, inclusiv în afara programului de lucru, ceea ce accentuează nevoia de pauze și deconectare digitală. Studiile arată că lipsa pauzelor adecvate favorizează oboseala cognitivă și scăderea atenției, în timp ce întreruperile scurte și bine plasate susțin refacerea resurselor mentale și îmbunătățesc performanța ulterioară. **Scopul cercetării** este de a analiza relația dintre pauze, deconectare digitală și eficiența angajatului modern, demonstrând că productivitatea pe termen lung rezultă din echilibrul dintre efort și recuperare.

Obiectivele cercetării vizează definirea paradoxului productivității, evidențierea rolului pauzelor în menținerea resurselor cognitive și analiza importanței deconectării digitale în protejarea sănătății mintale și a eficienței profesionale

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Literatura de specialitate privind paradoxul productivității evidențiază faptul că dezvoltarea tehnologiilor digitale nu conduce automat la creșterea performanței, ci poate genera și efecte adverse

asupra atenției, eficienței și calității muncii. Lucrările consacrate asupra paradoxului productivității arată că investițiile în tehnologia informației trebuie analizate nu doar prin prisma instrumentelor utilizate, ci și a modului în care acestea influențează organizarea muncii și comportamentul profesional(Acemoglu et al., 2014). În același timp, cercetările din psihologia cognitivă demonstrează că atenția se reduce odată cu prelungirea sarcinii, fenomen cunoscut sub denumirea de vigilance decrement, iar pauzele scurte pot contribui la menținerea performanței cognitive(Ross et al., 2014; Klein & Feltmate, 2025). Alte studii subliniază că pauzele de repaus sprijină refacerea atenției dirijate și îmbunătățesc rezultatele în sarcini solicitante (Ginns et al., 2023). Din perspectivă organizațională și socială, raportul privind reducerea timpului de lucru în Islanda și studiul de caz referitor la Microsoft Japonia indică faptul că reorganizarea timpului de muncă și susținerea echilibrului dintre viața profesională și cea personală pot avea efecte favorabile atât asupra productivității, cât și asupra stării de bine a angajaților (Thai, 2025).

Efectele pauzelor asupra atenției și randamentului cognitiv. Analiza surselor indică faptul că pauzele nu reduc performanța, ci funcționează ca un mecanism de stabilizare a acesteia. În studiul lui Ariga și Lleras (2011), scăderea vigilenței a fost prevenită atunci când participanții au avut mici întreruperi care au reactivat obiectivele sarcinii. În aceeași direcție, Ross et al. (2014) au arătat că introducerea pauzelor de odihnă a modificat evoluția declinului de atenție, iar după prima pauză s-a observat chiar o inversare temporară a tendinței de scădere a sensibilității perceptive. Rezultă că problema nu este lipsa de efort din partea angajatului, ci imposibilitatea menținerii la același nivel a atenției pe intervale lungi, fără repausuri bine dozate.

O perspectivă complementară este oferită de studiul lui Ginns et al. (2023), care a evidențiat că pauzele scurte au crescut nivelul atenției dirijate și au susținut performanța la sarcini ulterioare de învățare. Important aici este faptul că beneficiul nu apare doar în activități repetitive sau monotone, ci și în situații care presupun prelucrare mentală complexă. Prin urmare, pauza trebuie înțeleasă nu ca abandon temporar al muncii, ci drept o condiție pentru refacerea resurselor necesare continuării acesteia în condiții optime.

Oboseala decizională și deteriorarea calității muncii. Dincolo de simpla scădere a atenției, literatura analizată arată că prelungirea activității afectează și calitatea deciziilor. Choudhury și Saravanan (2026), într-o revizuire integrativă bazată pe 23 de studii, identifică printre cauzele oboselii decizionale durata sesiunilor de decizie, lipsa pauzelor, supraîncărcarea cu sarcini și complexitatea lor. Aceeași lucrare arată că efectele directe ale oboselii decizionale includ decizii ineficiente, alegeri conservatoare, erori și perceperea atributiilor ca fiind mai dificile decât sunt în realitate. În plan organizațional rezultă că angajatul epuizat nu doar lucrează mai încet, ci riscă să aleagă opțiuni mai simple, mai prudente sau mai puțin eficiente.

Această observație ajută la reinterpretarea productivității în mediul contemporan. Nu orice extindere a timpului de muncă produce valoare suplimentară; uneori, după un anumit prag, timpul adăugat produce doar decizii mai slabe, mai mult efort și o creștere a probabilității de eroare. Din acest motiv, organizarea muncii trebuie să urmărească nu doar maximizarea timpului activ, ci și protejarea capacității de analiză și judecată a angajatului.

Validarea organizațională a ipotezei în cazul Islandei. Experiența Islandei în reducerea timpului de lucru rămâne unul dintre cele mai solide exemple practice de succes. Între 2015 și 2017, guvernul și Consiliul Municipal Reykjavík au lansat două programe pilot majore, implicând peste 2.500 de angajați, ceea ce reprezintă mai mult de 1% din populația activă. În diverse sectoare, de la spitale la instituții administrative, săptămâna de lucru a fost redusă de la 40 la 35 sau 36 de ore, fără nicio diminuare salarială. Amploarea acestui experiment combate mitul conform căruia mai puține ore de muncă scad automat productivitatea (Haraldsson & Kellam, 2021).

Esențială a fost nu doar reducerea timpului, ci reorganizarea muncii. Participanții s-au concentrat pe eficientizarea proceselor, scurtarea ședințelor și eliminarea perioadelor ineficiente. Datele arată că indicatorii de performanță au rămas constanți sau chiar s-au îmbunătățit. Astfel,

câștigul a provenit din reducerea pierderilor organizaționale și din gestionarea optimă a atenției, nu dintr-o presiune suplimentară asupra angajaților.

Impactul asupra calității vieții a fost profund: nivelul de stres și burnout a scăzut, în timp ce satisfacția profesională și echilibrul dintre viața personală și cea de birou s-au îmbunătățit considerabil. Impactul a fost considerabil încât a dus la renegocierea contractelor colective la nivel național. Astfel, între 2019 și 2021, aproximativ 86% din forța de muncă a Islandei a obținut dreptul de a lucra mai puține ore (Haraldsson & Kellam, 2021).

Microsoft Japonia: mai puțin timp, mai multă disciplină organizațională. Experimentul Microsoft Japonia este valoros tocmai pentru că arată că performanța nu crește doar prin simpla oferire a unei zile libere, ci prin combinarea timpului redus de muncă cu schimbări deliberate în organizarea activității. În august 2019, compania a implementat programul „Work-Life Choice Challenge 2019 Summer", bazat pe o săptămână de lucru de patru zile, fără reducerea salariului. Inițiativa nu s-a limitat la restructurarea programului: ea a inclus și componente complementare cum ar fi: „For Work", „For Life" și „For Society", prin care au fost susținute dezvoltarea personală, activitățile de familie și implicarea socială. În paralel, compania a modificat practicile interne privind ședințele și comunicarea prin e-mail, folosind mai intens Microsoft Teams și orientând procesele spre un consum mai eficient al timpului. (Thai, 2025)

Rezultatele sunt semnificative și merită prezentate mai detaliat. Numărul zilelor de muncă din august 2019 a fost cu 25,4% mai mic decât în august 2018. În același timp, volumul de imprimare s-a redus cu 58,7%, iar consumul de energie electrică cu 23,1% față de august 2016. Totuși, în pofida acestor reduceri, productivitatea a crescut cu aproximativ 40%. În plus, numărul ședințelor de 30 de minute a crescut cu 46% față de august 2018, iar evenimentele zilnice de networking au crescut cu 10%, ceea ce sugerează nu o retragere din activitatea profesională, ci o comprimare și o disciplinare a interacțiunilor de lucru. Acceptarea internă a programului a fost, de asemenea, ridicată: studiul de caz consemnează o aprobare generală de 94%, dintre care 92,1% pentru săptămâna de lucru de patru zile (Thai, 2025).

Mai interesant decât cifrele prezentate este mecanismul pe care îl sugerează acest exemplu. Cazul Microsoft Japonia indică faptul că reducerea timpului de lucru poate obliga organizația să elimine practicile neesențiale, să scurteze ședințele, să clarifice prioritățile și să ofere angajaților mai multă autonomie asupra modului în care își folosesc timpul. Studiul interpretează aceste rezultate prin teoria autodeterminării, sugerând că autonomia sporită, sentimentul de competență și consolidarea relațiilor profesionale pot explica simultan creșterea satisfacției și a productivității. Totuși, aceeași sursă amintește și o limită importantă: succesul modelului poate depinde de contextul specific al companiei și de motivația ridicată a angajaților de a face experimentul să reușească, ceea ce înseamnă că exemplul nu trebuie generalizat mecanic la orice organizație. (Thai, 2025)

CONCLUZII/RECOMANDĂRI.

Această lucrare confirmă faptul că productivitatea angajatului modern nu mai poate fi măsurată strict prin numărul de ore lucrate sau prin disponibilitatea permanentă. În economia cunoașterii, performanța autentică depinde de calitatea proceselor cognitive și anume capacitatea de concentrare, acuratețea deciziilor și refacerea resurselor mentale. Studiile demonstrează că absența pauzelor accelerează declinul vigilenței, în timp ce pauzele strategice susțin atenția pe termen lung.

Exemplele analizate de la reforma sistemică din Islanda la modelul Microsoft Japonia subliniază faptul că reducerea timpului de lucru nu este un obstacol, ci un catalizator. Reorganizarea activității prin eliminarea repetițiilor a permis menținerea sau chiar depășirea indicatorilor de performanță anteriori, îmbunătățind simultan echilibrul dintre viața profesională și cea personală.

Astfel, se conturează un nou paradox al muncii contemporane: extinderea timpului de activitate nu garantează rezultate superioare. Dimpotrivă, productivitatea durabilă apare la intersecția dintre efortul intens și recuperarea asumată. Pentru a rămâne competitive, organizațiile trebuie să integreze politici clare, de exemplu: pauze regulate, limitarea solicitărilor digitale în afara

programului și respectarea strictă a dreptului la deconectare. Protejarea timpului de repaus încetează să mai fie o simplă măsură de protecție socială, devenind o strategie esențială de eficiență profesională

REFERINȚE:

1. Acemoglu, D., Autor, D., Dorn, D., Hanson, G. H., & Price, B. (2014). Return of the Solow paradox? IT, productivity, and employment in US manufacturing. American Economic Review: Papers and Proceedings, 104(5), 394–399. https://doi.org/10.1257/aer.104.5.394
2. Ariga, A., & Lleras, A. (2011). Brief and rare mental "breaks" keep you focused: Deactivation and reactivation of task goals preempt vigilance decrements. Cognition, 118, 439–443. https://doi.org/10.1016/j.cognition.2010.12.007
3. Choudhury, N. A., & Saravanan, P. (2026). An integrative review on unveiling the causes and effects of decision fatigue to develop a multi-domain conceptual framework. Frontiers in Cognition, 4, 1719312. https://doi.org/10.3389/fcogn.2025.1719312
4. Ginns, P., Muscat, K., & Naylor, R. (2023). Rest breaks aid directed attention and learning. Educational and Developmental Psychologist, 40(2), 141–150. https://doi.org/10.1080/20590776.2023.2225700
5. Haraldsson, G. D., & Kellam, J. (2021). Going public: Iceland's journey to a shorter working week. Autonomy & Alda, disponibil la https://autonomy.work/wp-content/uploads/2021/06/ICELAND_4DW.pdf, accesat la 09 aprilie 2026.
6. Klein, R. M., & Feltmate, B. B. T. (2025). The vigilance decrement: Its first 75 years. Frontiers in Cognition, 4, 1632885. https://doi.org/10.3389/fcogn.2025.1632885
7. Macdonald, S., Anderson, P., & Kimbel, D. (2000). Measurement or management? Revisiting the productivity paradox of information technology. Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung, 69(4), 601–617. https://doi.org/10.3790/vjh.69.4.601
8. Ross, H. A., Russell, P. N., & Helton, W. S. (2014). Effects of breaks and goal switches on the vigilance decrement. Experimental Brain Research, 232(6), 1729–1737. https://doi.org/10.1007/s00221-014-3865-5
9. Thai, M. A. (2025). Self-determination theory and motivation: A case study of Microsoft Japan's four-day workweek. https://doi.org/10.58445/rars.2987

Coordonator științific: DRAGOLEA Larisa-Loredana, prof. univ. dr.
ORCID ID:0000-0002-3780-1018
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România, Alba Iulia,
Str. Gabriel. Bethlen nr.5, Telefon: + 40258812630
e-mail: larisadragolea@uab.ro

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.24
CZU: [331.101.3:005.96]:004.8

MOTIVATING EMPLOYEES IN THE DIGITAL AGE

MOTIVAREA ANGAJATILOR IN ERA DIGITALĂ

ALBA Simone-Narcisa-Ioana, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
BLAGU Florentina-Raluca, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, Romania,
Alba Iulia, Str. G.Bethlen nr.5
e-mail autori: alba.simone.aa23@uab.ro; blagu.florentina.aa23@uab.ro

Abstract: *Digitalization has transformed work into a continuous activity, blurring the boundary between personal and professional life and reducing the effectiveness of traditional motivational tools. This paper explores how digital technologies can support the creation of a human-centered work environment in a hybrid context. The research is based on a qualitative analysis of recent studies on employee motivation, digital transformation, and organizational communication, with a focus on the role of artificial intelligence, collaboration platforms, and real-time feedback systems. The results indicate that instant recognition, autonomy based on results, and continuous learning opportunities significantly improve employee engagement and loyalty. Additionally, strong employer branding and external communication aligned with social values enhance employees' sense of purpose. The study concludes that integrating digital tools with human-centered strategies helps organizations remain adaptable and resilient in the face of rapid technological change.*
Key words: *digital transformation, employee motivation, hybrid work, artificial intelligence, employer branding*
JEL CLASSIFICATION: M54, J28, O33

INTRODUCERE

Digitalizarea a transformat munca dintr-un spațiu fizic într-o activitate continuă, iar granița dintre viața personală și cea profesională s-a estompat sub presiunea notificărilor constante. Angajatul actual nu mai reacționează la stimulentele tradiționale, precum bonusul anual sau biroul personal, ci funcționează într-o economie a atenției, unde feedback-ul trebuie să fie la fel de rapid ca o interacțiune pe rețelele sociale.

În acest context, lucrarea își propune să analizeze modul în care instrumentele digitale pot fi utilizate pentru a crea un mediu de lucru centrat pe om, integrând inteligența artificială și platformele de colaborare pentru a stimula creativitatea și menține conexiunile autentice în spațiul de lucru virtualizat.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Literatura de specialitate subliniază că motivația angajaților în era digitală necesită o reconceptualizare a instrumentelor tradiționale. Daniel Pink (2011) evidențiază că scopul, alături de autonomie și măiestrie, reprezintă un pilon central al motivației intrinseci. Studiul Deloitte (2024) arată că 70% dintre reprezentanții generațiilor Millennials și Z refuză să lucreze pentru companii care nu au valori sociale clare. De asemenea, cercetările publicate în *Journal of Business Ethics* (2023) confirmă existența efectului de „oglindă organizațională", prin care responsabilitatea socială corporativă digitală îmbunătățește moralul angajaților.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

Cercetarea se bazează pe o analiză calitativă a studiilor recente privind motivația angajaților, transformarea digitală și comunicarea organizațională. Au fost consultate rapoarte ale unor instituții de renume (Gallup 2024, Deloitte 2024, LinkedIn Learning 2025) și lucrări academice din domeniul managementului resurselor umane și al economiei digitale. Metoda utilizată este sinteza narativă a surselor, completată de interpretarea datelor cantitative agregate furnizate de aceste rapoarte.

Rezultatele obținute

1. **Recunoașterea instantanee** - Aplicațiile precum Slack sau Microsoft Teams permit implementarea unui sistem de tip *Kudos*, care oferă aprecieri publice și imediate. Conform datelor Gallup (2024), recunoașterea frecventă crește productivitatea cu 9% și reduce intenția de plecare a angajaților.
2. **Autonomia bazată pe rezultate** - Măsurarea performanței prin obiective clare (OKR), nu prin numărul de ore petrecute la birou, mută atenția de la „timp consumat" la „valoare adăugată" și acționează ca un factor motivator intrinsec mai puternic decât bonusurile financiare.
3. **Învățarea continuă** - Oferirea accesului la platforme de tip Coursera sau Udemy, precum și alocarea unui „buget de curiozitate" (două ore pe săptămână pentru studiu personal), crește loialitatea cu 15% (LinkedIn Learning, 2025).

Tabelul 1. Comparație între managementul prin control și autonomia prin rezultate

Dimensiune	Control prin prezență	Autonomie prin rezultate
Măsură	Ore lucrate	Obiective atinse (OKR)
Feedback	Anual	Continuu / instantaneu
Motivare	Extrinsecă (bonus)	Intrinsecă (autonomie, scop)
Risc	Stres, fluctuație	Necesită maturitate digitală

Sursa: adaptare după modelul *Management by Objectives*

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Integrarea instrumentelor digitale cu strategii centrate pe om permite organizațiilor să rămână adaptabile și reziliente în fața schimbărilor tehnologice accelerate. Se recomandă:

- Implementarea sistemelor de recunoaștere instantanee (Kudos) și a insignelor digitale tematice pentru a consolida valorile organizaționale.
- Trecerea la un management bazat pe obiective (OKR), care să ofere autonomie și să reducă stresul generat de controlul excesiv.
- Instituirea unui buget de curiozitate pentru învățare continuă, transformând teama de înlocuire prin AI într-o oportunitate de dezvoltare profesională.
- Valorificarea angajamentului social al companiei în comunicarea externă, pentru a întări mândria de apartenență și a atrage talente.

În concluzie, adoptarea acestor practici permite organizațiilor să transforme provocările digitale în oportunități strategice, cultivând un mediu de lucru motivant, flexibil și orientat spre performanță sustenabilă.

REFERINȚE

1. Deloitte. (2024). *Gen Z and Millennial Survey: Living and working with a purpose in a transforming world*. Deloitte Insights.
2. Gallup. (2024). *The State of the Global Workplace: Employee Engagement and the Digital Transformation*. Gallup Press.
3. LinkedIn Learning. (2025). *Workplace Learning Report: The Strategic Importance of Upskilling in the AI Era*. LinkedIn Corporation.
4. Nicolescu, O., & Lloyd-Reason, L. (2016). *Economia bazată pe cunoștințe și antreprenoriatul în România*. Editura Economică.
5. Pink, D. H. (2011). *Drive. Ce anume ne motivează cu adevărat*. Editura Publica.

6. Ștefan, A. C. (2022). Inteligența artificială în resursele umane: între eficiență și etică. *Revista Română de Management Comparat*, 23(2), 189-204.
7. Vătămănescu, E. M. (2021). *Comunicarea organizațională și managementul resurselor umane în era digitală*. Editura Universitară.
8. Wang, Y., & Li, X. (2023). Digital Corporate Social Responsibility and its Impact on Employee Morale. *Journal of Business Ethics*, 185(3), 511-528.
9. Zhang, T., & Chen, L. (2024). Hybrid work and employee motivation: The role of digital feedback systems. *Human Resource Management Review*, 34(1), 100945.

Coordonator științific: DRAGOLEA Larisa-Loredana, prof. univ. dr.
ORCID ID:0000-0002-3780-1018
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România, Alba Iulia,
Str. Gabriel. Bethlen nr.5, Telefon: + 40258812630
e-mail: larisadragolea@uab.ro

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.25
CZU: 331.101.3:[005.954.6+005.963]

THE MOTIVATIONAL DUALITY OF GENERATION Z: ANALYZING THE BALANCE BETWEEN MATERIAL REWARDS AND PERSONAL DEVELOPMENT OPPORTUNITIES

DUALITATEA MOTIVAȚIONALĂ A GENERAȚIEI Z: ANALIZA ECHILIBRULUI DINTRE RECOMPENSA MATERIALĂ ȘI OPORTUNITĂȚILE DE DEZVOLTARE PERSONALĂ

MOȘANU Dia, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
POPOVICI Daniela, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
Universitatea "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România,
Alba Iulia, Str. G. Bethlen nr.5
email autori: mosanu.dia.aa23@uab.ro ; popovici.daniela.aa23@uab.ro

Abstract: *This paper extensively explores the motivational duality of Generation Z within the modern workplace, highlighting the complex balance between material rewards and personal development opportunities. In addition to the traditional focus on financial compensation, the entry of this new generation into the labor market has a profound impact on organizational retention strategies and employee engagement. By analyzing the interplay between extrinsic and intrinsic motivators, the study reveals how Gen Z prioritizes professional growth and meaningful work alongside economic stability. Thus, organizations can turn their attention to creating hybrid incentive models that address the need for financial security and the desire for continuous learning and self-actualization. From here, there is a lot to explore regarding how these preferences will reshape the future of human resource management.*
Key words: *Motivation, dualism, digitalization, development, compensation, engagement*.
JEL CLASSIFICATION: J13, J24, M52

INTRODUCERE

În peisajul contemporan al managementului resurselor umane, conceptul de motivare a suferit transformări fundamentale, evoluând de la modelele liniare de recompensare către structuri complexe bazate pe ***Teoria Autodeterminării*** *(Deci & Ryan, 2017*). Această teorie susține că succesul organizațional se bazează pe satisfacerea a trei nevoi psihologice fundamentale: autonomie, competență și relaționare, promovând motivația intrinsecă în locul celei controlate pentru o funcționare optimă a individului.

Importanța cercetării rezidă în necesitatea adaptării strategiilor de retenție la profilul specific al Generației Z, o cohortă pentru care munca reprezintă simultan un instrument de stabilitate economică și o platformă de dezvoltare a capitalului uman. Într-o eră a volatilității, înțelegerea modului în care tinerii echilibrează recompensele materiale – pilonul motivației extrinseci – cu oprtunitățile de dezvoltare personală devine variabila critică în definirea noului contract psihologic ***(Lub, 2012)*** dintre individ și organizație. Mai mult ca atât, lucrarea valorifică teoria capitalului uman, care redefinește educația ca o investiție strategică menită să sporească eficiența și valoarea activelor de capital uman pe piața muncii.

Obiectivul central al prezentei lucrări este investigarea mecanismelor psihologice și economice care guvernează deciziile de carieră ale Generației Z. Pentru atingerea acestui scop, cercetarea urmărește următoarele obiective specifice:

1. Analiza multidimensională a profilului "nativului digital", oferind contextul necesar pentru înțelegerea noilor dinamici motivaționale.
2. Identificarea echilibrului optim între factorii de igienă (salarizare) și cei motivaționali (creștere profesională) prin prisma teoriilor clasice și moderne.

3. Evaluarea impactului pragmatismului VUCA asupra loialității organizaționale și a nevoii de siguranță psihologică.

Prin această abordare, lucrarea își propune să ofere o viziune integrată asupra modului în care dualitatea recompensă – dezvoltare redefinește succesul profesional în mediul organizațional actual.

CONȚINUT DE BAZĂ

I. PROFILUL GENERAȚIEI Z: ÎNTRE DIGITAL ȘI PRAGMATISM

Generația Z este cunoscută ca primul grup care a crescut cu tehnologia la îndemână. În această generație se încadrează cei născuți aproximativ între anul 1997 și 2012. Aceștia au crescut odată cu internetul, pot găsi rapid informații și utiliza simultan mai multe canale de comunicare. Autorul ***Marc Prensky*** descrie Generația Z ca fiind nativi digitali, adică reprezintă prima populație ce a crescut înconjurată de tehnologia digitală, precum internetul sau jocurile video, fapt confirmat și de analizele recente ale lui **(*Schroth 2019*)**. Conform acestuia, nativii digitali preferă procesarea rapidă și paralelă a informațiilor, având o structură cognitivă adaptată mediului tehnologic în care au crescut. Totodată, au o viteză de reacție *(twitch speed)* dezvoltată prin jocurile video și MTV, având puțină răbdare pentru prelegerile tradiționale sau logica de tip "pas-cu-pas".

Pragmatismul VUCA. Acesta este un acronim militar, preluat din management, care descrie lumea actuală și are următoarea semnificație: Volatility (schimbări bruște de piață), Uncertainty (incertitudine), Complexity (factori interconectați global) și Ambiguity (lipsa de claritate a "regulilor jocului"). Spre deosebire de mileniali, care au crescut într-o perioadă de optimism tehnologic, Gen Z s-a format sub spectrul crizelor (financiară, pandemică, geopolitică). Aceste evenimente le-au dezvoltat un instinct de supraviețuire economică. În contextul unei economii globale caracterizate prin paradigma VUCA, Generația Z manifestă un pragmatism defensiv. Acești tineri nu mai privesc locul de muncă prin prisma idealismului aspirațional, ci ca pe o ancoră de stabilitate într-un mediu volatil. Pragmatismul lor se traduce printr-o evaluare riguroasă a raportului dintre efort și recompensă. Ei înțeleg că, într-o lume incertă, singurele active sigure sunt resursele financiare imediate (recompensa materială) și relevanța propriilor competențe (dezvoltarea personală). Tendința principală a acestora este loialitatea față de propria carieră, nu față de un brand sau un angajator. În acest context, apare termenul de "Free Agent Learner" (învățătorul independent) descris în lucrarea lui **(*Bencsik 2016).*** Multe dintre comportamentele anticipate în sursă au devenit trăsături definitorii pentru tinerii de azi. Acești "învățători independenți" sunt adulți care își asumă responsabilitatea pentru propria dezvoltare, în loc să aștepte ca angajatorul să o ofere. Generația Z, fiind nativă digitală, folosește în mod natural resursele online pentru a dobândi competențe noi, reflectând dorința de a fi independenți și puternic motivați.

II. RECOMPENSA MATERIALĂ DINCOLO DE SIMPLA REMUNERARE

Pentru Generația Z, munca trebuie să aibă un sens și să fie interesantă. Teoria lui **Herzberg** indică faptul că munca în sine are un efect direct asupra satisfacției. Tinerii profesioniști preferă factori motivatori, precum recunoașterea și feedback-ul constant, în absența cărora se mută către factorii de igienă, care doar previn nemulțumirea fără a genera satisfacție reală. Herzberg considera salariul doar un factor de "igienă", însă cercetările actuale arată că salariul a devenit unul dintre cei mai importanți factori motivatori. Această schimbare este relevantă pentru reprezentanții acestei generații care, intrând pe o piață a muncii într-o economie instabilă, prioritizează securitatea financiară ca pe un motiv activ de satisfacție, nu doar ca pe o necesitate de bază.

Tinerii sunt motivați să rămână la un loc de muncă pe termen lung doar dacă compania are un leadership puternic și stabilește un grad puternic de încredere în conducerea organizației. Angajații din generația Z își doresc stabilitate și flexibilitate. Beneficiile extrasalariale pot deveni un factor motivator important dacă sunt adaptate nevoilor acestora. Un exemplu relevant este asigurarea de sănătate, mai ales dacă include facilități din domeniul sănătății fizice, dar și psihice. Un program de muncă flexibil, posibilitatea de a lucra în regim hibrid, dar și diversitatea în materie de proiecte pot fi pe placul lor.

III. DEZVOLTAREA PERSONALĂ: NOUA MONEDĂ DE SCHIMB

Dacă recompensa materială asigură baza tranzacțională, angajamentul pe termen lung al Generație Z depinde de oportunitățile de dezvoltare și de un climat bazat pe siguranță psihologică, unde succesul este definit prin acumularea continuă de experiențe. Astfel, dorința de învățare a generației Z este o manifestare a mentalității de creștere (**Dweck, 2016**). Studiul efectuat de ***Deloitte*** în 2024 relevă că membrii Generației Z sunt dispuși să refuze angajatori care nu se aliniază valorilor lor etice, de mediu sau de bunăstare mintală. Studiul mai demonstrează că echilibrul dintre viața profesională și cea personală rămâne prioritatea principală pentru Generația Z. Din păcate, mulți nu ating echilibrul pe care-l caută. Deși se tinde către echilibrul viață – muncă, stresul cronic generat de programul rigid alimentează ***trendul "micro-shifting"****(Ioniță, 2025),* o abordare flexibilă a productivității preferată de peste 51% dintre tinerii angajați. Pentru forța de muncă actuală, munca nu mai este definită de timp, ci de scop, autonomie și echilibru.

CONCLUZII

Analiza dualității motivaționale a Generației Z relevă o schimbare de paradigmă în managementul resurselor umane, unde succesul organizațional depinde de echilibrarea fină a stimulentelor extrinseci și intrinseci. Cercetarea demonstrează că, pentru tinerii profesioniști, recompensa materială nu mai este un simplu factor de igienă, ci o ancoră de stabilitate esențială într-un context economic volatil (VUCA). Totuși, securitatea financiară rămâne a fi insuficientă în absența oportunităților de dezvoltare personală, care funcționează ca o monedă de schimb pentru angajamentul pe termen lung.

În esență, Generația Z nu respinge munca, ci redefinește loialitatea prin prisma contractului psihologic hibrid: aceștia investesc efort și creativitate în organizațiile care le garantează creșterea capitalului uman și le respectă sănătatea emoțională. Concluzionând, companiile viitorului trebuie să adopte modele de leadership flexibile, care să transforme locul de muncă dintr-un spațiu tranzacțional într-un ecosistem de învățare continuă, singura strategie capabilă să asigure retenția "învățătorilor independenți".

REFERINȚE:

1. Bencsik, A., Horváth-Csikós, G., & Juhász, T. (2016). Y and Z Generations at Workplaces. *Journal of competitiveness*, *8*(3).
2. Deloitte, (2024). The Deloitte 2024 Gen Z and Millennial Survey: Living with purpose and balance.
3. Dweck, C. S. (2016**).** *Mindset: The New Psychology of Success (Updated Edition)*
4. Ioniță, O., (2025). Micro-shifting: Noul trend preferat al Generației Z. Ce înseamnă productivitatea în doze mici și cum te ajută. Ziarul Financiar
5. Lub, X., Nije Bijvank, M., Matthijs Bal, P., Blomme, R., & Schalk, R. (2012). Different or alike? Exploring the psychological contract and commitment of different generations of hospitality workers. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, *24*(4), 553-573.
6. Malik, M. E., & Naeem, B. (2013). Towards understanding controversy on Herzberg theory of motivation. *World Applied Sciences Journal*, *24*(8), 1031-1036
7. Ozkan, M., & Solmaz, B. (2015). The changing face of the employees–generation Z and their perceptions of work (a study applied to university students). *Procedia economics and finance*, *26*, 476-483.
8. Schroth, H. (2019). Are you ready for gen Z in the workplace?. *California management review*, *61*(3), 5-18

Coordonator științific: DRAGOLEA Larisa-Loredana, prof. univ. dr.
ORCID ID:0000-0002-3780-1018
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România, Alba Iulia,
Str. Gabriel. Bethlen nr.5, Telefon: + 40258812630
e-mail: larisadragolea@uab.ro

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.26
CZU: 005.7:316.485.6

THE ROLE OF LEADERSHIP IN CONFLICT MANAGEMENT AND OPTIMIZATION OF ORGANIZATIONAL PERFORMANCE

ROLUL LEADERSHIP-ULUI ÎN GESTIONAREA CONFLICTELOR ȘI OPTIMIZAREA PERFORMANȚEI ORGANIZAȚIONALE

TERGUȚĂ Nicoleta, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
LUNGU Olga, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România,
Alba Iulia, strada Gabriel Bethlen, Nr.5,
e-mail autori: nicoleta.terguta.aa23@uab.ro, lungu.olga.aa23@uab.ro

Abstract: *The role of leadership in managing conflict and optimizing organizational performance is a key factor in ensuring efficiency within organizations. Leaders are responsible for identifying, managing, and resolving conflict in a constructive manner, while promoting a positive work environment. By applying appropriate leadership styles and strategies, they can transform conflicts into opportunities for growth and innovation. Promoting clear communication, trust, and collaboration significantly contributes to improving employee performance and achieving organizational goals.*
Key words: *leadership, conflict management, organizational performance, communication, teamwork*
JEL CLASSIFICATION: M12, D23, L22

INTRODUCERE

Comportamentul și stilul de leadership influențează direct performanța organizațională. Liderii care promovează transparența, încrederea și implicarea angajaților contribuie la creșterea motivației și a productivității acestora. În același timp, o bună gestionare a conflictelor previne apariția blocajelor în activitate și îmbunătățește relațiile interpersonale din cadrul echipei.

De asemenea, dezvoltarea competențelor de leadership în rândul managerilor este esențială pentru crearea unui mediu organizațional stabil și performant. Aceasta presupune capacitatea de a lua decizii corecte, de a asculta activ și de a gestiona emoțiile în situații tensionate. Astfel, organizațiile care investesc în dezvoltarea liderilor lor au șanse mai mari să obțină rezultate sustenabile și să se adapteze cu succes la schimbările din mediul economic.

Leadership-ul joacă un rol esențial în gestionarea conflictelor și în optimizarea performanței organizaționale, fiind un element central în succesul oricărei organizații. În mediul profesional, conflictele sunt inevitabile, apărând ca urmare a diferențelor de opinii, valori sau interese între angajați.

Un lider eficient nu evită conflictele, ci le gestionează într-un mod constructiv, transformându-le în oportunități de dezvoltare și inovare. Prin utilizarea unor strategii adecvate de comunicare și mediere, liderii pot reduce tensiunile și pot crea un climat de lucru bazat pe respect și colaborare.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Leadershipul reprezintă capacitatea unei persoane de a influența pozitiv și de a conduce un grup de oameni pentru a atinge obiectivele comune.

Conform Harvard Business Review, leadershipul este "abilitatea de a mobiliza oamenii pentru a face față provocărilor și a produce schimbare". Pe de altă parte, World Economic Forum, susține că leadershipul "presupune o influențare pozitivă a altor persoane pentru a obține rezultate și a construi echipe eficiente".

Un lider bun se recunoaște prin mai multe caracteristici de bază. De exemplu, trebuie să dețină o comunicare clară și eficientă, să aibă dorința de a inspira și de a motiva colegii din grupul său, totodată, își asumă responsabilitatea de a lua decizii. Aceste caracteristici sunt importante, deoarece duc la o dezvoltare durabilă a echipei.

Într-o organizație, conflictele sunt inevitabile, de aceea ele trebuie rezolvate, dar nu ignorate. De acest aspect se ocupă un lider responsabil în cadrul companiei respective.

Un lider eficient este atunci când are capacitatea necesară de a gestiona conflictele într-un mod constructiv, deoarece el are următoarele responsabilități:

- Să asculte toate părțile implicate în neînțelegerea apărută, ceea ce înseamnă că nu trebuie să ia o decizie doar după părerea unei singure persoane afectate.
- Să identifice cauza reală a conflictului, fără a lua partea cuiva și să analizeze toate momentele înainte de a apărea cearta.
- Să dețină o comunicare deschisă, ceea ce înseamnă că are obligația de a vorbi la fel cu toți membrii implicați în conflict.
- Să caute soluții eficiente, care vor duce la efecte pozitive și vor ameliora starea de tensiune dintre membrii grupului.

Drept consecință, prin utilizarea strategiilor potrivite de comunicare, liderii pot transforma conflictele în oportunități de dezvoltare a companiei. Fiecare incident, dacă este rezolvat pe cale pașnică, amiabilă și liderii explică angajaților unde au greșit, data viitoare, acest proces nu se va mai repeta. Rezolvarea conflictelor este o etapă dificilă la nivel de organizație, de aceea un lider bine instruit poate să îndepărteze certurile și să mențină armonia în companie. Organizația va obține performanță, doar după ce va exista o comunicare deschisă între lider și angajați. Astfel, cheia către succes este formată din transmiterea clară și coerentă a informațiilor, dar și de prezența liderului în activitatea întreprinderii.

Liderii sunt clasificați după anumite caracteristici pe care le dețin, dar și după comportamentul, modul de gândire și cel de a lua decizii la nivel de organizație.

Astfel, K. Lewin a identificat trei stiluri ale leadership-ului de conducere:

Tabelul 1. Stiluri de leadership

Leadership autoritar	Leadership democratic	Leadership laissez-faire
Acest lider ia decizii singur, fără a consulta echipa. Acesta deține control total asupra activităților angajaților. Relația cu echipa este distantă, iar membrii nu sunt implicați în procesul decizional și nu pot veni cu sugestii. Din acest motiv, acest stil este demotivant, deoarece nu se valorifică ideile echipei.	Se bazează pe implicarea echipei în procesul de luare a deciziilor. Liderul consultă membrii echipei, ascultă opiniile acestora, dar decizia finală îi aparține. Acest stil promovează încrederea, colaborarea și responsabilizarea angajaților, făcându-i să se simtă implicați și valorizați.	Este un stil în care liderul stabilește obiectivele, oferind echipei libertatea de a decide cum să le atingă. Implicarea liderului este minimă, acesta concentrându-se pe strategie, în timp ce partea operațională este gestionată de membrii echipei. În acest context, angajații își stabilesc singuri modul de lucru și își împart responsabilitățile.

Sursa: Epurescu, E. O. (2025).

Conflictul reprezintă o stare de tensiune care apare atunci când două sau mai multe părţi din cadrul organizaţiei trebuie să interacţioneze pentru a îndeplini o sarcină, a lua o decizie, a realiza un obiectiv sau a soluţiona o problemă, iar interesele părţilor sunt diferite. (Budiș et all, 1999)

Drept urmare, un lider nu trebuie să elimine orice conflict, dar numai pe cel care se dovedește a fi un adevărat obstacol în calea realizării obiectivelor. Managementul conflictului presupune din partea leaderului mai multe modalități de abordare, a căror selecție este în funcție de tipul conflictului.

Dintre cele mai utilizate metode sunt:

a) **Soluționarea conflictelor la interfață-** această metodă presupune ca părțile aflate în conflict să discute direct pentru a identifica problema și a găsi soluții, astfel încât tensiunile să fie eliminate.

b) **Metoda medierii-** presupune implicarea unei persoane neutre care ajută părțile aflate în conflict să comunice și să găsească o soluție.

c) **Evitarea-** reprezintă ignorarea conflictului sau retragerea din acesta, fără a încerca rezolvarea lui

d) **Aplanarea-** una dintre părți trebuie să renunțe la propriile opinii pentru a evita conflictul și a ajunge mai repede la o înțelegere.

e) **Compromisul-** este o metodă de rezolvare a conflictelor în care fiecare parte renunță la o parte din dorințele sale pentru a ajunge la o înțelegere comună.

f) **Coexistența pașnică**- metoda în care părțile aflate în conflict aleg să evite confruntarea. Diferențele sunt ignorate, iar fiecare parte acceptă punctul de vedere al celeilalte fără a încerca să îl schimbe.

g) **Colaborarea**- presupune o metodă de rezolvare a conflictelor în care părțile lucrează împreună pentru a găsi cea mai bună soluție pentru toți.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Leadershipul are un rol esențial în gestionarea conflictelor și în optimizarea performanței organizaționale, deoarece modul în care un lider acționează influențează direct relațiile dintre angajați și rezultatele obținute. Un lider eficient nu evită conflictele, ci le abordează într-un mod constructiv, alegând metode potrivite precum colaborarea, compromisul sau medierea, în funcție de situație. Prin comunicare deschisă, empatie și capacitatea de a lua decizii corecte, liderul poate transforma conflictele din surse de tensiune în oportunități de dezvoltare și inovare. În același timp, un stil de leadership adecvat contribuie la crearea unui climat de lucru pozitiv, bazat pe încredere și cooperare. În concluzie, organizațiile care beneficiază de lideri bine pregătiți reușesc nu doar să gestioneze eficient conflictele, ci și să își crească performanța, să îmbunătățească relațiile de muncă și să obțină rezultate durabile pe termen lung. Liderii care adoptă un stil relațional reușesc să influențeze membrii echipei să utilizeze strategii constructive de gestionare a conflictelor, de exemplu cooperarea și evitarea, ceea ce duce la o coordonare mai bună a echipei și la creșterea performanței organizaționale.

Cercetările demonstrează că organizațiile care investesc sistematic în dezvoltarea competențelor de leadership, reușesc să reducă semnificativ comportamentele organizaționale dăunătoare, precum conflictele sau lipsa de cooperare. În plus, implementarea unor programe de training personalizat pentru gestionarea constructivă a conflictelor oferă liderilor abilitățile necesare pentru a transforma tensiunile inevitabile în oportunități de creștere și inovare. Astfel, aceste organizații nu doar că își optimizează performanța pe termen scurt, dar transformă conflictele în inovație și sustenabilitate organizațională pe termen lung. Drept urmare, conflictul este identificat ca fiind procesul fundamental al schimbărilor pozitive.

REFERINȚE:

1. Amason, A. C. (1996). Distinguishing the effects of functional and dysfunctional conflict on strategic decision making: Resolving a paradox for top management teams. *Academy of Management Journal*, *39*(1), 123–148. https://doi.org/10.2307/256633
2. Burduș, E., & Căprescu, Gh. (1999). *Fundamentele managementului organizației*. Editura Economică.
3. DeChurch, L. A., & Marks, M. A. (2001). Maximizing the benefits of task conflict: The role of conflict management. *International Journal of Conflict Management*, *12*(1), 4–22. https://doi.org/10.1108/eb022847
4. Epurescu, E. O. (2025). *Leadership și comportament organizațional (Note de curs – pentru uzul masteranzilor)*. Editura Universitară.Oshagbemi, T. (2004). Age influences on the leadership styles and behaviour of managers. *Employee Relations*, *26*(1), 14–29. https://doi.org/10.1108/01425450410506913
5. Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., & Bommer, W. H. (1996). Transformational leader behaviors and substitutes for leadership as determinants of employee satisfaction, commitment, trust, and organizational citizenship behaviors. *Journal of Management*, *22*(2), 259–298. https://doi.org/10.1016/S0149-2063(96)90049-5

6. Rahim, M. A. (2002). Toward a theory of managing organizational conflict. *International Journal of Conflict Management*, *13*(3), 206–235. https://doi.org/10.1108/eb022874

Coordonator științific: DRAGOLEA Larisa-Loredana, prof. univ. dr.
ORCID ID:0000-0002-3780-1018
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România, Alba Iulia,
Str. Gabriel. Bethlen nr.5, Telefon: + 40258812630
e-mail: larisadragolea@uab.ro

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.27
CZU: 005.953+331.101.3

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT: RECRUITMENT, SELECTION AND MOTIVATION PROCESSES

MANAGEMENTUL RESURSELOR UMANE: PROCESE DE RECRUTARE, SELECȚIE ȘI MOTIVARE

LUNGU Olga, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
TERGUȚĂ Nicoleta, studentă, specialitatea: Administrarea Afacerilor
Universitatea ,, 1 Decembrie 1918 ” din Alba Iulia, România,
Alba Iulia, Strada Gabriel Bethlen, Nr.5
e-mail autor: lungu.olga.aa23@uab.ro, nicoleta.terguta.aa23@uab.ro

Abstract: *Human resource management is an essential element in the development and success of modern organizations. Recruitment, selection, and motivation processes directly contribute to attracting and retaining high-performing employees. By applying effective strategies, organizations can create a favorable work environment that stimulates productivity and employee engagement. Furthermore, proper employee motivation leads to increased job satisfaction and the achievement of organizational objectives. In addition, the integration of modern human resource practices and continuous adaptation to labor market changes are crucial for maintaining organizational competitiveness. Effective human resource management not only improves individual performance but also strengthens teamwork, organizational culture, and long-term sustainability. Therefore, organizations that prioritize these processes are more likely to achieve strategic goals and maintain a competitive advantage in a dynamic business environment.*
Key words: *human resources, recruitment, selection, motivation, performance*
JEL CLASSIFICATION: M12, M51, M52, M54, J24

INTRODUCERE

Managementul resurselor umane reprezintă un domeniu esențial al managementului organizațional, având ca obiectiv principal utilizarea eficientă a capitalului uman. În contextul globalizării și al competiției crescute pe piața muncii, organizațiile sunt nevoite să acorde o atenție sporită proceselor de recrutare, selecție și motivare a angajaților. Aceste procese contribuie direct la performanța organizațională și la crearea unui avantaj competitiv sustenabil.

În economia contemporană bazată pe cunoaștere, resursele umane reprezintă cel mai valoros capital al unei organizații. Spre deosebire de resursele materiale sau financiare, capitalul uman are capacitatea de a genera inovație, creativitate și adaptabilitate. Astfel, managementul resurselor umane devine un factor strategic, nu doar operațional.

Organizațiile moderne nu mai urmăresc doar ocuparea posturilor vacante, ci și identificarea talentelor, dezvoltarea competențelor și menținerea angajaților performanți. În acest context, procesele de recrutare, selecție și motivare sunt interdependente și contribuie la eficiența și sustenabilitatea organizației. (Bratton, J., & Gold, J. 2017).

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Recrutarea reprezintă un proces strategic prin care organizațiile identifică și atrag un număr suficient de candidați calificați pentru ocuparea posturilor vacante. Aceasta nu se limitează doar la publicarea unui anunț de angajare, ci implică o planificare atentă, corelată cu obiectivele organizației. Importanța recrutării derivă din faptul că ea constituie prima etapă în formarea capitalului uman. O recrutare eficientă permite organizației să selecteze dintr-un bazin divers de candidați, crescând astfel probabilitatea de a identifica persoane competente și compatibile cu valorile organizaționale. În lipsa

unui proces bine structurat, există riscul angajării unor persoane nepotrivite, ceea ce poate genera costuri suplimentare și scăderea performanței organizaționale.

Sursele de recrutare pot fi clasificate în interne și externe, fiecare având implicații diferite asupra organizației. Recrutarea internă presupune ocuparea posturilor vacante prin promovarea sau transferul angajaților existenți, ceea ce contribuie la creșterea motivației și la valorificarea experienței deja existente. Pe de altă parte, recrutarea externă permite atragerea unor candidați noi, care pot aduce idei inovatoare și perspective diferite. În prezent, organizațiile utilizează tot mai frecvent platforme digitale și rețele sociale profesionale, ceea ce facilitează accesul la un număr mare de potențiali candidați. Alegerea sursei optime de recrutare depinde de specificul postului, de resursele disponibile și de strategia organizațională.

Procesul de recrutare se desfășoară în mai multe etape interdependente. Inițial, organizația identifică necesarul de personal, pe baza planificării resurselor umane. Ulterior, se definește profilul candidatului ideal, incluzând competențele, experiența și trăsăturile personale necesare. În etapa următoare sunt selectate canalele de recrutare adecvate, iar anunțul de angajare este formulat și publicat. În final, sunt colectate și analizate aplicațiile primite. Fiecare etapă are un rol esențial în asigurarea eficienței procesului, iar o abordare superficială poate compromite rezultatul final. (Burduș, E. 2018)

Selecția reprezintă procesul de evaluare și alegere a candidatului care corespunde cel mai bine cerințelor postului și culturii organizaționale. Spre deosebire de recrutare, care are rolul de a atrage candidați, selecția presupune filtrarea acestora pe baza unor criterii bine definite. Este o etapă critică, deoarece decizia de angajare are implicații pe termen lung asupra performanței organizației.

Metodele de selecție sunt variate și sunt alese în funcție de complexitatea postului. Analiza CV-ului reprezintă prima etapă, oferind informații despre experiența și calificările candidatului. Interviul este cea mai utilizată metodă, permițând evaluarea directă a competențelor și a personalității. Testele psihologice și de competență sunt utilizate pentru a măsura aptitudinile cognitive și abilitățile tehnice. De asemenea, centrele de evaluare oferă o imagine complexă asupra comportamentului candidatului în situații simulate de muncă. Utilizarea combinată a acestor metode crește acuratețea procesului de selecție.

Procesul de selecție începe cu trierea aplicațiilor, eliminând candidații care nu îndeplinesc cerințele minime. Urmează interviul preliminar, care are rolul de a verifica informațiile de bază și motivația candidatului. În etapele următoare, candidații sunt supuși testelor și interviurilor aprofundate. În final, se ia decizia de angajare și se formulează oferta. Fiecare etapă contribuie la reducerea incertitudinii și la creșterea calității deciziei finale.

O selecție corectă are un impact semnificativ asupra eficienței organizației. Alegerea unui candidat potrivit contribuie la creșterea productivității, la îmbunătățirea climatului organizațional și la reducerea fluctuației de personal. În schimb, o selecție eronată poate genera costuri ridicate, atât financiare, cât și sociale, afectând echilibrul echipei și imaginea organizației. (Burduș, E. 2013)

Motivarea reprezintă un proces complex care influențează comportamentul angajaților și nivelul lor de implicare în activitatea profesională. Aceasta reflectă interacțiunea dintre nevoile individuale, valorile personale și obiectivele organizației. Un angajat motivat manifestă un nivel ridicat de energie, perseverență și angajament, contribuind la atingerea performanțelor organizaționale.

Motivația poate fi clasificată în intrinsecă și extrinsecă. Motivația intrinsecă provine din satisfacția personală obținută în urma realizării activităților, fiind asociată cu pasiunea și interesul pentru muncă. Motivația extrinsecă este determinată de factori externi, precum salariul, bonusurile sau alte beneficii. În practică, cele două tipuri de motivație se completează reciproc, iar un echilibru între ele este esențial pentru menținerea performanței.

Organizațiile utilizează o gamă variată de instrumente pentru a motiva angajații. Recompensele financiare reprezintă un factor important, dar nu suficient. Recunoașterea meritelor, oportunitățile de dezvoltare profesională și crearea unui mediu de lucru pozitiv sunt la fel de relevante. De asemenea, implicarea angajaților în procesul decizional și oferirea unui grad de autonomie contribuie la creșterea satisfacției și a loialității.

Motivarea are un impact direct asupra performanței organizaționale. Angajații motivați sunt mai productivi, mai creativi și mai implicați în activitatea lor. În plus, aceștia manifestă o loialitate mai mare față de organizație, ceea ce reduce fluctuația de personal și costurile asociate. Pe termen lung, motivarea contribuie la dezvoltarea unei culturi organizaționale pozitive și la obținerea unui avantaj competitiv.(DeCenzo, D. A., & Robbins, S. P. 2021)

CONCLUZII / RECOMANDĂRI

Managementul resurselor umane, prin procesele de recrutare, selecție și motivare, are un impact direct asupra performanței organizaționale. O recrutare eficientă asigură atragerea candidaților potriviți, iar o selecție corectă garantează alegerea celor mai competenți angajați.

În același timp, motivarea personalului contribuie la creșterea satisfacției profesionale și la reducerea fluctuației de personal. Organizațiile care investesc în resursele umane obțin rezultate mai bune și își consolidează poziția pe piață.

În concluzie, aplicarea unor strategii eficiente de management al resurselor umane reprezintă cheia succesului pe termen lung al organizațiilor. (Dessler, G. 2019)

REFERINȚE

1. Bratton, J., & Gold, J. (2017). *Human resource management: Theory and practice*. Palgrave Macmillan.
2. Burduș, E. (2018). *Fundamentele managementului organizației*. Editura Economică.
3. Burduș, E. (2013). *Metodologii manageriale* (ed. a II-a). Pro Universitaria. https://www.librariaromana.ro/rasfoieste-editie-digitala/metodologii-manageriale-editia-a-ii-a-burdus-eugen-pro-universitaria-attachment-1.pdf
4. DeCenzo, D. A., & Robbins, S. P. (2021). *Fundamentals of human resource management*. Wiley.
5. Dessler, G. (2019). *Human resource management*. Pearson Education.
6. Edenred România. (2025). *Totul despre managementul resurselor umane*. https://www.edenred.ro/ro/blog/employee-well-being/totul-despre-managementul-resurselor-umane

Coordonator științific: DRAGOLEA Larisa-Loredana, prof. univ. dr.
ORCID ID:0000-0002-3780-1018
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România, Alba Iulia,
Str. Gabriel. Bethlen nr.5, Telefon: + 40258812630
e-mail: larisadragolea@uab.ro

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.28
CZU: 005.963:371.333(478)

PROFESSIONAL TRAINING IN THE ERA OF CHANGE: FROM CLASSICAL TRAINING TO INTERACTIVE EXPERIENCES

PREGĂTIREA PROFESIONALĂ ÎN ERA SCHIMBARII: DE LA TRAINING CLASIC LA EXPERIENȚE INTERACTIVE

BELITEI Ana-Maria, studentă, specialitatea: Business și Administrare
Academia de Studii Economice din Moldova
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, MD-2005, Chișinău
e-mail: belitei.ana_maria@ase.md

Abstract: *This paper examines the shift from classical, lecture-based professional training to experiential and interactive learning methods, analyzing the structural limitations of traditional approaches in the context of rapidly changing labor markets.Drawing on empirical research and data from the Republic of Moldova, the study explores experiential training, coaching, simulation and collaborative learning as evidence-based alternatives with measurable impact on employee performance and organizational outcomes.The case of Camelot illustrates that these methods are practically applicable within the Moldovan organizational context.The findings confirm that organizations investing in modern training formats record significantly higher employee retention rates and individual performance gains.The article concludes that reforming training methodologies is equally as urgent as expanding access to professional development — and that HR departments play a central strategic role in driving this transformation.*
Key words:*experiential training, professional development, interactive learning, coaching, organizational performance, Republic of Moldova.*
JEL CLASSIFICATION: M53; M12; O12 ;

INTRODUCERE

Trăim într-o eră în care schimbarea nu mai este excepția, ci regula.Piața muncii se transformă cu o viteză fără precedent, competențele de ieri nu mai garantează succesul de mâine, iar presiunile digitalizării solicită angajaților o capacitate continuă de reinventare.În acest context, modul în care organizațiile își pregătesc oamenii a devenit o decizie de importanță strategică, nu o formalitate administrativă bifată anual.

Totuși, dacă atragem atenția la practica curentă în multe companii, observăm o contradicție: într-o lume a inovației, formatele de training rămân surprinzător de conservatoare.Sala de conferințe, prezentarea PowerPoint și trainerul care monologhează ore întregi sunt încă prezente.

Un studiu recent privind piața muncii din Republica Moldova indică un paradox alarmant: deși 40% dintre angajatori raportează dificultăți majore în găsirea forței de muncă calificate (ANOFM, 2024), investiția în formarea continuă rămâne ineficientă.La nivel global, datele din 2025 confirmă că 59% dintre angajați nu beneficiază de nicio formă de instruire formală (Skillademia, 2025).Mai grav, în contextul local,formatele tradiționale eșuează în a produce schimbări comportamentale: angajații participă la sesiuni de training doar pentru a bifa o cerință administrativă, ieșind cu notițe, dar fără o transformare reală a modului de a gândi sau de a acționa, fapt reflectat de rata scăzută de participare la învățarea continuă, de doar 5,9% - 7% (BNS, 2024)

Această ruptură între forma și fondul pregătirii profesionale este miza prezentului articol.

Abordarea tradițională a formării profesionale se bazează pe un model de transmitere unidirecțională a cunoașterii, în care trainerul deține informația, iar participantul are un rol predominant pasiv.Această perspectivă contravine principiilor fundamentale ale învățării la adulți, conform cărora cunoașterea este construită activ, prin experiență, reflecție și aplicare practică, nu prin simpla recepționare a informației (Noe, 2013).

În acest sens, modelul 70-20-10 evidențiază distribuția reală a procesului de învățare profesională: aproximativ 70% din competențe sunt dobândite prin experiență directă la locul de

muncă, 20% prin interacțiuni sociale și doar 10% prin programe formale de training (Whatfix, 2025).Această distribuție sugerează că metodele tradiționale de instruire, centrate pe transmiterea teoretică, au un impact limitat în raport cu dezvoltarea competențelor aplicate, contribuind la apariția unui decalaj între cunoștințele dobândite și utilizarea lor în practică.

În acest context, rolul departamentelor de resurse umane devine indispensabil.Funcția de HR nu mai este una pur administrativă, ci devine responsabilă de adaptarea rapidă a angajaților la noile tehnologii și de creșterea retenției prin programe de învățare personalizate (Revista Cariere, 2024).Pentru organizațiile din Republica Moldova, HR-ul strategic este cel care transformă instruirea într-un instrument de motivare, reducând fluctuația de personal cu aproximativ 25%.(ANOFM 2024)

Importanța investiției în pregătirea profesională este susținută și de observații recente, care indică faptul că majoritatea angajaților manifestă o loialitate mai ridicată față de organizațiile care le oferă oportunități de dezvoltare, iar programele continue de formare contribuie semnificativ la creșterea retenției personalului (LinkedIn Learning, 2024).

Astfel, metodele moderne de formare profesională pun accent tot mai mult pe implicarea activă a participanților și pe învățarea prin experiență.Trainingul experiențial plasează participantul în centrul procesului de învățare prin activități practice, provocări reale și evaluare și feedback după activitate.Spre deosebire de modelul clasic, participanții nu primesc soluții standard, ci sunt puși în situații care le solicită gândirea critică, creativitatea și colaborarea.Rata de retenție asociată acestei abordări atinge 75%, comparativ cu 5% în cazul prelegerii și 10% în cel al lecturii individuale (Gitnux, 2025).Simulările și jocurile de rol completează gama de metode utilizate, reproducând contexte profesionale autentice: negocieri, situații de criză, interacțiuni dificile, acolo unde greșeala este permisă și din care se poate învăța direct.

Pe lângă aceste abordări centrate pe experiență, literatura de specialitate evidențiază importanța personalizării procesului de învățare.Coachingul reprezintă forma cea mai personalizată a formării moderne.Spre deosebire de trainingul de grup, el operează la nivelul convingerilor și comportamentelor individuale, generând schimbări durabile (Abramihim 2020).În literatura de specialitate, coaching-ul este definit ca un catalizator al performanței, având rolul de a elimina barierele psihologice care limitează succesul individual.Autorii de referință subliniază că, prin clarificarea direcțiilor de acțiune și asumarea personală a obiectivelor, angajații își pot maximiza randamentul fără a fi dependenți de indicații externe constante (Whitmore, 2019).Nu în ultimul rând, învățarea colaborativă valorifică inteligența colectivă a grupului: participanții care învață împreună rețin aproximativ 50% din informații, iar cei care predau altora ajung la 90% ; cea mai ridicată rată din tot spectrul metodologic (Gitnux, 2025).

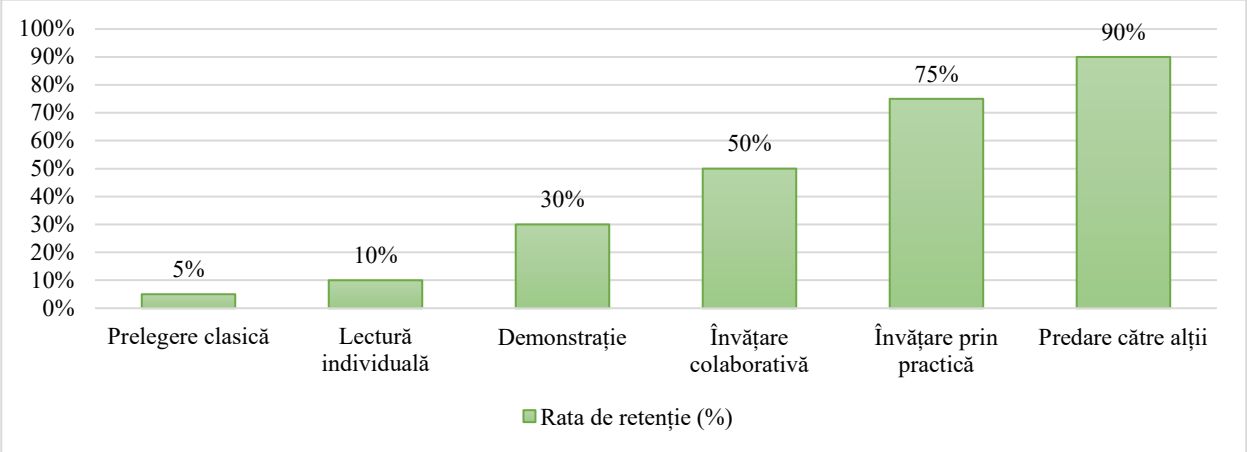

Figura 1 Rata de retenție a informației în funcție de metoda de învățare (%)
Sursa: elaborat de autor în baza Gitnux (2025) și Engageli (2024).

Graficul (figura 1) arată că eficiența învățării crește odată cu implicarea activă a persoanei.Metodele pasive, precum predarea teoretică și studiul individual, înregistrează niveluri

reduse de retenție a informației, în timp ce metodele interactive și aplicative, precum învățarea colaborativă și practica, conduc la o consolidare mai eficientă a cunoștințelor.Nivelul maxim este asociat învățării prin explicare, ceea ce subliniază rolul activ al individului în procesul de asimilare și transmitere a informației.

Camelot – un model de training modern

Dacă metodele descrise mai sus par uneori abstracte sau rezervate contextelor occidentale, Camelot demonstrează că ele funcționează și în realitatea organizațională moldovenească.Fondată acum 10 ani în Chișinău, compania a construit treptat un portofoliu impresionant: peste 20.000 de persoane instruite, mai mult de 1000 de traininguri naționale și internaționale livrate și peste 150 de companii deservite din sectoare diferite: de la fintech și retail, până la organizații internaționale și instituții de învățământ (Camelot).

Ceea ce diferențiază Camelot nu este dimensiunea acestor cifre, ci strategia care le produce.Pornind de la premisa că oamenii sunt totalitatea experiențelor pe care le trăiesc, fiecare program este conceput nu ca o prelegere, ci ca o situație de învățare autentică personalizată în funcție de cultura organizației, de nevoile echipei și de obiectivele concrete pe care compania-client dorește să le atingă.Activitățile de team building, simulările, sesiunile de coaching și exercițiile de comunicare nu sunt scoase dintr-un catalog standard, ci adaptate la fiecare context în parte.Această abordare transformă trainingul dintr-un eveniment izolat într-un proces de schimbare reală, cu efecte măsurabile în comportamentul echipelor după întoarcerea la birou.

Eficiența metodelor interactive nu este o coincidență, ea are o explicație solidă.Când un angajat nu doar ascultă, ci face, reflectează și aplică, sunt activate simultan mai multe zone ale memoriei, iar informația este fixată profund, nu superficial.În plus, metodele interactive activează motivația: autonomia, sentimentul de competență și apartenența la grup, factorii care fac diferența dintre o persoană angajată și una prezentă fizic la o sesiune de training (Gallup, 2023).

(Figura 1) sintetizează această realitate vizual: diferența dintre 5% retenție la prelegere și 90% la predarea către alții este sesizabilă.Și totuși, multe organizații alocă bugete de formare în favoarea metodei cu cel mai scăzut randament.Explicația este parțial din punct de vedere economic, trainingul clasic pare mai ieftin pe termen scurt ; dar și culturală: familiaritatea cu acest mod de instruire creează o iluzie de siguranță.Realitatea organizațională este însă clară: 90% dintre organizații consideră retenția angajaților o prioritate, iar oferirea oportunităților de învățare este strategia numărul 1 de retenție, în timp ce companiile cu o cultură puternică de învățare înregistrează rate de retenție cu 57% mai ridicate și o mobilitate internă cu 23% mai mare față de cele fără programe de formare structurate (LinkedIn Learning, 2024).

CONCLUZIE

În concluzie, putem afirma că pregătirea profesională traversează o etapă de transformare. Datele prezentate în acest articol demonstrează că metodele clasice nu mai sunt suficiente pentru a ține pasul cu ritmul schimbării nici la nivel organizațional, nici la nivelul economiei în ansamblu.Nu este vorba despre o preferință estetică pentru nou, ci despre o problemă de eficiență demonstrată: un format care generează retenție de 5% nu poate constitui fundamentul dezvoltării profesionale într-o organizație care vrea să fie competitivă.

Răspunsurile există și sunt bine documentate.Trainingul experiențial, coachingul, simulările și învățarea colaborativă nu sunt tendințe de nișă rezervate companiilor multinaționale ci sunt metode funcționale, aplicabile în orice context organizațional, inclusiv în cel moldovenesc.Exemplul Camelot demonstrează tocmai acest lucru: organizația probează că trecerea de la trainingul clasic la cel experiențial nu este doar teorie, ci o decizie strategică accesibilă și cu rezultate concrete.

Contextul național adaugă o urgență suplimentară acestei dezbateri.O rată de participare la formarea continuă de numai 5,9% nu reflectă lipsa de interes a angajaților ci mai degrabă, în mare măsură, lipsa de atractivitate a ofertei de formare existente.Oamenii nu refuză să învețe; refuză să piardă timp în săli de conferințe unde nu se întâmplă nimic relevant pentru munca lor de zi cu

zi.Reformarea metodelor este, prin urmare, nu doar o oportunitate ipotetică, dimpotriva este o condiție pentru ca obiectivul național de dublare a ratei de participare până în 2027 să devină realizabil.

Rolul departamentelor de HR în această tranziție este central.Nu este suficient ca organizațiile să aloce bugete de formare ci este indispensabil ca acele bugete să fie direcționate către programe cu impact real, evaluate pe criterii de performanță, nu doar de prezență.HR-ul strategic devine astfel catalizatorul unei schimbări care depășește sala de training și se reflectă în cultura organizațională, în rata de retenție, în productivitate și, în cele din urmă, în rezultatele financiare ale companiei.

Așadar, viitorul aparține organizațiilor care înțeleg că a investi în oameni înseamnă a investi în experiențe care îi schimbă cu adevărat, nu în certificate care confirmă că au stat opt ore într-o sală.Întrebarea nu mai este dacă să adoptăm metode noi, ci cât de repede suntem dispuși să renunțăm la confortul celor vechi.Iar pentru Republica Moldova, unde capitalul uman rămâne cea mai valoroasă și, totodată, cea mai vulnerabilă resursă, acest răspuns nu poate fi amânat.

REFERINȚE :

1. Abramihin, C.(2020).Coaching-ul – instrument important în dezvoltarea organizațională din domeniul administrației publice.În Teoria și practica administrării publice (pp.304–309).Chișinău: AAP https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/2940/6_304-308_8.pdf?sequence=1
2. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM).(2024).Prognoza pieței muncii pentru anul 2024.(anofm.md)
3. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.(2024).*Formare profesională continuă*.https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/41
4. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.(2024).*Forța de muncă: ocuparea și șomajul în anul 2023*.https://statistica.gov.md/ro/forta-de-munca-ocuparea-si-somajul-in-anul-2023-9430_61083.html
5. Camelot.https://camelot.md/despre-noi/
6. Camelot.https://camelot.md/servicii/
7. Engageli.(2024).*The active learning impact study*.https://www.engageli.com/active-learning-impact-study
8. Gallup.(2023).*State of the global workplace: 2023 report*.https://www.gallup.com/workplace/349484/state-of-the-global-workplace.aspx
9. Gitnux.(2025).*Learning retention statistics: Market data report 2025*.https://gitnux.org/learning-retention-statistics/
10. Guvernul Republicii Moldova.(2023).*Strategia Națională pentru Formarea Adulților 2024–2027*.
11. LinkedIn Learning.(2024).*2024 workplace learning report*.https://learning.linkedin.com/resources/workplace-learning-report
12. Noe, R.A.(2013).*Employee training and development* (ed.a 6-a).McGraw-Hill Education.
13. Revista Cariere.(2023).Coaching pentru performanță.*Revista Cariere*.https://revistacariere.ro/leadership/contribuitori/coaching-pentru-performanta-2/
14. Whatfix.(2025).*70+ employee training & development statistics in 2025*.https://whatfix.com/blog/employee-training-statistics/
15. Whitmore, J.(2019).*Coaching pentru performanță: Principii și practici pentru coaching și leadership* (ed.a V-a, trad.E.Vasiliu).Editura Publica.

Coordonator științific: BAIEȘU Marina, dr.conf.univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, MD-2005, Chișinău
E-mail: baiesu.m@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.29
CZU: 331.101.3:[005.954.6+005.963]

EMPLOYEE MOTIVATION – A DETERMINING FACTOR OF ORGANIZATIONAL PERFORMANCE

MOTIVAȚIA ANGAJAȚILOR – FACTOR DETERMINANT AL PERFORMANȚEI ORGANIZAȚIONALE

CEBAN Victorina, studentă, specialitatea: BA
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: ceban.victorina@ase.md

Abstract: *In today`s competitive and evolving business environment, employee motivation is one of the most important factors influencing organizational success. This research aims to analyze the relationships between employee motivation and organizational performance by examining the main motivational theories and analyzing effective motivational strategies applicable in modern organizations. The research methods used include the analysis of specialized sources. The results confirm that organizations which consistently invest in employee motivation achieve higher levels of productivity, reduced staff turnover, and a greater capacity for development. Moreover, practical examples from internationally recognized companies demonstrate that properly implemented motivational practices generate measurable and sustainable competitive advantages.*
Key words: *employee motivation, organizational performance, productivity, management.*
JEL CLASSIFICATION: J24, M12, M54

INTRODUCERE

Dintotdeauna, o problemă întâlnită în mediul afacerilor este motivația angajaților, unul din principalele subiecte abordate în management și comportament organizațional. Într-un mediu economic tot mai avansat și plin de concurenți, pentru a obține avantaje importante față de aceștia, este foarte esențial ca organizațiile să reușească să stabilească un nivel înalt și stabil de motivare a resurselor umane. Angajații motivați sunt mai productivi, mai activi fizic și intelectual, mai creativi și cu un grad mai ridicat de loialitate față de organizație. Conform unor cercetări, s-a specificat că doar 15% din angajați globali se simt cu adevărat motivați, iar acest procentaj scăzut semnalează o problemă de management al resurselor umane (The Motivational Speakers Agency, 2026).

Scopul acestei **cercetări** este analiza relației dintre motivația angajaților și performanța organizațională, identificând factorii motivaționali care acționează asupra comportamentelor angajaților. Metodele utilizate pentru această cercetare sunt analiza surselor bibliografice de specialitate, studiul unor date statistica relevante și sinteza abordărilor teoretice stabilite.

ANALIZA SURSELOR BIBLIOGRAFICE

Conceptul de **motivație** semnifică o forță interioară care ghidează comportamentul uman către îndeplinirea obiectivelor prestabilite. La nivelul organizației, motivarea angajaților desemnează procesul prin care aceștia sunt stimulați să își îndeplinească sarcinile cu eficiență și dedicare, pornind de la identificarea nevoilor, dorințelor și aspirațiilor individuale (Eucom, 2023).

Motivația se clasifică în două categorii mari. **Motivația intrinsecă** determină factorii de ordin intern, și anume satisfacția profesională, sentimentul împlinirii, autonomia în muncă și identificarea cu rolul companiei. **Motivația extrinsecă** se axează pe stimulente externe: remunerarea, promovările, recunoașterea în public (Eucom, 2023; Boutique Cadeaux 2022). Cercetările concluzionează că, pentru a obține cele mai bune rezultate de durată, este necesar să existe un echilibru între aceste două tipuri de motivație, deoarece motivația exclusiv financiară de cele mai deseori prezintă implicare pe termen scurt.

Teoria principală a motivației, un loc de top îl ocupă Teoria ierarhiei nevoilor propusă de Abraham Maslow (1954), care clasifică nevoile umane pe cinci niveluri: fiziologice, de securitate, sociale, de stimă și de autorealizare. Această teorie a lui Maslow este un instrument de referință pentru toți managerii care doresc să înțeleagă dinamica motivației la locul de muncă.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Motivația angajaților este determinată de un ansamblu complex de factori materiali și non-materiali. Concurența pentru atragerea și păstrarea celor mai talentați și sârguincioși angajați impune organizațiile să dezvolte și să adapteze încontinuu pachetele de recompense, integrând preocupări legate de sănătatea mintală, bunăstarea financiară, echilibrul muncă-viață personală și sensul individual al activității profesionale (Leaveboard, n.d.). Deși remunerarea cu resurse financiare rămâne metoda fundamentală, managerii dispun și de multe alte instrumente motivaționale, iar organizațiile cu o abordare proactivă și incluzivă obțin câștiguri mai semnificative în productivitate, implicare și loialitate (Leaveboard, n.d.).

Motivația intrinsecă se dovedește a fi mai eficientă pe termen lung, deoarece angajații motivați prin această metodă nu se limitează doar la îndeplinirea sarcinilor, ci aduc energie, creativitate și inițiativă suplimentare. Deși necesară, motivația extrinsecă are efecte mai limitate în timp dacă nu este însoțită de o dimensiune intrinsecă (Eucom, 2023). Absența motivației este ușor identificabilă prin atragerea atenției la anumite caracteristici, precum productivitate scăzută, performanțe reduse și, în ansamblu, neîndeplinirea obictivelor organizației.

Un factor motivațional important este evaluarea performanței, prin care organizațiile pot adapta politici de compensare adecvate, pot identifica nevoile de formare și pot să optimizeze comunicarea manageri-angajați. Evaluarea profesională individuală reprezintă o componentă esențială în proiectarea unui sistem motivațional echitabil și eficient, întrucât asigură alocarea recompenselor în raport cu contribuțiile reale ale fiecărui angajat (Chiper, 2024).

Relația dintre motivația angajaților și performanța organizațională este confirmată de literatură și de practica managerială, iar impactul acesteia asupra performanței organizaționale se manifestă pe mai multe planuri. O forță de muncă motivată este mai productivă, este mai loială și mai predispusă să rămână în echipă pe termen lung, ceea ce determină direct succesul organizației (Eucom, 2023).

Reducerea fluctuației de personal reprezintă unul beneficiu a unui sistem motivațional eficient. Angajații care se simt motivați, apreciați sunt mai puțin predispuși să plece din organizația, iar acest lucru influențează pozitiv compania, deoarece se diminuează costurile asociate recrutării și instruirii noilor angajați, dar și pierderea cunoștințelor instituționale acumulate (Eucom, 2023).

Pe baza literaturii de specialitate și practica managerială contemporană, pot fi identificate mai multe strategii cu impact demonstrat asupra motivației resurselor umane:

1. *Recunoașterea realizărilor* – Motivația angajaților se îmbunătățește considerabil în acel moment când aporturile lor sunt recunoscute de către cei superiori. Această strategie necesită gesturi concrete, și anume scrisori de mulțumire, discurs de apreciere public sau organizarea unor festivități în urma proiectelor reușite. Toate aceste gesturi favorizează majorarea moralului echipei și consolidează loialitatea angajaților (Leaveboard, n.d.).
2. *Investiția în dezvoltare profesională* – Angajații care beneficiază de posibilități continue de învățare și angajații care sunt provocați intelectual la locul de muncă înregistreaza niveluri înalte de satisfacție și implicare. Aceasta ar putea include asumarea unor anumite roluri noi, conducerea unor proiecte mai complexe sau chiar participarea la careva programe sau cursuri de formare profesională finanțate de angajator (Leaveboard, n.d.).
3. *Autonomie și responsabilitate* – Implicarea angajaților în luarea deciziilor și delegarea de responsabilități reale creează un sentiment de ownership față de rezultate, intensificând motivația intrinsecă (Eucom, 2023).

4. *Construirea unui mediu de lucru pozitiv și sănătos* – Un climat organizațional în care angajații simt că aparțin și contribuie real la succesul companiei mărește productivitatea și motivația acestora. Totodată, aceasta strategie implică careva elemente esențiale: corectitudinea în tratamentul tuturor angajaților, promovarea pozitivității în relațiile echipei, respectarea intervalelor de pauză regulate și asigurarea echilibrului dintre viață personală și cea profesională (Leavebord, n .d.).

5. *Motivarea prin recompense extrinseci adaptate* – Recompensele externe (bonusuri, cadouri, avansări) reprezintă instrumente care au efect imediat asupra comportamentului profesional al angajaților. Unele cercetări demonstrează că anumiți factori externi de motivare pot stimula dorința unui angajat de a obține abilități noi sau de a-și asuma implicarea în anumite proiecte cu o importanță mai mare. (Boutique Cadeaux, 2022).

Un exemplu din practica internațională este companiei Google, care a implementat o politică prin care angajații au dreptul să aloce 20% din timpul lor de lucru unor proiecte personale. Această strategie bazată pe motivație intrinsecă și autonomie creativă a dus la generarea unor produse de succes global, precum Gmail și Google News. Totodată, în urma satisfacției angajaților pentru toate metodele de motivare utilizate de Google (distracție în program, training), această companie de numeroase ori a fost desemnată drept cel mai bun loc de muncă (Revistacariere, 2015).

Un alt exemplu este compania Zappos, un retailer online care a transformat motivarea angajaților într-un avantaj competitiv prin filosofia ”Delivering Happiness”. Fondatorul companiei oferea 2000 dolari noilor angajați pentru a renunța la job în prima săptămână. Această practică era utilizată pentru a selecta persoanele motivate intrinsec. Numai 1% din angajați acceptau această ofertă, ceea ce reflectă un nivel excepțional de identificare cu valorile organizației. Rezultatul acestei culturi este că Zappos a figurat șapte ani la rând în topul Fortune ”100 Best Companies to Work For” (Classy, 2016).

Un studiu realizat de Gallup, o organizație de cercetare în domeniul resurselor umane recunoscută internațional, evidențiază performanța angajaților cu un grad înalt de implicare. Rezultatele, arătate în Figura 1, demonstrează că motivația și implicarea angajaților generează avantaje semnificative pe mai multe planuri în organizație (Gallup, n.d.).

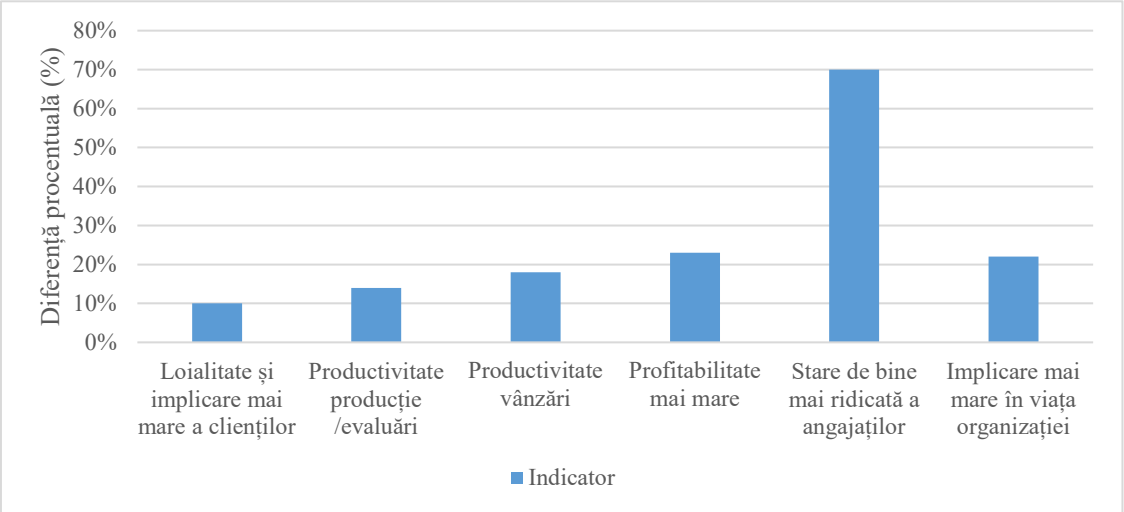

Figura 1. Impactul motivării angajaților asupra performanței organizaționale, (%).
Sursa: elaborat de autor în baza datelor (Gallup, n.d.)

Conform acestor date, organizațiile cu angajați foarte implicați înregistrează o productivitate mai mare cu +14% în producție și +18% în vânzări, o profitabilitate superioară cu +23% și o loialitate a clienților mai ridicată cu +10% (Gallup, n.d.). Toate aceste cifre demonstrează impactul direct și măsurabil a motivației angajaților asupra rezultatelor organizației.

CONCLUZII

În cele din urmă, motivația angajaților nu constituie un element secundar al managementul organizațional și al resurselor umane, ci un factor determinant și strategic al performanței companiei pe termen lung. Analiza tuturor surselor, confirmă că organizațiile care investesc sistematic în motivarea resurselor umane obțin rezultate considerabile pe mai multe dimensiuni. În concluzie, organizațiile care reușesc să înțeleagă care este piedica succesului și organizațiile care reușesc să modeleze un mediu în care angajații se simt valorificați și apreciați, atunci compania dobândește un avantaj competitiv greu de copiat. Motivația angajaților nu reprezintă un cost, ci o investiție demonstrată în succesul companiei.

REFERINȚE

1. The Motivational Speakers Agency. (2026). *15 employee motivation statistics you need to know in 2026*. https://motivationalspeakersagency.co.uk/news/employee-motivation-statistics-you-need-to-know
2. Eucom. (2023). *Motivarea angajaților – cheia către o echipă productivă și de succes*. https://www.eucom.ro/motivarea-angajatilor-cheia-catre-o-echipa-productiva-si-de-succes/
3. Boutique Cadeaux. (2022). *Motivarea angajaților – iată tot ce trebuie să știi pentru a avea o echipă motivată și eficientă*. https://boutiquecadeaux.ro/blog/motivarea-angajatilor-iata-tot-ce-trebuie-sa-stii-pentru-a-avea-o-echipa-motivata-si-eficienta
4. Leaveboard. (n.d.). *De ce este importantă motivarea angajaților și cum să o îmbunătățim?* https://leaveboard.com/ro/resurse-umane/motivarea-angajatilor/
5. Chiper, C. (2024). Strategii de motivare a angajaților în organizațiile din RM. În *Seminarul Marketing și logistică în era digitală* (pp. 41–45). Universitatea Tehnică a Moldovei. https://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/28749/Seminar-Marketing-logistica-era%20digitala-2024-p41-45.pdf
6. Revista Cariere. (2015). *Lecții de la Google despre motivarea angajaților*. https://www.revistacariere.ro/inspiratie/cover-story/lectii-de-la-google-despre-motivarea-angajatilor/
7. Classy Blog. (2026). *5 lessons from Zappos on employee happiness*. Medium. https://medium.com/classy-blog/5-lessons-from-zappos-on-employee-happiness-10e3889b7ba
8. Gallup. (n.d.). *What highly engaged employees achieve more of*. https://www.gallup.com/workplace/285674/improve-employee-engagement-workplace.aspx

Coordonator științific: BAIEȘU Marina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 402 785
e-mail: baiesu.m@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.30
CZU: 005.953:174

ETHICS IN RECRUITMENT: ASSESSING THE INCIDENCE OF DISCRIMINATORY AND UNETHICAL QUESTIONS IN JOB INTERVIEWS

ETICA ÎN RECRUTARE: EVALUAREA INCIDENȚEI ÎNTREBĂRILOR DISCRIMINATORII ȘI NEETICE ÎN INTERVIURILE DE ANGAJARE

LUNGU Iuliana, studentă, specialitatea: Business și administrarea afacerilor
Academia de Studii Econimice din Moldova,Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: leila3852517@gmail.com

Abstract: *This paper examines the ethical dimension of recruitment processes, with a particular focus on the incidence of discriminatory and unethical questions during job interviews. The relevance of the research lies in the increasing need for fair and transparent hiring practices in modern labor markets. The main objective is to identify common unethical behaviors in interviews and to evaluate their impact on candidates and organizational reputation. The study is based on qualitative analysis of existing literature, including the work of Guțu and Gîrlea (2012), as well as the examination of legal regulations regarding equality and non-discrimination. The results highlight a significant presence of inappropriate questions related to personal life, marital status, or future family plans, which can negatively influence hiring decisions and reinforce social biases. Additionally, the research identifies key "red flags" that signal unethical recruitment practices, such as lack of transparency, ambiguous job descriptions, and unprofessional interviewer behavior. The findings emphasize the importance of professionalizing human resource practices and ensuring that candidate evaluation is strictly based on job-relevant competencies. Ultimately, ethical recruitment contributes not only to equal opportunities but also to strengthening employer branding and organizational credibility.*
Key words: *recruitment ethics, discrimination, job interviews, human resources, equal opportunities, labor market, hiring practices*
JEL CLASSIFICATION: J71, M51, J24

INTRODUCERE

Etica în recrutare constituie pilonul fundamental al unui proces de selecție echitabil și profesionist. Analiza fenomenului recrutării etice, bazată pe studiul semnat de Guțu și Gîrlea (2012), evidențiază faptul că interviul de angajare reprezintă etapa cu cel mai ridicat risc de manifestare a comportamentelor neetice, unde utilizarea întrebărilor invazive transformă selecția dintr-un proces bazat pe competențe într-unul fundamentat pe prejudecăți. Autorii subliniază o incidență îngrijorătoare a întrebărilor discriminatorii care vizează viața privată, starea civilă sau planificarea familială, aspecte care penalizează disproporționat candidații și afectează grav imaginea de angajator a companiilor. În acest context, cercetarea concluzionează că profesionalizarea specialiștilor în resurse umane și limitarea strictă a evaluării la aptitudinile relevante pentru post sunt condiții esențiale pentru asigurarea egalității de șanse și eliminarea stereotipurilor din decizia de angajare (Guțu & Gîrlea, 2012, pp. 110-114).

Cadrul Legal (Contextul Normativ)

Conform platformei Justiție Transparentă, orice anunț de angajare care impune criterii bazate pe sex, vârstă, etnie, religie sau stare civilă încalcă prevederile Legii nr. 121 cu privire la asigurarea egalității. Această normă juridică interzice tratamentul diferențiat care nu este justificat de cerințe profesionale obiective, oferind persoanelor discriminate posibilitatea de a sesiza Consiliul pentru Egalitate. Astfel, conformitatea cu standardele etice și legale în faza de recrutare este esențială pentru a preveni excluderea nejustificată a candidaților de pe piața muncii.

Aplicabilitate Practică: „Red Flags"

Semnale de alarmă în cadrul unui interviu de angajare

Există anumite indicii care pot trăda un mediu de lucru problematic sau un angajator nepotrivit. Identificarea acestora în timpul procesului de recrutare este esențială pentru a evita o colaborare profesională regretabilă.

1. Adresarea întrebărilor inadecvate sau ilegale Orice solicitare de informații care nu are legătură directă cu competențele profesionale necesare postului reprezintă un semnal de alarmă major. Întrebările referitoare la starea civilă, orientarea sexuală, planurile de a întemeia o familie sau detaliile despre persoanele cu care locuiește candidatul sunt inacceptabile și pot indica un management lipsit de etică.

2. Rata ridicată de fluctuație a personalului Deși anumite domenii, precum centrele de apel sau joburile sezoniere, au o rotație naturală mai mare, o plecare constantă a angajaților dintr-o organizație stabilă este adesea simptomul unui mediu de lucru toxic. O companie care nu reușește să își păstreze echipa pe termen lung ridică semne de întrebare privind condițiile interne.

3. Ambiguitatea fișei postului O descriere a responsabilităților zilnice care este fie vagă, fie lipsită de detalii concrete, sugerează o lipsă de organizare la nivel de conducere. Acest lucru indică faptul că angajatorul nu are o viziune clară asupra rolului pe care noul angajat urmează să îl îndeplinească.

4. Prezența unui număr mare de recenzii negative online Cercetarea feedback-ului oferit de foștii angajați pe platforme specializate poate oferi o imagine asupra realității interne. Deși opiniile negative trebuie analizate cu discernământ, deoarece persoanele nemulțumite tind să se exprime mai des public, un tipar de experiențe neplăcute raportate constant nu trebuie ignorat.

5. Întârzierea nejustificată a intervievatorului Dacă persoana care susține interviul ajunge cu o întârziere semnificativă (15-30 de minute) fără a oferi o scuză sau o explicație validă, acest gest reflectă o lipsă de respect față de timpul candidatului. Excepție fac situațiile neprevăzute, care sunt comunicate și regretate de către recrutor.

6. Manifestarea dezinteresului pe durata discuției Un intervievator care pare preocupat de alte activități sau care afișează o atitudine plictisită în timp ce ascultă răspunsurile candidatului oferă un indiciu despre stilul de management viitor. O astfel de atitudine sugerează că nevoile și contribuția angajatului nu vor fi valorizate corespunzător.

7. Răspunsurile evazive la întrebările candidatului Refuzul de a oferi detalii clare despre planurile de viitor ale companiei, oportunitățile de dezvoltare sau criteriile de performanță indică un dezinteres față de parcursul profesional al viitorului membru al echipei. Claritatea în comunicare este esențială pentru o relație de muncă sănătoasă.

8. Lipsa de transparență generală Omiterea sau evitarea discuțiilor despre salariu, program de lucru sau beneficii trădează probleme ascunse. Lipsa de onestitate în privința culturii organizaționale este un indicator solid că realitatea de la locul de muncă ar putea fi diferită de ceea ce se prezintă oficial.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI.

În concluzie, adoptarea unui comportament etic în procesul de recrutare depășește sfera unei simple obligații juridice, devenind o componentă strategică a identității organizaționale. Analiza prezentată demonstrează că o selecție fundamentată pe principii de echitate nu doar protejează drepturile individului, ci fortifică și reputația angajatorului într-un mediu de business tot mai competitiv.Deși reglementările legale, precum cele privind combaterea discriminării, oferă un cadru de protecție necesar, responsabilitatea de a elimina subiectivismul revine specialiștilor în resurse umane.

REFERINȚE:

1. Guțu, C., & Gîrlea, L. (2012). *Etica în recrutarea resurselor umane* (pp. 110–114). https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/110-114_32.pdf
2. Universitatea de Stat din Moldova. (n.d.). *Interviul de angajare cu tente discriminatorii după criteriul de gen*. https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/b47726d9-49c6-4abf-9851-bf080d2d10df/content
3. Shrestha, S. (n.d.). *Professionalism in recruitment: The forgotten ethics*. LinkedIn. https://ro.linkedin.com/pulse/professionalism-recruitment-forgotten-ethics-samir-shrestha-

Coordonator științific: BAIESU Marina, dr., conf.univ.,
Academia de Studii Economice,Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: leila3852517@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.31
CZU: 336.228.34:172.1(478)

THE PSYCHOLOGY OF TAX EVASION: MOTIVATIONAL FACTORS AND THE PERCEPTION OF TAX MORALITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

PSIHOLOGIA EVAZIUNII FISCALE: FACTORI MOTIVAȚIONALI ȘI PERCEPȚIA MORALITĂȚII FISCALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

BESEDOVSCHI Cătălina, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: besedovschi.catalina@ase.md

Abstract: *This study analyzes the psychological aspects of tax evasion in the Republic of Moldova. The aim is to identify factors influencing taxpayers' compliance, with a focus on tax morale. The research is based on theoretical models and data from reports of the State Tax Service for 2020–2025, using analysis and comparison grounded in behavioral economics. The results show that non-compliance reflects how individuals perceive their relationship with the state. The decision to declare income depends on the visibility of tax obligations and their integration into daily activity. Weak institutional trust reduces voluntary compliance, while tax pressure and controls have limited effectiveness.*
Keywords: *tax evasion, tax morale, behavioral economics, institutional trust.*
JEL CLASSIFICATION: H26, D91

INTRODUCERE

Evaziunea fiscală este un fenomen economico-social care afectează direct veniturile bugetare și buna funcționare a statului, fiind influențat nu doar de factori economici, ci și de psihologia, comportamentul, motivele și percepțiile morale ale contribuabililor. În Republica Moldova, plata salariului „în plic", utilizarea lacunelor legislative în vederea diminuării obligațiilor fiscale, condiționează necesitatea analizei psihologice a comportamentului fiscal. Scopul prezentei cercetări constă în analiza factorilor motivaționali și a percepției moralității fiscale în Republica Moldova, având ca obiectiv identificarea principalilor factori psihologici ai conformării sau neconformării fiscale.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Pentru realizarea analizei au fost utilizate atât surse teoretice, cât și date practice. Cercetarea se bazează pe modelul lui Allingham și Sandmo (1972), care au abordat pentru prima dată problema evaziunii fiscale din perspectivă economică, precum și pe lucrările lui Kirchler (2007), care analizează comportamentul fiscal din perspectivă psihologică. În Republica Moldova, problema a fost analizată de Lupușor et al. (2020), care au analizat diverși factori ai conformării fiscale în cadrul unui studiu, concluzii susținute și de Hauptman et al. (2024) și Surugiu et al. (2025).

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

Pentru desfășurarea cercetării au fost utilizate două metode principale: analiza documentară și analiza statistică, completate de metoda deductivă și comparativă. Analiza documentară presupune o mai bună cunoaștere a domeniului evaziunii fiscale și al psihologiei comportamentului fiscal prin studierea literaturii de specialitate și a rapoartelor Serviciului Fiscal de Stat și ale altor instituții de cercetare din acest domeniu. Analiza statistică s-a realizat prin examinarea și compararea diferitor date oficiale referitoare la respectarea obligațiilor fiscale, la domeniile cu un risc mai mare de evaziune. Astfel, metodele aplicate au permis o abordare atât teoretică, cât și practică a temei analizate.

Rezultatele obţinute

Atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice pot manifesta comportamente de evaziune fiscală, acestea fiind rezultatul unui proces decizional influențat de factori economici și psihologici. Comportamentul fiscal al contribuabililor este influențat de mai mulți factori, printre care etica fiscală, teama de sancțiuni și dorința de a contribui la dezvoltarea societății (Surugiu et al., 2025). În acest sens, Allingham și Sandmo precizează că contribuabilul compară beneficiul obținut din evaziune cu costul așteptat, determinat de probabilitatea de depistare și de mărimea sancțiunii (Allingham & Sandmo, 1972), evidențiind faptul că decizia de a evita plata obligațiilor fiscale se bazează pe percepția riscului. Totodată, din perspectivă psihologică, Kirchler subliniază că *„conformarea fiscală nu poate fi explicată exclusiv prin sancțiuni, ci depinde în mare măsură de încrederea în autorități și de nivelul moralității fiscale”* (Kirchler, 2007, p.264). Pornind de la aceste premise teoretice, analiza domeniilor economice aflate constant în vizorul autorității fiscale permite identificarea sectoarelor în care riscul de neconformare fiscală este mai pronunțat.

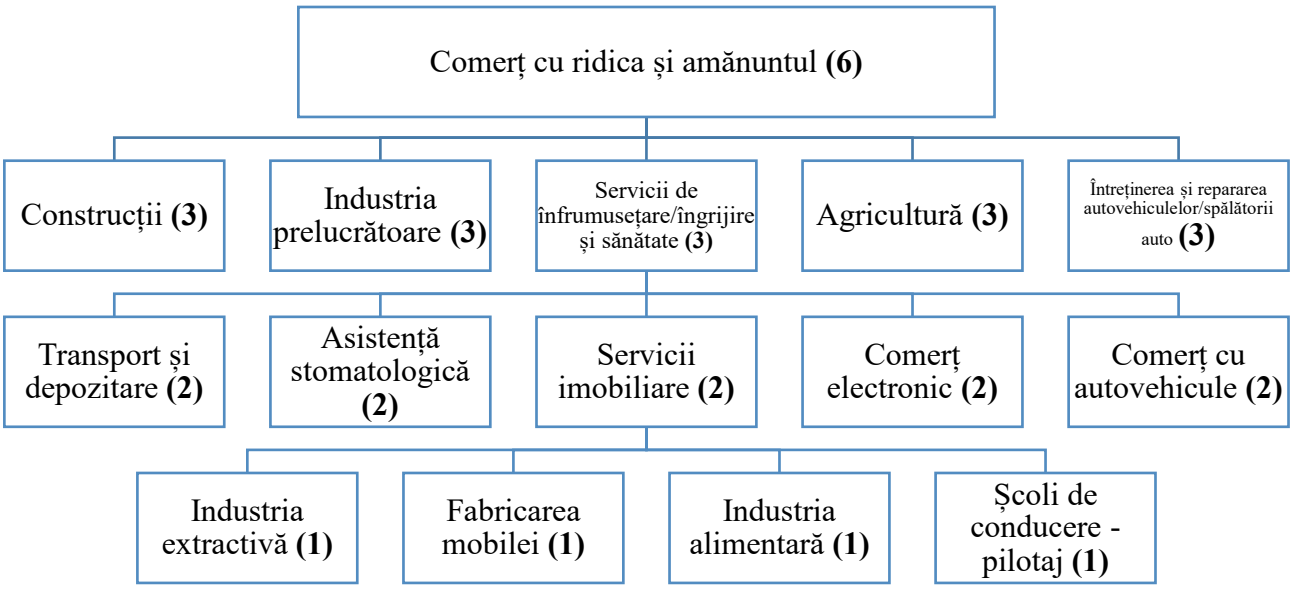

Figura 1. Frecvența domeniilor aflate în vizorul SFS conform Programului de conformare fiscală pentru anii 2020-2025

Sursa: Elaborată de autor în baza Programului de conformare fiscală pentru anii 2020-2025
Notă: Numărul indică frecvența includerii fiecărui domeniu în Programul de conformare fiscală în perioada 2020–2025

Domeniul comerțului cu ridicata și cu amănuntul înregistrează cea mai mare frecvență de apariție, ceea ce indică un risc sporit de neconformare fiscală asociat acestui sector. De asemenea, domenii precum construcțiile, agricultura, industria prelucrătoare, serviciile de înfrumusețare și întreținerea și repararea autovehiculelor apar recurent în perioada analizată, reflectând vulnerabilitatea acestora la practici de evaziune fiscală. În același timp, includerea periodică a unor domenii precum comerțul electronic, serviciile imobiliare sau asistența stomatologică indică adaptarea autorității fiscale la noile forme de activitate economică și la riscurile emergente de neconformare.

Din perspectiva psihologiei comportamentului fiscal, includerea repetată a anumitor domenii în programele de conformare fiscală este strâns legată de nivelul de acceptabilitate socială a neconformării. Kirchler subliniază că *„în domeniile în care evitarea obligațiilor fiscale este percepută ca fiind acceptată social, contribuabilii manifestă un nivel mai scăzut al moralității fiscale și o conformare voluntară redusă”* (Kirchler, 2007, p.265). Această interpretare este susținută și de constatările Serviciului Fiscal de Stat, care menționează existența unor riscuri sporite de subdeclarare a veniturilor, utilizare a numerarului și relații informale de muncă în sectoare precum comerțul, construcțiile și serviciile (Serviciul Fiscal de Stat, 2025). Astfel, aceste domenii, caracterizate prin

tranzacții frecvente, utilizarea numerarului și relații informale de muncă, prezintă o vulnerabilitate mai ridicată la comportamente de evaziune fiscală, ceea ce justifică includerea lor repetată în programele de conformare fiscală.

Pornind de la acest tablou, intensificarea și direcționarea controalelor fiscale în perioada analizată reflectă și aplicarea practică a principiilor teoretice formulate de Allingham și Sandmo, potrivit cărora *„o creştere a probabilității de depistare va conduce întotdeauna la declararea unui venit mai mare și, implicit, la reducerea evaziunii fiscale”* (Allingham & Sandmo, 1972, p.330). Totuși, un aspect relevant care pare să contrazică modelul clasic bazat pe intensitatea controalelor fiscale este evidențiat în anul 2016 când în pofida moratoriului asupra controalelor fiscale, s-a înregistrat o creștere a veniturilor fiscale colectate. Această evoluție sugerează că, în anumite condiții, conformarea voluntară poate fi mai eficientă decât măsurile restrictive (Hauptman et al., 2024), confirmând importanța factorilor comportamentali în determinarea conformării fiscale.

În cazul persoanelor fizice, evaziunea fiscală se manifestă frecvent prin nedeclararea veniturilor din chirii și prin nedepunerea declarației privind impozitul pe venit. Un factor important este caracterul informal al multor relații de închiriere, care se bazează pe înțelegeri verbale și nu pe contracte oficiale. În același timp, veniturile din chirii sunt percepute ca fiind instabile sau ocazionale, ceea ce reduce motivația de a le declara. De asemenea, procedura de declarare este adesea considerată complicată. Lipsa de experiență, neclaritatea obligațiilor și teama de a face greșeli pot descuraja contribuabilii.

În ansamblu, aceste explicații evidențiază faptul că nivelul scăzut al conformării fiscale în rândul persoanelor fizice nu este determinat exclusiv de intenția de evitare a obligațiilor legale, ci de contextul cotidian al contribuabililor: factori practici, informaționali și sociali.

Această interpretare este susținută și de rezultatele studiului „Testarea opțiunilor de politici pentru combaterea evaziunii fiscale folosind perspective comportamentale: Rezultate comparative ale experimentelor comportamentale efectuate în Moldova și în Franța” realizat de Expert-Grup în cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova (Lupușor et al., 2020). Împreună cu cercetători internaționali, participanții (studenți) au fost invitați să participe la un joc economic ce simula decizia de declarare a venitului și plata impozitului, o simulare a situației reale. În fiecare rundă, participanții primeau venituri reale și decideau ce sumă declară, știind că există un impozit fix de 40%. Un rezultat important al experimentului a fost că ratele de conformare fiscală între participanții din Moldova și cei din Franța nu au diferit semnificativ, ceea ce sugerează că nivelul de conștientizare a obligațiilor fiscale și capacitatea morală de a respecta taxele în rândul moldovenilor tineri este comparabil cu cea dintr-o țară occidentală.

Totuși, experimentul a evidențiat diferențe semnificative în disponibilitatea de a „denunța” evaziunea observată la alții. Subiecții din Moldova au considerat actul de a raporta un evazionist ca fiind mult mai social inacceptabil decât studenții francezi, ceea ce a dus la o frecvență mult mai redusă a raportărilor. Mai mult, rezultatele studiului au arătat că amenzile și controalele fiscale nu sunt suficiente pentru a garanta conformarea pe termen lung, e nevoie de stimulente psihologice și instituționale, promovarea conformării voluntare și schimbarea normelor sociale privind plata taxelor. De asemenea, s-a constat că persoanele cu venituri mai mari tind să declare mai puțin, iar „bărbații par să se conformeze la rate mai mici decât femeile” (Lupușor et al., 2020, p.17). În cadrul studiului „Tax Compliance Pattern Analysis: A survey-Based Approach” a mai fost demonstrat și că un nivel mai ridicat de educație poate fi asociat cu un nivel mai scăzut de conformare fiscală, sugerând o posibilă utilizare a strategiilor de optimizare fiscală (Surugiu et al., 2025)

Analiza comportamentului contribuabililor din Republica Moldova sugerează că fenomenul evaziunii fiscale nu poate fi redus la o simplă raționalitate economică, ci implică mecanisme psihologice de natură complexă. Un factor determinant este moralitatea fiscală, care acționează ca o barieră internă împotriva neconformării, dar care descurajează atunci când contribuabilul percepe sistemul ca fiind nedrept. Un alt mecanism relevant este *Teoria Prospectelor,* potrivit căreia subiecții resimt plata impozitelor mai degrabă ca pe o pierdere imediată și concretă, decât ca pe o contribuție pentru binele comun al societății (Kahneman & Tversky, 1979). Această percepție este amplificată și

de normele sociale din mediul înconjurător: atunci când un individ constată că cei din jurul său evită plata taxelor fără consecințe vizibile, adoptarea unui comportament similar devine o reacție firească de adaptare.

Nu în ultimul rând, relația dintre contribuabil și autorități joacă un rol esențial în determinarea comportamentului fiscal, influențând direct nivelul de conformare sau neconformare (Surugiu et al., 2025). În cazul Republicii Moldova, percepția răspândită a corupției conduce la concluzia, frecvent întâlnită în rândul cetățenilor, că banii plătiți la stat nu se întorc sub forma unor servicii publice de calitate. Pe lângă aceasta, moștenirea culturală post-sovietică pare să fi cultivat o rezistență psihologică față de autoritatea centrală, în care ocolirea regulilor este uneori privită ca o formă de protest față de sistem decât o încălcare a legii.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În concluzie, studiul psihologiei comportamentului fiscal din Republica Moldova arată că principalii factori motivaționali care determină neconformarea fiscală în Republica Moldova sunt de natură mixtă. Fenomenul evaziunii fiscale este influențat atât de factori economici, cât și comportamentali și instituționali. Analiza modelelor teoretice și unor studii științifice arată că nivelul de conformare fiscală nu depinde exclusiv de sancțiuni, ci de percepțiile contribuabililor asupra echității sistemului fiscal, încrederea în instituții, dar și normele sociale. Prin urmare, măsuri precum: creșterea nivelului de informare a contribuabililor despre obligațiile fiscale, modul în care sunt folosite taxele, reducerea birocrației și complexității îndeplinirii obligațiilor sunt recomandate pentru stabilitatea economică și sustenabilitatea finanțelor publice.

REFERINȚE:

1. Allingham, M. G., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*. https://doi.org/10.1016/0047-2727(72)90010-2
2. Hauptman, L., Žmuk, B., & Dečman, N. (2024). Tax governance in compliance: The role of motivational postures and behavioral intentions. *Problems and Perspectives in Management*. https://doi.org/10.21511/ppm.22(1).2024.40
3. Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*. https://doi.org/10.2307/1914185
4. Kirchler, E. (2007). *The economic psychology of tax behaviour*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511628238
5. Lupușor, A., Romaniuc, R., & Gumene, V. (2020). *Testarea opțiunilor de politici pentru combaterea evaziunii fiscale folosind perspective comportamentale: Rezultate comparative ale experimentelor comportamentale efectuate în Moldova și în Franța*. Expert-Grup. https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1919-testarea-optiunilor-de-politici-pentru-combaterea-evaziunii-fiscale-folosind-perspective-comportamentale
6. Serviciul Fiscal de Stat. (2020). *Programul de conformare a contribuabililor*.
7. Serviciul Fiscal de Stat. (2021). *Programul de conformare a contribuabililor*.
8. Serviciul Fiscal de Stat. (2022). *Programul de conformare a contribuabililor*.
9. Serviciul Fiscal de Stat. (2023). *Programul de conformare a contribuabililor*.
10. Serviciul Fiscal de Stat. (2024). *Programul de conformare a contribuabililor*.
11. Serviciul Fiscal de Stat. (2025). *Programul de conformare a contribuabililor*.
12. Surugiu, M.-R., Vasile, V., Surugiu, C., Mazilescu, C. R., Panait, M.-C., & Bunduchi, E. (2025). Tax compliance pattern analysis: A survey-based approach. *International Journal of Financial Studies*. https://doi.org/10.3390/ijfs13010014

Coordonator științific: ȚURCAN Galina, dr., lect. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
Telefon: + 37322402734
e-mail: turcan.galina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.32
CZU: 005.216.1:[005.915+657.375.3]

FRAMING OF FINANCIAL PERFORMANCE AND THE PERCEPTION OF FINANCIAL STATEMENT USERS

FRAMING-UL REZULTATULUI FINANCIAR ȘI PERCEPȚIA UTILIZATORILOR SITUAȚIILOR FINANCIARE

DORMENCO Lidia , studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: dormenco.lidia@ase.md

Abstract: *The presentation of financial results plays a crucial role in economic decision making, as framing can significantly influence users perceptions even when accounting information is objective. This study investigates how framing financial outcomes as profit (positive frame) or loss (negative frame) affects the evaluation of company performance and decision making by users of financial statements. A mixed method approach was applied, combining theoretical analysis of prospect theory and behavioral finance with the analysis of an empirical experiment. A sample of sixty participants, including economics students and junior accountants, was divided into two groups, each receiving the same financial information presented in a different frame. The results reveal a significant framing effect: participants exposed to the profit frame assessed company performance more positively and were more likely to make favorable investment decisions, while those exposed to the loss frame adopted more cautious evaluations. Financial accounting experience reduced but did not fully eliminate susceptibility to framing. These findings underscore the importance of acknowledging cognitive biases in financial reporting and highlight the need for careful communication of financial information. Awareness of framing effects can enhance decision making, improve transparency, and reduce the risk of misinterpretation of financial results.*
Key words: financial framing, decision making, financial statement users, perception, behavioral finance.
JEL CLASSIFICATION: D81, D03, A12

INTRODUCERE

Prezentarea rezultatelor financiare este esențială pentru luarea deciziilor economice corecte. Deși cifrele contabile sunt obiective, modul în care acestea sunt prezentate poate influența semnificativ percepția utilizatorilor situațiilor financiare. Practic, într-o firmă, nu contează doar cât de mari sunt cifrele din tabel, ci și cum alegi să le prezinți celor care investesc bani. Dacă un manager prezintă o scădere a profitului ca pe un eșec total, investitorii vor avea o percepție nefavorabilă și vor declanșa aversiune față de risc, dar dacă o prezintă ca pe o „etapă de investiții pentru viitor", aceasta previne sau neutralizează reacțiile negative.

În realitate, majoritatea oamenilor care se uită pe un raport financiar nu au timp sau răbdare să analizeze fiecare rând din bilanț. Ei caută concluzii rapide. Din acest motiv, managerii au o putere foarte mare prin felul în care scriu introducerea unui raport sau cum aleg să scoată în evidență anumite date. Este un fel de strategie de imagine: poți să spui adevărul, dar să îl spui în așa fel încât firma să pară mai sigură decât este sau, din contră, să pară că trece printr-o criză, deși situația este sub control. Totul depinde de cuvintele folosite în jurul numerelor.

Efectul de framing, un concept din psihologia deciziei, arată că aceeași informație poate fi interpretată diferit dacă este formulată ca profit sau pierdere. Această influență poate afecta deciziile investitorilor, managerilor sau creditorilor, chiar și atunci când informația contabilă este corectă.

Obiectivele cercetării:

- Analizarea modului în care framing-ul rezultatului financiar afectează percepția utilizatorilor.
- Identificarea implicațiilor practice pentru raportarea financiară.
- Propunerea de recomandări pentru reducerea efectelor cognitive asupra deciziilor economice.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Cercetarea se fundamentează pe Teoria Prospectului (Kahneman & Tversky, 1979), care demonstrează cum aversiunea față de pierdere distorsionează evaluarea rezultatelor economice. Lazari et al. (2025) evidențiază că informația contabilă este un instrument de comunicare vital, a cărui reprezentare fidelă condiționează calitatea procesului decizional. Totuși, Hirshleifer și Teoh (2003) arată că atenția limitată a utilizatorilor îi face vulnerabili la modul de prezentare a datelor, indiferent de obiectivitatea acestora. Conceptul de contabilitate mentală propus de (Thaler, 2015) explică modul în care contextul influențează clasificarea informațiilor, în timp ce (Libby & Tan 1994) subliniază că experiența profesională doar diminuează, fără a anula, impactul acestor distorsiuni.

Cercetarea se bazează pe o abordare teoretico-analitică, fundamentată pe analiza literaturii de specialitate. Au fost examinate lucrări relevante privind efectul de framing și teoria prospectului. A fost analizat un model experimental de tip scenariu, preluat din literatura de specialitate, care ilustrează prezentarea aceleiași informații financiare în două cadre: pozitiv și negativ. Pe baza acestui model, a fost realizată o analiză comparativă a rezultatelor prezentate în studii, pentru a evidenția modul în care framing-ul influențează percepția și deciziile utilizatorilor situațiilor financiare.

Actualmente, framing-ul este interpretat ca un proces cognitiv prin care simpla schimbare a formei de comunicare a datelor poate genera schimbări majore în comportamentul utilizatorilor. Există mai multe teorii fundamentale care explică acest fenomen:

Fenomenul de framing a fost fundamentat teoretic de (Kahneman & Tversky 1979) prin Teoria Prospectului, care demonstrează că indivizii evaluează rezultatele prin raportare la un punct de referință, resimțind pierderile mai intens decât câștigurile echivalente, asimetrie cunoscută sub denumirea de aversiune față de pierdere. Această teamă de a pierde ne spune ceva foarte important despre noi: ne doare mult mai tare să pierdem 100 de lei decât ne bucurăm atunci când îi câștigăm. În contabilitate, asta înseamnă că un investitor care vede un raport axat pe „pierderi” va avea o reacție negativă imediată. Chiar dacă firma o duce bine, simplul fapt că rezultatul e prezentat sub nivelul așteptărilor face ca riscul să pară mult mai mare decât este în realitate. Pur și simplu, creierul nostru intră într-o stare de alertă când vede cuvântul „pierdere”.

Tversky și Kahneman au extins această perspectivă, demonstrând că formularea alternativelor decizionale în termeni de câștig sau pierdere generează preferințe sistematic diferite, chiar și atunci când variantele sunt echivalente din punct de vedere matematic. (Kahneman, 2011) integrează aceste descoperiri în cadrul mai larg al teoriei sistemelor cognitive duale, subliniind rolul gândirii rapide, intuitive (Sistemul 1) în procesarea informațiilor financiare. Kahneman explică faptul că avem două „sisteme” de gândire. Sistemul 1 este cel rapid, care ia decizii pe bază de instinct, în timp ce Sistemul 2 este cel lent, care analizează logic. Problema e că Sistemul 1 vede cuvintele și culorile dintr-un raport înaintea cifrelor. Dacă un raport e plin de termeni optimiști, Sistemul 1 trimite un semnal de încredere, iar Sistemul 2 (cel care ar trebui să verifice cifrele) devine leneș și acceptă concluzia fără să mai calculeze dacă profitul acela e real sau doar „de fațadă”.

Hirshleifer și Teoh au aplicat perspectiva comportamentală în contextul raportării financiare, demonstrând că atenția limitată a investitorilor îi face susceptibili la modul de prezentare a informațiilor din situațiile financiare. (Libby & Tan, 1994) au evidențiat că, deși experiența profesională reduce susceptibilitatea la distorsiuni cognitive, aceasta nu o elimină complet concluzie confirmată și de rezultatele prezentului studiu. Thaler adaugă o perspectivă complementară prin conceptul de contabilitate mentală, arătând că indivizii clasifică și evaluează informațiile financiare în funcție de contextul de prezentare, nu doar de valoarea lor obiectivă. Analiza literaturii evidențiază, de asemenea, că principiile contabile prevăzute de standardele internaționale de raportare financiară (IFRS) vizează obiectivitatea și neutralitatea informației, însă nu pot elimina complet efectele psihologice ale modului de prezentare asupra procesului decizional al utilizatorilor.

Pentru a examina impactul framing-ului asupra evaluării performanței financiare, am examinat un model experimental de tip scenariu, realizat de (Libby & Tan, 1994). Acest experiment, se fundamentează pe prezentarea aceleiași situații financiare în două variante alternative: una

formulată în termeni de profit (cadru pozitiv) și cealaltă formulată în termeni de pierdere (cadru negativ), după cum este ilustrat în Figura 1.

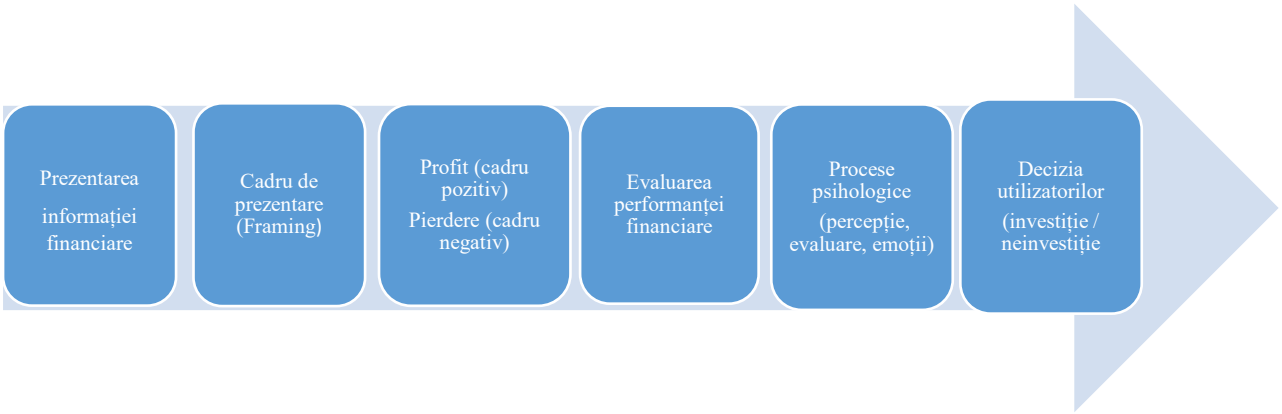

Figura 1. Efectul framing-ului asupra percepției rezultatelor financiare
Sursa: elaborat de autor în baza *(Hirshleifer & Teoh, 2003)*

Modelul experimental dat are în vedere un eșantion teoretic format din 60 de participanți, incluzând studenți în domeniul economic și contabili juniori, categorie frecvent analizată în studiile comportamentale datorită nivelului comparabil de cunoștințe financiar-contabile. Participanții sunt împărțiți în două grupuri distincte, fiecare grup analizând una dintre variantele de prezentare a informațiilor financiare. Această dimensiune a eșantionului și structura sa sunt inspirate din metodologia experimentală stabilită de Libby și Tan, fiind considerate optime pentru a asigura rigoarea statistică în testarea distorsiunilor cognitive în context contabil.

Instrumentul de cercetare utilizat este un chestionar structurat, care urmărește evaluarea percepției asupra performanței entității și formularea unor decizii investiționale simulate. Acest instrument urmează modelul de analiză propus de (Hirshleifer & Teoh, 2003), axat pe modul în care atenția limitată a utilizatorilor îi face vulnerabili la forma de prezentare a indicatorilor. Răspunsurile obținute permit compararea reacțiilor celor două grupuri în funcție de cadrul de prezentare a informației. În etapa finală, este avută în vedere o analiză cantitativă a rezultatelor, prin compararea mediilor scorurilor obținute de cele două grupuri, pentru a evidenția existența unor diferențe semnificative generate de efectul de framing.

Tabelul 1. Influența prezentării datelor și a expertizei asupra percepției financiare

Indicator analizat	Efectul cadrului de prezentare	Rolul experienței profesionale	Scorul mediu (Cadrul Pozitiv vs Negativ)
Evaluarea performanței	Creștere de 20% a scorului mediu în contextul profitului	Efect diminuat, dar persistent în rândul specialiștilor	5.8 vs 4.8
Percepția stabilității	Evaluare semnificativ mai favorabilă a stabilității entității	Filtru cognitiv care diminuează intensitatea distorsiunilor	6.1 vs 4.9
Decizia investițională	Predispoziție ridicată spre formularea unor decizii favorabile	Tendință sporită spre obiectivitate odată cu avansarea în carieră	72% vs 45%

Sursa: elaborat de autor în baza (Kahneman & Tversky 1979); (Hirshleifer & Teoh, 2003)

Analiza acestor date confirmă faptul că prezentarea informației influențează procesul cognitiv de evaluare, chiar și atunci când indicatorii economici sunt identici. Subiecții expuși cadrului pozitiv au evaluat entitatea ca fiind mai stabilă, manifestând o predispoziție sporită pentru formularea unor decizii investiționale favorabile. Referitor la impactul expertizei, rezultatele demonstrează că experiența profesională acționează ca un factor de moderare, diminuând, însă fără a anula, vulnerabilitatea la distorsiuni cognitive (Hirshleifer & Teoh, 2003).

CONCLUZII/RECOMANDĂRI.

Studiul evidențiază faptul că efectul de framing reprezintă un factor psihologic relevant în procesul decizional financiar, influențând percepția utilizatorilor asupra performanței financiare, chiar și atunci când informațiile contabile sunt identice și respectă principiile de obiectivitate (Tversky & Kahneman, 1981). Prezentarea rezultatelor financiare în termeni de profit sau pierdere poate conduce la evaluări diferite și la decizii economice distincte. Din datele pe care le-am analizat, am observat că obiectivitatea în economie este greu de atins în practică. Atâta timp cât rapoartele financiare sunt citite de oameni, și nu de mașini, emoțiile și instinctele vor influența mereu rezultatul final. În experimentul pe care l-am făcut, am văzut cum simpla schimbare a textului a crescut încrederea celor din grup cu peste 20%, deși firma nu avea în realitate niciun leu în plus. Asta ne arată o problemă serioasă: dacă o simplă frază scrisă mai frumos poate mișca sume mari de bani pe piață, înseamnă că nu e de ajuns ca cifrele să fie corecte. Este la fel de important ca ele să fie prezentate neutru, fără să încerce să „fure” o reacție pozitivă de la cel care citește.

Totodată, cercetarea arată că experiența financiar-contabilă reduce impactul efectului de framing, însă nu îl elimină complet (Libby & Tan, 1994), ceea ce confirmă persistența distorsiunilor cognitive în interpretarea informațiilor financiare. Se recomandă ca preparatorii situațiilor financiare să fie conștienți de efectele psihologice ale modului de prezentare și să adopte un limbaj neutru, echilibrat, în concordanță cu principiile IFRS privind neutralitatea și reprezentarea fidelă.

Prin urmare, integrarea perspectivei psihologice în analiza raportării financiare contribuie la o mai bună înțelegere a comportamentului decizional și la îmbunătățirea calității deciziilor economice, subliniind necesitatea educației financiare continue pentru utilizatorii situațiilor financiare.

REFERINȚE:

1. Hirshleifer, D., & Teoh, S. H. (2003). Limited attention, information disclosure, and financial reporting. Journal of Accounting and Economics, 36(1–3), 337–386.
2. Kahneman, D. (2011). Thinking, fast and slow. Farrar, Straus and Giroux.
3. Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. Econometrica, 47(2), 263–291.
4. Lazari, L., Iavorschi, I., & Bajan, M. (2025). Informația contabilă: abordări conceptuale și impactul asupra deciziilor economice. Revista de Științe Socioumane, 49(1), 78–91. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/78-91_5.pdf
5. Libby, R., & Tan, H.-T. (1994). Modeling determinants of audit expertise. Accounting, Organizations and Society, 19(8), 701–716.
6. Thaler, R. H. (2015). Misbehaving: The making of behavioral economics. W. W. Norton & Company.
7. Tversky, A., & Kahneman, D. (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. Science, 211(4481), 453–458.

Coordonator științific: ȚURCAN Galina, dr. lector universitar
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 22402734
e-mail: turcan.galina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.33
CZU: 005.32:657.4

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL ACTIVITIES: KEY CHALLENGES

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

STERBET Anastasia, studentă, specialitatea: CON
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 60 19 12 35
e-mail author: sterbet.anastasia@ase.md

Abstract: *This article examines the psychological aspects of accounting and analytical activities and their impact on professional performance and decision-making quality. Accounting specialists operate under conditions of high responsibility, strict deadlines, information overload, and continuous regulatory changes, which significantly increase psychological pressure. The study analyzes key psychological factors such as attention, stress resistance, emotional burnout, and their influence on the accuracy of accounting information and analytical judgments. Based on the analysis of secondary empirical studies, the paper demonstrates that occupational stress and burnout reduce concentration, impair professional judgment, and increase the risk of errors. The article also highlights personal and organizational measures aimed at reducing psychological strain and improving the effectiveness of accounting and analytical work.*
Key words: *psychological factors, accounting, decision-making processes, stress*
JEL CLASSIFICATION: D83, M41

ВВЕДЕНИЕ

Современная учетно-аналитическая деятельность играет ключевую роль в системе управления предприятием. Именно благодаря бухгалтерскому учету и экономическому анализу формируется достоверная информация, необходимая для принятия управленческих решений, планирования, контроля и оценки эффективности деятельности организации. От точности и своевременности учетно-аналитической информации зависит не только финансовое благополучие предприятия, но и его репутация перед государственными органами, партнерами и инвесторами.

Однако в центре учетно-аналитического процесса находится человек — бухгалтер или аналитик, который ежедневно сталкивается с большими объемами информации, высокой степенью ответственности и необходимостью работы в условиях жестких сроков. Эти факторы напрямую связаны с психологической нагрузкой, которая может оказывать значительное влияние на качество выполняемой работы. Концентрация внимания, стрессоустойчивость, умение работать в условиях неопределенности и давления становятся не менее важными профессиональными компетенциями, чем знание нормативно-правовой базы и учетных стандартов.

Проблема психологической составляющей учетно-аналитической деятельности обостряется в условиях постоянных изменений законодательства, внедрения цифровых технологий, возрастающей конкуренции и растущих требований к качеству отчетности. Наряду с профессиональными знаниями от специалистов требуется высокий уровень адаптивности, умение управлять собственными эмоциями и предотвращать профессиональное выгорание. Таким образом, изучение психологических аспектов деятельности бухгалтера и аналитика необходимо для формирования комплексного понимания профессии и поиска путей повышения ее результативности.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Учетно-аналитическая деятельность (УАД) - организованный процесс, направленный на получение, обработку и интерпретацию информации о хозяйственной деятельности предприятия, необходимой для эффективного управления. Она выполняет ключевую роль в системе управления, так как формирует основу для принятия решений на всех уровнях управления. (Kozliuc N., 2011)

Сущность УАД заключается в том, что она обеспечивает менеджмент достоверной, своевременной и систематизированной информацией, позволяющей:

- осуществлять контроль за хозяйственными процессами;
- выявлять факторы, влияющие на эффективность деятельности;
- прогнозировать развитие событий;
- формировать стратегические и тактические управленческие решения.

Функции учетно-аналитической деятельности:

Учётная функция - заключается в фиксации хозяйственных операций в установленной форме, в соответствии с действующими стандартами и нормативами (например, бухгалтерскими стандартами). Она обеспечивает основу для анализа, создавая первичную базу данных, на которой строятся все последующие этапы управления.

Аналитическая функция - осуществляется посредством обработки и анализа собранных данных. Цель аналитической функции — выявление тенденций, закономерностей, отклонений и причин их возникновения. Примеры: анализ себестоимости продукции, рентабельности, динамики продаж, эффективности использования ресурсов.

Контрольная функция - заключается в проверке правильности и полноты информации, достоверности учётных данных, соответствия хозяйственных операций нормативным требованиям. Контрольная функция помогает предотвратить ошибки, нарушения и злоупотребления в хозяйственной деятельности.

Информационная функция - предусматривает формирование отчётности и предоставление информации руководству и заинтересованным сторонам (акционерам, инвесторам, кредиторам и др.). Эта функция обеспечивает основу для принятия решений на стратегическом, тактическом и оперативном уровнях управления. (Kozliuc N., 2011)

Психологические факторы, влияющие на работу бухгалтера и аналитика

Деятельность бухгалтера и аналитика относится к числу интеллектуально напряжённых видов труда, требующих высокой концентрации внимания, точности и ответственности. Эффективность их работы во многом определяется не только профессиональными знаниями, но и психологическими характеристиками личности, влияющими на способность к принятию решений, устойчивость к стрессу и сохранение работоспособности в условиях интенсивных нагрузок.

- Внимание и концентрация - работа бухгалтера требует максимальной сосредоточенности и точности, поскольку любая ошибка в расчётах или интерпретации данных может повлечь финансовые потери для предприятия.
- Стрессоустойчивость - способность сохранять эмоциональное равновесие и эффективность деятельности в условиях психологического давления, дедлайнов и повышенной ответственности.
- Эмоциональное выгорание - состояние психического и физического истощения, возникающее вследствие длительного воздействия профессиональных стрессоров. Для бухгалтеров оно проявляется в утрате интереса к работе, снижении концентрации, эмоциональной холодности, апатии и раздражительности. (Azzem Ozkan, Mahmut Ozdevecio˘glu, 2013)

В рамках данной работы практическая часть построена на методе анализа вторичных данных, полученных из уже проведённых научных исследований. Такой подход позволяет систематизировать и обобщить результаты ранее выполненных эмпирических работ, выявить

общие закономерности, тенденции и факторы, определяющие психологическую нагрузку в профессиональной деятельности бухгалтеров и аудиторов.

Исследование 1. Профессиональный стресс и выгорание у бухгалтеров (Azzem Ozkan & Mahmut Ozdevecioğlu, 2013)

В исследовании «*The effects of occupational stress on burnout and life satisfaction: a study in accountants*» анализировались взаимосвязи между профессиональным стрессом, выгоранием и удовлетворённостью жизнью у 217 бухгалтеров в Турции.

Результаты показали, что высокая нагрузка и эмоциональное давление приводят к росту эмоционального истощения и снижению удовлетворённости работой. Выгорание проявлялось через потерю интереса к профессии и склонность к механическому выполнению задач.

Эти данные подтверждают, что стресс является ключевым фактором снижения качества учётно-аналитической информации, поскольку уставший специалист чаще допускает ошибки и теряет способность к концентрации внимания.

Исследование 2. Психологические факторы и качество аудита (Murad Abuaddous et al., 2018)

В работе *Burnout and Auditor's Judgment Decision Making* (Academy of Accounting and Financial Studies Journal, 2018) рассматривалось влияние выгорания аудиторов на их профессиональные суждения. Выявлено, что эмоциональное истощение снижает способность аудиторов объективно оценивать риски и принимать взвешенные решения. Испытуемые с высоким уровнем выгорания чаще демонстрировали «упрощённое» мышление и избегали анализа альтернативных сценариев. Данное исследование важно тем, что показывает когнитивные последствия психологической нагрузки — ухудшение аналитического мышления и искажение профессиональных суждений.

Исследование 3. Рабочая нагрузка и стресс у аудиторов (Ni Wayan Rustiarini, 2021)

В работе «*Job Stress among Auditors: Antecedents and Consequences to Dysfunctional Behavior*» исследовались источники стресса у аудиторов Индонезии. Основные стрессоры: давление сроков, сложность заданий, объём отчётности и контроль со стороны руководства. Обнаружено, что чрезмерная нагрузка ведёт к снижению качества работы: аудиторы начинают пропускать необходимые процедуры, принимать поспешные решения или сокращать проверочные этапы. Таким образом, психологическое давление трансформируется в профессиональные ошибки, что подтверждает важность учёта человеческого фактора в аудиторском процессе.

Вышеприведенные исследования доказывают, что бухгалтеры и аудиторы работают в условиях постоянного стресса и высоких нагрузок, поэтому, развитие личных качеств и принятие релевантных организационных мер являются ключевыми аспектами в обеспечении качества работы и благосостояния сотрудников.

Методы снижения психологической нагрузки в учётно-аналитической деятельности:

1. Личностные методы

Во-первых, развитие стрессоустойчивости способствует снижению негативных последствий длительного напряжения. Как отмечают исследователи, у сотрудников с более высоким уровнем устойчивости к стрессу ниже риск выгорания, выше чувство удовлетворенности работой и лучше качество аналитической работы.

Во-вторых, навыки тайм-менеджмента (управление временем, приоритизация задач, блоки времени) позволяют более разумно распределять рабочую нагрузку, уменьшать ощущение спешки и «гонки дедлайнов». Например, специалисты советуют разбивать крупные задачи на этапы, планировать, избегать переключений между задачами, минимизировать отвлекающие факторы.

В-третьих, эмоциональная саморегуляция предполагает умение контролировать собственную эмоциональную реакцию на стрессоры, применять техники успокоения, дыхательные упражнения, или делать паузы. Это помогает сохранить концентрацию, снизить тревожность и усталость.

2. Организационные меры

Наряду с личностными ресурсами важны организационные меры, которые создают такую среду работы, где нагрузка распределена рационально и психологические риски минимизированы. Одна из мер – распределение обязанностей и делегирование: когда задача разбивается, назначаются адекватные ресурсы, количество задач на одного специалиста не превышает разумные пределы, уменьшается перегрузка.

Вторая мера – автоматизация процессов и внедрение технологий: использование программного обеспечения, которое позволяет сократить рутинную часть отчётности, документирования, ускорить операции. Таким образом высвобождается время и умственные ресурсы, что снижает ощущение постоянной спешки.

Третья мера – обучение персонала не только техническим аспектам учёта и аудита, но и навыкам управления стрессом, эмоциональной грамотности, тайм-менеджмента; а также повышение автономии сотрудника и его контроля над задачами. Исследование показывает, что чем выше автономия и возможность применять свои навыки, тем меньше отрицательных последствий от высокой нагрузки. (Sue A. Cooper, David J. Emerson, 2021)

ВЫВОД

Проведённое исследование позволило всесторонне рассмотреть психологическую составляющую учётно-аналитической деятельности и определить её ключевую роль в эффективности профессионального функционирования бухгалтеров и аналитиков. Анализ теоретических источников и вторичных эмпирических данных показал, что психологическая нагрузка в этой сфере имеет комплексный характер и формируется под воздействием множества факторов: высокой ответственности за достоверность информации, жёстких сроков отчётности, изменений нормативно-правовой базы, объёмов обрабатываемых данных и монотонности работы.

Выявлено, что хроническое психоэмоциональное напряжение приводит к эмоциональному выгоранию, снижению концентрации, ошибкам в отчётности и ухудшению аналитического мышления. В то же время наличие развитых личностных и организационных ресурсов – стрессоустойчивости, навыков тайм-менеджмента, эмоциональной саморегуляции, а также эффективной корпоративной культуры и этики – способствует повышению устойчивости специалистов к стрессу и улучшает качество их деятельности.

Таким образом, психологическая составляющая является не второстепенным, а определяющим элементом профессиональной надёжности и эффективности учётно-аналитических работников.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Azzem Ozkan, Mahmut Ozdevecio˘glu *«The effects of occupational stress on burnout and life satisfaction: a study in accountants»* (2013) стр. 2785–2798 https://link.springer.com/article/10.1007/s11135-012-9688-1
2. Kozliuc N., *«Теоретические аспекты формирования учетно-аналитического комплекса»* (2011) https://dis.ru/library/701/34828
3. Murad Abuaddous, Hanady Bataineh, Enas Alabood *«Burnout And Auditor's Judgment Decision Making: An Experimental Investigation Into Control Risk Assessment»* (2018) https://www.abacademies.org/articles/Burnout-and-Auditors-Judgment-Decision-Making-1528-2635-22-4-254.pdf
4. Ni Wayan Rustiarini, Gede Cahyadi Putra, Made Purba Astakoni *«Job Stress among Auditor: Antecedents and Consequences to Dysfunctional Behavior»* (2021). Стр. 142-154 https://jurnal.febumi.id/index.php/ATESTASI/article/view/46/18
5. Sue A. Cooper, David J. Emerson *«Enhancing Employee Resilience»* (2023) https://www.cpajournal.com/2023/02/01/enhancing-employee-resilience

Coordinator științific: ȚURCAN Galina, dr., lector univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: (022) 402-815
e-mail**:** turcan.galina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.34

CZU: 005.52:005.953

ANALYSIS OF THE PERSONNEL RECRUITMENT PROCESS WITHIN THE ORGANIZATION

ANALIZA PROCESULUI DE RECRUTARE A PERSONALULUI ÎN CADRUL ORGANIZAȚIEI

RAZMERIȚA Cristina, studentă, specialitatea: Business și administrare
Academia de studii economice a Moldovei, Republica Moldova, Chișinău,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, MD-2005, www.ase.md
e-mail autor: razmerita.cristina@ase.md

Abstract: *The development of the company always begins with human resources management. A close bond in the team of employees forms that professional force that tends to present an efficient work, oriented to define the performance of the enterprise. The company organizes flexible policies through efficient ways, effectively in the process of attracting candidates, its role is to provide precise and clear conditions to obtain human resources with potential, capable of bringing about a change in the organization. Personnel recruitment follows a direction of promotion and training that lays the foundations for the integration of organizational culture, but its results depend on how social sources are used efficiently. The purpose of this study is to define the concept of personnel recruitment through the first human resources management and to represent the process implemented within an organization, to optimize the number of qualified people who apply for the vacant position*
Keywords: *human resources, enterprise, staff recruitment, solution*
JEL CLASSIFICATION: J23, M12, M51

INTRODUCERE

Într-o lume dinamică, afacerile de succes devin sursa de schimbare pe piața economică şi socio-culturală. Succesul oricărei companii rezultă din dezvoltarea unei culturi organizaționale care la rândul ei își promovează politica de formare şi instruire ce tinde spre responsabilități şi direcții într-un progres profesional a personalului. O strategie eficientă pentru această progresare menține esențial productivitatea la locul de muncă şi îndeplinește misiunea organizației în continuă creștere.

CONȚINUT DE BAZĂ

Transformarea organizației este evidentă după modul ei de a deveni tot mai pronunțată în sfera managerială a resurselor umane. Imaginea sa publică prinde valoare într-o strategie de recrutare, deoarece această strategie vorbește în sine despre cultura organizațională a business-ului respectiv. În fața schimbărilor un personal calificat rămâne tot mai relevant pentru o creștere continuă a organizației care dorește să rămână competitivă pe piața muncii (C. Ilciuc, 2021). Pentru a-şi menține sau pentru a-şi dezvolta politica de creștere profesională a personalului întreprinderii, organizația trebuie să investească activ în evaluarea competențelor, un element mai mult important într-un mediu care se află în continuă schimbare (Bîrcă A. 2013, p. 30).

Scopul aceste cercetări este de a oferi o definiție asupra conceptului de recrutare a personalului, de a identifica factorii ce optimizează fluxul de recrutare şi de a examina strategic capacitatea eficientă de atragere a candidaților pentru o analiză generală în procesul de realizare a ocupării locurilor de muncă.

Analizând literatura de specialitate, putem menționa că recrutarea reprezintă procesul de atragere a unui număr suficient de candidați calificați pentru a ocupa poziții vacante într-o organizație, utilizând metode şi surse adecvate. Acțiunea de recrutare se desfășoară în mod sistematic şi continuu, fiind bazată nu doar pe necesitatea înlocuirii celor care părăsesc întreprinderea din diferite motive (invaliditate, boala, fluctuație, migrație) dar și pe asigurarea unor posturi noi create și dezvoltate în

interiorul organizației. Pentru a obține alternative de alegere, firma trebuie să găsească persoanele care corespund imaginii potrivite de ocupare a unui post (Bîrcă A. 2013, p. 49). Aici apare problema de căutare, unde şi în ce mod firma poate găsi persoanele de care au nevoie. Acțiunea include analiza celor 3 grupe de populație în care oamenii sunt disponibili pentru selecție şi anume populația aptă de muncă, populația solicitantă şi mulțimea celor recrutați (Baieșu M. 2003, p. 74-75).

Populația aptă de muncă orientează firma obiectiv spre un număr mare de solicitanți care poate fi contactat în diferite moduri: prin contactul cu instituții de învățământ, publicitate în ziare, radio sau la televiziune, internet, publicitate orală, târgurile locurilor de muncă, agenții de recrutare.

Populația solicitantă este populația în care sursele de recrutare se limitează la un anumit nivel de pregătire şi formare profesională, cum ar fi studenți sau absolvenți ai anumitor instituții de învățământ. Specificul acestui tip de populație este influențat total de 4 aspecte decizionale ale managementului resurselor umane, acestea au la bază modalități de recrutare prin: avertizarea solicitanților potențiali prin publicitate, claritatea cerințelor privind calificarea solicitanților, informarea despre conținutul mesajului de recrutare și perioada prin care se stabilesc procedurile administrative, pentru folosirea dosarelor unor solicitanți în procesul de recrutare.

Mulțimea celor recrutați reprezintă numărul de solicitanți din care se va face selecția. Mărimea numărului de solicitanți poate fi afectată de diferiți factori în sensul extinderii sau restrângerii acestui număr. Extinderea arată un număr mare de oameni atrași în proces pentru a fi aleşi pe unii din ei. Procesul se începe cu anunțul de pe rețelele de socializare, când organizația observă cunoştințe insuficiente sau angajați ce duc lipsă de potențial uman, încurajând astfel și prin evenimente / târguri de carieră sau publicități care orientează în special candidații pasivi. În situații de diversificări, atunci când profilul căutat este prea restrict pentru oameni și aceștia respectiv nu aplică, recrutorii pot reduce sau modifica criteriile la un nivel de posibilă încurajare de aplicare pentru candidați (de exemplu, se acceptă şi un an de experiență pe când strict se cere 3 ani). Spre deosebire de extindere, restrângerea descrie eliminarea persoanelor care nu corespund criteriului de aplicare, în general, care nu corespund profilului, pentru a rămâne și respectiv, a ieşi cu alternative ideale la angajare. Eliminarea se începe cu CV-ul, se elimină cei care nu sunt pe segment obligatoriu și nu îndeplinesc criteriul care se cere cum ar fi locație, studii ş.a., evaluarea pentru numărul de candidați rămași, aceştia fiind puși să treacă probe practice sau teste de personalitate pentru a defini punctajul de trecere sau respingere. În final, după anumite discuții, interviuri propriu-zise, se verifică referințele pentru semnarea contractului cu cel mai bun candidat. Recrutarea poate avea un caracter permanent sau se poate realiza numai atunci când apare o anumită necesitate, astfel fiind necesară și pentru a păstra contactul cu sursele externe chiar și atunci când întreprinderea se află în perioada de reducere a angajaților.

Modalitatea de recrutare a personalului se definește printr-un scop principal, cât de corect este aleasă sursa din care se va recruta persoana potrivită. Fiindcă aceasta necesită persoane calificate, depinde în ce direcție va fi reclamat locul vacant. Consultând o sursă de recrutare, se poate de analizat obținerea informațiilor posibile, despre care ar fi numărul suficient de candidați care vor acoperi cheltuieli admisibile dacă se va utiliza această sursă. Fiecare sursă de recrutare este influențată și parțial limitată, respectiv fiind caracterizată de avantaje și dezavantaje (Baieșu M. 2003, p. 81-82).

Publicitatea în ziare este un contingent foarte larg de cititori, circulând rapid în decurs de 48 ore, deși oferă puține informații despre post, pe lângă aceasta şi mulți dintre cititori nu-și caută de lucru, de astfel necesită cheltuieli suplimentare.

Publicitatea la radio transmite rapid anunțul îndeplinind în același timp funcția de atragere a păturii sociale într-un anumit timp al zilei. Această sursă este mai costisitoare din punct de vedere a costului cât și a segmentului social, deoarece anunțul durează puțin timp și ascultătorul poate cu greu să memorizeze detaliile sau chiar şi să comute aparatul la alt post la mijlocul anunțului.

Instituțiile de învățământ sunt sursa principală de atragere a unui flux permanent de oameni tineri, care îşi caută de lucru, sursa e binevenită pentru recrutarea muncitorilor temporari, sezonieri. Aici dezavantajele sunt că aceste persoane tinere deseori nu au experiență în muncă, ei cu greu se pot acomoda cu viața de serviciu şi pregătirea lor poate lua mult timp.

Cea mai simplă formă de recrutare este publicitatea orală, o rețea a cunoştințelor în care rezultatele sunt influențate de subiectivismul celor la care se apelează organizația. Nu cere costuri, decurge foarte repede şi comod. Se aplică în relații apropiate cum ar fi prietenii, rudele, persoanele cunoscute care pot îmbunătăți starea morală a personalului. Însă, persoanele apropiate nu sunt întotdeauna persoanele cele mai potrivite, deoarece pot apărea situații de conflict între grupuri.

Recrutarea resurselor umane poate fi internă şi externă, diferența constă doar în ceea că în interior nu se angajează din exterior, ci doar are loc o schimbare de post, fie pe plan orizontal, fie pe plan vertical. Recrutarea internă presupune o observare a angajaților de către manageri, pe o anumită perioadă de timp, pentru a evalua potențialul fiecăruia și performanțele specifice funcției. Aici, abilitățile candidatului sunt cunoscute, dar acestea nu garantează o acomodare la noua funcție dacă sunt limitate şi necesită mult timp ca să fie dezvoltate (C. Manole, 2022, p. 55). O astfel de promovare, de asemenea provoacă şi apariția posturilor vacante în lanț pentru ca posturile care rămân libere să fie ocupate. Promovarea angajaților pentru funcții libere este în special o motivație pentru aceştia (Stanciu Ş. 2001, p. 41). Organizația trebuie să folosească rațional sursele de recrutare, mai ales într-un mediu cu schimbări rapide şi condiții competitive, spre exemplu, în cazul dat, să pună accent pe sursele externe formale sau informale (P. Burloiu, 1997, p. 15). Promovarea internă este specifică pentru organizațiile care acționează în medii cu schimbări mai lente. În general, recrutarea se plănuiește cu scopul de a o orienta spre realizarea cerințelor planului forțelor de muncă (P. Burloiu, 1997, p. 13). Planul prevede realizarea numărului de persoane, pe categorii, necesar întreprinderii să ocupe posturi pentru dezvoltare până la sfârșitul perioadei stabilite în el. Îndeplinirea acestuia este efectuată de recrutori (Cebanu L. 2022, p 45). Recrutorii la rândul său primesc informații furnizate de la managerul angajator, privind cerințele procesului pentru tentarea candidaților în dorința proprie de a ocupa fiecare post. De asemenea, pe baza planului de recrutare, ei îşi intocmesc propriul lor plan de contactări pentru analiza coeficientului de succes (Baieșu M. 2003, p. 84). Numărul celor selectați, de regulă, trebuie să fie mai mare decât numărul de posturi, altfel organizația trebuie fie să lase unele posturi neocupate, fie să-i angajeze pe toți candidații. Recrutorul informează managerul angajator, în proces, despre situația candidaților şi are obligația ca în final, în timp cât mai scurt, să informeze candidații printr-o scrisoare în care să le comunice decizia luată. Persoanele care sunt în căutare unui loc de muncă întotdeauna încep cu imaginea despre sine la o întreprindere. Și anume pe primul pilon, dintre instrumentele de autoreprezentare se identifică cel mai important CV-ul, care caracterizând imaginea candidatului, formează impresia la primul său contact cu conducerea.

Am efectuat o analiză a întreprinderii Coca-Cola HBC S.R.L. din Moldova, pentru a analiza procesul de recrutare în cadrul organizației. Făcând un experiment de depunere a candidaturii pentru stagiu de practică prin intermediul platformei oficiale de căutare pentru ocuparea locurilor de muncă, am ajuns la etapa selectării, unde participarea a fost urmată de o evaluare online a abilităților printr-un test sau exercițiu de personificare. Întreprinderea motivează şi promovează oamenii să aplice prin oferirea unei game de recompense şi beneficii, care variază în funcție de locația acestora. Printre acestea se numără dezvoltarea personală de neegalat, lucru cu branduri emblematice, proiecte cu impact, orar flexibil şi zile libere suplimentare, tehnologie de ultimă generație şi bonusuri anuale.

După unele cercetări analitice, am observat că entitatea, pe lângă colectarea datelor cu caracter personal direct de la candidat, de la terți sau din surse publice, și prelucrarea lor pentru a evalua aplicarea înainte de încheierea contractului individual de muncă, aceasta evaluează potrivirea candidatului în coerență cu informațiile furnizate de către acesta la solicitarea operatorului de date. Organizația cere informații precum date de contact, detalii privind aplicarea în vederea angajării, obține informații despre interviu și evaluare, cum ar fi înregistrări video şi audio ale interviurilor online, rezultatele testelor de leadership şi abilități funcționale și altele. Este posibil ca aceştia să colecteze informații despre procesul lor de recrutare prin sondajul de recrutare, ca exemplu, modul în care candidatul a aflat despre oportunitatea de carieră din cadrul CCHBC și vizitele la evenimente de recrutare, cum ar fi târguri de carieră. Este posibil ca, pentru o verificare strictă a informațiilor furnizate, să colecteze informații de la terți prin obținerea unei scrisori de recomandare de la un fost

angajator, pentru a verifica trecutul candidatului (Sursa: coca-colahellenic, 2025). Conform unor surse, compania nu ia decizii automate, ci după procesul de selecție manuală a candidaților din listă, ia în considerare experiența şi abilitățile adecvate pentru locul de muncă. Întreprinderea este vizitată online în funcție de țara în care se află clientul.

Pe pagina oficială a companiei din Moldova se regăsesc posturi de muncă pentru aplicare şi fiecare din ele sunt urmărite printr-o descriere motivantă. Compania îşi prezintă ofertele de muncă în publicități și la târguri de carieră pentru a încuraja tinerii care își caută un loc de practică să aplice la ei. Ofertele de muncă includ beneficii precum candidatura în peste 25 de țări şi posturi în diferite domenii: financiar, juridic, tehnologic. Din 2017, 32 701 de angajați s-au alăturat companiei iar în medie, anual, 50% din posturi vacante au fost ocupate cu succes de persoane interne (Sursa: coca-collahellenic, 2025). Compania este condusă de valorile sale și de o mentalitate pentru creștere, de aceea în procesul de recrutare este foarte important ca aceşti candidați să aibă competențe specifice postului şi experiență în domeniul pentru care aplică.

CONCLUZIE

Recrutarea personalului poate fi spontană și provocată, un rol aparte îi aparține promovării resurselor umane necesare (P. Burloiu, 1997, p. 13). Este o strategie bună ca orice organizație să dispună de un plan efectiv de adaptare a cerințelor pieții de muncă pentru atragerea unor candidați calificați. Investind în căutarea de surse externe, întreprinderile pot să-și crească șansele de a a-și garanta potențialul viitor al personalului (C. Ilciuc, 2021). Recrutarea resurselor umane prevede efecte precum îmbunătățirea culturii organizaționale, adaptarea la schimbările de pe piață, sprijinirea atingerii sustenabilității, crearea de avantaje competitive, creşterea satisfacției clientului şi reducerea costurilor asociate fluctuației (C. Manole, 2022 p. 135). În general, într-un mediu de afaceri, o întreprindere va avea întotdeauna nevoie de angajați, fie că suportă eşecuri şi are nevoie de o schimbare a personalului, fie că are funcții şi posturi noi pentru îndeplinirea unei modificări în companie odată cu schimbarea sistemului social.

REFERINȚE

1. Baieşu M. Managementul resurselor umane, Editura ASEM Chişinău, 2003. 188 p.
2. Bîrcă A. Managementul resurselor umane: abordare aplicativă, Editura ASEM Chişinău, 2013. 133 p.
3. Burloiu P. Managementul resurselor umane, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997, 501 p.
4. Cebanu L. Managementul resurselor umane: provocări şi soluții, Editura Chişinău, 2022. 103 p.
5. Manole C. Managementul resurselor umane în administrația publică, Editura ASE Bucureşti 2022. 123 p.
6. Stanciu Ş. Managementul resurselor umane, Editura Bucureşti, 2001, 221 p.
7. Usatîi D. Politica de dezvoltare profesională a personalului în cadrul organizației. Culegere de lucrări ştiinţifice, Simpozionul ştiinţific al tinerilor cercetători ediția a XXII-a, Chişinău 2024.
8. Ilciuc C. Metode eficiente de recrutare a personalului. Conferința ştiințifico-practică online pentru elevi și cadre didactice din învățământul profesional tehnic, Chişinău 2021.
9. https://ua.coca-colahellenic.com/ro/working-with-us/nota-de-informare-privind-procesul-de-recrutare

Coordonator Ştiinţific: BAIEȘU Marina, dr. conf. univ,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 79518724
e-mail: mbaiesu@yahoo.com

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.35
CZU: [659.118+659.126]:316.77

THE ROLE OF COMMUNICATION IN ADVERTISING: HOW BRANDS SPEAK TO US

РОЛЬ КОММУНИКАЦИИ В РЕКЛАМЕ: КАК БРЕНДЫ ГОВОРЯТ С НАМИ СЕГОДНЯ

GROZAV Ecaterina, studentă, specialitatea Marketing și logistică
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: ecaterina.grozav.rjgd@ase.md

Abstract: *This article examines how advertising communication has evolved from a one-directional message into an emotionally driven and authentic dialogue. In today's information-saturated environment, consumers are increasingly overwhelmed by the constant flow of advertising content. As a result, modern brands are transforming their communication strategies in order to remain relevant and effective. Rather than focusing solely om product promotion, successful brands now emphasize sincerity, emotional engagement, and a development of a distinctive brand voice. The study analyses well-known advertising cases and it supported by a survey conducted among individuals aged 18 to 40. The findings suggest that, in order to succeed in the contemporary market, brands must move beyond traditional selling approaches and instead aim to create meaningful connections, making consumers feel engaged, understood and emotionally involved.*
Keywords: *advertising communication, advertising discourse, cognitive linguistics, relationship marketing, banner blindness, tone of voice, consumer perception.*
JEL CLASSIFICATION: M31, M37, D91, Z13

ВВЕДЕНИЕ

Рекламное пространство в 2026 году характеризуется высоким уровнем информационной перегруженности. Бренды конкурируют за снимание пользователей в социальных сетях, в то время как аудитория испытывает усталость от навязчивой рекламы. В этих условиях традиционные маркетинговые стратегии, долгое время демонстрировавшие эффективность, постепенно утрачивают свое влияние.

У потребителей формируются защитные механизмы, такие как «баннерная слепота» - когнитивный феномен, при котором пользователи подсознательно игнорируют рекламные сообщения. В результате конкурентное преимущество получают бренды, способные перейти от прямого продвижения продукта к встраиванию эффективной коммуникации с потребителем.

Актуальность исследования обусловлена ростом «информационного шума» и необходимостью выявления эффективных коммуникационных стратегий, позволяющих не только привлечь внимание аудитории, но и сформировать с ней эмоциональную связь. Целью данной статьи является анализ трансформации рекламной коммуникации, а также выявление инструментов, с помощью которых бренды адаптируются к современным условиям и воздействуют на поведение потребителей.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

1. ОБЗОР ЛИТЕРАТУРЫ И ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ОСНОВА

Теоретическая база исследования опирается на классические и современные концепции маркетинга. Одним из ключевых источников является работа Година «Разрешительный Маркетинг», в которой вводится понятие «прерывающего маркетинга», основанного на агрессивной передаче рекламных сообщений (Godin, 1999).

Как отмечает Philipp Kotler (2016), данная стратегия ориентирована на привлечение внимания любой ценой, при этом потребитель вступает пассивным получателем информации.

Альтернативой данной модели стала концепция «реляционного маркетинга», разработанная Leonardo Berry (1983), в рамках которой основной акцент делается на формировании долгосрочных и доверительных отношений с клиентами. Однако развитие цифровых платформ привело к перенасыщению информационного пространства и снижению эффективности рекламных сообщений. Существенную роль в теоретическом обосновании исследования играет концепция «баннерной слепоты», предложенная Дэвидом Лейном в 1998, которая объясняет тенденцию пользователей игнорировать рекламный контент. Переход к новым коммуникационным стратегиям также объясняется теорией «экономики впечатлений» (Pine, Gilmore, 2011), согласно которой ценности для потребителя формируется через ценности и опыт, а не только через продукт.

С теоретической точки зрения, трансформацию рекламных коммуникаций можно объяснить взаимосвязью языка, мышления и культуры. Как утверждает Стелла Хырбу, язык – это не просто инструмент коммуникации, но и механизм, формирующий когнитивные процессы и влияющий на то, как люди воспринимают и интерпретируют реальность (Hîrbu, 2024). Эта точка зрения предполагает, что лингвистические решения, используемые в рекламе, не являются нейтральными; скорее, они активно способствуют построению смысла и формированию потребительских установок.

В контексте современной рекламы это означает, что бренды стратегически используют язык для создания эмоционального резонанса и установления специфической культурной и когнитивной культуры, в рамках которой понимаются их сообщения. Переход от односторонней рекламы к более интерактивной и эмоционально ориентированной коммуникации отражает растущее понимание того, как язык может влиять на процессы восприятия и принятия решений. Таким образом, рекламный дискурс становится пространством, где лингвистические, культурные и психологические элементы сходятся, формируя потребительский опыт.

2. МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ

В исследовании использован комплексный методологический подход, включающий теоретический анализ, кейс-стади и эмпирическое исследование. На первом этапе был проведен анализ научной литературы, позволивший проследить эволюцию рекламной коммуникации от «прерывающего» к «реляционному» маркетингу. На втором этапе были рассмотрены практические кейсы современных компаний, успешно выстраивающих коммуникацию с потребителями.

На заключительном этапе было проведено эмпирическое исследование в форме онлайн-опроса. В нем приняли участие 30 респондентов в возрасте от 18 до 40 лет. Анкета включала вопросы закрытого и открытого типа, направленные на выявление отношения аудитории современной рекламе.

3. ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ: РЕЩУЛЬТАТЫ И ОБСУЖДЕНИЯ

Анализ практических кейсов в сочетании с данными опроса позволили понять и вывить ключевые факторы и рабочие стратегии современной коммуникации бренда через рекламу. В ходе исследования было установлено, что классические модели маркетинга давно не пользуются успехом и полностью уступили место новым стратегиям, где потребитель вовлечен, а ключевыми инструментами стали голос бренда (*Tone of voice*) и эмоциональные триггеры.

Для понимания того, как бренды действуют в среде «шумных» социальных сетей, были рассмотрены несколько современных успешных кейсов. Duolingo как самая популярная в мире бесплатная образовательная платформа для изучения иностранных языков, вместо обычных призывов обучаться, используют фирменного маскота – зеленую сову Дуо, которая обладает человеческими характеристиками. Кейс компании Duolingo демонстрирует использование нестандартного tone of voice и юмора, что позволяет преодолевать эффект «баннерной слепоты» и выстраивать диалог с аудиторией.

Вторым объектом изучения стала компания Dove – популярный международный бренд средств личной гигиены, который реализует стратегию искренней коммуникации, отказываясь от идеализированных образов в пользу естественности, что способствует укреплению доверия со стороны потребителей.

В свою очередь, Spotify – ведущий международный стриминговый сервис – использует технологии искусственного интеллекта для создания персонализированного пользовательского опыта, превращая рекламную коммуникацию в индивидуализированное взаимодействие, с акцентом на эмоции.

Эмпирические данные подтверждают представленные выше тенденции. Около 2/3 респондентов отмечают негативное отношение к рекламному контенту из-за его избыточности. Согласно данным опроса представленным на Рисунке 1, респондентов не устраивает, что рекламы стало слишком много. Более того ровно половина признались, что автоматически пролистывают рекламные объявления, что вновь приводит нас к термину «баннерная слепота».

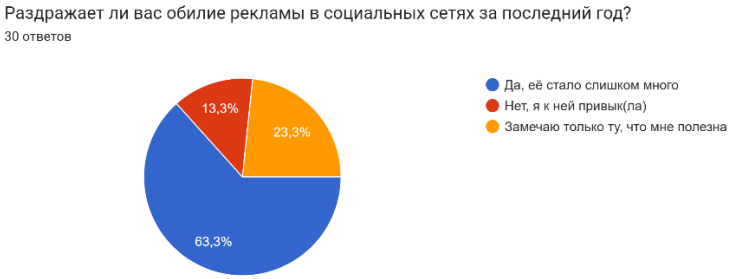

Рисунок 1. Отзывы потребителей касательно количества рекламы
Источник: Разработано автором

В то же время, данные исследования показывают, что более 80% потребителей положительно воспринимают бренды, которые уникально преподносят себя, и создают рекламу, используя юмор, искренность и оригинальность (Рисунок 2).

Рисунок 2. Важные аспекты в коммуникации брена
Источник: Разработано автором

Около 73% респондентов указали на готовность совершить импульсивную покупку у раннее неизвестного бренда при условии положительного эмоционального восприятия рекламного сообщения (Рисунок 3). Данный результат подтверждает, что рекламный дискурс функционирует как форма целенаправленного языкового воздействия, в рамках которого выбор лексических средств, коммуникативная тональность и прагматические установки сообщения детерминируют интерпретацию информации и влияют на принятие решения.

Рисунок 3. Влияние эффективной рекламы на поведение потребителей
Источник: Разработано автором

В этом контексте голос бренда можно рассматривать как устойчивую дискурсивную стратегию, направленную на формирования доверия и снижение когнитивной неопределенности у потребителей.

ВЫВОДЫ

Проведенное исследование показывает, что рекламная коммуникация претерпела значительную трансформацию – от агрессивного воздействия к формированию эмоционального и диалогового взаимодействия с потребителем. Язык в рекламе выступает инструментом когнитивного воздействия, влияя на восприятие и поведенческие реакции аудитории. В этом контексте, рекламный дискурс становится пространством взаимодействия лингвистических, культурных и психологических факторов.

В условиях информационной перегруженности ключевыми факторами эффективности становятся аутентичность, эмоциональна вовлеченность и уникальный голос бренда. Успех в современной рекламной среде определяется не масштабом охвата, а способностью бренда установить значимую связь с потребителем.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Benway, J. P., Lane, D. M. (1998). Banner Blindness: Web Searchers Often Miss “Obvious” Links. *Internet Working: ITG Proceedings*, 1(3), 1–22. https://www.ruf.rice.edu/~lane/papers/banner_blindness.pdf
2. Berry, L. L. (1983). Relationship Marketing. In L. L. Berry, G. L. Shostack, & G. D. Upah (Eds.), *Emerging Perspectives on Services Marketing*
3. Godin, S. (1999). *Permission Marketing: Turning Strangers into Friends and Friends into Customers*. Simon & Schuster.
4. Hîrbu, S. (2024). The correlation and interaction between language, thought and culture: theoretical approaches. In:*Studia Universitatis Moldaviae.* DOI: https://doi.org/10.59295/sum4(184)2024_20
5. Kotler, P., Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Pearson.
6. Pine, B. J., Gilmore, J. H. (2011). *The Experience Economy* (Updated ed.). Harvard Business Review Press.
7. Spotify Research. (2024). *Spotify Wrapped: Data Storytelling as a Tool for Brand Loyalty*. Spotify Insights. https://newsroom.spotify.com/

Coordonator ştiinţific: HÎRBU Stella , dr. conf. univ,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: stella.hirbu@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.36
CZU: 005.32:005.953(478)

MANAGEMENT OF PERCEPTION ERRORS IN RECRUITMENT AND EVALUATION

MANAGEMENTUL ERORILOR DE PERCEPȚIE ÎN PROCESUL DE RECRUTARE ȘI EVALUARE

ROȘCA Alessandra, studentă, specialitatea: Business și Administrare
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: rosca.alessandra@ase.md

Abstract: *This paper approaches the critical role of human resource management in mitigating cognitive distortions during the recruitment and selection processes. The research is highly relevant as subjective perceptions, such as the Halo Effect and Affinity Bias, often lead to sub-optimal hiring decisions and increased organizational costs. The main objective of the study is to compare the management strategies employed by Google, at a global level, and Orange Moldova, at a local level, to ensure objectivity. The research methods include a qualitative comparative analysis of corporate HR reports and a synthesis of cognitive psychology literature. The most relevant results indicate that implementing structured interviews, panel evaluations, and work sample tests significantly enhances the predictability of employee performance and organizational stability. The findings suggest that transitioning from intuitive to evidence-based recruitment is essential for modern human resource management in the Republic of Moldova.*
Keywords: *Cognitive biases, HR Management, Halo Effect, Recruitment, Google, Orange Moldova.*
JEL CLASSIFICATION: M12, D91, M51

CONȚINUT DE BAZĂ

În orice companie personalul reprezintă forța motrice a întregii activități. Un angajat excelent va aduce rezultate incredibile organizației, iar un angajat nepotrivit culturii organizaționale, nu va reuși să aducă performanțe bune. Prin urmare, managementul resurselor umane este pilonul principal în selecția și menținerea personalului. Cu toate acestea, procesul de recrutare de multe ori este influențat de subconștientul nostru, fenomen cunoscut sub termenul de "erori cognitive". Importanța lucrării este de a evidenția cum mintea noastră ne păcălește, iar procesul de recrutare devine unul bazat pe similitudinile ce le observăm la nivel inconștient. Fenomene precum „Efectul Halo” sau „bias-ul de afinitate” pot afecta obiectivitatea deciziilor de selecție, generând costuri suplimentare pentru organizații (Kahneman, 2011). Obiectivul lucrării este de a realiza o analiză comparativa între strategiile utilizate de gigantul intenațional Google și compania locală Orange Moldova pentru a reduce aceste influențe și a îmbunătăți procesul de recrutare.

Erorile de percepție în managementul resurselor umane își au fundamentarea științifică în numeroase lucrări, laureatul Nobel, Daniel Kahneman reprezintă o personalitate remarcabilă în acest domeniu. Kahneman demonstrează că mintea umană are doua sisteme de gândire: Sistemul 1 (cel rapid) - care este influențat de sentimente, emoții, într-un mod intuitiv și Sistemul 2 (cel lent) - bazat pe analiză și logică (Kahneman 2011). În contextul recrutării, „Efectul Halo” reprezintă una dintre cele mai documentate erori de percepție, descriind tendința recrutorului de a evalua global un candidat pe baza unei singure trăsături pozitive observate inițial (Thorndike, 1920).

Laszlo Bock, fost vicepreședinte de HR la Google, argumentează în lucrarea sa ("Work Rules") că interviurile nestructurate au o capacitate de predicție a performanței de doar 14%, în timp ce metodele structurate și testele de lucru ridică semnificativ rata de succes a angajării (Bock, 2015). La nivel local, analiza privind piața muncii din Republica Moldova indică o tranziție a companiilor mari către standarde internaționale de evaluare, în care obiectivitatea este garantată prin grile de competențe. Orange Moldova reușește să combată distorsionările cognitive prin încurajarea

candidatului de a vorbi despre realizările sale și opinia asupra job-ului, astfel verificând implicarea reală și compatibilitatea pentru post (Orange Moldova, 2026).

Pentru realizarea acestei cercetări a fost utilizată metoda analizei comparative a studiilor de caz (Google și Orange Moldova). Datele au fost colectate prin documentare secundară, consultând literatura de specialitate (Kahneman, Bock) și resursele oficiale de HR ale companiilor analizate. De asemenea, s-a utilizat metoda observației asupra proceselor de recrutare descrise pe paginile oficiale ale acestor organizații.

Analiza comparativă a practicilor de management de la Google și Orange Moldova relevă o preocupare comună pentru eliminarea factorului subiectiv din procesul de MRU. Deși contextul lor de activitate diferă, Google fiind un lider tehnologic global, iar Orange Moldova un pilon al pieței locale de telecomunicații, ambele companii utilizează filtre riguroase de obiectivitate. În timp ce Google aplică un model bazat pe „People Analytics", utilizând date statistice pentru a valida fiecare decizie de angajare (Google reWork, 2026), Orange Moldova adaptează standardele de grup la specificul pieței locale, punând accent pe echitatea evaluării prin paneluri de experți.

Principalele diferențe și asemănări în strategiile de combatere a erorilor cognitive sunt sintetizate în tabelul de mai jos:

Tabelul 1. Analiza comparativă a tehnicilor de diminuare a erorilor cognitive: Google și Orange Moldova

Criteriu de comparație	Strategia Google (Global)	Strategia Orange Moldova (Local)	Eroarea cognitivă combătută
Metoda de interviuri	Interviuri structurate: Întrebări identice și scoruri predefinite	Interviuri în panel: Evaluare simultană de către HR și manageri.	Efectul Halo: Împiedică o singură trăsătură să domine evaluarea.
Criterii de selecție	Algoritmi de screening: Filtrarea pe baza competențelor tehnice demonstrate.	Grile de competențe: Matrice specifică pentru fiecare post.	Bias-ul de afinitate: Reduce tendința de a alege oameni similari.
Validarea deciziei	Comitete de angajare: Decizia aparține unui grup neutru, nu intervievatorului.	Proba de lucru: Rezolvarea unor sarcini reale înainte de oferta finală.	Bias-ul de confirmare: Previne ignorarea defectelor.

Sursa: Elaborat de autor

Rezultatele indică faptul că ambele companii au reușit să reducă rata de fluctuație a personalului prin implementarea acestor filtre de obiectivitate. La Google, utilizarea interviurilor structurate a crescut capacitatea de predicție a performanței, în timp ce la Orange Moldova, utilizarea probelor practice a condus la o mai bună integrare a noilor angajați în cultura organizațională.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Cercetarea realizată demonstrează că succesul managementului resurselor umane nu depinde doar de atragerea talentelor, ci în special de capacitatea organizației de a obiectiviza procesul de evaluare. Analiza comparativă a evidențiat faptul că atât Google, cât și Orange Moldova, au reușit să diminueze impactul distorsiunilor cognitive, precum Efectul Halo, prin implementarea unor mecanisme riguroase de control. Trecerea de la interviurile libere la cele structurate și utilizarea probelor de lucru reprezintă soluții fundamentale pentru creșterea calității angajărilor și reducerea fluctuației de personal.

Ca recomandări pentru companiile din sectorul industrial și tehnologic din Republica Moldova, se propun următoarele măsuri:

- Adoptarea interviurilor în panel pentru a neutraliza subiectivitatea individuală a recrutorului.
- Utilizarea grilelor de competențe predefinite, asigurând astfel o bază comună de evaluare pentru toți candidații.

- Implementarea testelor de lucru practice, care s-au dovedit a fi cei mai buni predictori ai performanței viitoare.

În concluzie, conștientizarea limitărilor psihologice umane și utilizarea instrumentelor de management bazate pe date transformă recrutarea dintr-o intuiție într-o știință strategică.

REFERINȚE

1. *Bock, L. (*2015). Work Rules!: Insights from Inside Google That Will Transform How You Live and Lead. Twelve, New York.
2. Google reWork (2026). A guide to structured interviewing for better hiring practices.
3. https://rework.withgoogle.com/intl/en/guides/a-guide-to-structured-interviewing-for-better-hiring-practices
4. Kahneman, D. (2011). Thinking, Fast and Slow. Farrar, Straus and Giroux, New York.
5. Orange Moldova. (2026). Ghidul candidatului: Procesul de recrutare și sfaturi pentru interviu.. https://www.orange.md/ro/cariera/tips-and-tricks
6. Thorndike, E. L. (1920). A constant error in psyc*hological ratings. Journal of Applied Psychology.*

Coordonator științific: BĂIEȘU Marina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37379518724
e-mail: baiesu.m@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.37
CZU: [005.962+331.101.3]:005.32

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN A MULTIGENERATIONAL ENVIRONMENT. CHALLENGES AND SOLUTIONS APPLIED IN MODERN ORGANIZATIONS

MANAGEMENTUL RESURSELOR UMANE ÎNTR-UN MEDIU MULTIGENERAȚIONAL. PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII APLICATE ÎN ORGANIZAȚIILE MODERNE

DIMITRIU Flavia, studentă, specialitatea: Business și Administrare
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău,
str. Bănulescu-Bodoni 61 **www.ase.md**
e-mail autor: dimitriu.flavia@ase.md

Abstract: *Human resource management has become a fundamental component of any organization in the present context of societal growth and economic development. It emphasizes developing a workplace that promotes not just business performance and success, but also the well-being of employees at all life stages, each of which brings different values, work behaviors, and expectations. However, generational diversity brings many situations and challenges that arise from contrasts among members of different generations — from how tasks are communicated and relationships with managers are formed, to conflicts arising from differences in values and perceptions of project processes. This element should not be considered merely as a challenge, but as a strategic asset which, when appropriately developed, will improve organizational performance. Therefore, the adoption of new management strategies, improved communication, and the creation of a generationally diverse workplace are the key components in maintaining an effective, results-driven organization. The purpose of this research is to study multigenerational team management in order to effectively organize company activities. It also examines key differences between Baby Boomers, Generation X, Y, and Z as reflected in modern companies. The research further aims at identifying emerging challenges and practical solutions. The research method is based on documentation and direct analysis of studies in this field and relevant data.*
Keywords: *human resources management, multigenerational teams, generational differences, workplace communication, employee motivation, organizational behavior.*
JEL CLASSIFICATION: J21, M12, M14, M54.

INTRODUCERE

În contextul actual de dezvoltare a societății și a mediului economic, managementul resurselor umane a devenit elementul de bază al oricărei companii. Acesta se concentrează pe crearea unui mediu de lucru benefic atât pentru activitatea businessului și succesul acestuia, cât și pentru bunăstarea angajaților din toate categoriile de vârstă, fiecare cu valori, stiluri de muncă și așteptări diferite.

Însă diversitatea generațională aduce nenumărate situații și obstacole care apar din cauza diferenței dintre reprezentanții diferitelor grupuri, pornind de la modul de comunicare a sarcinilor și relația cu șefii, până la conflictele cauzate de valori și diferențe de percepție a procesului de muncă. Dar acest fapt nu trebuie abordat prin prisma dificultăților, ci ca o resursă strategică, care, odată îmbunătățită, va contribui la evoluția situației existente. Adaptarea strategiilor de management, îmbunătățirea comunicării și formarea mediului favorabil colaborării între generații constituie componente esențiale pentru menținerea unui cadru de muncă eficient și orientat spre rezultate.

Scopul cercetării este de a analiza modul de gestionare a echipelor multigeneraționale pentru organizarea eficientă a activității companiei, accentuarea diferențelor esențiale între baby boomers, generația X, Y și Z și unele exemple din companiile moderne. De asemenea, acest studiu se va îndrepta spre definirea provocărilor care apar frecvent și a soluțiilor posibile aplicative.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

La analiza surselor din domeniul hr și psihologia organizațională, am evidențiat câteva surse bibliografice de la SHRM, Deloitte, Teen Vogue și CBS News, din mai multe perioade, între 2010 și 2025, pentru a analiza schimbările în dinamica timpului, relevante chiar și în contextul actual, cu exemple privind abordarea provocărilor. Studiile analizează diferențele clare care se conturează între cele patru generații pe aspecte precum modul de lucru, valorile la locul de muncă, stilul de comunicare preferat, nivelul de adaptabilitate la tehnologii și digitalizare, motivația și relațiile formate între diferite niveluri ierarhice, pe baza companiilor faimoase precum BMW și Duolingo.

Prima generație analizată este Baby Boomers, categoria persoanelor născute între 1946 și 1964, care își reduce treptat prezența în mediul organizațional. Aceasta este caracterizată prin stabilitate, disciplină și predictibilitate, preferă reguli clare, se subordonează sistemului ierarhic și preferă menținerea la un loc de muncă pe o perioadă îndelungată, fiind generația perfectă pentru companiile care se bazează pe modelele tradiționale de organizare a businessului. După cum este reprezentat în graficul de mai jos (Figura 1) , realizat conform raportului SHRM *Aging Workforce Handout*, au existat mai multe avantaje de angajare a muncitorilor mai în vârstă (50+), în 2017. 77% dintre angajatorii din SUA spun că Baby Boomers au o mai bună experiență și cunoștințe, 71% au un profesionalism ridicat, 70% au o bună etică a muncii și o stabilitate ridicată, prezentă la 59% dintre respondenți, ceea ce îi face muncitori calificați care ar fi benefici pentru companie, mai ales la mentoratul generației tinere, cum este accentuat și de rezultatul de 63%.

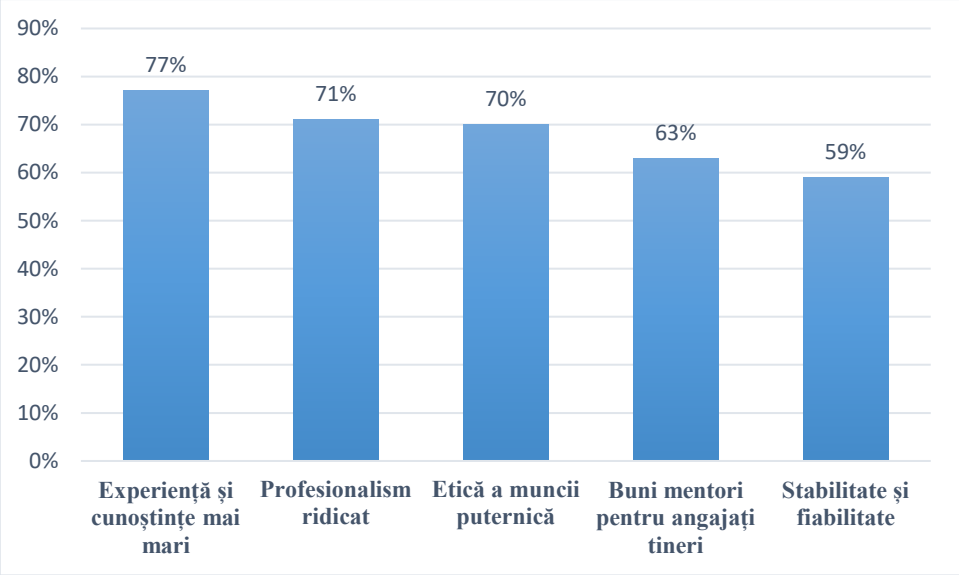

Figura 1. Top 5 avantaje de angajare a persoanelor 50 +, 2017
Sursa: elaborat de autor în baza datelor (raport SHRM, 2017)

Compania BMW s-a confruntat în anul 2010 cu o problemă care constă în faptul că angajații mai în vârstă au raportat dificultăți fizice pe liniile standard de producție, în special în sarcini care implică forța musculară, manipulare manuală și efort susținut în poziții incomode . Astfel, BMW a implementat peste 70 de modificări mici pentru a face condițiile de muncă mai favorabile, precum podele din lemn pentru reducerea presiunii pe picioare, scaune ajustabile pe linia de producție, instrumente mai ușoare, ecrane cu font mai mare și iluminare mai bună. În urma schimbărilor, productivitatea a crescut cu 7%, iar rata defectelor a scăzut aproape sub 0, accentuând faptul că abordarea folosită de companie era una potrivită problemei apărute. (CBS News, 2010)

Dacă ne referim la generația X, din anii 1965-1980, este categoria de mijloc care are influențe din ambele părți, fiind înlocuitoarea generației anterioare care se pensionează. Ei se consideră a fi mai independenți, pragmatici și focusați pe rezultate, fiind grupa care optează pentru posturile de lider. Aceștia își direcționează munca pe un stil mai flexibil comparativ cu generația anterioară,

punând accent pe echilibrul între viața personală și profesională. Ceea ce îi face buni lideri este scepticismul privind autoritatea totală și micromanagementul, ei tinzând spre o mai mare dispersare de ierarhie și focusare pe autonomie și luarea deciziilor.

Următoarea categorie este milenialii sau generația Y, care au reprezentat aproximativ 75% din forța de muncă globală în 2025. Aceștia se consideră cea mai comunicabilă și amabilă generație. Ei apreciază feedback-ul constant și comunicarea deschisă, folosirea tehnologiilor la muncă pentru ușurarea taskurilor și pun accentul pe valori, colaborare în echipă și implicare. De asemenea, 59% dintre mileniali "afirmă că dezvoltarea profesională este cel mai important factor atunci când aleg un angajator", iar „52% consideră că oportunitățile de progres în carieră sunt esențiale", ceea ce accentuează importanța echilibrului între viața personală și cea profesională, ei fiind dispuși să-și părăsească locul de muncă dacă îl consideră lipsit de perspectivă sau demotivant din punct de vedere al salariului. (Deloitte Global, 2025)

Diverse companii se confruntă cu conflictele care apar între aceste două generații, chiar dacă acestea sunt similare în anumite aspecte. Una dintre ele este compania Google, care în perioada 2023-2024 s-a confruntat cu faptul că milenialii considerau generația X prea rigidă și neprietenoasă, iar aceștia îi vedeau pe ei prea sensibili la feedback negativ. Astfel, compania a implementat sesiuni de comunicare între șefi și angajați pe departamente unde ei ar putea să-și exprime opiniile fără a fi criticați, într-un mediu mai lejer. De asemenea, au implementat traininguri de eq și comunicare pentru generația X și mentoratul invers, unde angajații mai tineri ar putea să-i învețe pe cei mai mari abordări diferite la locul de muncă, idei noi și, în prim-plan, efecte pozitive asupra îmbunătățirii relației și suportului dintre generații.

În ultimul rând, dacă vorbim despre generația Z, aceștia sunt similari cu generația trecută, dar sunt mai liberi și nonconformiști, punând prioritate pe sănătatea psihologică și starea de bine la locul de muncă. Ei preferă digitalizarea completă a proceselor, flexibilitatea și autonomia de a decide ce și cum să facă, diversitatea și incluziunea, dar și obținerea feedbackului rapid și comunicarea constantă. Aici compania Duolingo s-a confruntat cu o provocare pe care, după nenumărate plângeri, nu o mai putea ignora. Angajații generației tinere criticau reclamele corporative clasice, susținând că ele sunt lipsite de autenticitate, nu sunt interactive, atât pentru ei, cât și pentru clienți. Astfel, Duolingo a decis să-și schimbe în totalitate strategia folosind o abordare creativă pentru a fi pe placul acestora. Ei au început să folosească TikTok ca "voice of the company", să facă videoclipuri cu mascota lor virală (Duo Owl meme culture), să permită conținut informal creat de angajați și să adopte un ton de "internet culture". Într-un final, compania a devenit atractivă pentru noile generații prin libertate și creativitate, a cucerit talente tinere cu idei lucide care au adus succes ulterior companiei și au crescut vizibilitatea pe piață . (Trudon, T., 2022)

În organizațiile moderne, diferențele dintre generații în modul de lucru, comunicare și motivare aduc diverse provocări care necesită implementarea modelelor noi de management bazate pe adaptarea muncii la fiecare angajat în parte. La comunicare, baby boomers și generația X preferă discuții directe față în față, prin emailuri formale și ședințe de lucru, iar cei mai tineri preferă comunicare prin platforme digitale, aplicații și comunicare informală, mai lejeră. Dacă vorbim despre stilul de muncă, baby boomers preferă rutina și regulile clare, generația X preferă un stil autonom și concentrat pe propria persoană, milenarii preferă lucrul în echipă și feedback-ul constant, iar generația Z preferă un stil flexibil, munca din orice colț al lumii. Când vorbim despre modul de lucru, generațiile mai mature preferă un spațiu de muncă iluminat, cu un birou clasic, bine structurat, iar generațiile tinere preferă iluminarea caldă, open-space creativ, digital, cu fotolii comode și culori vibrante, care stimulează relaxarea, creativitatea și starea de bine. Și ca un ultim punct privind motivarea, boomers apreciază stabilitatea și recunoașterea din partea conducerii, Gen X posibilitățile de dezvoltare și un mediu favorabil muncii independente, mileniali trainingurile, mediul de lucru pozitiv și prietenos, iar Gen Z preferă un mediu favorabil sănătății mentale, salariul motivant și programe flexibile de muncă.

CONCLUZII & RECOMANDĂRI

Cercetarea accentuează faptul că gestionarea eficientă a unui mediu multigenerațional este esențială pentru succesul unei companii. Diferențele dintre baby boomers, generația X, Y și Z influențează aspecte precum modul de abordare, stilul de muncă, motivarea, organizarea spațiului și relațiile ierarhice. Astfel, companiile trebuie să adopte strategii moderne de management, bazate pe comunicarea adaptată, mentorat între generații, programe de dezvoltare profesională și un mediu de muncă favorabil fiecărui angajat în parte, orientat spre performanțe, retenția angajaților și bunăstarea acestora.

REFERINȚE:

1. CBS News (2010), *How BMW deals with an aging workforce*.
2. https://www.cbsnews.com/news/how-bmw-deals-with-an-aging-workforce/
3. Deloitte Global (2025*), Gen Z and Millennial Survey 2025*
4. https://www.deloitte.com/us/en/insights/topics/talent/2025-gen-z-millennial-survey.html
5. SHRM Foundation (2017). *Preparing for an Aging Workforce, SHRM Foundation Handout*.
6. https://www.shrm.org/content/dam/en/shrm/foundation/foundation_initiatives_the-aging-workforce_Documents_5-17-Aging-Workforce-Handout-202.pdf
7. Trudon, T. (2022). *Gen Z at Work: How We're Actually Changing Corporate Culture. Teen Vogue*.
8. https://www.teenvogue.com/story/gen-z-work-changing-corporate-culture

Coordonator științific: BAIEȘU Marina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 402 785
e-mail: baiesu.m@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.38
CZU: 330.564.2+330.59:316.346.3

THE IMPACT OF INCOME ON SUBJECTIVE WELL-BEING ACROSS DIFFERENT AGE GROUPS

IMPACTUL VENITULUI ASUPRA BUNĂSTĂRII SUBIECTIVE ÎN FUNCȚIE DE VÂRSTĂ

CARAUȘ Antonela studentă, specialitatea: Contabilitate
FOSA Vladlena, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: caraus.antonela@ase.md, fosa.vladlena@ase.md

Abstract: *This study investigates the association between income and subjective well-being across different stages of adulthood by combining economic reasoning with insights from psychology. The analysis is anchored in the principle of diminishing marginal utility of income, which suggests that increases in income yield progressively smaller improvements in well-being once essential needs are met. It also draws on Maslow's account of human motivation, where income is most consequential for securing physiological and safety needs, while higher-order needs—belonging, esteem, and self-actualization—become more salient as basic conditions are satisfied. In parallel, Carstensen's Socioemotional Selectivity Theory proposes that as individuals perceive their remaining time as more limited, they increasingly invest in emotionally meaningful goals and relationships rather than in further material accumulation. To examine these expectations, the study employs a mixed-method approach with 30 participants divided into three age categories: under 35, 35–55, and over 55. Respondents rated their happiness and the perceived importance of money on 1–10 scales and added short qualitative remarks to contextualize their choices. The results reveal a consistent age pattern. Taken together, the evidence supports the proposition that income is more strongly related to well-being earlier in adulthood and becomes less predictive later in life. From a policy perspective, the findings point to the value of age-sensitive interventions, with locally adapted support and services that reflect the differing priorities and pressures characteristic of each stage of the life course.*
Key words: *Subjective well-being, diminishing marginal utility of income, Maslow's hierarchy of needs, socioemotional selectivity theory, life-course differences*
JEL CLASSIFICATION: I31, D3, Z13

INTRODUCERE

Fericirea este un concept central în științele sociale, abordat atât de psihologie, cât și de economie și sociologie. În ultimele decenii, interesul pentru înțelegerea relației dintre venit și bunăstarea subiectivă a crescut semnificativ, odată cu dezvoltarea așa-numitei *economii a fericirii*. Studierea impactului veniturilor asupra fericirii are o relevanță deosebită atât pentru înțelegerea comportamentului individual, cât și pentru formularea politicilor publice.

Deși în literatura de specialitate se face uneori distincția între componenta afectivă (fericirea) și cea cognitivă (satisfacția cu viața), în prezenta lucrare vom utiliza termenii de *fericire* și *bunăstare subiectivă* în mod sinonim, urmând tradiția stabilită de Diener sau Veenhoven, pentru a desemna evaluarea globală a calității vieții din perspectiva individului.

La nivel micro, înțelegerea mecanismelor psihologice prin care oamenii raportează fericirea în funcție de venit oferă informații utile pentru managementul resurselor umane și pentru dezvoltarea personală. La nivel macro, studiile comparative arată că nivelul de fericire al populației nu crește în aceeași măsură cu veniturile, ceea ce ridică întrebări privind eficiența indicatorilor economici tradiționali.

Pe baza acestor premise teoretice, prezenta cercetare își propune să testeze următoarea ipoteză de cercetare: „Impactul venitului asupra fericirii este mai pronunțat în rândul persoanelor cu vârsta sub 35 de ani decât în rândul celor peste 55 de ani.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate;

Literatura clasică evidențiază relația dintre venit și fericire, care este influențată de vârstă și de nevoile subiective ale indivizilor. Teoria utilității marginale descrescătoare (Bernoulli, 1954) sugerează că sporirea veniturilor aduce beneficii limitate în bunăstarea percepută. Maslow (1943, 1954) subliniază că nevoile materiale sunt esențiale în tinerețe, dar odată cu vârsta oamenii prioritizează relațiile sociale și echilibrul emoțional, idee susținută și de teoria selectivității socio-emoționale (Carstensen, 1999).

Descrierea metodelor de cercetare utilizate;

Pentru a demonstra această ipoteză, lucrarea va îmbina analiza literaturii de specialitate cu o cercetare empirică realizată pe un eșantion de 30 de persoane, împărțite pe grupe de vârstă. Structura cercetării include cadrul teoretic și partea practică a studiului propriu. În final, concluziile vor urmări să integreze rezultatele obținute cu ipotezele formulate, evidențiind implicațiile pentru nivelul individual și social al bunăstării

Rezultatele obţinute;

Un punct de plecare teoretic al cercetării îl constituie „Teoria utilității marginale descrescătoare a venitului” (Bernoulli, 1954). Conform ei, fiecare unitate suplimentară de venit aduce un spor de fericire mai mic decât precedenta, îndeosebi în momentul în care nevoile de bază au fost acoperite. În acest caz relația dintre venit și plăcerea vieții ar fi una neliniară. Putem ilustra acest fapt printr-un exemplu: fericirea simțită în cazul în care o persoană are un venit anul de 5 000 și 10 000 USD este mult mai mare decât între 105 000 și 110 000 USD.

Teoria utilității marginale descrescătoare examinează diferențele existente între percepția tinerilor și vârstnicilor a impactului veniturilor asupra bunăstării subiective. Spre exemplu, tinerii se află la începutul curbei, pentru că ei dispun de venituri mult mai mici, iar un salariu mărit sau un premiu material în ajută să-și acopere nevoile fundamentale (locuința, creșterea copiilor, asigurări de sănătate) astfel acestea au un impact semnificativ asupra bunăstării emoționale. Pe de altă parte, persoanele mature se află spre zona de platou al curbei, pentru că ei dispun de venituri mai mari, întrucât se află la mijlocul carierei, astfel acest lucru are un efect marginal redus asupra fericirii. Nu în ultimul rând, cei vârstnicii se află dincolo de pragul de saturație, menționat în primul caz, pentru că deja ei au o locuință proprie și alte economii pentru a-și satisface nevoile.

Cea de-a doua teorie pe care am analizat-o a fost în raport cu tematica lucrării este „*Motivație și personalitate*” (Maslow, 1943, 1954). Teoria mediază raportul dintre bunăstarea emoțională și financiară din perspectiva ierarhiei nevoilor umane. Potrivit spuselor lui Maslow, nevoile oamenilor sunt categorisite pe niveluri începând cu cele fiziologice până la cele auto-actualizare. Venitul este necesar în primul rând pentru satisfacerea nevoilor de bază, cum ar fi hrana, locuința. Conform teoriei lui Maslow, autoarele articolului deduc faptul că persoanele sub 35 de ani pot simți mai pătrunzător nevoia banilor din considerentul siguranței și nevoi primare. Mai apoi, după ce aceste nevoi sunt satisfăcute, preponderent la vârsta de 40 ani, factorii non-material devin mai importanți. Astfel, conform acestei teorii, pe măsură ce urcăm în topul piramidei, veniturile își diminuează randamentul influențe asupra fericirii.

Cea de-a treia teorie modernă care face referire la acest subiect este „*Teoria selectivității socio-emoționale*” (Carstensen, 1999). Lucrarea abordează ideea percepției timpului de trai rămas și influența acesteia în mod direct aspirațiilor oamenilor. Tinerii, din considerentul vârstei, se concentrează pe obiective de viitor, inclusiv acumularea de venituri pentru un trai mai bun sau realizarea profesională, chiar dacă acestea implică stres sau timp sacrificat. În cazul persoanelor în vârstă, timpul limitat îi face mai selectivi în alocarea resurselor emoționale, axandu-se pe timpul prezent și pe momentele care le aduc bucurie imediată și confort.

Rezultate și implicații din cercetările recente

Studiile recente asupra relației dintre venit și fericirea subiectivă evidențiază variații semnificative în funcție de vârstă și prioritățile individuale. Jang (2021) explorează modul în care

impactul venitului asupra bunăstării subiective diferă între tinerii adulți și persoanele în vârstă, relevând că sporirea veniturilor are un efect mai puternic asupra fericirii celor sub 35 de ani, în timp ce adulții mai în vârstă valorizează mai mult factorii non-materiali, precum relațiile sociale și sănătatea. Studiul oferă dovezi empirice consistente, bazate pe un eșantion divers, care confirmă așteptările teoretice privind utilitatea marginală descrescătoare a venitului și punctele de saturație în percepția bunăstării.

Analiza altor cercetări complementare, precum cele realizate de Ciobanu (2022) și Popescu & Cojocaru (2020), sprijină concluziile lui Jang prin evidențierea diferențelor de percepție a fericirii în funcție de grupul de vârstă. Ciobanu (2022) subliniază importanța factorilor psihologici și sociali în evaluarea stării subiective de bine, arătând că nevoile materiale sunt centrale în tinerețe, dar influența lor scade odată cu maturizarea și apariția nevoilor emoționale și relaționale. Popescu & Cojocaru (2020) adaugă o dimensiune calitativă prin analiza percepțiilor individuale, confirmând că tinerii pun accent pe resurse financiare ca mijloc de independență și securitate, pe când persoanele peste 55 de ani prioritizează satisfacția derivată din relații și stabilitate. În ansamblu, aceste studii recente validează teoriile clasice și oferă o bază solidă pentru aplicarea lor în contexte empirice actuale, evidențiind relevanța vârstei în modul de raportare la venit și fericire.

Deși literatura teoretică oferă indicații clare despre modul în care venitul influențează fericirea, a fost necesară realizarea unui sondaj pentru a demonstra aceste relații în context practic și a observa cum se manifestă ele concret în percepțiile indivizilor de diferite vârste

Partea practică;

Pentru a valida ipoteza conform căreia impactul venitului asupra fericirii este mai pronunțat în rândul persoanelor sub 35 de ani decât în rândul celor peste 55 de ani, a fost realizată o cercetare empirică pe un eșantion de 30 de persoane. Grupul de respondenți a fost structurat astfel: 10 persoane cu vârsta sub 35 de ani, 10 persoane cu vârsta cuprinsă între 35 și 55 de ani și 10 persoane cu vârsta peste 55 de ani.

Metodologia cercetării a combinat o componentă cantitativă – prin aplicarea unui chestionar simplu cu itemi scalați (nivelul de fericire și importanța atribuită banilor, măsurate pe o scală de la 1 la 10) – cu o componentă calitativă, reprezentată de interviuri semistructurate. Această abordare mixtă a permis nu doar cuantificarea percepțiilor, ci și explorarea în profunzime a motivațiilor și experiențelor participanților.

Rezultatele cantitative evidențiază diferențe semnificative între grupele de vârstă.

Tabelul 1: Rezumat statistic pe grupe de vârstă

Grupa de vârstă	Media fericire	Media importanța banilor
< 35 ani (N = 10)	**6,9**	**8,4**
35–55 ani (N = 10)	**6,4**	**7,0**
> 55 ani (N = 10)	**7,7**	**5,2**

Sursă: Elaborat de autor pe baza rezultatelor sondajului.

Analiza calitativă confirmă aceste rezultate. Tinerii au subliniat rolul decisiv al banilor pentru independență, carieră și statut social: „Încă nu am casă, banii sunt cruciali acum” (participant, 24 de ani). Adulții de vârstă mijlocie au accentuat mai degrabă dificultățile și stresul asociat responsabilităților financiare: „Am multe cheltuieli pentru copii” (participant, 40 de ani). În schimb, vârstnicii au pus accentul pe sănătate, familie și liniște sufletească, minimizând rolul banilor: „Fericirea mea vine din familie, nu din bani” (participant, 58 de ani).

CONCLUZII/RECOMANDĂRI.

Analiza teoretică și rezultatele obținute în teren indică faptul că legătura dintre venit și fericire nu este liniară, iar vârsta influențează semnificativ modul în care oamenii evaluează rolul banilor în propria bunăstare. Literatura de specialitate arată constant că venitul susține bunăstarea subiectivă,

însă impactul său este mai puternic la începutul vieții adulte și se estompează treptat pe măsură ce cresc experiența și schimbările de rol social.

Constatările cercetării empirice realizate de către autori, denotă același lucru. Participanții sub 35 de ani au asociat fericirea, într-o măsură mare, cu nivelul resurselor financiare, explicând acest lucru prin nevoia de independență, siguranță și recunoaștere socială. Pentru grupa 35–55 de ani, importanța banilor rămâne relevantă, dar este contrabalansată de presiunile legate de muncă și familie, ceea ce se reflectă într-o percepție mai scăzută a fericirii generale. În rândul persoanelor de peste 55 de ani, nivelul raportat al fericirii este cel mai ridicat, chiar dacă veniturile sunt mai reduse; accentul se mută spre sănătate, echilibru emoțional și relații apropiate.

În consecință, intervențiile publice orientate spre creșterea bunăstării ar fi mai eficiente dacă ar ține cont de aceste diferențe: pentru tineri, prioritare sunt oportunitățile economice și accesul la resurse care facilitează autonomia, iar pentru vârstnici contează mai mult politicile legate de sănătate, sprijin social și siguranță emoțională.

REFERINȚE:

1. Carstensen, L. L., Pasupathi, M., Mayr, U., & Nesselroade, J. R. (2011). Emotional experience improves with age: Evidence based on over 10 years of experience sampling. *Psychology and Aging, 26*(1), 21–33.
2. Hsieh, C.-M. (2011). Money and happiness: Does age make a difference? *Ageing & Society, 31*(8), 1289–1306.
3. Kahneman, D., & Deaton, A. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 107*(38), 16489–16493.
4. Clark, A. E., & Oswald, A. J. (1996). Satisfaction and comparison income. *Journal of Public Economics, 61*(3), 359–381.
5. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality.* Harper & Row.
6. Bernoulli, D. (1954). *Exposition of a new theory on the measurement of risk.* Econometrica, 22(1), 23–36.
7. Jang, S. (2021). *Income and happiness: Does the relationship vary with age?* DIVA – Academic Archive. Available at: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1572094/FULLTEXT01.pdf . (Accessed: 22 february 2026)
8. Ciobanu, L. (2022). Starea subiectivă de bine – semnificații și implicații. Educational Studies in Social Sciences, 20, 115-118. Available at: https://educational.studiamsu.md/wp-content/uploads/2022/01/20.-p.115-118.pdf (Accessed: 20 february 2026)
9. Popescu, A., & Cojocaru, D. (2020). Percepția stării de fericire la diferite categorii de vârstă. Baze Teoretice & Cercetări, 263-268. Available at: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/263-268_14.pdf (Accessed: 24 february 2026)

Coordonator științific: ȚURCAN GALINA, dr., lector univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 69202625
e-mail**:** turcan.galina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.39
CZU: 005.953:004.8

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN RECRUITMENT: IMPLICATIONS FOR HUMAN RESOURCE MANAGEMENT

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ÎN RECRUTARE: IMPLICAȚII PENTRU MANAGEMENTUL RESURSELOR UMANE

ȚEPORDEI Andreea, studentă, specialitatea: Business și Administrarea Afacerilor
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: tepordei.andreea@ase.md

Abstract *As society is in continuos evolution, artificial intelligence has become part of everyday life as well as the business environment. More organizations are incorporating artificial intelligence into their operations to streamline certain processes. Human resources management is no exception and seamlessly integrates artificial intelligence into processes such as recruitment, performance evaluation, professional training, and other processes. This article has highlighted that the use of artificial intelligence in recruitment is not aimed to replace employees, but rather to transform the process of selecting potential employees into an efficient one. There are various plaftorms based on artificial intelligence that help recruiters analyze larger volumes of candidate data more efficiently. However, the introduction of artificial intelligence into the recruitment process can have both benefits and risks that may impact human resources management and decision-making process..*
Keywords: ***artificial intelligence, human resources, opportunities, risks, impact, human resources management***
JEL CLASSIFICATION: M51, M15, J24, O33

INTRODUCERE

Odată cu dezvoltarea societății, inteligența articifială a devenit parte a vieții cotidiene, dar și a mediului de afaceri. Tot mai multe organizații introduc inteligența artificială în activități, pentru a facilita unele operațiuni. Managementul resurselor umane nu este o excepție și integrează armonios inteligența artificială în procese precum recrutare, evaluarea performanței, formarea profesională, dar și alte procese. Astfel, inteligența artificială nu are ca scop înlocuirea angajaților, ci transformă procesul de selecție a potențialilor angajați în unul eficient. Totuși, introducerea inteligenței artificiale în procesul de recrutare poate avea atât beneficii, cât și riscuri, care pot influența managementul resurselor umane.

Scopul cercetării constă în determinarea rolului inteligenței artificiale în procesul de recrutare, procesul de funcționare. De asemenea, identificarea beneficiilor, dar și a riscurilor prin oferirea unor date și exemple concrete.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Inteligența artificială transformă numeroase procese la nivel global, iar recrutarea nu este o excepție. Organizațiile tind să investească în dezvoltare în domeniul inteligenței artificiale, integrarea inteligenței artificiale, pentru a analiza și procesa mai multe date, volum cât mai mare de candidaturi care aplică la posturi de muncă, dar și a reduce costurile și timpul pentru identificarea candidatului potrivit. ”Organizațiile care utilizează soluții de recrutare bazate pe inteligență artificială au înregistrat o reducere cu 25% a timpului mediu de ocupare a posturilor, comparativ cu cele care se bazează pe metode tradiționale” (Scientific Research, 2025).

Metodele utilizate de companii au evoluat de la practici manuale, bazate pe relații, comunicare, la procese bazate pe tehnologie. În prezent, companiile utilizează o combinație de analiza a datelor, platforme, rețele de socializare și chatbot-uri pentru a selecta eficient candidații la posturile vacante. Odată cu factorii externi precum globalizarea, digitalizarea sau munca la distanță, companiile

tind să se adapteze și inovează pentru eficientizarea procesului. (Morris Bixby Group, 2024). Utilizarea inteligenței artificale nu înlocuiește un specialist din resurse umane, ci ajută la selectarea candidaților și la luarea deciziilor.

Procesul de recrutare tradițional este procesul prin care organizațiile recrutează fie din interiorul organizației, fie din exterior prin diverse platforme, instituții, anunțuri, agenții de recrutare, târguri de cariere. Specialiștii din departamentul resurse umane analizează manual CV-urile și scrisorile de intenție candidaților pentru a selecta candidații eligibili pentru interviu, ulterior pentru angajare. În luarea deciziilor un rol semnificativ îl constituie factorul uman.

De asemenea, recrutorii țin cont de experiența profesională, comunicare directă cu candidatul și testarea acestuia prin diverse întrebări sau teste. Totuși, acest proces presupune și erori umane, care ar trebui luate în considerare. Procesul de recrutare tradițional este constituit din etape consecutive, fiecare etapă urmând după finalizarea etapei anterioare (figura 1).

Procesul de recrutare asistat de inteligența artificală constă în utilizarea unor algoritmi, chatbot-uri pentru a reduce timpul procesului de recrutare și a analiza mai multe CV-uri ale candidaților.”Programele de inteligență artificială pot căuta online. CV-uri și profiluri sociale pentru a găsi cei mai buni candidați pentru fiecare loc de muncă pe baza unor trăsături specifice. De asemenea, pot transmite mesaje personalizate candidaților promițători și pot face acest lucru la scară largă - lucru pe care recrutorii umani nu l-ar putea face singuri” (peopleHum, 2024). Totodată, organizațiile care utilizează inteligența artificală în recrutare raportează un timp de angajare cu 31% mai rapid și o îmbunătățire cu 50% a calității indicatorilor de angajare. (Second talent, 2025). Etapele procesului de recrutare asistat de inteligența artificială și tehnologii sunt mai flexibile și interconectate, iar unele chiar se pot desfășura simultan sau paralel (figura 2).

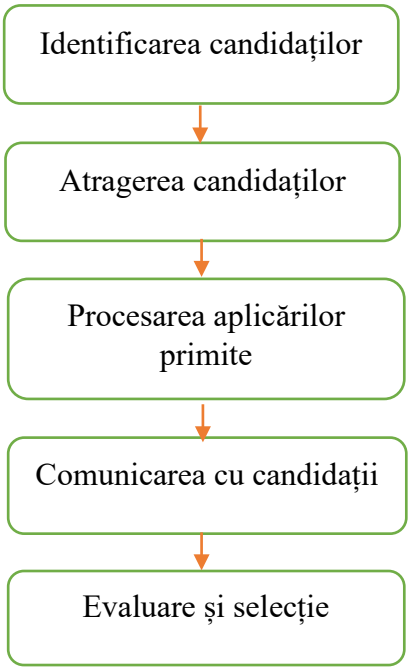

Figura 1. Prezentarea generală a procesului de recrutare și selecție tradițională
Sursa: elaborat de autor în baza informației (Sage Jounals, 2025)

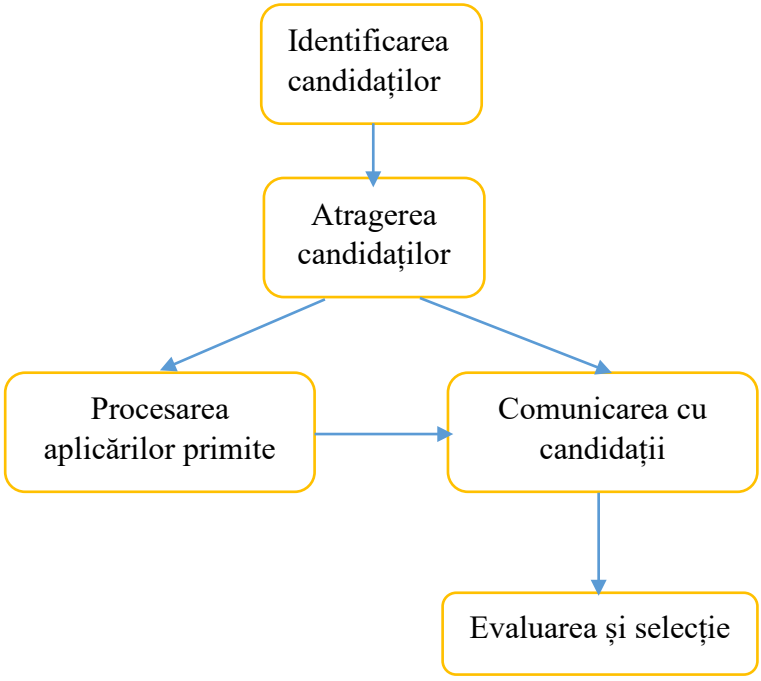

Figura 2. Prezentarea generală a procesului de recrutare și selecție cu tehnologii
Sursa: elaborat de autor în baza informației (Sage Jounals, 2025)

Companiile utilizează inteligența artificială prin automatizarea procesului de recrutare. ”Applicant Tracking System (ATS) este un software special creat pentru a ajuta la gestionarea

procesului de recrutare" și pentru a ajuta la analiza unor metrici relevanți precum timpul necesar pentru ocuparea postului, timpul de angajare sau rata de renunțare în primul an (Sd worx, 2024). De asemenea, alte funcții pe care un ATS le poate îndeplini sunt: "gestionarea și organizarea aplicațiilor", "integrarea anunțurilor de angajare, analize și rapoarte detaliate […] colectarea datelor" (ResearchGate, 2024). Recrutorii setează algoritmi prin care inteligența artificială extrage informația necesară din CV-ul candidatului. Acestea pot fi experiența profesională, abilități sau alte cuvinte cheie relevante postului vacant. Ulterior se verifică dacă informația selectată este potrivită cu cuvintele cheie și se clasifică în CV-uri care trec următoarea etapă din procesul de selecție sau nu (Onwuneme, U. P., 2025).

Printre cele mai utilizate platforme în procesul de recrutare bazate pe inteligență artificială se enumeră HireVue, care analizează videourile în procesul de intervievare și permite candidaților să-și programeze interviul video. LinkedIn Recruiter utilizează algoritmi care oferă posibilitatea de a potrivi candidații cu posturile vacante. Inop este utilizat pentru perfecționarea, recalificarea angajaților unde ar putea avea un impact mai mare, evaluează candidații, ajută la luarea unor decizii strategice sau financiare. Pymetrics Practice evaluează candidații prin jocuri bazate pe inteligența artificială pentru a înțelege dacă se potrivesc postului de muncă, măsoară trăsăturile cognitivie și comportamentul candidaților.

Utilizarea inteligenței în procesul de recrutare oferă numeroase beneficii, eficientizând procesul pentru recrutori. Printre aceste avantaje se enumeră:

1. *Eliminarea subiectivismului.* În timpul procesării CV-urilor sau a altor date, inteligența artificială "poate ignora complet aspectele ce țin de rasă, tipul de personalitate, gen" și pune accent pe experiența și compentențele candidatului (Hilio, 2024).

2. *Îmbunătățirea experienței candidaților și angajaților.* Programul de inteligență artificială poate identifica și contacta candidații, ghidându-i pe parcursul procesului de aplicare. Chatboții pot oferi răspunsuri rapide la întrebările oferite de candidați, pot programa interviurile și oferi feedback. Potrivit studiului realizat de CareerBuilder: 58% dintre candidați tind să aibă o opinie negativă despre companie dacă nu primesc un răspuns referitor la candidatura lor. 67% dintre candidați au o opinie pozitivă despre companie dacă primesc răspuns, feedback sau actualizări la candidatura lor (peopleHum, 2024).

3. *Economisirea timpului*. Inteligența artificială automatizează diverse sarcini care sunt repetitive, spre exemplu verificarea CV-urilor sau programarea interviurilor cu potențialii angajați. Astfel, recrutorii se pot axa pe sarcini mai importante sau strategice (arc, 2025).

Deși integrarea inteligenței artificiale oferă numeroase beneficii, pot fi identificare și anumite dezavantaje ale acesteia:

- *Inexactitatea sau nesiguranța datelor.* Inteligența artificială se bazează doar pe date și doar pe algoritmi definiți din timp. Se întâmplă că se poate baza pe date irelevante sau care nu mai sunt actuale pentru postul vacant, ceea ce poate scădea din precizie. De aceea, recrutorii preferă să verifice informațiile selectate de inteligența artificială și țin cont și de empatie, factorul uman (ScienceDirect, 2023).
- *Scăderea confidențialității*. Sistemele de inteligență artificială utilizează date extinse, care pot conține date sensibile, cu caracter personal. În cazul în care nu sunt implementate măsuri de siguranță, aceste informații ar putea fi utilizate în scopuri necorespunzătoare și neautorizate (Gupta, R., 2024).
- *Lipsa transparenței*. Candidații ar putea întâmpina dificultăți în înțelegerea procesului prin care a fost luată decizia finală privind angajarea, prin selecția CV-urilor de către inteligența artificială (Onwuneme, U. P., 2025).

CONCLUZII

Integrarea inteligenței artificiale în procesul de recrutare contribuie la eficientizarea procesului de recutare. Aceasta nu are scopul de a înlocui recrutorii sau angajații din departamentul resurse umane, ci de a oferi sprijin și colaborare. Decizia finală privind recrutarea personalului rămâne pe responsabilitatea recrutorilor, bazându-se și pe informația selectată de către inteligența

artificială, deoarece există aspecte care nu pot fi luate în considerare de către algoritmi, spre exemplu cultura organizațională, potențialul și comportamentul candidatului sau inteligența emoțională a acestuia. Unele informații indicate în CV trebuie verificate de recrutor în cadrul interviului pentru a înțelege dacă corespunde și candidatul are intenții bune, un scop bine definit. Prin integrarea inteligenței artificiale se pot procesa mai multe CV-uri și se reduce din timp. Acest factor reduce din timp și oferă flexibilitate companiilor. Această tendință continuă să crească, pe măsură ce are loc procesul de digitalizare nu doar în departamenul resurse umane, dar și alte sfere, devenind din ce în ce mai prezentă în organizații.

REFERINȚE:

1. peopleHum (2024). *The role of artificial intelligence in the hiring process* [Online] Disponibil la: https://www.peoplehum.com/blog/the-role-of-artificial-intelligence-in-the-hiring-process. Accesat la 6 aprilie 2026.
2. Morris Bixby Group (2024). *The evolution of recruitment from traditional methods to modern approaches* [Online]. Disponibil la: https://www.morrisbixby.com/2024/08/09/the-evolution-of-recruitment-from-traditional-methods-to-modern-approaches/. Accesat la 6 aprilie 2026.
3. Sage Journals (2025). *AI-Driven Research in the Recruitment and Selection Process: Application of an AI Taxonomy With a Systematic Literature Review* [Online] Disponibil la: https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/21582440251361746 . Accesat la 8 aprilie 2026.
4. Second Talent (2025). *Top 100+ AI in Recruitment Statistics for 2026* [Online]. Disponibil la: https://www.secondtalent.com/resources/ai-in-recruitment-statistics/. Accesat la 8 aprilie 2026.
5. Sd worx (2024). *Metrici HR în procesul de recrutare- Indicatori de performanță pe care trebuie să-i urmărești* [Online] Disponibil la: https://www.sdworx.ro/ro-ro/resurse/dezvoltarea-talentelor/metrici-hr-pe-care-trebuie-sa-i-urmaresti-recrutare. Accesat la 6 aprilie 2026.
6. Hilio (2024) *Rolul inteligenței artificiale în procesul de recrutare* [Online]. Disponibil la: https://hilio.com/ro/blog/humancapital/rolul-inteligentei-artificiale-in-procesul-de-recrutare. Accesat la 8 aprilie 2026.
7. arc (2025). *The evolution of recruitment: From traditional methods to AI and technology* [Online]. Disponibil la: https://arc.dev/employer-blog/ai-recruitment-evolution/. Accesat la 8 aprilie 2026.
8. ResearchGate. (2024). *Tehnologii de recrutare în era digitală* [Online]. Disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/387196201_TEHNOLOGII_DE_RECRUTARE_IN_ERA_DIGITALA . Accesat la 8 aprilie 2026.
9. Onwuneme, U. P. (2025). *Impact of Artificial Intelligence on Recruitment Process. Jounral of African Innovation & Advanced Studies, 8(1)*. https://doi.org/10.70382/ajaias.v8i2.030 .
10. ScienceDirect (2023). *Recruiter's perception of artificial intelligence (AI)-based tools in recruitment* [Online]. Disponibil la: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2451958823000313 . Accesat la 9 aprilie 2026.
11. Gupta, R. (2024). *Impact of Artificial Intelligence (AI) on Human Resource Management (HRM).* [Online]. Disponibil la: https://pdfs.semanticscholar.org/777c/20d96221f47f83130be9c5cf6a9986759917.pdf . Accesat la 8 aprilie 2026.

Coordonator științific: BAIEȘU Marina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 (79518724)
e-mail: baiesu.m@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.40
CZU: [005.32:331.101.3]:338.45(478)

MOTIVATION MANAGEMENT IN THE INDUSTRIAL SECTOR: ANALYSIS OF THE TECHNIQUES USED BY EFES VITANTA MOLDOVA AND THE IMPACT ON PERFORMANCE

MANAGEMENTUL MOTIVAȚIEI ÎN SECTORUL INDUSTRIAL: ANALIZA TEHNICILOR UTILIZATE DE EFES VITANTA MOLDOVA ȘI IMPACTUL ASUPRA PERFORMANȚEI

MOISEI Cornelia, studentă, specialitatea: BA
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: moisei.cornelia@ase.md

Abstract: *This article analyzes the strategic correlation between human resource management and the record economic performance of Efes Vitanta Moldova Brewery in 2024. The paper demonstrates how transforming employees into the main competitive advantage generated a massive increase in net profit and sales volume, confirming the hypothesis that a well-structured motivation system directly supports long-term competitiveness. The study addresses the impact of investments in human capital on financial indicators, the importance of strengthening the employer brand at the national level, and the role of organizational culture in maintaining high productivity. In essence, the material offers a model of good practices for the local business environment, arguing through concrete data that the well-being and development of the team are essential pillars for the success and sustainability of a company.*
Key words: *Motivation, performance, competitiveness, employer, efficiency*
JEL CLASSIFICATION: M54, M53, M52, J62

INTRODUCERE

În condițiile actuale ale pieței muncii din Republica Moldova, performanța unei companii este strâns legată de abilitatea managementului de a valorifica angajații ca principal avantaj competitiv. Într-un mediu economic globalizat, rezultatele nu mai sunt determinate exclusiv de resursele financiare, ci de eficiența politicilor de motivare care stimulează potențialul uman.

Managementul strategic al resurselor umane constituie un proces dinamic și adaptabil, prin care organizațiile își ating obiectivele prin creșterea implicării și loialității angajaților. În cazul companiilor de top, precum Efes Vitanta Moldova Brewery, motivarea personalului reprezintă un pilon esențial al dezvoltării durabile, contribuind atât la adaptarea rapidă la schimbările economice, cât și la menținerea unui nivel ridicat al productivității.

Lucrarea își propune să analizeze metodele de motivare utilizate de Efes Vitanta și să determine efectele acestora asupra performanțelor economice ale companiei. De asemenea, studiul urmărește să evidențieze un set de bune practici care pot fi aplicate pentru creșterea eficienței organizaționale prin valorificarea resurselor umane.

Obiectivele principale ale cercetării sunt:

1. Analiza conceptuală a legăturii dintre motivarea angajaților și performanța organizațională;
2. Identificarea principalelor tehnici de motivare implementate de Efes Vitanta (de natură financiară, educațională și de wellness);
3. Evaluarea influenței acestor practici asupra profitabilității și retenției personalului.

Metodologia utilizată include analiza rapoartelor anuale ale companiei pentru anul 2024, examinarea informațiilor disponibile pe site-ul oficial al companiei Efes Vitanta, precum și sinteza literaturii economice de specialitate.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Rezultatele obținute:

Unul dintre cei mai principali factori ce influențează comportamentul, performanța și implicarea angajaților în cadrul companiei este motivația. În cadrul managementului resurselor umane, motivația nu reprezintă doar o noțiune teoretică, ci un factor strategic esențial care influențează eficiența activităților, nivelul de stabilitate al angajaților și capacitatea întreprinderii de a rămâne competitivă pe termen lung (Redacția TVR Moldova, 2026).

În acest context, compania Efes Vitanta Moldova Brewery (EVMB), parte a grupului multinațional *Anadolu Efes*, care se ocupă de producerea și comercializarea berii reprezintă un model de bune practici în care tehnicile de motivare sunt aliniate cu obiectivele de performanță globală. Ipoteza cercetării este că un sistem bun de motivare corelează direct cu creșterea eficienței operaționale și a cotei de piață a organizației. Un indicator relevant al succesului tehnicilor de motivare aplicate este recunoașterea externă a calității mediului de lucru. În 2024, compania s-a clasat în Top 3 cei mai buni angajatori din Republica Moldova, conform studiului de „Percepție a Brandului Angajatorului" realizat de *AXA Management Consulting*. Această distincție, obținută pentru a treia oară, demonstrează o corelație directă între politicile de retenție ale companiei și gradul ridicat de angajament al personalului (Efes Moldova, 2026). Un brand de angajator puternic reduce costurile de recrutare și atrage talente de înalt nivel, esențiale pentru eficiența operațională.

Conform raportului oficial de activitate pentru anul 2024, Efes Vitanta Moldova Brewery (EVMB) a demonstrat că performanța financiară record (profit net de 178,5 milioane MDL) este rezultatul direct al unei strategii de resurse umane axate pe bunăstare, dezvoltare continuă și recunoaștere. Tehnicile de motivare implementate pot fi clasificate în patru piloni strategici:

1. Motivarea prin Comunicare și Participare: „Pub Talk"

Compania utilizează tehnica managementului participativ pentru a crește motivarea intrinsecă.

- Mecanismul Pub Talk: Organizarea de întâlniri în grupuri mici (max. 15 persoane) într-un cadru informal (la o halbă de bere), unde angajații discută direct cu Directorul General.
- Impact: Această metodă transformă cultura organizațională din una ierarhică în una bazată pe deschidere. Angajații se simt valorizați ("fiecare angajat este auzit"), ceea ce crește gradul de angajament și transparența activității.

2. Sistemul de Dezvoltare Structurată: Platforma „Efes Lab"

Investiția în capitalul uman a atins un nivel impresionant în 2024: 8.688 ore de formare (o medie de 24 ore/angajat). Motivarea prin învățare a fost organizată prin Efes Lab, structurat pe 5 direcții:

- Grow Lab: Dezvoltarea abilităților soft (Comunicare, Discurs public, Excel).
- Profession Lab: Excelență tehnică prin stagii internaționale (6 luni la Berlin pentru ingineri) și traininguri senzoriale (degustarea a 46 de arome).
- Leadership Lab: Formarea managerilor de prima linie (maiștri, operatori seniori) și întărirea culturii de feedback.
- Digital Lab: Acces la platforma *Journey* pentru module autonome de management al stresului, gândire strategică și leadership situațional.

Impact asupra performanței: Creșterea competențelor a susținut direct veniturile record și eficiența operațională.

3. Motivarea prin Bunăstare (Wellness) și Beneficii Extinse

Efes Moldova aplică o strategie de motivare extrinsecă ce depășește pachetul salarial standard, vizând calitatea vieții angajatului:

- Sănătate fizică: Sală de sport modernă în incinta fabricii, antrenor personal și punct medical renovat cu servicii stomatologice și fizioterapie.
- Nutriție și Confort: Prânz gratuit, camere de odihnă dotate în fiecare departament și abonamente de transport public.

- Siguranță: Instruirea auditorilor interni conform standardelor ISO 9001, 14001 și 45001, garantând un mediu de lucru la standarde internaționale.

4. Recunoașterea Loialității și Modernizarea Spațiului de Lucru

- Simbolism și Tradiție: Recompensarea veteranilor (până la 45 de ani de activitate) cu monede comemorative din argint. Aceasta întărește moralul și oferă un sentiment de apartenență pe termen lung.
- Modernizarea Infrastructurii: Renovarea birourilor Departamentului Financiar și a punctului medical nu a fost doar estetică, ci ergonomică, fiind menită să „stimuleze productivitatea și precizia" prin design și mobilier nou (Raportul conducerii, 2024).

Succesul acestor tehnici este reflectat direct în indicatorii de performanță (Tabelul 1.).

Tabelul 1. Impactul Tehnicilor de Motivare asupra Performanței Economice (Date 2024)

Indicator Performanță 2024	**Valoare / Evoluție**	**Corelația cu Motivarea**
Volum Vânzări	75,1 milioane litri (+10,5%)	Productivitate crescută datorită trainingului tehnic.
Profit Net	178,5 milioane MDL (+35%)	Optimizarea costurilor prin implicarea angajaților (Efes Lab).
Retenția de Gen	95 femei / 270 bărbați (în creștere)	Mediu de lucru sigur și politici de incluziune (UN Women).
Brand Angajator	Top 3 în Moldova (AXA)	Rezultat al beneficiilor și comunicării (Pub Talk).
Contribuție Buget Stat	470,7 milioane MDL (+18%)	Reflectă o disciplină financiară solidă a echipei.

Sursa: Adaptat de autor în baza (Raportului 2024 – Efes Vitanta Moldova)

Analiza tabelului confirmă validitatea modelului P = f(A · M) (Performanța ca funcție de Abilități și Motivație). Efes Vitanta a reușit în 2024 să maximizeze ambele variabile:

1. Abilitățile (A): Prin structura riguroasă a Efes Lab.
2. Motivația (M): Prin pachetul de beneficii, recunoașterea loialității (monedele de argint) și mediul de lucru modernizat.

Acest mix a transformat resursele umane într-un motor de creștere economică, demonstrând că o cultură organizațională sănătoasă este fundamentul pentru a deveni un contribuabil major la bugetul de stat (peste 470,7 milioane MDL achitați în 2024).

CONCLUZIE

Analiza indicatorilor din 2024 demonstrează că succesul record al Efes Vitanta (profit net de 178,5 mil. MDL) este rezultatul direct al unui management centrat pe om. Implementarea platformei Efes Lab și a celor peste 8.600 ore de instruire confirmă că o forță de muncă înalt calificată susține direct creșterea volumului de vânzări (+10,5%). Totodată, tehnici precum „Pub Talk" și pachetele extinse de wellness (sală de sport, prânz gratuit, asistență medicală) au consolidat brandul de angajator, plasând compania în Top 3 la nivel național. Modernizarea spațiilor de lucru a reconfirmat faptul că investiția în ergonomie și sănătatea angajaților maximizează precizia operațională și loialitatea pe termen lung.

REFERINȚE

1. Efes Moldovahttps://efesmoldova.md/wpcontent/uploads/2025/06/EFES_Raport_anual_2024__buttons.pdf https://efesmoldova.md/wp-content/uploads/2025/06/EFES_Raport_anual_2024__buttons.pdf
2. Întreprinderea Mixtă EFES Vitanta Moldova Brewery SA. (f.d.). *Profil companie – data2b.md*. https://data2b.md/ru/companies/1003600015208/intreprinderea-mixta-efes-vitanta-moldova-brewery-sa/

3. Raportul Conducerii 2024 Efes (2025) https://efesmoldova.md/wp-content/uploads/2025/06/EFES_Raport_anual_2024__buttons.pdf
4. TVR Moldova. (2026). *Echilibrul între motivarea angajaților, optimizarea cheltuielilor și atingerea obiectivelor în 2026*. TVR Moldova. https://tvrmoldova.md/article/2443e8b08974694e/echilibrul-intre-motivarea-angajatilor-optimizarea-cheltuielilor-si-atingerea-obiectivelor-in-2026.html

Coordonator științific: BAIEȘU Marina, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: baiesu.m@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.41
CZU: [005.962:005.962.11]:005.32

STRATEGIES FOR PREVENTING BURNOUT IN ORGANIZATIONS. THE IMPORTANCE OF BALANCE BETWEEN PROFESIONAL AND PERSONAL LIFE

STRATEGII DE PREVENIRE A BURNOUT-ULUI ÎN ORGANIZAȚII. IMPORTANȚA ECHILIBRULUI DINTRE VIAȚA PROFESIONALĂ ȘI CEA PERSONALĂ

GLIJIN Gabriel, student, specialitatea: Business și Administrare
Academia de Studii Economice din Moldovei, Republica Moldova, Chișinău
Str.Banulescu-Bodoni 61 www.ase.md
e-mail autor: glijin.gabriel@ase.md

Abstract: *This article explores organizational burnout prevention strategies, emphasizing the critical role of work-life balance in the modern professional landscape. Drawing on the multidimensional model of Maslach and Leiter, the study analyzes burnout as a systemic erosion of human resources rather than a mere individual struggle. The research traces the historical evolution of occupational exhaustion, from nineteenth-century neurasthenia to contemporary digital burnout, highlighting how rapid automation and artificial intelligence have blurred the "invisible borders" between professional and personal life. Utilizing the insights of scholars like Leslie Perlow and Byung-Chul Han, the paper examines the "telepressure" caused by constant connectivity and its impact on cognitive performance. Furthermore, it discusses systemic solutions, such as the French "Right to Disconnect," as essential frameworks for protecting human capital. The findings suggest that sustainable organizational performance depends on transitioning from a culture of constant urgency to one that prioritizes psychological recovery and employee well-being.*
Keywords: *burnout prevention, work-life balance, organizational performance, right to disconnect, digital exhaustion.*
JEL CLASSIFICATION: J28, J81, M54.

INTRODUCERE

Burnoutul este unul dintre cele mai frecvente fenomene întâlnite în mediul organizațional contemporan, fiind caracterizat prin epuizarea fizică, mentală și emoțională, apărând ca urmare a stresului acumulat pe parcursul a unei perioade lungi de timp. Ba mai mult, sindromul dat este caracterizat de către Michael Leiter ca fiind „O stare de epuizare în care o persoană este cinică în ceea ce privește valoarea ocupației sale și se îndoiește de capacitatea sa de a performa” (Leiter, 2022). Prevenirea acestuia este una vitală, întrucât starea emoțională a angajatului este strâns legat de performanța organizațională. Capitalul uman este pilonul principal al organizației, fiecare având nevoi și dorințe diferite, ceea ce conduce la nevoia elaborării unor strategii complexe de prevenție și intervenție a burnoutului.

Obiectivul cercetării constă în analizarea și elaborarea strategiilor de prevenire a burnout-ului în cadrul organizațiilor și studierea impactului pe care îl are echilibrul dintre viața profesională și cea personală. De asemenea vom identifica principalele cauze care duc la efectul de burnout și vom evalua gradul de conștientizare a angajaților despre prezența și efectele acestuia. Într-un final, vom efectua analiza comparativă a strategiilor de prevenție și vom dezvolta un set de recomandări practice pentru mediul organizațional.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

În pofida datării apariției primelor cercetări asupra problemei burnout-ului care și-au făcut apariția în anii ’70, problema datează cu mult în trecut, provenind chiar de la începutul perioadei industriale. Cauza principală a acelor vremuri a fost reprezentată de transformările profunde în care individual interacționa cu mediul său profesional. Perioada contemporană însă, nu este cu mult diferită. Adesea auzim menționarea fenomenului de burnout la știri, mass-media, sau chiar între

colegi. Diferența principală de acum 50 de ani este că burnout-ul nu mai este unul predominant fizic, ci s-a tranformat într-o epuizare mentală și emoțională, care duce la o detașare completă de mediul de lucru.

Dar totuși care sunt factorii declanșatori ai acestui fenomen? Cea mai evidentă cauză ar putea fi sarcinile de lucru dificil de gestionat, întrucât mediul de muncă a devenit unul foarte diversificat și ambiguu din pricina dezvoltării tehnologice rapide a omeniri în ultimul timp, cum ar fi apariția inteligenței artificiale sau automatizarea proceselor. Dezvoltarea angajaților în aceste domenii devine una dintre cele mai mari necesități, iar adaptabilitatea la noile tehnologii sau la noile tehnici de lucru care sunt mai eficiente devine indispensabilă. Chiar dacă acestea pot avea un efect benefic asupra companiei, nu se ia în considerare că angajatul pe lângă aceste studii pentru dezvoltarea profesională, are și alte taskuri în cadrul companiei, de care trebuie sa aibă grijă, acest lucru ducând la suprasolicitarea angajaților. De asemenea putem observa presiuni de timp din partea managerilor, care pot duce la creșterea nivelului de oboseală emoțională și mentală din cauza condițiilor de muncă stresante.

Momentul în care realizăm că un angajat a ajuns la acest nivel de burnout este, adesea, unul tardiv. Specialiștii recomandă nu doar metode de rezolvare și de măsurare a acestuia, dar în prim-plan pun tacticile de prevenire, întrucât „cel mai bun război e acela pe care nu a trebuit să-l lupți” (Sun Tzu, 475-211 î.Hr). Starea apatică care domină omul, ar trebui să semnaleze oricărei organizații implementarea unei eticii organizaționale și profesionale, care să se bazeze pe sănătatea atât mentală, cât și fizică a angajaților. În acest sens, cel mai important aspect care trebuie să fie luat în considerare este respectarea și monitorizarea unei cantități exacte de lucru care i se oferă lucrătorului. Nimeni nu are puteri infinite și nu poate lucra 110% din capacitatea sa perioade nedeterminate. Mai mult decât monitorizarea sarcinilor, prevenția presupune cultivarea unei culturi autonome și a respectului pentru timpul liber. O organizație sănătoasă încurajează deconectarea digitală de la timp la timp, și recunoaște că pauzele nu sunt un lux, ci o necesitate fiziologică și psihologică.

Un pilot important în evitarea sindromului psihologic de burnout este autonomia. Oferirea posibilității angajaților de a-și gestiona singuri propriul flux și ritm de lucru, precum și evaluarea propriilor sale competențe este cu siguranță o modalitate sigură de a reduce sentimentul de neputință. Încrederea oferită angajatului nu doar că va spori relația dintre el și superiorii, ba chiar mai mult, îi va oferi motivație și încredere de sine. Aceste avantaje vor ajuta la obținerea unor rezultate mai calitative și cantitative, ceea ce va avantaja atât locul de muncă cât și persoana în cauză.

Un rol crucial în prevenire, o joacă și sitemele de recunoaștere morală care implică validarea efortului și a devotamentului angajatului, dincolo de cifre sau indicatori de performanță. Burnout-ul nu este doar despre volumul mare de muncă, ci și despre sentimenul că efortul depus trece neobservat sau este subevaluat. Validarea eforturilor depuse prin feedback pozitiv mențin vie implicarea emoțională și previn instalarea cisismului cares este componenta principală a sindromului.

În urma studiului literaturii, am identificat că pentru prevenirea mai avanajoasă a burnout-ului, există o multitudine de metode eficientă. Cu toate acestea, cea mai folosită este modelul multidimensional propus de Christina Maslach și Michael Leiter, care reprezintă standardul de referință în literatura de specialitate, ajutând la o înțelegere mai bună și măsurarea burnout-ului. Aceștia menționează următoarea: „Burnout-ul este indicele decalajului dintre ceea ce sunt oamenii și ceea ce aceștia sunt obligați să facă. El reprezintă o eroziune a valorilor, a demnității, a spiritului și a voinței – o eroziune a sufletului uman. Este o suferință care se propagă treptat și continuu în timp, împingând individul într-o spirală descendentă din care recuperarea este dificilă”(Maslach C. & Michael P. Leiter, 1997). De aici putem deduce faptul că burnout-ul nu este doar o simplă oboseală fizică sau mentală, acesta este un lucru care ne afectează atât pe plan moral, cât și spiritual, reflectând golirea resurselor individului. Un prim semn pe care îl putem observa este cinismul, care apare ca o reacție defensivă de distanțare față de muncă, în timp ce în interiorul acestuia are loc o criză de identitate ocupațională, ducând deseori la deteriorarea vieții atât personale, cât și organizaționale.

În strânsă legătură cu recunoașterea morală, echilibrul dintre viața profesională și cea personală reprezintă pilonul de rezistență al oricărei strategii de prevenție sustenabile. Un exemplu

elocvent în acest sens este modelul francez, unde politicile publice au intervenit direct pentru a proteja spațiul personal al fiecărui angajat de pe piață. Implementarea legii celor 35 de ore de muncă săptămânale în Franța a demonstrat că reducerea timpului petrecut la birou poate avea un impact semnificativ asupra calității sănătății mentale și a vieții de familie. Conform studiilor care au analizat aceasta tranziție (Fagnani & Letablier, 2004), limitarea legală a timpului de muncă a facilitat o articulare mult mai bună între responsabilitățile profesionale și cele familiale, îndeosebi pentru părinții cu copii mici. Această abordare evidențiază că prevenirea sindromului nu este o responsabilitate individuală, ci una structurală. Organizațiile care adoptă principii similare, prin respectarea riguroasă a timpului liber și limitarea intruziunii muncii în afara orelor de muncă, reușește să mențină un capital uman nu doar productiv, ci și apt de muncă pe plan psihic.

Privind însă dincolo de toate aceste cauze și simptome teoretice, realitatea cotidiană este faptul că purtăm mereu lucrul cu noi, chiar dacă nu ne dăm seama. Tehnologia a eliminat orice barieră fizică din trecut, ducând la un „Suntem prinși într-un ciclu de disponibilitate continuă" (Lesie Perlow, Sleeping with Your Smartphone, 2012), întrucât chiar și după orele de serviciu, tindem să răspundem la apelurile „urgente", sau să mai efectuăm taskuri care chiar dacă nu par așa de relevante. Cu timpul, conștietizăm că aceste excepții își lasă amprenta asupra noastră. Anume din cauza dispariției acestei bariere între spațiul personal și cel organizațional, nu mai putem niciodată să ne relaxăm, mereu fiind la un apel distanță de o nouă problemă de care va trebui sa ne ocupăm. Tot Leslie Perlow menționeaza că „Această „apăsare" digitală nu doar că ne invadează viața personală, dar creează o cultură a urgenței care, pe termen lung, distruge creativitatea și duce la epuizare cronică." (Lesie Perlow, 2012), aceasta ne arată perfect realitatea în care trăim, una a culturii urgenței, în care suntem doar niște instrumente la dispoziția organizației, mereu fiind disponibili pentru nevoile acesteia. Dar toată această goană după dezvoltarea în carieră și mulțumirea unor șefi cu cerințe tot crescătoare poate să ne facă să ne simțim mai debarasați de viața personală, de familie, de cei apropiați, având mereu acel sentiment că facem ceva greșit când nu lucrăm. Această „amorțeală" mentală este un mecanism de auto-apărare al nostru, care reduce din funcții pentru a supraviețui stresului cronic, sacrificând în schimb entuziasmul și puterea de procesare și căpătare a informațiilor.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În urma examinării mai multor articole și studii, am efectuat această cercetare, care a evidențiat faptul că burnout-ul a încetat de mult să mai fie o simplă problemă, ci a evoluat într-o provocare sistematică a mediului organizațional. Realitatea secolului XXI este că granița odată fragilă între spațiul personal și profesional dispare treptat. Așa cum am demonstrat anterior, impactul tehnologiei funcționează ca o "lesă digitală" care nu doar invadează spațiul personal al angajatului, dar treptat îi dăunează atât pe plan mental cât și spiritual.

Echilibrul dintre viața personală și cea profesională este visul oricăruia dintre noi, acesta este o condiție imperativă pentru eficiența personală în cadrul companiei. Trecerea de la o cultură a urgenței la una a respectului față de timpul personal a arătat în nenumarate cazuri un adevărat succes, și este o metodă pefrectă de prevenție pe termen lung. Modelul legistlativ francez ne demonstrează ce au căpătat prin prin definirea spațiului personal, oferindui angajatului un spațiu de dezvoltare atât pe plan profesional cât și personal, în familie sau între prieteni.

În final, orgnanizația viitorului va avea succes doar dacă își va proteja capitalul uman, acesta fiind cel mai efectiv în condițiile prielnice de muncă. Prevenirea burnout-ului și restabilirea balanței între carieră și viața personală reprezintă o investiție directă în sănătatea morală și spirituală a forței de muncă, asigurând un mediu prielnic pentru dezvoltarea creativității și a loialității, ferite de epuizarea totală care erodează resursele interne.

REFERINȚE

1. Fagnani Jeanne & Marie T. Letablier, (2004) *Work and Family Life Balance The Impact of the 35-Hour laws in France*
2. Maslach Christina, Michael P. Leiter (1997) *The Truth About Burnout: How Organizations Cause Personal Stress and What to Do About It*

3. Leslie A. Perlow, 2012 *Sleeping with Your Smartphone: How to Break the 24-7 Habit and Change the Way you Work*
4. Regina maria. (2025). *Sindromul de burnout: Ce înseamnă, cauze, simptome și cum să te protejezi*. https://www.reginamaria.ro/utile/dictionar-de-afectiuni/sindromul-de-burnout

Coordonator științific: BAIEȘU Marina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 402 785
e-mail: baiesu.m@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.42
CZU: 005.953:343.353(100+478)

NEPOTISM AND FAVORITISM IN THE RECRUITMENT PROCESS: A STATISTICAL ANALYSIS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND GLOBALLY, AND ORGANIZATIONAL PRACTICES FOR PREVENTION

NEPOTISMUL ȘI FAVORITISMUL ÎN PROCESUL DE RECRUTARE A PERSONALULUI: ANALIZĂ STATISTICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI LA NIVEL GLOBAL ȘI PRACTICI ORGANIZAȚIONALE DE PREVENIRE

GOJEANU Dan, student, specialitatea: BA
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail autor: gojeanu.dan@ase.md

Abstract: *The recruitment process is influenced by many relevant factors. The issue of nepotism and favoritism, addressed in this article, is of particular importance due to the impact it can have. This article examines the topic of nepotism and favoritism at the national and international levels, focusing on specific real-life cases both in identifying these practices and in trends toward their prevention.*
Keywords: *nepotism, favoritism, recruitment, family relationship, prevention*
JEL CLASSIFICATION: C83, D74, E24

INTRODUCERE

Favoritismul, în linii generale, reprezintă practica de acordarea a unui tratament preferențial anumitor persoane, bazat pe relații și impresii personale, în detrimentul meritelor, calificărilor și altor criterii obiective. Pe baza acestei viziuni, nepotismul poate fi considerat un subtip al favoritismului, fiind la fel o practică care acordă un avantaj sau privelegiu persoanelor, doar că pe baza legăturii de rudenie. Aceste fenomene au o răspândire cantitativă destul de vastă, întâlninduse în domenii precum afacerile, politica, dreptul, mediul academic, divertismentul, sportul, religia sau medicina.

Scopul acestei lucrări constă în analiza fenomenelor de nepotism și favoritism în procesul de recrutare a personalului, determinarea situației statistice în Republica Moldova pe fundalul nivelului global, abordarea unui caz relevant și identificarea practicilor organizaționale de prevenire ale acestora.

CONȚINUT DE BAZA

Planul studiilor de cercetare realizate în domeniul acestei probleme este unul destul de vast. O mare parte din ele abordează acești termeni în particular și chiar pe fiecare individual, analizând prezența acestora în diferite medii, gradul cantitativ și calitativ de răspândire și impactul acestora asupra performanțelor, eficienței și societății în general.

O altă categorie de studii abordează aceste fenomene în contextul unor probleme mai largi, cum ar fi corupția. Astfel, după rezultatele studiului sociologic al impactului corupției asupra oportunităților de afirmare în carieră din cadrul Administrației Publice Centrale din Republica Moldova, ”Conform opiniilor respondenţilor, cele mai frecvent întâlnite forme de manifestare a corupției în cadrul Administrației Publice Centrale (APC) sunt: protecționismul, nepotismul și favoritismul (94.4%), abuzul de putere (90,7%) și mita (87,4%)” (Arcadie Barbaroșie et al., 2016, p. 4).

Acest fapt demonstrează relevanța problemei pe teriotoriul Republicii Moldova. Nepotismul și favoritismul, împreună cu protecționismul, acumulează cele mai multe menționări în contextul formelor de manifestare a corupției.

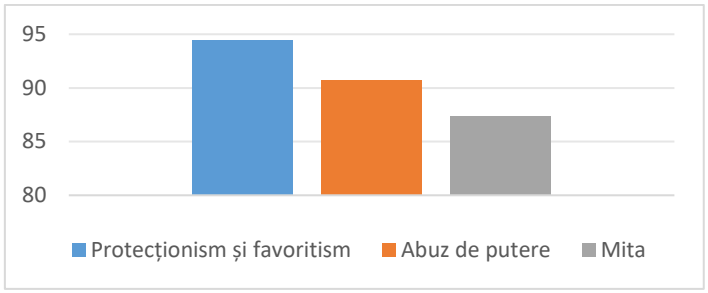

Figura 1. Fecvența menționării celor mai răspândite forme de manifestare a corupției
Sursa: Elaborat de autor în baza Arcadie Barbarosie et al. (2016)

Pe lângă asta se constată și o lipsă a informării populației despre formele de manifestare și caracteristicile nepotismului și favoritismului. ”Concomitent, în studiu este atestat un nivel insuficient de cunoștințe ale funcționarilor publici privind manifestările de corupție și ale celor conexe actelor de corupție, ceea ce sporește aplicarea și participarea funcționarilor la manifestări de corupție și diminuează raportarea cazurilor de corupție în cadrul Serviciului Public. Astfel, până la 40% din funcționarii publici nu cunosc situațiile care reprezintă manifestări de corupție. O treime din funcționarii publici participanți la studiu, nu consideră manifestări de corupție următoarele situații: apelarea la prieteni cu relații pentru obținerea de favoruri la locul de muncă (26,2%) și prezența rudelor ce lucrează în calitate de șef/ superior (27,3%)” (Arcadie Barbarosie et al., 2016, p. 4).

Datele atestă o situație negativă, însă asta nu e ceva nou pentru spațiul Republicii Moldova. Conform Transparency International, coaliția globală împotriva corupției, Moldova înregistrează în 2025 un scor al valorii idexului de percepție al corupției egal cu 42, din 100 posibile. Atfel clasându-se pe locul 80 din cele 182 de țări implicate în studiu, cuborând cu un loc față de rezultatele anului 2024.

Care atunci ar fi situația la nivelul global? Republica Moldova este o țară mediocră în contextul percepției manifestărilor de corupție, cu indicatori destul de înalți de înregistrare a acesteia. Clasarea țărilor cu un nivel mai înal de dezvoltare în prima jumătate a acestei liste ar indica asupra unei situații mai pozitive din punct de vedere al intoleranței populației și autorităților acestor țări față de fenomenele favoritismului și nepotismului?

Datele raportului statistic Gitnux la tema nepotismului arată o altă situație:

”În rândul directorilor generali din clasamentul Fortune 500 din 2022, 15% erau rude ale foștilor directori din aceeași companie;

Un studiu din 2019 a arătat că 22% dintre firmele familiale din indicele S&P 1500 au transmis funcția de director general unor rude;

În întreprinderile familiale italiene, 65% transmit conducerea membrilor familiei;

28% dintre directorii din consiliile de administrație ale companiilor din FTSE 100 din Marea Britanie în 2021 aveau legături de familie;

Firmele de capital privat din SUA promovează 18% dintre rudele familiei în funcții cheie;

Firmele braziliene controlate de familii prezintă 55% angajări nepotiste în conducere;

19% dintre posturile din consiliile de supraveghere ale firmelor germane din DAX 30 revin membrilor familiei;

În Franța, 40% dintre companiile din CAC 40 au directori generali sau președinți din familie;

Chaebolurile din Coreea de Sud au o rată de succesiune familială de 50%;

În SUA, 12% dintre fondatorii de start-up-uri din domeniul tehnologic angajează membri ai familiei ca primii angajați;

Companiile spaniole din IBEX 35 au 35% de directori din familie;

Companiile familiale canadiene listate la TSX promovează 25% dintre rude pe plan intern;

În Suedia, 20% dintre marile companii au numiri nepotiste în consiliile de administrație;

16% dintre directorii executivi din ASX 200 din Australia sunt succesori ai familiei” (Thomas Lindqvist, Alexander Schmidt, Abigail Foster, 2026)

Un caz relevant la nivelul internațional în contextul acestei probleme îl reprezintă compania Microsoft care recent, în februarie 2026, a venit cu anunțul privind schimbările în conducerea companiei fiice - Xbox Game Studio. Phil Spencer, fostul Gaming Chief și un colaborator al companiei cu o vechime de muncă de 38 de ani își lasă postul. Afirmă el această decizie după nu cea mai ușoară perioadă a companiei.

CEO general al companiei Microsoft - Satya Nadella, tot mai mult pune presiune asupra studioului, insistând asupra unor KPI-uri exagerate. În octombrie 2025 acesta semnează un raport nou, conform căruia compania Microsoft cere de la Xbox Game Studio o marjă a profitului de 30%, mult peste media pe industrie (Wesley Yin-Poole, 2025). Așteptările exagerate din partea conducerii îl impun pe Spencer să abandoneze postul.

Fiind o persoană înaintată în vârstă, plecarea acestuia în principiu nu era un lucru neașteptat. Mai mult de atât, experții și persoanele interesate de activitatea companiei demult presupuneau acest mod de derulare a acțiunilor, văzând ca pe un succesor potrivit pe Sarah Bond, la fel un angajat de încredere a companiei. Însă în funcția de Gaming Chief a studioului, după indicațiile lui Satya Nadella, a fost numită o altă persoană - Asha Sharma, angajată de mai puțin de 2 ani în urmă în compania Microsoft, lipsită complet de experiență în industria gameing-ului.

Această situație a prins destul de rapid amploare în formatul acuzațiilor de ”Nepotism Indian” (Shubhangi Chowdhury, 2026). Satya Nadella, fiind originar din India, o promovează pe Asha Sharma, de proviniență indian-americană, neglijind lipsa toatlă de experiență nu doar în industria jocurilor computerizate, ci și la general.

Însă de ce anume nepotism? Definiția expusă mai sus ne spune clar că nepotismul e o practică care acordă un avantaj sau privelegiu persoanelor pe baza legăturii de rudenie, iar cazul companiei Microsoft ar fi un exemplu de favoritism în recrutare.

Aici apare o particularitate culturală specifică anume popoarelor Indiei. Religia Hinduismului este strâns înrădăcinat cu structura social-tradițională a castelor, conform cărora societatea se împarte 5 caste de bază: Dalit, Sudra, Vaisya, Kșatrya și Brahman. Specificul acestui sistem are destul de multe caracteristici interesante, cum ar fi intocababilitatea Daliților sau asuprirea Sudrei, însă pentru cazul nostru relevanța o reprezintă ultima și cea mai respectată castă - Brahmanii. Din ea fac parte preoții și învățații (oamenii de diferite științe). Însă nu contează atât de mult ocupațiile promovate în această castă, cât o regulă respectată în mod implicit de toate castele, în special de Brahmani - căsătoriile dintre persoane din caste diferite nu se acceptă.

Această particularitate oferă acel caracter de rudenie practicii ce, la prima vedere, reprezintă un exemplu al favoritismului, transformându-l în nepotism. Astfel cultura popoarelor poate avea influență colosală în astfel de aspecte. Iar în India practicile favoritismului și nepotismului sunt pe larg întâlnite. Potrivit aceluiași raport statistic realizat de Gitnux ”În India, 45% dintre primele 100 de companii au membri ai familiei fondatorului în consiliile de administrație” (Thomas Lindqvist, Alexander Schmidt, Abigail Foster, 2026).

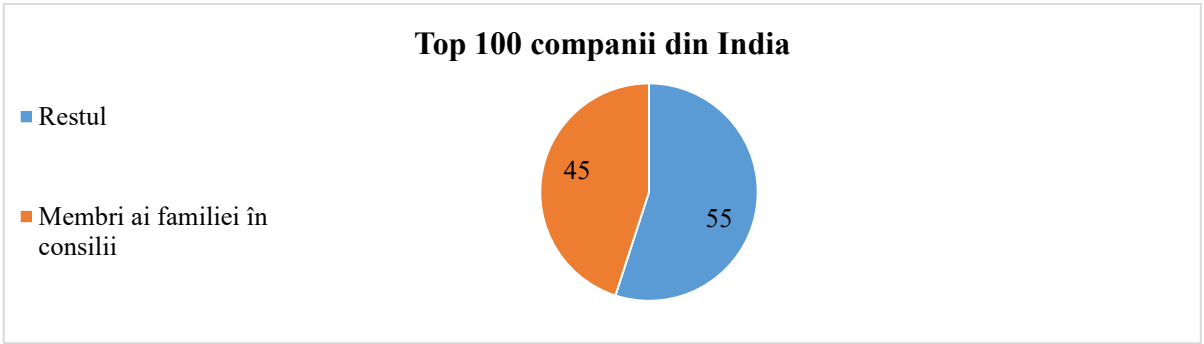

Figura 2. Raportul companiilor din India, membrii de familie a fondatorului cărora au funcții în consiliu

Sursa: Elaborat de autor în baza Thomas Lindqvist, Alexander Schmidt, Abigail Foster (2026)

Această statistică indică că și la nivel global, practicile nepotismului și favoritismului sunt pe larg întâlnite în recrutarea și promovarea personalului în mediul de afaceri. Aceste practici, conform unui număr mare de studii, influențează negativ nu doar eficiența firmelor, ci și imaginea, cultura și ca efect - atractibilitatea acesteia pentru noi angajați, parteneri și investitori. În acest caz care sunt acțiunile companiilor interesate în formarea unei companii sustenabile? Ce practici utilizează ele pentru a preveni astfel de situații? Cum luptă ele împotriva acestor fenomene cu impact negativ?

În acest scop companiile de obicei includ în codul lor de business conduită secțiuni aparte pentru documentarea la nivel oficial a regulilor ce previn practicile de nepotism și favoritism. Uneori acestea își pun scopul și afirmă direct că nu angajează deloc persoane ce dețin legături de rudenie cu angajații de deja lucrează în companie.

Spre exemplu compania ERP Properties (formal Entertainment Proprieties Trust), trust de investiții imobiliare cu sediul în Kansas City, Missouri, are o pagină aparte cu denumirea Anti-Nepotism, unde afirmă: ”Compania a elaborat această politică pentru a asigura mai bine faptul că angajații sunt tratați în mod uniform și fără favoritisme. Cu excepția stagiilor temporare sau cu jumătate de normă, Compania nu va angaja, nu va recruta și nu va utiliza, în niciun fel, fie ca angajat, colaborator independent sau în cadrul unei alte relații de afaceri, un membru al familiei vreunui angajat”.

CONCLUZII

Astfel, putem cu siguranță afirma că nepotismul și favoritismul au un impact major asupra procesului de recrutare a personalului, atât în Republica Moldova, cât și la nivel global. Aceste fenomene au diverse forme și cauze, dar practic mereu duc la consecințe negative. De aceea companiile încep să întreprindă acțiuni de prevenire a practicilor date, ceea ce se observă din exemple concrete

REFERINȚE

1. Barbaroșie A., et al. (2016). *Impactul corupției asupra oportunităților de afirmare și carieră a femeilor din cadrul Administrației Publice Centrale din Republica Moldova.* Concolidarea funcțiilor de prevenire și analiză a corupției ale Centrului Naţional Anticorupţie (p. 4) https://ipp.md/wp-content/uploads/2016/05/Coruptia-si-gen-in-APC_rom.pdf
2. Chowdhury S. (2026). *‘Indian Nepotism’ claims erupt after Microsoft names Asha Sharma as gaming chief.*. The American Bazaar https://americanbazaaronline.com/2026/02/21/indian-nepotism-claims-erupt-after-microsoft-names-asha-sharma-as-gaming-chief-475623/
3. Lindqvist T., Schmidt A., Foster A. (2026). *Nepotism Statistics.* Gitnux Report 2026 https://gitnux.org/nepotism-statistics/
4. Yin-Poole W. (2025). *Microsoft Has Reportedly Pushed Xbox Studios to Deliver a 30% Profit Margin, Allegedly Leading to All Those Layoffs, Canceled Projects, Price Rises, and the End of Exclusives.* IGN News https://www.ign.com/articles/microsoft-has-reportedly-pushed-xbox-studios-to-deliver-a-30-profit-margin-allegedly-leading-to-all-those-layoffs-canceled-projects-price-rises-and-the-end-of-exclusives

Coordonator științific: BAIEȘU Marina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: baiesu.m@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.43
CZU: [005.962:005.51]:614(478)

STRATEGIC HUMAN RESOURCE PLANNING WITHIN THE REPUBLICAN CLINICAL HOSPITAL "TIMOFEI MOȘNEAGA"

PLANIFICAREA STRATEGICĂ A RESURSELOR UMANE ÎN CADRUL SPITALULUI CLINIC REPUBLICAN "TIMOFEI MOȘNEAGA"

IACUB Mihaela, studentă, specialitatea: Business și Administrare
Academia de Studii Economice din Moldova
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 (60006120)
e-mail autor: iacub.mihaela@ase.md

Abstract: *In the current context of continuous changes and increasing complexity in the healthcare system, human resources represent a fundamental factor in ensuring organizational performance and service quality. In this regard, the purpose of this paper is to analyze the importance of strategic human resource planning within a medical institution, with a focus on its role in achieving efficiency and sustainability. The research is based on methods such as analysis, and comparison, combining both theoretical approaches and practical aspects specific to the medical field. At the same time, the study takes into account relevant information regarding the organization and functioning of medical staff. The results obtained highlight that efficient human resource planning contributes, on the one hand, to balancing staff demand and availability, and, one the other hand, to reducing organizational risks and improving the quality of medical services. Moreover, the study emphasizes the importance of recruitment and retention strategies, which play a key role in maintaining a stable, motivated, and well-qualified workforce. Therefore, it can be concluded that strategic planning of human resources is essential for ensuring the long-term performance and stability of healthcare institutions.*
Key words: *Human resources, stategic planning, medical system, recruitment, retention.*
JEL CLASSIFICATION: M12, I11

INTRODUCERE

În contextul actual, sistemul de sănătate din Republica Moldova se confruntă cu transformări continue, determinate de schimbările demografice, evoluția tehnologiilor medicale și creșterea așteptărilor pacienților. În aceste condiții, gestionarea eficientă a resurselor umane a devenit una dintre cele mai importante provocări pentru instituțiile medicale. Cadrele medicale reprezintă baza funcționării oricărui spital, iar calitatea actului medical depinde în mod direct de competența, experiența și disponibilitatea acestora (Ministerul Sănătății al Republicii Moldova, site oficial).

La nivel internațional, Organizația Mondială a Sănătății subliniază faptul că sistemele de sănătate nu pot funcționa eficient fără resurse umane suficiente, bine pregătite și echilibrat distribuite. Conform Strategiei globale privind resursele umane pentru sănătate – *Workforce 2030*, planificarea strategică a personalului este esențială pentru asigurarea acoperirii universale cu servicii medicale și pentru consolidarea rezilienței sistemelor de sănătate (World Health Organization, 2020).

În acest context, scopul prezentului articol constă în analiza modului în care planificarea strategică a resurselor umane contribuie la funcționarea eficientă a Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga", precum și în evidențierea importanței strategiilor de recrutare și retenție în cadrul unei instituții medicale de importanță națională (Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga", site oficial).

CONȚINUT DE BAZĂ

Analiza surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Literatura de specialitate evidențiază faptul că resursele umane constituie un factor strategic al performanței organizaționale. Din perspectiva managementului strategic, planificarea resurselor

umane reprezintă procesul prin care organizația anticipează necesarul viitor de personal și aliniază politicile de personal cu obiectivele sale pe termen lung (Armstrong, 2020).

În domeniul sănătății, acest proces capătă o importanță sporită, deoarece formarea personalului medical presupune investiții semnificative de timp și resurse financiare. Studiile Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică arată că lipsa unei planificări eficiente poate conduce la dezechilibre majore între cererea și oferta de personal medical, afectând calitatea serviciilor furnizate de spitale (Ono et al., 2013).

Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga" reprezintă una dintre cele mai importante instituții medicale din Republica Moldova, având rol de centru clinic universitar și de referință la nivel național. Instituția oferă servicii medicale complexe și funcționează permanent, inclusiv în regim de urgență, ceea ce presupune o organizare riguroasă a resurselor umane (Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga", site oficial).

De asemenea, structura complexă a spitalului, care include numeroase secții și departamente specializate, impune existența unei echipe multidisciplinare bine coordonate. Această diversitate organizațională accentuează necesitatea unei planificări strategice coerente a personalului medical și auxiliar (Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga", site oficial).

Metodele de cercetare utilizate

În cadrul acestei cercetări au fost utilizate metodele de analiză și comparație. Metoda analizei a permis examinarea cadrului teoretic privind planificarea strategică a resurselor umane și a informațiilor disponibile despre organizarea personalului în instituțiile medicale. Metoda comparației a facilitat corelarea abordărilor teoretice cu realitățile practice din cadrul Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga" (Ministerul Sănătății al Republicii Moldova, site oficial).

Rezultatele obținute și interpretarea acestora

În ultimii ani, Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga" a beneficiat de investiții semnificative în modernizarea infrastructurii și a condițiilor de muncă. Renovarea secțiilor și dotarea acestora cu echipamente medicale performante contribuie atât la îmbunătățirea calității serviciilor medicale, cât și la creșterea atractivității instituției pentru personalul medical (Moldpres, 2025; Știri.md, 2025).

Planificarea strategică a resurselor umane presupune un proces structurat, format din mai multe etape distincte, care sunt prezentate sintetic în Tabelul 1.

Tabelul 1. Etapele planificării strategice a resurselor umane

Etapa	Descrierea
1. Analiza personalului	Evaluarea numărului, competențelor și nivelului de pregătire profesională al personalului existent
2. Estimarea necesarului	Anticiparea necesarului viitor de personal în funcție de evoluția serviciilor medicale
3. Identificarea diferențelor	Compararea resurselor existente cu necesarul estimat
4. Recrutarea	Atragerea de noi specialiști pentru acoperirea deficitului de personal
5. Retenția	Menținerea personalului prin condiții adecvate de muncă și dezvoltare profesională

Sursa: elaborat de autor în baza surselor analizate

Etapele prezentate în Tabelul 1 sunt în concordanță cu modelele internaționale de planificare a resurselor umane în sănătate, promovate de OECD și Organizația Mondială a Sănătății, care subliniază importanța anticipării necesarului de personal și a implementării măsurilor de recrutare și retenție pentru asigurarea sustenabilității instituțiilor medicale (Ono et al., 2013; World Health Organization, 2020).

Retenția personalului medical reprezintă un element esențial pentru stabilitatea organizațională. Oferirea unor condiții moderne de muncă, a unor salarii competitive și a oportunităților de dezvoltare profesională contribuie la reducerea fluctuației de personal și la creșterea satisfacției profesionale a angajaților (Unica.md, 2025).

În lipsa unei planificări strategice eficiente, pot apărea probleme precum suprasolicitarea cadrelor medicale, scăderea calității serviciilor sau creșterea costurilor operaționale. Prin urmare, planificarea resurselor umane devine un instrument indispensabil al managementului spitalicesc modern (Armstrong, 2020).

Particularități ale planificării strategice a resurselor umane în cadrul Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga"

Un element specific planificării strategice a resurselor umane în cadrul Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga" este complexitatea ridicată a activităților medicale desfășurate. Instituția asigură atât servicii medicale curente, cât și intervenții de urgență și tratamente de înaltă specializare, ceea ce impune existența unui personal medical suficient, bine instruit și disponibil în permanență. În acest context, planificarea resurselor umane nu se limitează doar la stabilirea numărului de angajați, ci vizează și distribuirea eficientă a acestora pe secții și ture de lucru, în funcție de nevoile reale ale pacienților (Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga", site oficial).

Un alt aspect important îl reprezintă structura de vârstă a personalului medical. La nivelul sistemului de sănătate din Republica Moldova, o parte semnificativă a cadrelor medicale se apropie de vârsta pensionării, fapt ce generează riscuri privind continuitatea serviciilor medicale. În acest sens, planificarea strategică trebuie să includă măsuri de anticipare a ieșirilor din sistem și de pregătire a succesiunii profesionale, prin atragerea tinerilor specialiști și integrarea acestora în activitatea spitalului (Ministerul Sănătății al Republicii Moldova, site oficial).

De asemenea, planificarea resurselor umane este influențată de dinamica cererii de servicii medicale. Creșterea numărului de pacienți și diversificarea patologiilor tratate determină necesitatea adaptării continue a structurii personalului. În acest context, managementul spitalului trebuie să anticipeze necesarul de specialiști în anumite domenii medicale, precum terapia intensivă, chirurgie sau alte specialități deficitare, pentru a evita suprasolicitarea personalului existent și scăderea calității actului medical (Ono et al., 2013).

Un rol esențial în planificarea strategică a resurselor umane îl are dezvoltarea profesională continuă a cadrelor medicale. Participarea la cursuri de perfecționare, instruiri și schimburi de experiență contribuie la menținerea unui nivel ridicat de competență profesională și la adaptarea personalului la noile tehnologii medicale. Din această perspectivă, planificarea resurselor umane trebuie corelată cu politica de formare profesională, astfel încât instituția să dispună de specialiști capabili să utilizeze echipamentele moderne introduse în urma investițiilor realizate în infrastructura spitalului (Moldpres, 2025).

Un alt element aplicativ al planificării resurselor umane este managementul timpului de muncă și al programelor de gardă. Într-un spital de importanță națională, activitatea se desfășoară în regim continuu, ceea ce impune o planificare atentă a turelor de lucru pentru a preveni epuizarea profesională a personalului medical. Conform recomandărilor Organizației Mondiale a Sănătății, gestionarea eficientă a timpului de muncă și asigurarea unui echilibru între viața profesională și cea personală reprezintă factori-cheie pentru menținerea sănătății și motivației angajaților din domeniul sănătății (World Health Organization, 2020).

În plus, retenția personalului medical devine un obiectiv strategic prioritar pentru Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga". Condițiile moderne de muncă, climatul organizațional favorabil și posibilitățile de avansare profesională contribuie la reducerea fluctuației de personal. În acest sens, planificarea strategică a resurselor umane trebuie să includă măsuri concrete de motivare, precum recunoașterea performanței profesionale și îmbunătățirea condițiilor de lucru, aspecte evidențiate și în experiența recentă a spitalului (Unica.md, 2025).

Nu în ultimul rând, planificarea resurselor umane are un impact direct asupra calității serviciilor medicale și a satisfacției pacienților. O distribuție echilibrată a personalului pe secții și asigurarea unui număr suficient de cadre medicale contribuie la reducerea timpilor de așteptare și la îmbunătățirea relației medic–pacient. Astfel, planificarea strategică devine un instrument managerial esențial pentru creșterea eficienței instituției și pentru consolidarea încrederii populației în serviciile oferite de Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga" (Armstrong, 2020).

CONCLUZII / RECOMANDĂRI

În concluzie, planificarea strategică a resurselor umane constituie un element fundamental pentru buna funcționare a Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga". Aceasta permite asigurarea unui echilibru între necesarul de personal și resursele disponibile, contribuind la creșterea performanței instituționale și a calității serviciilor medicale (Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga", site oficial).

Rezultatele analizei arată că investițiile în infrastructură și în dezvoltarea profesională a personalului au un impact pozitiv asupra motivării și retenției cadrelor medicale. În acest context, se recomandă continuarea investițiilor, precum și dezvoltarea unor strategii sustenabile de recrutare și retenție, adaptate specificului sistemului medical din Republica Moldova (Moldpres, 2025).

În conformitate cu recomandările Organizației Mondiale a Sănătății, resursele umane din sănătate trebuie privite ca o investiție strategică, esențială pentru consolidarea rezilienței instituțiilor medicale și pentru asigurarea stabilității pe termen lung a sistemului de sănătate (World Health Organization, 2020).

REFERINȚE:

1. Armstrong, M. (2020). *Armstrong's Handbook of Strategic Human Resource Management*. Kogan Page.
2. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova. Disponibil la: https://ms.gov.md
3. Moldpres. (2025). *Secția consultativă a Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga" a fost renovată și modernizată*. Disponibil la: https://www.moldpres.md
4. Ono, T., Lafortune, G., & Schoenstein, M. (2013). *Health Workforce Planning in OECD Countries*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/5k44t787zcwb-en
5. Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga". Disponibil la: https://scr.md
6. Știri.md. (2025). *La Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga" a fost inaugurată secția consultativă*. Disponibil la: https://stiri.md
7. Unica.md. (2025). *Condiții de muncă moderne și servicii medicale mai calitative la Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga"*. Disponibil la: https://unica.md
8. World Health Organization. (2020). *Global strategy on human resources for health: Workforce 2030*. WHO. https://www.who.int/publications/i/item/9789241511131

Coordonator științific: BAIEȘU Marina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: baiesu.m@ase.md

SECȚIUNEA VIII. DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI POLITICI MACROECONOMICE ÎN CONTEXT EUROPEAN ȘI GLOBAL

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.44
CZU: 338.124.4:330.35

ANALYSIS OF CRISIS TRIGGERS AND THEIR IMPACT ON ECONOMIC GROWTH

ANALIZA FACTORILOR DECLANȘATORI AI CRIZELOR ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA CREȘTERII ECONOMICE

BOGOEVA Milana, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
telefon:+37362004410
e-mail autor: milana.bogoeva.clcl@ase.md

Abstract: *Economic crises represent fundamental disturbances that determine macroeconomic stability and growth dynamics. This research provides a comprehensive study of crisis concepts, classifications, and impact mechanisms. The paper examines the typology of crises by scale and origin, providing a detailed analysis of business cycle phases from expansion to depression. It identifies key triggers, such as speculative behavior and excessive credit expansion. The methodological framework is based on comparative and systemic analysis, with a practical section focusing on the Great Depression (1929–1939), the 2008 Global Financial Crisis, and the COVID-19 pandemic. The results confirm that crises are recurrent manifestations of accumulated imbalances within the business cycle. Beyond production declines and unemployment, the study substantiates that crises drive structural modernization, shedding distortions to pave the way for a new stage of development.*
Key words: *global recession , financial instability, unemployment, banking crisis, economic crisis, economic growth.*
JEL CLASSIFICATION: E32, O40, G01

INTRODUCERE: În condițiile actuale ale globalizării și ale interdependenței strânse a piețelor naționale, crizele economice au încetat să mai fie simple disfuncționalități locale, transformându-se într-o amenințare sistemică la adresa stabilității macroeconomice. **Actualitatea** acestei teme derivă din necesitatea unei înțelegeri profunde a naturii ciclice a proceselor de piață. Deoarece criza este o fază firească a dezvoltării, studierea acesteia permite determinarea mecanismelor de modernizare structurală ulterioară. Înțelegerea modului în care faza de expansiune trece inevitabil în depresiune oferă instituțiilor statului posibilitatea de a elabora măsuri de răspuns preventiv și de a minimiza dezechilibrele acumulate.Scopul lucrării constă în analiza complexă a factorilor declanșatori care provoacă crizele economice și în identificarea canalelor prin care acestea influențează dinamica creșterii economice pe termen lung. Metodologia cercetării se bazează pe utilizarea integrată a metodei istorice pentru urmărirea evoluției crizelor în timp și pentru a identifica punctele comune între marea depresiune din 1929, criza financiară din 2008 și criza pandemica COVID-19. În finalul cercetării, sunt formulate concluzii privind legătura inseparabilă dintre șocurile de criză și perspectivele de dezvoltare globală pe termen lung.

CONȚINUTUL DE BAZĂ: Fenomenele de criză reprezintă o parte inevitabilă a dezvoltării economiei mondiale. Problemele de pe piața financiară a unei țări duc inevitabil la o criză economică – scăderea activității economice, falimentul întreprinderilor, creșterea șomajului, creșterea bruscă a prețurilor și alte dificultăți pentru populație. Economia reprezintă un sistem interconectat și echilibrat între cererea și oferta de bunuri de consum, factori de producție și capital monetar. Atunci când acest echilibru este grav perturbat apare criza economică. O criză economică nu este un eveniment izolat, ci face parte din fluctuațiile ciclice. Spre deosebire de fluctuațiile sezoniere, care trec repede, sau cele întâmplătoare (accidentale), crizele ciclice sunt sistemice. Ele apar periodic pentru că economia se "supraîncălzește" și are nevoie de o corecție. Considerand durata crizelor (Tabelul 1) deosebim:

-ciclurile Kitchin apar sub forma unor recesiuni ușoare generate de acumularea stocurilor excedentare;

-ciclurile Juglar reprezintă „durata standard" a unei crize majore, fiind strâns legate de procesul de reînnoire capitalului fix (echipamente și tehnologii) și sistemului de investiții;

-ciclurile Kondratieff, care marchează catastrofe economice majore, forțând restructurarea completă a sistemului mondial prin trecerea la noi paradigme tehnologice.

Tabelul 1. Clasificarea crizelor după durată

Pe termen scurt (3-3.5ani)	Ciclurile Kitchin	Ex: Criza din industria cărbunelui din Marea Britanie
Pe termen mediu (8-10ani)	Ciclurile Juglar	Ex: Criza ipotecară din SUA (2008)
Pe termen lung (50-60ani)	Ciclurile Kondratieff	Ex: Marea Criză Economică (1929)

Sursa: Wolla, S. A. (2023)

Crizele pot îmbrăca o formă structurală, apărând ca rezultat al disproporțiilor între sectoarele economiei, unde ramurile învechite coexistă cu cele insuficient dezvoltate, ce impun investiții semnificative și o recalificare a forței de muncă. În contrast, forma ciclică a crizei propriu-zisă se manifestă printr-o succesiune regulată de faze: expansiune (înviorarea; avântul) recesiune (criza; stagnare/depresiune). Apoi ciclul se repetă: creștere, recesiune etc.

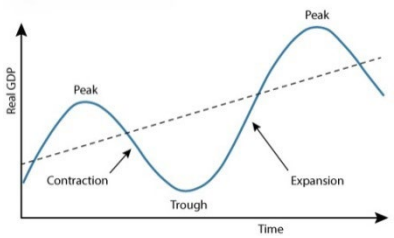

Figura 1: Reprezentarea grafică a fazelor ciclului economic
Sursa: Wolla, S. A. (2023)

Principalii factori declanșatori ai crizelor de-a lungul timpului au fost:

1) Factori de producție legate de supraproducția și saturația pieței, schimbările cererii și învechirea tehnologiilor. Un exemplu definitoriu este criza din Marea Britanie (1980), unde supraproducția de cărbune a persistat în pofida faptului că piața era deja saturată și orientată către surse de energie mai ieftine. Cauza principală a fost ineficiența tehnologică în extragerea cărbunelui, costurile de producție fiind mult mai mari decât prețul de vânzare, ceea ce a făcut acest produs total necompetitiv pe piața mondială. Această acumulare de stocuri nerentabile a declanșat o „selecție naturală" dură, ducând la oprirea subvențiilor de stat pentru exploatările unde cărbunele nu mai genera profit. ***Impactul***: închiderea centrelor de producție care a lăsat sute de mii de oameni fără locuri de muncă, prăbușind instantaneu puterea de cumpărare și cererea solventă în regiunile dependente de această resursă. În final, această criză a demonstrat că un produs (cărbunele) care nu se mai adaptează nevoilor pieței forțează o restructurare radicală a întregii economii reale.

2) Factori monetari și financiari cum a fost expansiunea excesivă a creditului, bule speculative, supraîncălzirea pieței financiare. Până în 2008, în Statele Unite ale Americii s-a format o situație economică dificilă, așa-numita „capcană a datoriilor", care a dus la cea mai gravă criză de la Marea Criză Economică 2008. Cauzele crizei au fost falimentele unor mari companii financiare, scăderea prețurilor la imobiliare și diminuarea încrederii în sistemul financiar, ceea ce a provocat o reacție în lanț în economia din SUA și în întreaga lume: băncile au acordat prea multe credite ipotecare persoanelor cu venituri mici și au speculat excesiv pe piața imobiliară. Băncile vindeau aceste credite altor companii sub formă de valori mobiliare garantate cu ipoteci, pentru a nu-și asuma riscul și pentru a obține profit rapid. Companiile financiare luau credite pentru a cumpăra aceste valori mobiliare, sperând să obțină rapid profit. Dar când prețurile locuințelor au încetat să mai crească, oamenii nu au mai putut plăti creditele ipotecare, băncile și investitorii au pierdut bani, iar unele companii mari,

precum Lehman Brothers, au dat faliment. ***Impactul***: scăderea prețurilor materiilor prime, a imobiliarelor și a activelor financiare, Drept urmare, în multe țări a crescut deficitul bugetar, au scăzut veniturile din exporturi, turism și remiteri, iar în Asia și America Latină cererea agregată pentru produse a scăzut; PIB-ul mondial a scăzut de la 5,8 % în 2007 la 0,8 % în 2009, rata șomajului în SUA a ajuns la aproximativ 15 milioane de persoane, iar în America Latină a crescut până la 8,3 %.

3) Factori psihologici și informaționali cum ar fi pierderea încrederii consumatorilor și „comportamentul de turmă" al investitorilor. De exemplu, marea criză economică 1929- 1939, rezultatul unor probleme economice cumulative și au dus la criza Wall Street din 1929. Cauzele evidente au fost speculațiile și cumpărarea acțiunilor pe credit, supraproducție în industrie și agricultură, precum și încrederea excesivă a societății într-o creștere economică nesfârșită. Aceste procese au dus la prăbușirea bursei și SUA s-a transformat în cel mai mare creditor mondial. Economia țării se dezvolta rapid:Industria creștea vertiginos, se răspândeau noi tehnologii: radio, automobile. Convingerea într-o creștere economică infinită a declanșat o febră bursieră. Un număr uriaș de oameni a început să cumpere acțiuni, sperând să câștige rapid bani. În același timp, mulți investitori cumpărau acțiuni pe credit-plăteau doar aproximativ 10% din banii proprii, iar restul îl împrumutau de la brokeri. Atât timp cât prețurile creșteau, acest sistem funcționa, dar făcea piața extrem de instabilă. Când profiturile reale nu au mai justificat prețurile acțiunilor, încrederea investitorilor s-a prăbușit. Vânzarea masivă a acțiunilor a provocat panică pe bursă, iar piața s-a prăbușit rapid. Impactul a fost falimentarea în masă a băncilor, precum creșterea bruscă a șomajul (la începutul anilor 1930, rata șomajului în SUA a ajuns la aproximativ 25%), scăderea nivelului de trai al populației. Astfel, efectele crizei s-au resimțit nu doar în economie, ci și în viața socială și politică a multor țări (Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, Canada, Japonia, Australia, Brazilia, Argentina). **In realitate, o criză începe adesea de la un factor real, se transformă într-o problemă financiară și explodează prin factorul psihologic.**

Criza economică provocată de pandemia COVID-19:

Conform statisticilor Băncii Mondiale a fost înregistrat în 2020 o scădere al PIB-ului global de 3,2%, depășind în intensitate criza financiara globala din 2009, când contracția a fost de doar 1,3%. În ceea ce privește Republica Moldova, efectele acestei crize s-au manifestat printr-o recesiune economică extrem de severă. Consecințele macroeconomice ale perioadei de criză s-au reflectat direct în dinamica PIB-ului, așa cum este ilustrat în Figura 2.

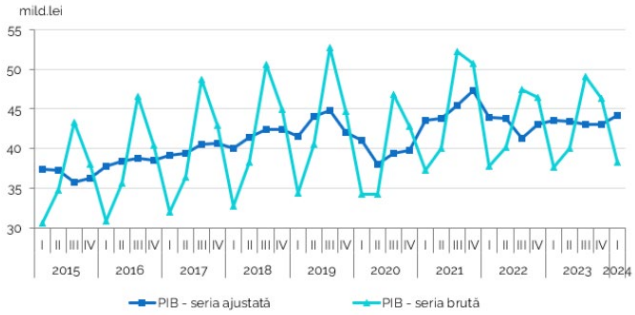

Figura 2. Dinamica trimestriala a PIB 2015-2024, miliarde lei
Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2024)

Analizând seria ajustată ,se observă o scădere vizibilă a volumului PIB de la o valoare medie de aproximativ 44,8 miliarde lei în trimestrele anului 2019, până la un nivel minim critic de circa 38 miliarde lei în trimestrul II pentru 2020. Această diminuare a valorilor absolute de pe grafic corespunde unui indice al volumului fizic de 91,7%. Cu alte cuvinte, contracția vizualizată în miliarde de lei reprezintă o scădere reală a economiei de 8,3% față de anul precedent. Această prăbușire a fost determinată atât de reducerea consumului intern, cât și de scăderea nivelului investițiilor private și publice, economia fiind afectată simultan de șocuri pe partea cererii și pe cea a ofertei. Criza pandemică COVID-19 se distinge fundamental de episoadele de recesiune anterioare prin natura sa

multidimensională. Pe lângă consecințele economice imediate, aceasta a provocat disfuncționalități sociale majore și restricții sanitare fără precedent. Datele din 2020 indică un impact profund asupra sectoarelor cheie, precum comerțul internațional, turismul și industria serviciilor. Criza pandemică a a contribuit la creșterea ratei șomajului, falimentul întreprinderilor mici și mijlocii și o reducere semnificativă a încasărilor bugetare RM, având o economie dependentă de exporturi și remitențe, a resimțit sever reducerea fluxurilor comerciale, fapt ce a dus la coborârea indicatorilor PIB sub pragul de echilibru menținut în anii precedenți. Diversificarea economică redusă și dependența de piețele externe au rămas factori critici care au amplificat expunerea țării la șocurile sistemice. Un alt factor determinant, care subliniază fragilitatea structurii economice în perioada pandemiei, este reprezentat de evoluția cursului de schimb mediu anual al leului moldovenesc în raport cu dolarul american. In anul 2020, acest indicator a constituit 17,32 lei pentru un dolar, fiind în scădere față de nivelul de 17,58 lei înregistrat în 2019. Această fluctuație a mascat o presiune imensă asupra monedei naționale, generată de reducerea drastică a exporturilor și a volumului remitențelor. Pentru preveni o devalorizare accentuată a leului, similară celei din anul 2009, Banca Națională a Moldovei a menținut stabilitatea cursului prin utilizarea activă a rezervelor valutare ale țării.

CONCLUZII

Analiza crizelor evidențiază caracterul lor inevitabil și ciclic în cadrul proceselor de dezvoltare economică. Ciclicitatea crizelor economice este confirmată prin repetarea cauzelor structurale: speculațiile, creditarea excesivă, supraevaluarea activelor și controlul insuficient al instituțiilor financiare. Consecințele se repetă, de asemenea: încetinirea economiei, creșterea instabilității sociale și necesitatea măsurilor guvernamentale și monetare pentru stabilizarea situației. Aceasta permite concluzia că crizele reprezintă o fază naturală a dezvoltării economiei capitaliste, care necesită reglementare sistemică și măsuri preventive predictibile: “Nu supraviețuiește cea mai puternică dintre specii, nici cea mai inteligentă, ci aceea care reacționează cel mai bine la schimbare” (Charles Darwin) În prezent, debutul crizei se observă în primul rând pe piața financiară. Criza economică se încheie întotdeauna cu o perioadă de creștere, dar după creștere urmează inevitabil o scădere.

REFERINȚE:

1. Babaeva, E. E. (2014). Mirovoj finansovyj krizis 2008-2009 godov: prichiny i posledstviya dlya mirovoj ekonomiki. Retrieved from https://cyberleninka.ru/article/n/mirovoy-finansovyy-krizis-2008-2009-godov-prichiny-i-posledstviya-dlya-mirovoy-ekonomiki/viewer
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2024, June 17). Produsul intern brut în trimestrul I 2024. Retrieved from https://statistica.gov.md/ro/produsul-intern-brut-in-trimestrul-i-2024-9497_61320.html
3. Finansovaya gramotnost' na urokakh Vseobshchej istorii i Istorii Rossii. (2018). Ekonomicheskie krizisy i cikly. Ministerstvo finansov Rossijskoj Federacii. Retrieved from https://fingram-history.oc3.ru/contents/ekonomicheskie-krizisy-i-tsikly
4. Institutu Mezhdunarodnykh ekonomicheskikh svyazej. (n.d.). Finansovye krizisy i ikh posledstviya dlya mirovoj ekonomiki. Retrieved from https://imes.su/press-tsentr/stati/finansovye-krizisy-i-ikh-posledstviya-dlya-mirovoj-ekonomiki/
5. Sekret Firmy. (2022, June 28). Chto takoe Velikaya depressiya. Ob"yasnyaem prostymi slovami. Retrieved from https://secretmag.ru/enciklopediya/chto-takoe-velikaya-depressiya-obyasnyaem-prostymi-slovami.htm
6. Wolla, S. A. (2023, March 1). All about the business cycle: Where do recessions come from? Retrieved from https://www.stlouisfed.org/publications/page-one-economics/2023/03/01/all-about-the-business-cycle-where-do-recessions-come-from
7. YaKlass. (n.d.). Ekonomicheskie krizisy. Retrieved from https://www.yaklass.ru/p/osnovy-finansovoj-gramotnosti/11-klass/finansovye-mekhanizmy-raboty-predpriiatiia-6843716/kak-vesti-sebia-v-sluchae-ekonomicheskogo-krizisa-158286/re-8b04474c-4e3b-4946-b448-ff0016753b27

Coordonator științific: LIVITCHI Oxana, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: livitchi.oxana@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.45
CZU: [330.59+330.564.2](478)

QUALITY OF LIFE AND INCOME OF THE POPULATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CALITATEA VIEȚII ȘI VENITURILE POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

ȚARALUNGA Olga, studentă, specialitatea: EGCE
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
Strada Universității 13, 720229 Suceava, România
Telefon: + 373 69481532
e-mail autor: olgataralunga648@gmail.com

Abstract: *This article analyzes the interdependence between the quality of life and the income level of the population in the Republic of Moldova, taking into account recent statistical data and the current socio-economic context. It examines the structure of income and expenditure, the disparities between urban and rural areas, as well as their impact on the general well-being of citizens. The study uses a multidisciplinary approach, integrating economic and sociological perspectives to provide a comprehensive picture of the situation.*
Key words: *quality of life, income, poverty, standard of living, economic development*
JEL CLASSIFICATION: I31, D31, O15

INTRODUCERE

Calitatea vieții reprezintă un concept multidimensional care depășește simpla măsurare a veniturilor bănești, înglobând aspecte legate de sănătate, educație, condiții de locuit și satisfacția generală a individului față de mediul său. Astfel, nivelul de trai al populației nu poate fi evaluat doar prin prisma veniturilor, ci necesită o abordare complexă, care să includă factori economici, sociali și psihologici.

În acest context, veniturile populației constituie un element esențial al calității vieții, deoarece determină capacitatea indivizilor de a-și satisface nevoile de bază și de a avea acces la servicii fundamentale. În Republica Moldova, caracterizată ca o economie în tranziție, veniturile populației rămân relativ scăzute comparativ cu alte state europene, ceea ce influențează negativ nivelul general de bunăstare.

Importanța cercetării rezidă în necesitatea identificării principalelor probleme care afectează calitatea vieții populației, precum și în evidențierea relației dintre nivelul veniturilor și bunăstarea generală. Analiza acestui subiect contribuie la formularea unor politici economice și sociale mai eficiente, orientate spre creșterea nivelului de trai și reducerea inegalităților sociale.

Obiectivele cercetării sunt:

- analiza nivelului veniturilor populației din Republica Moldova;
- evaluarea diferențelor dintre mediul urban și rural în ceea ce privește veniturile și nivelul de trai;
- determinarea impactului veniturilor asupra accesului la servicii esențiale;

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Literatura de specialitate evidențiază faptul că nivelul veniturilor reprezintă unul dintre cei mai importanți determinanți ai calității vieții. Conform studiilor realizate de organizații internaționale, precum Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și Banca Mondială, calitatea vieții este influențată atât de factori economici (venituri, ocupare), cât și de factori sociali (educație, sănătate, condiții de trai).

În contextul Republicii Moldova, cercetările realizate de Biroul Național de Statistică relevă faptul că veniturile populației sunt relativ reduse, iar inegalitățile dintre mediul urban și cel rural sunt semnificative. De asemenea, mai multe studii subliniază importanța remitențelor în susținerea nivelului de trai al gospodăriilor.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

Pentru atingerea obiectivelor propuse, s-a utilizat o metodologie mixtă, bazată pe:

- ***Analiza statistică descriptivă***: Prelucrarea datelor furnizate de BNS pentru anul 2025
- ***Metoda comparativă:*** Analiza diferențelor dintre veniturile și cheltuielile populației din mediul urban versus mediul rural.
- ***Sinteza și deducția logicală:*** Formularea concluziilor pe baza corelațiilor identificate între nivelul veniturilor și structura consumului.

Rezultatele obținute

Analiza datelor statistice privind veniturile și cheltuielile populației din Republica Moldova în anul 2025 evidențiază atât structura surselor de venit, cât și modul de utilizare a acestora, oferind o imagine clară asupra nivelului calității vieții populației. În ceea ce privește veniturile, se observă diferențe semnificative între mediul urban și cel rural (Figura 1. Structura veniturilor disponibile ale populației, în anul 2025, %. Astfel, în mediul urban, principala sursă de venit o constituie activitatea salarială, care reprezintă 62,0% din totalul veniturilor, fiind urmată de prestațiile sociale cu 18,3% și alte venituri cu 11,5%, în timp ce activitatea agricolă are o pondere nesemnificativă.

În mediul rural, structura veniturilor este mai diversificată, însă mai puțin stabilă. Activitatea salarială reprezintă doar 45,6% din totalul veniturilor, în timp ce prestațiile sociale au o pondere mai ridicată, de 26,2%, ceea ce indică o dependență crescută de transferurile sociale. Totodată, activitatea agricolă și alte surse de venit contribuie într-o măsură mai mare comparativ cu mediul urban, evidențiind vulnerabilitatea economică mai accentuată a populației
rurale.

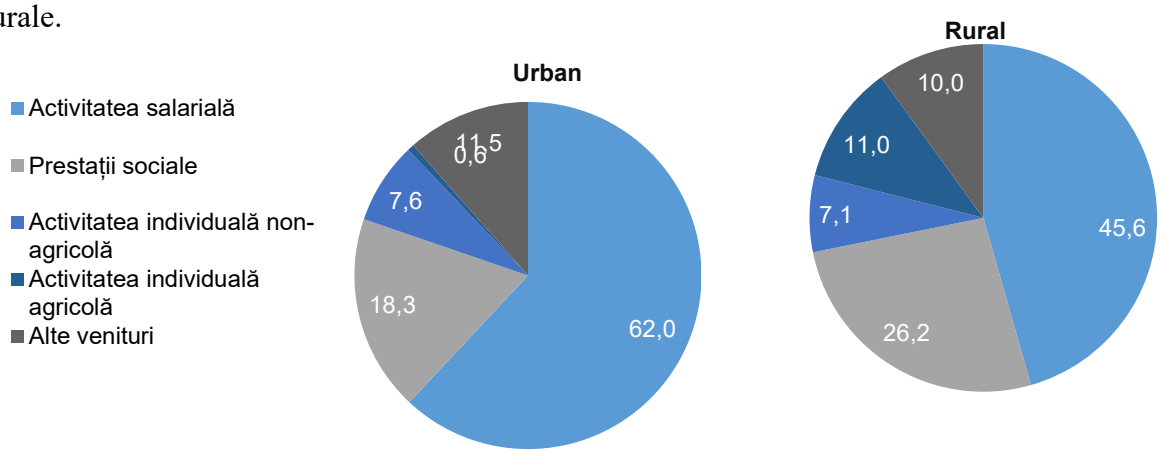

Figura 1. Structura veniturilor disponibile ale populației, în anul 2025, %
Sursa: Biroul Național de Statistică, 2026

În ceea ce privește cheltuielile de consum, analiza arată că cea mai mare parte a veniturilor este destinată satisfacerii nevoilor de bază. Astfel, alimentele și băuturile nealcoolice dețin cea mai mare pondere, de 41,0%, urmate de cheltuielile pentru locuință, apă, electricitate și gaz, care reprezintă 16,2%. Restul cheltuielilor sunt distribuite pentru transport, îmbrăcăminte, sănătate și alte servicii, însă cu ponderi relativ reduse.

Rezultatele cercetării evidențiază faptul că, deși veniturile populației din Republica Moldova au înregistrat o creștere în ultimii ani, acestea rămân insuficiente pentru asigurarea unui nivel de trai ridicat. Analiza a demonstrat existența unor discrepanțe semnificative între diferite categorii sociale și regiuni, populația din mediul rural confruntându-se cu venituri mai mici și acces limitat la servicii

de calitate, comparativ cu cea din mediul urban. De asemenea, s-a constatat o dependență ridicată de remitențe, care contribuie semnificativ la veniturile gospodăriilor.

Un alt rezultat important îl constituie faptul că creșterea costului vieții afectează negativ bunăstarea populației, reducând puterea de cumpărare. În aceste condiții, chiar dacă veniturile cresc, impactul pozitiv asupra calității vieții este limitat. În concluzie, veniturile influențează în mod direct calitatea vieții, determinând nivelul de satisfacere a nevoilor de bază și accesul la oportunități de dezvoltare, iar structura acestora reflectă existența unor inegalități economice persistente.

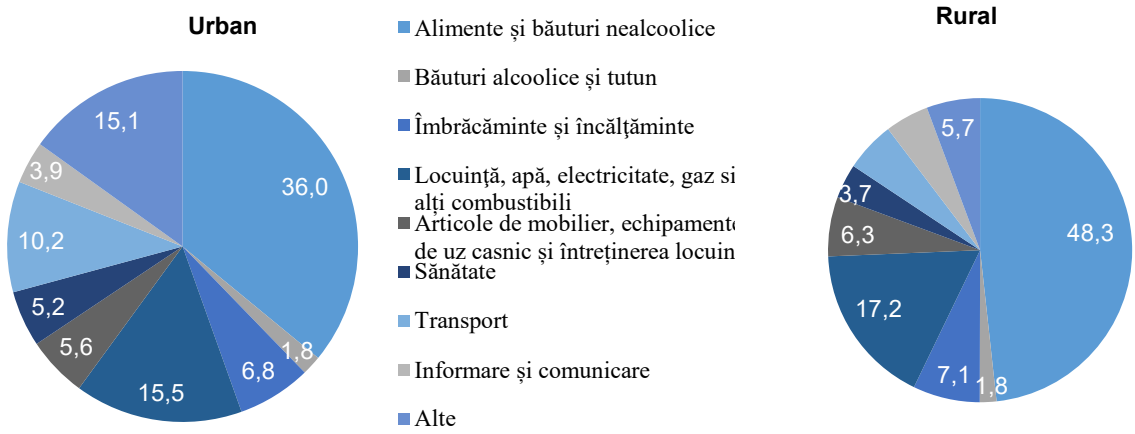

Figura 2. Structura cheltuielilor de consum ale populației, pe medii, în anul 2025, %
Sursa: Biroul Național de Statistică, 2026

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Analiza veniturilor și cheltuielilor populației din Republica Moldova în 2025 arată diferențe semnificative între mediul urban și cel rural, populația urbană beneficiind preponderent de venituri salariale stabile, iar cea rurală depinzând mai mult de prestațiile sociale și activități agricole, ceea ce evidențiază o vulnerabilitate economică mai mare. Cheltuielile se concentrează asupra nevoilor de bază, precum alimentele și utilitățile, iar creșterea costului vieții reduce impactul pozitiv al majorării veniturilor asupra calității vieții. Remitențele reprezintă o sursă importantă de venit, iar discrepanțele regionale și sociale arată persistența inegalităților economice.

În acest context, este necesar ca politicile publice să sprijine creșterea veniturilor rurale prin dezvoltarea agriculturii, stimularea micilor afaceri și crearea de locuri de muncă stabile, să investească în infrastructură, educație și sănătate, și să ia măsuri pentru creșterea puterii de cumpărare. Monitorizarea constantă a veniturilor și cheltuielilor populației va permite identificarea rapidă a grupurilor vulnerabile și adaptarea eficientă a politicilor publice, contribuind astfel la îmbunătățirea calității vieții și reducerea inegalităților.

REFERINȚE:

1. Banca Mondială – date privind economia Republicii Moldova 2025
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova – www.statistica.md
3. Ministerul Economiei al Republicii Moldova – rapoarte anuale
4. Raportul PNUD privind dezvoltarea umană

Coordinator științific: CARA Elena, dr., conf.univ.,
Academia de Studii Economice a Moldovei
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 69353383
e-mail: caraelena@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.46
CZU: 338.246:338.124.4(474.5+478)

ECONOMIC RESILIENCE VS EFFICIENCY: IMPLICATIONS FOR ECONOMIC SECURITY IN TIMES OF CRISIS

REZILIENȚA ECONOMICĂ VS EFICIENȚA: IMPLICAȚII PENTRU SECURITATEA ECONOMICĂ ÎN PERIOADE DE CRIZĂ

ZAMISNÎI Carolina, studentă, specialitate: EMREI
Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37360477822
e-mail autor: carolina.zamisnii@ase.md

Abstract: *Eficiența economică și reziliența sunt două componente esențiale ale securității economice, aflate într-o relație complexă complementară, dar și uneori tensionată. Reducerea costurilor și creșterea productivității pot duce la performanțe mai bune pe termen scurt, dar, în absența unor mecanisme de adaptare, pot crește vulnerabilitatea în fața șocurilor externe. Într-un context de instabilitate globală, reziliența capătă un rol crucial în menținerea sustenabilității economice, iar studiul comparativ al indicatorilor macroeconomici dintre Republica Moldova și Lituania arată cum diferențele structurale și instituționale influențează nivelul de dezvoltare economică. În acest sens, consolidarea echilibrată a eficienței și rezilienței devine o condiție necesară pentru asigurarea stabilității economice pe termen lung.*
Cuvinte cheie: *reziliență, eficiență, securitate economică, securitate demografică, crize economice*
JEL CLASSIFICATION: F51, F52, F62, F63, H68

INTRODUCTION

The analysis of the continuous developement of the world's economic powerhouses throughout decades highlights that the fundament of a flourishing macroeconomic system consists of two components which shall always be balanced, those being the pursuit of economic optimization, and the investments directed to maximise resilience for an overall robust economy.

CORE CONTENT : Because of the diverging goals of efficiency and resilience, one striving to strip away every unnecessary cost, while the other aims to provide immunity against shocks and crisis, in times of instability, be it economical, political or social, an asymmetric focus directed to either imperative can jeopardize the national prosperity. However, to properly understand the role of each index, the concepts must be deeply surveyed and examined, while taking in regard real life examples of their implementation. Firstly, for a comprehensive approach, we need to develop awareness of why economic efficiency is crucial nowadays. Scarcity underpins the need for efficiency, as limited resources require careful distribution to enhance welfare with minimised waste. Thereby, the main objective is to obtain the greatest feasible results from a given quantity of inputs. Businesses seek higher outputs with lower costs to remain competitive and profitable, while the states aim to distribute and exploit the public resources responsibly. At the macro level, weak efficiency reduces productivity growth, constrains wages, narrows the tax base, and lowers the resources available for social protection, defense, and strategic investment. According to the OECD, multifactor productivity is a major driver of economic growth and changes in living standards, and there are different types of efficiencies distinguished to optimise the use of labour, capital, raw materials, and time. Efficiency is not merely a managerial preference but a condition for sustained national performance, commonly associated with process redesign, technology adoption, and administrative upgrade.

A vivid worldwide calamity, which lasted from 2019 to 2023, underlined the type of efficiency implemented to make the assets be directed towards the goods and services that people value most, this being the allocative efficiency. In 2020, during the early stage of COVID-19 vaccine

development, all finances were streamlined towards the pharmaceutical industry. The European Investment Bank itself signed in June 2020 a €100 million loan to help finance the research, development and advanced manufacturing facilities of BioNTech's vaccines, which then helped 2 billion doses be delivered around the world. Moreover, as the doses were insufficient to cover all members of the community, the policymakers encountered ethical and economic issues when creating the order of priority for receiving the vaccines. In allocative terms, it was decided that vaccinating frontline workers, elderly people, and others at high risk had a bigger impact than giving the same dose to someone less exposed. It saved more lives, kept hospitals from being overwhelmed, and helped reduce the knock-on effects on the economy. (European Investment Bank, 2020)

Beyond this case, other types of efficiency can be detected, such as technical, economic and the X-efficiency. Besides, there is also the dynamic efficiency, which concentrates on improvement over time through the introduction of new technologies, innovations and quality upgrade of products. A state can look efficient in the short term by cutting public spending, but that often comes at a cost. If it underinvests in innovation, workforce skills, cybersecurity, or resilient infrastructure, it risks trading future productivity for short-term budget savings. On the other hand, one might wonder what is the trade-off of the progress provided by those advancements, aside the initial investments for their infiltration. An interesting occurrence is when the economy is overheating, because having all industries operate at full capacity means there is likely no alternative to improve a branch without harming the position of the other. This concept is called the Pareto efficiency, and it underscores the boundary beyond which trade-offs are unavoidable. That is why opportunity cost needs to be studied and considered directly. Every decision aimed at improving efficiency uses resources, capital, time, management focus, and political support, that could have been allocated elsewhere. At the government level, directing limited fiscal resources toward one "efficient" reform can mean giving up another policy that might strengthen long-term resilience. Thus, while Pareto concept helps set a theoretical benchmark, opportunity costs shows how difficult real-world choices actually are.

Another detail to be considered before commiting to the more efficient change is the timing. The demographic crisis of Japan, which's population has been declining steadily since 2005, and the fertility rate hit in 2024 the low of 1.15, shows that boosting efficiency through automation, digital tools, or better processes is no longer optional, it is necessary. With nearly 30% of population aged 65 and over in 2024, official projections suggest that by 2070 Japan's population might fall from 123.4 million to about 87 million people. This kind of demographic shift puts real pressure on the economy, especially when it comes to sustaining growth and maintaining a sufficient workforce. In this context, while it is undoubtedly preferable to implement efficiency improvements late rather than never, a preventive approach, where efficiency is strengthened before systemic imbalances emerge, remains considerably more effective and less costly in the long term. Nevertheless, by calculating certain indicators that measure the effectiveness of current processes, the strategic plan of optimisation timeline can be mapped more precisely. For example, Time Efficiency, calculated as the ratio of standard time allowed to the actual time taken, expressed as a percentage, measures how effectively time is used to complete tasks; Process Cycle Efficiency (PCE) measures the proportion of time within a process dedicated to value-added activities, while an investment's measure of efficiency is its Return on Investment (ROI). Depending on ROI, which can be expressed as a ratio by dividing an investment's return by its cost, an investment can be deemed as efficient and relevant or not. (Britannica, 2026)

On the other hand, efficiency does not guarantee resilience against crisis to a state. What actually makes an economy robust is its level of economic security, and when stocks or reserves are reduced to improve efficiency, the safety cushion disappears, along with the capacity of an economy to absorb the shocks. Overall, the economic security is the condition of having a stable and reliable economic position, determined by two wide-ranging divisions, those being the economic vulnerability and the level of resilience. The greater import dependency, the lower the level of export diversification, and the deeper the integration into global markets, the more vulnerable the

government becomes. Although globalisation brings undeniable benefits, such as the expansion of product choice, the increased economic growth and the access to a wider labour pool, the level of interconnection with other states can increase sensitivity to external shocks, such as the supply chain disruption and geopolitical tensions, because naturally the exposure to them is bigger.

Following the theory of Lino Briguglio, economic security also comes down to how resilient an economy is. This division measures the abitily of economy to withstand the challenges coming its way, and precisely how developed is the crisis management strategy, and what is the potential of shock absorption. Undoubtedly, it is nothing short of far-fetched for an economy to remain unthreatened by the heightened global instability of nowadays. The Russo-Ukrainian war, which started in 2022, the Israeli-Palestinian conflict, and the escalation of the U.S.-Iran conflict in 2026 have totally disrupted the function of key markets. For example, Ukraine's role as a major grain exporter meant that the war quickly impacted global food markets, while sanctions reshaped energy flows, particularly in Europe. Tensions in the Middle East have also increased uncertainty in oil markets, pushing prices upward. And as a result, economies that are highly dependent on imports, characterized by limited diversification, or deeply integrated into global supply chains have proven to be particularly vulnerable. In such a context, resilience, through institutional preparedness, and adaptive policy frameworks, creates the fundamental condition for maintaining stability. In fact, to ensure that states can track their level of resilience, there are 5 dimensions of economic security that help evaluate comprehensively the condition of economy. The demographic, ecological, financial, informational and the energy securities are being charecterised by sets of specific indicators that each government updates officially on a regular basis. They asses the weak points and aid in forecasting a reinforcing strategy that would eventually eliminate them.

For a multifaceted analysis, comparing two states is the best way to create an all-encompassing conclusion regarding their progress of development, especially if the countries have a close onset. As an instance, two states that share a similar historical past are Moldova and Lithuania. Both being post-Soviet economies, Lithuania having declared its independence in March 1990 and Moldova in August 1991, a key rol in their subsequent development was played by the former's early integration into Western institutions, particularly the European Union, and the macroeconomic indicators that describe the dimensions perfectly highlight that.

Analising the financial security, indicators such as banking sector stability and current account balance will be very telling of the actual condition of the economies. As well as the inflation rate, for high inflation means that prices are increasing quickly, while low inflation means that prices are growing more slowly. As of March 2026, the inflation in Moldova is higher than in Lithuania, the rates being of 5.8% and 4.8%. This shows that Moldova has a more fragile macroeconomic environment, fact underlined also by the foreign exchange reserves, which consist of 5059,08 USD million for Moldova and 6206.10 USD million for Lithuania in 2026.

Following with an analysis of the demographic sector, Lithuania's life expectancy is of 76.5 years, the infant mortality rate of 2.9% as of 2026, whereas in Moldova, because of a combination of structural economic constraints, healthcare system limitations and lifestyle-related risk factors, the life expectancy is of 71.6 years, while the infant mortality rate reaches 9.3%. On the other hand, even if a higher fertility rate shows the potential of population growth, it being 1.7 births per moldovan women compared to the 1.15 registered in Lithuania, the exponential growth of the net migration rate brings a threat to the economic security of Moldova, as the 45.87% increase in migrations from 2023 to 2024 is an extremely alarming concern. The labour force participation rate in Moldova declined to 42.1% in the fourth quarter of 2025, compared to 44.9% in the previous quarter. A comparable, albeit less pronounced, decrease was also recorded in Lithuania, where the rate fell from 63.8% to 62.6%. Despite the shared downward trend, Moldova's substantially lower participation level reflects more profound structural challenges, including emigration, demographic pressures. (Worldometer, 2026)

Informational security also is a crucial dimension of economic security, as it reflects a country's ability to protect its digital infrastructure, ensure data integrity, and maintain the continuity

of economic activities in an digitalized environment. The widely used indicator, the National Cyber Security Index (NCSI), measures the preparedness of countries to prevent and respond to cyber threats, and according to the latest data, Lithuania ranks slightly higher, with an NCSI score of 95.00, compared to Moldova's 94.17, but despite this difference, Moldova's performance remains remarkably strong, which suggests that, although there are broader structural vulnerabilities in other dimensions, the position in the informational security domain is solid and should not be considered a significant weakness. (NCSI, 2024)

Finaly, ecological and energy security are deeply interconnected dimensions of economic security too, as the structure of energy production not only determines environmental sustainability but also directly influences a country's exposure to external shocks. Thereby, the progress Moldova has made is notable, with renewable energy accounting for 24.5% of gross final electricity consumption in 2025, driven by an increase in the number of producers and installed capacity. However, despite this improvement, according to data from the National Bank of Moldova, energy import dependency exceeds 70%, exposing the economy to significant external risks, particularly in periods of price volatility and geopolitical instability. To mitigate this vulnerability, Moldova must look toward the strategic model of regional peers like Lithuania, for in 2025, renewable energy sources accounted for 77% of its electricity generation, which represents a substantial increase from 18% in 2010. (Logos Press, 2026)

RECOMMENDATIONS: Moldova's energy import dependency exceeding 70% demonstrates that economic efficiency cannot be sustained without energy security. Governments facing similar vulnerabilities should accelerate the transition toward renewable energy through fiscal incentives, public-private partnerships, and access to dedicated European funds. Lithuania's model, growing its renewable energy share from 18% in 2010 to 77% in 2025, represents a strategically replicable benchmark. Moreover, Moldova's 45.87% increase in net migration between 2023 and 2024 represents a critical warning signal. A declining labour force erodes the fiscal base, constrains growth potential, and amplifies demographic vulnerabilities. Retention policies, encompassing improved wage conditions, access to affordable housing, and expanded professional opportunities in underdeveloped regions, are essential to stabilising human capital.

CONCLUSION: As this article highlights, efficiency and resilience are not mutually exclusive objectives but complementary ones. Governments should adopt long-term planning frameworks that simultaneously assess efficiency gains and their impact on systemic resilience, thereby avoiding the trap of short-term optimisation at the expense of structural economic security. Tools such as the NCSI index, Briguglio's dimensions of economic security, and indicators like PCE and ROI can be integrated into a national economic security dashboard, providing policymakers with a comprehensive and dynamic basis for decision-making.

REFERENCES:

1. Andrew Pereira, (2026). *Why Is Japan's Population Decreasing?,* Britannica. [Online.]. Disponibil la: https://www.britannica.com/topic/Why-Is-Japans-Population-Decreasing
2. Date demografice. (2026). [Online.]. Disponibil la: https://www.worldometers.info/ro/demografie/moldova-demografie/
3. European Investment Bank (2020). [Online.]. Disponibil la: https://www.eib.org/en/projects/all/20200325
4. Igor Fomin. *Renewables Covered 24.5% of Moldova's Electricity Use in 2025.* Logos Press. (2026). [Online.]. Disponibil la https://logos-pres.md/en/news/renewables-covered-24-5-of-moldovas-electricity-use-in-2025/
National Cyber Security Index for Lithuania. (2024). [Online.]. Disponibil la: https://ncsi.ega.ee/country/lt/
National Cyber Security Index for Moldova. (2024). [Online.]. Disponibil la: https://ncsi.ega.ee/country/md/

Coordonator științific: MUNTEANU Corneliu, dr., lect.univ.,
Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37360111000
e-mail: munteanu.corneliu23@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.47
CZU: [338.57.055.2:662]:338(478)

THE DOMINO EFFECT OF RISING FUEL PRICES AND ITS IMPACT ON PRICE DYNAMICS IN THE NATIONAL ECONOMY

EFECTUL DE DOMINO GENERAT DE SCUMPIREA COMBUSTIBILULUI ȘI IMPACTUL ASUPRA DINAMICII PREȚURILOR ÎN ECONOMIA NAȚIONALĂ

VORNICESCU Ionela, program de formare profesională: Finanțe și Bănci
Colegiul Național de Comerț al ASEM, Republica Moldova,
18 Pentru Rareș, MD-2005, Republica Moldova,
Tel: +373 60 682 457
e-mail autor: ionelavornicescu88@gmail.com

Abstract: *This article analyzes the mechanism by which rising fuel prices generate a domino effect with systemic repercussions on price dynamics in the national economy of the Republic of Moldova. Based on developments recorded during the period 2020-2025, the study identifies and quantifies the causal chain: rising fuel prices → increasing transportation costs → inflation spreading across the food, industrial, and service sectors → erosion of household purchasing power. The analysis draws on official statistical data provided by the National Bureau of Statistics (NBS), the National Bank of Moldova (NBM), and the National Energy Regulatory Agency (ANRE). The findings highlight that 2022 represented a critical turning point, with an inflation rate of 28.7% and a contraction in real wages of approximately 16.6 percentage points, demonstrating the structural vulnerability of the Moldovan economy to external energy price shocks.*
Key words: *domino effect, fuel prices, inflation, transportation costs, purchasing power*
JEL CLASSIFICATION: E31, Q41, R41, D60

INTRODUCERE

Prețul combustibilului constituie una dintre cele mai influente variabile macroeconomice, cu capacitatea de a altera, în cascadă, structura costurilor la nivelul întregii economii naționale. Spre deosebire de alte categorii de prețuri, cele energetice se transmit simultan în multiple sectoare, datorită caracterului transversal al transportului: orice bun fizic, de la produsele alimentare la materialele de construcție, implică cel puțin o etapă de transport, ceea ce face din combustibil un factor de cost omniprezent.

Republica Moldova reprezintă un caz de studiu relevant, nu doar din prisma vulnerabilităților sale structurale – ca economie mică, deschisă și puternic dependentă de importuri energetice – ci și prin amploarea șocurilor înregistrate în perioada 2021-2023 (Banca Mondială, 2023). Escaladarea conflictului din Ucraina, alăturată crizei globale a energiei, a plasat Moldova în postura de economie expusă fără capacitate de hedging energetic propriu, generând o spirală inflaționistă cu efecte sociale severe.

Obiectivul central al prezentului studiu este de a demonstra existența și magnitudinea efectului de domino pornind de la prețul combustibilului, transmițându-se prin costurile de transport și materializându-se în inflație generalizată și comprimarea puterii de cumpărare. Studiul academic este structurat pe baza datelor oficiale disponibile pentru intervalul 2020-2025, urmărind continuitatea și coerența seriei de timp.

Ipoteza de lucru a cercetării poate fi formulată astfel: scumpirea combustibilului determină creșterea costurilor de transport, care se transmite progresiv în prețurile bunurilor și serviciilor – cu atât mai sever, cu cât șocul energetic este mai amplu – antrenând o inflație generalizată și o deteriorare a salariului real al populației.

CONȚINUTUL DE BAZĂ: Conceptul de efect de domino în economie face referire la situația în care un șoc inițial localizat declanșează o succesiune de perturbări care se amplifică pe

parcursul lanțului de producție și distribuție. Teoria costurilor de producție (Marshall, 1890; Pigou, 1920) stabilește că orice creștere a prețurilor factorilor de producție, inclusiv a energiei, se transferă în prețul final al bunurilor și serviciilor, cu o rată de transfer (pass-through rate) care variază în funcție de elasticitatea cererii și de puterea de negociere a actorilor din lanțul de aprovizionare.

Din perspectiva macroeconomică, mecanismul de transmisie al prețurilor energetice spre inflație este documentat în literatura de specialitate. (Blanchard & Gali, 2007) Blanchard și Gali (2007) identifică două canale principale: canalul ofertei, prin care creșterea costurilor de producție reduce marja de profit și/sau majorează prețurile de vânzare, și canalul cererii, prin care scumpirile energetice diminuează venitul disponibil real, reorientând cheltuielile consumatorilor. Pentru economiile mici și dependente energetic, primul canal predomină semnificativ (Hamilton, 2009; Kilian, 2008).

Mecanismul de transmisie poate fi schematizat în cinci verigi, fiecare amplificând impactul verigii anterioare. Prima verigă este reprezentată de majorarea prețului la combustibil, determinată de factori exogeni: dinamica pieței globale a petrolului, variațiile cursului de schimb și politicile fiscale aplicate produselor energetice (Hamilton, 2009). Republica Moldova, care importă 100% din necesarul de produse petroliere, este expusă integral acestui canal (ANRE, 2025).

Cea de-a doua verigă constă în transmiterea imediată a costurilor energetice crescute în tarifele de transport. Operatorii de transport rutier – atât pentru mărfuri, cât și pentru persoane – sunt primii care absorb șocul, dar capacitatea lor de a suporta pierderile pe termen mediu este limitată, ceea ce conduce la ajustarea rapidă a tarifelor (BNM, 2025). Elasticitatea ofertei de transport față de costul combustibilului este estimată, pentru Moldova, la 0,6-0,8, conform studiilor BNM, ceea ce înseamnă că o majorare cu 10% a prețului benzinei/motorinei generează, fără a lua în calcul alți factori, o scumpire cu 6-8% a serviciilor de transport.

Veriga a treia este punctul în care efectul de domino devine vizibil pentru fiecare consumator. Comercianții și distribuitorii care aduc marfa în magazine plătesc mai mult pentru livrări și nu pot absorbi singuri această pierdere pe termen lung. Prin urmare, o transferă în prețul produselor de pe raft. Alimentele sunt cele mai afectate, deoarece se livrează frecvent și în cantități mari (Kilian, 2008). Studiile indică că între 40% și 70% din creșterea costurilor de transport ajunge, în final, în prețul plătit de consumator.

Verigile a patra arată ce se întâmplă cu banii din buzunarul fiecăruia. Chiar dacă salariile cresc nominal, inflația crește mai repede, ceea ce înseamnă că, în realitate, cu același salariu poți cumpăra mai puțin decât înainte. Aceasta este erodarea puterii de cumpărare (BNS, 2025). Veriga a cincea este consecință firească: oamenii cheltuiesc mai puțin, cererea în economie scade, iar efectele negative se propagă mai departe în alte sectoare. Spre deosebire de celelalte verigi, acestea două se instalează mai lent, dar sunt mai greu de inversat.

Perioada 2020-2025 a fost marcată de turbulențe macroeconomice fără precedent în istoria postindependență a Republicii Moldova, cu apogeul în 2022. Tabelul 1 prezintă sintetic dinamica principalilor indicatori ai inflației în corelație cu variațiile anuale ale prețurilor la combustibil.

În urma examinării Tabelului1, care ilustrează evoluţia lunară a sumelor economisite, se constată că integrarea mediului de afaceri în spaţiul financiar european constituie un factor generator de creştere a performanţei şi de sporire a durabilităţii activităţilor comerciale. Economiile, evaluate la niveluri de ordinul milioanelor de euro, reflectă eficacitatea eliminării barierelor administrative şi reducerea comisioanelor bancare. Concret, pe parcursul unei perioade de cinci luni, Republica Moldova a înregistrat economii de aproximativ 6,11 milioane de euro, sume susceptibile a fi realocate către alternative investiţionale în locul acoperirii costurilor bancare. Estimarea Băncii Naţionale a Moldovei indică faptul că aderarea la spaţiul SEPA va genera economii directe anuale de aproximativ 20 milioane de euro.

Tabelul 1. Indicele prețurilor în sectorul transport (2020-2024, variație anuală)

Categoria de transport	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Transport rutier de mărfuri (IPC, %)	+2,4	+7,8	+31,5	+9,2	+4,1
Transport public urban (tarife, %)	0,0	+5,0	+33,3	+12,5	+6,3

Produse agro-alimentare (trans. inclus, %)	+3,5	+8,2	+36,4	+11,8	+4,8
Servicii de curierat/livrări (%)	+1,8	+9,1	+28,7	+10,3	+3,9

Notă: Datele pentru 2024 sunt estimative. Tarifele la transportul public urban reflectă ajustările oficiale aprobate de autoritățile locale.

Sursa: ANRE, 2025; BNS, 2025

Pentru a ilustra legătura dintre costurile energetice şi dinamica inflaţionistă discutată anterior, Figura 1 prezintă evoluţia preţurilor la Benzină 95 şi Motorină Standard în Republica Moldova (2020–2025).

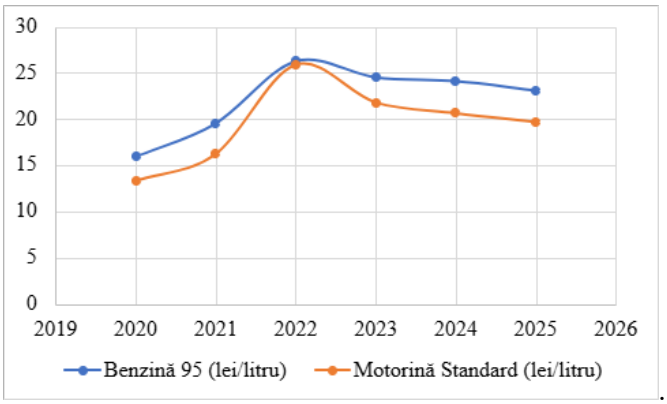

Figura 1. Evoluția prețurilor la Benzină 95 și Motorină Standard în Republica Moldova (2020-2025, lei/litru)
Sursa: ANRE, 2025

Graficul evidenţiază în mod clar că ambele categorii de combustibil au înregistrat o creştere pronunţată în perioada 2020–2022: Benzina 95 a urcat de la 15,9 lei/litru în 2020 la 26,24 lei/litru în 2022 (o majorare de 65% în doi ani), iar Motorina a înregistrat o traiectorie analogă, atinzând 25,87 lei/litru în acelaşi interval. Începând cu 2023, preţurile au înregistrat o diminuare moderată, semnalând o relaxare parţială a presiunilor de natură energetică la nivel internaţional, însă valorile rămân substanţial peste nivelurile din 2020.

Creşterile abrupte ale preţurilor carburanţilor în 2020–2022 au amplificat costurile de producţie şi transport, generând transmitere către nivelul preţurilor finale şi contribuind semnificativ la dinamica inflaţiei studiate. Menţinerea unui nivel relativ ridicat al preţurilor după 2023 sugerează existenţa unor efecte de persistenţă şi posibile revizuiri ale structurilor costurilor în sectoarele dependente de energie, ceea ce poate perpetua presiunile inflaţioniste pe termen mediu.

Graficul arată că atât timp cât linia inflației (oranj) se află deasupra liniei salariului nominal (albastră), linia salariului real (gri) coboară, oamenii devin mai săraci în termeni reali, chiar dacă pe fluturașul de salariu suma este mai mare. Exact aceasta s-a întâmplat în 2021 și 2022: deși salariul nominal a crescut cu 12,6% respectiv 15,1%, inflația de 13,94% și 30,24% a anulat complet aceste câștiguri. Salariul real a fost negativ doi ani la rând: -1,2% în 2021 și -11,6% în 2022. Practic, un angajat moldovan putea cumpăra cu aproape 12% mai puțin în 2022 față de 2021, în ciuda creșterii salariului. Recuperarea din 2023 (+10,6%) și 2024 (+5,8%) s-a produs nu pentru că salariile au crescut mai repede, ci pentru că inflația a scăzut brusc – ceea ce demonstrează că bunăstarea populației depinde direct de controlul prețurilor, nu doar de creșterea veniturilor nominale.

CONCLUZII / RECOMANDĂRI

Studiul a demonstrat că scumpirea combustibilului generează un efect de domino în economia Republicii Moldova, parcurgând cele 5 verigi. Datele oficiale ANRE, BNS și BNM pentru perioada 2020-2025 confirmă această relație de cauzalitate, cu apogeul în 2022, când inflația de 30,24% și salariul real de –11,6% au marcat cel mai sever episod de pauperizare din ultimele decenii.

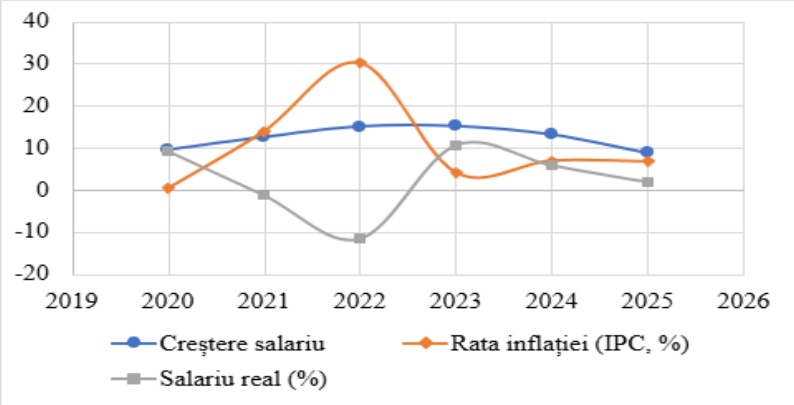

Figura 2. Creșterea salariului nominal vs. Rata inflației vs. Salariul real – RM (2020-2025, %)
Sursa: BNS - Repartizarea salariaților pe sept. 2020-2025 (salariu nominal, salariu real);
BNS/BNM - IPC anual (inflație). (BNM, 2025; BNS, 2025)

Trei concluzii esențiale se desprind din analiză. În primul rând, Republica Moldova prezintă o vulnerabilitate structurală acută față de șocurile energetice externe, amplificată de dependența totală de importuri petroliere și de absența oricărui mecanism de propriu de stabilizare a prețurilor. În al doilea rând, transmisia inflației este asimetrică: creșterile se propagă rapid și amplificat, iar ieftinirile sunt lente și incomplete, ceea ce explică persistența inflației chiar și după moderarea prețurilor la combustibil. În al treilea rând, sectorul alimentar și populația cu venituri mici sunt cei mai expuși, deoarece ponderea cheltuielilor de transport în prețul alimentelor este ridicată, iar salariile reale se recuperează cu întârziere.

Din perspectiva politicilor publice, rezultatele pledează pentru constituirea unui fond de stabilizare a prețurilor la combustibil și scheme de compensare socială activate automat în condiții de inflație ridicată.

REFERINȚE:

1. Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE). (2020-2025). Rapoarte anuale privind comercializarea produselor petroliere. Chișinău: ANRE. anre.md
2. Banca Mondială. (2023). Moldova Economic Update: Navigating Multiple Crises. Washington D.C.: World Bank Group.
3. Banca Națională a Moldovei (BNM). (2020-2025). Raportul trimestrial asupra inflației. bnm.md
4. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS). (2020-2025). Comunicate de presă privind Indicele Prețurilor de Consum; Repartizarea salariaților. Chișinău: BNS. statistica.gov.md
5. Blanchard, O., & Gali, J. (2007). The Macroeconomic Effects of Oil Shocks: Why are the 2000s So Different from the 1970s? NBER Working Paper No. 13368.
6. Hamilton, J. D. (2009). Causes and Consequences of the Oil Shock of 2007-08. Brookings Papers on Economic Activity, Spring 2009, 215-261.
7. Kilian, L. (2008). The Economic Effects of Energy Price Shocks. Journal of Economic Literature, 46(4), 871-909.
8. Marshall, A. (1890). Principles of Economics. London: Macmillan; Pigou, A. C. (1920). The Economics of Welfare. London: Macmillan.

Coordonator științific: POPOVICI Lia, profesoară de discipline economice, grad didactic superior
Colegiul Național de Comerț al ASEM,
18 Petru Rareș, MD-2005, Republica Moldova,
Tel: +373 60 228 581
e-mail: liyapopovici@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.48
CZU: 339.72.053:338(478)

THE EVOLUTION OF THE EXTERNAL BALANCE OF PAYMENTS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE CURRENT ECONOMIC CONDITIONS

EVOLUȚIA BALANȚEI DE PLĂȚI EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL CONJUNCTURII ECONOMICE ACTUALE

ZAIAȚ Andreea, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61
Telefon: + 373 69 493 480
e-mail autor: zaiat.andreea@ase.md

Abstract: *This article examines the economy of the Republic of Moldova between 2014 and 2024. It focuses on the link between the trade deficit and the exchange rate of the moldovan leu. It also explains how the country stayed stable despite buying much more from abroad than it sold. Two main factors helped: the National Bank protected the currency using its reserves, and money sent from Moldovans abroad (remittances) paid for the high imports. The conclusion shows that while the economy is stable, it relies heavily on outside money and needs to produce more locally in the future.â*
Key words: *balance of payments; economy; remittances; economic flow; FMI; international trade;*
JEL CLASSIFICATION: G000; G200

INTRODUCERE

Balanța de plăți externe reprezintă un termen deosebit al economiei internaționale, definind totalitatea creanțelor și datoriilor unei țării în relațiile sale cu străinătatea, valabile în cursul unei perioade, de obicei un an, precum și mișcările de capital înregistrate în aceeași perioadă. La baza acestui indicator stă principiul contabilității în partidă dublă, activele reprezentând încasările, respectiv creanțele, iar pasivul înregistrează datoriile existente într-o perioadă. Balanța de plăți externe, în contextul actual al economiei Republicii Moldova, necesită o analiză profundă de a determina soluțiile sigure de redresare a realității pe care ne le oferă datele Băncii Naționale a Moldovei, ceea ce ne-am propus ca scop pentru acest articol.

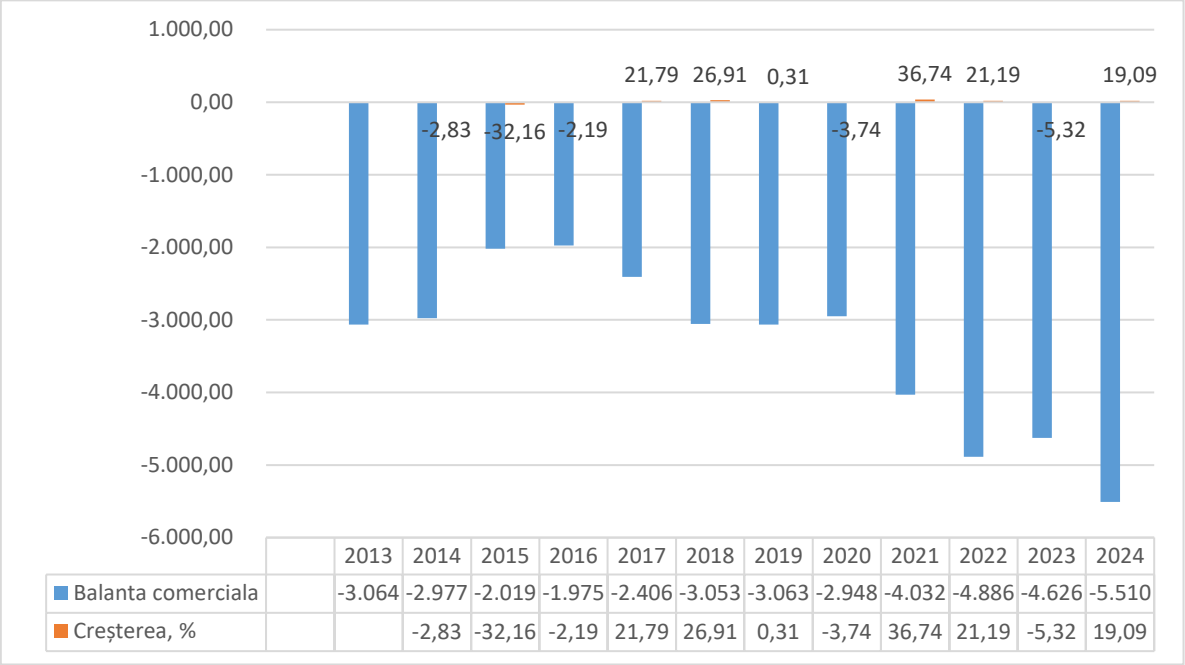
CONȚINUTUL DE BAZĂ

În contextul evoluțiilor relațiilor financiare dintre state și comerțului internațional în perioada secolului XX, Fondul Monetar Internațional a publicat primul manual oficial al balanței de plăți, care stabilea metodologia prin care toate țările să calculeze și să raporteze aceste date într-un mod comparabil. În anul 2009, a fost publicată o variantă actualizată a acestui manual, potrivit căruia: *„Balanța de plăți externe reprezintă o sinteză a tranzacțiilor economice dintre rezidenți și nerezidenți, pe o perioadă de timp determinate”* . (FMI, 2009)

Astfel, raportându-ne la sursele manualului, balanța de plăți este alcătuită din trei conturi: contul curent, contul de capital și contul financiar. Primul reflectă fluxul ce provine din activitatea comercială a unui stat, iar celelalte sunt atribuite fluxului din activitatea investițională internațională.

O balanța de plăți echilibrată determină stabilitatea economică a unui stat și posibilitatea acestuia de a-și evidenția competitivitatea pe piața internațională, iar, în acest context, valorificarea acestui indicator este esențială. Importanța balanței derivă, în primul rând, din legătura cu Produsul Intern Brut, exportul net fiind o variabilă în calculul acestuia. Un excedent contribuie pozitiv la creșterea balanței comerciale, în timp ce un deficit acționează ca o scădere a acesteia. Astfel, balanța comercială, componentă a contului curent, are capacitatea de a semnala schimbări structurale ce

indică o scădere a competitivității produselor naționale pe piața globala sau o dependență riscantă de resurse externe. Diagrama de mai jos ilustrează traiectoria balanței comerciale în perioada anilor 2014-2024.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Balanta comerciala	-3.064	-2.977	-2.019	-1.975	-2.406	-3.053	-3.063	-2.948	-4.032	-4.886	-4.626	-5.510
Creșterea, %		-2,83	-32,16	-2,19	21,79	26,91	0,31	-3,74	36,74	21,19	-5,32	19,09

Figura 1. Evoluția soldului balanței comerciale a Republicii Moldova în perioada 2014-2024
Sursa: *elaborată de autor* în baza datelor (BNS, 2024)

Cele mai remarcabile puncte de inflexiune oferă indicii prețioase despre impactul diferitor evenimente geopolitice la nivel național și internațional care au afectat evoluția balanței comerciale. Un moment de schimbare a tendinței graficului în perioada analizată a avut loc în anii 2016-2018. În timpul anului 2017, importurile au crescut într-un ritm mai accelerat, susținute de aprecierea leului moldovenesc. Majorarea importurilor de bunuri și servicii (+19.9 la sută față de anul 2016) (BNM, 2018) a fost condiționată, în principal, de creșterea consumului final al gospodăriilor populației, care s-a datorat creșterii reale a salariilor și a remiterilor personale. De asemenea, la majorarea importurilor totale a contribuit și reluarea importului de energie electrică din Ucraina. Respectiv, consecințele acestor modificări s-au revărsat asupra balanței comerciale, determinând o creștere a deficitului cu 21,79% față de 2016, raportând la Figura 1.

Anul 2018 s-a evidențiat, de asemenea, cu un impact asupra evoluției soldului balanței generat de majorarea importurilor și creșterea veniturilor disponibile ale populației, determinată de sporirea remiterilor personale și a salariilor (în special în sectorul public), precum și de relaxarea, începând cu octombrie 2018, a politicii fiscale în ceea ce ține de diminuarea ratei superioare a impozitului pe venit și majorarea scutirilor personale. Astfel, volumul fizic al bunurilor importate în 2018 a sporit cu 8,9 la sută față de anul 2017, iar prețurile acestora – cu 9,6 la sută. (BNM, Anuarul statistic „Conturile internaționale a Republicii Moldova", 2019)

Cel mai remarcabil punct de inflexiune în graficul evoluției soldului balanței comerciale s-a conturat în perioada anilor 2020-2022. Principala cauză a recesiunii în anul 2020 a fost diminuarea producției agricole, determinată de condițiile climaterice nefavorabile: înghețuri primăvara și secetă vara, care au afectat recolta de mai multe culturi (în total în anul 2020, producția vegetală a scăzut cu 35,7 la sută față de anul 2019). (BNM, Anuarul statistic „Conturile internaționale a Republicii Moldova", 2021) Contribuții mari la scăderea PIB-ului au avut comerțul, industria prelucrătoare, transportul, activitățile de cazare și alimentație publică, ca urmare a măsurilor restrictive aplicate în situația pandemică.

Deși câștigul salarial real a fost în creștere față de anul 2019 (+5,8 la sută) (BNM, Anuarul statistic „Conturile internaționale a Republicii Moldova", 2021), iar remiterile personale au scăzut neesențial (-0,4 la sută) (BNM, Anuarul statistic „Conturile internaționale a Republicii Moldova", 2021), comprimarea consumului poate fi atribuită disponibilizărilor de personal (numărul populației ocupate a fost în descreștere cu 4,4 la sută în comparație cu 2019) (BNM, Anuarul statistic „Conturile internaționale a Republicii Moldova", 2021), reducerii orelor de lucru, șomajului tehnic temporar, precum și economisirii determinate atât de precauție, cât și de limitarea oportunităților de consum: la sfârșitul anului 2020, stocul depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar național era cu 11,6 la sută mai mare comparativ cu sfârșitul anului 2019. (BNM, Anuarul statistic „Conturile internaționale a Republicii Moldova", 2021) Astfel, multitudinea de evenimente ce au perturbat economia Republicii Moldova s-au evidențiat clar în soldul balanței comerciale, impactul fiind o creștere a deficitului cu 36,74% în 2021 față de 2020, potrivit Figurii 1..

În al doilea rând, balanța de plăți nu este doar un simplu registru contabil al tranzacțiilor externe, ci reprezintă elementul care determină „prețul" banilor noștri, reprezentat de cursul de schimb valutar. Relația dintre aceste doua funcționează după regulile fundamentale ale pieței. Atunci când o țară exportă bunuri și servicii, partenerii străini trebuie să cumpere moneda națională pentru a achita acele mărfuri. O cerere mare pentru produsele interne duce la aprecierea monedei naționale, iar o monedă mai puternică ieftinește importurile, dar poate face exporturile mai scumpe pentru străini. Însă, pe de altă parte atunci când importurile domină, economia are nevoie de cantități mari de valută străină (euro, dolari) pentru a plăti furnizorii externi. Această presiune de a vinde monedă națională pentru a cumpăra valută duce, inevitabil, la deprecierea monedei naționale.

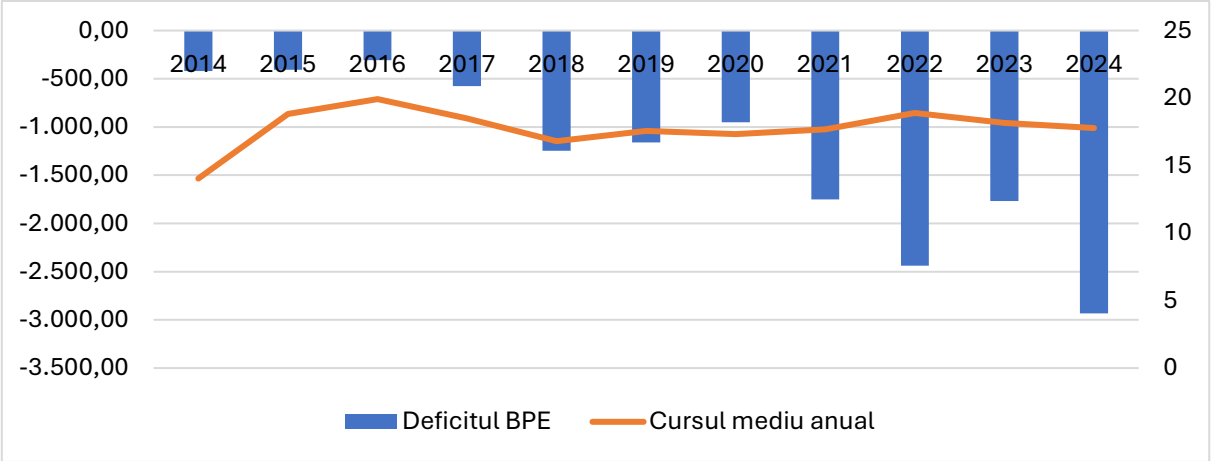

Figura 2. Dinamica deficitului comercial și a cursului valutar mediu anual al Republicii Moldova în perioada 2014-2024

Sursa: *elaborată de autor* în baza (BNM, Raport: Balanţa de plăţi a Republicii Moldova (MBP6) în prezentare standard, 2014-2024) (BNM, Raport: Ratele oficiale medii de schimb, 2014-2024)

La o primă analiză a diagramei de mai sus, se observă o asimetrie interesantă. Deși deficitul balanței comerciale se adâncește semnificativ în perioada 2021-2024, cursul de schimb al leului moldovenesc nu urmează o traiectorie de depreciere proporțională, menținându-se surprinzător de stabil. Acest fenomen nu este unul întâmplător, ci este rezultatul real al politicii monetare menținute de către Banca Națională a Moldovei. În acest interval, banca a utilizat regimul de flotare gestionată pentru a retuşa fluctuațiile extreme. Practic, ori de câte ori cererea masivă de valută pentru acoperirea importurilor amenința să prăbușească valoarea leului, Banca Națională a intervenit pe piața valutară. Tipurile de intervenții pot fi:

- intervenții directe piața SPOT (organizarea licitațiilor de cumpărare sau vânzare de valută, cerere de cotații, instrumentul Bloomberg BMATCH sau tranzacții bilaterale);
- utilizarea instrumentelor financiare derivate (operațiuni Forward sau SWAP valutar). (BNM, Cum și de ce intervine Banca Națională a Moldovei pe piața valutară?, 2025).

Aceste intervenții au avut scopul de a menține stabilitatea prețurilor și de a evita șocurile inflaționiste, însă ele au un cost: stabilitatea cursului a fost „cumpărată" prin gestionarea activă a rezervelor valutare oficiale. Prin urmare, diagrama nu arată o lipsă de impact a deficitului, ci eficiența mecanismelor de stabilizare ale statului.

Totuși, intervenția Băncii Naționale a Moldovei nu ar fi fost sustenabilă pe termen lung fără existența unui flux constant de valută care să intre în țară prin alte canale decât cele de export. Aici intervine cel mai important factor de echilibru al economiei țării noastre: remitențele. În timp ce balanța comercială genera o gaură financiară tot mai mare, transferurile de bani de la cetățenii aflați în străinătate au influențat direct economia internă. Fluxurile de bani de la diaspora au acoperit istoric o parte considerabilă din excedentul de importuri. Practic, valuta care a intrat în țară sub formă de remitențe a alimentat cererea de lei, contrabalansând presiunea de depreciere creată de importatori. Însă, de asemenea, creșterea remitențelor a dus la creșterea consumului gospodăriilor, care, în absența unei producții interne diversificate, ar însemna instant creșterea importurilor. Astfel, remitențele sunt simultan „cauza" deficitului comercial și „soluția" pentru stabilitatea cursului.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Analiza balanței de plăți în perioada 2014-2024 evidențiază o istorie în care Republica Moldova a oscilat între crize profunde și perioade de stabilizare. Deși deficitul balanței comerciale s-a adâncit constant în acest deceniu, atingând niveluri record (-3.012,70 mil. $ în 2024 potrivit Figurii 1.), acesta nu a dus la un colaps al monedei naționale datorită intervenției Băncii Naționale a Moldovei și a fluxului masiv de remitențe. Astfel, principalele concluzii sunt:

1. Rezervele Băncii Naționale au avut un rol vital pentru a păstra stabilitatea leului, în ciuda importurilor masive și au acționat ca un scut împotriva deprecierii bruște a monedei naționale.
2. Remitențele au rămas principala sursă de finanțare a consumului, compensând deficitul comercial, dar menținând dependența economiei de factori externi.
3. Deși deficitul comercial a pus presiune pe PIB-ul nominal, puterea de cumpărare reală a fost susținută de intrările de valută, evitând o scădere drastică a nivelului de trai.

În definitiv, perioada 2014-2024 confirmă că stabilitatea macroeconomică a Republicii Moldova depinde încă de un echilibru fragil între consumul din import și finanțarea externă. Pentru următoarea perioadă, provocarea majoră rămâne transformarea acestui model într-unul bazat pe producție și exporturi competitive.

REFERINȚE:

1. BNM. (2014-2024). *Raport: Balanţa de plăţi a Republicii Moldova (MBP6) în prezentare standard.*
2. BNM. (2014-2024). *Raport: Ratele oficiale medii de schimb.*
3. BNM. (2018). *Anuarul statistic „Conturilor internaționale a Republicii Moldova".* Chișinău.
4. BNM. (2019). *Anuarul statistic „Conturile internaționale a Republicii Moldova".* Chișinău.
5. BNM. (2021). *Anuarul statistic „Conturile internaționale a Republicii Moldova".* Chișinău.
6. BNM. (2025). Cum și de ce intervine Banca Națională a Moldovei pe piața valutară? Chișinău.
7. BNS. (2024). *Comerțul exterior pe ani. Balanța comercială. Total.*
8. FMI. (2009). *Manualul de balanță de plăți și al poziției investitionale internaționale.*

Coordonator științific: CÎRLAN Ana, dr., conf.univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61
Telefon: +373 60 950 404
e-mail: cîrlan.ana@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.49
CZU: [339.564+330.56]:338(478)

EXPORTS AND NATIONAL INCOME GROWTH IN THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA, IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

EXPORTURILE ȘI CREȘTEREA VENITULUI NAȚIONAL ÎN ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA, ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII ECONOMICE SUSTENABILE

LUNGU Ariadna, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci
Academia de Studii Economice din Republica Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail autor: ariadna.lungu.txf@ase.md

Abstract: *The concept of a sustainable economy is relavely new, but it has managed to become the primary goal for developed countries. This research aims to analyze the corelation between exports and national income of Republic of Moldova, examining their role in creating a sustainable economy. Researching the dynamics of these indicators, as well as their influencing factors, can describe the economical state of the country. Therefore ensuring the grow of exports and national income, is essential for a sustainable economic development.*
Key words: *exports, national income, economic developement, sustenebility*
JEL CLASSIFICATION: E10, F10, F18, Q56

INTRODUCERE

În contextul dezvoltării economice sustenabile, exporturile și venitul național sunt esențiale pentru creșterea economică durabilă, facilitând investițiile și stabilitatea economică. Venitul național participă la aprecierea nivelului de trai și a dezvoltării economice, iar creșterea volumului acestui indicator contribuie la asigurarea bunăstării țării. La rândul său accesul la piețele externe determină majorarea veniturilor și a dezvoltării economice.

Importanța cercetării constă în determinarea rolului exporturile și venitul național în dezvoltarea unei economii durabile. Analiza acestor indicatori permite determinarea nivelului de competitivitate și dezvoltare a economiei. Acest studiu contribuie la identificarea factorilor ce influențează dezvoltarea sustenabilă a economiei Republicii Moldova și oferă o bază pentru elaborarea strategiilor eficiente de dezvoltare.

Obiectivele lucrării sunt: evaluarea dinamicii exporturilor și a venitului național; identificarea factorilior ce au influențat evoluția acestor indicatori, aprecierea rolului acestor indicatori în dezvoltarea economiei sustenabile, formularea concluziei și a recomandărilor pentru stimularea exporturilor și creșterii venitului național.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Dezvoltarea economică sustenabilă este un proces complex, influențat de o serie de factori precum exporturile și venitul național. În determinarea corelației dintre acești indicatori și dezvoltarea economică s-au analizat cercetările recente din domeniul dezvoltării economice durabile. Analiza dinamicii exporturilor și a venitului național a fost realizată utilizând datelor statistice oferite de Biroului Național de Statistică, acestea fiind completate cu opiniile și cercetările experților din domeniu. Metodele de cercetare folosite în elaborarea acestui studiu includ: studierea literaturii de specialitate în vederea identificării și analizei relației dintre exporturi și venitul național, precum și despre dezvoltarea economică sustenabilă. De asemenea în componenta practică a lurării s-au examinat datele statistice ale Biroului Național de Statistică și rapoartele Băncii Naționale a Moldovei, privind evoluția volumului exporturilor și a venitului național.

Exporturile reprezintă un factor major ce contribuie la dezvoltarea economică. Acestea au un impact direct asupra creșterii PIB-ului și ulterior a venitului național. Impactul exporturilor asupra economiei constă atât în sporirea veniturilor din exterior, cât și în stimularea producției interne. În formarea PIB-ului anului 2025 exporturile de bunuri și servicii au contribuit cu 34,4%, ponderea exporturilor de bunuri fiind de 17,9%, iar a celor de servicii a fost de 16,5% (BNS, 2026). Comerțul extern al Republicii Moldova a înregistrat schimbări în structura sa, în timp ce exporturile de bunuri se confruntă cu scăderea a volumului, exporturile de servicii marchează o creștere consecutivă în ultimii 5 ani. Conform datelor BNM în anul 2025 exportul de servicii a înregstrat o creștere semnificativă constituind 3215,61 mil. USD. Acestea au sporit cu 17,70% comparativ cu anul 2024 (BNM, 2026). Totuși deși au scăzut, exporturile de bunuri dețin cea mai mare pondere în totalul exporturilor. Evoluția exporturilor de bunurilor pe grupuri de țări este prezentată în figura 1.

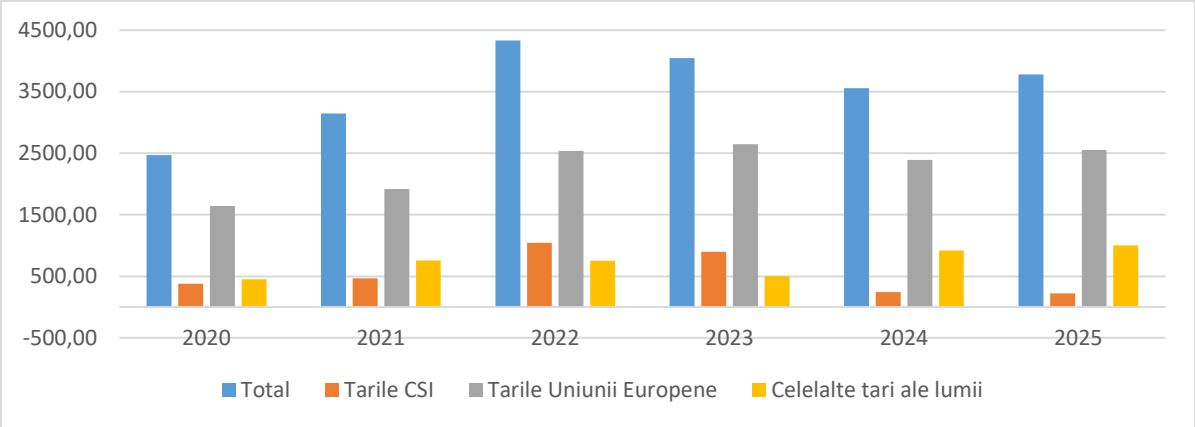

Figura 1. Volumul exporturilor de bunuri pe grupuri de țări în perioada anilor 2020-2025, (mil. USD)
Sursa: conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS, 2026)

Analizând figura 1, se observă o ușoară diminuare a volumului exporturilor de bunuri începând cu anul 2022, de la maximul istoric de 4332,15 mil. USD coborând până la 3782,70 mil. USD pentru anul 2025. În anul precedent s-a înregistrat o recuperare a exporturilor, acestea au crescut cu 6,40% peste valorile anului 2024, fapt datorat cresterii producției agricole. Exporturile către țările Uniunii Europene, au avut o creștere constantă pe toată perioada analizată. În anul 2025 aceste exporturi au generat 2554,4 mil. USD, cu 6,77% mai mult decât în anul 2024. Exporturile în UE continue să aibă cea mai mare pondere, constituind 67,53%. În țările grupului CSI în 2025 exporturile au ajuns la minimul istoric, însumând 224,20 mil. USD și reprezentând 5,93% din totalul exorturilor. Exporturile de bunuri către țările CSI s-au redus cu 7,20% față de anul 2024 și cu 78,51% față de anul 2022.

Diminuarea din acești ani a fost datorată mai multor factori, unul dintre care este scăderea producției agricole în urma factorilor climaterici nefavorabili. Războiul din Ucraina a determinat scăderea exporturilor pe piața acesteia, de asemenea problemele de logistică ce au apărut în urma războiului au cauzat pierderea poziției strategice a Republicii Moldova în reexportul de produse petroliere în Ucraina. Aceste complicații a lanțurilor logistice a cauzat și micșorarea exporturilor către țările CSI. Îm plus exporturile către Rusia au devenit mai complexe datorită sancțiunilor internaționale și a restricțiilor privind transferurile de bani (Ioniță, 2024).

Exporturile fiind o componentă de calcul a venitului national, influențează direct prin fluctuațiile sale. Venitul național reprezintă totalitatea veniturilor brute generate de cetățenii unei țări atât în interiorul cât și exteriorul acesteia, într-o perioadă de timp. Acest indicator prezintă o mare importanță în determinare bunăstării unei țări, fiind folosit pentru găsirea soluțiilor pentru diverse probleme ecomomice. Dinamica venitului național este prezentată în figura 2.

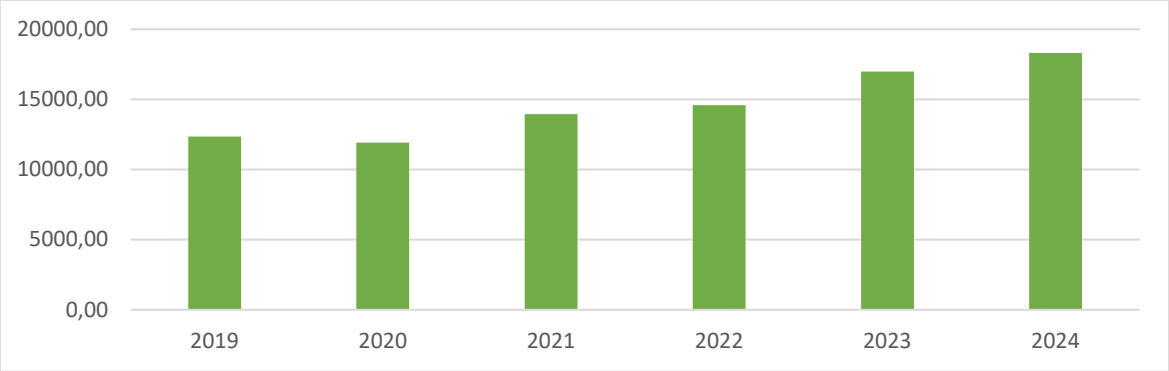

Figura 2. Volumul venitului național al Republicii Moldova 2019-2024
Sursa: conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS, 2025)

În figura 2, se observă o tendință ascendentă a venitului național, cu o mică abatere în 2020. Această abatere fiind cauzată de impactul pandemiei COVID-19 asupra activității economice. Începând cu anul 2021 venitul național continue să crească, înregistrând cea mai mare valoare în 2024, în sumă de 18299,66 mil. USD. Ponderea venitului național în PIB în 2024 a constituit 100,51%, fiind în scădere cu 1,07% față de anul 2023. Astfel rezidenții naționali au primit venituri mai mari de peste hotare, de cât au transmis în exteriorul țării. O creștere a exporturilor determină sporirea venitului național. Totuși în Republica Moldova exportul net este unul negativ, în anul 2024 acesta a constituit - 4684,03 mil. USD conform datelor BNM, astfel exporturile contribuie doar la minimizarea impactului negativ al importurilor asupra venitului național (BNM, 2026). Creșterea acestui indicator fiind datorată de alți factori precum veniturile menajelor (5283,8 lei, în medie pe o persoană în 2024 (BNS, 2025)), remitențele (1611,62 mil. USD în 2024 (BNM, 2026)) și veniturile din dobânzi (8911,8 mln. Lei în 2024 (BNM, 2025)).

Dezvoltarea economică sustenabilă este un concept relativ nou în teoria economică, ce se referă la capacitatea de a menține o creștere a indicatorii macroeconomici pe o perioadă îndelungată. Scopul dezvoltării economice durabile este de a înbunătăți economia și bunăstarea umană, simultan protejând mediul înconjurător. Crearea unei economii sustenabile se bazează pe 3 principii. Primul fiind satisfacerea nevoilor generației actuale, fără a compromite capacitatea generațiile viitoare de a-și satisface propriile nevoi. De asemenea sporirea dezvoltării economice pe o perioadă îndelungată. Și nu în ultimul rând reducerea poluării mediului (Păduraru, 2023).

În acest mod o economie sustenabilă reprezintă o economie în care utilizarea resurselor naturale este optimizată pentru a fi accesibile și generațiilor viitoare. Astfel prestarea serviciilor devine sectorul de bază în activitatea economică, consumatorii fiind încurajați să inchirieze în loc să cumpere bunuri. Dezvoltarea economică sustenabilă a Republicii Moldova, depinde în mare măsură de extinderea exporturilor și păstrarea tendinței de creștere a venitului național pe o perioadă lungă de timp. Creșterea accelerată a volumului de exporturilor de servicii în anul 2025, poate fi privită ca un prim pas către o economie sustenabilă. Spre deosebire de exporturile de bunuri, serviciile generează o valoare adăugată mai ridicată la un cost mai mic. Orientarea spre exportul de servicii devine un avantaj în modernizarea economiei, reducând dependența de factorii externi. Un alt pas spre o dezvoltare economică sustenabilă este asigurarea creșterii venitului național, ce ar crea o coeziune între generații. Venitul național reflectă calitatea creșterii economice, prin urmare dezvoltarea activității economice verzi sau orientate spre export, ar contribui atât la creșterea veniturilor populației cât și la scăderea dependenței de sursele externe de venit.

CONCLUZII / RECOMANDĂRI

În urma cercetării se poate concluziona importanța creșterii exporturilor și a venitului național pentru o dezvoltare economică sustenabilă. Exporturile, în special, cele de servicii sunt ramura cu cele mai mari așteptări, astfel evoluția pozitivă a acestora contribuie la dezvoltarea activității

economice și la majorarea veniturilor. Cu toate că volumul exporturilor se află în creștere, importurile depășesc semnificativ exporturile, creând o balanță comercială negativă. În caracterizarea nivelului de trai a populației un rol important îl are venitul național, creșterea acestuia fiind un obiectiv al dezvoltării economice. La momentul actual venitul național deși are o tendință de creștere, volumul său depinde de sursele externe, iar balanța comercială negativă agravează situația.

Un aspect important în majorarea exporturilor este diversificarea structurii acestora. La momentul actual exporturile de produse agricole și de servicii IT sunt stimulentele exporturilor, astfel dezvoltarea și a altor sectoare a economiei ar contribui la extinderea comerțului extern. Totuși indiferent de creșterea exporturilor, o balanță comercială negativă crează o diminuare semnificativă a veniturilor populației, prin urmare este importantă micșorarea volumul importurilor și încurajarea populației în consumul de produse locale. O dezvoltare economică sustenabilă, necesită atragerea unui volum mare de investiții atât din interiorul țării cât și din străinătate. Un alt factor ce ar ajuta în atingerea acestui scop este schimbarea modului în care se folosesc remitențele, prin orientarea acestora spre investiții și nu doar spre consum în special de produse importate. Aceaste măsuri ar facilita creșterea și inovarea mediului de afaceri.

REFERINȚE:

1. Banca Națională a Moldovei (2026), *Balanţa de plăţi a Republicii Moldova (MBP6) în prezentare desfășurată pentru anii 2024-2025.* [Online] Disponibil: https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dbp/DBP16.xhtml
2. Banca Națională a Moldovei (2025), *Situația financiară a sectorului bancar pentru anul 2024.* [Online] Disponibil: https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar-pentru-anul-2024
3. Banca Națională a Moldovei (2026), *Transferuri de mijloace băneşti din străinătate efectuate în favoarea persoanelor fizice (în bază netă) în anii 2023-2025.*[Online] Disponibil: https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dbp/DBP4.xhtml
4. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (2026), *Exporturile, importurile și balanța comercială pentru perioada 2020-2025*. [Online] Disponibil: https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica__21%20EXT__EXT010__serii%20lunare/EXT015000.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
5. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (2026), *Produsul Intern Brut în trimestrul IV și anul 2025.* [Online] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/produsul-intern-brut-in-trimestrul-iv-si-anul-2025-9497_62357.html
6. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (2025), *Venitul național brut în perioada 2019-2024.* [Online] Disponibil: https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica__13%20CNT__CNT208/CNT208100.px/table/tableViewLayout2/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
7. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (2025), *Veniturile și cheltuielile populației în anul 2024.* [Online] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/veniturile-si-cheltuielile-populatiei-in-anul-2024-9442_61726.html
8. Ioniță V. (2024) *Scăderea exporturilor moldovenești: O analiză a factorilor care au contribuit la declinul din 2023-2024*. [Online] Disponibil: https://ionita.md/2024/09/23/scaderea-exporturilor-moldovenesti-o-analiza-a-factorilor-care-au-contribuit-la-declinul-din-2023-2024/
9. Păduraru T. (2023) *Dezvoltarea afacerilor sustenabile în contextul economiei verzi prin eco-inovare.* [Online] Disponibil: https://irek.ase.md/xmlui/handle/123456789/2865

Coordonator științific: POPOVICI Lia, asist. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
Telefon:+37360228581
e-mail: popovici.lia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.50
CZU: [|338.5:622.323]:338.1(478)

VOLATILITY OF OIL PRICES IN THE CONTEXT OF TRADE CONFLICTS AND ITS EFFECTS ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

VOLATILITATEA PREȚULUI PETROLULUI ÎN CONTEXTUL CONFLICTELOR COMERCIALE ȘI EFECTELE ASUPRA DEZVOLTĂRII ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA

ȚAPU Veronica, studentă, specialitatea EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: tapu.veronica@ase.md

Abstract. *Oil price fluctuations are driven by a combination of supply, demand, and external shocks, including geopolitical tensions and trade restrictions, which amplify uncertainty in global markets. As a small, import-dependent economy, the Republic of Moldova is particularly vulnerable to these fluctuations, as changes in oil prices directly affect inflation, the trade balance, and overall economic stability. The study highlights the mechanisms through which oil price volatility is transmitted into the national economy, including increased import costs, inflationary pressures, and reduced investment confidence. In addition, the paper includes a comparative case study of two recent oil crises: the 2022 shock triggered by the Russia-Ukraine conflict and the 2026 disruption caused by the USA-Israel-Iran tensions and the blockage of the Strait of Hormuz. This comparison illustrates the differences between sanction-driven and physically induced supply shocks, while emphasizing their similar transmission effects on Moldova's economy. Empirical data and recent trends confirm that energy dependency remains a key structural vulnerability. The paper concludes by emphasizing the need for diversification of energy sources, improved energy efficiency, and stronger economic resilience in order to mitigate the impact of external shocks.*
Keywords: *price volatility, crude oil, trade conflicts, energy dependency, economic development, external shocks*
JEL CLASSIFICATION: Q41, Q43, F13, O11

INTRODUCERE

Prețul petrolului se modifică frecvent și uneori brusc, ceea ce afectează costurile de producție, transport și consum la nivel global. Această resursă energetică are un rol esențial în funcționarea economiei mondiale, fiind utilizată atât direct, cât și indirect în majoritatea sectoarelor economice. Prin urmare, orice variație a prețului său se transmite rapid în lanț asupra altor piețe, influențând nivelul general al prețurilor și dinamica activității economice. În prezent există o interdependență economică majoră între state, iar aceste fluctuații capătă o importanță și mai mare, deoarece efectele lor nu mai sunt limitate la nivel local, ci se propagă la scară globală.

În contextul conflictelor comerciale, alimentate de sancțiuni, restricții la import și export și incertitudine pe piețele internaționale, această instabilitate capătă amploare. Tensiunile geopolitice pot perturba lanțurile de aprovizionare, pot limita accesul la resurse și mai ales pot genera dezechilibre între cerere și ofertă, ceea ce conduce la volatilitate accentuată a prețurilor, iar reacțiile piețelor financiare și ale actorilor economici amplifică aceste fluctuații, deoarece anticipațiile și comportamentul speculativ contribuie la intensificarea instabilității.

Republica Moldova resimte direct aceste evoluții prin faptul că țara acoperă o parte importantă din necesarul energetic prin importuri, iar variațiile de preț se reflectă în inflație, în balanța comercială și în puterea de cumpărare a populației. Dependența ridicată de resurse externe face ca economia națională să fie vulnerabilă la șocurile externe, mai ales în domeniul energetic.

Importanța studiului constă în faptul că economiile mici și dependente de importuri nu dispun de aceleași mecanisme de absorbție a șocurilor externe ca economiile mari, cu resurse proprii și piețe

financiare dezvoltate. Din această perspectivă, înțelegerea modului în care turbulențele de pe piața internațională a petrolului se propagă la nivel național devine relevantă atât din punct de vedere academic, cât și practic. Studiul identifică principalele vulnerabilități ale economiei Republicii Moldova și oferă o bază de analiză pentru măsuri de reducere a riscurilor energetice și economice.

Obiectivele studiului sunt următoarele: explicarea factorilor care generează volatilitatea prețului petrolului pe pieţele internaționale; analiza modului în care conflictele comerciale afectează fluxurile și prețurile energetice; evaluarea dependenței energetice a Republicii Moldova; formularea unor concluzii și recomandări care să contribuie la reducerea vulnerabilității țării față de șocurile externe.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Prețul petrolului este influențat simultan de cerere, ofertă și de așteptările participanților la piață. Literatura de specialitate arată că o creștere a prețului poate fi determinată de reducerea producției, de sporirea cererii globale sau de teama că în viitor pot apărea întreruperi de aprovizionare. Această distincție este importantă deoarece impactul economic diferă în funcție de tipul șocului. Dacă prețul crește din cauza unei economii mondiale în expansiune, efectele pot fi diferite față de situația în care creșterea vine din sancțiuni, războaie sau blocaje logistice.

Conflictele comerciale afectează piața petrolului prin două mecanisme principale. Primul este canalul cererii: atunci când marile economii intră în dispute tarifare, comerțul mondial încetinește, investițiile se amână, iar cererea anticipată de energie scade. Al doilea este canalul ofertei: sancțiunile, restricțiile de transport și limitările de finanțare pot reduce sau redirecționa fluxurile de petrol, crescând atât costurile, cât și incertitudinea. În contextul actual, organizații internaționale precum WTO avertizează că tensiunile geopolitice și creșterea prețurilor la energie, generate de conflictul din Orientul Mijlociu, pot încetini semnificativ creșterea comerțului global. Potrivit estimărilor recente (The Guardian, 2026), evoluțiile din sectorul energetic creează incertitudine asupra investițiilor și riscă să reducă ritmul expansiunii economice la nivel mondial. În același timp, protecționismul și fragmentarea relațiilor comerciale continuă să afecteze stabilitatea fluxurilor internaționale, confirmând faptul că șocurile geopolitice au efecte directe asupra dinamicii comerțului global.

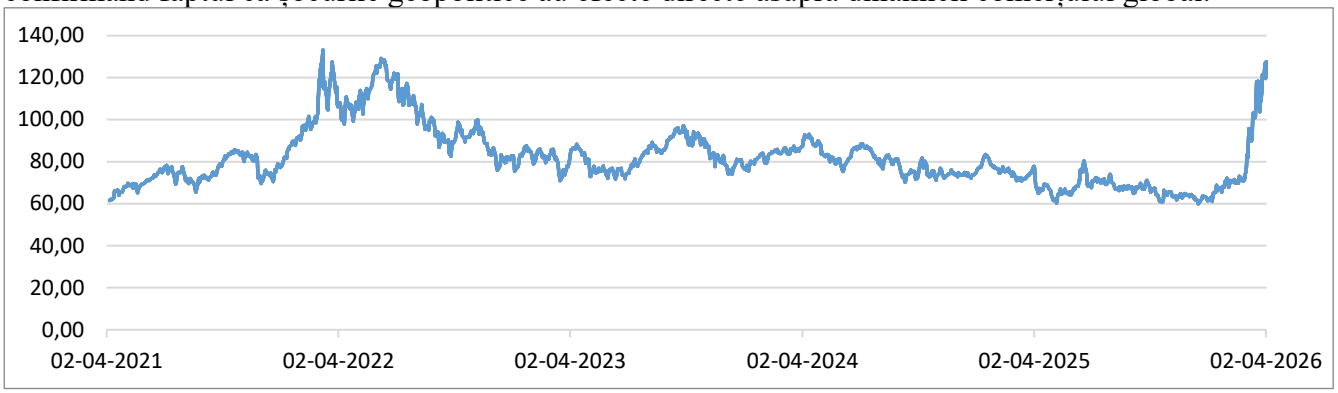

Figura 1. Prețurile petrolului brut: Brent - Europa (dolari per baril)
Sursa: U.S. Energy Information Administration via FRED, 2026

Figura 1 prezintă evoluția prețului petrolului Brent, care este unul dintre principalii indicatori de referință ai pieței globale de petrol și este esențial pentru stabilirea prețurilor la nivel internațional, în special în Europa. Astfel, variațiile prezentate în grafic reflectă nu doar schimbări ale unui produs specific, ci dinamica generală a pieței petroliere globale. Se observă fluctuații semnificative ale prețului în perioada analizată, cu valori cuprinse aproximativ între 60 și peste 120 dolari/baril. Creșterile și scăderile rapide indică o volatilitate ridicată, determinată de factori externi precum tensiunile comerciale, incertitudinea economică și perturbările lanțurilor de aprovizionare (U.S. Energy Information Administration, 2026).

În cazul Republicii Moldova, vulnerabilitatea este ridicată din cauza dependenței de importuri energetice. IEA arată că aproximativ 75% din necesarul energetic al țării este acoperit prin importuri

de electricitate, gaze și produse petroliere. Moldova importă aproape integral petrolul consumat și 100% din gazele naturale și cărbunele utilizate. Această situație transformă volatilitatea externă a prețurilor energetice într-un factor direct de presiune asupra economiei interne (IEA, 2022).

Datele ANRE privind piața produselor petroliere confirmă această dependență. În anul 2023 Republica Moldova a importat 907.921,30 tone de produse petroliere, dintre care 665.614,84 tone motorină, 184.238,76 tone benzină și 58.067,70 tone gaz lichefiat. Motorina a reprezentat 73,31% din totalul importurilor, demonstrând astfel dependența accentuată a economiei de combustibilul utilizat în transport și agricultură. Același raport indică poziția dominantă României în aprovizionarea Moldovei, deținând 96,8% din importul de benzină și 68,0% de motorină în 2023 (ANRE, 2023).

Transmiterea șocurilor petroliere către economia Republicii Moldova are loc prin mai multe canale. Pentru început, se agravează balanța comercială și contul curent, deoarece factura pentru importurile energetice crește. Ulterior se intensifică presiunile inflaționiste, întrucât se scumpesc carburanții, transportul și ulterior alte bunuri și servicii, iar incertitudinea privind costurile de producție și consum afectează direct investițiile și încrederea economică.

Din perspectivă socială, creșterea sau instabilitatea prețului petrolului afectează în mod disproporționat gospodăriile vulnerabile. O parte mai mare a veniturilor este direcționată către transport, încălzire și bunuri de consum de bază, ceea ce reduce capacitatea de economisire și consumul altor bunuri. În același timp, statul este obligat să intervină prin compensații sau măsuri de sprijin, ceea ce generează presiuni suplimentare asupra bugetului public. Astfel, volatilitatea petrolului devine nu doar o problemă energetică, ci și una macroeconomică și socială (IEA, 2022; IMF, 2026).

STUDIU DE CAZ

Vulnerabilitatea structurală identificată în secțiunile anterioare poate fi ilustrată prin compararea a două episoade recente de volatilitate acută a prețurilor petrolului. Primul a fost declanșat de invazia Rusiei în Ucraina (24 februarie 2022), care a generat cel mai sever șoc energetic european din ultimele decenii. Al doilea este criza produsă de conflictul SUA-Israel-Iran (28 februarie 2026), soldată cu blocarea Strâmtorii Hormuz și, implicit, cu suspendarea unui volum fără precedent de exporturi energetice din Golf (Al Jazeera, 2026). IEA a caracterizat episodul actual drept cea mai mare perturbare a ofertei din întreaga istorie a pieței globale de petrol (IEA, 2026).

Cele două crize diferă fundamental prin mecanismul de producere a șocului. În 2022, perturbarea a fost de natură sancțional-comercială, respectiv exporturile rusești nu au dispărut fizic de pe piață, ci au fost redirecționate spre cumpărători alternativi din Asia, iar Europa și-a diversificat rapid sursele de aprovizionare (ECB, 2022). În 2026, blocajul fizic al Strâmtorii Hormuz nu poate fi compensat prin redirecționare, deoarece strâmtoarea nu este o sursă de petrol, ci artera de tranzit a circa 20% din oferta mondială. Instrumentele utilizate cu succes în 2022, precum diversificarea rutelor și eliberarea rezervelor strategice, nu pot rezolva o obstrucție fizică a unui punct de trecere unic. Ambele episoade au generat totuși vârfuri de preț comparabile: circa 129 USD/baril în 2022 și 127 USD/baril în prețul spot din 2026 (U.S. Energy Information Administration, 2026).

Ambele episoade evidențiază diferențe importante în ceea ce privește reacția piețelor și persistența șocurilor. În 2022, volatilitatea prețurilor a fost amplificată inițial de incertitudine, însă s-a temperat relativ rapid pe măsură ce piețele au reușit să se ajusteze prin redirecționarea fluxurilor comerciale și intervenții coordinate (IEA, 2022). În schimb, în 2026, caracterul fizic al perturbării și importanța strategică a Strâmtorii Hormuz determină o reacție mult mai puternică a piețelor, unde anticipațiile privind deficitul de ofertă joacă un rol central. Potrivit analizelor recente, astfel de blocaje în puncte critice de tranzit generează nu doar creșteri de preț, ci și episoade de volatilitate extremă, cauzate de reacții speculative și de incertitudinea privind durata perturbării (IMF, 2026). Această diferență sugerează efecte mai profunde și mai greu de gestionat ale șocurilor de ofertă cu caracter fizic, comparativ cu cele determinate de factori comerciali sau politici.

CONCLUZII / RECOMANDĂRI

În concluzie, volatilitatea prețului petrolului afectează în mod diferit economiile, însă pentru statele dependente de importuri impactul este direct și semnificativ, manifestându-se prin creșterea costurilor, presiuni inflaționiste și deteriorarea balanței externe. Republica Moldova se încadrează în această categorie, iar conflictele comerciale recente au accentuat aceste vulnerabilități, amplificând incertitudinea și dificultatea de anticipare a evoluțiilor energetice. Problema principală nu este doar nivelul prețului petrolului, ci impredictibilitatea acestuia. Capacitatea redusă de adaptare la șocuri externe, în contextul unei dependențe energetice ridicate, evidențiază fragilitatea structurală a economiei.

În același timp, studiul de caz comparativ arată că, deși cele două crize analizate diferă prin mecanismul de producere, una fiind determinată de sancțiuni și reconfigurări comerciale, iar cealaltă de o perturbare fizică a fluxurilor de aprovizionare, impactul asupra economiei Republicii Moldova urmează un tipar similar. În ambele situații, creșterea prețurilor la energie se transmite rapid în economie prin majorarea costurilor de import, intensificarea inflației și presiuni asupra nivelului de trai.

Devine tot mai evident că reducerea vulnerabilității la volatilitatea energetică necesită o abordare complexă, care să combine măsuri pe termen scurt cu strategii structurale pe termen lung. Diminuarea dependenței de importuri rămâne obiectivul fundamental, fiind strâns legată de diversificarea surselor energetice, dezvoltarea interconectărilor regionale și creșterea eficienței energetice. În același timp, pentru a gestiona impactul imediat al fluctuațiilor de pe piața internațională, este necesară utilizarea unor instrumente moderne de gestionare a riscurilor. Mecanismele de hedging, contractele pe termen lung sau politicile de stabilizare a prețurilor pot reduce expunerea la variațiile bruște ale prețului petrolului.

În paralel, măsurile sociale și consolidarea cadrului instituțional joacă un rol esențial în atenuarea efectelor asupra populației și în menținerea stabilității economice. Astfel, doar printr-o combinație echilibrată de politici economice, instrumente financiare și reforme structurale poate fi redusă în mod sustenabil vulnerabilitatea la șocurile energetice externe, deoarece aceste măsuri permit atât prevenirea dezechilibrelor pe termen lung, cât și limitarea efectelor negative imediate, fapt ce contribuie la crearea unei economii mai stabile și mai adaptabile la schimbările din mediul internațional.

REFERINȚE:

1. Al Jazeera. (2026) *Strait of Hormuz disruption and global oil supply crisis.* [Online] Disponibil: https://www.aljazeera.com/news/2026
2. ANRE. (2023) *Raport privind piața produselor petroliere în Republica Moldova.* [Online] Disponibil: https://anre.md/storage/upload/administration/reports
3. ECB. (2022) *The impact of the Russia-Ukraine war on euro area energy markets.* [Online] Disponibil: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2022
4. IEA. (2022) *Energy Policy Review: Republic of Moldova.* [Online] Disponibil: https://iea.blob.core.windows.net/assets
5. IEA. (2026) *Oil Market Report* [Online] Disponibil: https://iea.blob.core.windows.net/assets
6. IMF. (2026) *World Economic Outlook* [Online] Disponibil: https://www.imf.org/-/media/files
7. The Guardian. (2026) *Oil prices surge as Iran war raises fears for global economy and trade.* [Online] Disponibil: https://www.theguardian.com/business/2026/mar/19
8. U.S. Energy Information Administration. (2026) *Brent Crude Oil Prices (Europe).* [Online] Disponibil: https://fred.stlouisfed.org/series/DCOILBRENTEU

Coordonator științific: POPOVICI Lia, asist. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
Telefon:+37360228581
e-mail: liyapopovici@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.51
CZU: 331.5(478)

THE LABOR MARKET OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: EQUILIBRIUM AND IMBALANCES IN COMPARISON WITH INTERNATIONAL TRENDS, 2010-2025.

РЫНОК ТРУДА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА: РАВНОВЕСИЕ И ДИСБАЛАНСЫ В СРАВНЕНИИ С МЕЖДУНАРОДНЫМИ ТРЕНДАМИ, 2010-2025 ГГ.

GOVOROV Chirill, student, specialitatea: Business și Administrare
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: chirill.govorov.phru@ase.md

Abstract: *This paper analyzes the labor market of the Republic of Moldova in 2010–2025 and examines whether low unemployment reflects true labor market equilibrium. The study uses a comparative approach based on unemployment, inflation, nominal and real wages, labor force participation, and migration, with reference to Romania, Russia, Switzerland, and China. The results show that the Moldovan labor market remains structurally imbalanced despite relatively low unemployment. It is concluded that labor market equilibrium cannot be assessed by unemployment alone.*
Keywords: *labor market, unemployment, migration, inflation, Moldova, structural imbalance*
JEL CLASSIFICATION: J21, J64, E24

ВВЕДЕНИЕ

Рынок труда является одной из ключевых сфер макроэкономики, поскольку отражает занятость, доходы населения, безработицу, миграцию и устойчивость экономики. Его состояние нельзя оценивать только по уровню безработицы, поскольку важны также инфляция, динамика заработной платы, участие населения в рабочей силе, миграция и влияние технологий.

В работе анализируется рынок труда Республики Молдова в сравнении с Румынией, Россией, Швейцарией и Китаем за 2010-2025 гг. Основной тезис состоит в том, что низкая безработица сама по себе не означает равновесия рынка труда, поскольку за ней могут сохраняться миграционный отток, низкая вовлечённость населения и снижение реальных доходов.

1.Теоретические аспекты: понятие равновесия и дисбаланса на рынке труда

Равновесие на рынке труда означает соответствие спроса на труд его предложению с учётом оплаты, квалификации и условий занятости. Однако низкая безработица не всегда отражает реальное равновесие, поскольку может сочетаться с миграцией, кадровым дефицитом и низкой экономической активностью населения.

2. Анализ тренда безработицы в 2010-2025 гг.

Безработица остается одним из основных показателей состояния рынка труда, однако одинаково низкий ее уровень в разных странах может отражать разные экономические процессы. В Республике Молдова в 2010–2025 гг. уровень открытой безработицы в целом снижался, что внешне указывает на стабилизацию. Однако сравнение с другими странами показывает, что этого показателя недостаточно для вывода о реальном равновесии рынка труда: в Швейцарии низкая безработица сочетается с высокой производительностью, в России - с дефицитом рабочей силы, в Румынии - с иной институциональной средой, а в Китае - со значительными региональными различиями. Следовательно, снижение безработицы в Молдове нельзя рассматривать как достаточное доказательство полноценного равновесия на рынке труда.

Таблица 1. Сопоставление уровня безработицы по странам

Годы	РМ	Румыния	Россия	Швейцария	Китай	Годы	РМ	Румыния	Россия	Швейцария	Китай
2010	7,40	7,00	7,36	3,50	4,53	2018	3,10	5,00	4,80	2,50	4,31
2011	6,70	7,20	6,51	2,80	4,55	2019	5,10	4,90	4,60	2,30	4,56
2012	5,60	6,80	5,45	2,90	4,58	2020	3,80	6,10	5,78	3,20	5,00
2013	5,10	7,10	5,50	3,20	4,60	2021	3,30	5,60	5,60	3,00	4,55
2014	3,90	6,80	5,16	3,00	4,63	2022	3,10	5,60	3,90	2,20	4,98
2015	5,00	6,80	5,58	3,20	4,65	2023	4,60	5,60	3,10	2,10	4,67
2016	4,20	5,90	5,53	3,20	4,56	2024	4,00	5,40	2,40	2,40	4,59
2017	4,10	5,00	5,20	3,20	4,47	2025	3,80	6,00	2,20	2,80	4,62

Источник: разработано автором на основе данных Всемирного банка, показатель «Unemployment, total (% of total labor force) (моделированная оценка МОТ)» для Республики Молдова, Румынии, России, Швейцарии и Китая.

3. Инфляция как фактор, влияющий на рынок труда

Инфляция оказывает прямое влияние на рынок труда, поскольку определяет реальную ценность доходов населения. Даже при росте номинальной заработной платы покупательная способность работников может увеличиваться значительно медленнее или снижаться, если темпы роста цен остаются высокими. Наиболее сильный инфляционный шок в исследуемый период пришелся на 2022 год, особенно в Республике Молдова и России. В то же время Швейцария и Китай в целом характеризовались более стабильной ценовой динамикой, что снижало давление на реальные доходы населения. Это подтверждает, что оценка состояния рынка труда только по занятости и безработице является недостаточной, поскольку без учета инфляции невозможно объективно определить реальное положение работников.

Таблица 2. Сопоставление уровня инфляции по странам

Годы	РМ	Румыния	Россия	Швейцария	Китай	Годы	РМ	Румыния	Россия	Швейцария	Китай
2010	7,40	6,10	6,85	0,70	3,30	2018	3,60	1,30	2,88	0,90	2,10
2011	7,70	5,80	8,44	0,20	5,40	2019	4,80	3,80	4,47	0,40	2,90
2012	4,60	3,30	5,08	-0,70	2,60	2020	3,80	2,60	3,38	-0,70	2,50
2013	4,60	4,00	6,75	-0,20	2,60	2021	5,10	5,00	6,69	0,60	0,90
2014	5,10	1,10	7,82	0,00	2,00	2022	28,70	13,80	11,91	2,80	1,90
2015	9,60	-0,60	15,53	-1,10	1,40	2023	13,40	10,50	7,42	2,20	0,20
2016	6,40	-1,60	7,04	-0,40	2,00	2024	7,00	5,59	9,52	1,10	0,20
2017	6,50	1,30	3,68	0,50	1,60	2025	7,80	9,70	5,59	0,20	0,80

Источник: разработано автором на основе данных Всемирного банка, показатель «Inflation, consumer prices (annual %)» для Республики Молдова, Румынии, России, Швейцарии и Китая.

4. Номинальная и реальная заработная плата как показатель качества занятости

В 2010-2025 годах во всех рассматриваемых странах номинальная заработная плата росла. Однако для оценки качества занятости важнее учитывать реальную заработную плату, то есть доходы с поправкой на инфляцию. Именно этот показатель позволяет понять, насколько рост доходов действительно улучшал положение работников.

В Республике Молдова номинальная заработная плата увеличивалась, однако в периоды высокой инфляции часть этого роста нивелировалась.

Таблица 3. Сопоставление показателя номинальной заработной платы (в USD)

Годы	PM	Румыния	Россия	Швейцария	Китай	Годы	PM	Румыния	Россия	Швейцария	Китай
2010	240	690	457	6809	600	2018	384	697	1038	7720	1040
2011	272	795	539	8075	666	2019	416	741	1092	7726	1069
2012	280	857	617	7938	603	2020	460	712	1176	8342	1151
2013	292	935	693	8131	647	2021	506	777	1380	8882	1261
2014	293	846	764	7914	689	2022	525	954	1413	8400	1264
2015	245	558	830	7492	633	2023	694	868	1427	9028	1503
2016	255	549	847	7544	682	2024	783	980	1453	9415	1809
2017	308	671	916	7578	765	2025	889	1111	1467	9550	1980

Источник: разработано автором на основе данных Национального бюро статистики Республики Молдова; Национального института статистики Румынии; Федеральной службы государственной статистики Российской Федерации (Росстат); Федерального статистического управления Швейцарии; Национального бюро статистики Китая.

Покупательная способность росла медленнее номинальной заработной платы. В Швейцарии и Китае реальные доходы были стабильнее, в России - более неравномерными, а в Румынии рост зарплаты оказался устойчивее. Следовательно, рост номинальной заработной платы сам по себе не означает улучшения качества занятости и устойчивости рынка труда.

$$\text{Реальная зарплата, \%} = \left(\frac{\frac{W_t}{W_{t-1}}}{1+\frac{\pi_t}{100}} - 1\right) * 100$$

где W_t – номинальная зарплата текущего года π_t – инфляция текущего года.

Таблица 4. Сопоставление показателя реальной заработной платы

Годы	PM	Румыния	Россия	Швейцария	Китай	Годы	PM	Румыния	Россия	Швейцария	Китай
2011	5,23	8,90	8,76	18,36	5,31	2018	20,34	2,54	10,15	0,97	33,15
2012	-1,59	4,36	8,94	-1,00	-11,75	2019	3,37	2,42	0,70	-0,32	-0,11
2013	-0,30	4,91	5,22	2,64	4,58	2020	6,53	-6,35	4,17	8,73	5,04
2014	-4,53	-10,50	2,25	-2,67	4,40	2021	4,66	3,93	9,99	5,84	8,58
2015	-23,71	-33,64	-5,94	-4,28	-9,40	2022	-19,38	7,89	-8,51	-8,00	-1,63
2016	-2,18	-0,01	-4,66	1,10	5,63	2023	16,57	-17,66	-5,99	5,16	18,67
2017	13,41	20,65	4,31	-0,05	10,40	2024	5,44	6,93	-7,03	3,15	20,12
						2025	5,32	3,34	-4,38	1,23	8,58

Источник: расчёты автора на основе данных о номинальной заработной плате и инфляции для Республики Молдова, Румынии, России, Швейцарии и Китая.

5. Почему рынок труда PM уязвим

Уязвимость рынка труда Республики Молдова связана со структурными ограничениями, а не только с уровнем безработицы. Даже при внешне стабильных показателях необходимо учитывать низкую вовлеченность населения в экономическую активность, миграционный отток и зависимость части домохозяйств от внешних доходов. Поэтому рынок труда страны сохраняет признаки формальной стабилизации, но не достигает полноценного равновесия.

6. Технологии как новый фактор изменения занятости

Современный рынок труда меняется под влиянием автоматизации, цифровизации и искусственного интеллекта. Наиболее уязвимы профессии с рутинными функциями, тогда как спрос смещается в сторону цифровых навыков, переобучения и более сложных задач. В Молдове это уже заметно в торговле, административной сфере и государственных сервисах. Автоматизация снижает потребность в простых функциях и повышает значение анализа данных и работы с цифровыми платформами.

АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ

Проблематика рынка труда Республики Молдова рассматривается в трудах по макроэкономике, статистических публикациях и международных аналитических материалах. Эмпирическую базу исследования составляют данные BNS, Всемирного банка, национальных статистических органов и МВФ.

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

В исследовании использованы сравнительный и динамический методы анализа, а также обобщение статистических данных. Сопоставление безработицы, инфляции, заработной платы, миграции и вовлечённости населения позволило выявить ключевые дисбалансы рынка труда Республики Молдова.

ВЫВОДЫ

1. В 2010-2025 гг. рынок труда Республики Молдова стал формально более стабильным по уровню открытой безработицы, однако это не означает достижения полноценного равновесия.

2. Уязвимость рынка труда РМ связана с низкой вовлечённостью населения, миграционным оттоком, кадровым дефицитом и влиянием инфляции на реальные доходы.

3. Сравнительный анализ показал, что устойчивость рынка труда определяется не только безработицей, но и качеством занятости, динамикой реальной заработной платы и способностью экономики адаптироваться к технологическим изменениям.

РЕКОМЕНДАЦИИ

1. Повышать качество занятости и привлекательность внутреннего рынка труда.

2. Расширять вовлечённость населения в экономическую активность, особенно среди групп риска.

3. Развивать переквалификацию, цифровые навыки и адаптацию системы занятости к технологическим изменениям.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova - Рабочая сила: занятость и безработица https://statistica.gov.md/en/statistic_indicator_details/1
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova - Заработки и затраты на труд https://statistica.gov.md/en/statistic_indicator_details/2
3. Данные Всемирного банка - Безработица, общий (процент от общей рабочей силы) (смоделированная оценка МОТ) https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS
4. Данные Всемирного банка - Inflation, consumer prices (annual %)
5. https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG
6. Данные Всемирного банка - Личные денежные переводы, полученные (% от ВВП) - Молдова https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=MD
7. Федеральное статистическое управление (Швейцария) - Швейцарский индекс заработной платы / Трендовые заработные платы https://www.bfs.admin.ch/bfs/en/home.html
8. National Institute of Statistics of Romania. Monthly average earning / Earnings - monthly series.
9. https://insse.ro/cms/en/content/monthly-average-earning-119
10. Federal State Statistics Service of the Russian Federation (Rosstat). Labor market: Wages/Earnings.
11. https://eng.rosstat.gov.ru/storage/mediabank/Wages.pdf

Coordinator științific: BALINA Irina, dr., conf.univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinau, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: (022) 402-772
e-mail: Irina.balina.ewlc@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.52
CZU: 330.567.2:330.101.541(478)

POVERTY LEVEL. SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

УРОВЕНЬ БЕДНОСТИ. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

PETRACOV Evgheni, student, specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: evgheni.petracov.fzsf@ase.md

Abstract: *This paper examines the current poverty level and socio-economic conditions in the Republic of Moldova, focusing on the main macroeconomic factors influencing household welfare. The study highlights the impact of inflation, low economic growth, demographic changes and migration on poverty dynamics. The research is based on official statistics provided by national and international institutions and integrates theoretical foundations with empirical evidence. The findings show a strong interconnection between inflation, declining real incomes, regional disparities and labour force reduction caused by migration. The paper offers recommendations for improving social protection, stimulating economic development and reducing regional inequalities.*
Key words: *poverty, inflation, migration, socio-economic development, Moldova, inequality*
JEL CLASSIFICATION: I32, E31, O15, J61

ВВЕДЕНИЕ

Проблема бедности в Республике Молдова остается одной из ключевых социально-экономических задач государства. Несмотря на институциональный прогресс и сотрудничество с международными организациями, уровень бедности остается высоким, что оказывает существенное влияние на качество жизни населения и социальную стабильность. Согласно национальным и международным источникам, бедность тесно связана с инфляцией, миграцией рабочей силы и структурной слабостью экономики. В этих условиях необходим системный анализ факторов, ограничивающих социально-экономическое развитие страны, а также оценка механизмов снижения бедности и повышения благосостояния населения. Статистические данные (Biroul Național de Statistică, 2023-2025) подтверждают наличие указанных тенденций в Республике Молдова.

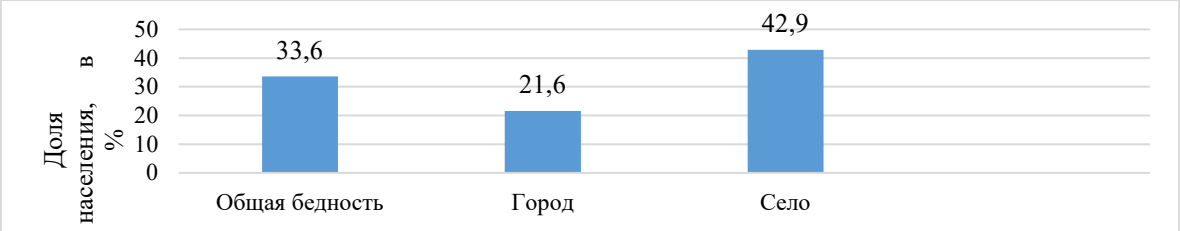

Рис. 1. Диаграмма показателей бедности в Республике Молдова, %
Источник: (BNS, 2023-2025)

Цель данного исследования – провести комплексный анализ уровня бедности в Молдове и факторов, влияющих на ее динамику, опираясь на официальные статистические данные (BNS, 2023-2025) и современные экономические теории.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Краткий анализ библиографических источников по теме исследования

Теоретические основы исследования опираются на работы, посвященные социальной политике, проблематике бедности и макроэкономическому развитию. В научной литературе отмечается, что бедность в странах с переходной экономикой формируется под воздействием таких факторов, как инфляционные процессы, структурные диспропорции и демографические изменения. Эти выводы подтверждаются также статистическими данными (BNS, 2023-2025), отражающими тенденции роста социально-экономической уязвимости населения Республики Молдова.

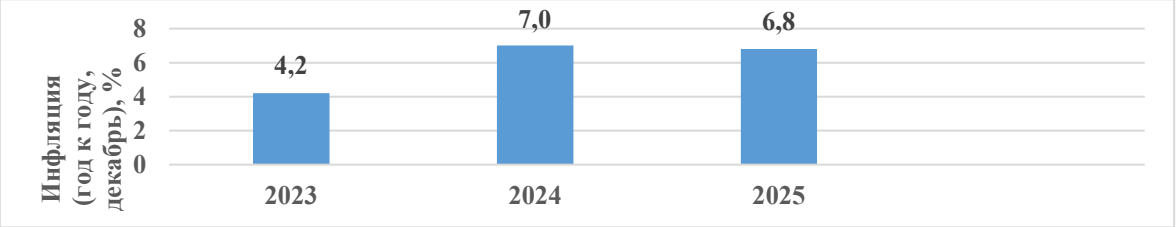

Рис. 2. Инфляция в Республике Молдова, %
Источник: (BNS, 2023-2025)

Международные организации – Всемирный банк, МВФ, ПРООН – выделяют низкие доходы и рост цен как основные факторы уязвимости населения (BNS, 2023-2025; UNDP, 2024). Обзор литературы показывает, что бедность в Молдове носит мультифакторный характер и ее анализ требует комплексного подхода. Статистические данные (BNS, 2023-2025) подтверждают наличие указанных тенденций.

Методы исследования включают: анализ официальных статистических данных, представленных BNS, BNM, World Bank и IMF; сравнительный анализ динамики цен, доходов, миграции и демографических показателей, основанный на данных (BNS, 2023-2025) и (UNDP, 2024); структурный анализ факторов, влияющих на уровень бедности (инфляция, рост ВВП, занятость, региональные различия); системный подход, позволяющий оценить взаимосвязи между бедностью, инфляцией и миграцией.

Используемые данные являются официальными, репрезентативными и отражают социально-экономическое положение страны на момент исследования (World Bank, 2024; IMF, 2026).

По данным МВФ, ВВП на душу населения в Молдове в 2000–2026 гг. вырос в 18,4 раза (Logos Press, 2026) (на 1839%), что отражает значительный макроэкономический прогресс страны. Однако в абсолютных значениях этот показатель остается относительно низким, что подтверждает сохраняющийся разрыв между экономическим ростом и уровнем благосостояния населения.

Для анализа социально-экономической ситуации важно выделить ключевые взаимосвязи между инфляцией, бедностью и миграцией.

инфляция → реальные доходы → бедность

бедность ↔ миграция → сжатие рабочей силы → слабый рост

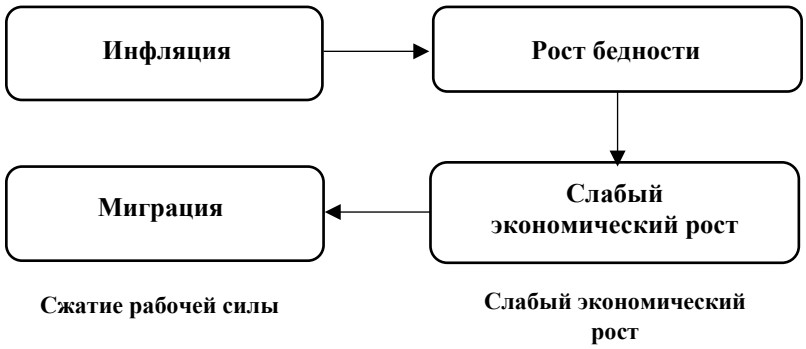

Рис. 3. Причинно-следственные связи между инфляцией, бедностью и миграцией
Источник: составлено автором на основе данных (BNS, 2023-2025) и международных исследований

Согласно оценкам Всемирного банка, уровень бедности в Молдове вновь вырос в 2022 году из-за сочетания внешних шоков, включая резкий рост цен на энергоносители и общее инфляционное давление (World Bank, 2024). Экономика Республики Молдова в последние годы характеризовалась повышенными инфляционными рисками. В октябре 2022 года годовой уровень инфляции достиг исторического максимума – 34,62% (BNS, 2022). В результате ужесточения денежно-кредитной политики Национальным банком Молдовы инфляция начала постепенно снижаться, и к началу 2026 года стабилизировалась на уровне 5,1% (BNM, 2026), что соответствует среднесрочному инфляционному таргету в 5,0% ± 1,5 п.п.

Результаты исследования

1. Уровень бедности и его динамика (на основе данных BNS, 2023-2025). В Молдове сохраняется значительная доля населения, живущего за чертой бедности. Наиболее уязвимыми остаются сельские домохозяйства, семьи с детьми, пожилые люди и низкоквалифицированные работники, что подтверждается статистическими данными (BNS, 2023-2025). Разрыв между городскими и сельскими районами увеличивается из-за неравного доступа к инфраструктуре, услугам и рабочим местам.

2. Факторы роста бедности

Высокая инфляция

Инфляционные волны последних лет существенно снизили реальную покупательную способность населения. Рост цен на продукты питания и услуги особенно сильно затронул малообеспеченные домохозяйства, для которых базовые расходы составляют до 60–70% общего бюджета, что подтверждается статистическими данными (BNS, 2023-2025).

По мнению Gojin (2022), экономика Республики Молдова сталкивается с самым высоким уровнем инфляции за последние восемнадцать лет, что оказывает значительное воздействие на социально-экономическое положение населения.

Низкий экономический рост и слабая производительность (World Bank, 2024; IMF, 2026) проявляются в замедленном росте ВВП, низкой степени индустриализации и ограниченной структуре экономики, что препятствует созданию рабочих мест и увеличению доходов.

Миграция и демографические проблемы

В Молдове наблюдается устойчивый отток молодежи и квалифицированных работников за границу. Это приводит к уменьшению численности трудоспособного населения, сокращению налоговой базы и увеличению нагрузки на пенсионную систему (BNS, 2023-2025; UNDP, 2024). Рынок труда в Молдове характеризуется низким уровнем занятости и значительным сокращением рабочей силы в результате миграции, что усиливает структурные дисбалансы экономики.

Международная миграция в Республике Молдова остается отрицательной. Согласно данным BNS за 2023 год, число иммигрантов составило 97 517 человек, тогда как эмигрантов –130 084 человек. Таким образом, чистая миграция имеет отрицательное значение –32 567 человек, что подтверждает выраженный отток населения и сокращение трудоспособных ресурсов страны (BNS, 2023-2025; UNDP, 2024).

Региональные диспропорции

Сельские районы страдают от деградации инфраструктуры, отсутствия инвестиций и ограниченного доступа к услугам.

Взаимосвязь инфляции, бедности и миграции. Статистические данные (BNS, 2023-2025) показывают устойчивые тенденции, связанные с ухудшением социально-экономического положения населения. На основе анализа этих данных можно выделить следующие взаимосвязи:

Инфляция → сокращение реальных доходов → рост бедности;

Бедность → миграция → уменьшение рабочей силы → замедление экономического роста;

Замедление экономического роста → закрепление бедности.

Таким образом, формируется замкнутый круг, из которого сложно выйти без целевых реформ.

Влияние бедности на макроэкономику

Бедность оказывает значительное влияние на экономическое развитие. Статистические данные (BNS, 2023-2025) подтверждают сохранение высокой доли населения, живущего за чертой бедности, что приводит к следующим негативным последствиям для экономики: снижению внутреннего спроса; ограничению развития человеческого капитала (здоровье, образование); увеличению социальных расходов государства; созданию социальной напряженности и снижению доверия к институтам.

РЕКОМЕНДАЦИИ

Краткосрочные меры: индексация пособий и поддержка уязвимых групп; компенсации роста тарифов; расширение программ социальной защиты.

Среднесрочные меры: развитие занятости, обучение и переквалификация; поддержка малого и среднего бизнеса; инвестиции в сельскую инфраструктуру.

Долгосрочные меры: модернизация экономики; улучшение инвестиционного климата; демографическая политика; снижение региональных дисбалансов.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализ показал, что бедность в Республике Молдова имеет комплексный характер и усиливается под воздействием таких факторов, как инфляция, слабый экономический рост и миграционные процессы. Статистические данные (BNS, 2023-2025) подтверждают сохраняющуюся социально-экономическую уязвимость населения. Решение проблемы бедности требует системного подхода, включающего укрепление макроэкономической стабильности, расширение социальных программ поддержки и развитие человеческого капитала. При проведении последовательной и ответственной государственной политики Молдова обладает значительным потенциалом для снижения уровня бедности и повышения качества жизни населения.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS). Evoluția prețurilor de consum în Republica Moldova în luna octombrie 2022. [Resursă electronică]. – Regim de acces: https://statistica.gov.md/ro/evolutia-preturilor-de-consum-in-republica-moldova-in-luna-octombrie-2022-9485_59998.html (дата обращения: 23.05.2024).
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS). Indicatori ai inflației (2023–2025) https://statistica.gov.md/ro/indicii-preturilor-de-consum-9482.html (data accesării: 23.05.2024).

3. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS). Indicatori demografici, migrație și piața munci (2023–2025) https://statistica.gov.md/ro/population (data accesării: 23.05.2024).
4. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS). Indicatori asupra sărăciei și nivelului de trai (2023–2025) https://statistica.gov.md/ro/saracia-10099.html (data accesării: 23.05.2024).
5. Gojin, C. (2022, April). *Procesele inflaționiste în economia Republicii Moldova*. Simpozionul internațional al tinerilor cercetători, ASEM, vol. 2, p. 245–246. https://doi.org/10.53486/9789975359030.51
6. IMF. (2026). *Republic of Moldova – Article IV Consultation Report.* URL: https://shortlink.uk/1rXjj
7. Logos Press (2026, March 31). *ВВП на душу населения в Молдове вырос в 18,4 раза*. https://logos-pres.md/ru/novosti/vvp-na-dushu-naseleniya-v-moldove-vyros-v-184-raza/
8. UNDP. (2024). *Human Development Report – Moldova.* P. 416 URL: https://moldova.un.org/en/265691-human-development-report-2023-2024 Дата обращения: 25.03.2026
9. World Bank. (2024). *Moldova Economic Update.* P. 14 URL: https://thedocs.worldbank.org/en/doc/d1372d2b12612d7eb259fa07d6270de7-0080012024/original/Moldova-Economic-Update-2024-ENG.pdf Дата обращения: 20.03.2026
10. World Bank. (2024). *Poverty and Equity Brief: Moldova.* https://documents.worldbank.org/curated/en/099858101062579274
11. Национальный банк Молдовы. (2024). Обзор инфляции № 1, февраль 2024. Кишинев: НБМ. URL: http://bnm.md/ru/content/obzor-inflyacii-no-1-2024.
12. Национальный банк Молдовы. (2026). Отчет об инфляции № 1, февраль 2026. Кишинев: НБМ. URL: https://www.bnm.md/ru/content/inflyaciya

Coordonator științific: BALINA Irina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu – Bodoni, 61
e-mail: irina.balina.ewlc@ase.md, 555balina@gmail.com

SECȚIUNEA IX. COMPORTAMENT ECONOMIC ȘI INTERACȚIUNI STRATEGICE: ABORDĂRI MICROECONOMICE

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.53
CZU: 330.82:366.1

THE LIMITS OF THE HOMO OECONOMICUS PHENOMENON IN THE FACE OF CONSUMER BEHAVIORAL REALITY

LIMITELE FENOMENULUI HOMO OECONOMICUS ÎN FAȚA REALITĂȚII COMPORTAMENTALE A CONSUMATORULUI

CEREDNIC Euglena, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61 www.ase.md
e-mail: euglena.cerednic.9ksr@ase.md

Abstract: *This paper analyzes the limitations of the Homo oeconomicus model to the behavioral reality of consumers. Traditional economic theory portrays individuals as perfectly rational agents who maximize utility under conditions of complete information. However, this assumption does not reflect actual human behavior. The study examines the origins of this model in the works of Adam Smith and John Stuart Mill, as well as its critique through Herbert Simon's concept of bounded rationality. It also integrates insights from behavioral economics, particularly the contributions of Daniel Kahneman and Amos Tversky, which highlight the role of cognitive biases and emotions in decision-making. The analysis shows that real consumers are influenced by psychological, social, and economic factors, leading to systematic deviations from rational behavior. Although the Homo oeconomicus model remains analytically useful, a more realistic understanding of economic behavior requires incorporating behavioral perspectives into the analysis.*
Key words: *Homo oeconomicus, consumer behavior, bounded rationality, behavioral economics, decision-making.*
JEL CLASSIFICATION: B12, D01, D11, D91

INTRODUCERE

În teoria economică, conceptul de *Homo oeconomicus* reprezintă un model idealizat al inividului perfect rațional, care este capabil să proceseze informații nelimitate și acționează exclusiv cu scopul maximizării utilității. Acest model a constituit fundamentul pentru dezvoltarea unor teorii economice privind cererea și oferta, însă în același timp a creat o distanțare semnificativă între analiza economică și adevăratul comportament al indivizilor.

Importanța temei este evidențiată de toate crizele economice din istorie și până în prezent, care au demonstrat exact inversul teoriilor bazate pe ipoteza raționalității absolute a omului economic. În realitate, indivizii nu iau întotdeauna decizii optime, ci sunt adesea influențați de emoții, prejudcăți și norme sociale. Aceste lucruri duc la erori de judcată și, eventual, la decizii nu tocmai optime.

Lucrarea își propune să analizeze diferența dintre modelul teoretic al omului economic și comportamentul consumatorului real. Sunt examinate originele acestui concept în lucrările lui Adam Smith (1992) și John Stuart Mill (1885), precum și și redefinirea conceptului de raționalitate prin *teoria raționalității limitate* a lui Herbert Simon (1955). În contrast, sunt analizate teoriile lui Kahneman și Tversky (1979) despre influența factorilor emoționali și sociali asupra deciziilor și analiza comportamentului consumatorului conform conceptelor teoretice expuse în lucrarea lui Aurelia Tomșa (2016). Metodologia cercetării se bazează pe analiza bibliografică a literaturii economice, observația, metodele logice de inducție și deducție, precum și analiza comparativă între modelul tradițional de *Homo oeconomicus* și teoriile alternative din economia comportamentală.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Modelul teoretic al *Homo oeconomicus* este abordat în teoria economică clasică, unde individul este considerat un actor condus de raționalitate, autonomie și interes personal. Adam Smith a pus bazele acestui concept prin analiza „iubirii de sine" (interesului propriu). În viziunea sa, nu bunăvoința măcelarului sau a brutarului ne asigură hrana, ci urmărirea propriului lor interes de a

obține profit (Smith, 1992, p. 25). Smith explică faptul că individul, deși acționează în interes propriu, el contribuie, fără intenție directă, la realizarea unui rezultat benefic pentru societate, fiind condus de ceea ce numește el „mâna invizibilă". În alte cuvinte, pentru a-și satisface propriile nevoi, individul trebuie să le exprime într-o formă care să poată răspunde intereselor și așteptărilor celorlalți din jur. Astfel, într-o economie dezvoltată, fiecare își asigură ceea ce îi este necesar producând și oferind bunuri sau servicii de care ceilalți au nevoie sau duc lipsă.

Ulterior, John Stuart Mill a cizelat aceste idei. Mill descrie un agent economic idealizat, care activează în cadrul unei piețe de competiție liberă, și e presupus a fi „la fel de dornic să cumpere ieftin, pe cât sunt vânzătorii să vândă scump" (Mill, 1885, p. 306). În acest model, deciziile sunt rezultatul unui calcul riguros și rațional. De exemplu, acumularea capitalului nu este un proces automat, ci rezultatul economisirii. Este văzut ca un act de „abstinență" sau chiar sacrificiu al consumului prezent pentru un beneficiu viitor, explicat de predispoziția indivizilor de a-și amâna satisfacerea nevoilor, în baza unui calcul rațional orientat spre viitor (Mill, 1885, p. 158).

Acești piloni clasici au consacrat imaginea unui individ egoist, rațional și perfect informat. Principala trăsătură a lui *Homo oeconomicus* este capacitatea de a procesa informația pentru a atinge un raport optim între costuri și beneficii. Deși termenul latin *Homo oeconomicus* nu este utilizat direct în lucrările lor, „omul economic" (*economic man*) descris de aceștia a devenit fundamentul acestei teorii.

În a doua jumîtate a secolului XX, modelul clasic a fost intens criticat, din cauza că ipotezele sale despre comportamentul uman erau nerealiste. Herbert Simon a criticat ideea de „raționalitate globală" asociată omului economic, susținând că acest model trebuie regândit pentru a putea reflecta limitele reale ale capacității de procesare și ale accesului la informație ale indivizilor. Simon a introdus *teoria raționalității limitate*. Prin aceasta a demonstrat că, într-un mediu complex, indivizii nu au capacitatea de a optimiza sau de a identifica soluția optimă, care să îi maximizeze utilitatea. În schimb, indivizii adoptă decizii „satisfăcătoare" (*satisficing / good enough*), alegând prima variantă care îndeplinește un set de criterii minime sau un nivel de aspirație prestabilit de ei (Simon, 1955, p. 118). Această simplificare a procesului de luare a deciziilor a fost necesară pentru a adapta modelele teoretice ale *Homo oeconomicus* la limitele reale ale capacității de procesare a creierului uman.

Această abordare critică a fost susținută prin lucrările lui Daniel Kahneman și Amos Tversky, care au pus bazele economiei comportamentale prin lansarea „Teoriei perspectivei" (*Prospect Theory*) în 1979. Cercetările lor au demonstrat că preferințele oamenilor încalcă axiomele *teoriei utilității așteptate*, care e considerată fundamentul modelului *Homo oeconomicus*. Un fenomen cheie identificat este *efectul de certitudine*, care descrie tendința oamenilor de a supraevalua rezultatele sigure în comparație cu cele care sunt doar probabile, chiar dacă calculul matematic al probabilității ar demonstra contrariul (Kahneman & Tversky, 1979, p. 265). Afirmația evidențiază faptul că indivizii nu decid strict pe baza calculelor raționale, așa cum presupune *teoria utilității așteptate*. În realitate, oamenii preferă opțiunile sigure, chiar dacă acestea sunt mai puțin avantajoase din punct de vedere matematic. De exemplu, o persoană trebuie să aleagă între a primi 500 lei sigur sau a participa la un joc cu 50% șanse de a câștiga 1200 lei și 50% șanse de a nu primi nimic. Deși valoarea așteptată a celei de-a doua opțiuni este mai mare, majoritatea oamenilor preferă câștigul sigur. Această alegere evidențiază tendința de a supraevalua certitudinea în detrimentul unor alternative mai avantajoase din punct de vedere matematic. Astfel, se confirmă influența factorilor psiholohici asupra luării deciziilor.

De asemenea, aceiași autori au demonstrat existența *aversiunii față de pierdere*, prin care au explicat faptul că răspunsul psihologic la o pierdere este semnificativ mai intens decât plăcerea resimțită în urma unui câștig de aceeași mărime (Kahneman & Tversky, 1979, p. 279). Această asimetrie demonstrează încă o dată că deciziile umane sunt puternic influențate de emoții și de modul de prezentare a variantelor. Prin acest mod, ei exclud ideea de agent economic care realizează calcule logice reci și invariabile. Realitatea comportamentală arată că oamenii nu acționează întotdeauna rațional, ci sunt influențați de propriile prejudecăți, care îi fac să repete aceleași erori. Acesta este un aspect pe care teoria tradițională nu îl poate explica.

Realitatea comportamentală a consumatorului demonstrează un alt comportament, cu o raționalitate limitată, influențat de emoții și adesea de intuiție. Oamenii azi sunt influențați de norme sociale existente, în contextul resurselor limitate, iau decizii rapide. Astfel constatam diferențe semnificative dintre modelul *Homo oeconomicus* și consumatorului real de azi (Tabelul 1).

Tabelul 1. Compararea modelului Homo oeconomicus și consumatorului real

Criteriu	***Homo oeconomicus***	**Consumatorul real**
Raționalitate	Raționalitate perfectă, decizii optime	Raționalitate limitată, decizii aproximative
Acces la informație	Informația completă și perfect procesată	Informație incompletă, procesare limitată
Proces decizional	Bazat pe calcul logic și maximizare	Influențat de emoții, intuiție și prejudecăți
Obiectiv	Maximizarea utilității	Satisfacerea nevoilor în condiții reale
Percepția asupra riscului	Evaluarea obiectivă a probabilităților	Aversiune la risc, supraevaluarea certitudinii
Comportament	Stabil și consecvent	Variabil și uneori contradictoriu
Influențe externe	Neinfluențat de factori sociali	Influențat de norme sociale
Erori decizionale	Inexistente	Frecvente
Timp și resurse	Nelimitate pentru analiză	Limitate, decizii rapide

Sursa: Elaborat de autor

În teoria economică modernă, comportamentul consumatorului este analizat ca un proces de formare a cererii, determinat de venit, preferințe și nivelul prețurilor. Acesta are drept obiectiv maximizarea utilității. Consumatorul de azi este considerat un agent rațional, liber și suveran, capabil să aleagă, în condiții de resurse limitate, acel program de consum care să îi poată oferi cea mai mare satisfacție (Tomșa, 2016). Acest model, specific teoriei clasice, se bazează pe ipoteze precum raționalitatea perfectă, capacitatea de a ierarhiza preferințele și orientarea constantă spre optim.

Totuși, realitatea comportamentală a consumatorului este diferită de aceste teorii. Așa cum rezultă și din analiza comparativă (Tabelul 1), individul real nu dispune de informație completă și nici de capacități nelimitate de procesare. Deciziile sale sunt influențate de factori social-demografici, psihologici și instituționali, ceea ce face ca procesul de alegere să fie adesea imperfect și uneori chiar contradictoriu (Tomșa, 2016, p. 84). În locul unei maximizări stricte a utilității, consumatorul urmărește soluții satisfăcătoare, adaptate contextului în care se află și limitelor proprii.

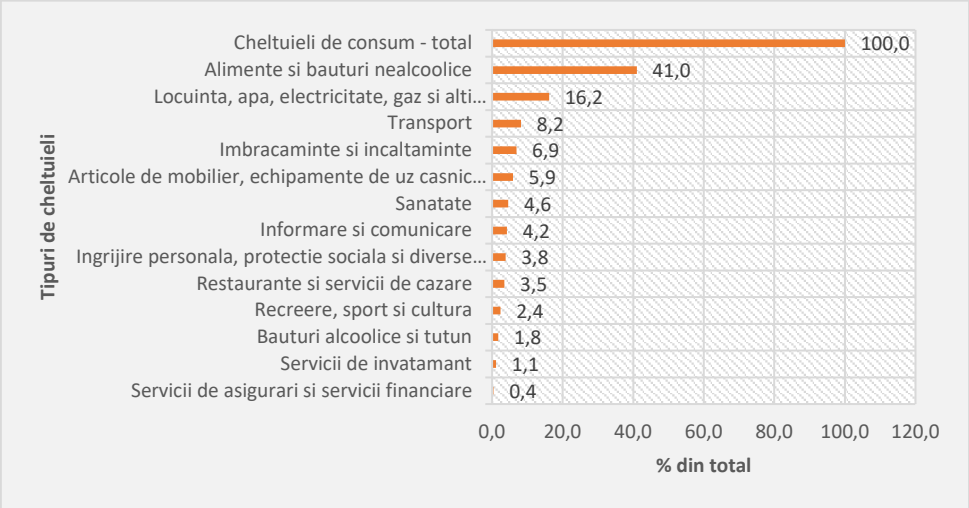

Figura 1. Reprezentarea cheltuielilor de consum medii lunare pe o persoană, 2025
Sursa: Elaborat de autor în baza (BNS, 2025)

Figura 1 reprezintă structura cheltuielilor de consum medii lunare pe o persoană, evidențiind modul în care resursele financiare sunt distribuite între categorii de bunuri și servicii. Se observă că cea mai mare pondere este deținută de cheltuielile pentru alimente și băuturi nealcoolice (41%), urmate de cele pentru locuință, utilități și combustibil (16,2%). Acest lucru indică faptul că o mare parte din veniturile cetățenilor este direcționată către satisfacerea nevoilor de bază. Celelalte categorii, precum transportul (8,2%), îmbrăcămintea (6,9%) sau sănătatea (4,6%), dețin ponderi mai reduse, iar cheltuieile pentru educație și servicii financiare sunt minime, aproape inexistente. Această structură confirmă faptul că, în realitate, consumatorii nu alocă resursele exclusiv pe baza unui calcul rațional de maximizare a utilității, așa cum presupune modelul *Homo oeconomicus*, ci sunt constrânși de nivelul veniturilor și de necesitatea de a prioritiza nevoile esențiale.

Astfel, distribuția cheltuieilor reflectă mai degrabă un comportament adaptiv, orientat spre satisfacerea nevoilor imediate, decât unul optim, susținând ideea că modelul clasic de om economic nu poate descrie pe deplin realitatea comportamentală a consumatorului.

CONCLUZII

Analiza realizată evidențiază faptul că modelul *Homo oeconomicus*, deși a reprezentat un pilon fundamental în dezvoltarea teoriei economice, se confruntă cu limite semnificative în raport cu realitatea comportamentală a consumatorului de azi. Fiind construit pe ipoteze precum raționalitatea perfectă, accesul complet la informație și capacitatea nelimitată de procesare, acest model construiește o bază analitică coerentă, însă este insuficient pentru a explica complexitatea deciziilor reale.

Criticile lui Herbert Simon, Daniel Kahneman și Amos Tversky au demonstrat că indivizii nu acționează ca agenți perfect raționali. Conceptul *de raționalitate limitată*, *efectul de certitutine, aversiunii față de pierdere* au arătat ca deciziile sunt influențate de emoții și mulți alți factori interni și externi, și că alegerile consumatorilor se abat frecvent de la logica strict matematică.

Totodată, analiza comportamentului consumatorului, conform abordărilor actuale (Tomșa, 2016), subliniază rolul factorilor sociali, economici și psihologici în procesul de luare a deciziilor. Compararea modelului teoretic cu consumatorul real evidențiază diferențe fundamentale în ceea ce privește raționalitatea, accesul la informație și stabilitatea comportamentului.

În concluzie, deși *Homo oeconomicus* rămâne un instrument util pentru modelarea teoretică, înțelegerea fenomenelor economice contemporane necesită includerea factorilor comportamentali în analiză, pentru a putea reflecta și interpreta mai corect realitatea privind deciziile umane și comportamentul de consum în condiții actuale.

REFERINȚE:

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2025) Banca de date. Cheltuielile de consum ale populației după destinația cheltuieilor și medii
2. Kahneman, Daniel; Tversky, Amos. (1979) „Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk”. Econometrica, vol. 47, nr. 2
3. Mill, John Stuart. (1885) Principles of Political Economy
4. Simon, H.A. (1955), A Behavioral Model of Rational Choice, în The Quarterly Journal of Economics
5. Smith, A. (1992) Avuția națiunilor. Chișinău: Editura UNIVERSITAS
6. Tomșa, A. (coordonator) (2016) Teorie economică vol. I „Microeconomie” (Ed. a II-a). Chișinău: Tipografia Centrală

Coordonator științific: LIVIȚCHI Oxana, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 79 635690
e-mail: livitchi.oxana@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.54
CZU: 366.1:330.567.2(478)

COMPARATIVE STUDY ON THE FINANCIAL ACTIVITY OF ECONOMIC AGENTS BY REGIONS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

RELEVANȚA TEORIILOR PRIVIND COMPORTAMENTUL CONSUMATORULUI IN CONTEXTUL ACTUAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

NEGRU Daniela, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 68990217
e-mail autor: daniela.negru.q74c@ase.md

Abstract: *This paper explores the relevance of both classical and modern theories of consumer behavior in the current economic context of the Republic of Moldova. It combines traditional concepts, such as utility theory and consumer equilibrium, with behavioral economics approaches. The analysis is based on recent data from the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova, reflecting trends in income, consumption, and inflation during 2024–2025. The findings show that classical theories remain important for explaining rational decisions, while behavioral approaches provide a more realistic view by considering psychological factors. In Moldova, inflation and income changes significantly influence consumer choices, with a focus on essential goods. The study highlights the need to integrate both approaches in developing effective economic and marketing strategies.*
Key words: *consumer behavior, utility, behavioral economics, consumption, Republic of Moldova*
JEL CLASSIFICATION: D11, D12, E21

INTRODUCERE

În contextul transformărilor economice actuale, analiza comportamentului consumatorului reprezintă un element esențial pentru înțelegerea mecanismelor pieței și a modului de formare a cererii. În Republica Moldova, nivelul veniturilor, dinamica prețurilor și influența factorilor sociali determină particularități specifice ale deciziilor de consum.

Actualitatea temei este evidentă în Republica Moldova, unde deciziile de consum sunt influențate simultan de evoluția veniturilor, modificarea prețurilor, gradul de acces la servicii digitale și nivelul de protecție instituțională a consumatorului (Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor, 2026). Analiza indicatorilor economici pentru perioada 2021–2025 evidențiază o creștere a veniturilor disponibile și a cheltuielilor de consum, însă și menținerea unei ponderi ridicate a consumului pentru nevoi esențiale. De exemplu, în anul 2024 veniturile disponibile lunare au constituit în medie 5283,8 lei pe persoană, iar cheltuielile de consum 4407,0 lei, ceea ce confirmă faptul că o parte semnificativă a bugetului gospodăriilor este orientată spre bunuri de bază (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova - BNS, 2025).

Scopul prezentului articol constă în evidențierea relevanței teoriilor privind comportamentul consumatorului în contextul actual din Republica Moldova, prin corelarea conceptelor microeconomice clasice și moderne cu realitățile economice recente. În acest sens, lucrarea urmărește să demonstreze că modelele tradiționale rămân valabile pentru explicarea alegerii economice, însă interpretarea completă a comportamentului de consum necesită și aportul economiei comportamentale, al analizei instituționale și al transformărilor digitale (Angelescu, 2009; Samuelson & Nordhaus, 2009; Tomșa, 2016).

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiza comportamentului consumatorului își are fundamentul în ***teoria utilității***, conform căreia individul urmărește maximizarea satisfacției în condiții de resurse limitate (Angelescu, 2009; Marshall, 1890; Samuelson & Nordhaus, 2009; Tomșa, 2016). Evoluția veniturilor și a cheltuielilor de consum în perioada 2021–2025 confirmă relevanța acestei teorii, deoarece creșterea veniturilor determină majorarea consumului (BNS, 2025). Legea utilității marginale descrescătoare explică faptul că satisfacția suplimentară scade pe măsură ce consumul crește, aspect reflectat prin faptul că ritmul cheltuielilor este mai redus decât cel al veniturilor (Angelescu, 2009; Samuelson & Nordhaus, 2009).

În același timp, teoria echilibrului consumatorului evidențiază adaptarea deciziilor în funcție de venit și prețuri, fiind confirmată de influența inflației asupra puterii de cumpărare (BNS, 2026). De asemenea, curba lui Engel este reflectată în structura consumului, unde o pondere semnificativă a cheltuielilor este destinată bunurilor de bază, ceea ce indică un nivel relativ moderat al veniturilor (BNS, 2025). Economia comportamentală demonstrează faptul că deciziile de consum sunt influențate și de factori psihologici și sociali, în special în contextul digital actual (Hicks & Allen, 1934; Samuelson & Nordhaus, 2009; Tomșa, 2016). La baza acestor abordări se află axiomele comportării consumatorului are explică modul în care se formează preferințele și se structurează alegerile economice.

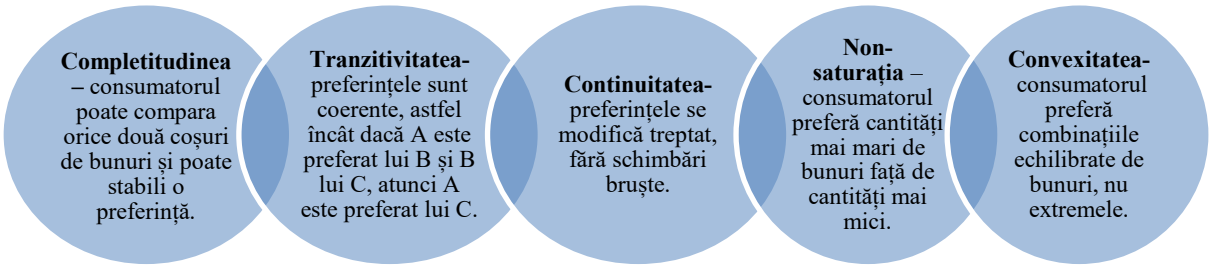

Figura 1. Axiomele de bază ale comportamentului consumatorului

Sursa: Elaborat de autor în baza (Angelescu, 2009; Samuelson & Nordhaus, 2009; Tomșa, 2016)

Axiomele prezentate în *Figura 1* confirmă faptul că deciziile consumatorului au la bază preferințe coerente și o anumită logică a alegerii, ceea ce susține modelele clasice ale utilității și ale echilibrului consumatorului **(**Angelescu, 2009; Marshall, 1890; Samuelson & Nordhaus, 2009; Tomșa, 2016).

Această realitate este reflectată în structura consumului din Republica Moldova, unde o pondere semnificativă a cheltuielilor este destinată bunurilor de bază. Astfel, aproape 39,9% din cheltuieli sunt alocate alimentelor, iar 17,2% locuinței și utilităților (BNS, 2025). Această orientare a consumului este influențată nu doar de nivelul veniturilor, ci și de dinamica prețurilor, care afectează direct puterea de cumpărare a populației.

Pentru a evidenția impactul direct al inflației asupra comportamentului consumatorului, în Figura 2 este prezentată evoluția indicelui prețurilor de consum în perioada 2021–2025.

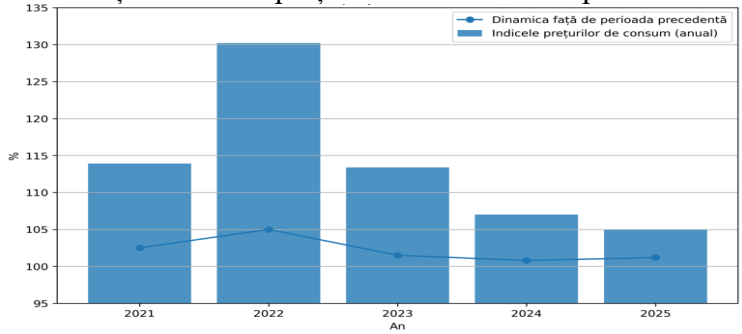

Figura 2. Dinamica indicelui prețurilor de consum (2021-2025)

Sursa: Elaborat de autor în baza (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2026)

Se observă o creștere accentuată a inflației la sfârșitul anului 2022 (30,24%), urmată de o diminuare treptată până la aproximativ 5% în 2025**,** ceea ce indică o perioadă de instabilitate urmată de stabilizare economică. În condițiile unui nivel ridicat al prețurilor, consumatorii sunt constrânși să își reducă sau să își restructureze consumul, orientându-se către bunuri esențiale. Această reacție confirmă în mod direct teoria echilibrului consumatorului, conform căreia modificarea prețurilor determină ajustarea alegerilor economice (BNS, 2026). Pentru o analiză mai detaliată a relației dintre venituri și puterea de cumpărare, în Figura 3 este ilustrată evoluția câștigului salarial nominal și real în raport cu inflația.

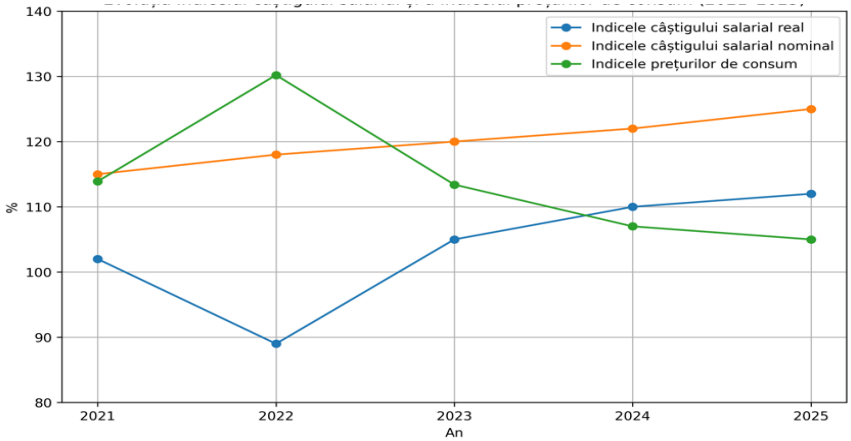

Figura 3. Evoluția indicelui câștigului salarial mediu lunar nominal brut, a celui real și a indicelui prețurilor de consum (2021-2025)

Sursa: Elaborat de autor în baza (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2025)

Datele arată că salariile cresc constant (de la aproximativ 8980 lei în 2021 la peste 16 100 lei în 2025), însă câștigul real este afectat de inflație, în special în perioada 2022–2023, când creșterea prețurilor reduce semnificativ puterea de cumpărare (BNS, 2025; BNS, 2026). Această evoluție a inflației a fost determinată în mare parte de majorarea prețurilor la resursele energetice și de perturbările lanțurilor de aprovizionare generate de contextul regional și internațional, ceea ce a dus la scumpirea bunurilor de consum. Astfel, consumatorii nu reacționează doar la venitul nominal, ci la cel real, ceea ce confirmă atât teoria utilității, cât și teoria echilibrului consumatorului**,** deoarece deciziile de consum sunt adaptate în funcție de venitul efectiv disponibil. O imagine de ansamblu este oferită de Tabelul 1, care sintetizează principalii indicatori ai comportamentului consumatorului.

Tabelul 1. Indicatorii comportamentului consumatorului în Republica Moldova (2021–2025)

Indicator	2021	2022	2023	2024	2025*
Venit disponibil lunar/persoană (lei)	3 200	3 900	4 600	5 283,8	5 800
Cheltuieli de consum lunar/persoană (lei)	2 900	3 500	4 100	4 407,0	4 700
Salariu mediu brut (lei)	8 980	10 447	11 700	14 096,7	16 100
Rata inflației (%)	13,9	30,2	13,4	7,0	5,0
Pondere cheltuieli alimentare (%)	42	41	40	39,9	39

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2025, 2026; Guvernul Republicii Moldova, 2025)

Creșterea veniturilor disponibile (de la 3200 lei la aproximativ 5800 lei) prezentate în *Tabelul 1,* este însoțită de o creștere mai lentă a cheltuielilor de consum, ceea ce indică o utilizare mai eficientă a resurselor și o orientare către consum selectiv (BNS, 2025)**.** Această evoluție confirmă în mod concret legea utilității marginale descrescătoare, deoarece consumatorii nu își majorează consumul proporțional cu veniturile, ci acordă prioritate bunurilor cu utilitate mai ridicată.

În același timp, analiza structurii cheltuielilor arată că aproape 40% din consum este destinat alimentelor, ceea ce evidențiază predominanța nevoilor de bază. Această situație confirmă aplicabilitatea curbei lui Engel, specifică economiilor în care veniturile sunt relativ moderate, iar creșterea acestora nu conduce imediat la diversificarea consumului (Angelescu, 2009; Tomșa, 2016).

Pe lângă factorii economici, comportamentul consumatorului este influențat și de factori non-raționali. În contextul digitalizării și al accesului rapid la informație, consumatorii sunt influențați de percepții, recomandări și tendințe sociale. Această realitate confirmă actualitatea economiei comportamentale, care explică faptul că deciziile de consum nu sunt exclusiv bazate pe raționalitate, ci și pe factori psihologici și sociali (Hicks & Allen, 1934; Samuelson & Nordhaus, 2009; Tomșa, 2016).

Prin urmare, analiza datelor pentru perioada 2021–2025 demonstrează că teoriile clasice rămân pe deplin actuale în explicarea comportamentului consumatorului, însă complexitatea reală a deciziilor economice necesită completarea acestora cu abordări moderne.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Aşadar, teoriile privind comportamentul consumatorului își mențin relevanța în contextul actual din Republica Moldova, însă aplicarea lor necesită o abordare integrată. Modelele clasice explică relația dintre venit, preț și alegere, în timp ce teoriile moderne oferă o perspectivă mai realistă asupra influenței factorilor psihologici, sociali și tehnologici. Datele statistice confirmă faptul că gospodăriile sunt încă orientate spre consumul de bază (BNS, 2025), iar inflația și digitalizarea determină adaptări constante ale comportamentului de consum. În aceste condiții, analiza consumatorului trebuie realizată dintr-o perspectivă interdisciplinară, adaptată realităților economice contemporane. Se recomandă adaptarea strategiilor economice și de marketing la nivelul veniturilor populației, utilizarea mediului digital și monitorizarea constantă a factorilor economici pentru a răspunde eficient schimbărilor din comportamentul consumatorilor.

REFERINȚE:

1. Angelescu, C. (2009). *Economie*. București: Editura Economică.
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (3 martie 2025). *Câștigul salarial mediu lunar brut*. https://statistica.gov.md/ro/castigul-salarial-mediu-lunar-brut-si-indicele-numarului-mediu-9436_61682.html
3. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (31 martie 2025). *Veniturile şi cheltuielile populației*. https://statistica.gov.md/ro/veniturile-si-cheltuielile-populatiei-in-anul-2024-9442_61726.html
4. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (3 martie 2025). *Moldova în cifre*. https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Moldova_in_cifre/2025/breviar_ro_2025.pdf
5. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (10 februarie 2026). *Indicii prețurilor de consum*. https://statistica.gov.md/ro/indicii-preturilor-de-consum-in-republica-moldova-in-luna-ianuarie-2026-9485_62312.html
6. Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor (26 mai 2025). *Protecția consumatorului*. https://consumator.gov.md/ro/comunicate-de-presa/autoritatile-publice-centrale-abilitate-cu-dreptul-de-protectie-consumatorilor
7. Guvernul Republicii Moldova. (18 decembrie 2024). *Salariul mediu lunar pe economie prognozat*. https://old.gov.md/ro/content/salariul-mediu-lunar-pe-economie-prognozat-pentru-anul-2025-va-constitui-16-100-de-lei
8. Hicks, J. R., & Allen, R. G. D. (1934). *Theory of value*. Editura Economică.
9. Marshall, A. (1890). *Principles of economics*. Macmillan.
10. Samuelson, P., & Nordhaus, W. (2009). *Economics*. McGraw-Hill Education.
11. Tomșa, A. (coord.). (2016). *Teorie economică. Microeconomie*. Chișinău: Tipografia Centrală.

Coordonator științific: LIVIȚCHI Oxana, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 79635690
e-mail: livitchi.oxana@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.55
CZU: 37.018.4:004

DIGITAL EDUCATIONAL PLATFORMS AS A SUBSTITUTE OR SUPPLEMENT TO TRADITIONAL EDUCATION

PLATFORME EDUCAȚIONALE DIGITALE CA SUBSTITUT SAU COMPLEMENT AL EDUCAȚIEI TRADIȚIONALE

DIACONU Elena, studentă, specialitatea: Managementul Resurselor Umane
Academia de Studii Economice din Moldova,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău
Telefon: + 373 68 4844 04
e-mail: elena.diaconu.p1y@ase.md

Abstract: *The transformations brought about by digitalization have led to significant changes in how educational services are delivered and consumed, necessitating a reassessment of the role of digital educational platforms in relation to the traditional system. From a microeconomic perspective, education can be analyzed as an economic good, and decisions regarding the choice between traditional and digital education reflect rational consumer behavior, aimed at maximizing utility under cost and time constraints. The article examines digital educational platforms both as a substitute for and as a complement to traditional education, highlighting how individual preferences, accessibility, and perceived quality influence educational choices. An analysis of the strategic interactions between the main actors in the educational market-educational institutions, digital platforms, and students-through the lens of game theory reveals a trend toward convergence toward hybrid models of education. From the perspective of information asymmetry, this affects the assessment of the quality of digital educational services and creates a need for certification and accreditation mechanisms. The development of digital platforms intensifies competition in the education market, contributing to cost reduction and expanded access, but also to the emergence of both positive and negative externalities.*
Key words: *digital education, educational platforms, hybrid models, information asymmetry, access inequality*
JEL CLASSIFICATION: I21, D11, D41, O33

INTRODUCERE

În contextul digitalizării accelerate, serviciile educaționale se transformă semnificativ, la nivelul ofertei și la cererii. Din perspectivă microeconomică, educația reprezintă un bun economic, iar alegerea între formele tradiționale și cele digitale reflectă comportamentul rațional al consumatorilor, orientat spre maximizarea utilității în condiții de constrângeri bugetare și de timp. Dezvoltarea platformelor educaționale digitale introduce noi mecanisme de repartizare a resurselor, caracterizate prin costuri marginale reduse și accesibilitate sporită, influențând deciziile agenților economici și structura pieței educației. În analiza acestor date, se conturează necesitatea analizei rolul platformelor digitale în raport cu educația tradițională, respectiv ca substitut sau complement. Scopul lucrării constă în analiza mecanismelor microeconomice care determină comportamentul utilizatorilor și interacțiunile strategice dintre furnizorii de servicii educaționale, cu referire la impactul asupra eficienței și accesibilității, inclusiv în contextul Republicii Moldova.

Contribuția științifică a lucrării constă în integrarea conceptelor microeconomice – utilitate, cerere și ofertă, externalități și asimetrie informațională – în analiza fenomenului educației digitale, evidențiind modul în care aceste platforme influențează atât eficiența pieței educaționale, cât și echitatea accesului la educație, în special în contextul Republicii Moldova.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Literatura de specialitate evidențiază faptul că digitalizarea educației reprezintă una dintre cele mai semnificative transformări structurale ale economiei contemporane, influențând atât mecanismele de funcționare ale pieței educaționale, cât și comportamentul utilizatorilor.

Raportul OECD (2023) subliniază rolul tehnologiilor digitale în dezvoltarea unui ecosistem educațional eficient, caracterizat prin flexibilitate și adaptabilitate, evidențiind faptul că digitalizarea permite personalizarea procesului de învățare și îmbunătățirea performanțelor educaționale. În același timp, raportul atrage atenția asupra riscurilor asociate inegalităților de acces și competențelor digitale insuficiente. În mod similar, studiile Băncii Mondiale (2020) evidențiază impactul pandemiei COVID-19 asupra sistemelor educaționale, demonstrând că tranziția forțată către educația digitală a accentuat diferențele existente între utilizatori, în special în țările cu infrastructură digitală limitată. Acest fenomen reflectă existența unor constrângeri structurale care afectează echitatea accesului la educație.

Analizele privind platformele educaționale digitale, precum cele prezentate în rapoartele Coursera (2024), indică o creștere semnificativă a cererii pentru educația online, determinată de flexibilitate, costuri reduse și accesibilitate globală. Această evoluție sugerează o intensificare a concurenței pe piața educațională și o transformare a structurii ofertei.

Din perspectiva teoriei economice, dezvoltarea platformelor digitale este asociată și cu apariția unor imperfecțiuni ale pieței, în special asimetria informațională privind calitatea serviciilor educaționale, ceea ce poate influența deciziile consumatorilor și eficiența pieței. În acest sens, necesitatea unor mecanisme de certificare și acreditare devine esențială pentru reducerea incertitudinii și creșterea încrederii utilizatorilor.

Prin urmare, literatura evidențiază o abordare dual a rolului platformelor educaționale digitale: pe de o parte, acestea contribuie la creșterea eficienței și accesibilității, iar pe de altă parte, pot amplifica inegalitățile existente. Această dualitate susține ideea că educația digitală nu substituie complet sistemul tradițional, ci favorizează dezvoltarea unor modele hibride, bazate pe complementaritatea celor două forme de educație.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

Cercetarea se bazează pe metode de analiză teoretică și documentară, fiind utilizate surse științifice și documente strategice relevante pentru domeniul educației digitale. A fost analizată **Strategia de dezvoltare „Educația 2030”**, în raport cu alte cercetări precum, **Digital Education Action Plan 2021-2027,** care evidențiază rolul educației ca factor determinant al dezvoltării capitalului uman și necesitatea integrării tehnologiilor digitale în procesul educațional. Abordarea metodologică este construită pe cadrul microeconomic, utilizând concepte precum utilitatea, cererea și oferta, precum și asimetria informațională, pentru a analiza comportamentul utilizatorilor și mecanismele pieței educaționale. De asemenea, au fost utilizate metode comparative și analitice pentru evaluarea rolului platformelor educaționale digitale ca substitut sau complement al educației tradiționale.

Rezultatele obținute

Platformele educaționale digitale au determinat o extindere semnificativă a pieței educației, prin reducerea barierelor de acces și creșterea ofertei educaționale. Un exemplu elocvent este platforma Coursera a înregistrat peste **168 milioane de utilizatori la nivel global**, provenind din peste 230 de țări , ceea ce evidențiază amploarea cererii pentru educația digitală (Impact Report. Transforming lives through learning, 2024). Din perspectivă microeconomică, această evoluție reflectă o creștere a cererii și o extindere a ofertei, în condițiile unor costuri marginale reduse, ceea ce contribuie la eficiența pieței și la democratizarea accesului la educație.

Figura 1 evidențiază dezvoltarea accelerată a platformelor educaționale digitale, reflectată printr-un număr de peste 168 milioane de utilizatori ai platformei Coursera, peste 350 de parteneri educaționali și peste 2200 de cursuri noi lansate în anul 2024. Aceste date demonstrează extinderea rapidă a pieței educației digitale și creșterea semnificativă a cererii pentru servicii educaționale flexibile și accesibile.

Adoptarea educației digitale este determinată de factori precum accesibilitatea, costurile și flexibilitatea. Conform Băncii Mondiale, în timpul pandemiei, peste **1,6 miliarde de elevi** au fost afectați de închiderea școlilor, ceea ce a determinat adoptarea rapidă a soluțiilor de învățare la distanță.

Totuși, accesul la educația digitală este limitat de infrastructură, în special în țările cu venituri medii și scăzute, ceea ce evidențiază existența unor inegalități și imperfecțiuni ale pieței.

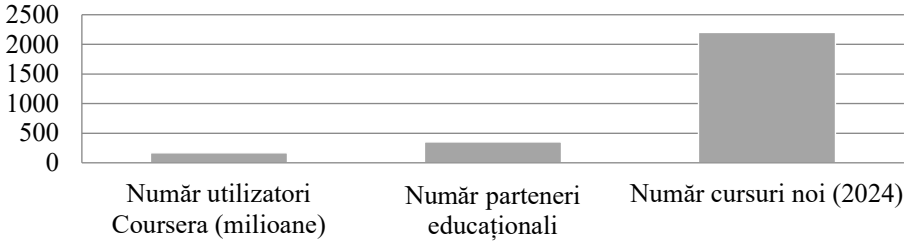

Figura 1: Evoluția educației digitale la nivel global
Sursa: Impact Report. Transforming lives through learning 2024

Impactul semnificativ al pandemiei COVID-19 asupra sistemului educațional la nivel global, evidențiind amploarea perturbărilor generate. Astfel, aproximativ 1,6 miliarde de elevi au fost afectați de închiderea instituțiilor de învățământ, în peste 160 de țări, ceea ce a condus la o întrerupere fără precedent a procesului educațional tradițional. Din perspectivă microeconomică, această situație a determinat o creștere bruscă a cererii pentru soluții alternative de educație, în special pentru platformele educaționale digitale. În același timp, pandemia a evidențiat existența unor constrângeri structurale, precum accesul limitat la tehnologie și infrastructură digitală, accentuând inegalitățile existente pe piața educației. Educația digitală a devenit un bun substituibil temporar al educației tradiționale, contribuind la menținerea procesului de învățare, dar și la accelerarea tranziției către modele educaționale hibride.

Figura 2: Impactul pandemiei asupra educației
Sursa: Raportul Băncii Mondiale 2020

În analiza Republicii Moldova, impactul pandemiei asupra educației a determinat accelerarea procesului de digitalizare a sistemului educațional, evidențiind atât oportunități, cât și constrângeri structurale. Conform direcțiilor stabilite în Strategia „Educația 2030", educația este considerată un factor esențial în dezvoltarea capitalului uman, iar integrarea tehnologiilor informaționale reprezintă o prioritate pentru asigurarea calității și accesibilității procesului educațional (4). Comportamentul agenților economici (elevi, studenți, instituții) a fost influențat de aceste limitări, iar alegerea între educația digitală și cea tradițională a depins de capacitatea de acces și adaptare. În prezent, sistemul educațional din Republica Moldova se orientează către un model hibrid, în care platformele digitale completează educația tradițională, contribuind la creșterea eficienței și flexibilității procesului educațional.

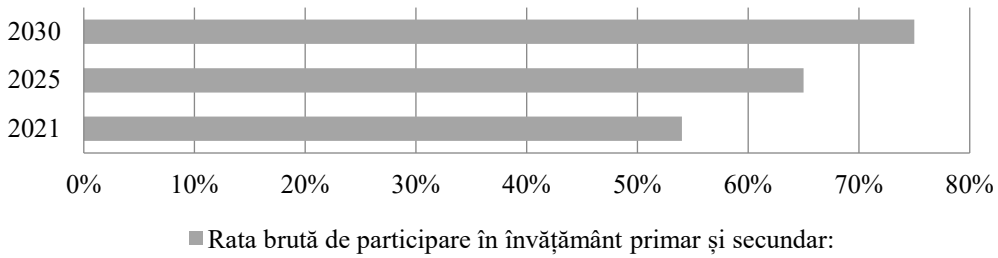

Figura 3: Evoluția participării la educație (2021–2030)
Sursa: Strategia de dezvoltare „Educația 2030"

Datele privind evoluția participării la educație în Republica Moldova evidențiază o tendință de creștere semnificativă, de la 54% în anul 2021 la 75% estimat pentru anul 2030 (figura 3). Din perspectivă microeconomică, această evoluție reflectă extinderea cererii pentru servicii educaționale și necesitatea optimizării mecanismelor de acces și alocare a resurselor.

Platformele educaționale digitale contribuie la creșterea accesibilității educației, prin reducerea costurilor și depășirea constrângerilor geografice, în special în mediul rural. Din perspectivă microeconomică, acestea permit maximizarea utilității individuale, oferind opțiuni educaționale mai flexibile. Totodată, menținerea unor rate ridicate de cuprindere în învățământul tradițional confirmă rolul său esențial, ceea ce indică faptul că educația digitală nu o substituie, ci o completează, susținând dezvoltarea unui model educațional hibrid. În Republica Moldova, digitalizarea educației reprezintă un mecanism microeconomic de eficientizare a pieței educaționale, facilitând accesul, reducând costurile și susținând creșterea participării la educație.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Analiza realizată evidențiază faptul că platformele educaționale digitale reprezintă un factor determinant în transformarea pieței educației, influențând atât comportamentul consumatorilor, cât și mecanismele de funcționare ale acesteia. Din perspectivă microeconomică, agenții economici (elevi, studenți) își adaptează deciziile educaționale în funcție de raportul cost-beneficiu, orientându-se spre soluții care oferă flexibilitate, accesibilitate și eficiență sporită.

În analiza Republicii Moldova, digitalizarea educației s-a accelerat în special în perioada pandemică, generând o creștere a utilizării platformelor digitale și evidențiind rolul acestora în menținerea continuității procesului educațional. Totodată, analiza relevă existența unor constrângeri structurale, precum accesul inegal la tehnologie, nivelul insuficient al competențelor digitale și infrastructura limitată, care influențează comportamentul agenților economici și eficiența pieței educaționale. Prin urmare, platformele educaționale digitale nu pot fi considerate un substitut complet al educației tradiționale, ci mai degrabă un element complementar, care contribuie la dezvoltarea unui model educațional hibrid.

Unele recomandări identificate sunt orientate spre:

- Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii digitale la nivel național, în special în mediul rural, pentru a reduce disparitățile de acces și a asigura egalitatea de șanse în educație.
- Consolidarea competențelor digitale ale cadrelor didactice și ale beneficiarilor educației, prin programe de formare continuă adaptate cerințelor economiei digitale.
- Integrarea sistematică a platformelor educaționale digitale în procesul de învățământ, prin promovarea modelelor hibride care combină avantajele educației tradiționale și digitale.
- Dezvoltarea unor mecanisme eficiente de evaluare, acreditare și certificare a programelor online, pentru reducerea asimetriei informaționale și creșterea încrederii utilizatorilor.
- Elaborarea și implementarea unor politici publice orientate spre digitalizarea sustenabilă a educației, în concordanță cu obiectivele Strategiei „Educația 2030”.

REFERINȚE

1. Impact Report. Transforming lives through learning 2024 Disponibil: https://s27.q4cdn.com/928340662/files/doc_downloads/2025/03/2024-Impact-Report_Coursera.pdf
2. OECD DIGITAL EDUCATION OUTLOOK 2023 Towards an Effective Digital Education Ecosystem Disponibil: www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/12/oecd-digital-education-outlook-2023_c827b81a/c74f03de-en.pdf
3. Raportul Băncii Mondiale 2020 Disponibil: https://documents1.worldbank.org/curated/en/531681585957264427/pdf/ Guidance-Note-on-Remote-Learning-and-COVID-19.pdf
4. Strategia de dezvoltare „Educația 2030” Dsiponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/strategia_22_11_2022.docx
5. TOMȘA A., *Teorie Economică Vol.I Microeconomie,* ASEM 2016. ISBN 978-9975-53-729-2

Coordonator științific: BARBĂNEAGRĂ Oxana, dr., conf.univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău
Telefon: + 373 69 0651 65
e-mail: oxana.barbaneagra@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.56
CZU: 004.8:37.022

AI IN EDUCATION: INCREASE IN EFFICIENCY OR AMPLIFICATION OF INEQUALITIES?

AI ÎN EDUCAȚIE: CREȘTERE A EFICIENȚEI SAU AMPLIFICARE A INEGALITĂȚILOR?

BĂNARU Camelia, studentă, specialitatea: MKL
EREMCIUC Sabrina, studentă, specialitatea: MKL
VĂTĂMANU Paula, studentă, specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail autori: camelia.banaru.lb1r@ase.md,
sabrina.eremciuc.tfya@ase.md, paula.vatamanu.5ld@ase.md

Abstract: The aim of this research is to analyze the impact of artificial intelligence on the educational process and to determine whether it contributes primarily to increasing efficiency or to amplifying inequalities. The relevance of the topic is determined by the rapid integration of AI technologies in education and their influence on access to learning resources. Using methods such as survey, analysis and synthesis, the study highlights that artificial intelligence facilitates understanding, saves time, and supports learning activities. At the same time, the results indicate that unequal access to technology and digital skills may lead to disparities among students. Therefore, artificial intelligence in education represents both an opportunity for improving learning efficiency and a potential factor of inequality, depending on its accessibility and use.
Key words: *artificial intelligence, education, youth, technologies.*
JEL CLASSIFICATION: I21, I24, O33, J24

INTRODUCERE

Într-o epocă contemporană, unde nu ne putem imagina viața fără noile tehnologii informaționale, inteligența artificială a devenit un nou "prieten" care ne ajută să investigăm orice informație, să generăm noi curiozități și să o folosim fiind noua noastră bibliotecă digitală. Integrarea sa în educație este o schimbare accelerată care caracterizează noile metode de învățare mai profundă, utilizând orice sursă investigată din internet și chiar din cărțile online. Raportându-ne la acest context, educația nu se mai limitează la modelul tradițional de dobândire a cunoștințelor *(ex: biblioteci, manuale)*, ci evoluează prin noile metode care sunt mai accesibile și oferind acces rapid la informațiile necesare, individuale a fiecărui student, fără să piardă din timp.

Actualitatea temei se bazează pe dezvoltarea rapidă a Inteligenței artificiale în spațiul educațional și de impactul ei asupra modului de studiere a studenților care folosesc AI în cadrul universitar. Tehnologiile dezvoltate de inteligența artificială contribuie la personalizarea conținuturilor, dezvoltarea resurselor și la simplificarea accesului la informație. Totuși, există multe diferențe referitoare la acest sistem modern digital ce conține competențele necesare, factori ce pot determina apariția unor deosebiri între numeroasele categorii de utilizatori.

Scopul cercetării constă în analizarea impactului inteligenței artificiale asupra evoluției educaționale din prezent și asupra accesului la noile resurse educaționale.

Pentru analizarea acestui scop, cercetarea analizează:

1. descoperirea principalelor tendințe de utilizare a inteligenței artificiale
2. identificarea consecințelor al AI asupra optimizării procesului educațional
3. determinarea riscurilor privind accentuarea inegalităților în accesul la educație

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Analizând literatura contemporană ce subliniază faptul că dezvoltarea inteligenței artificiale determină substanțial felul în care este organizat și desfășurat procesul educațional. Cu toate acestea, sursele bibliografice analizează atât consecința tehnologiei asupra studiilor, cât și impactul ei asupra modului de gândire și asupra accesului la utilizarea informației pentru studenți.

Prin urmare, Manfred Spitzer (Spitzer M., 2020) analizează urmările digitalizării asupra proceselor intelectuale, subliniind faptul că utilizarea frecventă a tehnologiilor AI poate afecta metoda de învățare și abilitatea de concentrare a consumatorului. Autorul abordează atât avantajele accesului rapid la informație, cât și riscurile legate de dependența de mediul digital.

Într-o viziune diferită, Ethan Mollick (Mollick E., 2024) studiază interacțiunea dintre om și inteligența artificială, subliniind rolul ei în facilitarea activităților de studiere și în dezvoltarea performanței în procesul educațional. Autorul afirmă că AI poate fi abordat fiind un "partener de gândire ", fiind capabil să ofere idei, explicații și să genereze expresii\imagini creative.

De asemenea, Yuval Noah Harari (Harari Y., 2024) oferă o metodă vastă asupra dezvoltării mecanismelor informaționale, accentuând importanța accesului la informație în dezvoltarea societății contemporane.

În același context, Pareschi și Dalla Palma (Pareschi & Palma D., 2021) interpretează relația dintre inteligența artificială și gândirea umană, indicând felul prin care aceste tehnologii pot afecta atât activitatea de studiere, cât și corelația socială. Autorii relatează că *„aceste informații pot fi folosite de sistemele de e-learning adaptive ca să sprijine învățarea personalizată a cursanților"*, subliniind scopul inteligenței artificiale în ajustarea procesului educațional la cerințele individuale.

Totodată, autorii remarcă atenția asupra factorilor de risc al mediului digital, specificând că *„anonimatul permite publicarea de știri false (fake news) și de opinii tendențioase"*, ceea ce poate avea impact asupra viziunii și abilităților de analiză al utilizatorilor.

De asemenea, este subliniat aspectul că analiza sentimentelor și tehnologiile de gestionare a limbajului uman pot favoriza identificarea conținutului problematic, fiind utilizate pentru *„detectarea discursului de ură (hate speech detection)"* și pentru gestionarea interacțiunilor online.

În plus, Blount și Iannarino (Blount & Iannarino, 2023) ilustrează componenta practică a utilizării inteligenței artificiale, evidențiind contribuția acesteia la îmbunătățirea proceselor și la creșterea performanței, inclusiv în activități care implică analiza datelor și luarea deciziilor.

În context regional, specialiștii digitali Sorin Nastas și Mariana Marin au lansat cartea **"Ghidul de succes"**, unde abordează fiecare platformă AI, analizând impactul ei în viața zilnică. Autorii subliniază că "România și Republica Moldova pot deveni exemple de integrare a IA în Europa de Est", ceea ce semnifică o dezvoltare a vieții sociale și economice a Moldovei.

Un alt expert din Republica Moldova în domeniul IA este **Zacon Denis**, care este un dezvoltator și trainer în lumea inteligenței artificiale. El dezvoltă competențe și consultă antreprenori prin campania "GenAI Trainer & Consultant", care a fost fondată cu scopul de a extinde accesul la educație prin implementarea ideilor de business folosind inteligența artificială.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

În vederea realizării cercetării, a fost utilizată metoda anchetei pe bază de chestionar, aplicată unui eșantion în număr de 143 respondenți, în scopul identificării modului în care inteligența artificială este utilizată în procesul educațional și a percepției asupra impactului acesteia.

Chestionarul a fost realizat în *mediul online*, fiind distribuit în rândul elevilor și studenților. Acesta a inclus întrebări referitoare la frecvența utilizării inteligenței artificiale, scopurile utilizării, avantajele percepute, precum și dificultățile întâmpinate. De asemenea, au fost utilizate ***metode de analiză statistică descriptivă***, în vederea prelucrării datelor colectate și reprezentării acestora prin diagrame, pentru o interpretare clară a rezultatelor.

Rezultatele obținute în baza chestionarului

Analizând rezultatele obținute în urma realizării chestionarului, observăm o *creştere majoră în utilizarea inteligenței artificiale* de către tineri în domeniul educației. Majoritatea dintre ei confirmă faptul că AI a devenit un ajutor în realizarea cerințelor educaționale, prin care economisesc timp realizând temele și găsind ușor informația necesară.

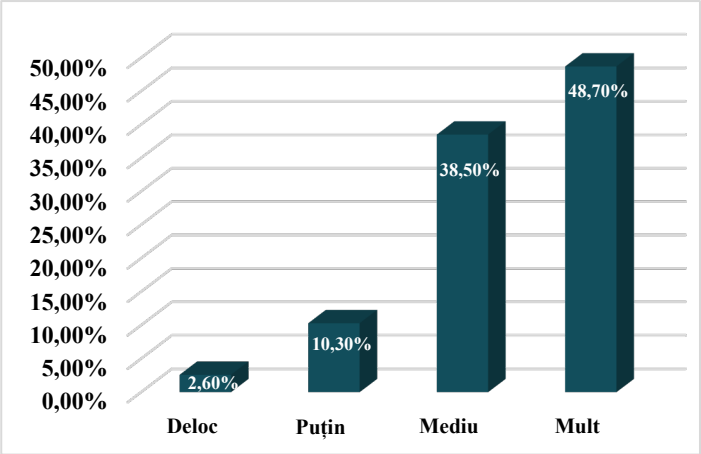

Figura 1. Gradul de utilizare a inteligenței artificiale în procesul de învățare
Sursa: Elaborat de autor

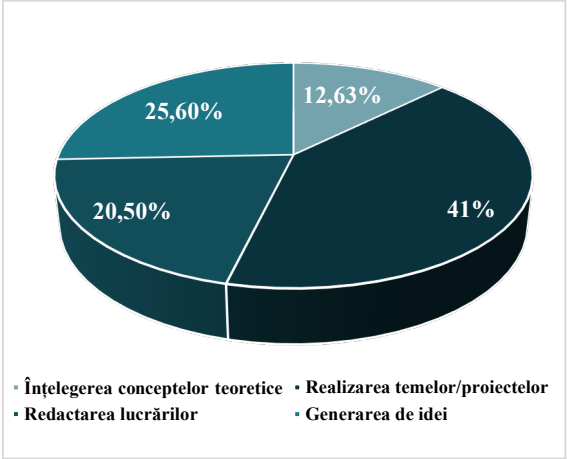

Figura 2. Principalele scopuri ale utilizării instrumentelor bazate pe AI
Sursa: Elaborat de autor

Rezultatele arată că inteligența artificială este foarte des utilizată în învățare, în special pentru realizarea temelor și proiectelor, precum și pentru înțelegerea informațiilor. Aceasta este percepută ca un ajutor util în activitățile educaționale. Totuși, utilizarea în exces a acestor tehnologii poate reduce implicarea activă și competența de gândire logică, motiv pentru care este important ca ele să fie utilizate într-un mod rațional și conștient.

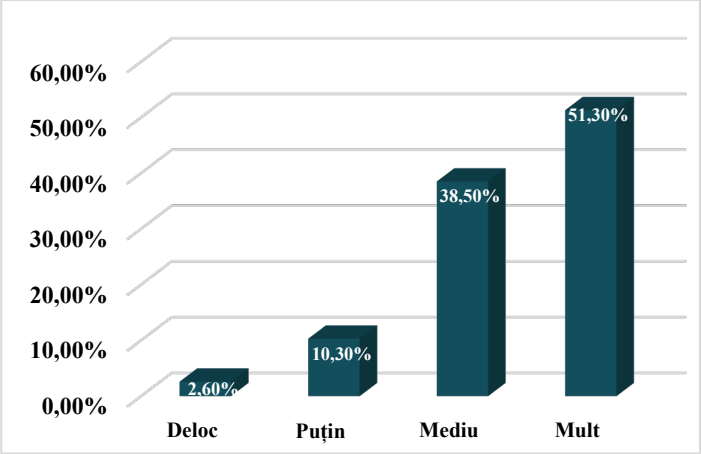

Figura 3. Impactul inteligenței artificiale asupra eficienței procesului de învățare
Sursa: Elaborat de autor.

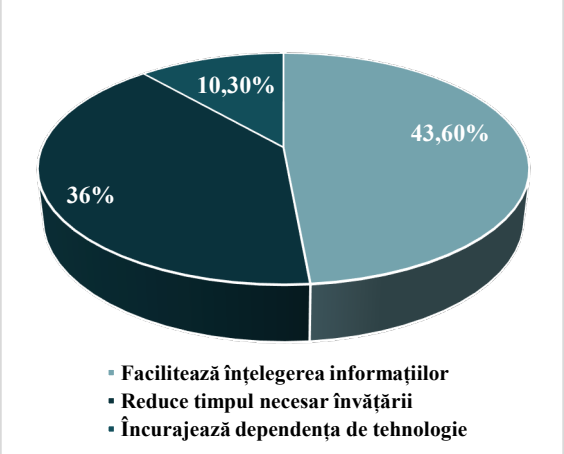

Figura 4. Influența inteligenței artificiale asupra procesului de învățare
Sursa: Elaborat de autor.

Datele obținute arată că inteligența artificială are un impact pozitiv asupra procesului de învățare, contribuind la creșterea eficienței și la înțelegerea mai rapidă a informațiilor. Totuși, o parte dintre respondenți consideră că utilizarea acesteia poate duce și la dependență, ceea ce evidențiază atât beneficiile, cât și limitele acestor tehnologii.

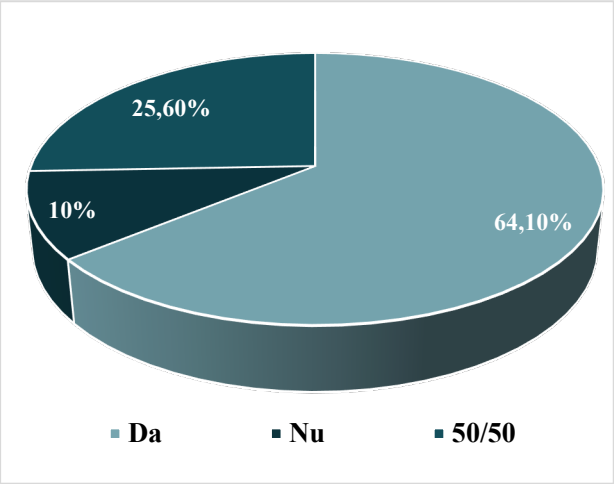

Figura 5. Percepția asupra accesului egal la AI în rândul elevilor și studenților
Sursa: Elaborat în baza chestionarului.

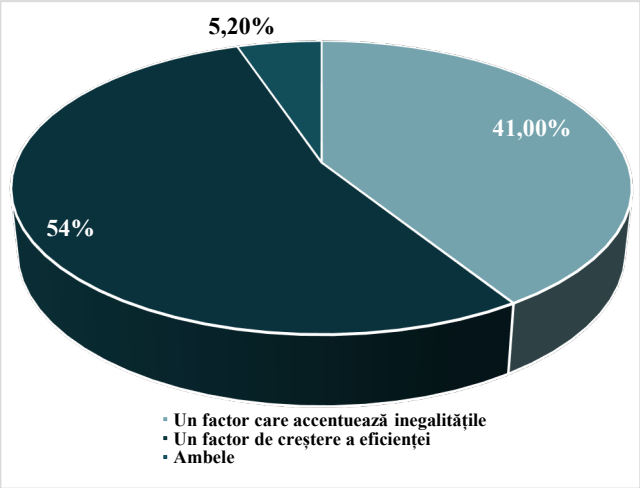

Figura 6. Percepția generală asupra rolului inteligenței artificiale în educație
Sursa: Elaborat de autor.

Rezultatele sugerează că accesul la utilizarea inteligenței artificiale nu este egal pentru toți tinerii, deoarece nu toți au acces la gadgeturi moderne sau la internet și astfel fiind neinformați (spre exemplu în mediul rural). Totodată, AI este văzut ca un instrument util care este benefic în educație, indiferent de riscurile existente.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În concluzie, prin datele obținute din literatura de specialitate, cât și din cercetarea prin chestionar, observăm eficiența majoră a inteligenței artificiale în educație. Rezultatele demonstrează că aceste tehnologii pot simplifica procesul de învățare prin accesul rapid la informație și explicarea ei. Prin citatul *"Inteligența artificială nu va înlocui oamenii, ci va extinde capabilitățile noastre."* Ray Kurzweil (expert IA): înțelegem că tehnologia nu înlocuiește gândirea umană, ci doar o amplifică, ajutându-ne să analizăm situația și să găsim soluții eficiente acesteia, dar decizia, creativitatea și sensul rămân în cunoștințele umanității. Cu toate acestea, îndemnăm tinerii să nu uite de tradiționalele metode de studiere - prin răsfoirea cărților în bibliotecă, deoarece ele ne ghidează cu adevărat în lumea cunoștințelor.

REFERINȚE:

1. Blount, J., & Iannarino, A. (2023). Avantajul AI: Descătușarea puterii inteligenței artificiale. Act și Politon.
2. Harari, Y. N. (2024). Nexus: Scurtă istorie a rețelelor informaționale din epoca de piatră până la IA. Polirom.
3. Mollick, E. (2024). Co-inteligență: Cum să trăiești și să muncești cu AI. Publica.
4. Nastas, S., & Marin, M. (2023). Ghidul de succes în folosirea platformelor inteligenței artificiale pentru viața zilnică.
5. OECD. (2021). Artificial intelligence in education: Challenges and opportunities for sustainable development. OECD Publishing.
6. Pareschi, R., & Dalla Palma, S. (2021). Inteligența artificială: Poate tehnologia să înlocuiască gândirea umană? Litera.
7. Spitzer, M. (2020). Inteligența artificială: Cum ne ajută și cum ne amenință o creație superioară omului. Litera.

Coordonator științific: BARBĂNEAGRĂ Oxana, dr., conf. univ.,
ORCID ID: 0009-0008-2567-0170
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
E-mail: oxana.barbaneagra@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.57
CZU: 338.512:005.311.6

COST FUNCTIONS AS FUNDAMENTAL TOOLS OF PRODUCTION DECISION

FUNCȚIILE DE COSTURI ÎN CALITATE DE INSTRUMENTE FUNDAMENTALE ALE DECIZIEI DE PRODUCȚIE

OLARI Corina, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon:+373 61044905
e-mail autor: corina.olari.vqn@ase.md

Abstract: *In today's economy, cost functions are very important for making decisions in production. They show the connection between the quantity produced and the expenditure required to obtain the goods or services. These functions are current because firms face high competition, changing prices and limited resources. With their help, managers can more easily understand how much producton costs and how they can better use resources. The role of cost functions is to help choose the optimal level of production, reduce expenses and increase profit. They are also useful for setting prices and planning the company's activities. In a constantly changing world, these tools help companies make correct and fast decisions.*
Key words: *Cost, production, decision, efficiency, cost function.*
JEL CLASSIFICATION: D24, L11

INTRODUCERE

Funcțiile legate de costuri sunt tot mai utile în economia contemporană din cauza concurenței puternice și a resurselor limitate. În aceste condiții producătorii trebuie să-și optimizeze resursele și să găsească modalități de a reduce costurile pentru a rămâne competitivi și pentru a-și consolida poziția pe piață. Analiza funcțiilor de cost se transformă într-un instrument vital în procesul de luare a deciziilor economice. Acest lucru permite managerilor să înțeleagă modul în care diferite tipuri de costuri, fie fixe, variabile, medii sau marginale, afectează profitabilitatea întreprinderii. Planificarea strategică a producției, stabilirea unor prețuri rezonabile și determinarea modalităților de optimizare sunt toate ajustate de evaluarea acestor costuri. Aceste fapte vor ajuta la îmbunătățirea performanței economice și la dezvoltarea oportunităților de creștere continuă a companiei.

Obiectivele studiului dat urmăresc analizarea funcțiilor de costuri în contextul procesului decizional al întreprinderii, prin delimitarea principalelor tipuri de costuri. Totodată, lucrarea evidențiază relațiile dintre costurile fixe, variabile, medii și cele marginale, reflectând rolul și importanța acestora în stabilirea nivelului optim de producție.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Costurile de producție constituie totalitatea cheltuielilor ce au fost făcute de către o întreprindere pentru utilizarea resurselor materiale, umane și financiare în procesul de producție. Acest termen are un rol fundamental în economie , fiind analizat și de către Adam Smith în lucrarea sa *"The Wealth of Nations*" (Smith, 1776) , în care a specificat în ce constă relația dintre producție, valoare și resursele utilizate pentru obținerea de bunuri economice. Ulterior, Alfred Marshall, în cartea sa *"Principii în economie"* (Marshall, 1890), definește meticulos ideile de costuri fixe și variabile. În plus, Marshall a fost printre primii economiști ce a analizat modul în care costurile sunt influențate de cantitatea de bunuri produse, dar și a descris importanța diferenței dintre perioadele lungi și scurte de timp atunci când vorbim despre formarea costurilor.

Această cercetare s-a bazat pe analiza calitativă, care a permis examinarea literaturii de specialitate și definirea conceptelor. Totodată, a fost folosită sinteza logică pentru a ajunge la concluzii și idei care ar putea ajuta la luarea unor decizii de producție optime.

Tipologia costurilor

Costurile fixe, cum ar fi chiria, salariile sau amortizarea utilajelor, trebuiesc plătite indiferent de nivelul de producție și respectiv nu se modifică odată cu volumul de producție. Pe de altă parte, costurile variabile sunt determinate direct de cantitatea produsă și pot include materii prime, energia sau chiar salariile angajaților care sunt implicați în mod direct în procesul de producție (Enachi, 2020).

Costurile totale includ costurile fixe și variabile, iar costurile medii arată cheltuiala pe unitatea de produs (Tabelul 1)). Acest lucru este util pentru stabilirea prețurilor și evaluarea eficienței. În același timp, costul marginal este un indicator important pentru luarea deciziilor de producție și maximizarea profitului, întrucât arată cu cât vor crește cheltuielile atunci când se produce cu o unitate în plus (Cara et al., 2016).

Tabelul 1. Tipologia costurilor și formulele de calcul

Funcția de cost	Formula
Costul total	TC=TC+FC
Costul total fix	TFC=TC-TV
Costul total variabil	TVC=TC-TF
Costul mediu fix	AFC=TFC/Q
Costul mediu variabil	AVC=TVC/Q
Costul marginal	MC= ΔTC/ ΔQ

Sursa: Elaborat de autor

Pentru a reprezenta modul în care funcțiile de cost influențează deciziile de producere vom analiza costurile din activitatea operațională pe baza datelor Î.S. Moldelectrica (Tabelul 2).

Tabelul 2. Costuri din activitatea operațională a Î.S. Moldelectrica

Structura costurilor	Mil. lei
Costuri operaționale	1499,6
Cheltuieli privind reparații și mentenanță	64,6
Cheltuieli privind consumul propriu tehnologic	266,2
Cheltuieli privind energie electrică de echilibrare	526,5
Amortizarea	202,4
Cheltuieli cu personalul	412,3
Alte costuri	27,6

Sursa: Raportul annual de activitate al Î.S. Moldelectrica (2024)

Pentru început, decizia privind oportunitatea de majorare sau să reducere a volumului de producție depinde de raportul dintre costul marginal și venitul marginal (Tomșa, 2016). Producția suplimentară este benefică atunci când venitul marginal este mai mare decît costul marginal, deoarece fiecare produs aduce un cîștig net și contribuie la creșterea profitului total. Costurile marginale tind să crească pe măsură ce producția crește, iar veniturile marginale pot rămâne constante sau pot scădea, în funcție de condițiile pieței. Nivelul de producție ideal este atins atunci cînd costul marginal este egal cu venitul marginal, iar profitul este maximizat. În cazul în care producția depășește acest punct, costul marginal devine mai mare decât venitul marginal. Fiecare componentă suplimentară genereză pierderi, cee ce duce la o scădere a profitului general.

În al doilea rând, pragul de rentabilitate este strâns legat de costul mediu total (ATC), deoarece prezintă costul total împărțit la numărul de unități produse, oferind o imagine a costului pe unitate. Pentru că un preț mai mic decât ATC înseamnă că veniturile nu acoperă toate cheltuielile de producție,

ceea ce duce la pierderi, iar un producător trebuie să stabilească un preț de vânzare care să fie cel puțin egal cu costul mediu total pentru a evita pierderile. Pragul de rentablitate este atins atunci când prețul este egal cu costul mediu total. În acest caz,ceea ce este important, compania nu raportează profit sau pierdere, ci își acoperă costurile.

În cazul Î.S. Moldelectrica, costul total mediu pentru 2024 este de 310,7 lei/MWh, ce rezultă din împărțirea costurilor totale de 1499,6 mil lei la valoarea energiei transportate de 4827,6 GWh. Aceasta înseamnă că, pentru a nu înregistra pierderi, prețul mediu de vânzare a energiei ar trebui să fie de cel puțin 310,7 lei/MWh, acest fiind și pragul de rentabilitate.

În al treilea rând, stabilirea unei distincții clare între costurile fixe (FC) și costurile variabile (VC) este substanțială pentru luarea deciziilor cu privire la producție pe termen scurt, deoarece aceste două categorii de costuri se comportă diferit în raport cu volumul de producție. Trebuie subliniat faptul că chiar dacă o întreprindere are pierderi, aceasta poate continua să activeze atâta timp cât veniturile din vânzări pot acoperi costurile variabile, reducând astfel pierderile totale. Costurile fixe, indiferent de nivelul producției, nu pot fi evitate pe termen scurt. Folosind analiza functiilor de costuri fixe și costuri variabile, putem găsi punctul de închidere, care este atunci când prețul de piață scade sub costul variabil mediu, iar din acest motiv continuarea producției devine ineficientă din punct de vedere economic.

Pentru Î.S. Moldelectrica, costurile fixe (personal de 412,3 mil lei și amortizarea de 202,4 mil lei) însumează 614,7 mil lei, iar costurile variabile ajung la 884,9 mil lei. Costul variabil mediu de 183,3 lei/MWh reprezintă exact pragul de închidere, iar sub acest nivel, întreprinderea nu-și mai poate acoperi nici cheltuielile variabile. În aceste condiții, funcționarea pe termen scurt devine irațională din punct de vedere economic, deoarece fiecare unitate suplimentară de energie transportată ar genera pierderi directe.

Pe termen lung, întreprinderea are capacitatea de a-și modifica complet sistemul de producție, deoarece toate costurile devin variabile, ceea ce înseamnă că întreprinderea își poate modifica atât capacitatea de producție, cât și structura tehnologică și organizatorică. Analiza economică trece de la costurile pe termen scurt la funcția costului pe termen lung (LRAC). Aceasta reprezintă cel mai mic cost pe unitate de produs pentru fiecare nivel de producție, luând în considerare toate combinațiile posibile de factori de producție. Pentru a determina dimensiunea ideală a unei întreprinderi, LRAC este esnțială, întrucât indică scara de producție la care compania funcționează cel mai eficient. Atâta timp cât o afacere se află într-o zonă de economii de scară, adică când creșterea volumului de producție duce la o scădere a costului mediu pe unitate, afacerile vor continua să-și sporească capacitatea de producție. Specializarea muncii, utilizarea mai eficientă a utilajelor sau progresele tehnologice pot provoca acest fenomen. Atunci când o întreprindere atinge o anumită dimensiune ideală, ea poate ajunge în zona de dezeconomie de scară, unde creșterea productiei va crește costul mediu pe termen lung. Problemele de coordonare, excesul de birocrație sau scăderea eficienței organizaționale sunt toate motive pentru acest fapt. În acest caz, extinerea activității devine ineficientă, deoarece fiecare produs suplimentar costă mai mult decât înainte, ceea ce afectează competitivitatea întreprinderii.

De exemplu, Î.S. Moldelectrica a transportat în 2024, 4827,6 GWh, iar costurile fixe au fost de 614,7 mil lei. Astfel, fiecare MWh a trebuit să acopere 127,4 lei doar din costuri fixe. Dacă pe termen lung întreprinderea reușește să transporte 7000 GWh, aceleași costuri fixe se împart la un volum mai mare, iar fiecare MWh va trebui să acopere doar aproximativ 112 lei.

Astfel, creşterea sau scăderea, pe termen lung, a capacităţii de producţie a companiilor poartă denumirea de modificare a scarei de producţie (Tomșa, 2016). Pe termen lung, o schimbare în scara de producţie poate afecta în mod diferit costul mediu pe termen lung, în funcţie de tehnologia de producţie. Aatunci când costul mediu pe termen lung va scădea o dată cu creşterea nivelului producţiei, compania va beneficia de economii de scară. Producţia va fi mai mult decât dublă, ceea ce oferă o performanţă sporită companiei în ansamblu.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În cele din urmă, funcțiile de costuri sunt mai mult decât simple formule matematice, având un rol important pentru analiza economică a întreprinderilor. Aceasta deoarece ele demonstrează modul în care există o legătură directă între cantitatea produsă și cheltuielile totale. Astfel, funcțiile de costuri sunt instrumente esențiale pentru planificarea, gestionarea și administrarea eficientă a activității oricărei companii.

Principalele roluri decizionale ale funcțiilor de cost includ faptul că ajută la înțelegerea eficienței economice prin divizarea și clasificarea costurilor în diferite categorii, oferind o imagine clară a cheltuielilor reale și a modului în care sunt utilizate resursele. De asemenea ajută la stabilirea volumului optim de producție prin utilizarea indicatorilor de cost mediu și cost marginal. Acești indicatori arată momentele în care producția este profitabilă și când extinderea este justificată.

Această lucrare arată că pentru planificarea pe termen lung, stabilirea unor prețuri corecte și pentru obținerea unui profit constant într-o piață competitivă, este fundamentală o înțelegere aprofundată a structurii costurilor. Întreprinderile ar trebui să folosească analiza costurilor ca un avantaj, implementând sisteme de evidență actualizate, investind în tehnologii eficiente și oferind o educație continuă angajaților lor în gestionarea economică. Prin urmare, pot trece de la monitorizarea cheltuielilor la implementarea unei strategii de dezvoltare eficiente și pot obține o poziție mai bună față de concurenții existenți pe piață.

REFERINȚE:

1. Enachi, O (2020). *Teorie economică I (Microeconomie). Teorie economică II (Macroeconomie). Suport de curs*
2. Marshall, A. (1890). *Principles of Economics.* Macmillan
3. Smith, A. (1776). *The Wealth of Nations.*W. Strahan and T. Cadell
4. Tomșa, A. (coord.) (2016). Teorie economică. Microeconomie. Chișinău: Tipografia Centrală, 296 p.
5. Raportul anual de activitate. Moldelectrica (2024).
6. https://rdp.moldelectrica.md/files/docs/raport/Raport_ANUAL_2024_01.%2008.2025.pdf

Coordonator științific: LIVIȚCHI Oxana, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: livitchi.oxana@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.58
CZU: 330.567.2:311.141(478)

THE FAMILY BUDGET AND ITS RATIONAL USE

BUGETUL FAMILIEI ȘI UTILIZAREA RAȚIONALĂ A ACESTUIA

PÎSLARU Anastasia, studentă, specialitatea: CON
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: anastasiapislaru1@gmail.com

Abstract: *This comprehensive paper analyzes the complex structure and strategic management of the family budget within the Republic of Moldova, utilizing primary statistical data from the year 2024 as its analytical foundation. The research objective is to identify the prevailing sources of household income and the dominant directions of consumer expenditure to establish viable methods for microeconomic financial optimization. The research methodology integrates a multi-dimensional approach, combining a rigorous quantitative analysis of official reports provided by the National Bureau of Statistics with the practical application of recognized financial modeling tools and behavioral techniques. Specifically, the study evaluates the 50/30/20 budgeting rule, the zero-based budgeting principle, and the envelope method as primary instruments for cash flow control. Furthermore, it incorporates the financial calendar for liquidity synchronization and the 24-hour rule to mitigate the impact of impulsive consumption on household reserves. The empirical results reveal a critical dependence on active income sources, while essential needs absorb approximately 57% of total disposable income, significantly exceeding theoretical thresholds. This structural imbalance emphasizes the urgent necessity for enhanced financial literacy and the implementation of rigorous household planning to mitigate the risks of over-indebtedness. The study concludes that rationalizing the family budget through an integrated framework of classical rules and behavioral strategies is essential for improving resilience in a volatile market environment. These findings provide a strategic guide for households aiming to transition from a subsistence-based financial model to one focused on sustainable economic growth.*
Key words: *family budget, financial planning, 50/30/20 rule, envelope method, 24-hour rule, optimization*
JEL CLASSIFICATION: D11, D14, D31.

INTRODUCERE

Gestionarea eficientă a resurselor financiare la nivelul familiei reprezintă un pilon central al microeconomiei aplicate, fiind o temă de maximă actualitate în contextul inflației și al fluctuațiilor economice din Republica Moldova. Stabilitatea unei gospodării nu depinde doar de cuantumul veniturilor, ci mai ales de modul în care acestea sunt planificate și prioritizate. Într-o societate marcată de incertitudine, o bună organizare a bugetului familial ajută la evitarea supraîndatorării, permite realizarea economiilor și asigură un grad sporit de reziliență în fața șocurilor externe.

Scopul acestui studiu este de a analiza mecanismele prin care familiile din Moldova pot elabora și utiliza rațional un buget. Obiectivele includ: definirea structurii bugetului, analiza distribuției veniturilor și cheltuielilor în baza datelor Biroului Național de Statistică (BNS) pentru anul 2024 și identificarea metodelor de optimizare precum regula 50/30/20, completată de instrumente practice de control al fluxurilor de numerar: metoda plicurilor, metoda calendarului și regula de 24 de ore.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Conform literaturii de specialitate, bugetul familiei este un instrument de previziune care corelează veniturile (active și pasive) cu cheltuielile (fixe și variabile). În Republica Moldova, comportamentul financiar al populației este marcat de o pondere ridicată a cheltuielilor pentru nevoi de bază. Analiza se bazează pe datele BNS care indică un venit disponibil mediu de 5283,8 lei lunar per persoană. Această cifră ascunde însă disparități mari între mediul urban (6716,7 lei) și cel rural (4179,9 lei), aspect ce subliniază importanța adaptării strategiilor de planificare la contextul local.

Metodologia aplicată în prezenta lucrare este mixtă. S-a utilizat metoda analizei cantitative pentru prelucrarea datelor statistice oficiale din anul 2024, convertind indicatorii procentuali în valori nominale (lei). De asemenea, s-a apelat la metoda modelării financiare prin aplicarea regulii 50/30/20 pe un profil de consum mediu, pentru a evalua gradul de raționalitate al cheltuielilor curente.

Analiza bugetului familial în Republica Moldova pentru anul 2024 relevă o serie de particularități structurale ce influențează direct capacitatea de economisire a gospodăriilor. Punctul de plecare în această evaluare îl reprezintă venitul disponibil mediu de 5283,8 lei lunar per persoană, o valoare care, deși în creștere nominală față de perioadele anterioare, rămâne sub presiunea constantă a indicelui prețurilor de consum.

O primă constatare majoră rezidă în discrepanța dintre mediul urban și cel rural. În timp ce populația din orașe beneficiază de un venit mediu de 6716,7 lei, în sate acesta coboară la pragul de 4179,9 lei. Această diferență de peste 2500 de lei obligă familiile din mediul rural la o utilizare mult mai restrictivă a bugetului, unde ponderea consumului de produse proprii (din gospodăria auxiliară) devine o strategie de supraviețuire, compensând lipsa veniturilor salariale sau mărimea scazută a acestora în bugetele gospodăriilor lor casnice.

Structura veniturilor, detaliată în Tabelul 1, confirmă faptul că stabilitatea financiară a gospodăriilor lor casnice este strâns legată de piața muncii, salariile generând 2948,36 lei sau circa 56% din totalul venitului disponbil lunar. Totuși, dependența de prestațiile sociale (1104,31 lei sau circa 21%) și de transferurile de peste hotare (538,95 lei sau 10,2%) indică un grad ridicat de vulnerabilitate la șocurile macroeconomice externe care au impact semnificativ asupra economiei Republicii Moldova.

Tabelul 1. Structura veniturilor disponibile per persoană (medie lunară, 2024)

Sursa de venit	Total		Urban		Rural	
	Ponderea, %	Valoarea, lei	Ponderea, %	Valoarea, lei	Ponderea, %	Valoarea, lei
Venituri disponibile totale (medii lunare pe o persoană), lei	100	5283,8	100	6716,7	100	4179,9
Activitatea salarială	55,8	2948,36	65,0	4365,85	44,4	1855,88
Activitatea individuală agricolă	5,2	274,76	0,4	26,87	11,1	463,97
Activitatea individuală non-agricolă	4,9	258,91	5,1	342,55	4,7	196,46
Prestații sociale	20,9	1104,31	17,4	1168,71	25,2	1053,33
Alte venituri	13,2	697,46	12,1	812,72	14,6	610,26
din care transferuri din afara țării	10,2	538,95	8,1	544,05	12,8	535,02

Sursa: adaptat de autor în baza (BNS, 2024)

În ceea ce privește utilizarea resurselor, cheltuielile medii de consum de 4407,0 lei reflectă un model de consum tipic economiilor în curs de dezvoltare, unde prioritățile sunt dictate de necesitățile biologice.

Figura 1 ilustrează această distribuție, unde produsele alimentare ocupă 40% din bugetul gospodăriei casnice (1757,1 lei).

Pentru o evaluare riguroasă a raționalității utilizării bugetului familial, am aplicat modelul de planificare financiară 50/30/20 asupra veniturilor disponibile medii identificate în anul 2024 (5283,8 lei). Acest model teoretic propune distribuirea veniturilor astfel: 50% pentru nevoi esențiale, 30% pentru dorințe și 20% pentru economii sau fonduri de urgență.

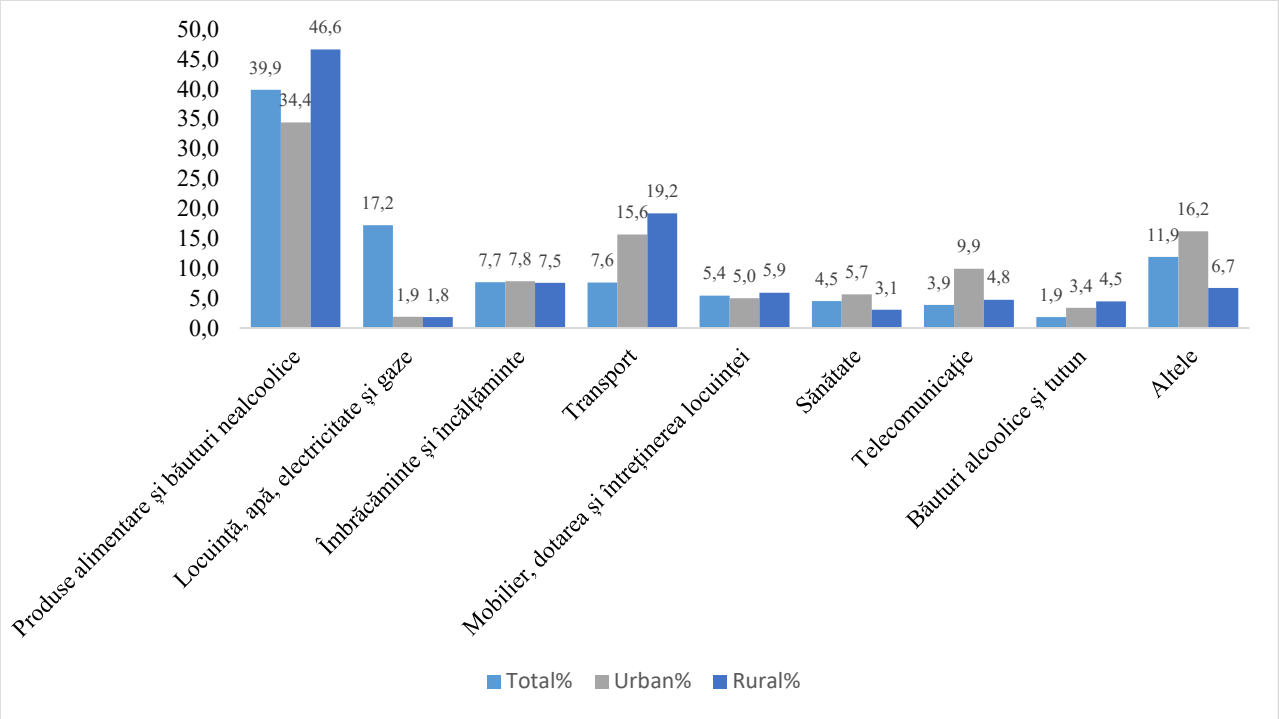

Figura 1. Structura cheltuielilor de consum ale populației după mediul de reședință, în 2024
Sursa: adaptat de autor în baza (BNS, 2024)

1. Nevoile esențiale – prag teoretic de 2641,9 lei (50%)

Analizând structura reală a cheltuielilor prezentată în datele statistice, observăm că nevoile de bază ale populației depășesc semnificativ pragul teoretic recomandat:

- alimente și băuturi nealcoolice - 1757,1 lei (39,9% din total cheltuieli).
- locuință, apă, electricitate și gaze - 759,4 lei (17,2%).
- sănătate și transpor, cumulând aproximativ 534,5 lei.
- Total aproximativ 3051 lei, ceea ce reprezintă peste 57% din venitul disponibil total. Această depășire de 7 puncte procentuale indică o presiune financiară ridicată asupra gospodăriilor, reducând semnificativ utilizarea veniturilor pentru satisfacerea altor nevoi, pentru celelalte categorii de cheltuieli ale gospodăriilor casnice.

2. Dorințe și nevoi secundare – prag teoretic de 1585,1 lei (30%)

În contextul economiei naționale, această categorie este adesea sacrificată pentru a acoperi nevoile de subzistență. Datele din 2024 arată că cheltuielile pentru:

- îmbrăcăminte și încălțăminte - 339,3 lei.
- recreere, diverse produse și servicii - 524,6 lei.
- Total aproximativ 863,9 lei (cca. 16%). Această discrepanță majoră față de pragul de 30% demonstrează că populația din Republica Moldova adoptă un model de consum restrictiv, prioritizând supraviețuirea în detrimentul calității vieții sau al dezvoltării personale.

3. Economii și Investiții – prag teoretic 1056,8 lei (20%)

Din punct de vedere microeconomic, aceasta este cea mai critică zonă. Teoretic, diferența dintre venitul disponibil (5283,8 lei) și cheltuielile medii de consum (4407,0 lei) lasă un excedent brut de 876,8 lei.

Totuși, acest surplus (aprox. 16,5%) nu reprezintă în totalitate economii, fiind adesea utilizat pentru rambursarea unor credite sau alte obligații financiare care nu sunt incluse în consumul curent.

Păstrarea unui nivel de economisire sub pragul de 20% expune familiile la riscuri majore în cazul unor șocuri economice, confirmând necesitatea strategiilor de optimizare propuse în prezenta lucrare.

Deoarece datele statistice pentru anul 2024 indică o presiune financiară majoră asupra gospodăriilor, simpla cunoaștere și aplicare a regulii 50/30/20 nu este suficientă fără instrumente de control riguros. În acest sens, am analizat eficiența a trei metode complementare:

1) **Metoda Plicurilor (Cash Stuffing):** Această metodă este ideală pentru controlul categoriilor de cheltuieli variabile (alimente, recreere, igienă). Odată ce venitul de 5283,8 lei este încasat, sumele alocate fiecărei categorii sunt retrase în numerar și plasate în plicuri separate. Utilizarea exclusivă a banilor din plicul respectiv previne depășirea limitelor bugetate și oferă o barieră psihologică în fața cheltuielilor excesive.

2) **Metoda Calendarului:** Presupune eșalonarea plăților fixe (utilități, rate, abonamente) pe parcursul lunii. Având în vedere că în Moldova utilitățile reprezintă 17,2% din buget, vizualizarea datelor de scadență într-un calendar financiar ajută la evitarea penalităților și la sincronizarea ieșirilor de bani cu momentele de încasare a salariului, prevenind perioadele de deficit de lichiditate la mijlocul lunii.

3) **Regula de 24 de ore (Combaterea deciziilor impulsive):** Microeconomia modernă pune accent pe economia comportamentală. Pentru a proteja pragul de economisire (care în prezent este de doar 16,5%), aplicarea regulii de 24 de ore este esențială. Aceasta presupune amânarea oricărei achiziții neesențiale (din categoria „Dorințe”) cu o zi. Acest interval permite stingerea impulsului emoțional de cumpărare și evaluarea rațională a necesității obiectului respectiv, protejând astfel bugetul de „scurgerile” financiare accidentale.

CONCLUZII & RECOMANDĂRI

Analiza bugetului familial în Republica Moldova pentru anul 2024 relevă un echilibru financiar precar, în care veniturile medii de 5283,8 lei sunt absorbite în proporție de aproape 60% de cheltuielile esențiale. Această structură limitează drastic capacitatea de economisire, dispunând de un excedent teoretic de doar 876,8 lei. Pentru optimizarea resurselor, se recomandă o abordare integrată: aplicarea regulii 50/30/20 pentru structură, utilizarea metodei plicurilor pentru disciplina zilnică, calendarul financiar pentru predictibilitate și regula de 24 de ore pentru eliminarea achizițiilor impulsive. Toate aceste măsuri sunt fundamentale pentru transformarea unui model de subzistență într-o strategie de stabilitate și reziliență economică pe termen lung, oferind gospodăriilor un control real asupra propriului viitor financiar.

REFERINȚE:

1. Banca Națională a Moldovei. (15 octombrie 2024). *Cum ne gestionăm rațional bugetul personal.* https://www.bnm.md/ro/content/cum-ne-gestionam-rational-bugetul-personal.
2. E-KRUK. (12 noiembrie 2025). *Bugetul de venituri și cheltuieli.* https://e-kruk.ro/blog/2025/11/12/ghid-buget-venituri-cheltuieli/.
3. Raiffeisen Bank. (7 aprilie 2026). *Cum să gestionezi bugetul familiei.* https://www.raiffeisen.ro/ro/persoane-fizice/despre-bani-1-la-1/cum-sa-gestionezi-bugetul-familiei.html.
4. STATISTICA MOLDOVEI. (31 martie 2025). *Veniturile și cheltuielile populației în anul 2024*[1]. https://statistica.gov.md/ro/veniturile-si-cheltuielile-populatiei-in-anul-2024-9442_61726.html.

Coordonator științific: LIVIȚCHI Oxana, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 79635690
e-mail: livitchi.oxana@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.59
CZU: 330.16-053.6

THE INFLUENCE OF COGNITIVE BIASES ON YOUNG PEOPLE'S FINANCIAL DECISIONS

INFLUENȚA BIASURILOR COGNITIVE ASUPRA ALEGERILOR FINANCIARE ALE TINERILOR

BĂNARU Camelia, studentă, specialitatea: MKL
EREMCIUC Sabrina, studentă, specialitatea: MKL
VĂTĂMANU Paula, studentă, specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail autori: camelia.banaru.lb1r@ase.md, sabrina.eremciuc.tfya@ase.md
paula.vatamanu.5ld@ase.md

Abstract: *This article analyses how cognitive biases influence young people's financial decisions, highlighting the role of psychological and emotional factors in the decision-making process. The study combines theoretical analysis with research conducted among a group of students, identifying the key factors that influence their financial behaviour and choices. The results suggest that young people's decisions are often driven by irrational factors, highlighting the need to develop their critical thinking skills and financial education.*
Key words: *cognitive biases, financial decisions, financial behavior, economics, consumption*
JEL CLASSIFICATION: D91, D14, D03, G11, G41, G5

INTRODUCERE

În viața de zi cu zi, tinerii se confruntă cu decizii financiare în anumite situații, de la cumpărături zilnice, economii până la investiții, iar de obicei aceste decizii nu sunt luate sub influența unei analize profunde.

Chiar dacă în teorie se specifică că deciziile ar trebui să fie raționale, de obicei realitatea e mai complexă, iar factorii psihologici influențează mai mult decât ne imaginăm asumarea unei decizii, influențând modul în care ne gândim într-o situație specifică .

O parte importantă a psihologiei noastre, pe care nu ne dăm seama, sunt biasurile cognitive, fiind erori ale gândirii, pe care le întâlnim inconștienți, influențând modul în care ne gândim, ne simțim și ne comportăm. Aceste decizii, bazate pe emoții și concluzii greșite, sunt frecvente în rândul tinerilor, care, deoarece nu au încă suficientă experiență financiară.

Pentru a înțelege mai bine acest concept, este utilă perspectiva terapiei cognitiv-comportamentale. Ea ne oferă informații despre relația strânsă dintre emoții, gândire și comportament. Stephen Briers accentuează că terapia cognitiv-comportamentală este numită uneori și ***„psihologia bunului simț"***, pentru că oferă o viziune clară și ușor de înțeles despre modul în care funcționează gândirea umană (Stephen B., 2015, p. 11). Simplitatea aceasta ajută, de asemenea, la înțelegerea modului în care sunt luate deciziile financiare.

În același timp, această perspectivă pune accent pe abilități practice, iar, așa cum arată lucrarea, TCC ***„are la bază o componentă educațională"***, ceea ce înseamnă că fiecare poate învăța să-și corecteze modul de gândire într-un mod conștient și mai clar (Stephen B., 2015, p. 12). Acest aspect este important pentru tinerii care se află în perioada formării comportamentelor financiare.

În baza acestor idei, articolul vizează analiza modului în care biasurile cognitive influențează deciziile financiare ale tinerilor. De asemenea, lucrarea propune identificarea erorilor de gândire principale și impactul lor asupra comportamentului financiar.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Conceptul de bias cognitiv a fost introdus de către psihologii Amos Tversky și Daniel Kahneman pentru a explora modul în care oamenii se confruntă frecvent la erori de gândire în luarea deciziilor atât financiare, cât și în alte tipuri de decizie. Ei au demonstrat că faptele oamenilor se bazează pe anumite „scurtături mentale" numite euristici, în loc să analizeze în detaliu fiecare situație. Aceste simplificări ne ajută să reducem consumul de timp și energie, dar uneori ne influențează în mod negativ alegerile, conducând la rezultate nefavorabile.

În prezent, biasurile cognitive ajung să conteze tot mai mult, pentru că ne vorbesc despre cum ne decidem în ceea ce privește deciziile financiare. Cercetările arată clar că aceste decizii nu sunt întotdeauna raționale, ci sunt influențate adesea de emoții, de situațiile în care ne aflăm și de felul în care suntem obișnuiți să gândim.

Daniel Kahneman, în cartea *„Gândire rapidă, gândire lentă"*, explică cum oamenii iau decizii folosind două sisteme de gândire. Primul este sistemul rapid, bazat pe intuiție și emoții, acționând automat cu efort redus sau nul.

Autorul subliniază că ***„gândirea rapidă este automată și influențată de emoții"*** (Kahneman D., 2011, p. 20) ceea ce se întâlnește și în realitate, sistemul dat domină tinerii de obicei să aleagă ceea ce este mai ușor, fără a depune multă străduință, ce duce ulterior la alegeri impulsive, cum ar fi cheltuieli neplanificate sau investiții riscante. Al doilea sistem este mai lent, bazat pe raționament și analize logice pentru a lua decizii în mod conștient.

Autorul ne demonstrează că biasurile cognitive sunt parte din modul în care gândim și influențează direct alegerile financiare ale tinerilor. Pentru a lua decizii mai bune, e nevoie de conștientizare și de un efort de a trece de la gândirea rapidă la cea lentă, mai analitică.

Această idee este susținută și de către Rolf Dobelli în *„Arta de a gândi limpede"* (2013), în care autorul ne arată că greșelile de gândire pe care le comitem sunt dese și nu se datorează doar unor simple coincidențe. Dobelli afirmă că ***„comitem sistematic greșeli de gândire"*** (Dobelli, 2013, p. 15). Un exemplu concludent în acest sens este efectul turmei, care presupune că în fața unei decizii, oamenii sunt predispuși să imite ceea ce fac ceilalți, chiar dacă nu există o analiză logică în aceste decizii (Dobelli, 2013, p. 20). Creierul nostru a fost optimizat pentru o viață de vânător- culegător, cu toate că astăzi trăim într-o lume complet diferită. Prin urmare, comitem în mod repetat greșeli de gândire cu urmări catastrofale.

În vederea acestei perspective, *Nudge* subliniază importanța cu care opțiunile sunt prezentate opțiunile în procesul decizional. Autorii arată că ***„o arhitectură bună a alegerii face ca luarea deciziilor să fie mai ușoară"*** (Thaler R. & Sunstein C., 2008, p. 230). Astfel, oamenii își fac alegerile mai rapid și mai potrivite atunci când opțiunile sunt clare și bine structurate.

Pe lângă aceasta, cartea scoate în evidență un contrast semnificativ între percepție și comportament. În timp ce ***„68 la sută au declarat că rata lor de economisire este prea mică"*** (Thaler R. & Sunstein C., 2008, p. 232), această conștientizare nu se transformă automat în acțiune.

Prin aceasta, autorul arată că deciziile pot fi influențate discret, printr-o organizare atentă a opțiunilor, ceea ce explică de ce mediul are un rol important în alegerile financiare ale tinerilor.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

Pentru a înțelege cum biasurile cognitive pot influența deciziile financiare ale tinerilor, cercetarea noastră a avut două componente: una teoretică și una practică. În prima fază, am realizat o analiză a literaturii de specialitate, identificând principalele teorii legate de alegerile economice.

Această parte ne-a oferit baza necesară pentru a construi instrumentul de cercetare destinat studiului de teren. Partea practică a constat într-un chestionar aplicat unui grup de **145 de studenți**, cu vârste între **18 și 25 de ani**, selectați pe baza disponibilității lor de a participa. Acesta a urmărit modul în care tinerii iau decizii financiare, nivelul lor de educație financiară și predispoziția la biasuri precum supraconfidența, ancorarea sau influența majorității

Rezultatele obţinute în baza chestionarului

Rezultatele cercetării arată că deciziile financiare ale tinerilor sunt influențate de factori psihologici, emoționali și sociali, confirmând teoriile finanțelor comportamentale. Pentru claritate, rezultatele sunt prezentate în schemele de mai jos, evidențiind distribuția răspunsurilor și legătura cu principalele biasuri cognitive identificate în literatura de specialitate.

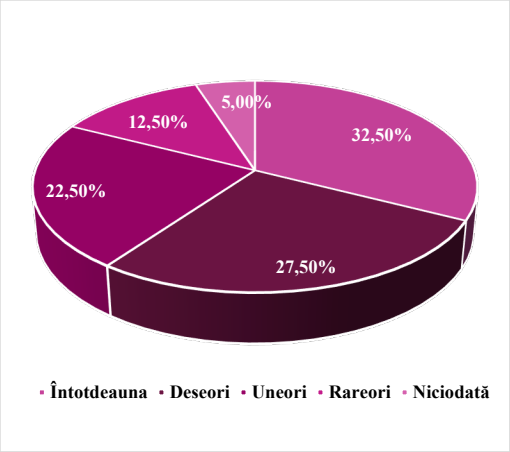

Figura 1. Percepția tinerilor asupra competenței financiare
Sursa: Elaborat de autor.

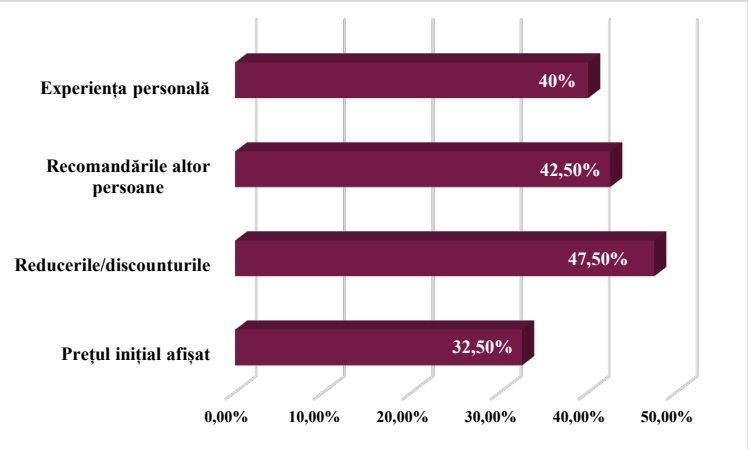

Figura 2. Factorii principali care influențează deciziile de cumpărare ale tinerilor
Sursa: Elaborat în baza chestionarului.

Rezultatele demonstrează că tinerii iau decizii financiare moderate, însă deciziile lor sunt puternic influențate de factori externi precum reducerile, experiența personală și opiniile altor persoane. Această situație evidențiază sensibilitatea biasurilor cognitive, subliniind necesitatea dezvoltării unei educații financiare ample și a gândirii critice mai raționale.

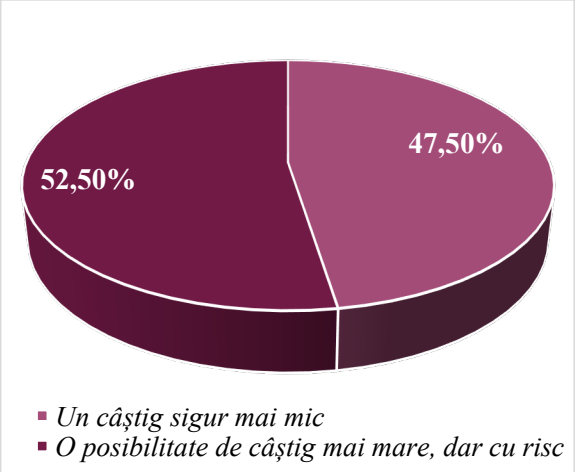

Figura 3. Atitudinea față de risc în luarea deciziilor financiare
Sursa: Elaborat de autor.

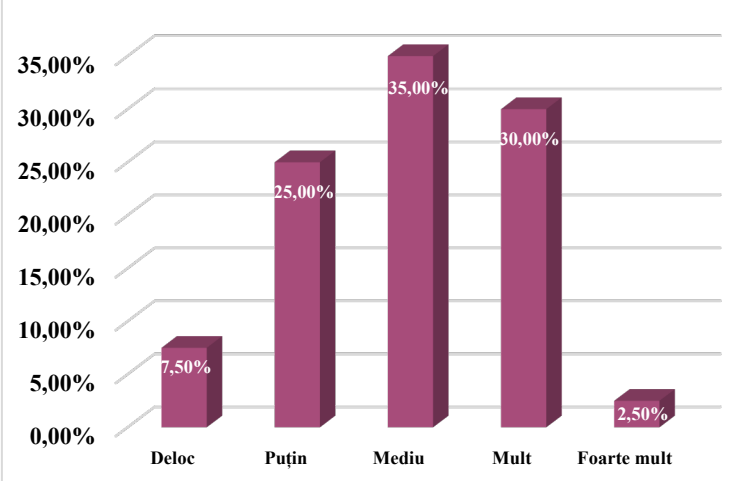

Figura 4. Influența altor persoane asupra deciziilor financiare ale tinerilor respondenți
Sursa: Elaborat de autor.

Putem observa o mică tendință a tinerilor de a opta pentru un câștig mai mare chiar dacă implică risc, ceea ce denotă o deschidere moderată spre asumarea riscurilor. În același timp, impactul deciziilor altor persoane este prezent la un nivel mediu, demonstrând că alegerile financiare sunt formate atât pe baza propriilor convingeri, cât și sub impactul mediului social.

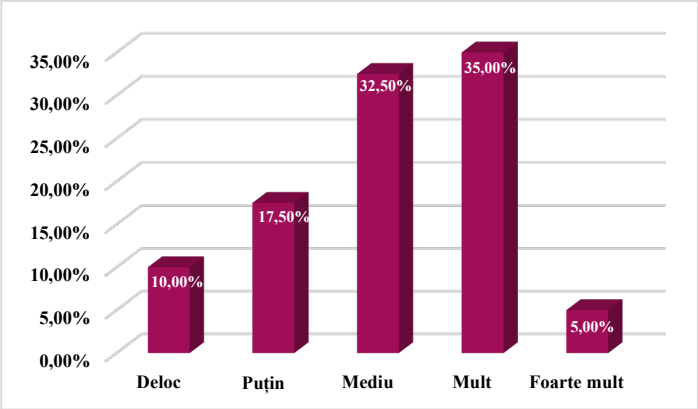

Figura 5. Influența emoțiilor în deciziile financiare
Sursa: Elaborat de autor.

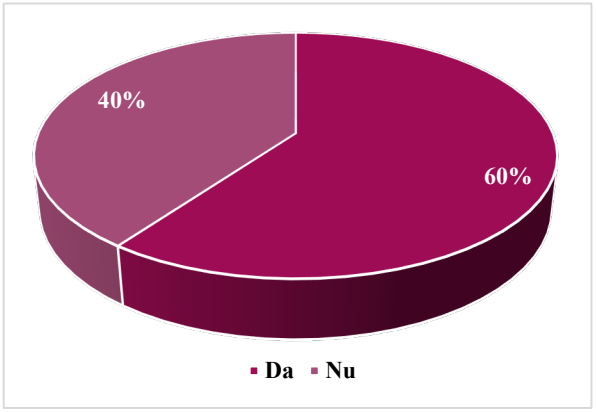

Figura 6. Decizii financiare regretate
Sursa: Elaborat de autor.

Rezultatele indică că emoțiile influențează destul de mult deciziile financiare ale tinerilor, ceea ce este normal în situații de incertitudine sau presiune. În același timp, faptul că mulți au trecut prin decizii pe care le-au regretat arată că aceste alegeri nu sunt mereu bine gândite , evidențiind nevoia de mai multă atenție și echilibru între emoție și rațiune.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Cercetarea efectuată accentuează ideea că deciziile financiare ale tinerilor sunt supuse nu doar gândirii raționale, ci și biasurilor cognitive și emoțiilor. Chiar dacă există un anumit grad de percepere, alegerile sunt adesea influențate de intuiție, dorințe sau experiența celor din jur, ceea ce poate duce la rezultate mai puțin avantajoase.

În contextul dat, devine important ca tinerii să-și dezvolte gândirea critică și să ia decizii bine analizate, bazate pe gândire și reflecție. Așa cum afirmă **Livia Butac**, *„Când devii observatorul minții tale, devii și stăpânul finanțelor tale."* (Butac, 2025, p. 21), înțelegerea propriilor moduri de gândire reprezintă primul pas spre decizii financiare mai bine cântărite.

În același sens, **Morgan Housel**, în lucrarea **„Psihologia banilor"**, reflectă importanța comportamentului în relația cu resursele financiare: *„Succesul financiar nu este o știință exactă. Este o abilitate, unde felul în care te comporți contează mai mult decât ceea ce știi. A avea control asupra banilor înseamnă a avea control asupra vieții tale."* (House, 2020, p. 16). Această viziune pune în evidență faptul că succesul financiar nu depinde doar de cunoștințe, ci mai ales de modul în care acestea sunt aplicate în practică.

În final, tinerii sunt încurajați să își gestioneze finanțele într-un mod conștient și responsabil, să reducă hotărârile în grabă și să își modeleze propriul comportament financiar, bazat pe disciplină, autocontrol și înțelegerea propriilor limite.

REFERINȚE:

1. Briers, S. (2015). *Terapia cognitiv-comportamentală*. Editura Trei.
2. Butac, L. (2025, octombrie 21). *Psihologia banilor și influența biasurilor cognitive asupra deciziilor financiare*. Republica.ro.
3. Dobelli, R. (2013). *Arta de a gândi limpede*. Editura Publica.
4. Housel, M. (2022). *Psihologia banilor*. Editura Publica.
5. Kahneman, D. (2011). *Gândire rapidă, gândire lentă*. Editura Publica.
6. Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2008). *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness*. Yale University Press.

Coordonator științific: BARBĂNEAGRĂ Oxana, dr., conf. univ.,
ORCID: **0009-0008-2567-0170**
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
E-mail: oxana.barbaneagra@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.60
CZU: 336.717:[004.78+004.8]

MONETIZATION MODELS IN THE DIGITAL PLATFORM ECONOMY

MODELE DE MONETIZARE ÎN ECONOMIA PLATFORMELOR DIGITALE

SAINSUS Lavinia, studentă, specialitatea Economie și Comunicare în Afaceri
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România, str. Universității nr. 13
Telefon: +3736118251
E-mail: lavinia.sainsus.z8kx@ase.md

Abstract: *The digital platform economy has undergone a significant transformation, becoming a fundamental driver of value creation in the global economy during 2024–2026. This study investigates the evolution and effectiveness of contemporary monetization models, with particular emphasis on the transition toward hybrid revenue structures. The research employs a mixed-methods approach, integrating a critical review of academic literature with quantitative analysis of recent financial data and industry reports. The paper examines core monetization mechanisms, including transaction-based models, subscription systems, advertising-driven revenues, and emerging forms of data monetization enabled by artificial intelligence. The findings indicate that platforms adopting multi-layered monetization strategies demonstrate superior adaptability and long-term sustainability, primarily through the exploitation of network effects and advanced data analytics. Additionally, the study highlights the increasing influence of regulatory frameworks and generative AI on strategic pricing and revenue optimization. The research contributes to the understanding of platform-based business models by emphasizing the necessity of balancing value creation with efficient value capture in complex digital ecosystems.*
Key words: *Digital platforms, monetization, network effects, AI, creator economy, revenue models*
JEL CLASSIFICATION: L86, M13, D21, O33, L13

INTRODUCERE

Economia platformelor digitale a evoluat dintr-o inovație tehnologică într-o infrastructură esențială a economiei moderne, transformând profund modul de creare, distribuire și monetizare a valorii în perioada 2024–2026. Platformele funcționează ca piețe multi-laterale complexe, în care succesul depinde de echilibrul dintre atragerea utilizatorilor și captarea valorii economice, pe fondul creșterii accelerate a cheltuielilor digitale globale.

Lucrarea își propune clasificarea modelelor de monetizare, analiza datelor financiare ale principalelor platforme, precum și evaluarea impactului tehnologiilor emergente și al reglementărilor asupra performanței economice. Ipoteza centrală susține că modelele hibride, susținute de analiza datelor, asigură sustenabilitatea platformelor într-un mediu competitiv și reglementat. Contribuția cercetării constă în sistematizarea acestor modele și evidențierea rolului inteligenței artificiale în optimizarea mecanismelor de captare a valorii.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate. Fundamentele economiei platformelor au fost dezvoltate de economiști precum Jean Tirole, laureat al Premiului Nobel, care a analizat piețele cu două fețe și rolul subvențiilor încrucișate în echilibrarea acestora. Lucrarea „Platform Revolution” (Parker, Van Alstyne & Choudary, 2016) oferă un cadru conceptual și aplicativ pentru înțelegerea modului în care platformele digitale reconfigurează lanțurile valorice și reduc rolul intermediarilor tradiționali. În literatura recentă, accentul s-a deplasat către „economia creatorilor”, evidențiind necesitatea partajării veniturilor între platforme și utilizatorii-cheie pentru menținerea efectelor de rețea. Totodată, conceptul de „capitalism al supravegherii” subliniază riscurile asociate monetizării intensive a datelor comportamentale (Zuboff, 2019). Studii recente indică faptul că economiile bazate pe platforme contribuie semnificativ la crearea de valoare în

economiile dezvoltate, având o pondere în creștere în sectorul serviciilor (Statista, 2026; Grand View Research, 2025). În acest context, platformele digitale sunt considerate un factor determinant al dinamicii economice contemporane, contribuind substanțial la creșterea valorii adăugate brute.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate. Cercetarea utilizează o abordare metodologică mixtă, integrând analiza cantitativă cu cea calitativă. Componenta cantitativă se bazează pe date secundare extrase din rapoarte de industrie și baze de date recunoscute internațional (Statista, eMarketer, Deloitte Insights), acoperind perioada 2024–2026. Pentru analiza datelor au fost aplicate metode statistice descriptive (serii dinamice, comparații relative) și tehnici de analiză comparativă, în vederea identificării tendințelor de diversificare a veniturilor în cadrul principalelor platforme digitale. Componenta calitativă a constat în analiza documentară a literaturii de specialitate și a rapoartelor financiare anuale ale companiilor Meta, Amazon și Spotify pentru anii 2024 și 2025, fiind realizată o evaluare critică a modelelor de monetizare și a strategiilor adoptate. Pentru evidențierea relațiilor dintre variabilele analizate, au fost utilizate reprezentări grafice și sintetice, care ilustrează corelația dintre diversificarea modelelor de monetizare și evoluția marjelor de profit, facilitând interpretarea comparativă a rezultatelor.

Rezultatele obținute. Analiza evoluției principalilor indicatori ai economiei platformelor digitale evidențiază o tendință de creștere accelerată în perioada 2024–2027. În mod particular, anul 2025 marchează o etapă de consolidare a modelelor bazate pe publicitate digitală, în contextul în care veniturile companiei Meta au depășit 196 miliarde de dolari, în pofida intensificării reglementărilor privind protecția datelor.

Tabelul 1. Evoluția veniturilor în Economia Platformelor (2024-2027)

An	Ec. Creatorilor (Mld $)	eCommerce (Mld $)	Global IT Spend (Tril. $)
2024	210	11.2	5.0
2025	250	12.8	5.5
2026	310	13.9	6.1
2027	500	15.5	6.8

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Statista și eMarketer (2026)

Pentru a ilustra aceste tendințe, tabelul 1 prezintă dinamica comparativă a economiei creatorilor, a platformelor de eCommerce și a cheltuielilor globale IT, evidențiind interdependențele dintre aceste componente și rolul lor în configurarea ecosistemului digital contemporan. Dincolo de dinamica ascendentă a indicatorilor analizați, rezultatele sugerează o reconfigurare a arhitecturii modelelor de monetizare în cadrul platformelor digitale. Această evoluție este caracterizată prin tranziția de la modele unidimensionale către structuri hibride, în care combinarea diferitelor surse de venit devine esențială pentru sustenabilitate și avantaj competitiv.

Modelele de monetizare ale platformelor digitale pot fi clasificate în funcție de mecanismul principal de generare a veniturilor, fiecare având un rol distinct în structura economică a ecosistemului digital. În practică, aceste modele nu funcționează izolat, ci sunt integrate în arhitecturi complexe, în care ponderea fiecărui mecanism variază în funcție de specificul platformei și de poziționarea strategică a acesteia. Pentru a evidenția această distribuție, tabelul 2 prezintă structura estimată a principalelor modele de monetizare în anul 2025. Distribuția prezentată evidențiază predominanța modelului bazat pe publicitate digitală, care deține cea mai mare pondere în structura veniturilor platformelor.

Tabelul 2. Distribuția estimată a modelelor de monetizare în 2025

Model de Monetizare	Platforme Reprezentative	Pondere 2025	Reprezentare vizuală
Publicitate Digitală	Meta, Alphabet (Google)	**38%**	■■■■■■■■
Comisioane & Tranzacții	Amazon, Airbnb, Uber	**27%**	■■■■■■
Abonamente	Spotify, Netflix, Disney+	**22%**	■■■■■
Freemium & Licențiere Date/AI	Reddit, OpenAI API, X	**13%**	■■■
TOTAL		**100%**	

Sursa: Elaborat de autor pe baza Statista, eMarketer şi rapoartelor financiare anuale (2025-2026)

Cu toate acestea, ponderea semnificativă a modelelor tranzacțional, abonament și freemium confirmă tendința de diversificare și adoptare a strategiilor hibride. Această structură sugerează că succesul platformelor depinde de capacitatea de a combina eficient multiple surse de venit, în funcție de comportamentul utilizatorilor și dinamica pieței. În continuare, analiza modelelor de monetizare evidențiază mecanismele prin care platformele generează și optimizează veniturile, precum și provocările asociate.

Modelul tranzacțional rămâne cel mai transparent mod de monetizare. Platforme precum Amazon Marketplace, Airbnb și Uber rețin un procent din fiecare tranzacție. În 2025, Amazon a încasat peste 140 miliarde de dolari doar din serviciile oferite vânzătorilor terți (comisioane, logistică, publicitate internă). Provocarea majoră în 2026 este „dezintermedierea", unde vânzătorii încearcă să mute tranzacțiile în afara platformei pentru a evita comisioanele care pot ajunge și la 30% (cazul App Store).

Abonamentele oferă venituri recurente și previzibile. Spotify este exemplul clasic, raportând în 2025 o creștere de 10% a plăților către industria muzicală, atingând 11 miliarde de dolari. Totuși, piața a ajuns la un punct de saturație. Utilizatorii devin tot mai selectivi, ceea ce a dus la apariția „pachetelor hibride" – de exemplu, un abonament mai ieftin care include și reclame (model adoptat cu succes de Netflix și Disney).

Inteligența Artificială Generativă a deschis un nou flux de venituri: licențierea datelor. Platforme cu conținut generat de utilizatori (Reddit, etc) au semnat contracte de sute de milioane de dolari în 2024-2025 cu dezvoltatorii de LLM (OpenAI, Google) pentru accesul la datele lor pentru antrenament. De asemenea, AI permite efectului prețului dinamic la un nivel granular, unde prețul unui serviciu (ex. un curs pe Coursera sau o cursă Uber) este ajustat în milisecunde în funcție de probabilitatea de conversie a utilizatorului.

Publicitatea rămâne motorul principal pentru Meta și Alphabet. În 2025, Meta a raportat o marjă de profit de 35%, susținută de eficiența AI în livrarea reclamelor. O tendință nouă în 2026 este „Retail Media Networks", unde platforme de comerț (ex. Walmart, Amazon) își vând propriile date de cumpărare către branduri pentru reclame ultra-targetate, segment care crește cu 25% anual.

Tabelul 3. Analiză comparativă Amazon vs. Meta. Strategii de monetizare (2025-2026)

Criteriu	AMAZON	META
Model primar	Tranzacțional → Publicitate	Publicitate → Social Commerce
Venituri publicitate 2025	> $50 miliarde	> $196 miliarde
Marjă profit 2025	~25% (cloud + retail)	~35% (AI-optimized ads)
Motor de creştere	Retail Media + AWS Cloud	AI ads + Reels + WhatsApp
Direcție strategică 2026	Retail Media Networks	WhatsApp Commerce, Threads

Efect de rețea	Vendor lock-in logistică	Date comportamentale la scară
Risc principal	Dezintermediere vânzători	Reglementări DMA/GDPR

Sursa: Elaborat de autor pe baza rapoartelor financiare anuale (10-K) Amazon şi Meta (2025)

Studiul comparativ (tabelul 3) între Amazon și Meta relevă două filosofii de monetizare opuse care tind să conveargă. Amazon a pornit de la un model tranzacțional pur și a adăugat publicitatea ca un strat extrem de profitabil (veniturile din reclame ale Amazon au depășit 50 miliarde $ în 2025). Meta, pornind de la publicitate pură, încearcă să integreze tranzacțiile direct în Instagram și altele. Această convergență arată că modelul ideal este cel care capturează valoare atât din atenția utilizatorului, cât și din portofelul acestuia.

Compararea celor două platforme evidențiază convergența strategiilor de monetizare, în ciuda diferențelor inițiale de model de business. Ambele companii tind să integreze multiple surse de venit, ceea ce confirmă faptul că modelele hibride reprezintă o soluție optimă pentru maximizarea valorii captate și menținerea avantajului competitiv în economia digitală.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Analiza realizată evidențiază faptul că economia platformelor digitale este caracterizată de o creștere susținută și de o diversificare accentuată a mecanismelor de monetizare în perioada 2024–2026. Rezultatele confirmă tranziția de la modele unidimensionale către structuri hibride, în care combinarea publicității digitale, abonamentelor și tranzacțiilor devine esențială pentru sustenabilitatea platformelor. De asemenea, studiul subliniază rolul tot mai important al inteligenței artificiale în optimizarea strategiilor de monetizare și în valorificarea datelor. Analiza comparativă evidențiază convergența strategiilor platformelor majore către modele integrate de captare a valorii.

În baza concluziilor formulate și a tendințelor identificate în analiza empirică, se conturează o serie de direcții strategice menite să sprijine adaptarea și consolidarea platformelor digitale într-un mediu economic dinamic și competitiv. Astfel, pentru asigurarea sustenabilității și creșterii performanței economice, se recomandă: adoptarea modelelor de monetizare hibride pentru creșterea rezilienței economice; investiții în analiză de date și inteligență artificială pentru optimizarea veniturilor; adaptarea la reglementările digitale pentru reducerea riscurilor; dezvoltarea ecosistemelor bazate pe echilibru între crearea și captarea valorii.

REFERINȚE:

1. Bleier, A., et al. (2024). On the role of social media platforms in the creator economy. Journal of Interactive Marketing, 61, 1-20.
2. Deloitte. (2026). 2026 Global Hardware and Consumer Tech Industry Outlook. Deloitte Insights.
3. Evans, D. S., & Schmalensee, R. (2016). Matchmakers: The New Economics of Multisided Platforms. Harvard Business Review Press.
4. Gawer, A., & Cusumano, M. A. (2014). Industry platforms and ecosystem innovation. Journal of Product Innovation Management, 31(3), 417-433.
5. Grand View Research. (2025). Creator Economy Market Size, Share & Trends Analysis Report 2025-2033.
6. McHardy, J., et al. (2024). Platform business models and strategic price interaction. ScienceDirect - Transportation Research Part B.
7. Parker, G. G., Van Alstyne, M. W., & Choudary, S. P. (2016). Platform revolution: How networked markets are transforming the economy. W. W. Norton & Company.
8. Statista. (2026). Global Meta advertising revenue 2025. Statista Research Department.
9. Tirole, J. (2017). Economics for the Common Good. Princeton University Press.
10. Zuboff, S. (2019). The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power. PublicAffairs.

Coordonator științific: BARBĂNEAGRĂ Oxana, dr., conf.univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău
Telefon: + 373 69 0651 65
e-mail: oxana.barbaneagra@ase.md

SECTIUNEA X. PROBLEME ACTUALE DE MODERNIZARE A DREPTULUI NAȚIONAL PRIN PRISMA DREPTULUI UE

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.61
CZU: 340.134(478)+341.2:061.1EU

HARMONIZATION OF THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITH THE ACQUIS OF THE EUROPEAN UNION UNDER THE ASSOCIATION AGREEMENT: CHALLENGES AND PROSPECTS

PROCESUL DE ARMONIZARE A LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA CU ACQUIS-UL UNIUNII EUROPENE ÎN TEMEIUL ACORDULUI DE ASOCIERE: PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE

ROBU Dumitru, student, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: dumitru.robu.awtc@ase.md

Abstract: *This paper examines the harmonization of the legislation of the Republic of Moldova with the acquis of the European Union under the Association Agreement. The research highlights the legal significance of legislative approximation for the modernization of the national legal order and for the European integration process. Using the formal legal method, comparative analysis and document analysis, the paper argues that harmonization is not limited to the formal transposition of EU acts, but also requires institutional capacity, legislative coherence and effective implementation. The main challenges concern the complexity and dynamic character of the acquis, the gap between transposition and enforcement, and the need for better interinstitutional coordination. The study concludes that the prospects of harmonization remain favorable if the process is supported by a systematic approach, functional monitoring instruments and sustained administrative expertise.*
Key words: *legal harmonization, EU acquis, Association Agreement, Republic of Moldova, European integration, legislative approximation*
JEL CLASSIFICATION: K33, K20.

INTRODUCERE

Procesul de armonizare a legislației Republicii Moldova cu acquis-ul Uniunii Europene reprezintă una dintre direcțiile centrale ale modernizării dreptului național în contextul integrării europene. Actualitatea temei rezultă din faptul că apropierea normativă față de dreptul UE nu mai constituie doar o formulă politică generală, ci un ansamblu de obligații și mecanisme juridice asumate prin Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. În plan intern, această evoluție implică revizuirea actelor normative, consolidarea tehnicii legislative și adaptarea instituțiilor chemate să asigure aplicarea normelor armonizate

Acordul de Asociere, semnat la 27 iunie 2014, aplicat provizoriu de la 1 septembrie 2014 și intrat pe deplin în vigoare la 1 iulie 2016, rămâne baza juridică principală a asocierii politice și integrării economice dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Ulterior, obținerea statutului de țară candidată în iunie 2022 și deschiderea negocierilor de aderare în iunie 2024 au conferit armonizării legislative o funcție și mai pronunțată, aceea de instrument de pregătire sistemică a statului pentru integrarea în ordinea juridică.

Scopul cercetării constă în evidențierea faptului că odata cu aprofundarea parcursului european, armonizarea legislației nu mai reprezintă doar o obligație asumată în plan extern, ci și un instrument intern de creștere a calității reglementării, de sporire a predictibilității juridice și de modernizare a administrației publice.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiza surselor bibliografice relevă că armonizarea legislativă este tratată atât în documentele oficiale ale Uniunii Europene și ale autorităților naționale, cât și în literatura de

specialitate, ca un proces complex de apropiere treptată a normelor interne de exigențele acquis-ului UE. Sursele primare pentru această temă sunt Acordul de Asociere, raportele și documentele de evaluare ale Comisiei Europene, Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, precum și cadrul normativ și metodologic național privind armonizarea legislației. În plan doctrinar, literatura recentă din Republica Moldova abordează armonizarea mai ales din perspectivă sectorială, evidențiind că dificultățile reale apar la intersecția dintre transpunere, coordonare instituțională și aplicarea efectivă a normelor, inclusiv în domenii precum fiscalitatea sau achizițiile publice (Cobzari & Noroc, 2023).

În realizarea studiului au fost utilizate metode de cercetare, precum cea juridico-formală, metoda comparativă, metoda sistemică și analiza documentară. Metoda juridico-formală a permis examinarea cadrului normativ relevant pentru armonizarea legislației Republicii Moldova cu dreptul Uniunii Europene. Metoda comparativă a fost folosită pentru a surprinde raportul dintre normele interne și exigențele dreptului UE, iar metoda sistemică a contribuit la înțelegerea legăturii dintre obligațiile asumate prin Acordul de Asociere, instrumentele interne de coordonare și rezultatele obținute în sectoarele armonizate. Analiza documentară a valorificat surse oficiale recente și surse doctrinare relevante pentru formularea unor concluzii prudente și necontroversate.

Primul rezultat al cercetării constă în constatarea faptului că Acordul de Asociere oferă cadrul juridic principal al armonizării, iar evoluțiile instituționale ulterioare au consolidat caracterul operațional al acestui proces. Potrivit cadrului normativ și metodologic național, armonizarea nu presupune doar identificarea unui act al UE și reproducerea sa formală în dreptul intern, ci evaluarea compatibilității proiectului normativ, întocmirea tabelelor de concordanță, emiterea declarațiilor de compatibilitate și verificarea respectării principiului armonizării dinamice. În consecință, apropierea de acquis apare ca un proces juridic și administrativ în același timp, care necesită continuitate, expertiză și monitorizare permanentă.

Asumarea obligațiilor de armonizare prin Acordul de Asociere
↓
Identificarea acquis-ului relevant și evaluarea compatibilității legislației naționale
↓
Elaborarea actelor de transpunere și a tabelelor de concordanță
↓
Implementarea instituțională și aplicarea practică a normelor armonizate
↓
Monitorizarea conformității și actualizarea continuă a cadrului normativ

Figura 1. Etapele procesului de armonizare a legislației Republicii Moldova cu acquis-ul UE
Sursa: elaborată de autor în baza Acordului de Asociere RM-UE şi a cadrului metodologic național privind armonizarea legislației

Figura 1 sugerează că vulnerabilitățile cele mai mari nu apar la nivelul formulării politice a obligațiilor, ci în etapele intermediare și finale: *corectă a actelor UE relevante, transpunerea tehnico-juridică exactă,implementarea instituțională*, *actualizarea ulterioară a normelor transpuse.*

Din această perspectivă, al doilea rezultat al cercetării privește tocmai provocările majore ale armonizării.

Prima provocare este complexitatea acquis-ului, care este vast, tehnic și supus unor modificări frecvente. **A doua provocare** ține de capacitatea instituțională: procesul presupune juriști

familiarizați cu dreptul UE, experți sectoriali, traducere juridică riguroasă și coordonare efectivă între autoritățile care să poată transforma obligațiile europene în norme interne clare și aplicabile.

A treia provocare constă în diferența dintre transpunere și implementare. Nu de puține ori, proiectele de acte normative ating un nivel acceptabil de compatibilitate formală, însă aplicarea lor rămâne limitată de lipsa procedurilor secundare, a infrastructurii administrative sau a instruirii profesionale adecvate. Raportul Comisiei Europene pentru 2024 arată, în esență, că avansul normativ trebuie însoțit de instituții funcționale, mecanisme de aplicare și o mai bună capacitate administrativă pentru ca reformele să producă efecte permanente (Comisia Europeană, 2024; Guvernul Republicii Moldova, n.d.).

Exemplele sectoriale confirmă că Republica Moldova a trecut, în ultimii ani, de la o logică predominant declarativă la una mai operațională a armonizării. În materia achizițiilor publice, Guvernul a aprobat în noiembrie 2025 un nou proiect de lege privind achizițiile publice, prezentat explicit ca fiind aliniat la cadrul UE. Documentul urmărește sporirea transparenței, eficientizarea procedurilor și continuarea digitalizării procesului de achiziții, de la planificare până la executarea contractului. Acest exemplu este relevant deoarece arată că armonizarea nu urmărește doar conformitatea formală, ci și modernizarea procedurilor administrative și o mai bună utilizare a banilor publici (Ministerul Finanțelor, 2025).

În domeniul energetic, exemplul este și mai sugestiv. În aprilie 2025, Parlamentul a aprobat noua redacție a Legii energiei electrice, menită să transpună *Pachetul IV* Energetic al Uniunii Europene, parte a inițiativei *„Clean Energy for All Europeans”*. Ulterior, în februarie 2026**,** Ministerul Energiei a anunțat inițierea procesului de verificare a transpunerii Pachetului de Integrare a Pieței de Energie Electrică, ceea ce arată că alinierea normativă a fost urmată de pași tehnici și instituționali spre integrarea pieței naționale în piața europeană de energie. Exemplul este important deoarece evidențiază diferența dintre simpla adoptare a legii și faza ulterioară, mai dificilă, a verificării coerenței și a funcționalității cadrului normativ creat (Ministerul Energiei, 2025; Ministerul Energiei, 2026).

Un alt exemplu concret îl oferă protecția consumatorilor în mediul digital. În 2024, Guvernul a aprobat cerințele privind contractele de furnizare de conținut digital și servicii digitale, iar ulterior Parlamentul a votat în lectură finală proiectul de lege aferent. Acest caz ilustrează foarte bine dimensiunea practică a armonizării, deoarece transpune standarde europene privind conformitatea conținutului digital, remediile oferite consumatorului și eliminarea unor bariere juridice din comerțul online transfrontalier. Mai important, acest exemplu arată că armonizarea nu este relevantă doar pentru autorități sau pentru mediul de afaceri, ci și pentru cetățeanul obișnuit, în măsura în care îi oferă mai multă protecție juridică și reguli mai clare în raporturile contractuale digitale. (Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, 2024a; Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, 2024b).

În fine, perspectiva procesului de armonizare devine mai clară prin raportare la Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029. Acest document acoperă cele 33 de capitole de aderare, stabilește responsabilități instituționale, termene și mecanisme de monitorizare și este conceput ca un instrument actualizabil anual, în funcție de recomandările Comisiei Europene și de evoluția negocierilor de aderare. Din acest motiv, el marchează trecerea de la o abordare punctuală a armonizării la una sistemică, în care alinierea normativă este corelată cu măsuri de implementare, dezvoltarea capacităților administrative și evaluarea periodică a progresului (Guvernul Republicii Moldova, 2025a; Guvernul Republicii Moldova, 2025b).

CONCLUZII

Armonizarea legislației Republicii Moldova cu acquis-ul Uniunii Europene trebuie înțeleasă ca un proces de modernizare juridică și instituțională, nu doar ca executare tehnică a unor obligații asumate prin Acordul de Asociere. Cercetarea a arătat că eficiența acestui proces depinde de mai mulți factori: claritatea obiectivelor de aliniere, capacitatea instituțională de transpunere și aplicare,

utilizarea riguroasă a instrumentelor de compatibilitate și monitorizarea continuă a normelor deja armonizate. Exemplele din achizițiile publice, energie și protecția consumatorilor în mediul digital confirmă că armonizarea devine cu adevărat relevantă atunci când produce efecte concrete asupra funcționării administrației și asupra calității protecției juridice oferite persoanelor. În plan practic, se impune consolidarea expertizei juridice specializate în dreptul UE, intensificarea cooperării dintre autoritățile publice și mediul academic, precum și evaluarea periodică a modului în care normele transpuse sunt aplicate în realitate. Numai în aceste condiții armonizarea poate contribui, în mod credibil și permanent, la apropierea Republicii Moldova de spațiul juridic european.

REFERINȚE:

1. Cobzari, L., & Noroc, D. (2023). *Provocări în procesul de armonizare a legislației fiscale din Republica Moldova cu cea a Uniunii Europene.* Economica, 4(126), 64-73. https://doi.org/10.53486/econ.2023.126.064.
2. Comisia Europeană. (2024). Moldova Report 2024. *Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52024SC0698.
3. Guvernul Republicii Moldova. (n.d.). *Cadrul normativ și metodologic al armonizării legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene.*https://gov.md/index.php/ro/cadrul-normativ-si-metodologic.
4. Guvernul Republicii Moldova. (2025a*). Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, aprobat de Guvern*. https://old.gov.md/ro/content/programul-national-de-aderare-republicii-moldova-la-uniunea-europeana-pentru-anii-2025-2029.
5. Guvernul Republicii Moldova. (2025b). *Guvernul a actualizat Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană (2025-2029)*. https://gov.md/index.php/ro/comunicate-de-presa/guvernul-actualizat-programul-national-de-aderare-republicii-moldova-la-uniunea.
6. Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării. (2024a). *Norme noi pentru protecția consumatorilor. Au fost aprobate cerințele contractelor de furnizare a conținutului digital și servicii digitale*. https://mded.gov.md/norme-noi-pentru-protectia-consumatorilor-au-fost-aprobate-cerintele-contractelor-de-furnizare-a-continutului-digital-si-servicii-digitale/.
7. Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării. (2024b). *Votat în lectură finală: Noile cerințe pentru contractele de furnizare a conținutului digital și servicii digitale*. https://mded.gov.md/votat-in-lectura-finala-noile-cerinte-pentru-contractele-de-furnizare-a-continutului-digital-si-servicii-digitale/.
8. Ministerul Energiei. (2025). *Parlamentul a aprobat Legea energiei electrice, Legea gazelor naturale precum și declararea construcției LEA Bălți–Suceava drept proiect de utilitate publică de interes național.* https://www.energie.gov.md/ro/node/45667.
9. Ministerul Energiei. (2026). *Ministerul Energiei a transmis Secretariatului Comunității Energetice scrisoarea de inițiere a Procesului de Verificare privind transpunerea Pachetului de Integrare a Pieței de Energie Electrică* https://energie.gov.md/ro/content/ministerul-energiei-transmis-secretariatului-comunitatii-energetice-scrisoarea-de-initiere.
10. Ministerul Finanțelor. (2025). *Guvernul sporește transparența achizițiilor publice și modernizează procedurile.* https://mf.gov.md/ro/content/guvernul-spore%C8%99te-transparen%C8%9Ba-achizi%C8%9Biilor-publice-%C8%99i-modernizeaz%C4%83-procedurile.

Coordonator științific: CODREANU Alina, asistent universitar, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37369479874
e-mail: codreanu.alina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.62
CZU: 336.71(478):061.1EU

ALIGNMENT WITH BASEL IV STANDARDS – A KEY PILLAR IN THE PROCESS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA'S ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

ALINIEREA LA STANDARDELE BASEL IV – UN PILON ESENȚIAL ÎN PROCESUL DE ADERARE A REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ

CARAUȘ David-Antonio, elev, specialitatea Finanțe și Bănci
Colegiul Național de Comerț al ASEM, Petru Rareș 18, Chișinău, Republica Moldova
e-mail autor: carausdavid01@gmail.com

Abstract: *Under the rigorous supervision of the National Bank of Moldova (NBM), banking regulations focus on institutional resilience, consumer protection, and mitigating systemic risks. The evolution from Basel I (credit risk focus) to Basel III (capital quality and liquidity) represents a shift toward risk-based, macroprudential, and qualitative supervision.*
Central to this framework is the Capital Adequacy Ratio, which acts as a "safety net." By weighting assets by risk (RWA), the ratio ensures banks hold sufficient own funds to remain solvent and protect depositors, while acting as a "prudential lever" to prevent over-indebtedness and uncontrolled credit expansion.
The transition toward Basel IV (the finalization of Basel III) is the definitive step for Moldova to achieve European equivalence. Basel IV introduces the Output Floor, limiting the use of internal models to "beautify" risk indicators. It mandates that internal RWA calculations must not fall below 72.5% of the standard model, ensuring transparency and global comparability. Key changes include revised credit and operational risk assessments, which improve accuracy but may pressure profitability (ROE).
Key words: *Banking system, Basel regulation, Supervision, Risk, Capital, Economic security, European integration.*
JEL CLASSIFICATION: F360

INTRODUCERE

Sectorul bancar reprezintă pilonul central al economiei Republicii Moldova, exercitând o funcție determinantă în intermedierea financiară și stabilitatea pieței. Cadrul normativ, armonizat cu standardele internaționale Basel, constituie fundamentul unui ecosistem transparent și sigur. În contextul financiar-bancar, Basel (sau Acordurile de la Basel) reprezintă un set de reglementări internaționale care stabilesc regulile de joc pentru bănci, cu scopul de a asigura stabilitatea sistemului financiar global. Numele provine de la orașul Basel din Elveția, unde se află sediul Comitetului de la Basel pentru Supraveghere Bancară (BCBS). Obiectivul dominant al acestor standarde este consolidarea încrederii publice și creșterea rezilienței sistemului bancar în fața crizelor financiare.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Sub supravegherea riguroasă a Băncii Naționale a Moldovei, reglementările bancare vizează consolidarea rezilienței instituționale, protejarea drepturilor consumatorilor și atenuarea riscurilor sistemice ce pot periclita echilibrul economic național.

Acordurile de la Basel sunt sinonime cu standarde prudențiale, reguli de capital bancar sau norme internaționale de supraveghere financiară.

Evoluția reglementărilor prudențiale este marcată de trecerea de la simplitatea Basel I (1988), care se axa exclusiv pe riscul de credit, la complexitatea Basel II (2004), ce a introdus cei trei piloni fundamentale: cerințele de capital, procesul de supraveghere și disciplina pieței. Criza financiară globală din 2008 a expus vulnerabilitățile acestora, conducând la Basel III (2010), care a pus accent pe calitatea capitalului și lichiditate (LCR și NSFR).

Cadrul de la Basel este implementat în Uniunea Europeană în principal prin Regulamentul privind cerințele de capital și Directiva privind cerințele de capital, prin care Autoritatea Bancară Europeană este împuternicită să implementeze elementele mai tehnice, de exemplu, legate de lichiditate, instrumente de fonduri proprii, modele interne și cerințe de raportare și dezvăluire a informației.

Trecerea cadrului normativ, de la Basel I la Basel III, au consemnat patru tipuri de tranziții: trecerea de la obiectivele de supraveghere microeconomice la cele macroeconomice, de la supravegherea bazată exclusiv pe conformitate la supravegherea bazată pe risc, de la evaluarea indicatorilor cantitativi la evaluarea inclusiv a indicatorilor calitativi și de la abordarea identică a tuturor instituțiilor bancare la abordări specifice de supraveghere în funcție de profilul de risc și importanța sistemică (Figura 1) .

BASEL I

MICRO → MACRO	***CONFORMITATE → RISC***	***CANTITATIV → CALITATIV***	***ABORDĂRI IDENTICE → ABORDĂRI DUPĂ PROFIL DE RISC***

BASEL III

Figura 1. Evoluția abordărilor de supraveghere de la Basel I la Basel III
Sursa: Dermenji]

Parcursul de la Basel I la Basel III a determinat creșterea cerințelor de capital minim, îmbunătățirea gestionării riscurilor și sporirea transparenței financiare în sistemul bancar moldovenesc. Cadrul Basel le impune băncilor să respecte indicatori de adecvare a capitalului la risc, cu accent pe activele ponderate în funcție de risc (RWA) ale unei bănci. Băncile trebuie să dețină un anumit volum de capital reglementat în raport cu RWA pentru a se asigura că aceasta poate absorbi o pierdere rezonabilă, din punct de vedere matematic, aceasta se exprimă astfel ()Consiliul European:

$$\textbf{Rata capitalului (Capital Ratio)} = \frac{\textbf{\textit{Capital Reglementat (Regulatory Capital)}}}{\textbf{\textit{Active ponderate la Risc (RWAs)}}}$$

Cu cât portofoliul băncii este mai riscant, cu atât activele ponderate la risc (RWA) sunt mai mari și, prin urmare, banca trebuie să dețină mai mult capital pentru a menține un raport sănătos. Importanța nivelul acestui indicator va permite:

- ✓ *Garantarea Solvabilității și Protecția Deponenților* Acest indicator funcționează ca o „plasă de siguranță”. Rolul său principal este de a confirma că banca deține suficiente fonduri proprii pentru a acoperi eventualele pierderi cauzate de credite neperformante. Astfel, chiar și în perioade de criză, depozitele clienților rămân în siguranță, deoarece banca nu depinde exclusiv de banii împrumutați pentru a-și onora obligațiile.
- ✓ *Mecanism de Control al Expansiunii (Pârghie Prudențială)* Rata capitalului impune o disciplină în creșterea portofoliului de credite. Deoarece activele sunt ponderate la risc, banca nu poate acorda împrumuturi nelimitate fără o bază solidă de capital. Orice extindere a activității de creditare (creșterea numitorului) obligă instituția fie să atragă capital nou, fie să își capitalizeze profitul, prevenind astfel supra îndatorarea băncii.

Aceste schimbări au avut un impact pozitiv asupra stabilității sectorului vizat, reducând riscurile de faliment și sporind încrederea publicului în instituțiile financiare. Implementarea Basel III a necesitat investiții semnificative din partea băncilor pentru modernizarea infrastructurii IT și optimizarea proceselor de gestionare a riscurilor. Astfel, băncile trebuie să mențină rezerve mai mari de capital de bază pentru a acoperi un areal mai larg de riscuri. Drept urmare s-au introdus noi reglementări de lichiditate, pe termen scurt și lung, pentru a asigura că băncile pot face față stresurilor financiare, au fost îmbunătățite regulile privind gestionarea riscurilor și raportarea acestora și s-au impus cerințe mai mari pe partea de raportări financiare și transparența acționariatului.

În perioada 2022-2023, mari instituții financiare din zona Euro, precum și bănci din grupurile prezente în Moldova (ex. OTP, Raiffeisen), au trebuit să își recalibreze expunerile pe creditele imobiliare. Un cetățean european obișnuit a beneficiat de acest lucru indirect: când prețurile imobiliare au fluctuat brusc din cauza inflației, băncile aliniate la Basel nu au intrat în colaps de lichiditate deoarece „perna de siguranță" impusă de noul standard era deja activă. În contrast, în criza din 2008, lipsa acestor praguri riguroase a dus la falimente bancare care au lăsat mii de oameni fără economii.

În Republica Moldova, analizele publicate de BNM confirmă faptul că stabilitatea actuală a sectorului se datorează în mare parte implementării timpurii a elementelor Basel III, însă tranziția către Basel IV este pasul final pentru recunoașterea echivalenței la nivel european. Basel IV, cunoscut oficial ca finalizarea reformelor Basel III, este definit ca fiind pachetul de măsuri care limitează utilizarea modelelor interne de către bănci pentru a "înfrumusețа" indicatorii de risc, or, acesta pune un accent masiv nu doar pe volumul capitalului, ci mai ales pe *acuratețea modului în care acesta este calculat.*

Principalele perspective și direcții de evoluție pe care le aduce acest nou cadru vizează:

Standardizarea modului de calcul (The Output Floor). Cea mai mare schimbare adusă de Basel IV este introducerea unui „prag minim de ieșire" (*output floor*).

Problema: Anterior, băncile mari își foloseau propriile modele interne pentru a estima riscul, ceea ce ducea adesea la ponderi de risc mult mai mici decât cele din modelele standard.

Perspectiva: Basel IV impune ca activele ponderate la risc (RWA) calculate prin modele interne să nu poată scădea sub 72,5% din valoarea care ar rezulta folosind modelul standard, mai conservator. Acest lucru elimină avantajele competitive artificiale și asigură o comparabilitate reală între bănci.

Revizuirea Riscului de Credit și a Riscului Operațional

Riscul de Credit: Se introduse o mai mare granularitate în abordarea standard. De exemplu, în cazul creditelor ipotecare, ponderarea riscului va depinde mult mai strict de raportul dintre valoarea împrumutului și valoarea garanției (LTV - Loan to Value).

Riscul Operațional: Basel IV elimină toate abordările bazate pe modele interne pentru riscul operațional (erori umane, fraude, atacuri cibernetice), înlocuindu-le cu o metodă standard unică, bazată pe veniturile băncii și pe istoricul pierderilor trecute.

Impactul asupra Profitabilității și Creditării Din perspectiva managementului bancar, Basel IV creează presiuni noi:

Nevoia de Capital Suplimentar: Multe instituții financiare vor fi nevoite să rețină mai mult profit sau să emită noi acțiuni pentru a atinge noile praguri de RWA, ceea ce poate scădea rentabilitatea capitalului propriu (ROE).

Sustenabilitatea Modelelor de Business: Băncile vor deveni mult mai selective în finanțarea sectoarelor cu risc ridicat sau a celor unde garanțiile nu sunt suficient de solide, pentru a evita „penalizările" de capital impuse de noile calcule standardizate.

Transparență și Disciplina Pieței Basel IV urmărește să restabilească încrederea investitorilor în indicatorii de solvabilitate raportați. Prin reducerea variabilității dintre bănci, piața poate evalua mult mai clar care instituție este cu adevărat solidă și care își „optimizează" cifrele prin artificii de modelare internă.

Pentru Republica Moldova, utilitatea acestei alinieri este una valoroasă întrucât implementarea acestui standard înseamnă că evenimente de tipul „Fraudelor Bancare" din trecut devin aproape imposibil de ascuns sub raportări de risc deficitare. Standardizarea proceselor impune o transparență atât de mare asupra activelor, încât operațiunile obscure de creditare ar fi detectate imediat de algoritmii de risc, ceea ce asigură faptul că fiecare leu împrumutat este acoperit de un capital real, vizibil și verificabil de către autoritățile europene.

În anul 2025, Banca Națională a continuat să promoveze reforme importante în domeniul reglementării bancare și al armonizării legislative, în linie cu standardele Uniunii Europene și cerințele Basel III, contribuind la modernizarea sistemului bancar și la avansarea procesului de integrare europeană, de altfel, un pilon strategic în contextul angajamentelor din Programului Național de Aderare 2025–2029.

Noul acord bancar nu numai că va aduce stabilitate sectorului bancar, ci va avea și repercusiuni importante pentru cetățeni, precum:

➢ *Stabilitatea financiară* Băncile bine capitalizate și bine reglementate asigură stabilitate financiară, reducând riscul de intrare în dificultate a băncilor, ceea ce poate avea consecințe devastatoare pentru deponenți și pentru economie în general

➢ *Protecția deponenților* În UE, Directiva privind schemele de garantare a depozitelor asigură protecția deponenților până la o anumită limită (100 000 EUR) în cazul în care banca lor intră în dificultate. Această protecție le oferă cetățenilor încredere să își păstreze banii în bănci.

➢ *Accesul la credite, economii și investiții* Atunci când funcționează bine, este mai probabil ca băncile să le ofere împrumuturi consumatorilor pentru credite ipotecare, credite personale, produse de economisire, iar întreprinderilor pentru investiții. Acest acces la credite sprijină creșterea economică și crearea de locuri de muncă.

➢ *Servicii de plăți* Un sistem bancar puternic asigură accesul cetățenilor la metode de plată eficiente și sigure, facilitând efectuarea tranzacțiilor zilnice.

➢ *Economii și investiții* Băncile oferă diverse produse de economisire și de investiții care le permit cetățenilor să își sporească bogăția în timp.

➢ *Creșterea economică și comerțul internațional* Atunci când băncile sunt stabile și eficiente, ele pot aloca capital întreprinderilor și proiectelor, ceea ce determină expansiunea economică la nivel regional și internațional, aducând beneficii cetățenilor prin creșterea oportunităților de angajare și prin creșterea nivelului de trai.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Dacă Basel III s-a ocupat de creșterea cantității de capital, Basel IV se ocupă de calitatea și rigoarea evaluării riscului. Pentru sectorul vizat, această tranziție înseamnă o trecere de la libertatea de modelare spre o rigoare matematică impusă, care să prevină surprizele neplăcute în fața unor șocuri economice sistemice.

Deși necesită investiții masive în sisteme IT și pregătirea personalului, Basel IV elimină incertitudinea și protejează depozitele populației. Se impune ca băncile comerciale din RM să înceapă exerciții de *stress-test* conform noilor parametri și să colaboreze strâns cu BNM pentru o implementare graduală dar fermă până în 2027-2028, conform calendarului UE. Alinierea la aceste reglementări este fundamentul pe care se va construi încrederea investitorilor europeni în piața din Moldova.

REFERINȚE:

1. Banca Națională a Moldovei. (n.d.). https://www.bnm.md/
2. Consiliul European. (n.d.). *Basel III*. https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/basel-iii/
3. Dermengi, D. (2023). Evoluția cadrului de supraveghere bancară în Republica Moldova. În *Culegerea de articole a conferinței științifice „Strategii și politici de management în economia contemporană"* (Ediția 8, pp. 180–184). Departamentul Editorial-Poligrafic al ASEM. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/281-290_2.pdf
4. Dermengi, D. (2026). *Identificarea criteriilor de eficiență a supravegherii în vederea menținerii viabilității sistemului bancar* [Teză de doctor]. Chișinău.
5. Gîrlea, M. (2016). *Rolul și funcțiile autorităților europene de supraveghere bancară*. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/110_115_Rolul%20si%20functiile%20autoritatilor%20europene%20de%20supraveghere%20bancara.pdf
6. Guzun, A. (2024). *Cadrul BASEL de guvernanță corporativă a băncilor*. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/133-139_23.pdf

Coordonator științific: ENACHI Olga, profesoară de discipline economice, grad didactic superior
Colegiul Național de Comerț al ASEM, Petru Rareș 18, Chișinău, Republica Moldova
Telefon: +37369377737
e-mail autor: enachi.olga@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.63
CZU: 343.82:342.7(478)+341.231.14

THE RIGHTS OF PRISONERS TO HUMANE CONDITIONS OF DETENTION ACCORDING TO EUROPEAN STANDARDS

DREPTURILE DEȚINUȚILOR LA CONDIȚII UMANE DE DETENȚIE CONFORM STANDARDELOR EUROPENE

OLĂRAȘU Neonela, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău,
str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 79065996
e-mail: olarasu.neonela@ase.md

Abstract: *In the context of modern society's aim to align with European standards, it is essential to examine prisoner's rights through the lens of European legislation. Deprivation of liberty and detention conditions must meet the standards imposed by international institutions. Furthermore, the law should protect the human components of life in order to reduce the vulnerability of this social category. The importance of this study lies in highlighting the necessity of improving legislation regarding detention. The main directives of this research will focus on: optimizing living standards in prison, ensuring accessibility to medical assistance, guaranteeing access to information within permitted limits and other. By identifying the factors that hinder significant progress in modernizing detention conditions, this study will serve as a resource through which the justice system can ensure fairness, even for those deprived of liberty, who remain a part of society.*
Key words: *detentions conditions, European standards, fundamental rights and freedoms, prisoner's rights, detention conditions, prevention of crime, morality and ethics.*
JEL CLASSIFICATION: K36, K38

INTRODUCERE

Dacă ar fi să luăm în considerare faptul că, în ultimul timp, prevederile legislației naționale tind a fi aliniate tot mai mult la prevederile acquis-ul european, acest lucru ar însemna necesitatea schimbărilor radicale și în privința cadrului juridic referitor la persoanele private de libertate. Totodată ar fi oportună și osemna o schimbare radicală în contextul drepturilor deținuților, garantate prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului, pe baza art. 3, în ceea ce privește interzicerea tratamentelor degradante și inumane sau pedepse, și deseori și în conformitate cu standardele instituite de Comitetul pentru Prevenirea Torturii, normele acestora impunând asigurarea executării pedepselor în niște condiții umane, facilitând reintegrarea socială și prevenind tratamentele crude.

Totuși, realitatea arată că, la etapa actuală, Republica Moldova a fost deja condamnată din cauza deficiențelor și lipsurilor din cadrul sistemului penitenciar și anume pentru condiții de supraaglomerare, igienă precară, tratamente degradante, ceea ce a provocat impunerea sancțiunilor pecuniare din partea statului, reducând din încrederea în sistemul de justiție. Iată de ce această cercetare are o importanță semnificativă în vederea alinierii legislației specifice din acest domeniu la standardele europene, pentru a evita răspândirea unor asemenea cazuri. Obiectivele acestei cercetări pun în evidență ideea că, odată identificate deficiențele, acestea vor contribui la ameliorarea situației actuale, ceea ce nu doar va preveni încălcările, ci vor pune bazele unei reintegrări sociale mai eficace, acest lucru contribuind la formarea unei societăți durabile. Studiul dat tinde să analizeze situațiile anterioare, în vederea constituirii unui cadru juridic de protecție pentru persoanele condamnate, lucru ce va facilita propunerea unor recomandări ce vor preveni pe viitor impunerea sancțiunilor Republicii Moldova.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Principalele mijloace de corijare, cum ar fi regimul, munca social-utilă, munca educativă, instruirea profesională și influența exercitată de societate, aceștia sunt factorii determinanți în procesul de elucidare a standardelor necesare condițiilor de detenție. De asemenea, în mod deosebit s-a observat evidențierea problemelor juridice, psiho-pedagocice și organizatorice care necesită o soluționare cât mai eficientă. Așadar, proiectarea problematicii drepturilor omului pe planul vieții internaționale nu a prezentat decât consecința firească a internaționalizării problemelor umanitare, reușind să confere stimei pentru om o dimensiune universală, să atragă atenția tuturor oamenilor politici asupra faptului că numai respectând drepturile omului ei pot conduce națiunile ale căror destine le reprezintă (Rusu, 2019).

Reglementările Penitenciarelor Europene, adoptate pentru prima dată în 1987 și modificate în 2006, sunt un set de recomandări emise de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (CoE). Ca atare, ele nu sunt obligatorii, dar au fost aprobate și susținute politic de către CoE, precum și în mai multe documente ale UE. Punctul de plecare al acestor reglementări este că nimeni nu trebuie să fie lipsit de libertate, aceasta fiind o măsură de ultima instanță și în conformitate cu o procedura prevăzută de lege; restricțiile impuse deținuților trebuie să fie limitate la cele strict necesare și proporționale, iar detenția trebuie să fie gestionată astfel încât să se faciliteze reintegrarea deținuților (Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1990).

În măsura în care art. 29 al Declarației Universale a Drepturilor Omului enunță că „în realizarea drepturilor și libertăților sale, fiecare om trebuie să fie supus doar acelor limitări care sunt determinate strict prin lege și exclusiv în scopul asigurării recunoașterii și respectării drepturilor și libertăților altor persoane, satisfacerii cerințelor morale, a normelor de comportare și a bunăstării generale într-o societate democratică", acest lucru influențează direct ideea că, deși limitați în drepturi, deținuții nu ar trebui să piardă accesul la libertățile lor fundamentale și necesităților de ordin biologic, doar din simplul fapt că sunt închiși. La noi în țară, indispensabilitatea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului sunt reflectate în Constituția Republicii Moldova, care, definitiv, se află în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului (Rusu, 2019). În context, este important să subliniem despre necesitatea studierii drepturilor omului ce "ar putea fi integrate mai eficient în sistemul educațional din Republica Moldova, contribuind la formarea unor cetățeni responsabili și conștienți de propriile drepturi și responsabilități" (Codreanu & Durlescu, 2025).

De altfel, la baza identificării drepturilor deținuților, stă capitolul XVI din Codul de Executare al Republicii Moldova (CE), intitulat „Statutul juridic al condamnatului", conținutul căruia se dezvoltă odată cu apariția și dezvoltarea noilor necesități sociale, dar și în special nivelul de criminalitate din țară. Astfel, față de normele precedente, se observă un progres în modernizarea legislației din acest domeniu, incluzându-se standardele din documentele și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, unde închisoarea nu se vede ca un punct final al individului, ci ca o oportunitate de reeducare și reintegrare socială a condamnatului.

Astfel, pe lângă multiplele probleme de ordin personal al deținuților, extrem de dificile, cum cele de izolare, renunțare la modul obișnuit de viață, îndepărtare temporară de familie și societate, limitarea exercitării anumitor drepturi, obligativitatea respectării unui program, probleme de sănătate, muncă și alte necesități – punerea în executare a pedepsei solicită un efort considerabil și din partea organelor abilitate ale statului pentru a asigura o observare, îndrumare și supraveghere pe întreaga perioadă a detenției (Rusu, p. 92).

Menționăm că este important să accentuăm și despre relevanța instituției minorului infractor, ce ar trebui să constituie una dintre prioritățile de bază ale politicii penale a oricărui stat. Așa încât, "prevenirea și combaterea eficientă a delincvenței juvenile este cu atât mai necesară în condițiile în care, conform datelor statistice, se observă o creștere îngrijorătoare a numărului delincvenților minori sub vârsta răspunderii penale, precum și a infracțiunilor de gravitate sporită, comise de delincvenții minori" (Codreanu & Jorovlea, 2024).

În cele din urmă, înțelegerea modului în care este caracterizată moralitatea, în diverse contexte, poate oferi perspective critice asupra cadrelor etice care guvernează normele societale, deschizând calea către abordări mai integrate și reflexive ale luării deciziilor etice într-o lume din ce în ce mai interconectată (Jorovlea & Codreanu, 2024).

Potrivit prevederilor art.168 alin. (1) CE al RM, condamnatul are drepturile, libertățile și obligațiile cetățenilor Republicii Moldova, cu excepțiile și restricțiile prevăzute de CE al RM și actele normative adoptate în conformitate cu acesta (art. 168 alin (2) CE al RM) (Rusu, 2019).

În conformitate cu prevederile art. 169 CE al RM, condamnatului i se garantează dreptul de a fi informat, dreptul la apărare, dreptul de a adresa petiții, dreptul la asistență juridică, dreptul la ocrotirea sănătății și la asistență medicală și dreptul la asigurare socială, inclusiv pensie.

Condițiile de detenție din penitenciarele Republicii Moldova au fost criticate și sancționate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, din cauza problemelor grave precum supraaglomerarea, umiditatea excesivă, infestările cu rozătoare și accesul limitat la asistență medicală. Aceste situații contravin standardelor europene și au fost evidențiate în cauze precum Ostrovar v. Moldova, Butuc v. Moldova și altele similare. Iată de ce o aliniere eficientă la standardele europene ar preveni apariția unor astfel de încălcări din partea conducerii penitenciarelor.

Aplicarea anumitor măsuri umane de corijare a condamnaților va folosi drept scop primordial pentru autoritățile competente în domeniu din Republica Moldova. Spre exemplu, ca înlocuitor pentru termenul de „regim” ar fi binevenit cel de „tratament”, scopul căruia va fi consolidarea caracterului moral cu condițiile de ispășire a pedepsei, în conformitate cu necesitățile individuale ale fiecărui condamnat, cerințele căruia să contribuie la formarea deprinderilor pozitive în rândul deținuților.

La fel, o influență resocializantă ar avea modificarea condițiilor de detenție pe parcursul executării pedepsei, în dependență de comportamentul deținutului. Un alt mijloc de corijare benefic ar fi implementarea muncii social-utile, dar cu capacitatea de remunerare, ca o motivație de a fi ușurată soarta condamntaului în condițiile privative de libertate. Acest lucru va trebui să însemne încadrarea condamnatului în câmpul muncii și creșterea nivelului cultural, dar și material în cazul persoanelor private de libertate. Drept mijloc de corijare poate servi și munca educativă, care se va baza pe metode psiho-pedagogice, în scopul reeducării și formării unui comportament civilizat, prin implementarea programelor de inițiere a deținuților în domenii actuale, informarea explicativă, programe privind organizarea educației fizice și a sportului, munca de profilaxie individuală și întemeierea grupurilor de profilaxie, precum și multe alte metode specifice sistemului european.

În cadrul analizei condițiilor de detenție și în ajutorul identificării acestora, în această cercetare au fost folosite metode precum cea comparativă, care a constituit baza în analiza deficiențelor sistemului penitenciar național, comparându-se în acest caz cerințele minime de detenție din Republica Moldova cu cele stabilite de către instituțiile specializate ale UE. În concordanță cu această metodă, vine și metoda documentară, cu ajutorul căreia au fost examinate actele normative europene, prin interpretare și extragerea aspectelor relevante acestui subiect. De asemenea a fost necesară și de o analiză a implementării normelor de detenție din ultima perioadă, sub aspectul necesității alinierii lor la standardele europene. În rezultatul cercetărilor efectuate, s-au constatat lacune înregistrate în sistemul penitenciar din Republica Moldova, precum tratamentul degradant, condiții sanitare minime, deficiențe în cadrul sistemului de ventilație, accesul limitat la asistență medicală a deținuților cu boli cronice și altele. Prin urmare, alinierea condițiilor de detenție la standardele europene, modernizarea infrastructurii penitenciare și remedierea deficiențelor existente ar contribui la îmbunătățirea situației actuale. Aceste măsuri ar reduce disconfortul din penitenciare și ar preveni pierderile semnificative suportate de stat în rezultatul condamnărilor la Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru condiții necorespunzătoare.

CONCLUZII

Odată ce vor fi adaptate condițiile de detenție de la noi din țară la standardele europene, acestea vor fi implementate ca măsuri de siguranță orientate spre reabilitare, nu spre pedepse sau spre

comportamente degradante. Pentru a evita sancțiunile CEDO și a menține în continuare respectarea drepturilor omului, Republica Moldova se va obliga la implementarea condițiilor de detenție prevăzute de cadrul legislativ european. În calitate de recomandări ar fi oportun de pus accent pe formarea continuă a personalului penitenciarelor, pentru a fi la curent cu toate actualitățile privitoare la acest domeniu, modernizarea infrastructurii, lucru evident de luat în seamă pentru a avea loc o schimbare radicală favorabilă, monitorizarea respectării condițiilor umane în interiorul penitenciarelor și nu în ultimul rând, menținerea legăturii cu instituțiile UE menite să iasă în întâmpinare eficientizării modernizării condițiilor pentru deținuți.

REFERINȚE:

1. Codreanu, A., & Jorovlea, E. (2024). *Considerations regarding the application and enforcement of penalties in cases involving juvenile offenders.* In: Journal European Science. [Online]. Disponibil la:
2. https://desymp.promonograph.org/index.php/sge/article/view/sge34-00-004, pag. 94.
3. Codul de executare al Republicii Moldova, Publicat la data de: 05-11-2010 în Monitorul Oficial Nr. 214-220 art. 704. Modificat prin LP187 din 10.07.25, MO379-380/18.07.25 art.491; în vigoare din 01.01.26.
4. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 (III) din 10.12.1948. în tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998), Vol. I, Chișinău.
5. Durlescu, V. & Codreanu, A., *Dreptul la educație în cadrul procesului de integrare europeană: exemple de bune practici.* https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/106-109_51.pdf, pag. 109.
6. Ghica, S. (2026). *Standarde europene în materie de pușcării. Cum ar trebui să fie condițiile de detenție în statele membre* [Online]. Disponibil la: https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/standarde-europene-in-materie-de-puscarii-cum-ar-1761921.html.
7. Jorovlea, E., & Codreanu, A. (2024). *Morality and nobility: ethical implications in modern society.* In: Conference proceedings. No. gec36-00 (2024): World scientific and technical trends '2024. [Online]. Disponibil la:
8. https://www.proconference.org/index.php/gec/article/view/gec36-00-032, pag. 162.
9. Rusu, O. (2019). *Resocializarea persoanelor supuse pedepsei cu închisoare prin prisma standardelor în domeniul drepturilor omului.* Chișinău, Cartea Militară, Tipogr."Print-Caro", 283 p., ISBN 978-9975-3362-1-5, pag. 17, pag. 81, pag. 83, pag. 92.

Coordonator științific: CODREANU Alina, asistent universitar, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37369479874
e-mail: codreanu.alina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.64
CZU: 343.63:004.8(478)

DIGITAL LAW AND DEEPFAKES: PROTECTION OF IMAGE AND IDENTITY

DREPTUL DIGITAL ȘI DEEPFAKE-URILE: PROTECȚIA IMAGINII ȘI IDENTITĂȚII

COZACENCO Domnica, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: domnica.cozacenco.ztvr@ase.md

Abstract: *The rapid development of digital technologies has led to the emergence of deepfakes, raising significant legal concerns regarding the protection of image and personal identity. This research addresses the growing risks posed by deepfake technologies, particularly in relation to privacy violations, reputational harm, and identity misuse in the digital environment. The purpose of the study is to analyze the existing legal framework governing digital rights and to evaluate its effectiveness in addressing challenges generated by deepfakes.The research is based on doctrinal legal analysis, comparative methods, and the examination of relevant case law and international regulations. Special attention is given to the balance between freedom of expression and the protection of individual rights. The study also considers the role of emerging regulations, such as data protection laws and digital services acts, in combating the misuse of synthetic media. The results highlight that current legal mechanisms are often insufficient to address the complexity and rapid evolution of deepfake technologies. There is a clear need for more specific regulations, improved detection tools, and enhanced cooperation between legal institutions and technology platforms. The paper concludes that strengthening legal safeguards and promoting digital literacy are essential for ensuring effective protection of image and identity in the digital age.*
Key words: *deepfakes, digital law, identity protection, privacy, image rights, artificial intelligence*
JEL CLASSIFICATION: K24, K38, O33.

INTRODUCERE

Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor digitale și a inteligenței artificiale au condus la apariția deepfake-urilor, capabile să genereze conținut fals extrem de realist. Acestea ridică probleme juridice importante privind protecția imaginii, identității și a vieții private, mai ales în contextul utilizării abuzive în mediul online. Importanța cercetării constă în analiza impactului deepfake-urilor asupra drepturilor fundamentale și evidențierea limitelor cadrului juridic actual, care nu este pe deplin adaptat acestor tehnologii. În calitate de obiective ale studiului, autorul își propune să analizeze reglementările existente în dreptul digital, identificarea riscurilor generate de deepfake-uri și evaluarea eficienței mecanismelor de protecție a imaginii și identității, precum și formularea unor propuneri de îmbunătățire.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiza surselor bibliografice relevă un interes tot mai crescut al doctrinei juridice și al cercetării interdisciplinare pentru problema deepfake-urilor și impactul acestora asupra drepturilor fundamentale. Studiile recente evidențiază riscurile asociate utilizării acestor tehnologii, în special în ceea ce privește încălcarea dreptului la viață privată, a dreptului la imagine și a identității digitale. Literatura de specialitate subliniază, de asemenea, insuficiența cadrului juridic actual, care nu oferă întotdeauna mecanisme eficiente de prevenire și de sancționare a abuzurilor generate de conținutul manipulat digital. Totodată, lucrările analizate pun accent pe necesitatea adaptării legislației la evoluțiile tehnologice rapide și pe rolul cooperării internaționale în acest domeniu.

În ceea ce privește metodele de cercetare, studiul se bazează pe analiza doctrinară a literaturii de specialitate, metoda comparativă și examinarea reglementărilor juridice relevante la nivel național

și internațional. De asemenea, a fost utilizată analiza practicii judiciare și a unor exemple concrete privind utilizarea deepfake-urilor, pentru a evidenția modul în care aceste situații sunt tratate din punct de vedere juridic. Abordarea interdisciplinară permite o înțelegere mai amplă a fenomenului, prin corelarea aspectelor juridice cu cele tehnologice.

Înainte de toate, menționăm că dreptul digital a devenit din ce în ce mai important în ultimii ani, mai ales odată cu apariția tehnologiilor care pot crea conținut fals, dar extrem de realist. Printre acestea, deepfake-urile ocupă un loc special, deoarece pot reproduce chipul, vocea și gesturile unei persoane într-un mod care, la prima vedere, pare complet autentic (Deepfake. Ghid pentru organizații, 2025). Această evoluție tehnologică ridică probleme serioase legate de protecția imaginii și identității unei persoane. În context, amintim că deepfake-ul este un tip de conținut digital (video, audio sau imagine), creat cu ajutorul inteligenței artificiale, în care chipul, vocea sau expresiile unei persoane sunt înlocuite sau imitate astfel încât să pară reale.

„Termenul „deepfake" a apărut la sfârșitul anilor 2010 pentru a descrie o nouă generație de media sintetică bazată pe învățarea automată profundă. Se referă la fotografii, conținuturi audio și video create sau modificate artificial, care imită persoane și evenimente reale" (Pisarenco, 2025). Deepfake poate fi definit ca "un produs sintetic, conceput și realizat cu ajutorul sistemelor inteligente ce conține valențe de deep *learning* (învățare profundă) și *conținut fake* (fals)" (Stati, Croitor, 2025).

Deepfake-urile sunt create cu ajutorul inteligenței artificiale, folosind algoritmi care analizează imagini, videoclipuri și înregistrări audio existente. Cu cât există mai multe materiale despre o persoană, cu atât rezultatul final va fi mai convingător (Deepfake. Ghid pentru organizații, 2025). Astfel, persoane publice, influenceri sau chiar oameni obișnuiți pot deveni victime ale unor videoclipuri sau înregistrări false, fără să aibă control asupra modului în care sunt reprezentați (Deepfake. Manipulat sau informat?, 2025). Iar una dintre cele mai mari probleme este faptul că imaginea unei persoane poate fi folosită fără consimțământ (Stati, Croitor, 2025).

În dreptul clasic, dreptul la imagine presupune că nimeni nu poate utiliza chipul sau identitatea altei persoane fără acordul acesteia. În mediul digital însă, acest principiu devine mai greu de aplicat, deoarece conținutul poate fi creat și distribuit foarte rapid, uneori anonim.

Deepfake-urile pot avea consecințe grave. De exemplu, ele pot fi folosite pentru a crea videoclipuri compromițătoare, pentru a răspândi informații false sau pentru a manipula opinia publică. În unele cazuri, acestea au fost utilizate în scopuri de hărțuire sau șantaj (Stati, Croitor, 2025).

Victimele pot suferi nu doar pierderi de imagine, ci și efecte emoționale puternice, cum ar fi anxietatea sau pierderea încrederii în sine (Pisarenco, 2025). Un alt aspect important ține de identitatea digitală. În prezent, identitatea unei persoane nu mai este doar una fizică, ci și una online, formată din conturi pe rețele de socializare, fotografii, videoclipuri și alte date personale.

Deepfake-urile pot afecta direct această identitate, creând o versiune falsă a unei persoane, care poate circula liber pe internet. Acest lucru poate duce la confuzie, dar și la pierderea controlului asupra propriei imagini. Din punct de vedere juridic, există mai multe instrumente care pot fi folosite pentru a proteja persoanele afectate. De exemplu, legea privind protecția datelor personale oferă anumite drepturi, cum ar fi dreptul la ștergerea datelor sau dreptul de a se opune prelucrării acestora. De asemenea, în unele cazuri, se poate apela la dreptul civil pentru a solicita despăgubiri pentru prejudiciul suferit.

Totuși, legislația nu este încă complet adaptată la viața cotidiană. În multe state, nu există reguli specifice pentru deepfake-uri, ci doar norme generale care sunt aplicate prin analogie (Deepfake. Manipulat sau informat?, 2025). Acest lucru creează uneori incertitudine, atât pentru victime, cât și pentru autorități.

Pentru a înțelege mai bine amploarea fenomenului, putem analiza cazul Băncii Naționale a României (BNR) care a avertizat publicul cu privire la o schemă de înșelăciune ce implică utilizarea tehnologiei Deepfake pentru a crea videoclipuri false cu guvernatorul BNR. În aceste videoclipuri, guvernatorul pare să promoveze o platformă de investiții, însă BNR a declarat că acestea sunt false. Scamul folosește AI pentru a modifica vocea și imaginea guvernatorului, cu scopul de a induce în

eroare publicul pentru a participa la investiții frauduloase, promițând câștiguri financiare rapide și ușoare (Financiarul, 2026, Libertatea, 2024).

Un alt exemplu relevant, la nivel internațional, conform informațiilor publicate de BBC News, este cel din Statele Unite ale Americii, în contextul alegerilor primare din New Hampshire. Un apel automat fals, care imita vocea președintelui Joe Biden, le-a cerut alegătorilor să nu participe la votul din cadrul primarelor și să „păstreze" votul pentru alegerile generale din noiembrie. Autoritățile au deschis o anchetă, suspectând utilizarea inteligenței artificiale pentru generarea vocii, iar procurorul general din New Hampshire a confirmat că mesajul pare a fi unul fals și creat artificial. Cazul a fost considerat o tentativă de influențare și perturbare a procesului electoral, afectând între 5.000 și 25.000 de alegători și evidențiind riscurile majore ale deepfake-urilor în context democratic. În urma investigațiilor, s-a stabilit că apelurile automate false din New Hampshire au fost organizate de consultantul politic Steven Kramer. Acesta a fost acuzat penal, iar cazul a ajuns în instanță, însă a fost achitat. Deși, din punct de vedere juridic, responsabilitatea sa nu a fost stabilită definitiv, implicarea lui în organizarea acestor apeluri este documentată public și rămâne asociată cu acest caz (Matza, BBC News, 2024).

Așadar, protecția imaginii și identității în acest context necesită atât măsuri juridice, cât și tehnice. Platformele online au început să implementeze sisteme de detectare a conținutului fals, însă acestea nu sunt perfecte. Unele deepfake-uri sunt atât de bine realizate încât pot trece neobservate.

Conform „Deepfake Statistics 2025: AI Fraud Data & Trends", realizat de Mohammed Khalil, fenomenul deepfake-urilor a cunoscut o creștere extrem de rapidă și îngrijorătoare în ultimii ani. Numărul fișierelor deepfake a crescut de la aproximativ 500.000 în 2023 la peste 8 milioane în 2025, ceea ce reflectă accesibilitatea tot mai mare a acestor tehnologii. În paralel, tentativele de fraudă bazate pe inteligență artificială au crescut cu aproximativ 3.000% în 2023, iar în America de Nord cu 1.740%. Clonarea vocii a devenit principalul vector de atac, fiind preferată datorită costurilor reduse, vitezei și nivelului ridicat de realism. În același timp, oamenii reușesc să detecteze doar aproximativ 24,5% dintre videoclipurile deepfake de înaltă calitate, ceea ce arată cât de ușor poate fi manipulat publicul. Toate aceste date confirmă o creștere anuală de aproximativ 900% a volumului de videoclipuri deepfake, ceea ce face ca protecția imaginii și a identității să devină o provocare tot mai dificilă (Khalil, 2025).

De asemenea, educația digitală joacă un rol important. Utilizatorii trebuie să învețe să fie mai atenți la conținutul pe care îl consumă și să verifice sursele informațiilor. De multe ori, răspândirea deepfake-urilor este posibilă tocmai pentru că oamenii nu pun la îndoială autenticitatea materialelor.

Așadar, suntem de aceeași opinie ca și cea a cercetătorilor din domeniu, care accentuează conceptul de necesitate de "îmbunătățire a alfabetizării digitale, ce rămâne un domeniu important: programele educaționale ar trebui să explice cum se verifică autenticitatea videoclipurilor, ce semne indică falsificarea și ce trebuie făcut dacă se suspectează comiterea unei fraude" (Pisarenco, 2025).

Un alt aspect care merită menționat este responsabilitatea platformelor. Rețelele sociale și site-urile de distribuire a conținutului au un rol esențial în limitarea răspândirii deepfake-urilor (Circa, 2013). Ele pot elimina conținutul raportat, pot bloca conturile care încalcă regulile și pot colabora cu autoritățile. Totuși, există și critici legate de faptul că aceste măsuri sunt uneori lente sau insuficiente.

În același timp, apar și soluții tehnologice pentru protecția identității, cum ar fi semnăturile digitale pentru conținut video sau sisteme care pot verifica autenticitatea unui material. Acestea pot ajuta la diferențierea dintre conținutul real și cel fals, însă implementarea lor la scară largă este încă în curs (Deepfake. Manipulat sau informat?, 2025).

CONCLUZII

În concluzie, dezvoltarea deepfake-urilor arată cât de rapid evoluează tehnologia și cât de greu este să ținem pasul cu aceste schimbări. Protecția imaginii și a identității nu mai este doar o problemă clasică de drept, ci devine o provocare complexă, aflată la intersecția dintre tehnologie, etică și

legislație. Chiar dacă există deja instrumente juridice care pot fi folosite pentru apărarea persoanelor afectate, ele nu sunt întotdeauna suficiente sau ușor de aplicat în mediul online.

Pentru viitor, este nevoie de reguli mai clare și adaptate realităților digitale, dar și de o implicare mai activă a platformelor și a utilizatorilor. Fără o reacție comună, riscul ca deepfake-urile să fie folosite în mod abuziv va rămâne ridicat. În același timp, fiecare persoană trebuie să fie mai atentă la modul în care consumă și distribuie informația, deoarece protecția identității nu depinde doar de lege, ci și de responsabilitatea fiecăruia în mediul digital.

REFERINȚE:

1. Circa, A. (2013). *Protecția drepturilor intelectuale. Actualități și Perspective.* București: Universul Juridic.
2. Pisarenco, C. (2025). *Videoclipurile deepfake din domeniul sănătății, subiect de analiză criminalistică.* [Online]. Disponibil la: p_85-100.pdf.
3. Deepfake. *Ghid pentru organizații.* (2025). Directoratul Național de Securitate Cibernetică. [Online]. Disponibil la: DNSC Ghid Deepfake Organizații v2024.09.13 FINAL.
4. Deepfake. *Manipulat sau informat?* (2025). Directoratul Național de Securitate Cibernetică. [Online]. Disponibil la: DNSC Ghid Deepfake.
5. Imaginea site-ului Financiarul. [Online]. Disponibil la: Avertisment BNR. Imaginea lui Mugur Isărescu, folosită într-o fraudă deepfake - Financiarul.
6. Inteligența artificială și deepfake-uri: UE pregătește legea „AI Act". (2025). Chișinău. [Online]. Disponibil la: Inteligență artificială și deepfake-uri: UE pregătește legea „AI Act" | Bizlaw.
7. Khalil, M. (2025). Deepfake statistics 2025: AI fraud data & trends. [Online]. Disponibil la: Deepfake Statistics 2025: AI Fraud Data & Trends.
8. Matza M.(2024). Apelul automat fals al lui Biden le spune alegătorilor să sară peste alegerile primare din New Hampshire. [Online]. Disponibil la: Fake Biden robocall tells voters to skip New Hampshire primary election.
9. Stati, V., & Croitor, C. (2025). *Deepfake-ul cu conținut sexual în Republica Moldova: Provocări sociale și soluții juridice.* Universitatea de Stat din Moldova. [Online]. Disponibil la: 18_Stati_Croitor.pdf.

Coordonator științific: CODREANU Alina, asistent universitar, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37369479874
e-mail: codreanu.alina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.65
CZU: 004.78:347.95(478)

DIGITALIZATION OF JUSTICE AS A MEANS OF ALIGNING NATIONAL LAW WITH EUROPEAN STANDARDS

DIGITALIZAREA JUSTIȚIEI CA FACTOR DE ALINIERE A DREPTULUI NAȚIONAL LA STANDARDELE EUROPENE

GOREACII Silvia, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: goreacii.silvia@ase.md

Abstract: *Digitalization of justice represents a fundamental pillar in the context of harmonizing national law with European standards, providing an appropriate framework for the modernization and efficiency of legal systems. This study analyzes in detail the impact and challenges of digitalization in the justice system of the Republic of Moldova, aiming to evaluate the extent to which these processes facilitate European legal convergence. Through a rigorous methodological approach, including comparative analysis and evaluation of national and European strategies, the research emphasizes the importance of adopting digital technologies to improve access to justice and increase institutional transparency.*
Key words: *digital transformation of justice, accessibility to justice, electronic filing, information management system, PIGD, judicial services, artificial intelligence*
JEL CLASSIFICATION: K00, K400

INTRODUCERE

În era digitalizării, transformarea sistemelor juridice naționale devine nu doar inevitabilă, ci și esențială pentru garantarea unei justiții rapide, transparente și accesibile. Digitalizarea justiției, definită prin integrarea tehnologiilor informației și comunicațiilor în procesele juridice, este crucială pentru realizarea unei alinieri eficiente la standardele impuse de Uniunea Europeană. Această cercetare își propune să analizeze strategiile de digitalizare adoptate de Republica Moldova în contextul Directivei Europene privind justiția digitală și să evalueze impactul acestora asupra sistemului juridic național.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Digitalizarea domeniului justiției constituie un fenomen recunoscut la nivel global, inclusiv în Uniunea Europeană și în Republica Moldova. Realitățile impuse de pandemie au subliniat importanța axiologică a digitalizării serviciilor juridice pe plan mondial. Moldova deține o experiență de peste un deceniu în acest sector, demonstrând astfel rolul crucial al tehnologiilor în asigurarea funcționării sistemului judiciar. Integrarea armonioasă a tehnologiilor în domeniul justiției este esențială, deoarece fără un sistem complex și bine integrat, eficiența și siguranța transmiterii și păstrării datelor nu pot fi garantate, limitând astfel capacitatea sistemului judiciar de a valorifica serviciul public de justiție în sfera sa de competență. Aplicarea noilor tehnologii în justiție impune, de asemenea, o reconceptualizare a principiilor de drept și a modului de realizare a justiției.

În acest articol, ne propunem să evidențiem principalele aspecte ale justiției, din perspectiva digitalizării, provocările și pașii necesari pentru gestionarea eficientă a acestei situații. Cercetarea are un caracter juridico-teoretic, bazându-se pe analiza juridico-normativă a legislației naționale și a documentelor strategice relevante. Totodată, prin metoda comparativă și metoda sistemică am încercat să analizăm impactul digitalizării asupra funcționării justiției, în cadrul raportului instituțiilor aferente din Republica Moldova la standardele Uniunii Europene. În final, grație metodei critice, am reușit să identificăm limitele și riscurile asociate procesului de digitalizare.

Așadar, conceptul de digitalizare a justiției constituie un proces esențial de transformare a sistemului judiciar contemporan, determinat de necesitatea adaptării mecanismelor juridice la evoluțiile tehnologice și la exigențele unei societăți digitale. În Republica Moldova, acest proces este strâns corelat cu obiectivul integrării europene, digitalizarea reprezentând un instrument fundamental de aliniere a dreptului național la standardele Uniunii Europene în materie de eficiență, transparență și acces la justiție.

Integrarea tehnologiilor informaționale în justiție presupune utilizarea unor instrumente digitale care acoperă întregul ciclu procesual, de la inițierea procedurilor până la executarea hotărârilor judecătorești. Implementarea dosarului electronic, a comunicării digitale și a ședințelor de judecată la distanță contribuie la reducerea duratei proceselor și la optimizarea activității instanțelor. În același timp, digitalizarea este corelată la nivel european cu garantarea dreptului la un proces echitabil, consacrat de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum și cu necesitatea creșterii transparenței și predictibilității actului de justiție (Convenția Europeană a Drepturilor Omului).

La nivelul Uniunii Europene, digitalizarea justiției a fost consolidată prin adoptarea, în anul 2023, a cadrului normativ privind digitalizarea cooperării judiciare, care instituie utilizarea comunicării electronice și facilitează schimbul transfrontalier de date între autorități (Consiliul Uniunii Europene, comunicat de presă, 2023). Acest cadru este susținut de dezvoltarea unor infrastructuri digitale precum e-CODEX și Portalul european e-Justice, care contribuie la interoperabilitatea sistemelor judiciare. Totodată, standardele europene impun respectarea principiilor fundamentale în utilizarea tehnologiilor, inclusiv protecția datelor, nediscriminarea și controlul uman asupra deciziilor asistate digital (CEPEJ, 2018).

În Republica Moldova, digitalizarea justiției a fost realizată printr-o evoluție graduală, susținută de politici publice și acte normative. Astfel, Strategia „Moldova Digitală 2020" a reprezentat primul cadru strategic în domeniul digitalizării serviciilor publice (Strategia „Moldova Digitală 2020"). Ulterior, aceasta este completată de Strategia de transformare digitală pentru anii 2023–2030, care stabilește obiectivele de dezvoltare a guvernării electronice și a infrastructurii digitale la nivel național, inclusiv în sectorul justiției (Strategia 2023-20230). În mod complementar, Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2024–2028 integrează digitalizarea ca direcție prioritară de reformă, subliniind rolul acesteia în creșterea eficienței și transparenței sistemului judiciar.

Cadrul normativ specific a fost consolidat prin Hotărârea Guvernului nr. 794/2018 privind Sistemul Informațional Judiciar, care instituie infrastructura digitală a instanțelor de judecată și reglementează funcționarea componentelor sale (HG, 2018). Acest sistem integrează mai multe soluții informatice, printre care Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor, Portalul Național al Instanțelor de Judecată, sistemul e-Dosar și platformele de videoconferință.

Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor asigură gestionarea electronică a dosarelor și repartizarea aleatorie a cauzelor, contribuind la prevenirea ingerințelor în actul de justiție și la consolidarea imparțialității. Portalul Național al Instanțelor de Judecată facilitează accesul public la informații privind dosarele și hotărârile judecătorești, sporind transparența activității instanțelor. Sistemul e-Dosar permite depunerea online a cererilor și accesul la documente, simplificând interacțiunea dintre justițiabili și instanțe. În același timp, utilizarea sistemelor de videoconferință a permis desfășurarea ședințelor la distanță, contribuind la continuitatea actului de justiție și la reducerea costurilor administrative.

Un element relevant în procesul de digitalizare îl constituie dezvoltarea sistemului informațional JUSTAT, destinat colectării și analizei datelor statistice din domeniul justiției. Acest sistem permite monitorizarea performanței instanțelor, evaluarea duratei proceselor și fundamentarea politicilor publice pe baza datelor reale, contribuind la creșterea eficienței și la alinierea la standardele europene privind managementul judiciar.

Integrarea acestor instrumente digitale reflectă o orientare clară către standardele Uniunii Europene, în special în ceea ce privește interoperabilitatea și cooperarea judiciară. Digitalizarea

facilitează schimbul de informații între autorități și creează premisele pentru integrarea în sistemele europene, contribuind la aplicarea uniformă a normelor juridice.

Impactul digitalizării asupra alinierii la standardele europene se manifestă prin creșterea eficienței judiciare, reducerea duratei procedurilor și optimizarea gestionării dosarelor. În același timp, digitalizarea contribuie la consolidarea transparenței și la creșterea încrederii publicului în sistemul judiciar, prin accesul la informații și publicarea hotărârilor. De asemenea, aceasta facilitează cooperarea judiciară internațională și contribuie la respectarea drepturilor fundamentale, în special a dreptului la un proces echitabil. Cu toate progresele realizate, procesul de digitalizare se confruntă cu provocări semnificative, inclusiv infrastructura tehnologică insuficient dezvoltată, nivelul redus al competențelor digitale și riscurile legate de securitatea datelor. De asemenea, este necesară adaptarea continuă a cadrului legislativ pentru a asigura compatibilitatea cu standardele europene și pentru a preveni eventualele disfuncționalități.

CONCLUZII

Digitalizarea justiției reprezintă un factor esențial de modernizare a sistemului judiciar și de aliniere la standardele Uniunii Europene. În Republica Moldova, implementarea sistemelor informatice precum SIJ, e-Dosar, PIGD și JUSTAT, precum și adoptarea strategiilor pentru perioada 2023–2030 și 2024–2028, demonstrează progrese reale în direcția eficientizării, transparenței și accesului la justiție. Aceste evoluții contribuie la apropierea sistemului judiciar de cerințele europene, în special în ceea ce privește celeritatea procedurilor, cooperarea judiciară și respectarea drepturilor fundamentale. Totodată, succesul digitalizării depinde de consolidarea infrastructurii, dezvoltarea competențelor digitale și adaptarea continuă a cadrului normativ, astfel încât acest proces să devină un pilon durabil al integrării europene și al statului de drept.

REFERINȚE:

1. Consiliul Europei. (1950). *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, art. 6. [Online]. Disponibil la: https://www.echr.coe.int.
2. Consiliul Uniunii Europene. (2023). *EU takes important step towards digitalisation of justice systems*. [Online]. Disponibil la: https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2023/12/08/eu-takes-important-step-towards-digitalisation-of-justice-systems/.
3. CEPEJ. (2018). *European Ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems*. [Online]. Disponibil la: https://www.coe.int.
4. Guvernul Republicii Moldova. (2013). *Strategia „Moldova Digitală 2020”*. [Online]. Disponibil la: https://eufordigital.eu/ro/library/digital-moldova-2020-strategy/.
5. Guvernul Republicii Moldova. (2023). *Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova 2023–2030*. [Online]. Disponibil la:: https://mded.gov.md/transparenta/64373-2/.
6. Parlamentul/Guvernul Republicii Moldova. (2024). *Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției 2024–2028*. [Online]. Disponibil la:: https://www.ani.md/sites/default/files/2025-02/strategia-de-dezvoltare-institutionala-a-ani-anii-2024-2028_0.pdf.
7. Guvernul Republicii Moldova. (2018). *Hotărârea nr. 794 privind Sistemul Informațional Judiciar*. [Online]. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145877&lang=ro.
8. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. *Sistemul informațional JUSTAT*. [Online]. Disponibil la: https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2025-09/743%20MJ.pdf#:~:text=2.%20Sistemul%20Informațional%20,„JUSTAT”%20(în%20continuare%20%2D,informatică%20destinată%20consultării%20și%20analizei%20de%20date.
9. Mîndru, V., *Republica Moldova în contextul integrării europene.* În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2020. 183(2): pag. 125-135.
10. Negru, A., *Consolidarea justiției în statul contemporan democratic.* Chișinău: Tipografia Sirius SRL, 2012, 240 p.

Coordonator științific: CODREANU Alina, asistent universitar, drd.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 (69479874)
e-mail: codreanu.alina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.66
CZU: [316.4.063.3-056.26+342.726-056.26](478+4EU)

THE INCLUSION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN THE CONTEXT OF THE MODERNIZATION OF NATIONAL LAW THROUGH THE LENS OF EU STANDARDS

INCLUZIUNEA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN CONTEXTUL MODERNIZĂRII DREPTULUI NAȚIONAL PRIN PRISMA STANDARDELOR UE

BUINOVSCHI Lina, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: lina.buinovschi.qzb1@ase.md

Abstract: *The inclusion of persons with disabilities is taking place progressively in the current era, observing the valorization of their potential in the social environment. International policies, those of the European Union, tend to promote the guarantee of the rights of persons with disabilities and support inclusion initiatives, through strategies, conventions and normative acts in the field. Society is becoming much more open and compassionate towards the needs of these persons, trying to contribute. However, both internationally and nationally, there are still gaps in the strategies applied. Persons are still marginalized and do not have equal opportunities. The research analyzed the number of these persons and the opportunities they benefit from and those that need to be further processed, based on current statistics produced by national and international institutions.*
Key words: *persons with disabilities, social inclusion, equal opportunities, accessibility, discrimination*
JEL CLASSIFICATION: K30, K33, K38, J14, J71

INTRODUCERE

Procesul multidimensional al incluziunii sociale este format pe baza evoluției societății și a raționamentelor privitor la perceperea încadrării în mediul social a tuturor categoriilor de persoane, cu o puternică tentă tolerativă și accepțională. Totuși, persoanele cu dizabilități se confruntă în continuare cu impedimentele ce generează circumstanțe limitative ale realizării drepturilor sale depline. Respectiv, Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap 2021-2030, demonstrează importanța progreselor urmărite în integrarea acestor persoane, prin perspectiva garantării drepturilor indiferent de particularitățile ce relevă: sexul, vârsta, originea rasială, etnia, religia și convingerile personale. Importanța garantării drepturilor este primordială, persoanele beneficiind de acces egal socio-economic, libertate individuală, liberă circulație cu/fără sprijin auxiliar, lipsa de discriminare. Incluziunea persoanelor cu dizabilități, pe de o parte, vor asigura eficientizarea procesului dezvoltării socio-economice a statelor, prin valorificarea potențialului acestora, iar pe de altă parte, dezvoltă latura relațional-valorică a comunității față de acceptarea și susținerea categoriei respective de persoane (Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap, 2021).

Uniunea Europeană reprezintă una din instituțiile care transpun în practică valoarea realizării acțiunilor introductive, care vor asigura armonizarea societăților din perspectiva incluzională. Drept exemplu, al relevanței subiectului se evidențiază Pilonul european al drepturilor sociale prevăzut de către Comisia Europeană, conform căruia persoanele cu dizabilități au dreptul la sprijinul care o să le garanteze o viață demnă, participare activă pe piața muncii și în cadrul vieții sociale, prin intermediul adaptării mediului la necesitățile speciale a acestora.

Astfel, cercetarea urmărește analizarea eficientă a incluziunii persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu standardele impuse de către Uniunea Europeană, prioritizând următoarele obiective: studierea progresului înregistrat în cadrul implimentării proiectelor incluzionale ale statelor europene și din spațiul național, pentru a stabili punctele de convergență și a lucra asupra divergențelor în

detrimentul dreptului național; stabilirea punctelor slabe și a vulnerabilităților întâmpinate de către persoanele cu dizabilități, prin consultarea statisticilor actuale; încurajarea la inițiativă socială, prin intermediul sensibilizării și formării-dezvoltării abilităților empatice și analitice cu privire la situația actuală a persoanelor devantajate; promovarea conceptului incluziunii sociale, din perspectiva persoanelor cu dizabilități, utilizând exemple actuale din spațiul Republicii Moldova, care se bucură de sprijinul Uniunii Europene în realizarea obiectivelor sale.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Secolul al XX-lea a devenit perioada de cristalizare a protecției și promovării persoanelor cu dizabilități, iar un tratat fondator al acestor aspirații este redat prin intermediul Convenției Europene a Drepturilor Omului, are ca scop protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, conținutul acesteia accentuând repetat ideea că drepturile sunt garantate și protejate de lege pentru orice persoană (CEDO, 1950). La nivel mondial, Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (2006), stabilește un cadru fundamental de reglementare a valorilor și drepturilor inalienabile, de care trebuie să dispună persoanele cu dizabilități. Avantajoasă este conceptualizarea principiilor, care guvernează aplicarea politicilor colaborative, precum proiectarea universală, adaptările rezonabile, nediscriminarea și egalitatea de șanse (UNCRPD, 2006). În acest context, Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap 2021-2030, întreprinsă de către Comisia Europeană propune modalitățile de lucru, estimate a eficientiza politica generală de integrare și sprijin comunitar, în cadrul schimbărilor actuale ce influențează direct organizarea socială. Din perspectiva evoluționistă, Avizul Comitetului Economic și Social European, preluat din Jurnalul Oficial al UE, prezintă incluziunea persoanelor cu dizabilități în contextul dezvoltării noilor tehnologii și a inteligenței artificiale, ceea ce prezumă apariția noilor metode de valorificare a potențialului său în perspectiva unui domeniu întrebuințat pe piața internațională.

Pentru a realiza studierea în profunzime a incluziunii persoanelor cu dizabilități conform adaptării prevederilor naționale la cele europene au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda analizei documentelor, care scoate în evidență acțiunile întreprinse și urmărește analiza convențiilor UE, avizelor, programelor și altor acte normative de importanță națională și internațională majoră în domeniu; metoda de cercetare comparativă s-a aplicat pentru a delimita punctele de convergență și divergență dintre cele două aparate instituționale - al Uniunii Europene și al Republicii Moldova, în vederea punerii în aplicare a politicilor incluzive și integrative la nivelul întregii comunități; metoda de cercetare de prelucrare și analiză statistică oferă suport informațional actual, preluat din surse oficiale precum Biroul Național de Statistică și Eurostat, prelucrat în urma unei analize obiective a datelor, cu scopul de a evalua în criterii măsurabile starea de fapt a persoanelor cu dizabilități, de-a lungul anilor; metoda de cercetare studiul de caz demonstrează în baza unei investigații directe, influența suportului și a standardelor europene pentru condițiile de care dispun persoanele cu dizabilități în centre de zi.

Pentru început, persoanele cu dizabilități, ca membri integrali ai societății, care se identifică drept titulari de drepturi și obligații, trebuie să beneficieze de oportunitățile ce îi restabilesc în poziții favorabile în comunitate. Astfel, ei își pot aduce eforturile, pentru a contribui la dezvoltarea nucleului societății. În pofida faptului că, statul deține un cadru normativ structurat, calificat, totuși persoanele cu dizabilități întâmpină o serie de impedimente, care le limitează drepturile. Conform noii paradigme, care este pe larg susținută și răspândită pe plan internațional, dificultățile persoanelor izvorăsc nu doar din deficiența pe care o au, dar și din barierele sociale existente. Astfel, statele își iau responsabilitatea de aplicare activă a politicilor care adaptează mediul la condițiile și serviciile care mențin participare egală. Respectiv, incluziunea constă în ideea adaptării societății și nu a schimbării persoanei cu dizabilități.

Conform acestor idei, Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap 2021 – 2030, întreprinsă de către Comisia Europeană, abordează barierele specifice întâmpinate și se promovează asupra accesibilității la societate și economie, furnizarea oportunităților educaționale, de asistență și

protecție, dezvoltare continuuă, precum și o monitorizare consistentă. În aceeași cheie de idei, pe teritoriul Republicii Moldova, acționează unul dintre programe, care abordează spre valorificare ulterioară problemele și obstacolele incluziunii sociale ale acestei categorii de persoane, clasându-le drept defavorizate, cu aspect anticipativ (Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități 2023-2027).

În urma analizei a unora din cele mai recente date statistice privind anul 2024, s-a constatat că, în Republica Moldova numărul persoanelor recunoscute, adică al celor care beneficiază de pensii de dizabilitate și alocații sociale de stat de dizabilitate, a constituit în jur de 160 mii de persoane. În baza figurii de mai jos se constată ponderea adulților, în special a celor de 30 – 54 de ani, ceea ce denotă necesitatea adaptării competențelor instituțiilor și organizațiilor, conform categoriei de vârstă (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2025).

Așadar, acest grup țintă necesită mai multă atenție la facilitarea condițiilor pentru accederea în posturi, pe piața muncii. În conformitate cu Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități din 30.03.2012, art. 33, alin. (1) prevede că dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități este garantat. Este esențială asigurarea posibilității de câștigare a existenței printr-o muncă liber aleasă, atât în sectorul public sau privat, cât și antreprenorial. Misiunea constă, inițial, în eliminarea discriminării din motivele generate de deficiențe la angajare, dar și pe parcursul efectuării muncii – ca impediment principal în posibilitatea fizică și psihologică de efectuare a muncii într-un climat pozitiv; garantarea securității muncii și a remunerării egale pentru valoarea muncii prestate – drept cerințe esențiale pentru suplinirea eforturilor depuse; promovarea obținerii experienței și a formării profesionale, care e garantată de programele speciale inițiate, spre exemplu și de către organizațiile sindicale, în cadrul cărora aceste persoane, ca angajați, au dreptul să se afilieze. (UNCRPD, 2006).

În scop comparativ, în domeniul forței muncii a persoanelor cu dizabilități, pe plan european doar 50,8% dintre persoanele cu dizabilități sunt angajate și doar 20% dintre femei și 29% dintre bărbații cu dizabilități lucrează cu normă întreagă. (Eurostat, 2025) Atunci când lucrează, persoanele cu dizabilități din UE câștigă, în medie, cu 17,76% mai puțin anual decât persoanele fără dizabilități. Prin urmare, se contestă și la nivelul UE necesitatea îmbunătățirii politicilor, punând accent pe deschiderea societății, reprimarea marginalizării și a formării profesionale (Avizul Comitetului Economic și Social European, 2025).

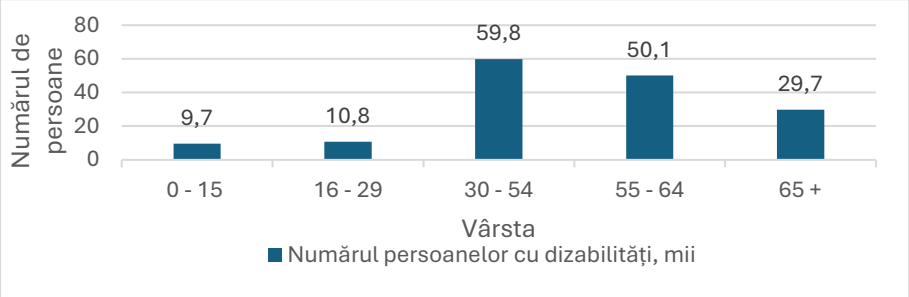

Figura 1. Distribuția persoanelor cu dizabilități pe categorii de vârstă în anul 2024
Sursa: adaptat de autor în baza (BNS, 2025)

Un exemplu veritabil al incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități sunt centrele de dezvoltare, care favorizează dobândirea abilităților, capacităților și competențelor necesare unei vieți depline în condiții de egalitate. Prin urmare, în urma investigării în teren, am evidențiat Centrul de zi „Vino și Vezi" din orașul Orhei, care are drept scop direcționarea eforturilor spre dezvoltarea abilităților pentru o viață indepedentă a beneficiarilor centrului. Instituția își propune să asigure instruiri în diverse domenii de importanță cotidiană pe latură socioumanistică, moral-spirituală, tehnico-operațională etc.; să încurajeze integrarea în societate, motivând persoanele prin redirecționarea atenției de la deficiență spre capacitățile interioare și ambițiile proprii; să crească cooperarea cu părinții pentru a garanta dezvoltarea armonioasă a persoanei cu dizabilități. Sub egida

suportului internațional garantat Centrul de zi „Vino și Vezi” din orașul Orhei poate oferi servicii de kinetoterapie, logopedie, meloterapie, consiliere psihologică (individuală sau în grup), activități de socializare, creative, asigurarea zilnică a mesei, transport pentru beneficiarii din suburbii (Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități în raionul Orhei 2013-2018, 2013).

Centrul beneficiază de suportul financiar al organizațiilor precum Samaritan’s Purse, care oferă suport în bunuri materiale, precum echipament, resurse necesare desfășurării activităților educaționale, ceea ce relevă coeziunea statului cu organismele internaționale. Deschiderea socială nu are frontiere, respectiv persoanele din centru beneficiază periodic de scrisori din partea copiilor din țări precum Olanda. De asemenea, personalul centrului beneficiază de schimburi de experiență veritabile datorită specialiștilor în domeniu de peste hotare, spre exemplu din SUA. Recent, au participat la Forumul 2026 HOPE in ACTION, organizat de mișcarea globală WWO Europe, pentru a susține coeziunea familială și a asigura creșterea echilibrată a tuturor copiilor în cadrul familiilor sale, acestea fiind un mediu favorabil dezvoltării acestora.

CONCLUZII

Rezultatele cercetării demonstrează că, atât în plan național, cât și în cel internațional cadrul normativ este bine structurat, incluzând principii de funcționare, acțiuni și obiective relevante pentru incluziunea persoanelor cu dizabilități. Însă, aspectul practic necesită o muncă asiduuă, pentru ca drepturile garantate acestei categorii vulnerabile să fie într-adevăr realizabile. Conform estimărilor realizate este necesară sensibilizarea populației, prin campanii de conștientizare, pentru a obține o deschidere socială și un mediu ambiant favorabil, unde discriminrea trebuie să fie eliminată, aceasta fiind nejustificată. Am stabilit că aceste persoane dispun de potențial, care urmează să fie dezvoltat prin accesul lor în poziții de egalitate a șanselor la posturi de muncă, beneficiind de condițiile necesare.

Cercetarea a evidențiat rolul noii paradigme, subliniind flexibilitatea mediului social în raport cu deficiențele persoanelor, invocând că deficiența nu reprezintă un obstacol în realizarea personală a persoanei cu dizabilități, ci există necesitatea distrugerii barierelor sociale, care țin să marginalizeze posibilitățile persoanelor cu dizabilități.

REFERINȚE:

1. Avizul Comitetului Economic și Social European (2025). *Incluziunea persoanelor cu dizabilități în contextul dezvoltării noilor tehnologii și IA – posibilități, provocări, riscuri și oportunități*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024AE4195.
2. Biroul Național de Statistică al RM (2025). *Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2024.* https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2024-9460_62109.html.
3. Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UNCRPD, 2006). https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities
4. Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO, 1950). https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron.
5. Eurostat. Population with disability, Statistics Explained (2025). https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_with_disability.
6. Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, art.33. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139006&lang=ro.
7. Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități 2023 – 2027. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Conceptul_Programului_national_de_incluziune_sociala_a_persoanelor.pdf
8. Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități în raionul Orhei 2013-2018 (2013). https://soros.md/wp-content/uploads/2022/11/orhei-2.pdf.
9. Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap 2021-2030 (2021). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52021DC0101.

Coordonator științific: CODREANU Alina, asistent universitar, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37369479874
e-mail: codreanu.alina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.67
CZU: 343.6(478)

PROCEDURE FOR DECLARING THE MISSING AND DEATH OF A PERSON

PROCEDURA DE DECLARARE A DISPARIȚIEI ȘI A MORȚII UNEI PERSOANE

JOSAN Alexandra, studentă, specialitatea: EGD
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: alexandrajosan03@gmail.com

Abstract: In the context of globalization and the continuous development of the surrounding world, but also due to abundant migration from certain regions and risk situations, the legal institution of declaring missing persons and death is of increased relevance. The importance of the topic lies in the fact that in this case several people are involved, who need to be protected from the long absence of a person, especially in the context of family relations to protect the patrimonial and non-patrimonial interests of the family members of the missing persons. The purpose of the work is to research the applicable normative and procedural framework, and highlight practical problems arising in the application of these norms. The research methods include, mainly, the examination of the norms of civil and civil procedural legislation of the Republic of Moldova and other states. At the same time, solutions from judicial practice and doctrinal opinions were analyzed, for a clearer evidence of the method of application in practice. The research results highlight the fact that the procedure for declaring a person missing is an essential preliminary stage for declaring death, governed by strict conditions. The judicial declaration of death produces the same effects as the actual death of a person. The research reveals the existence of gaps and practical difficulties in proving dispassion, as well as the stability of the presumed moment of death, therefore, an improvement of the regulatory framework is necessary to ensure the efficient application of these procedures.
Key words: *procedure,, declaration of death, legal effects, disapearance, long absence.*
JEL CLASSIFICATION: K40, K10

INTRODUCERE

Procedura declarării dispariției și a morții unei persoane reprezintă un mecanism juridic esențial în dreptul civil și procesual civil, având rolul de a înlătura incertitudinile generate de absența îndelungată a unei persoane și de a asigura stabilitatea raporturilor juridice. Legiuitorul Republicii Moldova reglementează distinct declararea persoanei dispărute fără veste și declararea decesului, acestea fiind două instituții juridice diferite (GÂSCA, 2022). Astfel, potrivit art. 165 alin. (1) Cod civil, o persoană poate fi declarată dispărută fără veste dacă lipsește de la domiciliu cel puțin un an de la primirea ultimelor informații despre ea. În același timp, conform art. 168 alin. (1) Cod civil, declararea decesului poate avea loc dacă lipsesc știri timp de 3 ani sau după 6 luni în cazul dispariției în circumstanțe periculoase sau accidentale (Cod Civil).

Importanța temei rezultă din impactul asupra unor domenii precum dreptul familiei și dreptul succesoral, precum și din necesitatea menținerii unui echilibru între prezumția de viață și cerința de certitudine juridică. La nivel internațional, problematica a fost abordată prin Convenția din 1950 privind declararea morții persoanelor dispărute, subliniind necesitatea unor reglementări clare în acest domeniu.

Cercetarea are ca obiectiv analiza cadrului normativ aplicabil, evidențierea condițiilor și etapelor procedurale, precum și examinarea efectelor juridice ale hotărârilor judecătorești. Totodată, se urmărește clarificarea rolului probelor și al termenelor legale, precum și importanța aplicării corecte și uniforme a normelor juridice în practică.

Metodele de cercetare utilizate au fost foarte diverse. A fost aplicată metoda analizei doctrinare, prin examinarea conceptelor teoretice referitoare la instituția declarării persoanei

dispărute fără veste și a declarării decesului. De asemenea, a fost utilizată metoda analizei normative, constând în studierea și interpretarea dispozițiilor relevante din Codul civil și Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative incidente, inclusiv legislația privind actele de stare civilă. Prin această metodă s-a urmărit evidențierea reglementării legale aplicabile și a mecanismelor juridice instituite de legiuitor.

Rezultatele obținute. În urma cercetării efectuate, s-a constatat că instituția declarării persoanei dispărute fără veste și a declarării decesului reprezintă un mecanism juridic esențial pentru asigurarea securității raporturilor juridice în situațiile de incertitudine privind existența unei persoane. Analiza normelor legale a evidențiat faptul că legiuitorul a instituit condiții clare și termene distincte în funcție de circumstanțele dispariției, oferind astfel un echilibru între necesitatea protejării intereselor persoanei dispărute și cele ale terților. Cercetarea a mai relevat importanța garanțiilor procedurale, inclusiv obligativitatea publicității prin intermediul anunțurilor și posibilitatea respingerii cererii în cazul existenței unor indicii privind dispariția voluntară.

CONȚINUT DE BAZĂ

Examinarea acestei categorii de cauze civile în ordinea procedurii speciale este predeterminată de faptul că instanta de judecată în aceste cazuri constată situația juridică care atrage după sine diferite efecte juridice: se numește administratorul asupra patrimoniului persoanei declarate dispărută fără urmă; se acordă întretinere cetățenilor pe care persoana dispărută fără urmă este obligată să-i întrețină; se sting datoriile pentru alte obligații ale persoanei dispărută fără urmă și alte efecte stabilite de legislație (MUSSURIVSCHI, 2021).

Cetățeanul poate fi, în ordine judecătorească, recunoscut ca dispărut fără urmă dacă, în decurs de nu mai puțin de un an, la locul de trai nu există nici o informație privitor la locul lui de aflare (COJUHARI, 2009).

Pentru a declara persoana dispărută fără urmă este necesar să fie întrunite cumulativ mai multe condiții: **lipsa de la domiciliu; lipsa știrilor cel puțin pe o perioadă de un an de zile despre locul aflării acesteia; neputința stabilirii locului aflării persoanei în momentul corespunzător.**

În cazul imposibilităţii de a se determina ziua primirii ultimelor informaţii despre dispărut, termenul pentru declararea dispariţiei fără veste va începe să curgă din prima zi a lunii următoare celei în care au fost primite ultimele informaţii despre dispărut, iar în cazul imposibilităţii de a determina această lună, de la întâi ianuarie al următorului an (BAIEȘ, 2004).

Declararea decesului unei persoane se realizează prin hotărâre judecătorească atunci când, pe o perioadă de 3 ani, nu există nici o informație la domiciliul acesteia cu privire la locul unde s-ar afla. De asemenea, termenul este redus la 6 luni dacă dispariția s-a produs în împrejurări care implicau un pericol de moarte sau care justifică prezumția că decesul a survenit în urma unui anumit accident.

În ceea ce privește militarii sau alte persoane dispărute fără veste în legătură cu desfășurarea acțiunilor militare, declararea decesului este posibilă doar după expirarea unui termen de 2 ani de la încetarea acestor acțiuni. Data decesului persoanei declarate decedate se consideră, de regulă, ziua în care hotărârea judecătorească a rămas definitivă. Cu toate acestea, dacă dispariția s-a produs în circumstanțe periculoase sau care permit presupunerea unui deces cauzat de un accident, instanța are posibilitatea de a stabili ca dată a decesului ziua prezumată a producerii acestuia .

Procedura judiciară de recunoaștere a cetățeanului dispărut fără veste sau declarării persoanei decedate se stabilește, în principal, de regulile generale ale procedurii speciale, și anume articolele 297-300 CPC.

A se adresa în instanța judecătorească cu cerere privind recunoașterea persoanei fizice dispărută fără urmă sau declarării persoanei decedate sunt în drept orice persoane interesate. Acestea pot fi cetățean, organizație, întreprindere, instituție dacă stabilirea statutului juridic al celui dispărut fără urmă are legătură cu interesul lor legal. Un atare interes în cazul recunoașterii persoanei dispărută fără urmă poate fi stabilirea întreținerii cetățenilor pe care cel dispărut fără urmă era obligat să-i întrețină, stabilirea administratorului asupra patrimoniului, desfacerea căsătoriei cu persoana

dispărută fără urmă în organele de înregistrare a actelor de stare civilă (Cod Familiei), iar in cazul declarării persoanei decedate - primirea succesiunii, încetarea căsătoriei, creditorii pot să-și satisfacă cerințele lor. În calitate de petiționari trebuie să fie doar persoanele lipsite de posibilitatea de a-și îndeplini drepturile lor subiective printr-un alt mod decât pe calea adresării în instanța judecătoarească cu cerința privind recunoașterea persoanei dispărută fără urmă sau declarării persoanei decedate (soțul, părinții, copiii, frații și surorile, întreținuții, instituțiile de creditare, cooperativele și alte organizații). Dacă în calitate de petiționar participă o persoană juridică, atunci cererea privind declararea cetățeanului dispărut fără urmă sau decedat trebuie depusă la instanța de la sediul persoanei juridice. De exemplu, banca sau altă instituție de creditare în cazul lipsei îndelungate a debitorului.

Cererea privind declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată se depune la instanţa judecătorească de la ultimul domiciliu cunoscut al persoanei, în privinţa căreia se solicită declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată (CPC). În cererea privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată, conform art.298 Cod de procedură civilă, se menţionează circumstanţele care ar dovedi absenţa ei sau care o ameninţau cu moartea, sau care dau temei de a prezuma că a decedat în urma unui accident. Referitor la militari sau la alte persoane care au dispărut în acţiuni militare, în cerere se indică data încetării acestor acţiuni. În cazul în care cererea privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată a fost depusă în instanţa judecătorească fără a se respecta condiţiile art.166, 167 alin.(1) lit.a), b), c) şi e), şi 298 Cod de procedură civilă, judecătorul emite, în cel mult 7 zile de la depunerea cererii, o încheiere pentru a nu da curs cererii, comunicând petiţionarului faptul şi acordându-i un termen pentru lichidarea neajunsurilor. Dacă persoana care a depus cererea nu îndeplineşte în termen cerinţele formulate în încheierea judecătorului, cererea nu se consideră depusă şi, împreună cu actele anexate, se restituie petiţionarului printr-o încheiere judecătorească ce poate fi atacată cu recurs (art.171 CPC).

În etapa de pregătire a cauzei privind declararea unei persoane ca fiind dispărută fără veste sau decedată, judecătorul identifică persoanele care ar putea furniza informații relevante și concrete despre cel dispărut și decide asupra citării acestora în calitate de martori. Totodată, instanța solicită de la organizații și persoane fizice probele necesare soluționării cauzei și cere informații referitoare la ultimul domiciliu, precum și la ultimul loc de muncă al persoanei dispărute. Pe lângă aspectele deja menționate, în etapa de pregătire a cauzei privind declararea unei persoane dispărute fără veste sau decedate, judecătorul are, potrivit art. 299 alin. (2) Cod de procedură civilă, posibilitatea de a dispune, printr-o încheiere, publicarea unui anunț într-un ziar local, cheltuielile fiind suportate de petiționar. Acest anunț trebuie să cuprindă denumirea instanței la care a fost depusă cererea privind declararea dispariției sau a decesului, datele de identificare ale persoanei vizate (numele, data și locul nașterii, ultimul domiciliu și locul de muncă), precum și informațiile despre petiționar, inclusiv numele sau denumirea și domiciliul ori sediul acestuia. De asemenea, în cuprinsul comunicării se solicită persoanelor care dețin informații despre locul aflării persoanei dispărute să le transmită instanței (HPCSJ, 2008).

În cazul în care la examinarea cauzei privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată s-a constatat cu date autentice locul aflării persoanei dispărute, iar petiţionarul a renunţat la cererea depusă, instanţa judecătorească emite o încheiere de încetare a procesului (art.265 lit.c) Cod de procedură civilă). Instanța de judecată pronunță o hotărâre prin care recunoaște persoana ca fiind dispărută fără veste sau o declară decedată atunci când, în urma administrării probelor, sunt stabilite cu certitudine circumstanțele prevăzute la art. 165 și 168 din Codul civil. În situația în care, pe parcursul examinării probatoriului, rezultă că dispariția persoanei este una intenționată (de exemplu, aceasta este dată în urmărire penală sau se sustrage de la plata pensiei de întreținere), instanța urmează să respingă cererea petiționarului. De asemenea, cererea va fi respinsă și în cazul în care se constată locul aflării persoanei căutate sau dacă nu au fost îndeplinite termenele prevăzute de lege pentru declararea dispariției ori a decesului.

În dispozitivul hotărârii judecătorești, instanța trebuie să indice în mod expres datele de identificare ale persoanei declarate dispărute fără veste sau decedate, și anume: **numele, prenumele**

și patronimicul, data și locul nașterii, precum și ultimul loc cunoscut unde aceasta s-a aflat. Totodată, instanța va preciza momentul de la care persoana este considerată dispărută fără urmă sau decedată, precum și, dacă este cazul, circumstanțele constatate care au prezentat un pericol de moarte ori care justifică prezumția decesului ca urmare a unui anumit accident.

În ceea ce privește stabilirea datei decesului, aceasta este, de regulă, ziua în care hotărârea judecătorească privind declararea decesului a devenit irevocabilă. Hotărîrea judecătorească emisă pe marginea cererii privind declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată poate fi atacată cu apel. Decizia instanței de apel nu se supune recursului, fiind definitivă și irevocabilă de la pronunțare. Cu toate acestea, în ipoteza în care persoana dispărută fără veste a dispărut în împrejurări ce implicau un pericol iminent de moarte sau care întemeiază prezumția decesului în urma unui accident, instanța poate stabili ca dată a decesului ziua presupusă a producerii acestuia.

CONCLUZII

Instituția declarării persoanei dispărute fără veste și a declarării decesului reprezintă un mecanism juridic indispensabil pentru asigurarea certitudinii juridice în situații de incertitudine privind existența unei persoane. Legislația în vigoare stabilește criterii și termene clare pentru declararea dispariției sau a decesului, diferențiind între situațiile obișnuite și cele în care dispariția survine în împrejurări care implică un pericol de moarte sau un accident. În final, analiza doctrinară și normativă relevă că aplicarea corectă a acestei instituții contribuie la consolidarea certitudinii juridice și la protejarea intereselor legitime ale persoanelor implicate, subliniind totodată importanța profesionalismului și rigurozității în activitatea instanței.

REFERINȚE

1. Baieș, S., & Roșca, N. (2004). *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică* (Vol. I). Editura Cartier. https://www.scribd.com/doc/39003645/Drept-Civil-Partea-Generala-Persoana-Fizica-Persoana-Juridica-Volumul-I
2. Codul Civil al Republicii Moldova. (2019). Publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 66-75, art. 132 (1 martie 2019). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150561&lang=ro
3. Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. (2018). Publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 285-294, art. 436 (3 august 2018). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110220&lang=ro
4. Codul Familiei al Republicii Moldova nr. 1316 din 26.10.2000. (2001). Publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 47-48, art. 210 (26 aprilie 2001). https://usmf.md/sites/default/files/2020-02/7.Codul%20familiei.pdf
5. Cojuhari, A. (2009). *Drept procesual civil. Partea specială*.
6. Gâsca, V. (2022). Declararea persoanei fizice dispărută fără veste. *Instrumentul Bibliometric Național*. Academia de Studii Economice din Moldova. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/450-453_2.pdf
7. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind practica judiciară cu privire la constatarea faptelor care au valoare juridică și declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată, nr. 4 din 07.07.2008. https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=285
8. Mussurivschi, A. (2021). Considerații de ordin teoretico-practic privind declararea persoanei dispărute fără veste sau decedate. *Instrumentul Bibliometric Național*. Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălți. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/168-173_15.pdf

Coordonator științific: BÂCU Adelina, dr., conferențiar universitar,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 79473496
e-mail: bacu.adelina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.68
CZU: 366.14:343.532(478)

CONSUMER LEGAL EDUCATION - ESSENTIAL FACTOR OF EUROPEAN INTEGRATION

EDUCAȚIA JURIDICĂ A CONSUMATORULUI - FACTOR ESENȚIAL AL INTEGRĂRII EUROPENE

VASCAUȚAN Andreea, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: vascautanandreea19@gmail.com

Abstract: *The paper examines the legal framework of consumer protection in the European Union and the Republic of Moldova, highlighting its evolution and the role of legal education in ensuring effective protection. In the EU, consumer protection has become an autonomous field regulated by the Treaty on the Functioning of the European Union, particularly Articles 114 and 169, supported by relevant directives and the case law of the Court of Justice of the European Union. In the Republic of Moldova, the legal framework has developed through the harmonization of national legislation with EU standards. Although progress has been made, its effectiveness is still limited by a low level of legal awareness. Legal education is essential as a preventive tool that reduces disputes and improves consumer protection.*
Key words: *consumer protection, legal education, legislative harmonization, unfair practices*
JEL CLASSIFICATION: K12, K15, K20, K33, I25

INTRODUCERE

Protecția consumatorilor reprezintă una dintre dimensiunile esențiale ale politicilor Uniunii Europene, fiind consacrată la nivel primar prin Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (Tratatul, art. 114, art. 119), care impune asigurarea unui nivel ridicat de protecție a intereselor economice și juridice ale consumatorilor. În contextul globalizării economice și al dezvoltării accelerate a comerțului electronic, raporturile juridice dintre consumatori și profesioniști au devenit tot mai complexe, iar vulnerabilitatea consumatorului s-a accentuat.

Pentru Republica Moldova, procesul de integrare europeană, consolidat prin Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană (Acordul de Asociere), presupune armonizarea legislației naționale cu acquis-ul european în domeniul protecției consumatorilor. Totuși, transpunerea formală a directivelor europene nu este suficientă pentru a garanta eficiența protecției juridice. Normele adoptate trebuie să fie înțelese, cunoscute și utilizate de destinatarii lor.

În acest context, educația juridică a consumatorilor devine o premisă fundamentală pentru funcționarea reală și efectivă a mecanismelor de protecție (Albu, 2017). Un consumator informat este capabil să își cunoască drepturile și obligațiile, să identifice practicile comerciale incorecte, să recunoască clauzele abuzive și să utilizeze instrumentele juridice disponibile pentru apărarea intereselor sale. Prin urmare, educația juridică nu reprezintă doar un instrument preventiv, ci o condiție structurală pentru consolidarea statului de drept și a unei economii de piață funcționale.

Actualitatea temei este determinată de creșterea volumului tranzacțiilor online, de intensificarea relațiilor comerciale transfrontaliere și de necesitatea alinierii Republicii Moldova la standardele europene privind protecția consumatorilor. Experiența statelor membre ale Uniunii Europene demonstrează că un nivel ridicat de educație juridică a consumatorilor contribuie la creșterea conformității operatorilor economici, la reducerea litigiilor și la dezvoltarea unui climat economic transparent și responsabil.

Scopul studiului constă în analiza rolului educației juridice a consumatorilor în eficientizarea protecției acestora, în contextul integrării europene a Republicii Moldova. În vederea realizării acestui scop, au fost formulate următoarele obiective: examinarea cadrului normativ european și național,

analiza rolului preventiv al educației juridice, evidențierea contribuției jurisprudenței europene la consolidarea protecției consumatorilor și identificarea direcțiilor strategice de dezvoltare în era digitală. Prin abordarea acestei tematici, lucrarea urmărește să demonstreze că educația juridică a consumatorilor reprezintă nu doar o componentă auxiliară a protecției juridice, ci un element central al eficienței acesteia în contextul integrării europene.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Lucrarea este structurată în jurul analizei cadrului normativ al protecției consumatorilor, atât la nivelul Uniunii Europene, cât și în Republica Moldova, precum și al rolului educației juridice în asigurarea eficienței acestor norme. În prima parte este examinat fundamentul juridic al protecției consumatorilor în dreptul unional, evidențiindu-se consacrarea acestui domeniu în tratatele constitutive (Tratatul) și dezvoltarea sa prin legislația secundară (Directiva 93/13/CEE, Directiva 2005/29/CE, Directiva 2011/83/UE) și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene. Se subliniază caracterul complex și stratificat al acestui sistem, precum și rolul principiului armonizării în realizarea unui standard ridicat și uniform de protecție.

În continuare, analiza este orientată asupra evoluției cadrului normativ în Republica Moldova, fiind evidențiat procesul de tranziție către economia de piață și influența determinantă a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană (Acordul de Asociere) asupra modernizării legislației naționale. Sunt examinate principalele reglementări în materie, precum și dificultățile legate de aplicarea lor efectivă, în special în contextul unui nivel relativ redus al culturii juridice a consumatorilor.

În opinia cercetătorului Albu C., rolul educației juridice ca instrument preventiv și mecanism de responsabilizare demonstrează că eficiența normelor juridice depinde nu doar de existența acestora, ci și de capacitatea consumatorilor de a le cunoaște și utiliza. Este analizată funcția educației juridice în reducerea litigiilor, în consolidarea echilibrului contractual și în influențarea comportamentului operatorilor economici (Albu, 2017).

În lucrarea lor, autoarele Crudu R. și Brad E. punctează ideea precum că, actualmente, ”capacitatea decizională a consumatorilor nu este doar un aspect legat de drepturile acestora, ci priveşte şi crearea unui mediu global care să permită consumatorilor să-şi exercite drepturile respective şi să beneficieze de pe urma lor” (Crudu, Brad, 2020).

Nu trebuie omisă nici abordarea impactului jurisprudenței europene asupra protecției consumatorilor și asupra dezvoltării culturii juridice în Republica Moldova. Astfel, se evidențiază rolul interpretativ al Curții de Justiție a Uniunii Europene și relevanța deciziilor acesteia pentru aplicarea coerentă a normelor naționale. În ansamblu, conținutul lucrării demonstrează interdependența dintre cadrul normativ, educația juridică și aplicarea efectivă a drepturilor consumatorilor, conturând necesitatea unei abordări integrate pentru asigurarea unui nivel real de protecție (cauza C-415/11, Kásler și alții, 2013).

Analiza surselor bibliografice evidențiază existența unui cadru doctrinar și normativ bine dezvoltat în domeniul protecției consumatorilor, atât la nivelul Uniunii Europene, cât și în Republica Moldova, subliniind caracterul interdisciplinar al acestuia. Literatura de specialitate accentuează rolul directivelor europene și al jurisprudenței în asigurarea unui nivel ridicat de protecție și în corectarea dezechilibrelor dintre consumatori și profesioniști.

În Republica Moldova, studiile relevă progrese în armonizarea legislației cu standardele europene, dar și dificultăți în aplicarea practică, determinate de nivelul redus al educației juridice și de provocări instituționale. Totodată, se evidențiază importanța educației juridice ca factor esențial pentru eficiența protecției consumatorilor, conturând necesitatea unei abordări integrate între reglementare și conștientizare.

Studiul se sprijină pe metode de cercetare precum: metode juridice și interdisciplinare, în special analiza juridică a legislației UE și a Republicii Moldova, pentru identificarea mecanismelor de protecție a consumatorilor. Metoda comparativă evidențiază gradul de armonizare între dreptul european și cel național, iar analiza doctrinară și jurisprudențială oferă fundament teoretic și

evidențiază rolul interpretării judiciare. De asemenea, metoda sistemică și logică asigură coerența studiului, contribuind la o cercetare riguroasă și bine structurată.

Rezultatele cercetării evidențiază atât progresul legislativ al Republicii Moldova în alinierea la standardele Uniunii Europene, cât și existența unor provocări în aplicarea practică a normelor privind protecția consumatorilor. Deși cadrul juridic național a devenit mai coerent și reflectă principiile europene, eficiența acestuia depinde, în mare măsură, de nivelul de informare și conștientizare a consumatorilor, precum și de aplicarea efectivă a legislației.

Totodată, studiul subliniază rolul esențial al educației juridice în prevenirea litigiilor și în responsabilizarea atât a consumatorilor, cât și a profesioniștilor. Cu toate acestea, nivelul culturii juridice rămâne relativ scăzut, iar lipsa unor mecanisme eficiente de informare limitează impactul normelor existente. În acest context, este necesară continuarea reformelor, consolidarea cooperării între instituții și dezvoltarea unor instrumente accesibile, inclusiv digitale, pentru a asigura o protecție reală și eficientă a consumatorilor.

În completarea analizei, un rol esențial îl au mecanismele instituționale implicate în protecția consumatorilor, care contribuie la aplicarea efectivă a cadrului normativ. La nivelul Uniunii Europene, instituțiile au atribuții bine definite în elaborarea și implementarea politicilor în domeniu, fiind evidențiat în mod deosebit rolul Comisiei Europene în inițierea actelor legislative și în monitorizarea respectării dreptului unional. Această abordare asigură un nivel ridicat și relativ uniform de protecție a consumatorilor în statele membre.

În Republica Moldova, autoritățile competente sunt responsabile de aplicarea legislației și de supravegherea pieței, însă eficiența acestora este influențată de factori precum resursele limitate, gradul redus de informare a consumatorilor și dificultățile de aplicare practică a normelor. În acest context, consolidarea capacității instituționale și creșterea transparenței devin obiective esențiale.

Un alt element important îl reprezintă mecanismele alternative de soluționare a litigiilor, care oferă posibilitatea rezolvării rapide și eficiente a disputelor fără a recurge la instanțele de judecată. La nivel european, aceste mecanisme sunt încurajate și reglementate, contribuind la reducerea costurilor și a duratei procedurilor.

În Republica Moldova, deși cadrul normativ permite utilizarea acestora, nivelul de accesare rămâne redus, în principal din cauza lipsei de informare și a încrederii limitate în aceste proceduri. Așadar, eficiența protecției consumatorilor nu depinde doar de existența unui cadru normativ adecvat, dar și de aplicarea sa efectivă, de nivelul de educație juridică și de funcționarea eficientă a instituțiilor. Mai ales, în ”era schimbărilor tehnologice, consumatorii se confruntă cu unele provocări semnificative privind capacitatea decizională şi protecţia consumatorilor” (Cătoiu, Teodorescu, 2001). Aceiași autori apreciază, în studiile proprii, ideea fundamentală precum că comportamentul consumatorului este o rezultantă specifică a unui sistem de relaţii dinamice dintre procesele de percepţie, informaţie, atitudine, motivaţie şi manifestare efectivă (Cătoiu, Teodorescu, 2001).

Tabelul 1. Cadrul legislativ și instrumentele de protecție a consumatorilor

Dimensiune analizată	**Aspect**	**Uniunea Europeană**	**Republica Moldova**
Fundament juridic	Textul tratatelor și Carta Drepturilor Fundamentale	Art. 169 și art. 114 TFUE; Carta Drepturilor Fundamentale	Legea nr. 105-XV; Codul Civil
Nivel de armonizare	Armonizarea normelor	Armonizare maximă în anumite domenii	Armonizare progresivă cu acquis-ul UE
Directive / regulamente	Instrumente legislative secundare	Directiva 2011/83/UE; Directiva 2005/29/CE; Directiva 93/13/CEE	Transpunerea directivelor UE; reglementări naționale

Rolul instanțelor / autorităților	Aplicarea și controlul normelor	CJUE – interpretare și jurisprudență	Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței
Drepturi ale consumatorului	Drepturi conferite consumatorilor	Drept la informare, retragere, protecția intereselor economice	Drept la informare, despăgubiri, protecția sănătății
Obligații ale operatorilor economici	Responsabilități legale	Respectarea normelor UE, interzicerea clauzelor abuzive	Respectarea legislației naționale și a normelor UE
Mecanisme de control	Modalități de supraveghere	Control la nivel național și european; acțiuni colective	Supraveghere și sancțiuni de către autorități naționale

Sursa: Directivele UE 2011/83/UE și 2005/29/CE, precum și Legea nr. 105-XV/2003 a Republicii Moldova privind protecția consumatorilor.

CONCLUZII

În rezultatul cercetărilor efectuate în acest studiu, protecția consumatorilor reprezintă un element esențial atât în Uniunea Europeană, cât și în Republica Moldova, contribuind la echilibrul juridic și buna funcționare a economiei de piață. În timp ce Uniunea Europeană asigură un nivel ridicat de protecție printr-un cadru normativ complex și armonizat, Republica Moldova a făcut progrese în alinierea legislației, însă eficiența depinde de aplicarea practică și de nivelul educației juridice. Astfel, protecția consumatorilor trebuie înțeleasă ca un sistem integrat, bazat nu doar pe norme, ci și pe educație, jurisprudență și implicarea instituțiilor.

REFERINȚE:

1. Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană. (2014). *Jurnal Oficial al Uniunii Europene*.
2. Albu, C. (2017). *Dreptul consumatorului în Uniunea Europeană*. București: Editura Universul Juridic.
3. Cătoiu, I., Teodorescu, N., *Comportamentul consumatorului - Abordare instrumentală*. Bucureşti: Ed. Economică, 2001.
4. Crudu, R., Brad, E. (2020). *Protecția consumatorilor și inovațiile.* [Online]. Disponibil la: https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/1234567890/1035/CRUDU-R_BRAD-E_Conf%20ASEM_25%20–%2026%20septembrie%202020_Articole.pdf?sequence=1&isAllowed=y, pag. 697.
5. Curtea de Justiție a Uniunii Europene. (2013). *Kásler și alții, cauza C-415/11*. [Online]. Disponibil la: https://anpc.ro/galerie/file/544/2019/uctd_guidance_2019_ro.pdf.
6. Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale. (2005). *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L149/22.
7. Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor. (2011). *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L304/64.
8. Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. (1993). *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L095/29.
9. Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor (ISSPNPC): https://consumator.gov.md/ro.
10. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. (2007). Articolele 114 și 169. [Online]. Disponibil la: https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html.

Coordonator științific: CODREANU Alina, asistent universitar, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37369479874
e-mail: codreanu.alina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.69
CZU: 366.14+366.542(478):061.1EU

STRENGTHENING LEGISLATIVE AND INSTITUTIONAL MECHANISMS FOR PROMOTING CONSUMER EDUCATION IN LINE WITH EUROPEAN NORMS AND STANDARDS

CONSOLIDAREA MECANISMELOR LEGISLATIVE ȘI INSTITUȚIONALE PRIVIND PROMOVAREA EDUCAȚIEI CONSUMATORILOR ÎN CONCORDANȚĂ CU NORMELE ȘI STANDARDELE EUROPENE

MADAN Mădălina, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 69047161
e-mail: madanmadalina8@gmail.com

Abstract: *This paper analyzes the legislative and institutional mechanisms aimed at promoting consumer education in accordance with European norms and standards, with a particular focus on the process of legislative harmonization in the Republic of Moldova. In the context of the increasing complexity of the market, digitalization, and the expansion of cross-border commercial relations, consumer education has become an essential component of modern consumer protection systems.The study examines the normative framework governing consumer rights, in particular the right to information, transparency obligations, and protection mechanisms against unfair commercial practices, through a comparative analysis of national legislation and the relevant legal instruments of the European Union. Particular attention is paid to the role of the competent institutions in market supervision, ensuring compliance with consumer rights, and implementing public policies for information and education.At the same time, the paper highlights the impact of the Association Agreement between the Republic of Moldova and the European Union on the alignment of the domestic normative framework with the European acquis, as well as the recent legislative developments in the field of consumer protection.*
Key-words: *consumer, European legislation, accurate information, transparency, harmonization of the national legislative framework.*
JEL CLASSIFICATION: K12, K15, K20, K33, I25

INTRODUCERE

În contextul complexității tot mai accentuate a pieței, al digitalizării și al extinderii relațiilor comerciale transfrontaliere, educația consumatorilor a devenit o componentă centrală a sistemelor moderne de protecție a consumatorilor. Capacitatea consumatorilor de a lua decizii informate depinde nu doar de existența unor drepturi legale, ci și de abilitatea acestora de a înțelege informațiile furnizate, de a identifica practicile comerciale neloiale și de a-și exercita în mod eficient drepturile.

În cadrul Uniunii Europene, protecția consumatorilor este recunoscută ca un element esențial al pieței interne și este strâns legată de principiile transparenței, echității și ale unui nivel ridicat de protecție juridică. Aceste standarde impun nu doar garanții legislative, ci și mecanisme instituționale eficiente și politici educaționale orientate spre reducerea dezechilibrului informațional dintre profesioniști și consumatori. Pentru Republica Moldova, procesul de aliniere la normele și standardele europene reprezintă o etapă importantă în dezvoltarea juridică și instituțională. În acest sesn, au fost realizate progrese semnificative în armonizarea legislației naționale cu acquis-ul european, în special în ceea ce privește dreptul la informare, publicitatea corectă, etichetarea produselor și soluționarea litigiilor de consum. Cu toate acestea, eficiența acestor reforme depinde în mare măsură de consolidarea capacității instituționale și de promovarea educației consumatorilor ca instrument juridic preventiv.

Acest studiu examinează mecanismele legislative și instituționale concepute pentru promovarea educației consumatorilor în conformitate cu standardele europene și evidențiază rolul

armonizării legislative și cel al autorităților publice, dar și al inițiativelor de informare în consolidarea drepturilor consumatorilor.

Actualitatea cercetării rezidă din importanța tot mai mare a educației consumatorilor în contextul armonizării legislației Republicii Moldova cu normele și standardele europene și al dezvoltării relațiilor comerciale moderne. Scopul studiului constă în analiza mecanismelor legislative și instituționale care contribuie la promovarea educației consumatorilor și la consolidarea protecției acestora în conformitate cu standardele.

Obiectivele urmărite, prin abordarea acestei teme, vizează examinarea cadrului legislativ național și european, în materia protecției consumatorilor, analiza rolului instituțiilor competente în promovarea educației consumatorilor, precum și evaluarea gradului de armonizare a legislației Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene. Totodată, lucrarea urmărește identificarea unor direcții de consolidare a mecanismelor juridice și instituționale, menite să asigure o protecție efectivă și un nivel sporit de informare a consumatorilor.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Lucrarea examinează mecanismele legislative și instituționale privind promovarea educației consumatorilor, în concordanță cu normele și standardele europene, pornind de la ideea că protecția efectivă a consumatorilor nu se rezumă doar la existența normelor juridice, ci depinde și de capacitatea consumatorilor de a înțelege și de a valorifica drepturile de care beneficiază. În contextul digitalizării și al extinderii relațiilor comerciale transfrontaliere, educația consumatorilor devine un instrument esențial pentru reducerea asimetriei informaționale dintre profesionist și consumator.

În prima parte a analizei este evidențiat cadrul normativ european, cu accent pe principiile transparenței, informării corecte și protecției împotriva practicilor comerciale neloiale. Sunt analizate instrumentele juridice fundamentale, precum Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor și Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale, care stabilesc obligații clare pentru comercianți și garanții juridice pentru consumatori. Aceste instrumente oferă baza legală pentru formarea unei piețe europene echitabile și sigure, centrate pe interesele și protecția consumatorului.

În esență, educația consumatorilor se află într-o relație directă cu dreptul la informare, care constituie una dintre garanțiile fundamentale ale protecției juridice. ”Dreptul la informare este unul dintre cele mai importante instrumente prin care consumatorul poate lua decizii responsabile și sustenabile” (Pascal, 2025). Consumatorul, definit ca persoană fizică ce acționează în afara activității sale profesionale, se află într-o poziție de vulnerabilitate structurală în raport cu profesionistul, care deține informații superioare privind produsele și serviciile oferite. Această asimetrie informațională justifică intervenția legislativă și instituțională, dar și necesitatea dezvoltării unor mecanisme educaționale care să permită consumatorilor să înțeleagă și să utilizeze informațiile disponibile.

Alți autori consideră că ”dreptul consumatorului de a fi informat respectiv obligaţia agentului economic de informare cuprinde informarea cumpărătorului de către vânzătorul profesionist asupra tuturor condiţiilor de contractare, asupra modului de folosire a bunului, ca şi asupra eventualelor pericole şi a precauţiunilor necesare” (Cazacu, Dănoi, 2010).

În acest context, promovarea educației consumatorilor nu poate fi separată de obligația operatorilor economici de a furniza informații complete, corecte și accesibile. Informațiile privind caracteristicile produselor, prețul total, condițiile contractuale, garanțiile sau dreptul de retragere trebuie nu doar comunicate, ci și înțelese (Chris Willett și Martin Morgan-Taylor, 2012). Aceasta demonstrează că educația consumatorului reprezintă un complement indispensabil al transparenței economice și al protecției juridice. Acesta implică accesibilitatea și inteligibilitatea datelor furnizate, astfel încât consumatorii să poată lua decizii informate (Cazacu, Dănoi, 2010). Lipsa unei educații adecvate poate face ca și cele mai detaliate informații să devină inutile, compromițând eficiența reglementărilor existente. Prin urmare, dezvoltarea competențelor informaționale ale consumatorilor este esențială pentru aplicarea practică a drepturilor conferite de legislație.

În continuare, lucrarea tratează procesul de armonizare a legislației Republicii Moldova cu acquis-ul Uniunii Europene, subliniind rolul Acordului de Asociere și al reformelor legislative recente în consolidarea cadrului național de protecție a consumatorilor. Printre progresele relevante se numără alinierea prevederilor naționale cu directivele europene privind drepturile consumatorilor, publicitatea și transparența contractuală.

În opinia autoarei Plotnic O., legea privind protecția consumatorilor precizează următoarele drepturi esențiale: *protecția împotriva riscurilor produselor și serviciilor care prejudiciază viața, sănătatea sau securitatea persoanelor; informarea completă; educarea consumatorilor referitor la caracteristicile produselor și serviciilor; accesul nelimitat la piețe; acordarea de despăgubiri pentru prejudiciile cauzate de calitatea necorespunzătoare a produselor sau serviciilor; interzicerea comercializării produselor falsificate sau contrafăcute* (Plotnic, 2010). Aceste prevederi se armonizează treptat cu cerințele europene, inclusiv în ceea ce privește soluționarea alternativă a litigiilor și crearea unui cadru transparent pentru raporturile comerciale.

În Republica Moldova, protecția drepturilor consumatorilor reprezintă ”un element inseparabil al reglementării de stat, care vizează asigurarea unor condiții echitabile pentru cetățeni în domeniul relațiilor cu consumatorii” (Circov, 2025).

Un loc distinct îl ocupă analiza mecanismelor instituționale, în special rolul Agenției pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței în monitorizarea respectării legislației, supravegherea pieței și desfășurarea activităților de informare și sensibilizare a consumatorilor. Agenția are atribuții extinse privind controlul respectării obligațiilor legale ale operatorilor economici, inclusiv cele referitoare la informarea precontractuală, etichetare și siguranță (https://consumator.gov.md/ro).

Lucrarea demonstrează că eficiența normelor depinde de cooperarea dintre cadrul legislativ și instituțiile competente, precum și de gradul de conștientizare al publicului.

Sursele bibliografice analizate relevă existența unui cadru doctrinar și normativ relevant în materia protecției consumatorilor, atât la nivel european, cât și național. Literatura de specialitate evidențiază rolul central al dreptului la informare, al transparenței contractuale și al mecanismelor de protecție împotriva practicilor comerciale abuzive.

Studiile doctrinare ale unor autori, precum Pascal, Plotnic, Cazacu și Circov, pun accent pe necesitatea consolidării educației consumatorilor ca mijloc de prevenire a litigiilor și de eficientizare a aplicării normelor juridice. Totodată, actele normative europene și naționale constituie baza teoretică și practică a cercetării.

În elaborarea lucrării au fost utilizate mai multe metode de cercetare științifică. Metoda analizei actelor normative a fost aplicată pentru examinarea cadrului juridic european și național în domeniul protecției consumatorilor. Metoda comparativă a permis evaluarea gradului de armonizare dintre legislația Republicii Moldova și reglementările Uniunii Europene. Metoda sistemică a fost utilizată pentru analiza raporturilor funcționale dintre instituțiile publice competente, iar metoda deductivă a contribuit la formularea concluziilor și recomandărilor privind perfecționarea mecanismelor legislative și instituționale.

Rezultatele cercetării demonstrează că Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în armonizarea cadrului normativ privind protecția consumatorilor cu standardele europene. Au fost consolidate drepturile consumatorilor, obligațiile de transparență ale operatorilor economici și mecanismele alternative de soluționare a litigiilor.

Totodată, studiul relevă că eficiența acestor reforme este condiționată de nivelul de educație al consumatorilor și de capacitatea instituțiilor publice de a implementa normele în practică. S-a constatat că educația consumatorilor reprezintă un factor determinant pentru transformarea drepturilor formale în garanții reale de protecție.

Rezultatele cercetării demonstrează că Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în armonizarea cadrului normativ privind protecția consumatorilor cu standardele europene. Au fost consolidate drepturile consumatorilor, obligațiile de transparență ale operatorilor economici și mecanismele alternative de soluționare a litigiilor. Eficiența acestor reforme este condiționată de

nivelul de educație al consumatorilor și de capacitatea instituțiilor publice de a implementa normele în practică. Așadar, educația consumatorilor reprezintă un factor determinant pentru transformarea drepturilor formale în garanții reale de protecție.

CONCLUZII.

În concluzie, consolidarea mecanismelor legislative și instituționale privind promovarea educației consumatorilor reprezintă o condiție esențială pentru alinierea Republicii Moldova la standardele europene și pentru asigurarea unei protecții reale a consumatorilor.

Totuși, se recomandă continuarea armonizării legislative, dezvoltarea programelor de educație și informare a consumatorilor, intensificarea campaniilor publice de sensibilizare și consolidarea rolului instituțiilor competente în supravegherea pieței și aplicarea normelor. O abordare integrată între reglementare, educație și acțiune instituțională este indispensabilă pentru crearea unui mediu de consum echitabil, transparent și sigur.

REFERINȚE:

1. Cazacu, V., & Dănoi, I. (2010). *Dreptul consumatorului de a fi informat*. [Online]. Disponibil la:
2. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/269-272_19.pdf, pag. 269.
3. Circov, E.B. (2025). *Protecția consumatorilor în Republica Moldova: aspecte juridice și practice*. [Online]. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/284-293_1.pdf, pag. 291.
4. Directiva 2005/29/CE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori. [Online]. Disponibil la: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0029.
5. Directiva 2011/83/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor. [Online]. Disponibil la:
6. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0083.
7. Pascal, M. (2025). *Drepturile și obligațiile consumatorilor în contextul economiei circulare*. [Online]. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/13-24_15.pdf, pag. 18.
8. Plotnic, O. (2010). *Protecția consumatorului în Republica Moldova prin prisma reglementărilor europene*. [Online]. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/8.Protectia%20consumatorului%20in%20RM.pdf, pag. 58.
9. Willett, C., & Morgan-Taylor, M. (2012). *Recognising the limits of transparency in EU consumer law.* [Online]. Disponibil la:
10. https://www.cambridge.org/core/books/abs/european-consumer-protection/recognising-the-limits-of-transparency-in-eu-consumer-law/F37EF9442A3955ED02D1B9CF82280D9C.
11. Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor (ISSPNPC): https://consumator.gov.md/ro.

Coordonator științific: CODREANU Alina, asistent universitar, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37369479874
e-mail: codreanu.alina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.70
CZU: 366.5(478):061.1EU

CONSUMER PROTECTION IN ACCORDANCE WITH EUROPEAN RULES

PROTECȚIA CONSUMATORILOR ÎN CONCORDANȚĂ CU NORMELE EUROPENE

COTOBAN Emilia, studentă, specialitatea: CAV
ȚURCAN Evelina, studentă, specialitatea: CAV
Colegiul Național de Comerț al ASEM, Republica Moldova,
Chișinău, str. 18 Pentru Rareș
Telefon: +373 60925853 / +373 69810230
e-mail: rectorat@ase.md

Abstract: *This article examines consumer protection in the Republic of Moldova in accordance with European standards. The study highlights the main legislative acts and public policies regulating consumer rights, product safety, and dispute resolution mechanisms. Special attention is given to the alignment of national legislation with European Union requirements in order to ensure a high level of consumer protection. The paper also analyzes measures aimed at consumer awareness and education, as well as the role of state institutions in market supervision. The findings emphasize that harmonization with European standards strengthens consumer trust and contributes to a fair and competitive economic environment.*
Keywords: *consumer protection, European legislation, consumer rights, European standards, consumer information.*
JEL CLASSIFICATION: D18, K20, K23

INTRODUCERE :În contextul globalizării și al integrării economice europene, protecția consumatorilor reprezintă una dintre prioritățile esențiale ale statelor moderne. Dezvoltarea continuă a piețelor, precum și diversificarea produselor și serviciilor au impus necesitatea creării unui cadru legislativ eficient, capabil să garanteze respectarea drepturilor consumatorilor.Uniunea Europeană promovează standarde înalte în domeniul protecției consumatorilor, iar Republica Moldova depune eforturi constante pentru alinierea legislației sale la aceste cerințe.**Obiectivul cercetării** constă în analiza cadrului legislativ privind protecția consumatorilor și evaluarea gradului de armonizare a acestuia cu normele europene.

CONȚINUTUL DE BAZĂ: Analiza surselor bibliografice evidențiază faptul că legislația europeană stabilește standarde clare privind drepturile consumatorilor, siguranța produselor și transparența serviciilor. Documentele elaborate de Comisia Europeană și cadrul normativ al Uniunea Europeană constituie repere esențiale pentru statele candidate sau partenere.De asemenea, cadrul legislativ național, elaborat de Parlamentul Republicii Moldova, reflectă tendința de armonizare cu standardele europene, prin adoptarea unor acte normative relevante în domeniu.În realizarea studiului au fost utilizate următoarele metode de cercetare: 1.analiza comparativă a cadrului legislativ național și european; 2.analiza documentelor oficiale și a actelor normative; 3.metoda descriptivă pentru evidențierea avantajelor și provocărilor. Rezultatele cercetării evidențiază progrese semnificative în armonizarea legislației Republica Moldova cu normele europene.Principalele acte legislative analizate includ:

- Legea privind protecția consumatorilor – asigură drepturile fundamentale și protecția intereselor economice;
- Legea privind siguranța produselor – garantează securitatea produselor;
- Legea privind comerțul electronic – protejează consumatorii în tranzacțiile online;
- Legea privind practicile comerciale incorecte – previne inducerea în eroare a consumatorilor.

Aceste reglementări contribuie la: 1.creșterea siguranței consumatorilor; 2. îmbunătățirea transparenței pieței; 3.consolidarea încrederii în produsele și serviciile oferite.

Totodată, s-au identificat și unele provocări: 1.necesitatea informării continue a consumatorilor; 2.aplicarea eficientă a legislației; 3.combaterea practicilor comerciale incorecte.

Tabelul 1. Principalele acte legislative privind protecția consumatorilor

Act normativ	Domeniul reglementat	Importanța pentru consumatori
Legea privind protecția consumatorilor	Drepturile fundamentale ale consumatorilor	Asigură protecția intereselor economice și siguranța consumatorilor
Legea privind siguranța produselor	Calitatea și securitatea produselor	Protejează consumatorii de produse periculoase
Legea privind comerțul electronic	Tranzacțiile online	Oferă protecție în cumpărăturile online și dreptul de retragere
Legea privind practicile comerciale incorecte	Publicitate și marketing	Previne înșelarea consumatorilor

Sursa:Legea nr. 105-XV din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor

Tabel 2.Avantajele protecției consumatorilor conform normelor europene

Domeniu	Avantaje
Economie	Creșterea încrederii în piață și stimularea concurenței
Comerț	Practici comerciale corecte și transparente
Sănătate și siguranță	Produse sigure și controlate
Societate	Informare corectă și protecția drepturilor cetățenilor

Sursa: https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/consumer-protection/

Protecția consumatorilor în concordanță cu normele europene reprezintă un factor determinant pentru dezvoltarea unei economii moderne și echitabile. Procesul de armonizare legislativă realizat de Republica Moldova contribuie la integrarea europeană și la consolidarea unui mediu sigur pentru consumatori.Recomandări:

- continuarea reformelor legislative;
- consolidarea instituțiilor responsabile;
- intensificarea campaniilor de informare a consumatorilor;
- promovarea educației juridice și economice în rândul populației.

Respectarea drepturilor consumatorilor, transparența și corectitudinea practicilor comerciale contribuie la creșterea calității vieții și la dezvoltarea durabilă a societății.

REFERINȚE

1. Comisia Europeană. (n.d.). *Politici de protecție a consumatorilor*. https://commission.europa.eu/topics/human-rights/your-fundamental-rights-eu/know-your-rights/solidarity/consumer-protection_en
2. Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova. (n.d.). *Protecția consumatorilor*. https://mded.gov.md/domenii/protectia-consumatorilor/
3. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. (n.d.). *Consumer protection*. https://www.oecd.org/consumers.html
4. Parlamentul Republicii Moldova. (2003). *Legea privind protecția consumatorilor*. https://comert.chisinau.md/informatii-utile/protectia-drepturilor-consumatorului/
5. Parlamentul Republicii Moldova. (2011). *Legea privind siguranța produselor*. https://www.legis.md/
6. Uniunea Europeană. (n.d.). *Directive privind protecția consumatorilor*. https://eur-lex.europa.eu/

Coordonator ştiinţific: SALCUȚAN Aliona
Colegiul Național de Comert al ASEM, Str. 18 Pentru Rares, MD-2005,
Republica Moldova,
Tel: +37379762460
email:rectorat@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.71
CZU: 343.97(478)

GROUP CRIMINALITY AND THE PSYCHOSOCIAL DYNAMICS OF GANG FORMATION

CRIMINALITATEA ÎN GRUP ȘI DINAMICA PSIHOSOCIALĂ „A GANG FORMATION“

BALMUȘ Andreea , studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice a Moldovei, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
Chișinău, Republica Moldova
Telefon: + 37378555546
e-mail autor: balmus.andreea@ase.md

Abstract: *Group crime today is a complex and dynamically influenced problem by several social and psychological factors. The formation of gangs is closely related to the social, economic and psychological conditions that outline the individual's behavior within collective structures. The research ,highlights the role of investigating the mechanisms by which gangs are created, especially their cooperation, mutual influence and identity construction. It suggests that marginalization, peer pressure and the need to fit in can lead people, particularly young people, to engage in criminal behaviour. The study uncovers significant reasons why criminal organizations start and persist by examining several ideas and reviewing current criminological research. The results show that the way leaders are organized, the power of the group and the rules they share greatly affect their criminal behavior. This article aims to help individuals understand more fully the social and psychological processes that lead to group crime and to propose means of preventing it through better social connections and early support.*
Key words *group criminality, gang formation, psychosocial dynamics, deviant behavior, social influence,youth delinquency.*
JEL CLASSIFICATION:K14,K33,K38,K36

INTRODUCERE

În contextul schimbărilor profunde care se petrec în societatea de azi, criminalitatea organizată se profilează ca una dintre cele mai complexe și dinamice manifestări ale fenomenului infracțional. Aceasta reflectă schimbările mediului social, precum și reconfigurarea comporta-mentului interindividual. Factori precum globalizarea extensivă, urbanizarea accelerată și polarizarea socioeconomică au ajutat la apariția și extinderea formelor organizate de crime. În configurația actuală, bandele (gangurile) ocupă un rol central, mai ales în rândul tinerilor.

În arhitectura acestui fenomen , având în vedere sporirea constantă și impactul subversiv asupra pilonilor statului de drept, cercetarea acestor grupări devine extrem de importantă.

Investigarea nu se limitează la o descriere a fenomenului, ci e vitală pentru a percepe cum faptele ilegale lovesc siguranța oamenilor și zdruncină credința în structurile statului.

De ce e important să cercetăm asta? Fiindcă , acest domeniu rezidă în exigența de a conceptualiza mecanismele subiacente prin prisma unei abordări interdisciplinare, la intersecția dintre criminologie, sociologie și psihologie socială. Asta ne ajută să vedem cum apar și cum lucrează grupurile de infractori. Mai ales, e semnificativ sa accentuam analiza studiului proceselor de grup coeziunea, influența socială și conformismul pentru a elucida determinanții conduitei deviante colective. Înțelegerea acestora, este esențială pentru identificarea factorilor de risc, precum și exercitarea unor planuri modernizate de combatere a criminalității organizate.

Prezentul articol își propune să analizeze criminalitatea organizată prin prisma evoluției și structurării bandelor, evidențiind felul în care apar și se schimbă gangurile, precum și referință la realitățile sociale. Cercetarea vizează examinarea interacțiunii dintre dezvoltarea individului și

mediul înconjurător în formarea grupurilor de infractori, precum și interdependența dintre unitatea, influența și controlul în prisma unui gang .
Consecutiv, studiul urmărește cercetarea creării unor reguli de conduită și a unor acțiuni legislative care vor avea ca obiectiv scaderea semnificativă a criminalității organizate și stoparea apariților bandelor.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Intelegerea infractionalitatii de grup si a dinamicii psihosociale a constituirii bandelor se fundamenteaza pe un cadru teoretic amplu, elaborat in literatura criminologică si sociologică de referință.Una dintre cele mai notabile perspective este teoria asocierii diferentiale formulata de Sutherland (1947), potrivit căreia comportamentul infracțional este învățat în cadrul interacțiunilor sociale, în special în grupuri restrânse, prin transmiterea valorilor, normelor și tehnicilor specifice activităților ilicite. Ca o completare, teoria anomiei, dezvoltat de Merton (1938), explică devianța ca find un efect al tensiunii dintre scopurile culturale promovate de societate si metodele legitime accesibile pentru atingerea lor , ceea ce îi determină pe indivizi să apeleze la alternative, inclusiv cele penale.

De asemenea, teoria învatarii sociale, concepută de Bandura (1977), accentueaza rolul observatiei, imitarii și consolidarii în modelarea comportamentului deviator, evedențiind că persoanele asimilează conduite infractionale prin expunera la modele pertinente din mediul lor social. Studille recente, precum cele realizate de Thornberry (1998) si Klein (1995), subliniază importanța factorilor de mediu, a marginalizării oferinf membrilor un cadru de afiliere, protectie și reconfirmare socială. Prin urmare, literatura de specialitate converge spre idea că fenomenul criminalității în grup trebuie examinat prin prisma interdependentei dintre atributele individuale și structurale, integrate într-un context social particular.

Din punct de vedere metodologic, cercetarea se sprijină pe o optică teoretico - analitică, folosind metoda analizei documentare pentru examinarea riguroasă a resurselor bibliografice relevante, metoda comparativă pentru identificarea similaritaților ,dar si diferențelor între doctrinele explicative majore ale conduitei infractionale colective ,si metoda sintezei pentru încorporarea rezultatelor într un sistem conceptual unitar. Aceasta maniera de abordare permite o investigare detaliată a mecanismelor psihosociale implicate în formarea bandelor, facilitând punerea în corespondență a viziunilor interdisciplinare și stabilirea factorilor conducători ai acestui fenomen. Totodata, au fost utilizate studii empirice din domeniu, care susțin validitatea premiselor teoretice și oferă o bază temeinica pentru interpretarea datelor.

Rezultatele cercetării evidențiază faptul că formarea gangurilor este determinată de o combinație de factori individuali, sociali și contextuali, care acționează într-un mod interdependent. Astfel, nevoia de apartenență, lipsa suportului familial și influența anturajului constituie elemente esențiale în orientarea indivizilor către grupuri delincvente. În același timp, condițiile socio-economice precare, excluziunea socială și oportunitățile limitate contribuie la crearea unui mediu favorabil dezvoltării acestui fenomen.

În cadrul gangurilor, dinamica psihosocială se manifestă printr-un nivel ridicat de coeziune internă, existența unor norme și valori proprii și prin influența exercitată de lideri asupra membrilor. Procesele de conformism și presiune de grup determină indivizii să adopte comportamente compatibile cu așteptările colective, iar identitatea socială devine un factor central în definirea rolului individual. În acest context, participarea la activități infracționale apare frecvent ca rezultat al integrării în grup și al internalizării normelor acestuia, mai degrabă decât ca o manifestare exclusivă a voinței individuale.

Tabelul 1. Evoluția infracționalității generale în Republica Moldova (2021–2025)

An	Infracțiuni înregistrate (mii)	Rata infracționalității (la 10 000 locuitori)	Număr persoane condamnate (mii)	Pondere minori condamnați (%)
2021	27,2	105	—	—
2023	24,0	96	—	—
2025	23,1	97	11,8	2,4

Sursa: Biroul Național de Statistică – Nivelul infracționalității RM 2021, 2023, 2025

Acest tabel arată o tendință generală de stabilizare sau ușoară scădere a criminalității în RM, dar și faptul că rata rămâne semnificativă și că implicarea minorilor este prezentă (deși relativ scăzută comparativ cu totalul).

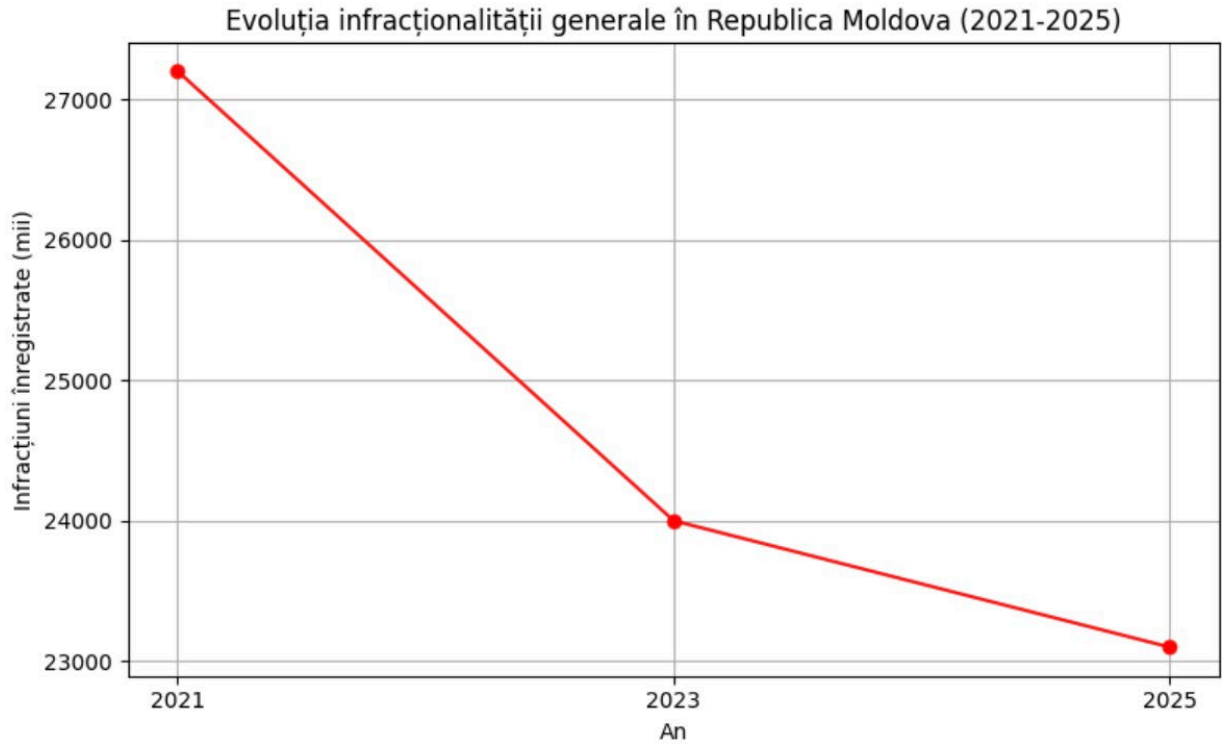

Figura 1. Analiza grafică evoluției infracționalității în Republica Moldova
Sursa: elaborat de autor

Manifestarea criminalității în grup nu poate fi înțeleasă în afara influenței factorilor sociali și psihosociali, care modelează comportamentul indivizilor în funcție de mediul în care aceștia se dezvoltă. În acest sens, pot fi enumerați următorii factori:

1. *Familia*

Familia reprezintă principalul cadru de socializare al individului, având un rol determinant în formarea normelor morale și a comportamentului social. Familiile dezorganizate, caracterizate prin absența unuia sau ambilor părinți, conflicte permanente, violență sau alcoolism, cresc riscul apariției comportamentului delincvent. Lipsa controlului și a suportului afectiv favorizează afilierea individului la grupuri infracționale, care ajung să suplinească funcțiile familiale prin oferirea unui sentiment de apartenență și protecție.

2. Școala

Școala are rolul de a consolida procesul de socializare început în familie. Eșecul școlar, absenteismul, abandonul școlar și conflictele cu autoritatea educațională sunt factori corelați cu delincvența juvenilă. Excluderea sau marginalizarea în mediul școlar determină tinerii să caute recunoaștere și statut în afara instituțiilor formale, adesea în cadrul grupurilor delincvente.

3. Locul de muncă

Lipsa unui loc de muncă stabil sau munca precară reprezintă factori favorizanți ai criminalității în grup. Șomajul și insecuritatea economică reduc integrarea socială și cresc vulnerabilitatea individului față de influențele negative ale mediului infracțional. Grupurile criminale oferă alternative ilicite de obținere a veniturilor și un sentiment de utilitate socială substitutivă.

4. Starea civilă

Persoanele necăsătorite, divorțate sau separate prezintă, în general, un risc mai ridicat de implicare în activități infracționale, comparativ cu persoanele căsătorite. Absența responsabilităților familiale și a controlului informal asociat vieții de familie poate facilita implicarea în comportamente deviante și integrarea în grupuri infracționale.

5. Specificul național și cultural

Specificul național influențează formele și manifestările criminalității în grup prin tradiții, norme sociale și structuri de valori. În unele societăți, toleranța față de violență, loialitatea excesivă față de grup sau subculturile criminale pot favoriza apariția și menținerea grupurilor infracționale.

6. Religia

Religia poate avea un rol preventiv important prin promovarea valorilor morale, a autocontrolului și a responsabilității sociale. Totuși, slăbirea influenței religioase sau interpretările distorsionate ale normelor religioase pot reduce acest efect protector, facilitând comportamentele deviante.

7. Toxicomania

Consumul de droguri și alcool reprezintă un factor major de risc în criminalitatea în grup. Toxicomania favorizează pierderea autocontrolului, dependența economică și implicarea în infracțiuni pentru procurarea substanțelor. De asemenea, grupurile infracționale sunt adesea implicate în distribuția drogurilor, ceea ce creează o legătură directă între consum și criminalitatea organizată.

Tabelul 2. Infracțiuni săvârșite de minori în Republica Moldova (2020–2024)

An	Infracțiuni săvârșite de minori	Rata (cazuri la 100 000 copii 0-17 ani)
2020	606	107
2021	695	126
2022	705	133
2023	449	88
2024	493	97

Sursa: elaborate de autor pe baza datelor analizate în platforma
Biroul Național de Statistică

Datele evidențiază o scădere semnificativă în anul 2023, urmată de o ușoară creștere în 2024, ceea ce sugerează caracterul fluctuant al criminalității juvenile și necesitatea unor măsuri constante de prevenire.

Analiza acestor date, corelată cu teoriile criminologice, demonstrează că formarea gangurilor este influențată de factori precum marginalizarea socială, influența grupului și lipsa oportunităților, iar dinamica internă a grupurilor se bazează pe coeziune, norme proprii și influența liderilor.

Prevenirea și combaterea gangurilor (grupărilor criminale organizate) este un subiect complex, abordat diferit în funcție de țară, dar există câteva principii generale recunoscute la nivel internațional.

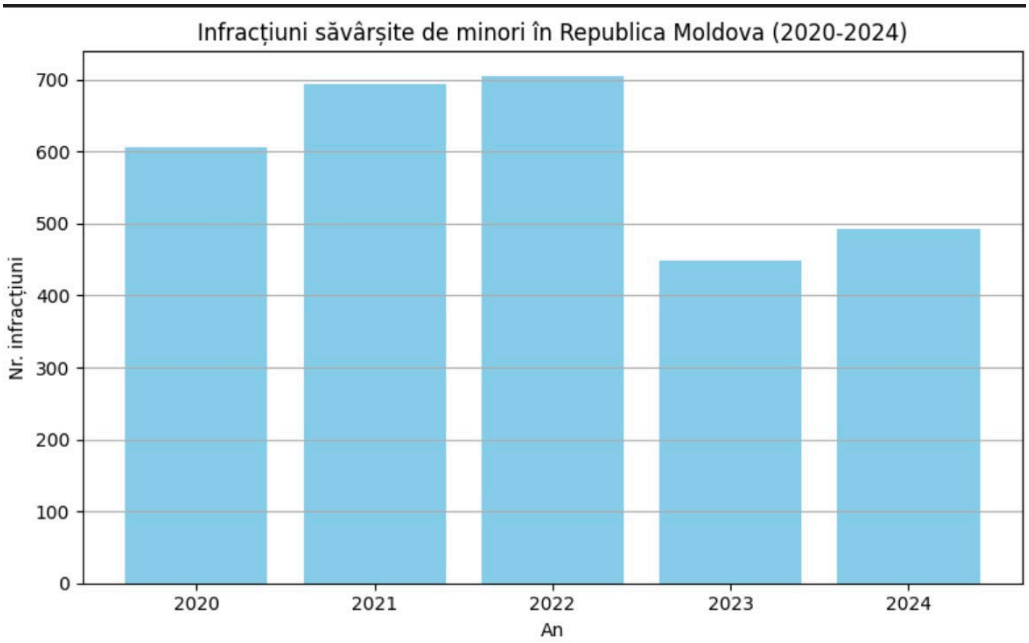

Figura 2. Analiza grafică pe ani a infracțiunilor săvârșite de minori în Republica Moldova
Sursa: elaborat de autor

Combaterea și prevenirea criminalității în grup necesită o abordare orientată spre individ, în care educația și sprijinul joacă un rol esențial în formarea unor conduite conforme normelor sociale. Prin urmare, pot fi sugerate următoarele măsuri:

~Implicarea familiei – supravegherea și sprijinul oferit de părinți reduc riscul implicării în grupuri delincvente.

~Educația – formarea unor valori și comportamente corecte prin școală și activități educative.

~Sprijin psihologic – consilierea tinerilor pentru a face față presiunilor și influențelor negative.

~Activități utile în timpul liber – sport, hobby-uri sau voluntariat care oferă alternative pozitive.

~Implicarea comunității – colaborarea între familie, școală și autorități pentru sprijinirea tinerilor.

~Prevenirea consumului de droguri și alcool – informare și intervenție timpurie.

~Informarea tinerilor – explicarea consecințelor implicării în activități ilegale.-Consiliere parentală și asistență socială pentru familiile cu risc ridicat.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Analiza criminalității organizate și a interacțiunilor psihosociale în contextul formării grupurilor infracționale în Republica Moldova sugerează că, deși tendința generală a criminalității a arătat o mică scădere între 2021 și 2025, problema rămâne actuală și critică pentru societate, având nevoie de soluții bine concepute și strategice. Conform statisticilor oficiale, în 2025 au fost raportate 23,1 mii de infracțiuni pe întreg teritoriu național, ceea ce scoate în evidență o prevalență semnificativă a comportamentului deviant și subliniază necesitatea unor măsuri de prevenire adaptate la specificul local (Biroul Național de Statistică, 2025). De asemenea, participarea tineretului la activități infracționale, deși mai scăzută în raport proporțional, în continuare reprezinta o provocare considerabilă, cu 493 de infracțiuni comise de minori în anul 2024, demonstrând că grupurile de

minoril constituie un potențial fundament în formarea gangurilor și amplificarea comportamentului deviant în rândul celor tineri, dar și vulnerabili.

Studii asupra dinamicii psihosociale din gangurile juvenile și adulte din Republica Moldova evidențiază că dorința de apartenență, influența prietenilor și absența suportului familial sunt factori cheie care reflectă integrarea indivizilor în aceste grupuri. Legătura internă a gangurilor, împreună cu normele și valorile lor specifice, contribuie la perpetuarea comportamentului infracțional, iar liderii grupurilor influențează considerabil membrii, ceea ce scoate în evidență importanța intervențiilor psihosociale și educaționale, dar și legale.

Analiza graficelor și tabelelor din această lucrare clarifică tendințele variabile ale infracționalității juvenile, evidențiind astfel necesitatea unei observații constante și a unor măsuri proactive pentru a evita reintegrarea în grupuri delictuale.

Recomandările fundamentale derivate din studiu sunt direcționate spre intervenții integrate la nivel legal, educațional și social . În primul rând, se sugerează crearea unor programe de prevenire și consiliere dedicate tinerilor în situații vulnerabile, în special în comunitățile cu un risc socio-economic crescut, în vederea diminuării atracției gangurilor. În al doilea rând, este vital să se implementeze inițiative educaționale și recreative care să faciliteze incluziunea socială, întărind totodată suportul din partea familiei și comunității. În al treilea rând, autoritățile judiciare din Republica Moldova trebuie să îmbunătățească procesele de colectare și evaluare a datelor referitoare la criminalitatea juvenilă și infracțiunile în grup, pentru a sprijini elaborarea de politici publice bazate pe dovezi și pentru a depista din timp posibilele tendințe de formare a gangurilor. În final, colaborarea între instituțiile de învățământ, cele sociale și cele legale devine esențială pentru a preveni și diminua criminalitatea organizată, iar strategiile trebuie să fie ajustate în funcție de particularitățile locale, având în vedere factorii socio-economici și culturali care afectează comportamentele infracționale.

Concluzionând, cercetarea arată că reducerea criminalității organizate în Republica Moldova nu poate fi realizată doar prin metode punitive, ci impune o abordare cuprinzătoare, axată pe prevenție, educație și intervenție psihosocială, susținută de date statistice și o monitorizare continuă.

REFERINȚE:

1. PROGRAMUL NAȚIONAL de prevenire și combatere a criminalității pentru anii 2026-2030 . Disponibil la : https://mai.gov.md/sites/default/files/transparenta/Programul de elaborare a actelor normative/Proiect PPCC.pdf . Accesat la data de :07.04.2026 .
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 ,Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 128–129/1012 din 13.09.2002. Disponibil la : https://www.legis.md/cautare/downloadpdf/17783 . Accesat la data de : 07.04.2026.
3. Larii, I. (2020). Criminologie. Chișinău: Editura „Cartea Militară”. Disponibil la : https://library.academy.police.md/storage/uploads/material/18738/31/1220pregatirea20profesionala-20420decembrie20202020383-394pdf.pdf . Accesat la data : 07.04.2026.

Coordonator științific:TIGHINEANU Alexandra, dr., conf. univ.,
ASEM, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, Republica Moldova
Telefon: + 37369084661
e-mail: alexandra.tighineanu@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.72
CZU: 331.312.2:347.7(478)

LEGAL STATUS OF FREELANCERS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

STATUTUL JURIDIC AL FREELANCERULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

MELNIC Irina, studentă, specialitatea: Economie
Academia de Studii Economice a Moldovei
Chișinău, Republica Moldova,str. Bănulescu-Bodoni 61,www.ase.md
Telefon: +373 78746127
e-mail: melnic.irina.knah@ase.md

Abstract: *The expansion of the digital economy has generated new forms of employment, among which freelancing has become increasingly relevant. In the Republic of Moldova, this phenomenon has developed rapidly, but the legal framework has lagged behind. This paper analyzes the legal status of freelancers after the adoption of the 2026 law. The research is based on legislative and comparative analysis. The results highlight simplified taxation, transparency and formalization of economic activity.*
Key words: *freelancing, activitate independentă, fiscalitate, cadru legal*
JEL CLASSIFICATION: K20, H24, J21

INTRODUCERE

În ultimele decenii, economia globală a fost profund influențată de dezvoltarea tehnologiilor digitale și de extinderea globalizării. Aceste procese au determinat schimbări semnificative în structura pieței muncii, favorizând apariția unor forme alternative de ocupare, caracterizate prin flexibilitate, autonomie și adaptabilitate. În acest context, freelancing-ul s-a impus ca o opțiune viabilă pentru un număr tot mai mare de persoane. În Republica Moldova, dezvoltarea muncii independente a fost accelerată de creșterea accesului la internet și de integrarea în platforme digitale internaționale. Totuși, până recent, lipsa unui cadru juridic clar a generat dificultăți majore, inclusiv în ceea ce privește fiscalitatea, evidența veniturilor și protecția socială.Scopul acestei cercetări constă în analiza statutului juridic al freelancerului în Republica Moldova și evaluarea impactului noii legislații asupra mediului economic.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Literatura de specialitate evidențiază faptul că freelancing-ul reprezintă o componentă importantă a economiei digitale, contribuind la creșterea flexibilității pieței muncii și la diversificarea oportunităților economice. În același timp, lipsa reglementării poate conduce la creșterea economiei informale.În Republica Moldova, înainte de anul 2026, activitatea independentă era desfășurată prin intermediul întreprinzătorului individual sau al patentei de întreprinzător. Aceste forme nu erau adaptate realităților economiei moderne, fiind caracterizate prin rigiditate și cerințe administrative excesive.Metodologia cercetării se bazează pe analiza actelor normative, metoda comparativă și sinteza informațiilor. Aceste metode permit evaluarea eficienței cadrului legal și identificarea avantajelor și limitărilor acestuia.Rezultatele cercetării arată că introducerea statutului juridic al freelancerului a simplificat semnificativ desfășurarea activităților economice independente. Sistemul de impozitare bazat pe impozit unic reduce povara administrativă și încurajează conformarea fiscală.Un alt avantaj important îl reprezintă digitalizarea procedurii de înregistrare, care permite acces rapid și eficient la acest statut. Cu toate acestea, există și limitări, precum plafonul de venit și interdicția de a angaja personal.În perspectivă, freelancing-ul are potențialul de a deveni un pilon important al economiei naționale, contribuind la creșterea competitivității și la integrarea în economia globală.De asemenea, dezvoltarea freelancing-ului contribuie la crearea unor noi oportunități pentru

tineri și specialiști, facilitând accesul acestora la piața muncii fără bariere geografice. Această formă de activitate permite valorificarea competențelor individuale într-un mod flexibil și eficient.Totodată, este important de menționat că succesul acestui model depinde de existența unui cadru instituțional stabil și de adaptarea continuă a politicilor publice la dinamica economiei digitale.Prin urmare, dezvoltarea freelancing-ului trebuie susținută prin măsuri care să încurajeze antreprenoriatul și inovarea.

Tabelul 1. Regimul fiscal și condițiile de activitate ale freelancerului în Republica Moldova

Indicator	**Caracteristică**
Statut juridic	Antreprenor independent (persoană fizică)
Plafon venit anual	1.200.000 lei
Cota impozit	15%
Cota impozit (peste plafon)	35%
Contribuții sociale (CAS)	incluse în impozitul unic
Asigurare medicală	inclusă în impozitul unic
Evidență contabilă	simplificată

Sursa:adaptat de autor în baza (Legea nr. 228/2025)

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În urma analizei efectuate, se constată că introducerea statutului juridic al freelancerului în Republica Moldova reprezintă un progres semnificativ în direcția adaptării cadrului legislativ la cerințele economiei moderne. Totodată, regimul fiscal simplificat, bazat pe impozitul unic, permite diminuarea sarcinilor administrative și stimulează conformarea voluntară a contribuabililor. Cu toate acestea, analiza evidențiază existența unor limitări ale cadrului legal actual, în special în ceea ce privește plafonul de venit și restricțiile privind extinderea activității prin angajarea personalului. În acest context, se impune necesitatea perfecționării continue a cadrului legislativ, prin ajustarea condițiilor de activitate la realitățile economice și prin extinderea oportunităților de dezvoltare pentru antreprenorii independenți.În concluzie, statutul juridic al freelancerului constituie o soluție eficientă pentru integrarea muncii independente în economia formală, însă eficiența acestuia depinde de capacitatea autorităților de a adapta permanent reglementările la dinamica mediului economic și la nevoile reale ale contribuabililor.

REFERINȚE:

1. Anderson, K. (2019). The role of ethics in digital transformation. În T. Richardson (Ed.), *The digital economy and society* (pp. 55–78). Springer.
2. Brown, P. R. (2020). *Cognitive psychology: Theory and practice*. Cambridge University Press.
3. Codul Fiscal al Republicii Moldova. (2024). Chișinău.
4. Legea nr. 228/2025 privind activitatea independentă.
5. Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi.
6. Legea nr. 93/1998 cu privire la patenta de întreprinzător.
7. Serviciul Fiscal de Stat. (2025). *Ghid privind impozitarea*.

Coordonator științific:GRĂU-PANȚUREAC Maria, dr., conferențiar universitar,
Academia de Studii Economice a Moldovei
Chișinău, Republica Moldova,str. Bănulescu-Bodoni 61,www.ase.md
Telefon: +373 69004135
e-mail:grau-pantureac.maria@ ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.73
CZU: 349.3:369

THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION ON THE REFORM OF SOCIAL INSURANCE SYSTEMS IN DIFFERENT STATES

INFLUENȚA GLOBALIZĂRII ASUPRA REFORMĂRII SISTEMELOR DE ASIGURĂRI SOCIALE ÎN DIFERITE STATE

JOSAN Alexandra, studentă, specialitatea: EGD
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: alexandrajosan03@gmail.com

Abstract: *Globalization is, first of all, the determining factor in the transformation of social security systems, influencing the structure and functionality of different states. The topicality of the topic is substantiated by the increasing pressures generated by population aging, labor mobility, economic integration and global crises, which require the adaptation of social protection systems to ensure their sustainability and equity. From the above, we can conclude that the purpose of this research is to analyze how globalization contributes to the reform of social security systems and to highlight common trends and national particularities. The research methods used are based on the comparative analysis of social security systems in developed and transition countries, on the examination of specialized literature, including case studies, institutional approaches are capitalized, as well as the comparative analysis of social security methods. The research results highlight that globalization determines the partial convergence of social security systems, by promoting certain common models, such as multi-pillar systems, diversifying funding sources and introducing automatic adjustment mechanisms for sustainability. At the same time, the influence of international institutions and global markets leads to reforms oriented towards economic efficiency, but also to the reduction of the state's role in certain components of social protection.*
Key words: ***gl****obalization, social security systems, different states, reform, comparative analysis, national particularities.*
JEL CLASSIFICATION: K40, K10

INTRODUCERE

Globalizarea ca fenomen este un proces care implică multitudinea interdependențelor de diferită natură care se stabilesc pe o scară tot mai largă între statele lumii, având efecte majore asupra tuturor sferelor vieții umane. Globalizarea defineşte procesul prin care evenimentele, deciziile şi activităţile care au loc într-o parte a lumii pot avea consecinţe semnificative pentru indivizi şi comunităţi din alte părţi ale globului (PROCA, 2011).

Statele trebuie să modernizeze sistemele de pensii, de asigurări medicale și de protecție a persoanelor vulnerabile pentru a garanta securitatea socială a cetățenilor. Reformele contribuie la menținerea stabilității sociale și la protejarea populației împotriva riscurilor sociale precum șomaj, boală sau bătrânețe (ȚICLEA, 2008).

Importanța abordării acestei teme este determinate de necesitatea asigurării unui echilibru între eficiența economică și protecția social a cetățenilor. Pe de o parte, globalizarea impune reforme orientate spre sustenabilitate financiară, flexibilitate și competitivitate. Pe de altă parte, aceste reforme trebuie să garanteze menținerea unui nivel adecvat de Securitate social, în special în fața riscurilor precum șomajul, îmbătrânirea populației, precum și inegalitățile sociale.

Obiectivul principal al cercetării constă în examinarea impactului globalizării asupra procesului de reformare a sistemelor de asigurări sociale în diferite state. În acest context, se urmărește identificarea pricipalelor direcții de reformă generate de globalizare, analiza comparativă a modelelor de asigurări sociale adoptate în diverse sisteme juridice și economice, evidențierea factorilor economici globali în promovarea reformelor.

CONȚINUT DE BAZĂ

Definiţia legală a noţiunii de *asigurări sociale* este enunţată în art.1 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale: „sistem de protecţie socială a persoanelor asigurate, constând în acordarea de indemnizaţii, ajutoare, pensii, de prestaţii pentru prevenirea îmbolnăvirilor şi recuperarea capacităţii de muncă şi de alte prestaţii". Iar sistemul public de asigurări sociale este un ansamblu organizat de forme de asigurări sociale, care îşi păstrează individualitatea, depind unele de altele, realizându-se aspectul de totalitate prin care sunt ocrotiţi asiguraţii (Legea privind sistemul public de asigurări sociale, 1999).

Sistemul de asigurări sociale din Germania este unul dintre cele mai cuprinzătoare și mai bine dezvoltate din lume. Sistemul german de asigurări sociale este format din cinci piloni principali: **asigurarea de sănătate, asigurarea de pensii, asigurarea de șomaj, asigurarea de îngrijire pe termen lung și asigurarea de accidente** (Federal, 2026). **Asigurarea obligatorie de sănătate (GKV).** Aproximativ 90 % din populație este asigurată în cadrul sistemului legal de asigurări de sănătate. Contribuțiile la GKV sunt calculate ca procent din venit și reprezintă în prezent aproximativ 14,6 % din salariul brut, din care jumătate este plătită de angajator. **Asigurarea privată de sănătate (PKV).** Persoanele care desfășoară activități independente, funcționarii publici și angajații cu un venit care depășește pragul de asigurare obligatorie (2024: 66 600 EUR salariu brut anual) pot încheia o asigurare privată. Asigurarea privată de sănătate oferă adesea prestații mai complete, dar primele depind de factori individuali precum vârsta, starea de sănătate și prestațiile selectate. **Asigurarea de pensie: siguranță la bătrânețe.** Asigurarea de pensie este un alt sistem de asigurare obligatorie menit să ofere angajaților siguranță financiară la pensie. În prezent, angajații plătesc 18,6 % din salariul brut pentru asigurarea de pensii, iar angajatorul plătește jumătate. Această asigurare garantează că angajații primesc o pensie care să le acopere cheltuielile de trai după încetarea activității. Pensiile de invaliditate și pensiile de urmaș fac, de asemenea, parte din această asigurare. **Asigurarea de șomaj: protecție în caz de pierdere a locului de muncă** protejează angajații împotriva consecințelor financiare ale pierderii locului de muncă. Contribuțiile la asigurarea de șomaj se ridică la 2,6 % din salariul brut, din care jumătate este plătită și de angajator. În caz de șomaj, persoanele asigurate au dreptul la indemnizația de șomaj I, al cărei cuantum și durată depind de veniturile anterioare și de vechimea în muncă. Această asigurare nu oferă doar un sprijin financiar, ci și programe de formare continuă și de plasament. (GmbH, 2026). **Asigurarea de îngrijire pe termen lung: acoperire în caz de îngrijire pe termen lung.** Asigurarea de îngrijire pe termen lung, un pilon relativ nou al sistemului german de securitate socială, a fost introdusă pentru a acoperi costurile generate de nevoia de îngrijire pe termen lung. Contribuțiile la asigurarea de îngrijire pe termen lung se ridică în prezent la 3,05 % din salariul brut (3,4 % pentru persoanele fără copii), iar angajatorul plătește și el o parte. Asigurarea de îngrijire pe termen lung contribuie la acoperirea costurilor îngrijirii la domiciliu sau în spital și ușurează astfel povara financiară a persoanelor afectate și a rudelor acestora.

Sistemul de asigurări sociale din Suedia este considerat unul dintre cele mai dezvoltate și eficiente din lume. El face parte din modelul scandinav al statului social, bazat pe principiul protecției sociale universale și al egalității între cetățeni. Sistemul este administrat de instituții publice și este finanțat în principal din impozite și contribuții sociale, principalele componente fiind sistemul de pensii care include mai multe componente:

- *pensia publică bazată pe contribuții*
- *pensia ocupationala oferită de angajatori*
- *pensia privată facultativă* (Ionela BĂLȚĂTESCU, 2015), **asigurarea de sănătate, asigurarea de șomaj, protecția familiilor și copiilor, acestea fiind cele mai generoase.**

Un prim impact major al globalizării a constat în presiunea asupra finanțării sistemului de asigurări sociale. Mobilitatea crescută a capitalului și concurența fiscală internațională au limitat capacitatea statului de a menține niveluri ridicate de impozitare, care constituiau baza tradițională de finanțare a sistemului social. În acest sens, s-a constatat că globalizarea „subminează baza fiscală" și reduce posibilitatea statului de a susține cheltuieli sociale extinse.

Un alt efect important îl reprezintă orientarea sistemului spre eficiență economică și flexibilitate. Sub influența globalizării și a integrării europene, Suedia a promovat politici de „marketizare" a serviciilor sociale, în scopul creșterii eficienței și oferirii unei game mai variate de opțiuni pentru beneficiari. Astfel, sectorul privat a dobândit un rol tot mai important în furnizarea serviciilor sociale, fără a elimina însă responsabilitatea generală a statului. Creșterea mobilității forței de muncă, migrația și evoluțiile tehnologice au generat noi forme de inegalitate și insecuritate economică. În Suedia, aceste transformări au determinat politici orientate spre educație, ocupare și adaptarea competențelor, ca răspuns la cerințele economiei globale. Cu toate acestea, un aspect esențial este faptul că globalizarea nu a dus la desființarea modelului suedez, ci mai degrabă la transformarea și adaptarea acestuia. Studiile arată că, deși sistemul a trecut prin reforme importante, el a rămas robust și chiar s-a consolidat după perioada de criză, păstrând principiile fundamentale ale protecției sociale (Economy, 2023).

Sistemul de asigurări sociale din Statele Unite este diferit de cel european, deoarece combină programele publice cu un rol important al sectorului privat. Acest sistem include programul **Social Security**, care reprezintă principalul sistem public de asigurări sociale, oferind pensii pentru limită de vârstă, pensii de dizabilitate, pensii de urmaș pentru familia persoanei decedate. Programul este finanțat prin contribuții obligatorii plătite de angajați și angajatori din salariu (Government, 2026). **Medicare** este programul public de asigurare medicală pentru persoanele de peste 65 de ani, persoanele cu dizabilități. Acest program acoperă o parte din costurile medicale, însă în multe cazuri beneficiarii trebuie să plătească contribuții sau servicii suplimentare. **Medicaid** este un program destinat persoanelor cu venituri reduse. Acesta este finanțat împreună de guvernul federal și de state și oferă servicii medicale pentru persoanele vulnerabile. **Asigurarea de șomaj.** Persoanele care își pierd locul de muncă pot primi indemnizații de șomaj pentru o perioadă limitată. Acest sistem este administrat în principal de statele federale și finanțat prin contribuții plătite de angajatori. **Asigurările private.** În Statele Unite, asigurările private au un rol foarte important. Multe persoane primesc asigurare medicală prin intermediul angajatorului sau își cumpără polițe private. În acest sens, un efect important al globalizării este accentuarea rolului sectorului privat în sistemul de pensii. În Statele Unite ale Americii, sistemul public de pensii este completat de scheme private și ocupaționale, iar reformele au încurajat economisirea individuală și investițiile pe piețele financiare, în contextul integrării economice globale. Cu toate acestea, globalizarea a generat și provocări majore, în special creșterea inegalităților sociale și accesul inegal la protecție socială. Spre deosebire de statele europene, sistemul american nu asigură o protecție universală, iar reformele nu au reușit să elimine complet aceste disparități.

În cadrul acestui studiu au fost utilizate mai multe **metode de cercetare**, menite să asigure o analiză complexă și riguroasă a impactului globalizării asupra sistemelor de asigurări sociale. În primul rând, a fost aplicată metoda analizei documentare, care a constat în examinarea legislației naționale și internaționale, a rapoartelor oficiale, precum și a studiilor de specialitate în domeniul protecției sociale. De asemenea, s-a utilizat metoda comparativă, prin analiza sistemelor de asigurări sociale din diferite state (de exemplu, SUA, Suedia, Germania), în scopul evidențierii asemănărilor și diferențelor în modul de adaptare la procesele globale. Această abordare a facilitat înțelegerea diversității modelelor de protecție socială și a eficienței acestora.

Rezultatele studiului evidențiază faptul că globalizarea are un impact semnificativ asupra sistemelor de asigurări sociale, determinând adaptarea continuă a politicilor sociale la schimbările economice și demografice globale, diversificarea prestațiilor sociale, pentru a răspunde unor riscuri sociale tot mai variate, presiuni asupra sustenabilității financiare a sistemelor, generate de mobilitatea forței de muncă și îmbătrânirea populației, tendința de armonizare internațională a standardelor de protecție socială.

CONCLUZII

Globalizarea a transformat sistemele de asigurări sociale, impunând reforme pentru a proteja cetățenii în fața riscurilor sociale și pentru a asigura sustenabilitatea economică.

Exemplele din Germania, Suedia și SUA arată că adaptabilitatea, echilibrul între contribuții și beneficiile sociale, și integrarea forței de muncă mobile sunt esențiale pentru succesul sistemelor sociale în secolul XXI. Rezultatele evidențiază că sistemele de asigurări sociale rămân orientate preponderent spre protecția persoanelor vârstnice, acestea reprezentând categoria majoritară de beneficiari. În același timp, se constată o extindere graduală a sferei de acoperire către alte riscuri sociale, precum dizabilitatea sau pierderea întreținătorului, ceea ce reflectă necesitatea unei protecții sociale mai incluzive și adaptate realităților contemporane. Totodată, se remarcă o tendință de convergență între diferite modele de asigurări sociale, determinată de influențele internaționale și de necesitatea alinierii la standarde globale. Cu toate acestea, specificul național rămâne un element esențial, fiecare stat adaptând reformele în funcție de particularitățile economice, sociale și culturale proprii.

REFERINȚE

1. Asigurarea socială în Germania: o prezentare generală pentru angajați: https://persowerk.com/ro/blog/asigurarea-sociala-in-germania-o-prezentare-generala-pentru-angajati Accesat: 13.04.2026
2. Economy, T. G. (2023). Sweden: Overall globalization. *Global economy, world economy.* https://www.theglobaleconomy.com/Sweden/kof_overall_glob/Accesat: 13.04.2026
3. *Eu-gleichbehandlungsstelle*. Retrieved from Informații pentru cetățenii UE - Condiții de viață și de muncă în Germania: https://www.eu-gleichbehandlungsstelle.de/eugs-ro
4. Government, U.S. (2026). *The United States Social Security Administration* . Retrieved from Social Security: https://www.ssa.gov Accesat: 13.04.2026
5. Ionela BĂLȚĂTESCU, A. R. (2015). Modelul socio-economic suedez: succintă analiză retrospectivă. *Open Academic Journals Index*. https://oaji.net/articles/2016/3365-1468225164.pdf Accesat: 13.04.2026.
6. Legea privind sistemul public de asigurări sociale nr.489-XIV din 08.07.1999. Chișinău: Monitor Oficial al R.Moldova nr.1-4/2 din 06.01.2000. https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/97201/PDF.pdf Accesat: 13.04.2026
7. PROCA, L. (2011). Conceptul de asigurare socială și de asistenţă socială ca instituții juridice ale dreptului protecției sociale: distincția lor. *Revista Națională de Drept*, 33.
8. ȚICLEA, A. (2008). *Dreptul securității sociale: curs universitar.* București: Universul Juridic.

Coordonator științific: TIGHINEANU Alexandra, dr., conferențiar universitar,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 69084661
e-mail: alexandra.tighineanu@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.74
CZU: 343.54:343.988

HUMAN TRAFFICKING - MODERN FORMS AND INTERNATIONAL PREVENTION TOOLS

TRAFIC DE FIINȚE UMANE-FORME MODERNE ȘI INSTRUMENTE INTERNAȚIONALE DE PREVENIRE

MATCOVSCHI Carolina, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice a Moldovei, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, Republica Moldova
e-mail autor: matcovschi.carolina@ase.md

Abstract: *Human trafficking is one of the most serious contemporary forms of organized crime and a systemic violation of fundamental human rights. In the context of globalization and digitalization, the phenomenon has experienced a significant diversification of its forms of manifestation, going beyond the traditional paradigm of sexual exploitation and including economic, criminal and digital exploitation. The study analyzes modern forms of human trafficking and international prevention mechanisms, with an emphasis on global and regional legal instruments, as well as institutional cooperation. The methodology used is interdisciplinary, based on doctrinal, normative and empirical analysis of data provided by international bodies and public authorities. The conclusion highlights the need to strengthen international cooperation and a victim-centered approach.*
Key words *human trafficking, sexual exploitation, forced labor, organized crime, human rights, international prevention, transnational cooperation, social vulnerability, migration, victim protection.*
JEL CLASSIFICATION: K14, K33, K38, J71

INTRODUCERE

Traficul de ființe umane constituie un fenomen complex, cu implicații juridice, sociale și economice, fiind recunoscut la nivel internațional ca o formă modernă de sclavie. Conform definiției consacrate prin Protocolul de la Palermo, acesta implică recrutarea, transportarea sau adăpostirea persoanelor prin constrângere, fraudă sau abuz de vulnerabilitate, în scopul exploatării.

În Republica Moldova, fenomenul traficului de persoane este tratat ca o problemă majoră de securitate și drepturi ale omului, fiind determinat de factori precum migrația economică, sărăcia și lipsa oportunităților. Autoritățile naționale subliniază caracterul transnațional al fenomenului și necesitatea cooperării internaționale în combaterea acestuia.

La nivel european, instituțiile Uniunii Europene evidențiază faptul că traficul de persoane afectează predominant femeile și copiii, însă în ultimii ani se observă o creștere a exploatării prin muncă și a utilizării victimelor în activități criminale.

În contextul globalizării și al dezvoltării tehnologice, traficul de persoane a evoluat semnificativ, diversificându-și formele și metodele de operare. Acesta nu mai este limitat la exploatarea sexuală, ci include și exploatarea prin muncă forțată, activități criminale sau utilizarea mediului digital. Fenomenul are un caracter transnațional, afectând atât statele de origine, cât și cele de tranzit și destinație.

Scopul prezentului articol constă în analiza formelor moderne ale traficului de ființe umane și a mecanismelor internaționale de prevenire, prin evidențierea evoluției fenomenului, a metodelor utilizate de rețelele infracționale și a eficienței instrumentelor juridice și instituționale existente. De asemenea, studiul urmărește identificarea principalelor provocări contemporane și formularea unor direcții generale de îmbunătățire a politicilor de combatere a traficului de persoane.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiza surselor bibliografice relevante evidențiază faptul că traficul de ființe umane este abordat interdisciplinar, fiind studiat din perspectivă juridică, sociologică și economică. Literatura de specialitate subliniază caracterul complex și dinamic al fenomenului, precum și necesitatea unei abordări integrate la nivel național și internațional.

Sursele elaborate de **Organizația Internațională a Muncii** evidențiază legătura strânsă dintre traficul de persoane și munca forțată, considerând traficul un mecanism esențial de alimentare a exploatării economice. Conform acestor studii, fenomenul este determinat de factori precum globalizarea, cererea de forță de muncă ieftină și vulnerabilitatea lucrătorilor migranți . De asemenea, literatura ILO pune accent pe procesul de recrutare abuzivă și pe rolul agențiilor intermediare în facilitarea exploatării.

La nivel național, materialele elaborate de **Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova** și **Centrul pentru Combaterea Traficului de Persoane** evidențiază specificul fenomenului în Republica Moldova, caracterizat prin migrație economică intensă și vulnerabilitatea anumitor categorii sociale. Aceste surse subliniază necesitatea consolidării mecanismelor de prevenire, precum și importanța cooperării internaționale în combaterea traficului.

În literatura europeană, pozițiile Parlamentul European reflectă o abordare orientată spre drepturile omului și protecția victimelor. Se remarcă accentul pus pe prevenirea cererii, responsabilitatea companiilor și consolidarea cadrului legislativ pentru combaterea exploatării în toate formele sale.

Traficul de ființe umane reprezintă o infracțiune complexă, multidimensională și dinamică, care implică încălcări grave ale drepturilor fundamentale ale omului și afectează securitatea statelor. Conceptul modern al traficului este consacrat prin instrumente juridice internaționale, care îl definesc ca un proces ce include recrutarea, transportarea, transferul sau adăpostirea persoanelor prin mijloace ilicite, în scopul exploatării

Tabelul 1. Structura fenomenului traficului de persoane

Element	Conținut	Exemplu
Acțiuni	Recrutare, transport, transfer, adăpostire	Recrutare prin anunțuri false
Mijloace	Constrângere, fraudă, abuz de vulnerabilitate	Promisiuni falsă de muncă
Scop	Exploatare	Muncă forțată, exploatare sexuală
Actori implicați	Recrutori, transportatori, exploatatori	Rețele criminale
Victime	Persoane vulnerabile	Migranți, femeii, copii
Rezultat	Exploatare și încălcarea drepturilor	Lipsa libertății, abuz

Sursa: elaborat de autor pe baza surselor analizate.

În contextul globalizării și al dezvoltării tehnologice accelerate, traficul de ființe umane a cunoscut o evoluție semnificativă, manifestându-se prin forme tot mai diversificate și sofisticate. Dacă inițial fenomenul era asociat predominant cu exploatarea sexuală, în prezent acesta include multiple tipuri de exploatare, adaptate cerințelor economiei globale și progresului tehnologic. Această diversificare a formelor de manifestare impune nu doar o analiză descriptivă, ci și o clasificare sistematică a acestora, în funcție de scopul exploatării și de metodele utilizate de traficanți.

În continuare, vom enumera principalele forme moderne de trafic al ființelor umane, după criteriul scopului exploatării (Parlamentul European, 2023):

1*) Exploatarea sexuală* rămâne una dintre cele mai răspândite forme ale traficului de persoane, afectând în special femeile și copiii. Aceasta presupune constrângerea victimelor să practice prostituția sau alte activități de natură sexuală în beneficiul traficanților.

2) *Munca forțată* reprezintă o formă majoră de trafic, fiind prezentă în sectoare precum construcțiile, agricultura, industria textilă sau serviciile domestice. Victimele sunt atrase prin promisiuni false de angajare și ajung să lucreze în condiții degradante, fără remunerare adecvată și fără libertate de mișcare.

3*) Cerşetoria forțată* implică exploatarea persoanelor vulnerabile, inclusiv copii, persoane cu dizabilități sau persoane în situații de sărăcie extremă, care sunt obligate să cerșească în beneficiul traficanților.Această formă este caracterizată prin control strict asupra victimelor, confiscarea veniturilor obținute și utilizarea unor metode de constrângere, precum violența fizică sau psihologică. Cerșetoria organizată este adesea parte a unor rețele criminale bine structurate.

4*) Traficul de minori* reprezintă o formă deosebit de gravă a traficului de persoane, având în vedere vulnerabilitatea crescută a copiilor. Aceștia pot fi exploatați în diverse scopuri, inclusiv exploatare sexuală, muncă forțată, cerșetorie sau activități ilegale.

5) *Traficul în scopul prelevării de organe* reprezintă una dintre cele mai extreme forme de exploatare, implicând recrutarea sau constrângerea victimelor pentru a li se preleva organe în mod ilegal.Această practică este asociată cu rețele criminale transnaționale și presupune încălcări grave ale dreptului la viață și integritate fizică. Victimele sunt adesea persoane vulnerabile, atrase prin promisiuni false sau constrânse să accepte astfel de proceduri.

6*) Căsătoria forțată* este o formă modernă de trafic de persoane, în care o persoană este constrânsă să încheie o căsătorie fără consimțământul său liber. Aceasta poate avea ca scop exploatarea sexuală, domestică sau economică.

7) *Dezvoltarea tehnologiei* a generat apariția unor forme noi de trafic, bazate pe utilizarea mediului digital. Rețelele sociale, aplicațiile de mesagerie și alte platforme online sunt folosite pentru recrutarea, manipularea și exploatarea victimelor.

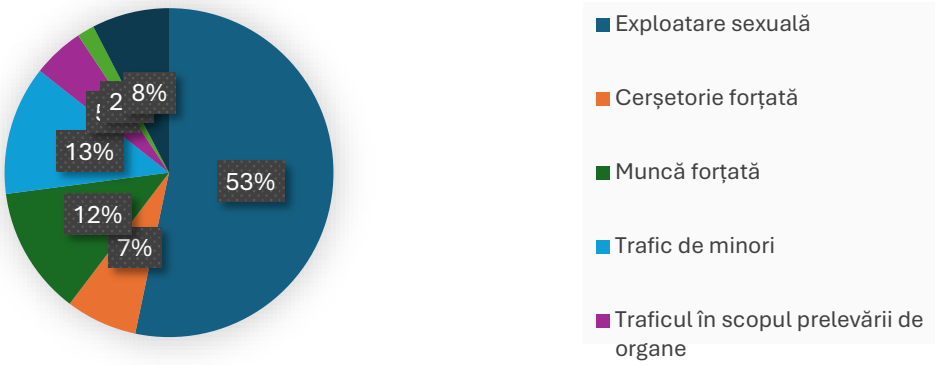

Figura 1. Analiza procentuală a diferitor forme modern de exploatare
Sursa: elaborate de autoare

Traficul de ființe umane este un fenomen complex, influențat de o combinație de cauze economice, sociale, politice și culturale. Pentru o mai bună înțelegere a mecanismelor care stau la baza traficului de persoane, astfel vom enumera principalele cause care pot stimula traficul de ființe umane (Comitetul Național pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane, 2026):

1. *Cauze economice*

- Sărăcia și lipsa de oportunități economice: Persoanele cu venituri reduse și fără acces la locuri de muncă stabile sunt mai vulnerabile la promisiuni de angajare sau de câștiguri rapide.
- Șomajul ridicat: Lipsa unui loc de muncă legal determină oamenii să accepte oferte riscante, chiar dacă presupun exploatare.

- Infrastructură economică slabă: Zonele cu economie subdezvoltată sau cu lipsă de resurse atrag traficanții care promit migrare către locuri mai prospere.

2. *Cauze sociale*

- Lipsa educației și a informării: Persoanele cu nivel scăzut de educație sunt mai ușor manipulate de traficanți.
- Discriminarea și excluziunea socială: Minoritățile etnice, grupurile marginalizate și femeile vulnerabile pot fi ținte pentru trafic.
- Disfuncții familiale: Copiii abandonați, tinerii cu familie destrămată sau victimele violenței domestice sunt mai expuse.

3. *Cauze politice și juridice*

- Corupția și impunitatea: În statele cu instituții slab consolidate, traficanții acționează mai liber și victimele au acces limitat la protecție legală.
- Conflicte armate și instabilitate politică: Războaiele și crizele umanitare generează populații strămutate, vulnerabile la trafic.
- Migrația ilegală: Persoanele care încearcă să migreze fără documente sunt adesea exploatate de rețele de trafic.

4. *Cauze culturale și psihologice*

- Norme culturale discriminatorii: În unele societăți, femeile și copiii au statut social redus, ceea ce facilitează exploatarea lor.
- Dorinta de a emigra: Persoanele care visează la un trai mai bun sunt mai susceptibile să cadă în capcane.
- Manipulare psihologică: Traficanții folosesc tehnici de persuasiune și intimidare pentru a controla victimele.

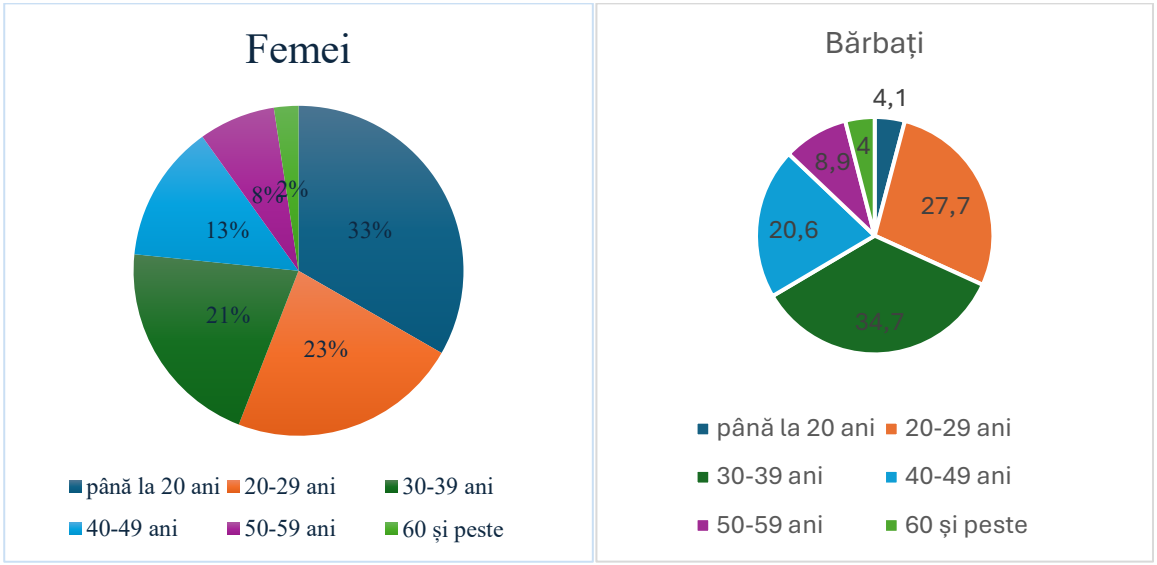

Figura 2. Analiza procentuală pe vârstă și sex a traficului de ființe umane
Sursa: elaborate de autoare

Traficul de ființe umane, prin caracterul său transnațional și complex, necesită o abordare coordonată la nivel internațional, bazată pe cooperare între state și pe adoptarea unor instrumente juridice comune. Pentru o mai bună sistematizare, aceste instrumente pot fi clasificate în funcție de natura și aria lor de aplicare(Vidaicu, M., & Dolea, I. 2009):

Convenții și protocoale:

1. Protocolul de la Palermo (2000) – Protocolul împotriva traficului de persoane, în special femei și copii, care completează Convenția Națiunilor Unite împotriva Criminalității Organizate Transnaționale (UNTOC). .

2. Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (1950) și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Articole relevante: dreptul la libertate și siguranță, interzicerea sclaviei și a muncii forțate.

3. Convenția Consiliului Europei privind acțiunea împotriva traficului de ființe umane (2005) – numită și Convenția de la Varșovia. Reglementează protecția victimelor, prevenirea traficului și urmărirea penală a traficanților.

Instrumente ONU și organisme specializate:

1. Organizația Națiunilor Unite (ONU)
    - Raporturi și ghiduri ale Oficiului ONU pentru Droguri și Criminalitate (UNODC) pentru prevenirea traficului și susținerea victimelor.
2. Convenția ONU împotriva Sclaviei (1926) și Convenția privind abolirea muncii forțate (1930). Stabilesc baza pentru eliminarea exploatării prin muncă și sclavie modernă.

Instrumente europene:

1. Directivele UE privind combaterea traficului de ființe umane
    - Directivele 2011/36/UE: protecția victimelor, prevenire, pedepse pentru traficanți.
2. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)
    - Recomandări privind prevenirea traficului, protecția victimelor și cooperarea transfrontalieră.

Traficul de ființe umane reprezintă o încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale omului, motiv pentru care prevenirea acestuia și protecția victimelor constituie priorități esențiale ale politicilor naționale și internaționale. În acest context, mecanismele de prevenire și protecție sunt reglementate de dispozițiile legale în și pot fi clasificate în funcție de scopul și domeniul de intervenție (Legea Nr. LP241/2005 ,2005):

a) *Educație și conștientizare*

- Campanii publice de informare despre riscurile traficului și metodele de recrutare.
- Programe de educație în școli și universități pentru tineri, în special pentru grupurile vulnerabile.
- Distribuirea de materiale informative (pliante, spoturi media, platforme online).

b) *Reducerea vulnerabilității sociale și economice*

- Crearea de oportunități de muncă legală și sustenabilă.
- Programe de sprijin pentru persoane în risc: tineri părăsiți de familie, victime ale violenței domestice, minorități marginalizate.
- Acces la educație, sănătate și servicii sociale.

c) *Control și reglementare*

- Monitorizarea recrutărilor de personal, agențiilor de muncă și platformelor online.
- Cooperare între autoritățile naționale și internaționale pentru a identifica rețelele de trafic.

CONCLUZII.

Traficul de ființe umane reprezintă o problemă complexă și gravă, care afectează drepturile fundamentale ale persoanelor, siguranța comunităților și ordinea internațională. Cauzele sale sunt multiple, incluzând sărăcia, lipsa educației, discriminarea, conflictele armate, instabilitatea politică și cererea de exploatare. Factorii favorizanți, precum corupția, legislația insuficientă și globalizarea, facilitează acțiunile rețelelor de trafic.

Prevenirea și combaterea traficului necesită mecanisme complexe și coordonate, care combină educația, reducerea vulnerabilității, controlul și reglementarea, alături de protecția și reintegrarea victimelor. Instrumentele internaționale, convențiile ONU și Consiliul Europei, directivele UE și recomandările OSCE oferă cadrul legal și practic necesar pentru a sprijini statele în această luptă.

În esență, combaterea traficului de ființe umane depinde de cooperarea internațională, de consolidarea instituțiilor statului și de implicarea activă a societății, astfel încât victimele să fie protejate, iar infractorii trași la răspundere.

REFERINȚE:

1. Centrul de Asistență și Protecție a Victimilor și Potențialelor Victime ale Traficului de Ființe Umane (2026), Portal oficial disponibil: https://www.cap.md
2. Comitetul Național pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane (2026), Resurse și informații privind combaterea traficului de ființe umane, disponibil: https://www.antitrafic.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=45
3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (1950), Convenția europeană a drepturilor omului, disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron
4. EUR-Lex. (2006), Protocolul privind combaterea traficului de ființe umane, disponibil: https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/protocol-against-the-trafficking-of-people.html
5. Legea nr. LP241/2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane(2005), disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133158&lang=ro
6. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (2026), Combaterea traficului de ființe umane, disponibil: https://cthb.osce.org/node/660511
7. Parlamentul European (18 octombrie 2023), Traficul de ființe umane: lupta UE împotriva exploatării., disponibil: https://www.europarl.europa.eu/topics/ro/article/20230921STO05705/traficul-de-fiinte-umane-lupta-ue-impotriva-exploatarii
8. Portalul oficial al Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. (2025), Traficul de ființe umane,disponibil: https://mfa.gov.md/ro/content/traficul-de-fiinte-umane
9. Vidaicu, M., & Dolea, I. (2009), Combaterea traficului de ființe umane, editura ,, Nova Imprim SRL", disponibil: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Combating_Trafficking_-_Moldova.pdf

Coordonator științific: TIGHINEANU Alexandra, dr.,conf. univ.,
ASEM, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, Republica Moldova
Telefon: + 37369084661
e-mail: alexandra.tighineanu@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.75
CZU: 347.965.42(478)

MANDATORY MEDIATION IN CIVIL PROCEEDINGS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

MEDIEREA OBLIGATORIE ÎN PROCESUL CIVIL DIN REPUBLICA MOLDOVA

STOICEV Ecaterina, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice dn Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: stoicev.ecaterina@ase.md

Abstract: *In the context of the modernization of the justice system in the Republic of Moldova, mediation has evolved from an optional alternative mechanism into a mandatory instrument in certain categories of civil disputes. The recent legislative amendments concerning mediation and the status of the mediator introduce the obligation to participate in a mediation session prior to filing a claim before the court.*
This study analyzes the impact of these changes on civil procedure, highlighting both the advantages and the challenges generated by the implementation of mandatory mediation. The main areas in which this procedure becomes applicable are examined, such as family disputes, labor conflicts, and low-value claims, as well as its effects on the duration of proceedings and the workload of the courts.
Furthermore, the paper addresses issues related to the compatibility of mandatory mediation with the fundamental right of access to justice, as well as the necessity of ensuring a balance between procedural efficiency and the protection of the parties' procedural rights.
In conclusion, it is emphasized that the success of this reform depends on the consistent application of legal norms, the adequate training of mediators, and the promotion of a culture of amicable dispute resolution within society.
Key words: : *mediation, civil proceedings, justice reform*
JEL CLASSIFICATION: K390, K4, K410, K490.

INTRODUCERE

În contextul supraîncărcării instanțelor judecătorești și al creșterii constante a volumului și complexității litigiilor civile, legiuitorul din Republica Moldova este preocupat de identificarea unor mecanisme eficiente de sistematizare a sistemului judiciar. În mod tradițional, medierea a fost consacrată drept o procedură alternativă, cu caracter voluntar, destinată soluționării amiabile a conflictelor, fiind definită în doctrină ca un instrument flexibil și eficient de gestionare a disputelor (Buzu, 2018).

Totuși, în cadrul reformelor recente, medierea nu mai este concepută exclusiv ca o opțiune facultativă, ci este promovată ca o „necesitate strategică" în cadrul mecanismului de înfăptuire a justiției (Studiu privind oportunitatea instituirii obligativității medierii, 2020). Astfel, proiectul noii legi privind medierea și statutul mediatorului introduce o schimbare, transformând medierea într-o etapă procedurală prealabilă obligatorie pentru anumite categorii de litigii.

În iunie 2025, Ministerul Justiției a anunțat aprobarea de către Guvern a proiectului noii legi privind medierea, care prevede că, înainte de sesizarea instanței, părțile implicate în litigii civile, de familie și de muncă trebuie să participe la cel puțin o ședință de medier (Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului, 2025). Această ședință are caracter informativ, iar ulterior părțile sunt libere să decidă dacă continuă procedura sau recurg la instanță. Prin această intervenție legislativă, autoritățile urmăresc eficientizarea sistemului judiciar, reducerea costurilor și promovarea soluțiilor amiabile. Cu toate acestea, introducerea medierii obligatorii generează dezbateri intense în doctrină, în special în ceea ce privește compatibilitatea acesteia cu principiul accesului liber la justiție.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Accesul liber la justiție și limitele acestuia

Principiul accesului liber la justiție constituie unul dintre pilonii fundamentali ai statului de drept, fiind consacrat de art. 20 din Constituția Republicii Moldova și de art. 5 alin. (1) din Codul de procedură civilă. Acesta garantează oricărei persoane dreptul de a se adresa instanței pentru apărarea drepturilor și intereselor sale legitime. (Constituția, art. 20)

Doctrina subliniază că acest drept nu are un caracter absolut, ce poate fi supus unor condiționări rezonabile. Astfel, s-a arătat că accesul la justiție implică atât un caracter efectiv, cât și unul relativ, fiind susceptibil de limitări procedurale, precum termenele de prescripție, procedurile prealabile sau plata taxelor de stat (Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului, 2025).

În aceeași direcție, jurisprudența a stabilit că instituirea unor proceduri prealabile nu echivalează cu o restrângere a accesului la justiție, ci urmărește „instaurarea unui climat de ordine, indispensabil exercitării drepturilor" (Buzu, 2018).

Instituirea medierii obligatorii – justificare și mecanism

În contextul reformării sistemului judiciar și al alinierii la standardele europene în materie de soluționare alternativă a litigiilor, noua reglementare reflectă o abordare modernă, orientată spre prevenirea litigiilor și promovarea soluțiilor amiabile.

Legea privind medierea stabilea principiile generale ale procedurii, precum voluntaritatea, confidențialitatea, neutralitatea și imparțialitatea mediatorului. În acest context, părțile aveau libertatea deplină de a decide dacă recurg sau nu la mediere, fără a exista vreo obligație procedurală prealabilă sesizării instanței de judecată (Legea nr. 137 cu privire la mediere, 2015).

Potrivit art. 44 alin. (3) din noul proiect de lege, părțile sunt obligate să participe la cel puțin o ședință de mediere în anumite categorii de litigii civile, de familie și de muncă (Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului, 2025). Este important de subliniat că această obligativitate vizează exclusiv participarea la ședința inițială de informare, și nu continuarea procedurii de mediere, care rămâne la libera apreciere a părților. Prin urmare, legiuitorul instituie un mecanism procedural mixt, care îmbină elementul de constrângere inițială cu principiul libertății de voință.

În materie civilă, proiectul de lege stabilește obligativitatea medierii pentru litigii cu o valoare redusă, a căror valoare nu depășește echivalentul a 50 de salarii medii pe economie, stabilite prin hotărâre de Guvern pentru anul în curs, fără a include dobânzile, penalitățile sau cheltuielile de judecată. Această obligație vizează, în principal, litigii precum cele privind recuperarea creanțelor, repararea prejudiciilor – inclusiv a celor generate prin contravenții sau infracțiuni –, partajul bunurilor, răspândirea informațiilor defăimătoare, precum și executarea diferitor tipuri de contracte, cum ar fi cele de împrumut, donație, arendă, locațiune, bancare, de leasing sau de asigurare. De asemenea, în sfera de aplicare sunt incluse și procedurile de insolvabilitate.

Cu toate acestea, obligativitatea medierii nu se aplică în situațiile în care una dintre părți este o autoritate publică, indiferent dacă aceasta are calitatea de reclamant sau de pârât.

Alegerea acestor categorii de litigii nu este întâmplătoare, ci reflectă natura lor patrimonială și posibilitatea acestora de a fi soluționate pe cale amiabilă. În acest sens, legiuitorul urmărește orientarea conflictelor cu un grad redus de complexitate către mecanisme extrajudiciare, rezervând instanțelor cauzele complexe sau litigioase în mod prioritar.

Din punct de vedere procedural, medierea obligatorie funcționează ca o condiție prealabilă pentru exercitarea dreptului la acțiune. Astfel, în situația în care reclamantul nu face dovada participării la ședința de mediere, cererea de chemare în judecată este supusă sancțiunii restituirii, în temeiul art. 170 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură civilă (Cod de procedură civilă, 2003). Această soluție legislativă conferă medierii un caracter efectiv, depășind statutul unei simple recomandări și transformând-o într-o veritabilă etapă procedurală obligatorie.

Mecanismul juridic instituit de proiect implică, de asemenea, anumite garanții procedurale menite să asigure echilibrul între eficiența sistemului și respectarea drepturilor părților. Astfel, dacă una dintre părți refuză participarea la mediere sau ședința nu poate avea loc din motive obiective,

mediatorul eliberează un act constatator, care permite ulterior sesizarea instanței. În acest mod, legiuitorul evită blocarea accesului la justiție.

Scopul principal al acestei reglementări este transformarea medierii într-un instrument real și funcțional de soluționare a litigiilor, capabil să contribuie la reducerea volumului de cauze aflate pe rolul instanțelor și la accelerarea procedurilor judiciare. Totodată, se urmărește schimbarea mentalității justițiabililor, prin încurajarea acestora să recurgă la soluții amiabile înainte de a apela la mecanismul judiciar clasic - instanța.

Probleme de compatibilitate și dificultăți practice

Introducerea medierii obligatorii ridică multiple probleme de ordin juridic și practic.

În primul rând, se evidențiază riscul suprapunerii procedurilor prealabile, generat de instituirea concomitentă a mai multor etape obligatorii anterior sesizării instanței de judecată. O astfel de situație este întâlnită în cazul litigiilor privind defăimarea, unde cadrul normativ existent, prin Legea nr. 64/2010 privind libertatea de exprimare, impune deja parcurgerea unei proceduri prealabile constând în adresarea unei cereri de dezmințire sau reparare a prejudiciului.

Introducerea suplimentară a obligației de participare la ședința de mediere, conform proiectului noii legi privind medierea, conduce la o dublare a condițiilor procedurale prealabile. În consecință, reclamantul este obligat să parcurgă succesiv două mecanisme extrajudiciare înainte de a putea sesiza instanța de judecată (Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului, 2025).

În al doilea rând, în materia litigiilor de muncă, există deja procedura concilierii prevăzută de Codul muncii. Prin urmare, obligativitatea medierii generează o suprapunere normativă, contrară recomandărilor europene, care prevăd evitarea întârzierilor inutile în accesul la instanță (Mediation in civil and commercial matters, 2008).

În al treilea rând, apare problema accesibilității efective a medierii. Datele oficiale indică faptul că numărul mediatorilor autorizați este insuficient, în unele raioane neexistând niciun mediator activ (Medierea în sistemul juridic al Republicii Moldova, 2021). Această realitate ridică semne de întrebare cu privire la aplicabilitatea practică a medierii obligatorii.

Impactul asupra accesului la justiție

Comparând cele două reglementări, se observă o evoluție semnificativă a rolului medierii în procesul civil. În timp ce reglementarea anterioară punea accent exclusiv pe caracterul voluntar al medierii, noua legislație introduce un model mixt, care combină obligativitatea inițială cu libertatea de continuare a procedurii. Această schimbare urmărește să încurajeze părțile să ia în considerare soluționarea amiabilă a litigiilor.

De asemenea, dacă anterior medierea era utilizată sporadic, noul cadru normativ încearcă să o transforme într-un mecanism funcțional și eficient, integrat în logica procesului civil. Totuși, această transformare generează și anumite controverse. Pe de o parte, obligativitatea participării la ședința de informare contribuie la creșterea gradului de utilizare a medierii și la reducerea volumului de dosare din instanțe. Pe de altă parte, există riscul ca această obligație să fie percepută ca o limitare a accesului liber la justiție, în special dacă procedura este tratată formal.

Cu toate acestea, literatura de specialitate și practica europeană subliniază că obligativitatea medierii nu este, în sine, incompatibilă cu dreptul de acces la justiție. Aceasta poate fi considerată legitimă dacă respectă principiul proporționalității, adică dacă măsura este adecvată scopului urmărit, necesară și nu afectează în mod excesiv drepturile părților. În plus, este esențial ca, cadrul normativ să prevadă garanții procedurale adecvate, precum caracterul limitat al obligativității (doar la ședința de informare), posibilitatea de a sesiza instanța în cazul eșecului medierii și existența unor mecanisme clare care să prevină blocarea accesului la justiție (Dumitrașcu, 2025)

Această inițiativă legislativă reprezintă o transpunere în dreptul intern a prevederilor Directivei 2008/52/CE privind medierea în materie civilă și comercială, fiind totodată aliniată recomandărilor formulate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (Mediation in civil and commercial matters, 2008).

CONCLUZII/RECOMANDĂRI.

În concluzie, succesul medierii obligatorii depinde nu doar de reglementarea juridică, ci și de modul de implementare și de acceptarea acesteia de către justițiabili.

Medierea constituie, fără îndoială, un instrument modern și eficient de soluționare amiabilă a litigiilor, contribuind la promovarea dialogului între părți, reducerea costurilor procesuale și accelerarea soluționării conflictelor. Cu toate acestea, transformarea acesteia dintr-un mecanism voluntar într-o etapă procedurală cu elemente de obligativitate impune o abordare atentă și echilibrată din partea legiuitorului.

Reforma analizată se înscrie în tendințele contemporane de modernizare a sistemelor judiciare europene, fiind orientată spre eficientizarea actului de justiție și diminuarea supraîncărcării instanțelor. În același timp, aceasta reflectă o schimbare de paradigmă, prin integrarea medierii în structura procesului civil ca etapă prealabilă. Totuși, eficiența reală a acestei măsuri depinde în mod esențial de condițiile concrete de implementare.

Există riscul ca obligativitatea participării la ședința de informare privind medierea să fie percepută de justițiabili ca o formalitate suplimentară, lipsită de utilitate practică, în special în lipsa unei culturi juridice consolidate în domeniul soluționării amiabile a litigiilor. În acest context, medierea ar putea deveni o etapă birocratică, care întârzie accesul la instanță, fără a contribui efectiv la soluționarea conflictelor.

În vederea asigurării eficienței acestei reforme, considerăm necesar ca legiuitorul să adopte o serie de măsuri complementare:

- evitarea suprapunerii procedurilor prealabile, prin corelarea medierii cu alte mecanisme existente, pentru a preveni dublarea etapelor procesuale și tergiversarea soluționării litigiilor;
- consolidarea mediatorilor, prin formare profesională continuă, acreditare și distribuire echilibrată la nivel teritorial, astfel încât accesul la servicii de mediere să fie real și efectiv;
- promovarea unei culturi a medierii, prin campanii de informare și educație juridică, menite să crească gradul de încredere al cetățenilor în această procedură și să stimuleze utilizarea acesteia în mod autentic, nu formal.

În concluzie, succesul medierii obligatorii nu depinde exclusiv de consacrarea sa normativă, ci mai ales de modul în care aceasta este implementată și percepută de către justițiabili și practicienii dreptului. Numai în măsura în care medierea va fi integrată coerent în sistemul juridic, aceasta își va putea îndeplini rolul de alternativă reală și eficientă la procesul civil clasic.

REFERINȚE:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 466 din 13.11.2024.
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 285-294 din 03.08.2018.
3. Buzu, O. (2018). *Medierea în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice*. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/30-35_35.pdf
4. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. (2020). *Studiu privind oportunitatea instituirii obligativității medierii*. Disponibil: https://justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/studiu_oportunitatea_instituirii_obligativitatii_examinarii_unor_categorii_de_litigii_in_procedura_medierii_pana_la_etapa_adresarii_in_instanta_de_judecata.pdf
5. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. (2025). *Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului*. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2025-06/NU-524-MJ-2025.pdf
6. Parlamentul Republicii Moldova. (2007). *Legea nr. 134 cu privire la mediere*. Disponibil: https://mediere.gov.md/sites/default/files/document/attachments/110536.pdf
7. Parlamentul Republicii Moldova. (2015). *Legea nr. 137 cu privire la mediere*. Disponibil: https://justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2015/2._Lege_mediere.pdf
8. Uniunea Europeană. (2008). *Mediation in civil and commercial matters*. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/mediation-in-civil-and-commercial-matters.html
9. Universitatea de Stat din Moldova. (2021). *Medierea în sistemul juridic al Republicii Moldova*. Disponibil: https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/7ac75c3e-a16a-4bb7-b387-2e8953970757/content

10. Dumitrașcu D., Medierea obligatorie în cauzele civile: mijloc de eficientizare sau limitare a accesului liber la justiție?(2025), CZU: 347.965.42:347.91/.95, Disponibil: https://doi.org/10.59295/spd2025j.69

Coordonator științific: BÂCU Adelina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice dn Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: bacu.adelina.valentin@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.76
CZU: 347.955(478)

APPEAL IN CASSATION IN THE CIVIL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: GROUNDS FOR APPEAL IN CASSATION AND LIMITS OF JUDICIAL REVIEW

RECURSUL ÎN PROCEDURA CIVILĂ A REPUBLICII MOLDOVA: TEMEIURI DE DECLARARE ȘI LIMITE DE JUDECARE

PÎSLARU Andreea, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: pislaru.andreea.twkn@ase.md

Abstract: *Appeal in cassation in the civil procedure of the Republic of Moldova represents an extraordinary remedy oriented both to the control of the legality of court decisions and ensuring the uniformity of national judicial practice. The regulatory framework governing its grounds for filing and its limits has been significantly reconfigured by Law No. 246/2023. The introduced legislative amendments raise a series of conceptual and practical issues that require further examination, while a relevant conclusion on this matter from the Supreme Court of Justice is currently lacking. The complexity of the grounds for appeal in cassation and the formulation of legal notions with a high degree of generality, such as uniform jurisprudence or the arbitrary nature of judicial decisions, generate difficulties in interpretation and practical application. Regarding the limits of cassation review, there is a normative orientation towards restricting the Supreme Court's examination to the grounds expressly invoked by the appellant, thereby reinforcing the nature of cassation as a mechanism of legality control, distinct from a retrial on the merits of the case.*
Key words: *appeal in cassation in civil procedure, grounds for appeal in cassation, limits of cassation review, uniformity of jurisprudence*
JEL CLASSIFICATION: K40, K10

INTRODUCERE

În contextul reformelor legislative recente, în special al modificărilor aduse prin Legea nr. 246/2023, cadrul normativ al temeiurilor recursului procedural civil a fost supus unor transformări complete, menite să eficientizeze această cale de atac și să orienteze spre examinarea Curții Supreme de Justiție doar acele litigii în care se disting probleme de drept, devenind astfel o veritabilă instanță de casație. Recursul capătă o dimensiune sporită nu doar ca instrument de verificare a legalității, ci și ca mijloc de asigurare a uniformității jurisprudenței și de dezvoltare a dreptului.

Prezentul articol își propune să analizeze temeiurile de recurs în procedura civilă din Republica Moldova, cu accent pe conținutul juridic al acestora și limitele de aplicare și tensiunile conceptuale pe care le generează în practică. **Scopul** urmărit este de a identifica atât punctele forte ale reglementării actuale, cât și lacunele și ambiguitățile care pot afecta aplicarea uniformă și coerentă a legii.

Din perspectivă **metodologică**, cercetarea se întemeiază pe un material normativ și teoretic, aplicând diverse metode de cercetare științifică: metodei interpretării sistemice și logico-juridice a normelor procesual civile, metoda analizei comparative, examinarea practicii judiciare. Au fost valorificate opiniile exprimate în literatura de specialitate, precum și documentele oficiale de interpretare elaborate de instanțele judecătorești

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție (art. 432, alin. 1, lit. a) CPC) - este considerată în doctrină ca având un conținut vag. În acest sens, se susține că nu există criterii clare pentru determinarea caracterului „uniform" al jurisprudenței (Jimbei, 2025), afirmație cu care nu putem să nu fim de acord, având în

vedere faptul că acest temei a fost introdus prin Legea Nr. 246/2023 fără a exista, la momentul actual, o explicație clară privind modalitatea sa de invocare și aplicare.

În încercarea de a aduce unele precizări, Curtea Supremă de Justiție a elaborat Fișa tematică cu privire la temeiurile de recurs din procedura penală, ceea ce impune aplicarea prin analogie a criteriilor enunțate în aceasta, în cadrul căreia a evidențiat necesitatea respectării unor aspecte cumulative pentru admisibilitatea acestui temei, și anume:

- indicarea clară a prevederii legale, potrivit recurentului, a fost interpretată greșit
- caracterul determinant al aceste erori asupra decizie instanței
- mențiunea deciziei sau încheierii Curții Supreme de Justiție care ar da o altă interpretare prevederii în cauză. (CSJ, 2025)

Ultimul aspect poate sugera că și o singură hotărâre a Curții Supreme ar putea fi suficientă pentru a fundamenta „jurisprudența uniformă", aspect evidențiat și în teza de doctor a lui Alexandru Cebanu (Ceban, 2025).

În acest context, se conturează riscul de a reduce noțiunea de jurisprudență uniformă la soluții izolate, ceea ce ar conduce la o diluare a conținutului acestui concept. O astfel de interpretare intră în tensiune cu însăși esența noțiunii de „jurisprudență uniformă", care, în mod firesc, presupune existența unei practici judiciare constante, coerente și consolidate în timp.

Temeiul a fost introdus cu scop de aplicare de aplicare egală și uniformă a legii, ce poate fi explicată prin necesitatea de a oferi certitudine juridică și egalitate în fața legii, dar care poate limita judecarea cauzei nu la intima convingere a judecătorului și prin prisma principiilor consacrate, dar la reproducerea unor soluții anterioare în scopul menținerii aparenței de uniformitate.

Prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție (art. 432, alin. 1, lit. b) CPC) - prin acestei temei se admite posibilitatea casării deciziilor sau hotărârilor Curților de Apel, chiar dacă acestea sunt legale și temeinice și respectă calificarea de jurisprudență uniformă.

Aplicarea temeiului este circumscris unei marje de apreciere a Curții Supreme de Justiție, care poate decide asupra extinderii, unificării sau modificării propriei jurisprudențe., „aplicarea acestui temei de recurs ține de discreția Curții Supreme ". (CSJ, 2025)

Nota informativă relevă, în acest context, considerente ale CEDO, care ar explica necesitatea unui astfel de temei ori aceasta statutează că nu există un drept la o jurisprudență constantă, astfel încât schimbarea jurisprudenţei impusă de o abordare dinamică şi progresivă este admisibilă şi nu încalcă principiul securităţii juridice dacă sunt întrunite două condiţii:

1. noua abordare să fie consecventă la nivelul acelei jurisdicţii
2. instanţa care a decis schimbarea interpretării să motiveze detaliat considerentele pentru care a decis astfel. (CSJ, 2025)

În ceea ce privește consolidarea jurisprudenței CSJ, recursul trebuie să confirme lipsa jurisprudenței Curții Supreme cu privire la problemele de drept invocate în recurs; existența unei jurisprudențe contradictorii a Curții Supreme cu privire la acestea, fie modificarea circumstanțelor sociale sau juridice care să justifice schimbarea practicii uniforme a Curții Supreme de Justiție. (CSJ, 2025)

Interpretarea propusă, potrivit căreia temeiurile de la lit. a) și lit. b) ale art. 432 CPC funcționează într-o succesiune logică strictă - mai întâi consolidarea jurisprudenței, ulterior eventualele abateri de la linia jurisprudențială vor putea fi sancționate prin invocarea lit. a) (Jimbei, Luca, 2025), nu este ceva cu care sunt de acord, ori necesitatea de a asigura aplicarea uniformă a legii nu ar trebui să conducă la rigiditatea acesteia și să restricționeze în mod nejustificat dezvoltarea corectă a dreptului, ori funcția acestuia rezidă tocmai în asigurarea unei evoluții continue a dreptului, prin filtrarea critică a noilor interpretări judiciare.

A fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen (art. 432, alin. 1, lit. c) CPC)

Admitere neîntemeiată a un apel introdus tardiv - adică recurentul nu a respectat termenul de declarare a apelului indicat la art. 362 CPC, cel de 30 de zile de la data pronunțării dispozitivului , iar instanța de apel a admis cerere, a examinat cazul și a oferit o decizie. (CPC)

Respingerea ca fiind tardiv un apel depus în termen - necesitatea temeiului este explicat prin situația „apelul este depus peste termen, partea a solicitat repunerea în termen, însă instanța din motive neclare și neîntemeiate a refuzat examinarea cererii de apel"(Ministerul Justiției, 2023) sau situație când apelantul consideră că a depus apelul în termen, calculându-l de la un anumit moment, însă instanța stabilește un alt moment de început al termenului și, în consecință, respinge apelul ca fiind tardiv (Jimbei, Luca, 2025). Sunt de acord cu părerea Inei Jimbei și Mădălinei Luca cu privire la faptul că rațiunea introducerii acestui temei rămâne neclară.

Codul de procedură civilă, la art. 369, reglementează expres mecanismul restituirii cererii de apel ca tardiv formulată, inclusiv în ipoteza în care partea nu solicită repunerea în termen sau instanța refuză admiterea acesteia, iar încheierea de restituire este supusă controlului judiciar prin recurs. Într-o astfel de condiție situațiile avute în vedere par a fi deja susceptibile de control jurisdicțional. Se poate susține că includerea unui temei distinct în art. 432 alin. (2) lit. c) apare mai degrabă ca o suprapunere normativă.

Hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces (art. 432, alin. 1, lit. d) CPC) - din perspectivă legală, o hotărâre nu ar trebui să producă efecte juridice față de subiecți care nu au participat la judecarea cauzei; totuși, în practică există situații în care asemenea efecte se produc, ceea ce permite persoanele care nu au fost atrase în proces, dar sunt lezate în drepturi prin hotărârea judecătorească să declare recurs conform art. 430 CPC.

Persoanele vizate de temeiul de recurs sunt persoane care urmau să fie coparticipanți obligatorii sau intervenienți principali.

Se poate susține, în acord cu opinia exprimată în literatura de specialitate, că acest temei se apropie conceptual de instituția revizuirii, având în vedere particularitățile privind momentul de la care începe să curgă termenul de exercitare a căii de atac.

În special, în situațiile în care partea nu a participat la proces, instanța nu îi comunică în mod direct hotărârea, ceea ce determină o incertitudine cu privire la momentul de la care începe să curgă termenul de recurs.(Ceban, 2025)

Recursul se depune în termen de 2 luni conform art. 434 de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale și acesta nu poate fi restabilit, fiind unul de decădere, în timp ce cererea de revizuire se poate depune în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoștință de circumstanțele respective.

Hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor (art. 432, alin. 1, lit. e) CPC)

În prima cauză *Hotărârea sau decizia este arbitrară* nota informativă a proiectului de lege indică că „noțiunea derivă din practica CtEDO și este utilizată pentru a defini situația în care judecătorii nu aduc nici o motivare pentru deciziile/hotărîrile luate, sau cînd acestea sunt bazate pe greșeli evidente de fapt sau de drept comise de judecători". (Ministerul Justiției, 2023)

Putem considera că aceste temei al recursului a fost instituit pentru a asigura legalitatea hotărârilor date de judecători, care chiar dacă se soluționează prin prisma intimei convingeri, aceasta trebuie să se bazeze pe faptele reale, pe probele cercetate și pe normele legale, în special după cum reiterează CSJ „ În cazul hotărârii arbitrare, carența principală vizează încălcarea unei norme legale imperative".

În cel de-al doilea caz recurentul urmează să demonstreze că instanța de apel a apreciat arbitral probele. În acest caz vom avea o expunere asupra laturii de drept.

Instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale (art. 432, alin. 1, lit. f) CPC) - codul de procedură civilă formulează principiul judecării unipersonale sau colegiale, cu respectarea instituției incompatibilității judecătorului în procesul civil. Prevederile acestui principiu asigură obiectivitatea și imparțialitatea judecătorului în cazul rejudecării cauzei sau al efectuării unui control judiciar. (Ceban, 2025)

În ceea ce privește **limitele judecării recursulu**i, suntem în prezența cazului când recursul este recunoscut admisibil, iar judecând recursul depus împotriva deciziei sau hotărârii date în apel, instanța exercită, conform art. 442 CPC în limitele invocate în recurs, un control de legalitate a hotărârii contestate prin prisma temeiurilor prevăzute de lege. (CPC)

Sub aspect probatoriu, recursul nu permite administrarea de noi probe, cu excepția celor destinate dovedirii cheltuielilor de judecată și a despăgubirilor prevăzute la art. 372 alin. (3). Astfel, nu sunt examinate în recurs probe adiționale a participanților la proces care confirmă existența sau inexistența circumstanțelor de fapt cu caracter material-juridic, pe care se întemeiază pretențiile sau obiecțiile părților.

În același timp, aprecierea probelor realizată de instanțele de fond și de apel are caracter obligatoriu pentru instanța de recurs, cu excepția situațiilor expres prevăzute de lege.

Instanța de recurs este ținută să se pronunțe asupra tuturor motivelor esențiale invocate de părți, asigurând astfel o examinare completă a criticilor formulate în calea de atac.

CONCLUZII

Recursul este caracterizat ca fiind o cale de atac extraordinară, fără efect devolutiv și, de regulă, nesuspensivă de executare. Prin apelarea la aceasta se exercită controlul de legalitate asupra actelor de dispoziţie ale curţilor de apel. Recursul rămâne un instrument de control al legalității, nu al temeiniciei, iar această distincție trebuie menținută cu rigurozitate, pentru a nu transforma instanța de recurs într-un al treilea grad de jurisdicție pe fond.

Analiza temeiurilor de recurs în procedura civilă relevă un cadru normativ marcat de mai multe tensiuni conceptuale și lacune de reglementare, astfel că cadrul normativ instituit lasă loc unor incertitudini care necesită clarificări ulterioare.

Eficiența recursului civil depinde nu doar de calitatea reglementării, ci și de voința instituțională de a-l aplica coerent și transparent. Până la clarificarea deplină a acelor aspecte normative insuficient clarificate - fie prin intervenție legislativă, fie prin practică judiciară consolidată - incertitudinea poate deveni un risc real pentru securitatea juridică și încrederea justițiabililor în sistemul de justiție.

REFERINȚE:

1. Ceban A. (2025). *Împuternicirile instanţei de recurs împotriva deciziilor civile date în apel.* Teză de doctor în drept. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova. file:///C:/Users/Dell/Downloads/Ceban%20Alexandru%20Teza.pdf
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Publicat : 03-08-2018 în Monitorul Oficial Nr. 285-294 art. 436. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150766&lang=ro#
3. Curtea Supremă de Justiție (2025, martie 24). Fișă Tematică - Procedura penală. Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023). https://csj.md/images/FT_Final-_Temeiurile_de_recurs-_427_CPP_.pdf?fbclid=IwY2xjawJPpExleHRuA2FlbQIxMAABHTRCirC4JGKzqQUy53CP30--1rdi01YcLmknx-iGyuBbfagn0uS9olaWKQ_aem_XcwcW9hmIOWBukpcLp__OQ
4. Jimbei I (2025, noiembrie 6–7). *Conceptul de jurisprudență uniformă în temeiul de recurs prevăzut de art. 432 alin. (1) lit. a) CPC.* In: Integrare prin cercetare și inovare.: Ştiinţe juridice şi economice, Chișinău. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Culegere_Conferinta_Integrare_prin_CI_SJE_USM%2B2025_compressed-512-515.pdf
5. Jimbei I., Luca M. (2025). Reforma recursului: Temeiuri de recurs noi, migrene juridice noi. https://www.bizlaw.md/reforma-recursului-temeiuri-de-recurs-noi-migrene-juridice-noi
6. Jimbei I., Luca M. (2025). II. Reforma recursului: Temeiuri de recurs noi, migrene juridice noi. https://www.bizlaw.md/ii-reforma-recursului-temeiuri-de-recurs-noi-migrene-juridice-noi
7. Ministerul Justiției al RM (2023). Proiectul Legii pentru modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curţii Supreme de Justiţie). *Nota Informativă.* https://justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/2023.06.27_pl_conex_csj_nota.pdf

Coordonatorştiinţific: BÂCU Adelina, dr., conf., univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu Bodoni 61
e-mail: bacu.adelina@ase.md

SECȚIUNIA XI. INTEGRARE ECONOMICĂ ȘI COOPERARE INTERNAȚIONALĂ

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.77
CZU: 339.94:339.542.2

THE BELT AND ROAD INITIATIVE (NEW SILK ROAD) IN AN INCREASINGLY COMPLEX AND CONTROVERSIAL WORLD

INIȚIATIVA BELT AND ROAD (NOUL DRUM AL MĂTĂSII) ÎNTR-O LUME TOT MAI COMPLEXĂ ȘI CONTROVERSATĂ

DJUGOSTRAN Iana, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: iana.djugostran.uonr@ase.md

Abstract: *This study addresses the current status of the Belt and Road Initiative, one of the most important contemporary global economic cooperation initiatives, analyzing its impact on the economy and international relations. The purpose of the research is to assess both the benefits and challenges generated by the BRI in the participating states. The methodology used includes a qualitative analysis of the specialized literature and a study of relevant cases, such as Greece, Pakistan and Cambodia. The results highlight the fact that, although the initiative contributes to the development of infrastructure, increased connectivity and economic stimulation, it also generates risks related to debt sustainability, investment transparency and unequal distribution of benefits. Thus, the impact of the BRI is complex and differs depending on the economic and institutional context of each country analyzed.*
Key words: *Belt and Road Initiative, China, Pakistan, Cambodia, Greece, international conectivity*
JEL CLASSIFICATION: F2, F4, F6

Introducere

În prezent, globalizarea a evoluat într-un sistem de profundă interdependență economică, susținut de extinderea rețelelor comerciale, financiare și de infrastructură. Deși în mod tradițional condusă de economiile occidentale, ordinea globală este din ce în ce mai mult modelată de puterile emergente, în special de China, care concurează cu economiile dezvoltate democratice la nivel global. În acest context, inițiativele regionale și transregionale au devenit mecanisme cheie pentru structurarea integrării globale. Una dintre cele mai ambițioase inițiative în acest sens este Belt and Road Initiative (BRI), lansată în anul 2013 de către președintele chinez Xi Jinping.

Aceasta reprezintă un proiect mondial de investiții în infrastructură, care are drept scop creșterea nivelului de conectivitate și facilitarea comerciale între Asia, Europa, Africa și alte regiuni ale lumii, prin dezvoltarea rețelelor de transport, energie și telecomunicații.

În pofida succeselor obținute și impactului considerabil, propunerea Chinei prezintă numeroase controverse, printre care presiunea economică și nesustenabilitatea împrumuturilor, efecte ecologice engative și extinderea influenței statului chinez.

Prin urmare, prezentul articol își propune să analizeze Inițiativa Belt and Road atât din perspectiva oportunităților economice pe care le oferă, cât și a provocărilor și controverselor pe care le generează, evidențiind rolul său într-o economie globală din ce în ce mai interdependentă, dar și mai competitivă.

Origine și obiective

Belt and Road Initiative este o strategie globală de infrastructură și dezvoltare economică a guvernului Chinei, lansată de președintele Xi Jinping în 2013, în timpul unei vizite în Kazahstan. Până în prezent, 147 de țări, reprezentând două treimi din populația lumii și 40% din PIB-ul global, au semnat proiecte sau și-au exprimat interesul în acest sens. (McBride et al., 2023)

Noul Drum al Mătăsii își propune să (i) promoveze conectivitatea țărilor; (ii) să creeze rețele de conectivitate multidimensionale, multinivelate și compozite; și (iii) să realizeze o dezvoltare diversificată, independentă, echilibrată și durabilă în țările aflate pe traseul său. Aceasta a evoluat în

timp, solicitând o dezvoltare durabilă deschisă, verde, curată și incluzivă, care să urmeze o abordare de înaltă calitate, centrată pe oameni și sustenabilă. (United Nations, p.7)

Cu toate că Planul de acțiune privind inițiativa „Centura și Drumul", publicat de Consiliul de Stat al Chinei, nu prezintă direct motivele propunerii, se știe că Această inițiativă va reduce costurile și timpul transportării de bunuri, scădea dependenței față de inestiții interne în infrastructură prin implicarea companiilor și lucrătorilor chinezi în construcțiile externe. Pe lângă asta, BRI reprezintă o cale de a obține statutul de monedă de rezervă globală, iar dezvoltarea economică a țărilor rutei va spori cererea pentru produsele chineze (Djankov et al., 2016).

Componente principale și exemple

Proiectul constă din două diviziuni numite Centura Economică a Drumului Mătăsii și Drumul Maritim al Mătăsii al secolului XXI. Centura se concentrează pe reunirea Chinei, Asiei Centrale, Rusiei și Europei (zona Baltică); conectarea Chinei cu Golful Persic și Marea Mediterană prin Asia Centrală și Asia de Vest; și conectarea Chinei cu Asia de Sud-Est, Asia de Sud și Oceanul Indian. Drumul este conceput să meargă de la coasta Chinei până la Europa prin Marea Chinei de Sud și Oceanul Indian pe o rută și de la coasta Chinei prin Marea Chinei de Sud până la Pacificul de Sud pe cealaltă (BRF, 2017).

Cu toate că până la 150 de țări fac parte din această inițiativă, cele mai largi proiecte au loc în Asia de Sud, fiind o regiune strategică pentru accesul la Oceanul Indian și rute comerciale alternative. Țara cheie din regiune este Pakistan, implicată în *Coridorul Economic China–Pakistan* (CPEC), care urmărește atât transformarea economiei Pakistanului prin modernizarea infrastructurii de transport și energie, cât și conectarea porturilor Gwadar și Karachi cu regiunea separatistă Xinjiang din China prin rute terestre. Evaluat la aproximativ 62 de miliarde de dolari, proiectul include dezvoltarea portului Gwadar Port, construcția de autostrăzi, căi ferate, conducte energetice și zone economice speciale, având ca scop reducerea timpului și costurilor de transport al mărfurilor și energiei către China, contribuind totodată la dezvoltarea economică a regiunii Xinjiang și la consolidarea securității energetice a Chinei (Mobley, 2019).

Un alt exemplu semnificativ din Asia de Sud este Cambodgia, colaborarea căreia s-a concentrat în special pe dezvoltarea infrastructurii și stimularea investițiilor economice. Proiectele includ modernizarea portului Sihanoukville Port, construcția de drumuri și poduri, precum și dezvoltarea zonei urbane și turistice din Sihanoukville. Investițiile chineze sunt realizate prin companii de stat și private, oferind finanțare și expertiză tehnică, și vizează creșterea conectivității Cambodgiei cu regiunea și integrarea sa în coridoarele comerciale regionale. Parteneriatul BRI a consolidat relațiile economice și strategice dintre Beijing și Phnom Penh, plasând Cambodgia ca un punct important al rețelei chineze în Asia de Sud-Est (Calabresee et al., 2023).

UE, în pofida participării sale inactive, reprezintă destinația țintă a inițiativei, mai ales în contextul înrăutățirii relațiilor cu alte state dezvoltate, iar Grecia a fost prima țară din UE care, în august 2018, s-a alăturat BRI, astfel fiind prima „oprire" în Europa a rutei maritime, devenind o poartă de intrare în regiune. Operat și modernizat de compania chineză COSCO Shipping, Portul Pireu a devenit unul dintre cele mai importante hub-uri logistice din Europa și a transformat Grecia într-un nod cheie pentru comerțul China–Europa, atrăgând investiții semnificative și creând oportunități pentru dezvoltarea industriei și logisticii grecești. În același timp, implicarea BRI a transformat Portul Pireu într-un model de cooperare internațională, demonstrând modul în care inițiativa poate integra infrastructura portuară în rețelele comerciale globale (Tsigaros, 2022).

BRI se implică în principal în dezvoltarea infrastructurii și în promovarea conectivității comerciale și energetice între China și țările partenere. Inițiativa vizează, de asemenea, stimularea creșterii economice prin investiții directe, proiecte industriale și zone economice speciale, consolidând atât legăturile economice, cât și influența strategică a Chinei la nivel global.

Impact și controverse

Implementarea inițiativei Belt and Road Initiative (BRI) este asociată cu o serie de beneficii economice și sociale semnificative la nivel global. Se estimează că BRI ar putea crește PIB-ul global

cu aproximativ 7,1 trilioane de dolari anual, ceea ce ar reprezenta o majorare de circa 4,2% din PIB-ul mondial estimat pentru anul 2040 (McWilliams, 2019). În același timp, inițiativa contribuie la accelerarea atingerii Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD), oferind oportunități importante pentru reducerea deficitului global de finanțare, în special în țările în curs de dezvoltare, unde necesarul de investiții în infrastructură este estimat la aproximativ 1 trilion de dolari. Totodată, BRI creează un cadru în care principiile dezvoltării sustenabile pot fi transpuse în acțiuni concrete, promovând proiecte cu impact ecologic și îmbunătățind conectivitatea globală, ceea ce generează noi surse de creștere economică, contribuind la reducerea sărăciei și la satisfacerea unor nevoi sociale esențiale, precum educația, sănătatea și ocuparea forței de muncă (United Nations). Potrivit datelor oficiale chineze, inițiativa a creat peste 400.000 de locuri de muncă în țările partenere și a contribuit la scoaterea a peste 40 de milioane de oameni din sărăcie (Tsuji, 2026). Un exemplu concret al impactului pozitiv este cazul Greciei, unde cooperarea în cadrul BRI a dus la intensificarea schimburilor comerciale: importurile Chinei din Grecia au ajuns la aproape 1 miliard de dolari în 2021, în creștere cu aproximativ 26% față de anul precedent și cu 244% față de acum cinci ani, produse precum uleiul de măsline, vinul sau produsele lactate câștigând tot mai mult teren pe piața chineză (Karpathiotaki, 2022).

Tabel 1: Investițiile anuale ale BRI pe sectoare, 2013–2025 (estimări în miliarde USD)

An	Energie	Transport	Real estate	Metals & Mining	Tehnologie
2013	~50	~20	~8	~10	~2
2014	~60	~25	~10	~15	~2
2015	~65	~25	~10	~12	~3
2016	~45	~25	~8	~10	~2
2017	~55	~30	~10	~15	~3
2018	~70	~35	~12	~20	~3
2019	~65	~35	~10	~15	~3
2020	~30	~20	~5	~8	~2
2021	~40	~25	~8	~10	~2
2022	~35	~20	~7	~8	~3
2023	~45	~25	~10	~12	~5
2024	~55	~30	~12	~15	~8
2025	~90	~45	~20	~25	~20

Sursă: estimări proprii pe baza datelor din Green Finance & Development Center (Wang, 2025)

Analiza tabelului arată că investițiile BRI s-au concentrat constant în sectorul energetic, evidențiind rolul acestuia în creșterea conectivității și stimularea dezvoltării economice în țările partenere. Scăderea din 2020 reflectă efectele pandemiei, în timp ce perioada 2023–2025 arată o diversificare a investițiilor, cu creșteri notabile în tehnologie și minerit, ceea ce susține crearea de locuri de muncă și dezvoltarea infrastructurii. Această tendință ilustrează modul în care BRI contribuie nu doar la expansiunea comerțului și a investițiilor, ci și la atingerea unor obiective mai largi de dezvoltare economică și socială în regiunile participante.

Deși Belt and Road Initiative a fost promovată ca un proiect global de cooperare și dezvoltare, criticile evidențiază probleme structurale majore. În multe țări, investițiile BRI s-au concentrat pe proiecte costisitoare și ambițioase, fără o evaluare adecvată a capacității economice locale, conducând la cheltuieli mari și proiecte subperformante (Shepard, 2020). În cazul Pakistanului, programele precum China–Pakistan Economic Corridor au pus o presiune semnificativă asupra balanței de plăți, datoria către China ajungând la peste un sfert din totalul datoriei externe, în timp ce promisiunile privind dezvoltarea industrială și creșterea exporturilor nu s-au materializat (Rauf, 2026). În plus, restricțiile economice interne ale Chinei și dificultățile operaționale pentru companiile chineze din străinătate au redus atractivitatea BRI, iar transparența și responsabilitatea în selectarea partenerilor rămân limitate (Gong, 2023). Studiile de caz, precum cel al Cambodgiei, arată că BRI poate genera

o dezvoltare fracturată, cu creștere economică concentrată în anumite sectoare sau regiuni și capacitate redusă a autorităților locale de a gestiona proiectele pentru beneficii durabile. Pe lângă îngrijorările privind sustenabilitatea proiectelor, mulți critici subliniază că BRI este o modalitate a Chinei de a-și mări influența. Conform lui Anthony H. Cordesman (2023), aceasta ar putea reuși să creeze un bloc economic rival care poate funcționa și crește în afara democrațiilor bazate pe „ordine" create după al Doilea Război Mondial și deja concurează în relațiile sale cu o serie de state în curs de dezvoltare și alte țări.

CONCLUZII

În concluzie, Belt and Road Initiative reprezintă una dintre cele mai ambițioase inițiative de cooperare economică la nivel global, cu impact semnificativ asupra infrastructurii, comerțului și dezvoltării în numeroase regiuni, dar poate fi interpretată ca o modalitate a Chinei de a accelera schimbarea ordinii internaționale prin crearea dependențelor economice și favorizarea schimbului dintre statele în curs de dezvoltare și investitorul lor. Exemplele analizate, precum Grecia, Pakistan și Cambodgia, evidențiază atât potențialul inițiativei de a stimula creșterea economică și conectivitatea, cât și limitele sale, reflectate în probleme legate de sustenabilitatea datoriilor, eficiența proiectelor și distribuția inegală a beneficiilor. Astfel, BRI nu poate fi evaluată exclusiv ca un succes sau un eșec, ci mai degrabă ca un proces complex, ale cărui rezultate depind de contextul economic și instituțional al fiecărei țări participante, precum și de capacitatea acestora de a gestiona eficient colaborarea cu China.

REFERINȚE:

1. Belt and Road Forum for International Cooperation. (2017). http://2017.beltandroadforum.org/english/n100/2017/0410/c22-45-2.html
2. Calabresee, L., Wang, Y. (2023) *Chinese capital, regulatory strength and the BRI: A tale of 'fractured development' in Cambodia.* World Development. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X23001080#s0020
3. Cordesman, Anthony H. (2023). *China's Emergence as a Superpower*. CSIS. https://www.csis.org/analysis/chinas-emergence-superpower
4. Djankov, S., Miner, S. (2016). *China's Belt and Road Initiative: Motives, Scope, and Challenges.* Peterson Institute for International Economics. (Online). Disponibil la: https://books.google.md/books?hl=en&lr=&id=YbiqCwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA2&dq=china%27s+belt+and+road+initiative&ots=85IHUoVE82&sig=9sNDunNdmugwVwO8jEx5y0DD9_8&redir_esc=y#v=onepage&q=china's%20belt%20and%20road%20initiative&f=false
5. Gong, X. (2023). *The Belt and Road Initiative Is Still China's "Gala" but Without as Much Luster*. Carnegie Endowment. *https://carnegieendowment.org/posts/2023/03/the-belt-and-road-initiative-is-still-chinas-gala-but-without-as-much-luster?lang=en*
6. Karpathiotaki, P. (2022). *Belt and Road Initiative in Greece and the success case of Piraeus Port.* https://www.naftemporiki.gr/english/1405244/belt-and-road-initiative-in-greece-and-the-success-case-of-piraeus-port/
7. McBride, J. , Berman, J., Chatzky, A. (2023) *China's Massive Belt and Road Initiative.* (Online). Disponibil la: https://www.cfr.org/backgrounders/chinas-massive-belt-and-road-initiative
8. McWilliams, D. (2019). *Belt and Road Initiative to boost world GDP by over $7 trillion per annum by 2040.* https://cebr.com/reports/belt-and-road-initiative-to-boost-world-gdp-by-over-7-trillion-per-annum-by-2040/
9. Mobley, T. (2019). *The Belt and Road Initiative: Insights from China's Backyard.* Strategic Studies Quarterly, Vol. 13, No. 3. https://www.jstor.org/stable/26760128?seq=12
10. Rauf, S. (2026). *China-Pakistan Economic Corridor*. Britannica. https://www.britannica.com/topic/China-Pakistan-Economic-Corridor
11. Shepard, W. (2020). *How China's Belt And Road Became A 'Global Trail Of Trouble'*. Forbes. https://www.forbes.com/sites/wadeshepard/2020/01/29/how-chinas-belt-and-road-became-a-global-trail-of-trouble/
12. Tsigaros, C. (2022). *The Sino-Greek relations in the 21st century: challenges and the role of the BRI.* https://www.researchgate.net/publication/366486030_The_Sino-Greek_relations_in_the_21st_century_challenges_and_the_role_of_the_BRI
13. Tsuji, C. (2026). *Belt and Road Initiative.* Britannica. https://www.britannica.com/topic/Belt-and-Road-Initiative
14. United Nations. (2022). *Progress Report on the Belt and Road Initiative in Supporrt of the United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development: Partnering for a Brighter Shared Future* (Online). Disponibil la: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/progress_report_bri-sdgs_english-final.pdf

15. Wang, Christoph N. (2026). *China Belt and Road Initiative (BRI) Investment Report 2025.* Green Finance & Development Center. https://greenfdc.org/china-belt-and-road-initiative-bri-investment-report-2025/

Coordonator ştiinţific: POPA Marina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: popa.marina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.78
CZU: 005.336.4:339.5(478)

DER INTERKULTURELLE KAPITALINDEX (IKI): EIN MODELL ZUR BEWERTUNG DER AUSSENWIRTSCHAFTLICHEN WETTBEWERBSFÄHIGKEIT DER REPUBLIK MOLDAU

INDICELE CAPITALULUI INTERCULTURAL (IKI): UN MODEL DE EVALUARE A COMPETITIVITĂȚII ECONOMICE EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA

LEAHU Rodion, student, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail autor: rodion.leahu.bnyj@ase.md

Abstract. *Lucrarea propune un model analitic nou - Interkultureller Kapitalindex (IKI) - pentru evaluarea competitivității economice externe a Republicii Moldova. Articolul pornește de la premiza că performanța externă a unei economii mici și deschise nu depinde exclusiv de costuri, exporturi sau investiții, ci și de resurse interculturale: competențe lingvistice, experiență transnațională, rețele diasporale și capacitatea instituțiilor de a comunica și a coopera cu parteneri externi. Pe baza literaturii de specialitate și a datelor oficiale ale BNS, UNCTAD și Băncii Mondiale, cercetarea delimitează cinci dimensiuni ale IKI și le aplică Republicii Moldova. Rezultatele evidențiază faptul că țara dispune de un potențial intercultural relevant, dar conversia acestuia în avantaj competitiv extern rămâne inegală, din cauza limitărilor instituționale și a dezechilibrelor comerciale.*
Cuvinte-cheie: *capital intercultural, capital lingvistic, competitivitate economică externă, comerț exterior, integrare europeană, indice compozit.*
JEL CLASSIFICATION: F14, F23, Z13, O11

EINFÜHRUNG

Die außenwirtschaftliche Wettbewerbsfähigkeit eines Staates wird in der Regel mit klassischen Indikatoren wie Exporten, Investitionen, Produktivität oder Preisniveau gemessen. Für eine kleine und offene Volkswirtschaft wie die Republik Moldau ist jedoch auch eine andere Ressource wichtig: die Fähigkeit, mit Partnern aus verschiedenen kulturellen und institutionellen Räumen erfolgreich zu kommunizieren, zu verhandeln und zusammenzuarbeiten. Genau aus diesem Grund schlägt der vorliegende Beitrag den Interkulturellen Kapitalindex (IKI) als ein ergänzendes Instrument zur Bewertung der außenwirtschaftlichen Wettbewerbsfähigkeit vor.

INHALT

1. THEORETISCHER RAHMEN UND LITERATURÜBERBLICK

In der Fachliteratur wird interkulturelle Kompetenz als die Fähigkeit verstanden, in unterschiedlichen kulturellen Kontexten angemessen und effektiv zu handeln. UNESCO betont dabei Wissen, Offenheit, Respekt und die Fähigkeit zum produktiven Dialog, während Deardorff interkulturelle Kompetenz als Ergebnis von Einstellungen, Wissen, Reflexion und beobachtbarem Verhalten beschreibt (UNESCO, 2013; Deardorff, 2006). Ergänzend dazu hebt Hîrbu (2022) hervor, dass interkulturelle Kompetenz als ein komplexes Zusammenspiel von Wissen, Einstellungen und kommunikativen Fähigkeiten verstanden werden muss, das effektives Handeln in internationalen Kontexten ermöglicht. Ang et al. (2007) zeigen zudem, dass kulturelle Intelligenz, Anpassungsfähigkeit und Leistungsfähigkeit in internationalen Umgebungen positiv beeinflusst.

Aus sprach- und kulturwissenschaftlicher Perspektive wird zunehmend hervorgehoben, dass sprachliche und interkulturelle Kompetenzen als Formen von Kapital wirken. Hîrbu und Dombrovschi (2025) zeigen, dass linguistisches Kapital eng mit Beschäftigungsfähigkeit,

Einkommen und internationaler Mobilität verknüpft ist. Darüber hinaus unterstreicht Hîrbu, dass Mehrsprachigkeit und interkultureller Dialog im europäischen Kontext nicht nur kulturelle, sondern auch wirtschaftliche Funktionen erfüllen, indem sie die Integration in internationale Märkte erleichtern und die institutionelle Anschlussfähigkeit erhöhen (Hîrbu, 2025).

Aus kognitiv-linguistischer Sicht beeinflusst Sprache nicht nur Kommunikation, sondern auch Wahrnehmung und Entscheidungsprozesse (Hîrbu, 2024). Vor diesem Hintergrund integriert der IKI sprachliche, kulturelle und kognitive Dimensionen in die Analyse außenwirtschaftlicher Wettbewerbsfähigkeit.

2. EMPIRISCHE UNTERSUCHUNG: ERGEBNISSE UND DISKUSSION

Für die Republik Moldau ist dieser Zusammenhang besonders wichtig. Nach dem Wirtschaftsupdate der Weltbank blieb das Wachstum im Jahr 2025 moderat, während externe Ungleichgewichte und die Folgen der Energie- und Sicherheitskrise weiterhin spürbar blieben (World Bank, 2025b). Gleichzeitig vertiefte sich die wirtschaftliche Integration mit der Europäischen Union. Die Europäische Kommission weist darauf hin, dass die EU im Jahr 2024 bereits 54 % des gesamten Handelsvolumens der Republik Moldau ausmachte (European Commission, 2025). Die amtliche Statistik für 2025 zeigt noch deutlicher, dass 67,5 % der Exporte in die EU gingen und 54,1 % der Importe aus der EU stammten, während die GUS einen viel kleineren Anteil hatte (BNS, 2026). Unter diesen Bedingungen hängt Wettbewerbsfähigkeit immer stärker von der Anpassung an europäische Normen, Kommunikationsmuster und Marktanforderungen ab.

Der hier vorgeschlagene IKI ist kein offizieller Index, sondern ein heuristisches Modell des Autors. Methodisch orientiert sich seine Konstruktion an den Empfehlungen zur Bildung zusammengesetzter Indikatoren, insbesondere an der theoretischen Fundierung, der Auswahl von Dimensionen, der Normalisierung und der gewichteten Aggregation (Nardo et al., 2008). Im vorliegenden Beitrag umfasst der Index fünf Dimensionen: interkulturelles Humankapital (IHK), gesellschaftlich-sprachliches Kapital (GSK), transnationales Beziehungskapital (TBK), institutionelles interkulturelles Kapital (IIK) und außenwirtschaftliche Konversion (AK). Der Interkulturelle Kapitalindex (IKI) kann als gewichtete Aggregation seiner Teilkomponenten formal dargestellt werden:

(1) $IKI = 0{,}25 \times IHK + 0{,}20 \times GSK + 0{,}20 \times TBK + 0{,}20 \times IIK + 0{,}15 \times AK$

Dabei stellen die einzelnen Variablen spezifische Dimensionen des interkulturellen Kapitals dar, deren Gewichtung eine erste analytische Annäherung repräsentiert.

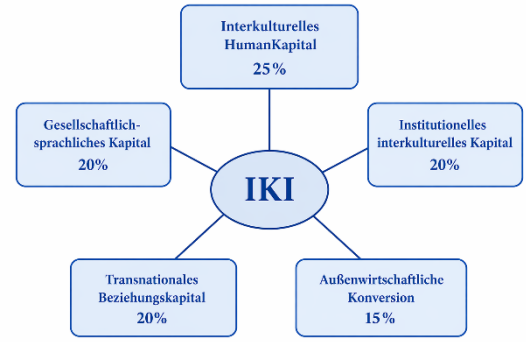

Abbildung 1. Konzeptionelles Modell des IKI
Quelle: Vom Autor erstellt.

Abbildung 1 zeigt, dass der IKI nicht nur gesellschaftliche Vielfalt, sondern auch ihre wirtschaftliche Verwertbarkeit erfassen soll. Besonders wichtig ist dabei der Unterschied zwischen Potenzial und Konversion. Ein Land kann mehrsprachig, mobil und transnational vernetzt sein, ohne daraus automatisch stabile Exportchancen oder Investitionsvorteile zu machen. Deshalb enthält das Modell mit der außenwirtschaftlichen Konversion bewusst eine Ergebnisdimension, welche die Transformation interkultureller Ressourcen in konkrete Marktleistung sichtbar machen soll.

Die sprachliche Struktur Moldaus zeigt ein erhebliches interkulturelles Potenzial: 45,0 % sprechen Moldovenească, 33,7 % Rumänisch und 15,9 % Russisch (BNS, 2025). Diese Mehrsprachigkeit erleichtert die Interaktion mit internationalen Märkten und Netzwerken.

Zum transnationalen Beziehungskapital gehören daneben Migration, Diasporakontakte, Remittances und berufliche Erfahrungen im Ausland. Laut UNCTAD betrugen die persönlichen Remittances im Jahr 2024 noch immer 10,38 % des BIP, während die Zuflüsse aus ausländischen Direktinvestitionen 343,75 Mio. USD erreichten (UNCTAD, 2026). Diese Werte sind nicht identisch mit Wettbewerbsfähigkeit, sie zeigen aber, dass Moldau über dichte grenzüberschreitende Verbindungen verfügt. Wenn diese Netzwerke mit Sprachkompetenzen, digitalen Fähigkeiten und institutioneller Unterstützung verbunden werden, können sie als Brücke zu neuen Märkten wirken.

Eine weitere Dimension des IKI ist das institutionelle interkulturelle Kapital. Darunter wird hier die Fähigkeit von staatlichen Einrichtungen und wirtschaftsnahen Organisationen verstanden, internationale Regeln transparent umzusetzen, elektronische Verfahren bereitzustellen und mit ausländischen Akteuren effizient zu interagieren. Im Business-Ready-Bericht 2025 der Weltbank erreicht Moldau insgesamt 78 Punkte im Bereich Regulatory Framework, 64 Punkte bei Public Services und 67 Punkte bei Operational Efficiency. Im Themenbereich International Trade liegen besonders der regulatorische Rahmen (84,21/100) und die öffentlichen Dienstleistungen (77,17/100) relativ hoch, während Infrastruktur- und Umsetzungsprobleme fortbestehen (World Bank, 2025a). Diese Konstellation spricht dafür, dass institutioneller Fortschritt vorhanden ist, die volle wirtschaftliche Wirkung aber noch nicht ausgeschöpft wird.

Die außenwirtschaftliche Konversion des interkulturellen Kapitals lässt sich am besten an der realen Handelsstruktur beobachten. Nach Angaben des Nationalen Statistikbüros machten inländische Waren im Jahr 2025 bereits 78,8 % der gesamten Exporte aus. Gleichzeitig blieb das Handelsbilanzdefizit mit 7.138,9 Mio. USD sehr hoch (BNS, 2026). Das bedeutet, dass Moldau zwar stärker exportorientiert geworden ist und sich geographisch klar zur EU verlagert hat, seine Wettbewerbsfähigkeit jedoch weiterhin durch strukturelle Schwächen eingeschränkt wird.

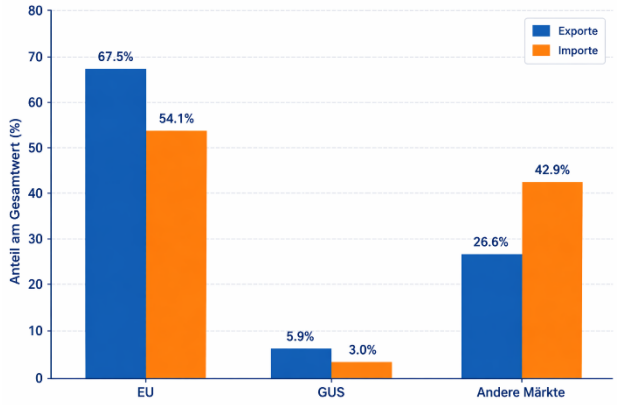

Abbildung 2. Geografische Struktur des Außenhandels der Republik Moldau, 2025

Quelle: vom Autor erstellt auf Grundlage der BNS-Daten (2026).

Abbildung 3 bestätigt, dass die Europäische Union zum zentralen wirtschaftlichen Bezugsraum geworden ist. Daraus folgt, dass interkulturelles Kapital in Moldau zunehmend europäisch gerahmt werden muss: durch sprachliche Kompetenz, durch Kenntnis von Geschäftsstandards, durch institutionelle Anschlussfähigkeit und durch eine professionelle Kommunikation mit europäischen Partnern. Je stärker diese Faktoren entwickelt sind, desto größer ist die Chance, dass aus Offenheit auch reale außenwirtschaftliche Stärke entsteht.

Methodische und politische Implikationen

Der Nutzen des IKI liegt nicht nur in der Beschreibung eines Zustands, sondern auch in der Beobachtung von Veränderungen über die Zeit. Der Index kann jährlich berechnet, mit Export-, Investitions- oder Bildungsdaten verknüpft und für die Bewertung von Reformen verwendet werden. Politisch ergeben sich daraus mehrere Prioritäten: Ausbau von Sprach- und Kommunikationskompetenzen, stärkere Einbindung der Diaspora in Wirtschaftsnetzwerke, bessere Export- und Investorendienste sowie eine weitere Digitalisierung des Außenhandels. Für eine vertiefte Anwendung sollten spätere Studien zusätzliche mikroökonomische Daten und Sensitivitätsanalysen einbeziehen.

SCHLUSSFOLGERUNG

Zusammenfassend lässt sich festhalten, dass die Republik Moldau über ein beachtliches interkulturelles Potenzial verfügt. Mehrsprachigkeit, transnationale Netzwerke und die zunehmende

europäische Integration bilden eine reale Grundlage für außenwirtschaftliche Wettbewerbsfähigkeit. Dieses Potenzial wird jedoch nicht automatisch in wirtschaftliche Stärke umgewandelt. Genau hier setzt der vorgeschlagene Interkulturelle Kapitalindex an: Er verbindet gesellschaftliche, institutionelle und außenwirtschaftliche Faktoren in einem Modell und kann damit helfen, die Wettbewerbsfähigkeit der Republik Moldau präziser, moderner und strategischer zu bewerten.

REFERENCES:

1. Ang, S., Van Dyne, L., et al. (2007). Cultural intelligence: Its measurement and effects on cultural judgment and decision making, cultural adaptation and task performance. Management and Organization Review, 3(3). https://doi.org/10.1111/j.1740-8784.2007.00082.x
2. Business Ready 2025 (2025a). World Bank.
3. Deardorff, D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. Journal of Studies in International Education, 10(3). https://doi.org/10.1177/1028315306287002
4. European Commission. (2025). Moldova Report 2025.
5. Hîrbu, S. (2024). The correlation and interaction between language, thought and culture: theoretical approaches. In: *Studia Universitatis Moldaviae.* DOI: https://doi.org/10.59295/sum4(184)2024_20
6. Hîrbu, S. (2025). Multilingualism and Intercultural Dialogue: The Case of Moldova within The European Context. București: Editura ASE. DOI: https://doi.org/10.24818/cike2024.23 .
7. Hîrbu, S., Dombrovschi, L. (2025). Linguistic capital and career development: earnings and employability in a globalised economy. Chișinău: SEP ASEM, DOI: https://doi.org/10.53486/micg2025 .
8. Hîrbu, S. (2022). Intercultural competence: Foreign language teachers' perspective. In *30 years of economic reforms in the Republic of Moldova: Economic progress via innovation and competitiveness*. Chișinău: ASEM.
9. Moldova Economic Update, November 2025 (2025b). World Bank.
10. Nardo, M., Saisana, M., Saltelli, A., Tarantola, S., Hoffmann, A., & Giovannini, E. (2008). Handbook on constructing composite indicators: Methodology and user guide. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264043466-en
11. Report on International trade of goods of the Republic of Moldova in December 2025 (2026). Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS).
12. Rezultatele finale ale Recensământului Populației și Locuințelor 2024: Caracteristici etnoculturale ale populației. (2025). Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS).
13. UNCTAD. (2026). General profile: Republic of Moldova.
14. UNESCO. (2013). Intercultural competences: Conceptual and operational framework.

Coordonator științific: HÎRBU Stella, dr., conf., univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: stella.hirbu@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.79
CZU: 339.542.2(477+478)

THE EFFECT OF THE EU–MERCOSUR PARTNERSHIP AGREEMENT ON TRADE RELATIONS WITH MOLDOVA AND UKRAINE

EFECTUL ACORDULUI UE-MERCOSUR ASUPRA RELAȚIILOR COMERCIALE CU MOLDOVA ȘI UCRAINA

CRUȘNEVSCHI Mariana, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, Str. Bănulescu Bodoni 61,www.ase.md
Telefon: + 373 60510310
e-mail autor: mcrusnevschi@gmail.com

Abstract:*This article analyzes the effects that the trade agreement between the European Union and MERCOSUR on trade relations with Republic of Moldova and Ukraine. The study examines trade flows, productions costs and price competitiveness using comparative statistical analysis. Results indicate that low production costs in MERCOSUR may increase pressure on the other farmers. The findings highlight challenges for Moldovan and Ukrainian agriculture in trying to maintain themselves on the EU trade market.*
Key words: *MERCOSUR, agreement, trade, European Union, agriculture, foreign affairs*
JEL CLASSIFICATION: F13, F15, Q17, Q18

INTRODUCERE

Importanța acestei cercetări este de a analiza impactul indirect al acordului Uniunii Europene cu Blocul Comercial Sud-american, înființat în 1991, format din Argentina, Brazilia, Paraguay, Uruguay și Bolivia asupra economiei statelor și efectul domino pe care acesta îl are asupra țărilor care nu fac parte din acord dar depind de acesta pentru că sectorul agricol este direct legat de activitățile comerciale de export precum este cazul și pentru Republicii Moldova și Ucrainei.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

1.Relațiile comerciale UE-MERCOSUR

Acordul comercial de colaborare UE-MERCOSUR are ca scop crearea unei zone de liber schimb între cele 27 de state ale Uniunii Europene și patru țări membre ale Blocului Comercial Sud-american: Brazilia, Argentina, Uruguay și Paraguay. Părțile semnatare au fost în proces de negociere timp de peste 25 de ani, acordul fiind semnat oficial în ianuarie 2026. Zona Din spusele Președintei Comisiei Europene Ursula von der Leyen Comisia Europeană „va continua cu aplicația provizorie” a acordului. Această urgentare a semnării acestuia a fost cauzată de tarifele americane și controlul Chinei asupra aprovizionării cu minerale esențiale ceea ce împing statele UE spre încheierea acordurilor de liber schimb cu alte națiuni. Conform raportului, pe parcursul a câțiva ani, părțile semnatare vor ridica aproximativ 90% din tarifele vamale pe care le aplică în prezent. De asemenea UE promite companiilor acces preferențial la materii prime esențiale și bunuri ecologice. (European Parliament, 2025)

Anunțul de semnare a acordului a primit reacții aspre din partea fermierilor și activiștilor care pun în discuție problema calității produselor din statele MERCOSUR, preocuparea principală a acestora este că importurile pot duce la concurență neloială, manifestată prin procesul de dumping, și ar putea reduce calitatea alimentelor. Cele mai îngrijorătoare produse includ carnea de vită, carnea de pui și zahărul. Ca răspuns, Comisia Europeană a propus mai multe măsuri de atenuare a potențialelor probleme, printre care se includ deschiderea treptată a pieței UE, limite de import pentru unele produse și un fond de sprijin de 6,3 miliarde de Euro pentru fermierii UE. (Ferenc Gaal, 2025)

În continuare există totuși risc și nemulțumire atât din partea statelor membre dar și celor din afara Uniunii, care vor suporta anumite consecințe generate de acest acord. Această tensiune este mai vizibilă în economiile în care, până în prezent, cel mai profitabil sector rămâne a fi agricultura, sector central pentru comerțul exterior. În acest context am analizat economiile naționale ale Republicii Moldova și Ucrainei pentru a evidenția impactul pe care acest acord comercial l-ar putea avea asupra lor.

2. Relațiile comerciale dintre Moldova și Ucraina cu Uniunea Europeană

Colaborarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană a început oficial încă din 01 iulie 2016 în urma încheierii acordului de asociere cu UE, care a permis Republicii Moldova să beneficieze de o zonă de liber schimb instituită pe baza acordului de liber schimb (DCFTA), care prevedea eliminarea taxele vamale la import pentru majoritatea produselor comercializate între acestea. De asemenea, prevedea un acces larg la servicii pentru ambii parteneri. (Consiliul Uniunii Europene, 2025)

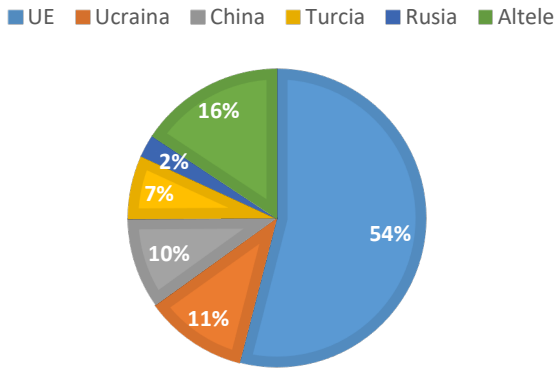

Figura 1. Partenerii comerciali ai Republicii Moldova
Sursa: Realizat de autor în baza datelor furnizate Consiliul European, 2026

Conform statisticii principalul, dar și cel mai mare, partener comercial al Republicii Moldova este Uniunea Europeană (54%), care reprezenta peste jumătate din comerțul total al țării în 2024, ceea ce a generat o cifră de afaceri de 7,5 miliarde Euro, ceea ce depășește comerțul cu bunuri cu Ucraina (11,1%), dar și cu China (9,8%). (Consiliul Uniunii Europene, 2025)

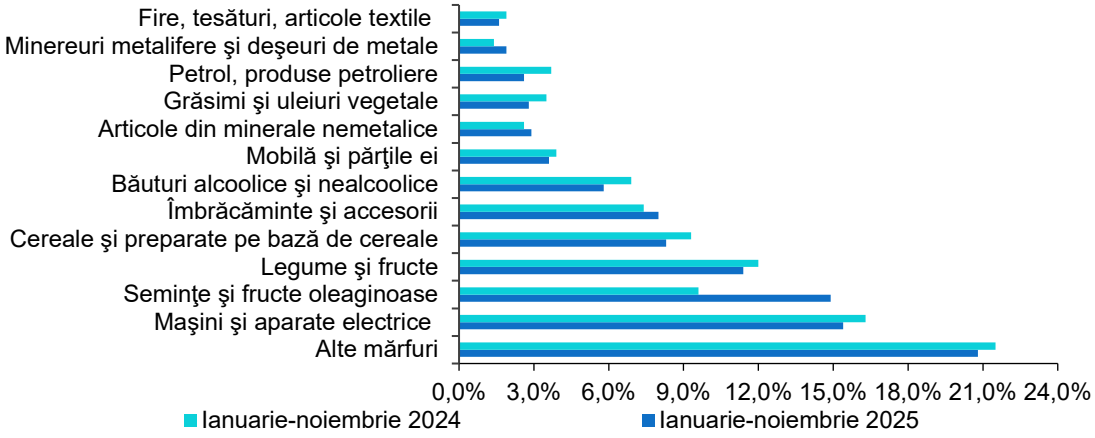

Figura 2. Structura exporturilor, în ianuarie-noiembrie 2024-2025, pe grupe de mărfuri (%)
Sursa: Biroul Național de Statistică al Moldovei, 2026

Exporturile de mărfuri au către UE au înregistrat în ianuarie-noiembrie 2025 2336,9 milioane USD, o creștere de 4,9% față de anul precedent. Produsele exportate în cantități considerabile au fost aparatele electrice și părți ale acestora 15,4% din total, semințe și fructe oleaginoase 14,9%, legume și fructe 11,4%, cereale și preparate pe bază de cereale 8,3%, îmbrăcăminte și accesorii 8,0%, băuturi alcoolice și nealcoolice 5,8%, mobilă și părțile ei 3,6%, articole din minerale nemetalice 2,9%,

grăsimi și uleiuri vegetale 2,8%, petrol și produse petroliere2,6%, minereuri metalifere și deșeuri de metale 1,9%, fire, țesături, articole textile 1,6%. (Galina Ciobanu, BNS, 2026)

Relațiile dintre Uniunea Europeană și Ucraina au început în mai 2022, odată cu începutul războiului de agresiune din partea Rusiei, au fost create culoarele de solidaritate UE-Ucraina. Scopul cărora este să asigure posibilitatea exportului produselor agricole precum grâne semințe oleaginoase și produse asemănătoare, dar și pentru importul mărfurilor necesare. Între mai 2022 și iunie 2025, au fost suspendate taxele de import și export, pentru a sprijini economia țării [6]. De asemenea, în februarie 2023 a fost semnat un acord care permite aderarea la programul privind piața unică, sprijinind astfel întreprinderile ucrainene prin accesul la piețe.

Uniunea Europeană este cel mai mare partener comercial al Ucrainei, reprezentând peste 50% din totalul comerțului de mărfuri a acesteia. În 2024 au fost înregistrate exporturi către UE în valoare de 42,6 miliarde Euro, cu 2,4% mai mult față de 2021, iar importurile în valoare de 24,6 miliarde Euro, cu 50% mai mult față de 2021. (Council of the European Union, 2025)

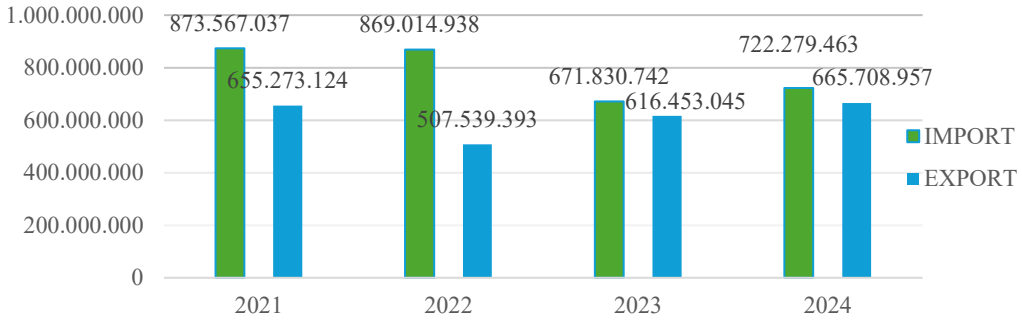

Figura 3. Importurile și exporturile dintre Ucraina și UE
Sursa: Realizat de autor în baza datelor de pe Eurostat, 2026

La începutul invaziei Ucrainei în februarie 2022, exporturile pe cale maritime au fost perturbate sever de navele rusești care blocau porturile din Marea Neagră. Datorită Ucrainei fiind un producător esențial de cereale, fapt care a dus la perturbarea securității alimentare pentru mii de oameni din întreaga lume. Ucraina este pe locul 1 la producere de ulei și semințe de floarea soarelui, al 3-lea producător de orz, al 4-lea producător de porumb și al 5-lea producător de grâu (Council of the European Union, 2026)

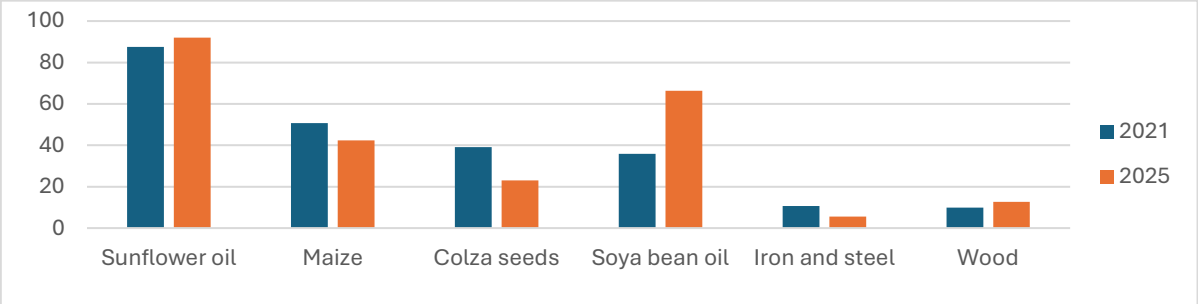

Figura 4. Exporturile pe categorii de produse din Ucraina spre UE(%)
Sursa: Eurostat, 2026

Analizând relațiile comerciale dintre cele două țări și Uniunea Europeana în raport cu prevederile acordului cu blocul țărilor MERCOSUR se evidențiază decizii care afectează direct dinamica comerțul țărilor din uniune, dar și indirect țările din afara acesteia care au legături comerciale cu UE sau care depind de relațiile cu aceasta.

În cazul Republicii Moldova și Ucrainei, odată cu intrarea pe piața UE a mărfurilor provenite din țările MERCOSUR duce la intensificarea concurenței, afectând sectoarele în care cele două țări sunt exportatori importanți, precum cerealele, produse alimentare procesate și alte materii prime

agricole. Dependența ridicată de exporturile către UE crește astfel vulnerabilitatea economiilor moldovenești și ucrainene față de schimbările structurale generate de noile acorduri comerciale ale Uniunii. În plus, consolidarea relațiilor economice dintre UE și MERCOSUR ar putea direcționa o parte din investițiile europene spre pieţele din America de Sud, în dauna economiilor din Europa de Est.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Rezultatele cercetării indică efectul indirect pe care îl poate avea acordul dintre Uniunea Europeană și statele MERCOSUR asupra relațiilor comerciale ale Republicii Moldova și Ucrainei cu piața europeană. Accesibilitatea produselor agricole din statele sud-americane pe piață poate crea concurență în unele sectoare agricole. Astfel, dependența semnificativă de piața UE este sensibilă la schimbările generate de alte acorduri ale uniunii cu alte țări.

Pentru a preveni posibilele efecte negative, este necesară îmbunătățirea competitivității sectorului agricol prin modernizarea sistemului de agricultură, în special, ceea ce privește Republica Moldova, dezvoltarea nișei produselor cu valoare adăugată cu orientare spre export. De asemenea, valorificarea oportunităților de cooperare economică cu UE poate sprijini adaptarea economiilor țărilor la noul sistem al comerțului internațional.

REFERINȚE:

1. Ciobanu, G., & Biroul Național de Statistică al Moldovei. (2026). *Comerțul internațional cu mărfuri al Republicii Moldova în luna noiembrie 2025*. https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldova-in-luna-9539_62263.html
2. Consiliul Uniunii Europene. (2025). *Republica Moldova*. https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/moldova/#0
3. Council of the European Union. (2025). *EU solidarity with Ukraine*. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-solidarity-ukraine/#trade
4. Council of the European Union. (2026). *Supporting Ukraine's trade*. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-solidarity-supporting-ukraine-trade/
5. European Parliament. (2025). *EU-Mercosur partnership agreement: Trade pillar* (pp. 1–3). European Parliamentary Research Service.
6. Gaal, F. (2025). EU-Mercosur trade deal angers farmers, environmentalists. *Deutsche Welle*. https://www.dw.com/en/eu-mercosur-trade-deal-angers-farmers-environmentalists/a-73880624

Coordonator științific: DODU-GUGEA Larisa, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 79111333
e-mail: dodu-gugea.larisa@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.80
CZU: [32+338.2](4):061.1EU

THE IMPACT OF THE EUROPEAN UNION ENLARGEMENT OF ECONOMY AND POLITICAL STABILITY IN EUROPEAN COUNTRIES

ВЛИЯНИЕ РАСШИРЕНИЯ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА НА ЭКОНОМИКУ И ПОЛИТИЧЕСКУЮ СТАБИЛЬНОСТЬ СТРАН ЕВРОПЫ

GANCEARIUC Olga, studentă, specialitatea: BA
OLARI Corina, studentă, specialitatea: BA
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autori: olga.gancеariuc.b017@ase.md
dancova.iana.3wqn@ase.md

Abstract.*The article examines the impact of the EU enlargements (2004, 2007, 2013) on economic convergence and political stability. Using data from Eurostat, the World Bank, the IMF, and academic research, it demonstrates that integration into the single market, inflows of investment, and the transfer of institutions have led to significant increases in income and productivity in the new member states. In particular, the accession of 10 countries in 2004 resulted in an approximate 32% increase in GDP per capita by 2019 (an increase of $8,433). EU structural funds invested around €365.2 billion in the new member states (equivalent to 2.6% of GDP annually), which accelerated infrastructure development and the growth of small businesses. At the same time, governance and rule-of-law institutions in candidate countries improved significantly: World Bank indicators for "rule of law" and "political stability" increased by several dozen points prior to accession. Despite these achievements, divergent trends persist: in some new member states, risks of populism and weakening of the rule of law have emerged. To ensure further integration, balanced policy measures, support for structural reforms, and strict monitoring of compliance with EU standards are required.*
Key words: *Europenion union, economics, political stability, investments*
JEL CLASSIFICATION: A10, F15, F21, P16

Введение

Европейский Союз исторически ставит цель экономической и политической интеграции Европы. Расширение ЕС - ключевой инструмент достижения этой цели: оно объединяет страны с разной экономической развитостью под общим правовым полем и интегрированным рынком. Основные этапы расширения (рисунок ниже) включают вступления 2004, 2007 и 2013 гг., а также обсуждаемое расширение в 2020-х гг. (кандидаты Западных Балкан, Украина, Молдова). Эти события затрагивают ключевые аспекты конвергенции и стабильности.

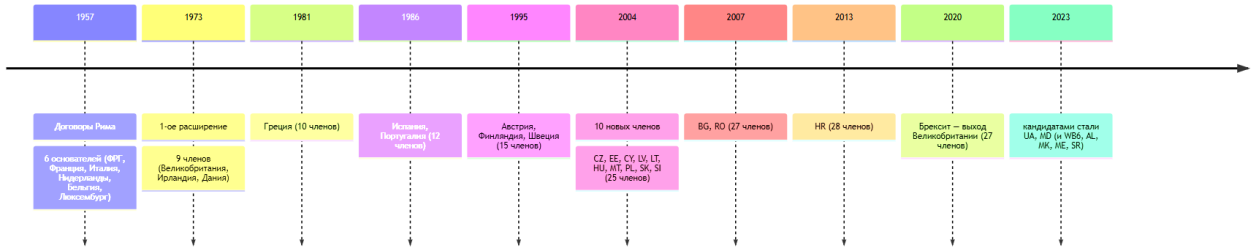

Figura 1.Расширение ЕС: основные этапы и численный рост членов.
Источник: выполненно авторами

Последние раунды - вступление Польши и др. в 2004 г., Болгарии и Румынии в 2007 г., Хорватии в 2013 г. - были направлены на интеграцию постсоциалистических экономик и регионов Юго-Востока. Ожидалось, что это приведёт к экономическому росту, сокращению разрыва в уровнях жизни и укреплению демократии. Однако практические результаты неоднородны и требуют тщательного анализа. Цель данной работы - обобщить существующие данные и оценить эффект расширений ЕС на ключевые показатели конвергенции (валовый внутренний продукт на душу населения, производительность, инвестиции, торговлю, миграцию, финансирование) и на политическую стабильность (капитальные реформы, оценки управления, популизм, верховенство закона, конфликты).

Экономическая конвергенция

Расширение ЕС сопровождалось резким ростом экономики новых членов. Так, анализ профессора Б. Грасси показывает, что за 15 лет после расширения 2004 г. ВВП на душу населения «новичков» вырос почти вдвое - с ~$18 314 до ~$34 753 (2019) - а вклад членства составил около 32% этого прироста. По данным Еврокомиссии, в период 2003-2017 гг. ВВП на душу населения 10 новых стран вырос на 84% (в среднем 3,3% в год), что на 18 процентных пунктов опережает средний рост по ЕС. Другими словами, эти страны частично «догоняют» старый союз. При этом для стран ЕС-15 особых изменений не выявлено: их траектории развития практически совпадают с синтетическими ожиданиями (отсутствие негативных последствий).

Интеграция в Единый рынок и реформа экономики стали основными драйверами роста. Анализ «остатка Солоу» Грасси показывает, что повышение факторной производительности в новых членах оказало примерно в 3 раза больший эффект, чем в контроле. Это означает значительный технологический и институциональный прогресс (укрепление конкуренции, улучшение законов и стандартов). Благодаря присоединению к ЕС торговые барьеры исчезли, что согласуется с данными по снижению затрат на торговлю и углублению цепочек добавленной стоимости. По оценкам польских аналитиков, после вступления в ЕС экспорт Польши вырос почти в 3,5 раза, а ВВП вырос примерно на 40% относительно «сценария без расширения».

Одновременно наблюдалось резкое увеличение прямых иностранных инвестиций (ПИИ). Всемирный банк отмечает, что в 2004 году объём ПИИ в страны, вступившие в ЕС, был в 4 раза выше, чем в 1997 г., и к 2023 г. вырос почти втрое. Особенно впечатляюще данные для Польши: за 2004-2023 гг. она привлекла более 310 млрд долл. ПИИ - почти половину объёма всех восьми стран Центральной Европы (присоединившихся в 2004 г.). График изменения ПИИ иллюстрирует непрерывный «финансовый прилив» в регионы ЕС (рисунок ниже). Такой приток капитала и доступ к европейским фондам помогли обновить инфраструктуру и создать рабочие места: так, 2004-2020 гг. ЕС инвестировал в новых членов 365,2 млрд € (≈2,6% ВВП в год) через Структурные и инвестиционные фонды, что соотносится с сотнями тысяч строек дорог, сетей и проектов. (World Bank, 2023)

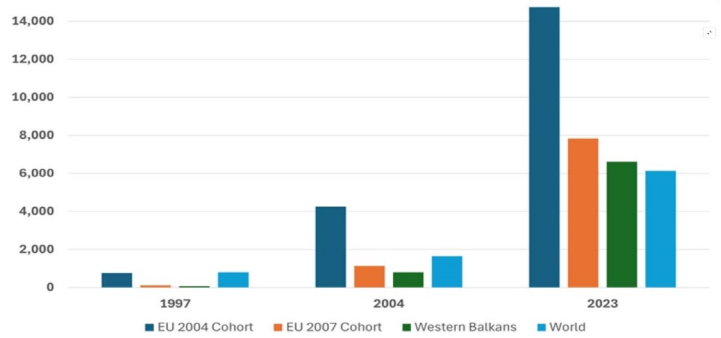

Figura 2. Рост накопленных прямых иностранных инвестиций в страны Центральной и Восточной Европы (2004-2023).

Источник: выполненно авторами

Демографические перемены и миграция трудовых ресурсов также способствовали экономической динамике. После расширения 2004 года десятки миллионов граждан Восточной Европы получили право свободно перемещаться по Евросоюзу. Это привело к значительной трудовой миграции в страны с высоким уровнем жизни (особенно из Польши, Румынии, Болгарии в Западную Европу). Миграция смягчилась экономическими «пульсациями» (временная занятость, сезонный отток-приток). Хотя наблюдались локальные дефициты кадров на Востоке, в целом миграция увеличила общий объем рынка труда ЕС без негативного демографического эффекта для старых членов.

Согласно статистике Евростата, к 2025 г. средний ВВП на душу в новых членах остаётся ниже среднего по ЕС: например, Польша и Литва имеют ВВП на душу ~80-90% среднего уровня ЕС (10-20 % ниже), а румынские и балтийские экономики - около 70% (на 30-32 % отстают). Таким образом, хоть новые страны и сократили разрыв (с 50-60% до 70-90% среднего ЕС), полная конвергенция ещё не достигнута. Распределение доходов внутри стран также осталось неоднородным: сохраняются региональные диспропорции (город-село, Север-Юг) даже после больших инвестиций.(Eurostat, 2026)

Политическая стабильность и институциональные реформы

Социально-политические индикаторы в новых странах, как правило, улучшились. Условием вступления в ЕС были критерии Копенгагена, включающие демократии, верховенство закона и эффективное управление. Всемирный банк отмечает «существенное» улучшение качества институтов в странах Центральной и Юго-Восточной Европы уже в годы подготовки к членству. Особо сильный рост оценок WGI наблюдался в категориях «право и закон» и «политическая стабильность»: в четырёхлетний предвступительный период разрыв между показателями новых членов и старых (ЕС-15) сократился примерно на 12 процентных пунктов.

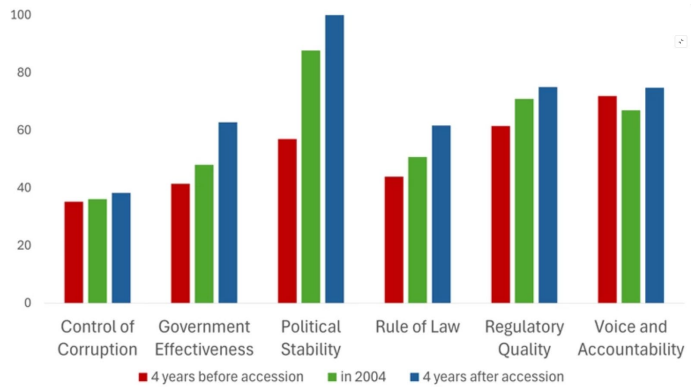

Figura 3. Изменение индексов Всемирного банка по шестиричным показателям управления (четыре года до и после вступления в ЕС).
Источник: выполненно авторами

Факторы, поддерживающие политическую стабильность, включают институциональные реформы, финансируемые ЕС. Расширение ЕС обеспечило приток «анкора» реформ: страны, выравнивавшие своё законодательство под нормы ЕС (acquis communautaire), одновременно получили ежегодную поддержку предвступительных программ (институциональные фонды в размере до 1 % ВВП). Укрепление законодательства и процедур (например, судебной реформы в Румынии или антикоррупционных мер на Западных Балканах) снижает риски внутренней нестабильности. При этом сами новые члены не показали роста конфликтов или массовых беспорядков: внутренние опросы Eurobarometer фиксируют умеренную общественную поддержку интеграции.

С другой стороны, после вступления некоторые страны столкнулись с разворотом от реформ. Яркими примерами стали изменение конституций Венгрии и Польши с ослаблением

судов и ограничением независимости СМИ (с начала 2010-х). Это вызвало трения с ЕС (предупреждения Еврокомиссии, санкции «Статья 7»). Популистские и националистические партии стали влиять на политику новых членов: по ряду оценок, их доля в парламенте превышала четверть мест (данные EU-Parl, 2019-2024). Хотя прямые экономические и политические «расколы» пока не сформировались, тенденция указывает на необходимость контроля со стороны ЕС и гражданского общества.

Обобщая, расширение привело к укреплению институциональных стандартов у большинства участников. По данным IMF (Domanski 2025), Польша, став частью ЕС, использовала преимущества единого рынка и в 2004-2023 гг. привлекла более 310 млрд $ ПИИ, а внутренние реформы подняли её ВВП на 40% относительно гипотетического безвступленческого сценария. (International monetary fund, 2026) Однако сохранение бдительности важно: ЕС продолжает внедрять механизмы мониторинга «правового государства» и механизм финансирования в зависимости от соблюдения демократических стандартов. В целом расширение в совокупности улучшило показатели управления (такие как «Political Stability and Absence of Violence», «Government Effectiveness»), тем самым укрепив политическую стабильность в долгосрочной перспективе.

Обсуждение

Наш анализ показывает, что эффект расширения ЕС носит положительный суммарный характер: экономические выгоды новых членов значительны и не обходятся без издержек для старых. Старые члены получили умеренный прирост ВВП за счет расширения рынка, улучшенного распределения инвестиций и миграции низкоквалифицированной рабочей силы. В то же время Россия и другие внешние регионы остаются в стороне от этих выгод (им не сопутствовал рост ЕС). Среди новых членов темпы роста доходов и производительности заметно выше среднего: это частично связано с «эффектом низкой базы» и высоким потенциалом роста, но главным образом - с реформами, проводимыми под давлением членства.

С точки зрения политической стабильности, расширение создало смешанную ситуацию. В соответствии с теорией «привязки» (anchor), сам процесс подготовки и вступления в ЕС подвигал страны к демократическим преобразованиям. Механизмы условности Евросоюза (условия членов Копенгагена, «память расширения» ЕС) стимулировали укрепление институтов задолго до фактического присоединения. Однако со временем некоторые «новые демократии» продемонстрировали усталость от продолжительных реформ, что привело к росту популистского скептицизма в их обществах. Это проявляется в попытках ослабить независимость судов, ограничить прессу и т.д. Следовательно, расширение дало экономическое сближение, но политическая конвергенция оказалась менее устойчивой. (CEPR, 2026)

Ограничения нашего анализа связаны с нехваткой независимых контролей: сложно изолировать эффект расширения от одновременных явлений (глобального роста, кризисов, пандемии COVID-19, энергетического шока). Также методики синтетического контроля и модели общего равновесия имеют допущения (однородность тенденций, отсутствие внешних шоков), которые должны тщательно проверяться. Тем не менее согласованность данных разных источников (Евростат, МВФ, Всемирный банк, научные работы) позволяет сделать вывод о тенденциях: экономическая конвергенция подстегивается расширением, политическая стабильность в целом улучшается, но требует дополнительных усилий по защите демократических стандартов.

Политические выводы

Для эффективной интеграции новых членов и кандидатов на вступление важны согласованные политические меры. Во-первых, следует продолжать финансовую поддержку регионов: структурные и инвестиционные фонды ЕС доказали свою эффективность (365 млрд € в 2004-2020), поэтому повышение их доступности и сфокусированность на проектной модернизации ускорит сходство экономики. Во-вторых, необходимо усиление мониторинга и

условности правопорядка: механизмы ЕС (финансовые санкции, «правовой семафор», независимые отчёты) должны влиять на национальные власти, не давая «откатываться» от стандартов демократии. В-третьих, важна социальная политика, учитывающая распределительный эффект: при выравнивании доходов появляются вызовы (внутренняя миграция, социальная поддержка). Для снижения политических рисков ЕС и национальным правительствам важно вкладываться в образование, переподготовку рабочих и технологическую диверсификацию.

Текущие дискуссии об ускорении будущих вступлений (Украина, Молдова, страны Западных Балкан) опираются на наработанный опыт. Если продолжающиеся реформы в этих странах сохранятся и ускорятся, то они также могут извлечь значительную экономическую выгоду из интеграции. Однако опыт Польши и других новых членов показывает: выигрыш возможен только при последовательных реформах и институциональном учёте особенностей каждого государства. Ускоренное принятие должно сопровождаться усиленной поддержкой и контролем. (Brookings institution, 2026)

Заключение

Расширение ЕС после 2004 года оказало в целом позитивное влияние на экономическую конвергенцию: новые члены показывают более высокие темпы роста ВВП и производительности, заметно сократив разрыв в доходах по сравнению со старыми государствами. Одновременно эффективность институциональных трансфертов проявилась в улучшении показателей управления и стабильности. Вместе с тем отмечаются неоднородность эффектов и политические вызовы: необходимость борьбы с демпфированием реформ и популистским давлением. Для дальнейшего сближения требуется продолжать финансирование инфраструктуры и «зеленой» экономики, поддерживать трансфер знаний, а также укреплять механизмы соблюдения стандартов ЕС. Список авторитетных источников для погружения в тему включает отчёты Евростата и Еврокомиссии, исследования Всемирного банка и МВФ, а также эмпирические работы Campos (2014), Grassi (2024), Domanski (2025) и др.

ИСТОЧНИКИ

1. Академические исследования (CEPR). Disponibil: https://cepr.org/publications
2. Всемирный банк (World Bank, 2023). Disponibil: https://www.vsemirnyjbank.org/ext/ru/home
3. Европейская комиссия / Евростат. Disponibil: https://ec.europa.eu/eurostat/news/news-articles
4. Международный валютный фонд (IMF). Disponibil: https://www.imf.org/en/news
5. Публикации Брукингского центра. Disponibil: https://inosmi.ru/brookings_edu/

Coordonator ştiinţific: BOGDANOVA Svetlana, dr., lect. univ.,
ORCID: 0000-0002-3588-8658
Academia de Studii Economice, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: bogdanova.svetlana@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.81
CZU: 339.743:327

THE DYNAMICS OF THE EUR/USD EXCHANGE RATE IN AN INTERNATIONAL GEOPOLITICAL CONTEXT AND THE PROSPECTS OF A RETURN TO THE 1:1 PARITY

DINAMICA CURSULUI EUR/USD ÎN CONTEXT GEOPOLITIC INTERNAȚIONAL ȘI PERSPECTIVELE REVENIRII LA PARITATEA 1:1

FLOREA Florentin-Gabriel, student, specialitatea: Managementul Sistemului Bancar
IONIȚĂ (FLOREA) Adela, studentă, specialitatea: Merceologie și Managementul Calității
Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, România,
Ploiești, Bulevardul București 39, www.upg-ploiesti.ro
e-mail autori: florentingabrielflorea@gmail.com
adela.adelaflorea@gmail.com
MARINESCU Sandra-Elena, masterandă, specialitatea: Auditul Entităților Publice și Private
Universitatea Valahia din Târgoviște, România,
Târgoviște, Aleea Sinaia 13, www.valahia.ro
e-mail autor: elena.marinescu.ae@valahia.ro

Abstract: *This paper investigates the dynamics of the EUR/USD exchange rate in the context of increasing international geopolitical tensions and assesses the prospects of a return to the 1:1 parity. In recent years, global financial markets have been exposed to a series of major geopolitical shocks, including the Russia–Ukraine conflict, prolonged economic sanctions, trade tensions between the United States and China, and disruptions in global supply chains. These developments have significantly increased uncertainty and heightened volatility across capital and foreign exchange markets. The EUR/USD exchange rate plays a pivotal role in the international monetary system, reflecting both monetary policy differentials between the Federal Reserve and the European Central Bank and investors' responses to geopolitical risk. Periods of elevated geopolitical stress are often associated with higher exchange rate volatility and renewed discussions regarding parity convergence. The study aims to analyze how major geopolitical events influence the volatility of the EUR/USD exchange rate and alter market expectations. By combining theoretical insights with quantitative analysis of time series data, the research provides evidence on the transmission channels through which geopolitical risk affects currency markets. The findings contribute to a better understanding of exchange rate behavior under heightened global uncertainty and offer relevant implications for investors and policymakers.*
Keywords: EUR/USD exchange rate, geopolitical risk, exchange rate volatility, global financial markets, monetary policy, parity convergence, international finance
JEL CLASSIFICATION: F31; F51; G15

INTRODUCERE

În ultimii ani, economia globală a fost marcată de o intensificare semnificativă a tensiunilor geopolitice, cu efecte profunde asupra funcționării piețelor financiare internaționale. Evenimente precum conflictul ruso-ucrainean, extinderea sancțiunilor economice, deteriorarea relațiilor comerciale dintre Statele Unite și China, precum și perturbările persistente ale lanțurilor globale de aprovizionare au amplificat incertitudinea macroeconomică și au modificat percepția investitorilor asupra riscului. În acest context, piețele de capital și piețele valutare au devenit deosebit de sensibile la șocuri geopolitice, reacționând rapid la schimbările de așteptări privind stabilitatea economică și financiară.

Cursul de schimb EUR/USD ocupă o poziție centrală în arhitectura financiară internațională, fiind considerat un barometru al echilibrului economic global. Evoluția acestuia reflectă atât diferențialele dintre politicile monetare ale Rezervei Federale și ale Băncii Centrale Europene, cât și modul în care investitorii evaluează riscurile geopolitice și macro-financiare. În perioade caracterizate de instabilitate accentuată, volatilitatea cursului EUR/USD tinde să crească semnificativ, iar în analiza financiară revine frecvent în discuție ipoteza unei convergențe către paritatea 1:1.

În acest cadru, scopul lucrării este de a explora relația dintre tensiunile geopolitice internaționale și dinamica cursului de schimb EUR/USD, cu accent pe modul în care șocurile geopolitice influențează volatilitatea valutară și pot modifica traiectoria de echilibru a acestui raport de schimb. Analiza urmărește să ofere o perspectivă integrată asupra mecanismelor prin care geopolitica se transmite către piețele financiare globale.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Literatura de specialitate evidențiază faptul că riscurile geopolitice nu mai pot fi tratate ca factori exogeni marginali, ci reprezintă determinanți fundamentali ai volatilității piețelor financiare și ai cursurilor de schimb. Cercetări recente arată că, într-un sistem financiar globalizat, șocurile geopolitice se transmit rapid între regiuni prin mecanisme de contagiune financiară, amplificând incertitudinea și aversiunea la risc (Ioan-Franc & Pop, 2016). Progresele metodologice, inclusiv utilizarea tehnicilor de Machine Learning, permit identificarea unor tipare complexe de propagare a riscului geopolitic în prețurile activelor, care pot scăpa modelelor econometrice tradiționale (Ortiz, Rodrigo & Saborido, 2025).

Un instrument central în analiza modernă este Geopolitical Risk Index (GPR), dezvoltat de Caldara și Iacoviello (2018), care cuantifică incertitudinea geopolitică pe baza frecvenței termenilor relevanți din presa internațională. Literatura arată că niveluri ridicate ale GPR influențează negativ investițiile și pot avea efecte divergente asupra inflației, în funcție de natura șocului (Caldara et al., 2025). În paralel, studiile FMI și OECD subliniază rolul fricțiunilor de piață și al diferențialelor de politică monetară în amplificarea volatilității valutare.

În acest context, cursul EUR/USD este perceput ca un barometru al echilibrului financiar global, fiind influențat simultan de politica monetară, apetitul pentru risc, dinamica piețelor bursiere și evenimentele geopolitice majore. Creșterea volatilității și episoadele de „flight to safety” explică tendința dolarului de apreciere în perioade de instabilitate accentuată.

Analiza evoluției cursului EUR/USD în perioada 2011–2026 (vezi Figura 1) evidențiază existența unui trend descendent moderat al monedei euro față de dolarul american, într-un context caracterizat de alternanța unor faze de stabilitate relativă cu episoade de volatilitate accentuată determinate de factori macroeconomici globali.

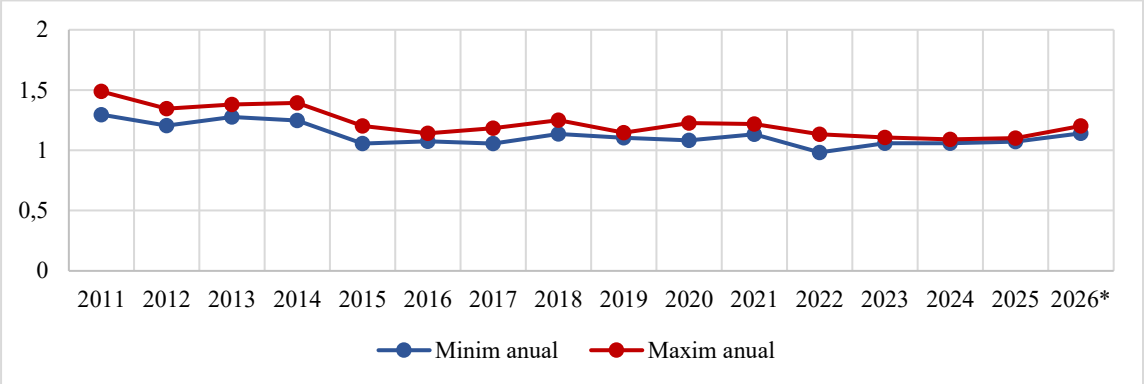

Figura 1. Dinamica valorilor extreme anuale ale cursului EUR/USD în contextul evoluțiilor geopolitice (2011-2026)

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor ECB

Evoluția cursului de schimb EUR/USD în perioada 2011-2026, ilustrată în Figura 1, evidențiază un trend descendent moderat al monedei euro față de dolarul american, întrerupt de episoade de volatilitate asociate unor șocuri macroeconomice și geopolitice majore. În intervalul 2011–2014, cursul s-a menținut la niveluri relativ ridicate, reflectând stabilizarea economiei zonei euro post-criză. Ulterior, începând cu 2015, deprecierea graduală a euro este explicată în principal prin divergențele de politică monetară dintre BCE și Federal Reserve.

Perioada 2015–2019 este caracterizată de o stabilitate relativă, întreruptă abrupt în 2020, odată cu pandemia COVID-19, care a generat o creștere accentuată a volatilității. Intervalul 2020–2022 marchează cele mai pronunțate presiuni de depreciere asupra euro, pe fondul cumulativ al pandemiei, conflictului ruso-ucrainean și crizei energetice, culminând cu minime istorice în 2022. După 2023, cursul intră într-o fază de stabilizare relativă, reflectând adaptarea piețelor la noile condiții geopolitice și monetare. În ansamblu, Figura 1 confirmă sensibilitatea ridicată a EUR/USD la șocuri sistemice și rolul determinant al politicilor monetare și riscului geopolitic.

Rezultatele analizei varianței (ANOVA), prezentate în Tabelul 1, evidențiază semnificația statistică globală a modelului de regresie liniară multiplă estimat pentru explicarea evoluției cursului de schimb EUR/USD în perioada 2011–2026.

Valoarea statisticii F calculate (F = 51,48), asociată unui nivel de semnificație extrem de redus (Significance F ≈ 5,23 × 10^{-24}), indică respingerea ipotezei nule conform căreia coeficienții variabilelor explicative sunt simultan egali cu zero. Prin urmare, rezultatele confirmă faptul că modelul econometric estimat este semnificativ statistic la toate pragurile convenționale de semnificație (1%, 5% și 10%), evidențiind existența unei relații statistice relevante între cursul de schimb EUR/USD și variabilele explicative incluse în analiză.

Tabel 1. Analiza varianței (ANOVA) aferentă modelului de regresie liniară multiplă estimat pentru cursul de schimb EUR/USD

	df	***SS***	***MS***	***F***	***Significance F***
Regression	3	0.962670406	0.32089	51.48483	5.2297E-24
Residual	178	1.109422824	0.006233		
Total	181	2.07209323			

Sursa: prelucrare proprie pe baza modelului de regresie executat În Python

În același timp, valorile sumelor pătratelor explicate și reziduale confirmă capacitatea modelului de a surprinde o parte semnificativă a variației variabilei dependente, ceea ce susține validitatea specificației econometrice utilizate. Structura gradelor de libertate asociate regresiei reflectă includerea celor trei variabile explicative relevante: riscul geopolitic global (GPR), volatilitatea piețelor financiare internaționale (VIX) și diferențialul ratelor dobânzilor dintre Federal Reserve și Banca Centrală Europeană (IR), care contribuie în mod semnificativ la explicarea variației cursului analizat.

În ansamblu, rezultatele testului ANOVA confirmă robustețea statistică a modelului estimat și susțin utilizarea acestuia în analiza relațiilor dintre riscul geopolitic, condițiile financiare internaționale și dinamica cursului de schimb EUR/USD.

Diferențialul ratelor dobânzilor dintre Federal Reserve și Banca Centrală Europeană reprezintă determinantul dominant al evoluției cursului analizat, coeficientul estimat fiind negativ și puternic semnificativ statistic ($p < 0,01$). Rezultatele arată că majorarea cu un punct procentual a diferențialului de dobândă în favoarea economiei americane conduce, în medie, la reducerea cursului EUR/USD cu aproximativ 0,073 unități, evidențiind sensibilitatea ridicată a cursului de schimb la modificările condițiilor monetare relative dintre cele două economii.

În ansamblu, rezultatele confirmă ipoteza conform căreia evoluția cursului EUR/USD este influențată simultan de factori geopolitici, financiari și monetari, diferențialul ratelor dobânzilor având cel mai puternic impact asupra dinamicii cursului de schimb în perioada analizată.

Pe baza coeficienților estimați, ecuația modelului de regresie liniară multiplă care descrie relația dintre cursul de schimb EUR/USD și variabilele explicative analizate poate fi exprimată astfel:

$$\boldsymbol{EUR/USD_t = 1.334 - 0.000456\, GPR_t - 0.001837\, VIX_t - 0.07321\, IR_t + \varepsilon_t}$$

unde:

EUR/USD_t reprezintă cursul de schimb euro/dolar la momentul *t*, variabila dependentă a modelului econometric;

GPR_t reprezintă indicele riscului geopolitic global la momentul *t*, utilizat pentru captarea efectelor incertitudinii geopolitice asupra pieţelor valutare internaţionale;

VIX_t reprezintă indicele volatilităţii pieţelor financiare internaţionale la momentul *t*, considerat un indicator al nivelului de aversiune faţă de risc al investitorilor;

IR_t reprezintă diferenţialul ratelor dobânzilor dintre Federal Reserve şi Banca Centrală Europeană la momentul *t*, indicator relevant al divergenţelor de politică monetară dintre cele două economii majore;

ε_t reprezintă termenul de eroare al modelului, care surprinde influenţa factorilor neincluşi explicit în analiză, dar care pot afecta evoluţia cursului de schimb.

Rezultatele estimării evidenţiază faptul că evoluţia cursului de schimb EUR/USD este influenţată semnificativ de factori geopolitici, financiari şi monetari, toate variabilele explicative incluse în model având coeficienţi semnificativi statistic şi semne compatibile cu ipotezele teoretice formulate anterior.

Coeficienţii negativi asociaţi variabilelor GPR şi VIX confirmă faptul că episoadele caracterizate de creşterea riscului geopolitic global şi de amplificarea volatilităţii pieţelor financiare internaţionale determină orientarea fluxurilor de capital către active considerate sigure, în special către dolarul american, ceea ce conduce la aprecierea acestuia în raport cu moneda unică europeană şi, implicit, la reducerea valorii cursului EUR/USD.

În acelaşi timp, diferenţialul ratelor dobânzilor dintre Federal Reserve şi Banca Centrală Europeană exercită cea mai puternică influenţă marginală asupra cursului analizat, rezultatele estimării indicând faptul că majorarea diferenţialului de dobândă în favoarea economiei americane este asociată cu o apreciere semnificativă a dolarului american. Acest rezultat confirmă rolul determinant al politicii monetare relative în explicarea dinamicii cursului de schimb EUR/USD în perioada analizată.

CONCLUZII

Analiza realizată confirmă faptul că relaţia dintre geopolitică, pieţele financiare şi dinamica cursului EUR/USD este profund complexă şi caracterizată de interdependenţe sistemice. Într-un context economic globalizat, marcat de mobilitatea rapidă a capitalurilor, şocurile geopolitice nu mai pot fi considerate factori exogeni marginali, ci determinanţi esenţiali ai volatilităţii financiare şi ai comportamentului investitorilor. Evenimente precum conflictele militare, sancţiunile economice, tensiunile comerciale sau crizele energetice influenţează direct percepţia de risc şi declanşează reacţii rapide de reconfigurare a portofoliilor.

Rezultatele obţinute susţin ipoteza cercetării conform căreia intensificarea riscului geopolitic creşte volatilitatea cursului EUR/USD şi amplifică probabilitatea apariţiei unor tendinţe de convergenţă către paritate, prin mecanismul de „flight to safety”. Modelul econometric estimat pentru perioada 2011–2026 evidenţiază o relaţie statistic semnificativă între cursul de schimb şi trei factori majori: riscul geopolitic global (GPR), volatilitatea pieţelor financiare (VIX) şi diferenţialul ratelor dobânzilor dintre Federal Reserve şi Banca Centrală Europeană. Diferenţialul de dobândă se remarcă drept principalul determinant, confirmând rolul politicii monetare americane în orientarea fluxurilor internaţionale de capital.

În acelaşi timp, coeficienţii asociaţi GPR şi VIX confirmă statutul dolarului american de activ-refugiu în perioade de incertitudine accentuată. Deşi analiza prezintă anumite limite metodologice, rezultatele subliniază necesitatea integrării riscurilor geopolitice în evaluările macrofinanciare. În concluzie, evoluţia cursului EUR/USD trebuie analizată într-un cadru holistic, care combină fundamentele economice cu factorii geopolitici şi comportamentali, oferind premise solide pentru anticiparea dinamicii valutare într-un mediu internaţional dominat de incertitudini recurente.

REFERINȚE:

1. Caldara, D., & Iacoviello, M. (2018). *Measuring Geopolitical Risk*. International Finance Discussion Papers No. 1222. Washington, DC. https://www.federalreserve.gov/econres/ifdp/files/ifdp1222.pdf

2. Caldara, D., Conlisk, S., Iacoviello, M., & Penn, M. (2025). *Do geopolitical risks raise or lower inflation?* Journal of International Economics. https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2025.103755
3. Ortiz, A., Rodrigo, T., & Saborido, P. (2025). *Geopolitics, geoeconomics and risk: A machine learning approach*. Working Paper. https://papers.ssrn.com
4. Ioan-Franc, V., & Pop, N. (2016). *Fața întunecată a globalizării versus conjunctura actuală a globalizării*. În *25 de ani de reformă economică în Republica Moldova*, Vol. 1, pp. 35–40.
5. Canales-Krilijenko, J. I., & Habermeier, K. (2004). *Structural factors affecting exchange rate volatility: A cross-section study*. IMF Working Papers. https://www.imf.org
6. Martins, I., & Lopes, H. F. (2025). *What events matter for exchange rate volatility?* The Quarterly Review of Economics and Finance, Article 102073. https://doi.org/10.1016/j.qref.2024.102073
7. Iacub, N. (2011). *Dezvoltarea teoriilor cursului de schimb și evoluția principiilor de modelare ale acestuia*. În *Creșterea economică în condițiile globalizării*, pp. 824–829.
8. Isărescu, M. (2009). *Criza financiară internațională și provocări pentru politica monetară din România*. Cluj-Napoca.
9. Popa, C. C. (2008). *Sistemul monetar financiar internațional: Structură instituțională și funcțională*. Constanța: Editura Academiei Navale „Mircea cel Bătrân".
10. International Monetary Fund (IMF). (2024). *Determinants of exchange rate movements: A review*. IMF eLibrary. https://www.imf.org
11. European Central Bank (ECB). (2026). *Statistical Data Warehouse – Exchange rates and monetary indicators*. https://sdw.ecb.europa.eu
12. Eurostat. (2026). *Macroeconomic and financial indicators database*. https://ec.europa.eu/eurostat
13. Federal Reserve Bank of St. Louis (FRED). (2026). *EUR/USD exchange rate, VIX Volatility Index, interest rates – historical series*. https://fred.stlouisfed.org
14. Macrotrends. (2026). *EUR/USD Historical Chart and VIX Volatility Index*. https://www.macrotrends.net
15. Academia Oamenilor de Știință din România. (s.f.). *Arta echilibrului: strategia monetară a BNR într-o Românie expusă riscurilor*.

Coordonator științific: IACOB Ștefan, dr. habil., conf. univ.,
Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, România,
Ploiești, Bulevardul București 39, www.upg-ploiesti.ro
e-mail: stefaniacob79@yahoo.com

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.82
CZU: 338.24.012.8(474.2+478)

COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN ESTONIA AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE TRANSITION BETWEEN A PLANED ECONOMY TO BUSINESS ECONOMY

ANALIZA COMPARATIVĂ ÎNTRE ESTONIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL TRECERII DE LA ECONOMIA PLANIFICATĂ LA O ECONOMIE DE PIAȚĂ

SANDU Pimen, student, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice a Moldovei, Adresa: Republica Moldova, Chișinău
str.Bănulescu-Bodoni 61
Telefon: + 373 69570074
e-mail autor: pimensandu12@gmail.com

Abstract:*The transition from a command economy to a market economy represents one of the most significant economic transformations experienced by post-socialist countries in Central and Eastern Europe. This topic remains highly relevant today, as the long-term economic performance of these states continues to reflect the choices and strategies adopted during the early years of transition. This paper provides a comparative analysis of Estonia and the Republic of Moldova, two former Soviet republics that followed divergent economic and institutional paths after gaining independence. The study aims to examine the key reforms, policy approaches, and institutional frameworks that influenced their different development outcomes. By analyzing macroeconomic indicators and international development rankings, the research highlights the role of reform speed, institutional strength, and strategic governance in shaping successful economic transition. The findings contribute to a better understanding of how transition policies can determine long-term economic resilience and growth in emerging economies.*
Key words: *transition, command economy, market economy, emmerging countries*
JEL CLASSIFICATION: E3, O1, O5

INTRODUCERE

Pe parcursul a mai multor ani mai multe țări din Europa de Est și Centrală au reușit să își stabilizeze din nou economiile prăbușite de la destrămarea sistemului economic planificat al URSS din 1992. Printre aceste țări se numără de altfel Republica Moldova și Estonia, două țări care de-a lungul anilor au ajuns să fie cu totul diferite față de sistemul lor economic sovietic. Dilema însă este faptul că deși Estonia în prezent ocupă locul 13 în CPI 2025 și este una dintre cele mai libere economii din lume având locul 8 în Index of Economic Freedom 2026, Republica Moldova a rămas cu mult timp în urmă față de aceasta, fiind locul 76 și 99 în aceste statistici respectiv. În acest articol voi încerca să ilustrez evoluția economică a ambelor state europene și voi arăta care au fost cauzele concrete ale eșecului Republicii Moldova și care au fost pașii strategici pe care i-a făcut Estonia pentru a crește puterea sa economică.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Prăbușirea sistemului politic în țările din blocul de Est în a doua jumătate a anului 1989 a asigurat începutul la o nouă perioadă, denumită postsocialism. În literatura de specialitate se regăsesc un șir de termeni specifici la acest subiect. La fel ca termenii post-industrialism și post-modernism, termeni destul de populari la acea vreme, această expresie semnifica o condiție care a fost definită în primul rând prin dezintegrarea caracteristicilor sistemului precedent, decât printr-o viziune coerentă asupra a ceea ce ar trebui să urmeze. Ca și ambițiile celor mai mari revoluții din istorie, scopul revoluției din 1989 a fost să anuleze vechiul sistem prin abdicarea principiilor unei structuri politice instabile. Era mai puțin clar la ce ar trebui să treacă țările post-comuniste, după dezmembrarea

monopolului Partidului Comunist asupra afacerilor guvernamentale. Intenția generală a fost să se înființeze o democrație în stil occidental, dar modul în care trebuia făcut acest lucru a fost o întrebare pe care fiecare țară trebuia să o rezolve singură. (Stanilov, 2007).

Tranziția de la economia planificată la economia de piață a fost interpretată ca un proces complex, care implică schimbări economice și transformări instituționale, sociale și politice. Pe de o parte implementarea reformelor rapide și radicale,liberalizarea imediată a prețurilor, privatizarea și stabilizarea macroeconomică sunt esențiale pentru eliminarea mecanismelor ineficiente ale economiei planificate și pentru restabilirea funcționării pieței. Pe de altă parte este important ca reformele să fie implementate treptat, deoarece aceasta poate asigura o viziune mai sustenabilă pe termen lung, însă în lipsa unor instituții solide și a unui cadru juridic funcțional care nu poate fi schimbat rapid fără consecințe pe termen scurt, poate duce la instabilitate economică, inegalități sociale și pierderea încrederii publice. În acest context, calitatea instituțiilor, statul de drept și credibilitatea guvernării sunt considerate factori decisivi pentru succesul tranziției, întrucât acestea influențează comportamentul actorilor economici și capacitatea economiei de a se adapta la noile reguli ale pieței. Totodată, moștenirea structurală a economiei socialiste poate continua să afecteze ritmul și direcția reformelor, explicând diferențele semnificative dintre țările aflate aparent în aceeași etapă de tranziție (Blanchard, 1997).

Pentru a studia subiectul ales, autorul a utilizat mai multe metode de cercetare, cum ar fi deducția, sinteza, analiza unui șir de indicatori macroeconomici din bazele de date ale Băncii Mondiale, UNCTAD etc.

La începutul anului 1992, economia Estoniei se afla într-o situație critică, ca urmare directă a destrămării sistemului comunist și a tranziției către economia de piață. Producția industrială a scăzut cu peste 30%, salariile erau mici, iar hyperinflația de 1000% a influențat grav puterea de cumpărare a populației. Oamenii stăteau în rânduri pentru a cumpăra pâine, prețurile la energie creșteau cu 10000% și lipsa ofertei a determinat apariția unor dezechilibre economice majore. Singurul domeniu în care Estonia părea să aducă o plus valoare era piața informală, care mai apoi a devenit un mecanism important de supraviețuire. În același timp, dependența aproape totală de Rusia pentru comerțul exterior (92%), infrastructura degradată și modelul ineficient al economiei planificate limitau capacitatea Estoniei de redresare economică. Astfel, parlamentul estonian a înțeles că nu se vor putea baza pe schimbări graduale, ceea ce a dus la susținerea politică a unui program de reforme economice rapide și de amploare, menite să restructureze economia și să asigure tranziția către un model economic de piață (Laar, 2007).

La fel ca Estonia, Republica Moldova a intrat în perioada independenței la începutul anilor 90’ într-o criză economică profundă, determinată de tranziția la o economie de piață și de ruperea legăturilor comerciale cu Rusia. În comparație cu Estonia, Moldova pe lângă oferta limitată pe care o avea pe piață din cauza lipsei de legături comerciale cu alte state, a mai fost afectată de un război civil cauzat din cauza conflictului armat al Transnistriei din 1992. În primii ani ai tranziției, PIB-ul real al Moldovei a scăzut cu peste 30%, iar criza economică a continuat până la sfârșitul anilor 90’. Inflația ridicată de la începutul anilor 90’ a afectat major salariile reale și nivelul de trai, iar investițiile în Republica Moldova erau printre singurele motoare de dezvoltare a țării. Spre deosebire de Estonia, care s-a mobilizat rapid în jurul reformelor radicale, Moldova a intrat în independență cu o bază economică îngustă, dominată de agricultură și agro-industrie, o dependență ridicată de importurile de energie și o capacitate redusă de absorbție a șocurilor externe. Astfel, deși ambele state au pornit dintr-o situație de criză profundă, diferențele structurale și ritmul reformelor au contribuit la traiectorii economice distincte în anii imediat următori independenței (Hensel & Gudim, 2000).

În Estonia, începuturile reformelor economice de după independență au fost similare cu cele ale statelor din Europa Centrală și de Est aflate în tranziție, însă au fost implementate cu mult timpa mai târziu, întrucât reformele au fost aplicate abia în perioada 1991–1992, în timp ce statele central-europene le-au pus în practică încă din 1989-1990. Această întârziere a contribuit la deteriorarea suplimentară a economiei și la accentuarea dezechilibrelor macroeconomice, în special a presiunilor

inflaționiste. Prima reformă majoră a fost reforma monetară din vara anului 1992, care a avut ca obiective principale eliminarea influențelor inflaționiste din est, stabilizarea cursului de schimb pe baza cererii și ofertei și depășirea crizei de numerar. Estonia a devenit astfel prima fostă republică sovietică care și-a introdus propria monedă, coroana estoniană, adoptând un regim de consiliu monetar și ancorând cursul de schimb la marca germană, o decizie care a contribuit rapid la consolidarea încrederii în economie. Totuși, succesul reformei monetare a fost strict condiționat de controlul rigoros al finanțelor publice, ceea ce a impus necesitatea eliminării deficitului bugetar. Spre deosebire de alte economii de tranziție, unde „terapia de șoc" a început cu liberalizarea prețurilor, Estonia a acordat prioritate echilibrării bugetului, considerând disciplina fiscală nu doar o opțiune teoretică, ci singura soluție viabilă într-o situație economică critică. Implementarea acestui obiectiv dificil a revenit noului guvern ales în septembrie 1992, condus de o generație foarte tânără de lideri politici proveniți din mișcarea de rezistență anticomunistă; prim-ministrul avea doar 32 de ani, iar o mare parte dintre miniștri erau chiar mai tineri. Acest guvern a reușit să lanseze un program de reforme radicale pe baza unei majorități parlamentare minime, dar funcționale diferența dintre guvernare și opoziție fiind de un singur deputat. „O dată a trebuit să transportăm o membră a parlamentului care tocmai născuse, de la spital la parlament pentru a vota o lege importantă" (Laar, 2007).

În același timp, în Republica Moldova situația era mai complicată, tranziția ei către economia de piață a fost rezultatul unui proces ineficient de implementare a reformelor. Moldova a adoptat formal regulile economiei de piață, însă nu avea instituțiile și mecanismele necesare pentru ca acestea să funcționeze . Statul a rămas cu o guvernare instabilă și incapabilă să aplice reguli sustenabile pe termen lung. Spre deosebire de Estonia, unde noul sistem a fost creat cu ideea de detașare completă față de URSS, în Moldova reformele au existat, și în unele legi există chiar și acum, practici moștenite din economia planificată, ceea ce creează un mediu incert și instabil. Totodată, deoarece în economia planificată anumite structuri erau în funcție chiar dacă eficiența lor era minimă prin simplul fapt de a avea mai mult control față de economie, Moldova moștenise o toleranță față de structurile ineficiente și drept rezultat, a redus credibilitatea procesului de tranziție și a slăbit încrederea actorilor economici (Hensel & Gudim, 2000).

Astfel, după aproximativ cincisprezece ani de reforme radicale inițiate în 1992, Estonia a ajuns într-o poziție economică și instituțională complet diferită față de perioada post-comunistă timpurie. Succesul Estoniei pe lângă faptul că guvernul a optat pentru stabilizarea macroeconomică inițială, acesta a continuat reformele printr-o deschidere largă a economiei, privatizare rapidă, protecție a drepturilor de proprietate și consolidare a statului de drept. După ce a obținut stabilitate monetară și fiscală printr-o monedă ancorată și bugete echilibrate, Estonia a trecut la a doua etapă a tranziției, axată pe concurență, investiții și schimbarea mentalităților economice. A eliminat total subvențiile, a liberalizat complet comerțul și a creat o zonă de liber schimb care a stimulat competiția și restructurarea economică. Totodată atragerea investițiilor străine a fost realizată nu prin privilegii selective, ci printr-un mediu de afaceri previzibil și egal pentru investitorii locali și externi. Reformele instituționale, în special în domeniul justiției, administrației publice și luptei împotriva corupției, au oferit credibilitate statului și au redus semnificativ practicile de corupție, Estonia devenind una dintre cele mai puțin corupte economii din rândul statelor aflate în tranziție. Introducerea impozitului pe venit în cotă unică a simplificat sistemul fiscal, a redus economia subterană și a încurajat inițiativa antreprenorială, contribuind la extinderea rapidă a sectorului privat. Pe acest fundament, Estonia a înregistrat o creștere economică susținută, cu o medie de aproximativ 6% anual. Integrarea în NATO și Uniunea Europeană încă din 2004 a consolidat stabilitatea politică și accesul la piețe, iar accentul pus pe digitalizare și e-governare a permis dezvoltarea unui stat eficient, transparent și orientat spre inovație. Astfel, Estonia a reușit să transforme șocul tranziției într-un avantaj strategic, demonstrând că reformele rapide, coerente și susținute instituțional pot genera nu doar creștere economică, ci și o modernizare profundă a societății (Laar, 2007).

Pe de altă parte, situația economică a Republicii Moldova reflectă traiectoria unei tranziții îndelungate și marcate de discontinuități. Deși Moldova a realizat progrese importante în stabilizarea

macroeconomică și în crearea cadrului formal al economiei de piață, aceste evoluții nu au fost însoțite de o transformare structurală profundă și uniformă. Economia continuă să fie caracterizată printr-un grad ridicat de concentrare sectorială, o capacitate investițională limitată și o vulnerabilitate semnificativă la factori externi. Instituțiile economice și administrative s-au consolidat într-un ritm inegal, iar aplicarea regulilor pieței a rămas adesea incompletă, afectând funcționarea concurenței și eficiența alocării resurselor. În acest context, creșterile economice înregistrate în anumite perioade nu au fost deajuns pentru a fi concurență nivelului de dezvoltare al economiilor europene mai avansate.

Pentru a ilustra mai bine evoluția economica parcursă, e necesar de analizat mai mulți in dicatori. (Tabelul 1)

Tabelul 1. Analiza Estoniei și Republicii Moldova prin prisma rapoartelor internaționale

Țara / Indicele	Raportul dezvoltării umane		Raportul Inovației Globale		Raportul PISA	
	1998	2025	2009	2025	2009	2022
Estonia	46	36	29	16	10 la matematică, 5 la știință, 7 la lectură.	7 la matematică, 6 la știință, 6 la lectură.
Republica Moldova	102	86	116	74	59 la matematică, 57 la știință, 65 la lectură.	51 la matematică, 51 la știință, 51 la lectură.

Sursa: adaptat de autor în baza (HDI & World Bank & GII & OECD)

Observăm că pe parcursul a mai multor ani atât Estonia cât și Republica Moldova au crescut și s-au dezvoltat semnificativ iar printre cele mai mari diferențe dintre cele 2 țări le putem observa la raportului măreției globale. Aici Estonia încă din 2009 ocupă locul 29 în timp ce Republica Moldova ocupă locul 116 acest lucru demonstrează cât de mult accent a pus Estonia pe inovație digitalizare și e-guvernare, în timp ce Republica Moldova a folosit ineficient puținele ei investiții bun și astfel a rămas comună în urmă față de țara care la moment se află printre cele mai inovative țări din lume.

Totodată, după ce Estonia s-a stabilizat și economia ei a început să funcționeze mai bine aceasta a investit masiv în educație fiind una dintre primele țări care permitea accesul elevilor la calculatoare. În timp ce în Republica Moldova ministerul educației era unul dintre cele mai corupte organe din guvern, în Estonia, accesul copiilor la educație și integritatea academică era una dintre principalele principii care urmau să creeze fundamentul principal pentru o dezvoltare economică pe termen lung. Astfel observăm că încă din 2009 Estonia este pe locul 10 la matematică, 5 la știință și 7 la lectură în timp ce Republica Moldova înregistrează locurile 59 57 și 65 respectiv scoruri care la prima vedere nu par a fi recesive însă având în vedere corupția din acea vreme putem concluziona că scorurile actuale pot fi cu mult mai mici.

CONCLUZII

Analiza comparativă a tranziției economice a Estoniei și Republicii Moldova demonstrează că diferențele actuale dintre cele două state sunt rezultatul modului și viteza în care reformele economice și instituționale au fost concepute și implementate. Deși ambele țări au pornit de la o criză economică profundă la începutul anilor 1990, Estonia a reușit să valorifice momentul tranziției prin reforme rapide, strategice și susținute de o majoritate politică, care au vizat stabilizarea macroeconomică, disciplina fiscală, deschiderea economiei, consolidarea statului de drept și investițiile strategice în educație și inovație. Pe de altă parte, Republica Moldova a urmat o traiectorie marcată de reforme incomplete și inconsistente, de slăbiciuni instituționale persistente și de o capacitate redusă de a transforma cadrul formal al economiei de piață într-un sistem funcțional și

competitiv. Astfel, cazul Estoniei ilustrează importanța unui angajament ferm față de reforme structurale și instituționale, în timp ce experiența Republicii Moldova arată că tranziția la economia de piață, în absența unor instituții solide și a unei viziuni coerente pe termen lung, riscă să rămână un proces prelungit și incomplet.

REFERINȚE:

1. Kiril Stanilov - Political reform, economic development,and regional growth in post-socialist Europe, 2007
2. Blanchard, O. (1997). The Economics of Post-Communist Transition. Oxford University Press.
3. Mart Laar – The Estonian Economic Miracle, 7 august 2007. Backgrounder.
4. Stuart H. & Anatol G. - Moldova's Economic Transition: Slow and Contradictory, 2000.

Coordonator științific: POPA Marina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 59, www.ase.md
e-mail: popa.marina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.83
CZU: 339.727.22(4-11)

DETERMINANTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN EASTERN EUROPE

FACTORII DETERMINANȚI AI INVESTIȚIILOR STRAINE DIRECTE IN EUROPA DE EST

VASILIEV Ruslana-Anastasia, studentă, specialitatea: Economie mondială și relații economice internaționale
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
Telefon: +373 68789991
e-mail autor: ruslanaanastasia43@gmail.com

Abstract: *Această lucrare analizează determinanții investițiilor străine directe (ISD) în Europa de Est, cu un accent asupra Republicii Moldova. În contextul globalizării și al interdependențelor economice, atragerea ISD este esențială pentru dezvoltare sustenabilă și competitivitate. Scopul cercetării este identificarea factorilor care influențează fluxurile de capital și evidențierea diferențelor dintre economii. Metodologia este calitativă, bazată pe analiza literaturii și pe o abordare comparativă a datelor și rapoartelor internaționale. Rezultatele arată că ISD depind de stabilitatea politică, calitatea instituțiilor, infrastructură și integrarea în lanțurile valorice globale. România și statele baltice atrag investiții semnificative, în timp ce Moldova este limitată de vulnerabilități structurale și dependență de finanțare externă, ceea ce evidențiază necesitatea unor reforme pentru creșterea atractivității investiționale.*
Key words: *investiții străine directe, Europa de Est, avantaj comparativ, flux de capital, pieți emergente, globalizare, economie în tranziție*
JEL CLASSIFICATION: F2

Introduction

In the modern economic landscape, FDI (Foreign Direct Investment) has become a key driver of economic growth and development. To put it simply, FDI is a substantial, long-term investment made by a company or government into a foreign project or firm; thereby, FDI is an acceleration factor for technological progress and improved competitiveness (Sturzu, Gribincea, Gribincea, 2017, p.41).

In the context of globalization, attracting FDI is essential for sustainable economic development, especially in Eastern European economies undergoing structural transformation and integration into global markets. While some countries have successfully attracted foreign capital, others, including the Republic of Moldova, still face significant challenges. This research aims to identify the main factors influencing these differences and to analyze the determinants of capital flows in the region, highlighting measures to improve investment attractiveness.

Core content

Brief review of the relevant literature in the field of the research topic

The academic literature shows that Foreign Direct Investment is shaped by economic, institutional, and political factors. According to Dunning's Eclectic Paradigm (OLI), FDI depends on ownership, location, and internalization advantages, explaining why firms choose specific countries based on market potential, costs, and regulations (Dunning, 1988). In Eastern Europe, FDI inflows vary depending on EU integration, institutional quality, and macroeconomic stability (UNCTAD, 2022). Countries such as Romania, Hungary, and the Baltic states benefit from regulatory alignment and market access, while economies like the Republic of Moldova face challenges due to weaker governance and infrastructure (World Bank, 2020). Additionally, labor costs, workforce skills, and tax policies significantly influence investment decisions (Sturzu et al., 2017, p.41).

Detailed description of research methods used

The present study is based on a qualitative research methodology, combining literature review and comparative analysis. Academic articles, international reports, and empirical studies were examined to identify the main determinants influencing FDI in Eastern Europe.

The comparative method was used to analyze differences between countries with high FDI inflows (such as Romania, Hungary, and the Baltic states) and less attractive ones (such as Moldova and some Balkan countries), focusing on indicators like political stability, institutional quality, infrastructure, and market size. The study also integrates Dunning's OLI paradigm to provide a clearer understanding of investment behavior.

Obtained results:

The phenomenon of globalization has led to what Baldwin (2006) describes as the "great unbundling," where production processes are fragmented and relocated across countries depending on comparative advantages. This has significantly increased the importance of Eastern Europe as a destination for investment due to its relatively low labor costs and geographical proximity to markets.

Furthermore, studies on offshoring highlight that multinational corporations tend to relocate production Western activities to countries with lower costs and higher efficiency, thereby stimulating FDI inflows (Goerg, Greenaway & Kneller, 2008). This trend explains why countries such as Latvia (1,514.02 million US$ FDI net inflow in 2024) and Romania (7,159.11 million US$ in 2024) have become attractive investment hubs, according to World Bank data. In contrast, post-communist economies have faced structural challenges in attracting FDI due to institutional weaknesses and incomplete market reforms (Daianu, 2000).

To continue, Moldova, as a transition economy, reflects these limitations through governance issues and insufficient infrastructure (Doltu, 2008), with a significantly lower FDI net inflow of 458.37 million US$ in 2024. Additionally, national investment policies and legal frameworks play a crucial role; although the Law on Investments in Entrepreneurial Activity (2004) and subsequent strategies aimed to improve the investment climate, their effectiveness remains constrained by implementation challenges.

The research confirms that globalization and economic integration have intensified competition for FDI, favoring countries better integrated into global value chains. Romania, Hungary, and the Baltic states attract significant investment due to EU membership, stability, and developed infrastructure (Ciobanu & Ciulu, 2005). In contrast, Moldova faces structural constraints, including weak institutions, limited market size, and low integration into global markets (Gribincea, 2013).

Tabelul 1. Determinants of Foreign Direct Investment (FDI) attractiveness

Factor	Countries with high FDI	Countries with low FDI
Political Stability	High	Low
Infrastructure	Developed	Weak
Market	Large	Limited
Institutions	Strong	Weak

Source: Elaborated by the author based on World Bank (2022) & UNCTAD (2022)

This disparity is shown in Table 1, where countries with high FDI have strong institutions, developed infrastructure, and political stability, while those with low FDI, like Moldova, lack these conditions. This supports the hypothesis that FDI in Eastern Europe is driven mainly by institutional quality and economic stability, not just location or low labor costs.

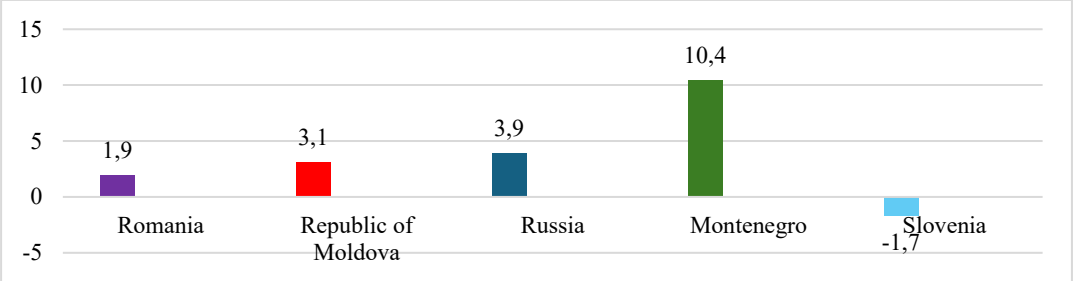

Figura 1. The share of FDI inflows to GDP in 2013 (%)
Sursa: UNCTAD

Consequently, a similar pattern is observed in Figure 1, which shows FDI inflows as a share of GDP. Montenegro records the highest level (10.4%), followed by Russia (3.9%) and Moldova (3.1%), while Romania (1.9%) and Slovenia (-1.7%) display lower values. However, these figures should be interpreted cautiously, as higher FDI shares do not necessarily indicate stronger economies. They may reflect temporary inflows, privatization processes, or sector-specific investments, such as tourism and real estate in Montenegro or Moldova's transitional economic structure.

Recent macroeconomic indicators provide additional insight into Moldova's position. In the fourth quarter of 2025, the country recorded a current account deficit of -944.8 million EUR, alongside financial inflows of 1,053.4 million EUR, highlighting a strong dependence on external financing. Furthermore, the international investment position (-6,873.6 million EUR) and the high level of external debt (10,110.6 million EUR) confirm Moldova's status as a net debtor economy (National Bank of Moldova, 2026).

Geopolitical factors also influence FDI, as investment flows are shaped by global power structures and strategic interests (Chomsky, 2003), with countries better integrated into international systems attracting more stable, long-term capital. Overall, the analysis of the table, figure, and macroeconomic data shows that attracting sustainable FDI depends not only on cost advantages, but on institutional strength, economic stability, and strategic positioning. These findings confirm the research objective and highlight the need for Moldova to implement structural reforms, improve governance, reduce corruption, develop infrastructure, and promote long-term investment policies.

Conclusion

Foreign Direct Investment remains a key driver of economic modernization and global integration. The analysis shows that FDI depends not only on economic factors, but also on institutional quality, globalization, and geopolitical influences. Countries that combine stability, strong institutions, and integration into global value chains attract more sustainable investments.

For Eastern European countries, especially Moldova, increasing competitiveness requires long-term structural reforms, stronger institutions, and deeper international integration. Policymakers should ensure transparent investment policies, reduce corruption, and improve infrastructure and diversification. At the same time, further research should focus on digital transformation, global value chains, and geopolitical shifts, as these will increasingly shape future FDI patterns.

REFERENCES:

1. Baldwin R. (2006). *Globalisation: The great unbundling(s).* Available at file:///C:/Users/rusla/Downloads/Baldwin_06-09-20.pdf . Accessed on 11th of March 2026
2. Banca Națională a Moldovei. (2026). *Poziția Investițională Internațională.* Available at https://www.bnm.md/ro/tags/pozitia-investitionala-internationala . Accessed on 08 April 2026
3. Chomsky N. (2003). *Hegemonie sau supraviețuire*. Antet Publishing, Bucharest
4. Ciobanu I. & Ciulu R. (2005). *Strategiile competitive ale firmei*. Polirom Publishing, Bucharest
5. Daianu D. (2000).*Încotro se îndreaptă țările postcomuniste?* Polirom Publishing, Bucharest
6. Doltu C. (2007). *Foreign direct investments and their influence over the modernization of the economy in transition*. Available at http://www.cnaa.md/en/thesis/7197/ . Accessed on 10th of March 2026

7. Dunning J. H. (1988). *The eclectic paradigm of international production: a restatement and some possible extensions.* University of Reading and Rutgers
8. Goerg H., Greenaway D. & Kneller R. (2008). *The economic impact of offshoring.* Nottingham University's Globalisation and Economic Policy Center
9. Gribincea A. (2013). *Economia mondială*. CEP USM
10. Legea Nr. LP81/2004 din 18.03.2004 (2004) cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător, Republica Moldova. Available at file:///C:/Users/rusla/Downloads/122080.pdf . Accessed on 09 April 2026
11. Pisaniuc M.(2012). *Determinarea factorilor şi formelor de proiectare al antreprenorilor din ţările emergente în lanţurile valorice globale.* ASEM Publishing. Available at https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/3350/Conf%20sept%202012%20Vol%201_pp312-317.pdf?sequence=1&isAllowed=y . Accessed on 11th of April 2026
12. Sturzu R., Gribincea A., & Gribincea C. (2017). *The impact of Foreign Direct Investment on the Economy of Republic of Moldova*. ASEM Publishing. Available at https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/1234567890/1188/EEJRS2017_0301_2017_Ion%20STURZU_Corina%20GRIBINCEA_Alexandr%20GRIBINCEA.pdf?sequence=1&isAllowed=y . Accessed on 11th of April 2026
13. UNCTAD (2022). *Annual Report.* Available at https://unctad.org/system/files/official-document/osg2023d1_en.pdf. Accessed on 08 April 2026
14. World Bank. (2020). *Doing Business Report.* Available at https://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf . Accessed on 08 April 2026
15. World Bank (2022). *World Development Report*. Available at https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2022 . Accessed on 08 April 2026

Coordonator științific: CIMPOIEȘ Liliana, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
Telefon: +373 79295721
e-mail: lcimpoies@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.84
CZU: 339.5.012.435+339.5.012.42

THE DILEMMA OF PROTECTIONISM VERSUS TRADE LIBERALIZATION IN SMALL ECONOMIES

DILEMA PROTECȚIONISMULUI VERSUS LIBERALIZAREA COMERȚULUI ÎN ECONOMIILE MICI

CARABADJAC Maria, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: maria.carabadjac@ase.md

Abstract. *This study examines the dilemma between protectionism and trade liberalization in small economies characterized by high external vulnerability and structural constraints such as limited domestic markets and import dependence. It compares the effects of both trade policy approaches on economic growth, competitiveness, employment, and macroeconomic stability. Based on documentary analysis of World Bank, IMF, and WTO sources, as well as relevant economic literature, the research finds that protectionism can support domestic industries in the short term, while trade liberalization enhances productivity and global integration. However, both policies involve trade-offs depending on national economic conditions. The study concludes that the most effective approach for small economies is a flexible combination of protectionist and liberalization measures.*
Keywords: *protectionism, trade liberalization, small economies, trade policy, international trade, economic development, competitiveness, global integration.*
JEL CLASSIFICATION: F13, F14, F15, O24

INTRODUCERE

Literatura economică evidențiază dezbaterea clasică dintre protecționism și liberalizarea comerțului, fiind fundamentată de teoriile comerțului internațional dezvoltate de Adam Smith și David Ricardo. Teoria avantajului comparativ susține liberalizarea comerțului ca factor de creștere a eficienței și bunăstării economice, în timp ce abordările moderne recunosc existența unor situații în care intervenția statului poate fi justificată, în special în economiile mici și vulnerabile. Studii recente ale Băncii Mondiale, Fondului Monetar Internațional și Organizației Mondiale a Comerțului evidențiază faptul că economiile mici depind semnificativ de comerțul internațional, ceea ce le face sensibile la șocuri externe, dar și capabile să beneficieze de integrarea în pieţele globale. Literatura de specialitate subliniază că protecționismul poate sprijini industriile emergente, însă pe termen lung poate reduce competitivitatea și inovația.

CONȚINUTUL

1.DEPENDENȚA ECONOMIILOR MICI DE COMERȚUL INTERNAȚIONAL

Economiile mici se caracterizează printr-un grad ridicat de integrare în comerțul internațional, determinat de dimensiunea limitată a pieței interne, diversificarea redusă a structurii productive și dependența semnificativă de importuri de bunuri esențiale, materii prime și tehnologii. În acest context, comerțul exterior reprezintă un factor central al creșterii economice, al ocupării forței de muncă și al stabilității macroeconomice. Totodată, această deschidere ridicată amplifică expunerea economiilor mici la șocuri externe, fluctuații ale cererii internaționale și dezechilibre ale lanțurilor globale de aprovizionare. Din acest motiv, analiza gradului de dependență de comerțul internațional este esențială pentru fundamentarea politicilor comerciale și pentru înțelegerea echilibrului dintre protecționism și liberalizare.

Tabel 1. Indicatori ai dependenței economiilor mici de comerțul internațional

Indicator	Descriere	Impact economic	Nivel de risc
Ponderea exporturilor în PIB	Gradul de dependență de pieţele externe	Creștere economică dependentă de cererea externă	Ridicat (>40%)
Ponderea importurilor în PIB	Dependența de bunuri și tehnologii externe	Vulnerabilitate la prețuri și întreruperi de aprovizionare	Ridicat (>45%)
Gradul de deschidere economică	Integrarea totală în comerțul internațional	Expunere la șocuri externe și volatilitate globală	Foarte ridicat (>80%)
Concentrarea geografică a comerțului	Dependența de principalii parteneri comerciali	Risc de dezechilibru în crize regionale	Ridicat (>50% în top 3 parteneri)
Volatilitatea comerțului extern	Sensibilitatea la fluctuații globale	Instabilitate macroeconomică și fiscală	Ridicat (±10% variație anuală)

Sursa: Elaborat de către autor pe baza datelor Băncii Mondiale, FMI și OMC.

Indicatorii arată că economiile mici sunt puternic dependente de comerțul internațional, ceea ce aduce atât creștere, cât și vulnerabilitate la șocuri externe. Gradul ridicat de deschidere și concentrarea comerțului amplifică riscurile în criză. Prin urmare, este necesar un echilibru între liberalizare și protecție selectivă.

2. MOTIVELE ADOPTĂRII POLITICILOR PROTECȚIONISTE ÎN ECONOMIILE MICI

Economiile mici aplică protecționismul pentru a reduce vulnerabilitatea la comerțul internațional (World Bank, 2024; WTO, 2023). Principalul motiv este protejarea industriilor și a locurilor de muncă, în special în sectoarele emergente. De asemenea, se urmărește reducerea dependenței de importuri, mai ales în domenii strategice precum energia și alimentația. În perioade de criză, protecționismul este utilizat ca măsură temporară pentru stabilizarea economiei și protejarea sectoarelor critice (IMF, 2022).

3. AVANTAJELE ȘI LIMITELE PROTECȚIONISMULUI PENTRU ECONOMIILE MICI

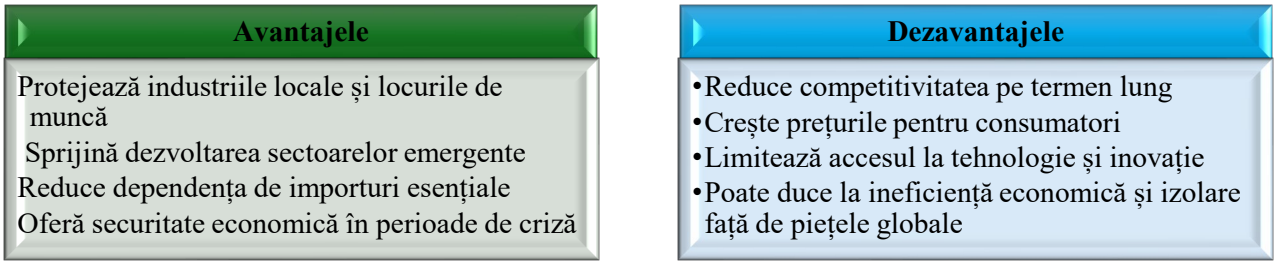

Figura 1. Avantajele și limitele protecționismului în economiile mici

Sursă: *Tabel elaborat de autor pe baza datelor și analizelor Băncii Mondiale, FMI, FAO și Money.ro.*

Datele arată că protecționismul oferă beneficii imediate pentru economiile mici, în special prin protejarea sectoarelor interne și a ocupării forței de muncă. Totuși, aceste avantaje sunt însoțite de costuri structurale pe termen lung, legate de reducerea competitivității și a integrării în economia globală.

4. NECESITATEA LIBERALIZĂRII COMERȚULUI PENTRU ECONOMIILE MICI

Liberalizarea comerțului reprezintă un factor esențial în dezvoltarea economiilor mici, oferind oportunități de extindere pe pieţele externe, creștere a competitivității și integrare în economia globală. Datorită dimensiunii reduse a pieței interne și a dependenței de fluxurile comerciale externe, aceste economii sunt puternic influențate de dinamica comerțului internațional.

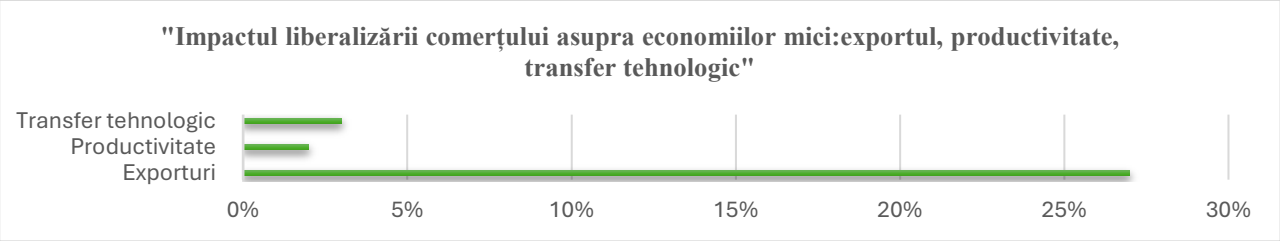

Figura 2. Impactul liberalizării comerțului asupra economiilor mici: exporturi, productivitate și transfer tehnologic

Sursă: *Grafic este realizat de autor, pe baza datelor și analizelor Băncii Mondiale, IMF, UNCTAD și DCFTA Moldova – UE (2022–2024).*

Figura 2 evidențiază impactul liberalizării comerțului asupra economiilor mici, manifestat prin creșterea exporturilor, sporirea productivității și accelerarea transferului tehnologic. Aceste efecte trebuie analizate în contextul rezilienței economice, definită ca capacitatea unui sistem economic de a-și menține funcțiile esențiale în condiții de șocuri externe. În cadrul „prismei comerciale", reziliența este operaționalizată prin indicatori complementari, precum SSR și IDR pentru disponibilitate și stabilitate, RCA pentru competitivitatea structurală și REER pentru expunerea externă și performanța economică (Stratan et al., 2025). Din această perspectivă, importurile contribuie la echilibrarea cererii interne și la asigurarea continuității aprovizionării, însă pot genera vulnerabilitate la fluctuațiile prețurilor internaționale și ale cursului de schimb. Gradul de concentrare a importurilor și dependența de surse externe amplifică transmiterea șocurilor externe, ceea ce face necesară diversificarea furnizorilor (Dodu-Gugea et al., 2025). Pe de altă parte, exporturile reprezintă un mecanism important de consolidare a rezilienței economice, prin generarea de venituri valutare, stimularea investițiilor și favorizarea modernizării tehnologice. Integrarea în piețele internaționale contribuie, de asemenea, la creșterea productivității și la îmbunătățirea calității produselor (Stratan et al., 2025). În ansamblu, liberalizarea comerțului trebuie înțeleasă ca un proces cu efecte duale, care sprijină dezvoltarea economică, dar crește simultan expunerea la șocuri externe. Această dualitate justifică utilizarea integrată a indicatorilor prismei comerciale pentru evaluarea impactului asupra economiilor mici.

5. RISCURILE LIBERALIZĂRII COMERCIALE NECONTROLATE

Liberalizarea comerțului poate genera riscuri semnificative pentru economiile mici în absența unor politici de ajustare (World Bank, 2024; WTO, 2023). Un prim risc este declinul industriilor interne necompetitive, afectate de concurența externă și pierderea cotelor de piață. Un al doilea risc îl constituie creșterea șomajului structural, determinat de relocarea producției către economii cu costuri mai mici. Analizele OECD privind NAFTA evidențiază efecte importante asupra sectorului manufacturier și ocupării forței de muncă (OECD, 2019). Un al treilea risc este dezechilibrul comercial, atunci când importurile cresc mai rapid decât exporturile, generând presiuni asupra balanței de plăți și stabilității macroeconomice (International Monetary Fund, 2022). În ansamblu, liberalizarea necontrolată amplifică vulnerabilitățile economiilor mici, justificând politici comerciale graduale și adaptate.

6. ROLUL ACORDURILOR COMERCIALE INTERNAȚIONALE ÎN ECONOMIILE MICI

Rolul acordurilor comerciale internaționale în economiile mici poate fi sintetizat prin următoarele dimensiuni principale:

Tabelul 2. Rolul acordurilor comerciale internaționale în economiile mici

Dimensiune	Efect principal	Exemplu
Acces la piețe	Creșterea exporturilor	DCFTA Moldova–UE
Integrare globală	Participare în lanțuri valorice	WTO, acorduri multilaterale
Stabilitate instituțională	Reguli comerciale predictibile	IMF, WTO
Transfer tehnologic	Creșterea productivității	NAFTA / USMCA

Sursă: *Realizat de către autor, pe baza datelor și analizelor Băncii Mondiale (World Bank, 2024), IMF (International Monetary Fund, 2016), UNCTAD (2023) și exemplelor de acorduri comerciale internaționale, precum DCFTA Moldova–UE și NAFTA/USMCA.*

Analiza evidențiază că acordurile comerciale internaționale contribuie direct la extinderea accesului pe piețe, creșterea exporturilor și integrarea economiilor mici în lanțurile globale de valoare. În același timp, acestea consolidează stabilitatea instituțională prin reguli comerciale previzibile. Efectul cumulat este accelerarea modernizării economice și creșterea competitivității externe.

7. POLITICI COMERCIALE MIXTE: ECHILIBRUL DINTRE PROTECȚIONISM ȘI LIBERALIZARE

Literatura de specialitate evidențiază că economiile mici obțin performanțe superioare prin politici comerciale mixte, care combină protecția temporară a sectoarelor emergente cu liberalizarea graduală a comerțului (World Bank, 2023; UNCTAD, 2023). Datele World Bank arată că protecția selectivă poate susține industriile infant, însă efectele pozitive apar doar dacă măsurile sunt limitate în timp și condiționate de creșterea eficienței. În absența acestor condiții, protecționismul generează ineficiențe și dependență instituțională. În paralel, UNCTAD (2023) confirmă că economiile mici integrate în lanțuri globale de valoare prin liberalizare graduală înregistrează creșteri mai ridicate ale exporturilor și productivității, datorită accesului la tehnologie și investiții străine directe. OECD (2022) subliniază că eficiența modelului mixt depinde de calitatea instituțiilor: guvernanța slabă transformă protecția în distorsiune, în timp ce instituțiile eficiente o convertesc în instrument de dezvoltare structurală. Rezultatele indică faptul că modelul optim pentru economiile mici este unul adaptiv, nu absolut — combinând liberalizarea progresivă cu intervenția selectivă.

8. IMPACTUL CRIZELOR ȘI ABORDĂRI ALE POLITICII COMERCIALE ÎN ECONOMIILE MICI

Perioada crizelor economice globale determină ajustări ciclice ale politicilor comerciale în economiile mici, prin alternarea între protecționism și liberalizare (World Bank, 2009; IMF, 2022). În perioada crizelor financiare 2008–2009 și pandemia COVID-19, statele au recurs la măsuri temporare de protecție pentru stabilizarea ocupării și securitatea lanțurilor de aprovizionare (World Bank, 2010; UNCTAD, 2020). În același timp, tensiunile geopolitice recente au accelerat diversificarea partenerilor comerciali, fără abandonarea integrării globale, ci prin reducerea dependențelor strategice (IMF, 2022). Diferențele de strategie între economii mici confirmă absența unui model unic: state precum Singapore și Estonia au mizat pe deschidere și integrare în lanțuri globale de valoare, în timp ce economii precum Moldova au aplicat protecție selectivă în sectoare strategice (World Bank, 2022; UNCTAD, 2020). Analiza comparativă indică faptul că liberalizarea generează competitivitate pe termen lung, iar protecționismul oferă stabilizare pe termen scurt, rezultând că modelul optim este unul mixt și adaptiv (World Bank, 2023; IMF, 2022).

CONCLUZIE

Dilema protecționism–liberalizare în economiile mici este determinată de nivelul de vulnerabilitate structurală și gradul de integrare în comerțul internațional. Protecționismul oferă stabilizare pe termen scurt, însă poate reduce eficiența și competitivitatea. Liberalizarea susține creșterea economică și integrarea globală, dar amplifică expunerea la șocuri externe. Rezultatele indică faptul că modelul optim este unul mixt, bazat pe protecție selectivă și liberalizare graduală, adaptat contextului economic național.

REFERINȚE

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2025). *Comerțul internațional cu mărfuri – iunie 2025*. Available at: https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldova-in-luna-9539_61930.html
2. DCFTA Moldova. (2025). *DCFTA are un impact pozitiv asupra exporturilor*. Available at: https://dcfta.md/get-moldova-dcfta-are-un-impact-pozitiv-asupra-exporturilor-moldovei-catre-ue
3. European Commission. (n.d.). *EU–Moldova trade relations / DCFTA*. Available at: https://ec.europa.eu
4. Guvernul Republicii Moldova. (2025). *Dinamica integrării economice a regiunii transnistrene*. Available at: https://gov.md/ro/comunicate-de-presa-bpr/dinamica-integrarii-economice-regiunii-transnistrene-republicii-moldova-ue
5. InfoMarket Business Daily. (2024). *UE este principalul partener comercial al Moldovei*. Available at: https://businessdaily.md/ro/commerce/356188
6. Invest Moldova. (2022). *Potencial comercial*. Available at: https://invest.gov.md/potential-comercial/

7. MDED. (2025a). *Republica Moldova va exporta fără taxe mai multe produse în UE*. Available at: https://mded.gov.md/republica-moldova-va-exporta-fara-taxe-cu-zeci-de-mii-de-tone-mai-multe-cirese-prune-mere-si-struguri-in-uniunea-europeana/
8. MDED. (2025b). *Exporturi în UE după aplicarea DCFTA*. Available at: https://mded.gov.md/din-momentul-aplicarii-dcfta-republica-moldova-a-exportat-in-ue-marfuri-in-valoare-de-peste-22-miliarde-usd/
9. MFA. (2026). *Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC/DCFTA)*. Available at: https://mfa.gov.md/ro/content/zona-de-liber-schimb-aprofundat-si-cuprinzator-zlsacdcfta
10. Stratan, A., Lopotenco, V., Lucașenco, E., Staver, L., Toacă, Z., & Dodu-Gugea, L. (2025). *Studiu analitic privind reziliența securității alimentare prin prisma comerțului exterior în Republica Moldova*. ASEM. Available at: https://irek.ase.md/xmlui/handle/123456789/4760

Coordonator științific: DODU-GUGEA Larisa, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: larisa.dodu-gugea@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.85
CZU: 339.5.012+339.9.012

ARTIFICIAL DEMAND CREATION AND ITS ROLE IN SHAPING GLOBAL TRADE DYNAMICS AND ECONOMIC COOPERATION

CREAREA ARTIFICIALĂ A CERERII ȘI ROLUL ACESTEIA ÎN MODELAREA DINAMICII COMERȚULUI GLOBAL ȘI A COOPERĂRII ECONOMICE

ȚAPU Veronica, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: tapu.veronica@ase.md

Abstract. *În era digitalizării în care trăim, cererea a evoluat dintr-o reacție naturală a pieței într-un instrument strategic de influență economică globală. Lucrarea analizează fenomenul creării artificiale a cererii și rolul acestuia în modelarea dinamicii comerțului global și a cooperării economice. Pornind de la fundamentele teoretice ale cererii în economie, studiul evidențiază modul în care firmele utilizează instrumente de marketing, digitalizare și influență socială pentru a modela preferințele consumatorilor la scară globală. Sunt analizate efectele acestui proces asupra lanțurilor valorice globale, competitivității internaționale și stabilității economice. Studiul de caz asupra industriei fast fashion ilustrează consecințele majore ale cererii artificial stimulate, inclusiv supraconsumul, impactul asupra mediului și inegalitățile sociale. Rezultatele evidențiază necesitatea unor politici publice și mecanisme de reglementare care să limiteze efectele negative și să promoveze un model economic sustenabil.*
Keywords: *cerere artificială, comerț global, lanțuri valorice globale, digitalizare, comportament al consumatorului, fast fashion.*
JEL CLASSIFICATION: D11, D91, F14, F60

INTRODUCTION

In the 21st-century economy, consumer demand is no longer simply expressed, it is systematically manufactured, reshaping not only individual choices but the very structure of global trade. To grasp the magnitude of this shift, one must first return to the foundational concept of demand. In economics, demand is the amount of a good or service that consumers are willing and able to purchase at each price, with economists distinguishing desire from effective demand. Building on this foundation, artificial demand creation refers to deliberate and systematic efforts by firms, institutions, or even states to shape consumer preferences and perceived needs beyond what would naturally arise from existing wants. This process typically operates through persuasion, informational framing, and social influence, and is increasingly reinforced by data-driven digital environments that structure consumer choices. It works by changing willingness to buy through preferences, beliefs, identity, or perceived necessity, as well as perceived constraints such as timing and urgency.

While demand creation is often framed as a marketing issue, it increasingly represents a global trade phenomenon. Modern global value chains concentrate profitability not only in manufacturing but also in intangible assets such as branding, design, and marketing. Conventional trade statistics often fail to fully capture this intangible value embedded in goods (WTO, 2021).

At the same time, digital technologies have transformed how demand is created. Global institutions emphasize that digitalization reshapes consumer behavior and commerce while raising new policy challenges related to privacy and market structure. Therefore, demand creation lies at the intersection of behavioral science and international political economy (UNCTAD, 2021).

The importance of the study lies in the need to understand one of the most influential and at the same time subtle mechanisms of the contemporary global economy, namely the deliberate creation of demand and its impact on the architecture of international trade. In a context characterized by accelerated digitalization and deep economic integration, the mechanisms through which demand is

shaped no longer affect only the individual behavior of consumers, but also influence global economic structures, value chains, and trade relations between states. The analysis of this phenomenon becomes essential in order to assess the sustainability of the current model of economic growth and to identify the risks associated with the imbalances generated by artificially stimulated consumption.

The objectives of the study are: to analyze the mechanisms through which demand is generated and amplified within the digital economy; to highlight the implications of this process for global value chains and international competitiveness; to evaluate the economic, social, and environmental consequences of this model through a case study on the fast fashion industry; and to identify the main regulatory challenges and strategic directions for the development of more effective and sustainable public policies.

CORE CONTENT

In modern global value chains, firms that successfully generate demand through branding, marketing, and consumer influence tend to capture a disproportionate share of value, even when production is geographically dispersed (OECD, 2020). This reflects a broader shift from production-driven trade to demand-driven trade, where the ability to create and sustain consumer interest becomes a key determinant of international competitiveness.

One of the primary ways artificial demand affects global trade is through the expansion and reconfiguration of supply chains. When demand is successfully manufactured at scale, firms are incentivized to rapidly expand production networks across multiple countries, often relocating manufacturing to regions with lower costs while retaining high-value activities such as design and marketing in developed economies (WTO, 2021).

In addition, induced demand creation increasingly operates through globalization and digitalization, enabling firms to shape consumption patterns across borders with unprecedented speed and scale. Through digital platforms and global marketing campaigns, products can achieve near-instant international visibility, generating synchronized demand across multiple regions (UNCTAD, 2021). This process reduces traditional barriers to market entry and intensifies global competition by allowing firms to influence consumers in foreign markets directly (WTO, 2018). However, it also increases dependence on complex global logistics systems and exposes economies to external demand shocks, as rapid shifts in consumer preferences can disrupt entire supply chains. Moreover, the growing role of digital environments raises concerns related to asymmetric information and consumer manipulation, particularly when persuasive techniques are deployed without full transparency.

Another critical dimension of artificial demand creation in the digital economy is the emergence of dark commercial patterns, which deliberately exploit cognitive biases and behavioral vulnerabilities to influence consumer decisions. These practices include techniques such as false urgency, hidden costs, default subscriptions, and misleading interface designs that steer users toward unintended choices. By manipulating how information is presented, firms can significantly increase conversion rates and consumption levels without improving the intrinsic value of the product. While such strategies can enhance short-term demand and profitability, they also distort market transparency and undermine consumer autonomy. On a global scale, the widespread use of dark patterns raises serious regulatory concerns, as inconsistent legal frameworks across countries make enforcement difficult and allow firms to operate in regulatory grey zones. The use of these practices not only reinforces artificially stimulated demand but also challenges the fairness and efficiency of international markets, highlighting the need for coordinated policy responses and stronger consumer protection mechanisms (OECD, 2022; Federal Trade Commission, 2024; Sin et al., 2022).

CASE STUDY

Artificial demand creation has become a defining feature of modern global trade, particularly within the fast fashion industry. Companies such as Zara, Shein, and H&M have developed systems that continuously stimulate consumption through rapid trend cycles, low prices, and digitally amplified marketing. While this model significantly boosts economic growth and international trade

flows, it also generates profound environmental, economic, and social consequences on a global scale (Industria de Diseño Textil, S.A. [Inditex], 2026; H & M Hennes & Mauritz AB, 2026; Reuters, 2025).

The scale of the fast fashion industry reflects the power of artificially stimulated demand. It is now a $150.82 billion industry, and has grown by 10.74% from 2024 and is further estimated to reach $291.1 billion by 2032, with major players dominating international markets. Shein reached estimated revenues of approximately $38 billion in 2024, while Zara's parent company, Inditex, reported revenues of around $44 billion in fiscal year 2025, and H&M generated approximately 24 billion in 2025 (UniformMarket, 2025; Reuters, 2025; Industria de Diseño Textil, S.A. [Inditex], 2026; H & M Hennes & Mauritz AB, 2026).

A key mechanism behind this system is the acceleration of production and consumption cycles. Zara is capable of bringing new designs from concept to store in just two to three weeks, compared to traditional cycles of up to six months. At the same time, Shein adds between 2,000 and 10,000 new items to its platform daily. As a result, consumers today purchase approximately 60% more clothing than in 2000, while keeping garments for only half as long. This constant introduction of new products creates an artificial sense of urgency and novelty, encouraging repeated purchases and reinforcing a cycle of overconsumption (Industria de Diseño Textil, S.A. [Inditex], 2026; The Guardian, 2021; Ellen MacArthur Foundation, 2017).

The environmental consequences of this model are severe and global in scope. The world generates approximately 92 million tonnes of textile waste annually, with the equivalent of one garbage truck of clothing being landfilled or incinerated every second. Despite this massive waste, less than 1% of clothing is recycled into new garments. This reflects a fundamentally unsustainable linear economic model driven by artificially induced demand rather than actual necessity (UNEP, 2025; Ellen MacArthur Foundation, 2017).

In addition to waste, the fashion industry is a major contributor to climate change. It is responsible for around 10% of global carbon emissions, exceeding the combined emissions of international aviation and maritime shipping. The acceleration of production cycles, combined with globalized supply chains, increases emissions at every stage, from manufacturing to transportation and disposal. Water consumption further amplifies the environmental burden, with the industry using approximately 93 billion cubic meters of water annually. Even a single cotton shirt requires around 2,700 liters of water to produce, placing significant strain on already vulnerable water resources in developing regions (UNEP, 2018).

Another critical issue is the widespread use of synthetic materials. Around 60% of clothing is made from plastic-based fibers, which contributes to long-term environmental pollution. Textiles account for approximately 35% of primary microplastics released into the oceans, demonstrating how artificially driven production directly affects marine ecosystems and global environmental health (Boucher & Friot, 2017; UNEP, 2018).

From an economic perspective, artificial demand creation also leads to structural inefficiencies. Brands frequently overproduce in order to maintain constant product availability, resulting in an estimated 30% of garments remaining unsold. These unsold goods are often destroyed or discarded, representing both a loss of economic value and an additional environmental burden. At the same time, the pressure to produce quickly and cheaply places significant strain on global supply chains, particularly in developing countries where labor costs are minimized. In some cases, garment workers earn as little as $95 per month, highlighting how artificially stimulated demand contributes to persistent global inequalities and labor exploitation (Ellen MacArthur Foundation, 2017; International Labour Organization, 2018).

Digital platforms play a central role in amplifying artificial demand. Companies like Shein rely heavily on algorithm-driven marketing and influencer collaborations to reach global audiences at unprecedented speed. Social media platforms such as TikTok and Instagram can shift consumer preferences within hours, transforming demand into a continuous and globally synchronized phenomenon. This digital acceleration further intensifies consumption patterns and reinforces the cycle of rapid production and disposal (Reuters, 2025; WTO, 2018).

CONCLUSIONS / RECOMMENDATIONS

In conclusion, artificial demand creation has become a central force in the contemporary global economy, transforming demand from a natural market outcome into a strategically engineered driver of trade and consumption. This shift reflects a deeper structural transformation, in which competitive advantage increasingly depends not only on production efficiency, but on the ability to influence consumer behavior, shape preferences, and construct perceived needs at a global scale.

The fast fashion case study clearly demonstrates the intensity and consequences of this phenomenon. Artificially induced demand accelerates production and consumption cycles, leading to systemic overproduction, resource depletion, and large-scale environmental degradation. At the same time, it generates structural inefficiencies within global value chains, where significant proportions of output remain unsold, and reinforces social inequalities through cost pressures transferred to labor in developing economies. The integration of digital technologies further amplifies these effects by enabling real-time, synchronized demand creation across multiple markets, increasing both the speed and volatility of global trade dynamics.

From a policy perspective, these findings highlight the urgent need for a coordinated and multidimensional response at both national and international levels. First, regulatory frameworks must be strengthened to address manipulative digital commercial practices, including dark patterns and algorithmic persuasion, by ensuring greater transparency, accountability, and consumer protection in digital environments. Second, governments and international organizations should promote sustainable production and consumption models, including circular economy principles, extended producer responsibility, and incentives for eco-design and recycling.

Addressing the negative externalities of artificial demand creation requires stronger international cooperation. Given the global nature of supply chains and digital platforms, isolated national policies are insufficient. Harmonization of regulations, cross-border enforcement mechanisms, and shared sustainability standards are critical to ensuring that economic growth does not come at the expense of environmental integrity and social equity.

Ultimately, the long-term sustainability of the global economic system will depend on the ability to balance innovation in demand creation with ethical considerations, environmental responsibility, and inclusive economic development.

REFERENCES:

1. Ellen MacArthur Foundation. (2017). *A new textiles economy: Redesigning fashion's future.* [Online] Disponibil: https://content.ellenmacarthurfoundation.org
2. H & M Hennes & Mauritz AB. (2026). *Annual and sustainability report 2025.* [Online] Disponibil: https://hmgroup.com/wp-content/uploads/2026
3. *Industria de Diseño Textil, S.A. (Inditex).* (2026). FY2025 results. [Online] Disponibil: https://www.inditex.com/itxcomweb
4. International Labour Organization. (2018). *Improving working conditions in the ready-made garment sector programme.* [Online] Disponibil: https://www.ilo.org/sites/default
5. OECD (2020). *Trade Policy Papers No. 240* [Online] Disponibil: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020
6. OECD. (2022). *Dark commercial patterns. OECD Digital Economy Papers, No. 336.* [Online] Disponibil: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022
7. Reuters. (2025, February 23). *Shein's annual profit down by more than a third, FT reports.* [Online] Disponibil: https://www.reuters.com/business/retail-consumer/shein
8. UNEP (2018). *Putting the brakes on fast fashion.* [Online] Disponibil: https://www.unep.org/news-and-stories/story/putting-brakes-fast-fashion
9. WTO (2021). *Global value chain development report 2021: Beyond production.* [Online] Disponibil: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/00_gvc_dev_report_2021

Coordonator ştiinţific: DODU-GUGEA Larisa, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: dodu-gugea.larisa@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.86

CZU: 330.8

CRITICAL THINKING IN THE VIEW OF THE FOUR MAINSTREAMS OF ECONOMIC THOUGHT

GANDIREA CRITICA DIN PERSPECTIVA CELOR PATRU CURENTE PRINCIPALE ALE GANDIRII ECONOMICE

JITARU Bogdan, student, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: bogdan.jitaru.cxfo@ase.md

Abstract: *This paper analyses the importance of critical thinking in the study of the four major mainstreams of economic thought: Economic Liberalism, Economic Socialism, Keynesianism and Economic Institutionalism. The relevance of the topic derives from the fact that students and policymakers often accept one economic doctrine as universally valid without considering its assumptions, limitations and historical context. The objective of the paper is to demonstrate that critical thinking allows a more balanced understanding of economic problems and of the policies proposed by different schools of thought. The research is based on comparative analysis, literature review and the examination of practical examples such as the Great Depression, the transition economies of Eastern Europe and the response to the COVID-19 crisis. The findings show that each mainstream offers valuable insights, but none can independently explain all economic phenomena. Therefore, critical thinking is essential to compare theories, evaluate empirical evidence and select the most appropriate policies.*

Key words: *critical thinking, Economic Liberalism, Economic Socialism, Keynesianism, Economic Institutionalism, economic policy*
JEL CLASSIFICATION: A20, B22, B25, E60

INTRODUCTION

Critical thinking represents one of the most important competences in the study of economics. Rather than simply memorising theories, students and policymakers must learn to question assumptions, compare competing ideas and evaluate the real-world effects of different economic policies. Economic problems are complex and often require the combination of several theoretical perspectives.

The four mainstreams of economic thought examined in this paper are Economic Liberalism, Economic Socialism, Keynesianism and Economic Institutionalism. Each of these approaches proposes a different explanation of how the economy functions, what role the state should play and how economic problems such as inflation, unemployment, inequality and economic growth should be addressed.

Economic Liberalism emphasises free markets, private property and limited government intervention. Economic Socialism argues that the state should play a central role in the ownership and allocation of resources in order to ensure equality and social justice. Keynesianism focuses on aggregate demand and supports active government intervention during recessions. Economic Institutionalism underlines the importance of formal and informal institutions, such as laws, social norms and governance structures, in shaping economic performance.

The purpose of this paper is to demonstrate that critical thinking helps students and policymakers understand both the strengths and the weaknesses of each mainstream. The paper compares these approaches and analyses how they explain major economic events.

LITERATURE REVIEW

Economic Liberalism originates in the works of Adam Smith and David Ricardo. It argues that markets function most efficiently when individuals are free to pursue their own interests. Smith

maintained that competition and the "invisible hand" coordinate production and consumption more effectively than government planning (Smith, 1776; Ricardo, 1817).

The mainstream is based on private property, free competition, limited state intervention and free trade. Liberal economists believe that excessive regulation, subsidies and state ownership reduce efficiency and slow economic growth. However, critics argue that completely free markets may generate inequality, monopolies and social exclusion, as illustrated by the Great Depression of the 1930s (Chang, 2002; Stiglitz, 2012).

Economic Socialism emerged as a critique of liberal capitalism. Karl Marx and other socialist thinkers argued that private ownership of the means of production creates inequality and exploitation. Therefore, the state should own or control key sectors of the economy in order to ensure a fairer distribution of resources (Marx, 1867).

Economic Socialism emphasises equality, collective ownership and social welfare. The socialist model influenced many economies in the twentieth century, especially in Eastern Europe and the Soviet Union. Although it reduced inequality and expanded access to public services, centrally planned economies often suffered from inefficiency, low productivity and limited innovation (Kornai, 1992).

Keynesianism was developed by John Maynard Keynes during the Great Depression. Keynes argued that market economies may remain below full employment because aggregate demand can be insufficient for long periods (Keynes, 1936).

According to Keynesian economics, governments should intervene through fiscal policy when private demand declines. Public spending, lower taxes and budget deficits can stimulate production and employment. Keynesian ideas became influential after the Second World War and re-emerged during the 2008 financial crisis and the COVID-19 pandemic (Krugman, 2009; Tooze, 2021).

Economic Institutionalism, associated with Thorstein Veblen and Douglass North, argues that economic performance depends largely on the quality of institutions. These include laws, political systems, property rights and social norms (Veblen, 1899; North, 1990).

Institutional economists maintain that countries with effective institutions generally achieve higher growth and lower corruption. North argued that strong institutions reduce uncertainty, encourage investment and lower transaction costs. Economic Institutionalism is therefore particularly useful for explaining why countries with similar resources may experience very different levels of development (North, 1990; Acemoglu and Robinson, 2012).

RESEARCH METHODS

The paper is based on comparative and descriptive analysis. First, the major assumptions of the four mainstreams are compared. Second, the paper analyses historical examples in order to evaluate the practical relevance of each approach.

The study uses secondary data from academic books, journal articles and official reports. Particular attention is paid to the Great Depression, the socialist economies of Eastern Europe, the 2008 financial crisis and the COVID-19 pandemic because these events generated different interpretations among economists.

RESULTS

Economic Liberalism argues that economic growth is achieved most effectively through free markets, competition and limited government intervention. Liberal economists often refer to the rapid industrialisation of the United Kingdom and the United States in the nineteenth century, when free trade and private investment contributed to strong economic expansion (Smith, 1776). Similar policies were adopted in the 1980s in the United Kingdom under Margaret Thatcher and in the United States under Ronald Reagan. Privatisation, deregulation and lower taxes were intended to stimulate entrepreneurship and investment. Supporters argue that these measures increased efficiency and productivity, while critics note that they also contributed to greater inequality and financial instability (Chang, 2002). The 2008 global financial crisis showed that insufficient regulation of financial markets may lead to speculative bubbles and systemic risks (Stiglitz, 2012).

Economic Socialism explains economic problems primarily through the unequal distribution of wealth and power. According to this perspective, markets tend to favour owners of capital, while workers receive a smaller share of national income (Marx, 1867). Socialist policies therefore support state ownership, redistribution and universal public services. In the twentieth century, socialist systems in the Soviet Union and Eastern Europe achieved rapid industrialisation, improved literacy and broader access to health care and education. However, excessive centralisation often reduced efficiency and innovation. After 1989, many socialist economies experienced stagnation and collapse because state enterprises lacked incentives to improve productivity and adapt to changing consumer needs (North, 1990).

Keynesianism provides one of the most influential explanations of economic crises. Keynesian economists argue that recessions occur when households and firms reduce spending at the same time, leading to lower aggregate demand, declining production and rising unemployment (Keynes, 1936). The Great Depression of the 1930s is usually presented as the classic example. Keynes argued that governments should intervene through higher public spending and lower taxes in order to restore demand and employment. Similar policies were used during the 2008 financial crisis and the COVID-19 pandemic. In the United States, the American Recovery and Reinvestment Act of 2009 and later the CARES Act introduced large-scale public expenditure and social support programmes. Keynesian economists considered these measures necessary because private demand had collapsed. Nevertheless, Keynesian policies may also create large budget deficits, public debt and inflation if spending grows faster than production (Mankiw, 2021).

Economic Institutionalism emphasises that economic performance depends not only on markets or state intervention, but also on the quality of institutions. Institutions include laws, political systems, property rights and public administration. Countries with strong institutions generally achieve higher growth, lower corruption and greater stability (North, 1990). Northern European countries provide an important example because they combine market economies with effective institutions and high levels of social trust. By contrast, many developing and transition economies face difficulties because institutions are weak. The transition of Eastern European countries after 1990 shows that similar reforms may produce different results depending on institutional quality. Countries such as Poland and Estonia developed effective institutions relatively quickly and therefore achieved faster growth, while others reformed more slowly (Acemoglu and Robinson, 2012). Institutionalism therefore demonstrates that economic policies cannot be evaluated separately from the institutional context in which they are implemented.

Table 1. Comparative Analysis of the Four Mainstreams

Mainstream	Main problem identified	Main solution proposed	Role of government
Economic Liberalism	Excessive government intervention and weak competition	Free markets, deregulation, free trade	Limited government
Economic Socialism	Inequality and concentration of wealth	State ownership, redistribution, planning	Central and active government
Keynesianism	Insufficient aggregate demand and unemployment	Public spending and fiscal stimulus	Active government intervention
Economic Institutionalism	Weak institutions, corruption and poor governance	Institutional reform, stronger rules and property rights	Government as creator of effective institutions

Source: *prepared by the author based on Smith (1776), Marx (1867), Keynes (1936) and North (1990)*

The comparison shows that no mainstream is universally correct. Economic Liberalism is useful in explaining the benefits of markets and entrepreneurship, but it may underestimate inequality and instability. Economic Socialism highlights social justice, but often neglects efficiency and innovation. Keynesianism is especially relevant during economic crises, although it may increase

inflation and public debt. Economic Institutionalism provides a broader explanation because it focuses on the institutional conditions necessary for development.

Critical thinking becomes essential because these mainstreams often lead to opposite policy recommendations. For example, during a recession, Keynesians support greater public spending, while Economic Liberalism would prefer lower taxes and market adjustment. Economic Socialism may support state ownership of key sectors, whereas Economic Institutionalism would emphasise improving the quality of institutions rather than changing ownership alone.

The role of critical thinking in economics may therefore be summarised as follows:

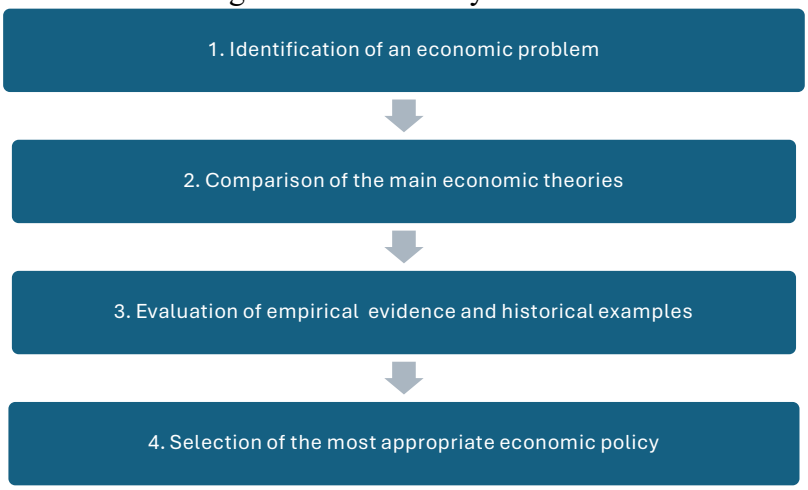

Figure 1. The Role of Critical Thinking in Economics
Source: prepared by the author.

Thus, the principal result of the research is that critical thinking enables economists and students to combine the most useful elements of different mainstreams instead of relying exclusively on a single approach.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

The paper concludes that critical thinking is indispensable in the study of economics. The four mainstreams of economic thought provide different explanations of inflation, unemployment, inequality and economic growth, but none offers a complete solution to all economic problems.

Economic Liberalism is particularly useful in explaining the role of competition, entrepreneurship and free trade. Economic Socialism provides important insights into inequality and social justice. Keynesianism is especially relevant during recessions and economic crises, while Economic Institutionalism highlights the importance of institutions and governance.

Therefore, students and policymakers should not rely exclusively on one theoretical perspective. Instead, they should compare theories critically, evaluate empirical evidence and adapt policies to the specific economic context.

The following recommendations may be proposed:

- students should compare different schools of thought rather than memorise only one theory;
- universities should encourage debates, case studies and comparative analysis in economics courses;
- policymakers should evaluate economic policies using empirical evidence and historical experience;
- governments should combine market efficiency, social protection, macroeconomic stability and institutional quality;
- future research should examine how these four mainstreams can be integrated in order to respond to contemporary problems such as climate change, inequality and digital transformation.

REFERENCES

1. Keynes, J.M. (1936) *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan.
2. Marx, K. (1867) *Capital: A Critique of Political Economy*. Hamburg: Otto Meissner.
3. North, D.C. (1990) *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Smith, A. (1776) *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London: W. Strahan and T. Cadell.
5. Stiglitz, J.E. (2012) *The Price of Inequality*. New York: W.W. Norton.
6. Veblen, T. (1899) *The Theory of the Leisure Class*. New York: Macmillan.
7. Chang, H.-J. (2002) *Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective*. London: Anthem Press.
8. Acemoglu, D. and Robinson, J.A. (2012) *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*. New York: Crown Publishing.

Coordonator științific: BENEA-POPUȘOI Elina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: elina.benea-popusoi@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.87
CZU: 339.986

THE IMPACT OF TRADE WARS ON GLOBAL ECONOMY

IMPACTUL RĂZBOAIELOR COMERCIALE ASUPRA ECONOMIEI MONDIALE

TUZ Valeria, studentă, specialitatea EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: tuz.valeria@ase.md

Abstract: *Nowadays, we are witnessing major trade wars, such as the United States–China trade war, economic sanctions against Russia, and trade disputes between the United States and the European Union, that are significantly impacting the global economy. This phenomenon requires enhanced international cooperation to mitigate their negative effects. The relevance of the topic is determined by the increasing role of geopolitical factors in international trade and the shift from globalization toward economic fragmentation and protectionism. The research aims to identify the main causes, mechanisms, and consequences of trade wars on global economic stability.*
Key words: *trade wars, global economy, protectionism, economic sanctions, supply chains*
JEL CLASSIFICATION: F13, F51, F14

INTRODUCERE

Economia mondială contemporană este caracterizată de transformări profunde, accelerate de tensiunile geopolitice și de schimbarea vectorilor în relațiile comerciale internaționale. Războaiele comerciale au constituit puntea de trecere de la integrarea economică internațională la protecționism și regionalizare. Acestea sunt utilizate de către marele puteri ca instrumente strategice pentru protejarea intereselor economice și politice. Totuși, conflictele creează destabilizarea întregului sistem economic global, nu doar a economiilor direct implicate. Prin prisma acestei lucrări, vom evidenția conflicte comerciale ce s-au remarcat în ultimele decenii, examinând principalele cauze și evaluând consecințele acestora asupra creșterii economice globale și stabilității piețelor.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

1. Concepte generale. Situația economică și politică actuală la nivel global

Actualmente, economia mondială se confruntă cu incertitudini economice în contextul intensificării tensiunilor geopolitice și reconfigurarea relațiilor comerciale internaționale. Conform rapoartelor recente ale Fondului Monetar Internațional și ale Organizației Mondiale a Comerțului, sistemul economic global traversează etapa de fragmentare economică și tendințe protecționiste. Rivalitatea marilor puteri economice, precum SUA, China, Uniunea Europeană, determină aplicarea de către state a instrumentelor economice sub forma tarifelor, sancțiunilor și embargourilor în scopuri strategice, creând inconveniențe în relațiile comerciale internaționale, dezvoltate sub forma războaielor comerciale.

Conceptul de conflict comercial nu este unul recent, însă forma sa modernă de „război comercial” își are rădăcinile în teoriile economice clasice. Primele idei despre protecționism și conflicte comerciale apar în lucrările economiștilor clasici Adam Smith și David Ricardo. Deși era adeptul liberului schimb, Adam Smith a conștientizat că statele vor fi nevoite să impună restricții pentru a-și proteja industriile, ceea ce va crea o premisă pentru distorsiunile comerciale. În lucrarea sa „An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of the Nations”, economistul formulează indirect prima bază teoretică a conflictelor comerciale, reflectând asupra necesității aplicării protecționismului, elucidată în fragmentul *“By means of such regulations, indeed, a particular manufacture may sometimes be acquired sooner than it could have been otherwise.” (Adam Smith,*

1776, p.365) [5]. În completarea lui Adam Smith, savantul David Ricardo explică în profunzime cauzele apariției conflictelor comerciale în lucrarea „On the Principles of Political Economy and Taxation". În fragmentul referitor teoriei avantajului comparativ, *"Under a system of perfectly free commerce, each country naturally devotes its capital and labour to such employments as are most beneficial to each." (David Ricardo, 1817, p.89) [4],* Ricardo demonstrează că liberalizarea comerțului avantajează toți participanții sistemului, iar restricțiile creează pierderi economice și tensiuni între state. Termenul modern de ***„trade war"*** începe să fie utilizat frecvent în secolul XX, în contextul politicilor protecționiste din perioada Marii Depresiuni Economice din anii 1929-1930, căpătând semnificația descriptivă pentru fenomenul escaladării măsurilor tarifare reciproce între state. În prezent, World Trade Organization subliniază 3 elemente cheie în interpretarea instituțională a acestei noțiuni: existența barierelor comerciale, caracterul reciproc și escaladarea conflictului, *"A trade war occurs when countries impose tariffs or other barriers on each other in retaliation for trade restrictions."* [6]. International Monetary Fund abordează acest concept prin prisma impactului macroeconomic global, efectelor declanșate asupra investițiilor și creșterii economice și rolului tensiunilor comerciale ca factor de risc sistemic, *"Trade tensions and escalating tariff measures between countries can disrupt global supply chains, reduce investment, and slow economic growth"* [2].

2. Importanța analizei indicatorilor macroeconomici globali

Pentru a estima gradul influenței războaielor comerciale exercitat asupra economiei mondiale, este esențial de analizat dinamica principalilor indicatori macroeconomici globali, precum PIB-ul mondial, creșterea economică globală, și rata inflației globale, pilonii de evaluare a stabilității economiei globale, cercetați în profunzime de organizațiile internaționale IMF, WTO, UNCTAD. Economia mondială reprezintă un sistem interdependent, în care modificările politicilor comerciale ale hegemonilor globali influențează direct fluxurile comerciale, investițiile și stabilitatea financiară. Astfel, tensiunile comerciale între marile puteri nu generează doar efecte bilaterale, iar șocurile comerciale se transmit la nivel global, afectând operațiunile comerciale. În acest sens, analiza evoluției indicatorilor macroeconomici oferă o bază empirică pentru studiul de caz al conflictului comercial SUA-China, evaluând impactul asupra economiei globale.

3. Războiul comercial SUA-China

Conform rapoartelor prezentate de World Trade Organization, anul 2018 a reprezentat un moment semnificativ în economia globală, marcând începutul unei perioade de încetinire a comerțului internațional, determinate de ascensiunea rivalității comerciale între cele 2 mari puteri economico-politice ale lumii, SUA și China. Războiul comercial a prins proporții în rezultatul acumulării tensiunilor de interes economic și geopolitic pe termen lung, devenind unul dintre conflictele economice definitorii ale secolului XXI. Ascensiunea rapidă a Chinei ca putere economică globală după aderarea la OMC în 2001 a marcat punctul de escaladare a conflictului, integrarea acesteia în sistemul comercial internațional facilitându-i accesul la piețele externe, în special cea americană, consolidându-și poziția ca principal exportator mondial. Statele Unite, între timp, înregistra deficite comerciale persistente în relație cu China, în special în sectoarele strategice, precum tehnologia informației, inteligența artificială și producția de microcipuri. Diferențele structurale între modelele economice – economia de piață liberă a SUA și modelul economic mixt al Chinei, caracterizat prin intervenția statală – au amplificat concurența comercială. Disputa ia amploare odată cu accederea la mandatul prezidențial al lui Donald Trump în 2018 și stabilirea unui tarif de 25% asupra importurilor chinezești valoare de 34 de miliarde de dolari, marcând începutul oficial al războiului. [9] Declanșarea conflictului a fost direct influențat de schimbarea paradigmei economice globale, cu tendința de trecere de la globalizare la protecționism și competiție strategică. Conflictul comercial a declanșat schimbări atât în relațiile comerciale bilaterale dintre SUA și China, cât și în întreaga configurație a comerțului internațional, fiind indirect afectați și ceilalți participanți în lanțurile globale de aprovizionare. Datele prelucrate au ca scop analiza fluctuațiilor economice cauzate de războiul comercial, prin prisma indicatorilor macroeconomici din anii 2018-2025. Aceștia cuprind 3 etape de

bază ale conflictului: declanșarea și escaladarea (2018-2019), efectele cumulate și extinderea șocurilor globale (2020-2022) și etapa actuală (2025).

Tabel 1. Analiza indicatorilor macroeconomici 2018-2025

Indicator	2018	2019	2020	2021	2022	2025
PIB global (trilioane USD)	86,1	87,3	85,0	96,5	100,1	117,2
Creștere economică globală (%)	3,7	3,2	-3,1	6,0	3,2	3,2
Rata inflației globale (%)	2,4	2,1	1,9	3,5	7	5,9

Sursa: IMF (World Economic Outlook Database, Inflation Database), WTO (Trade Statistics & Reports), UNCTAD (World Investment Report)

Analiza dinamicii indicatorilor macroeconomici globali prezentată în Tabelul 1 sugerează o corelație directă între dezvoltarea tensiunilor comerciale între Statele Unite ale Americii și China și deteriorarea progresivă a performanței economice globale. Este de remarcat stagnarea creșterii economice globale începând cu anul 2018, determinată de introducerea barierelor tarifare reciproce între cele 2 economii. Astfel, PIB-ul global este afectat direct și înregistrează un ritm lent de creștere de doar 1,2 trilioane USD în 2019 față de 2018. Tarifele enorme impuse de către SUA asupra importurilor chinezești în estimate la peste 360 miliarde USD, precum măsurile de retorsiune adoptate de China, în valoare de 110 miliarde USD, au afectat semnificativ fluxurile comerciale internaționale, determinând creșterea costurilor de producție, reducerea volumului comerțului internațional și amplificarea incertitudinii globale. În 2019, conflictul comercial atinge punctul culminant, deoarece produce efecte sistemice în lanț. În contextul afectării lanțurilor globale de aprovizionare din cauza tarifelor extinse asupra bunurilor de consum și tehnologie, se remarcă scăderea ratei de creștere economică globală cu 0,5%. Amplificarea șocului economic are loc în 2020, în situația pandemiei COVID-19, deși efectele războiului comercial adânceau vulnerabilitățile economice existente, consolidau contextul economic fragil și creau premise pentru o nouă criză globală. Așadar, economia globală suferă un declin de -3,1% în creșterea economică, iar PIB-ul global scade la 85 trilioane USD. Datele anului curent 2025, reflectă faptul că economia globală a revenit la un nivel record al PIB-ului, cu ritm de creștere moderat și rata inflației ridicată, explicate de efectele tensiunilor comerciale ce persistă până în prezent. Această evoluție reflectă efectele cumulative ale tensiunilor comerciale, perturbărilor lanțurilor de aprovizionare și dezechilibrelor macroeconomice globale.

4. Impactul global indirect

Pe lângă efectele directe asupra economiilor implicate, războiul comercial dintre Statele Unite și China a generat consecințe indirecte în deosebi pentru economiile emergente și statele integrate în lanțurile globale de aprovizionare. Acestea au fost afectate de reducerea fluxurilor comerciale și de creșterea incertitudinii economice. În cercetarea științifică „The effects of economic sanctions on international trade in the contemporary stage" autorii subliniază că măsurile restrictive, precum sancțiunile sau tarifele comerciale, influențează direct relațiile comerciale internaționale prin limitarea importurilor și exporturilor, generând dezechilibre în fluxurile globale de bunuri și servicii. [3] Totuși, constatăm tendința marilor puteri economice de a întreprinde frecvent astfel acțiuni, fiind utilizate ca instrumente strategice, cu efecte disproporționate asupra statelor mai vulnerabile. Totodată, aceste măsuri pot genera efecte neintenționate, determinând statele afectate să își reorienteze politicile comerciale și să stabilească noi parteneriate economice. Prin urmare, impactul războaielor comerciale depășește sfera relațiilor bilaterale, manifestându-se la nivel sistemic în economia globală.

CONCLUZIE

În urma cercetării, este remarcat faptul că războaiele comerciale au un impact negativ asupra economiei mondiale, determinând declinul creșterii economice, perturbarea comerțului internațional și amplificarea instabilității globale. Observăm legătura cauzală dintre tensiunile comerciale între marile puteri și consecințele sistemice asupra întregii economii globale.

REFERINȚE:

1. Britannica Money. (2024). *US-China trade war.* https://www.britannica.com/money/US-China-trade-war
2. International Monetary Fund. (2018). *World Economic Outlook Database (October 2018). https://www.imf.org/en/publications/weo*
3. Dodu-Gugea L., Șișcan Z., Plămădeală O. (2024) *"The effects of economic sanctions on international trade in the contemporary stage"*. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/209-216_13.pdf
4. United Nations Conference on Trade and Development. (2020). *World Investment Report 2020.* https://unctad.org/publication/world-investment-report-2020
5. Ricardo D. (1817). *"On the Principles of Political Economy and Taxation"*. https://historyofeconomicthought.mcmaster.ca/ricardo/Principles.pdf
6. Smith A. (1776). "*An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of the Nations*". https://www.rrojasdatabank.info/Wealth-Nations.pdf
7. World Trade Organization. (2020). *Trade tensions and global value chains (ERSD-2020-04).* https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd202004_e.htm
8. World Trade Organization. (2022). *Trade Statistics and Outlook Report.* https://www.wto.org/english/news_e/pres22_e/pr909_e.htm
9. Zhang, X. (2020). *The Impact of US-China Trade War.* Erasmus University Rotterdam. https://thesis.eur.nl/pub/53993/Zhang-Xu.pdf

Coordonator științific: DODU-GUGEA Larisa, dr.,conf.univ,.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu - Bodoni 61
e-mail: dodu-gugea.larisa@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.88
CZU: 330.101.541(478):061.1EU

INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA INTO THE EUROPEAN UNION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF MACROECONOMIC AND FINANCIAL INDICATORS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

INTEGRAREA REPUBLICII MOLDOVA IN UNIUNEA EUROPEANĂ: ANALIZĂ COMPARATIVĂ A INDICATORILOR MACROECONOMICI SI FINANCIARI ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE

OSADCIUC Anastasia, studentă, specialitatea: EMREI
CHIRON Valeria, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail autori: anastasia.osadciuc6@gmail.com
valeria.chiron5@gmail.com

Abstract. *This study examines the integration of the Republic of Moldova into the european Union through the lens of macroeconomic and financial indicators, highlighting Moldova's current level of economic convergence and comparing it with other states which joined the EU in earlier enlargement rounds. The analysis includes key indicators like GDP growth, GDP per capita, inflation, unemployment, public debt, budget deficit, foreign direct investment and trade flows with the EU over the period 2022-2025.*
Keywords: *european integration, Republic of Moldova, economic convergence, macroeconomic indicators, sustainable development, European Union*
JEL CLASSIFICATION: F15, O11, Q01, H62

INTRODUCERE

Cel mai probabil, puțini s-ar fi putut gândi, în urmă cu zece ani, că Republica Moldova va ajunge stat candidat la aderarea Uniunii Europene. După nenumăratele dispute, discuții aprinse și dezbateri, în vara anului 2022, întreaga țară a aflat noutatea. La 23 iunie 2022, Consiliul European a acordat Moldovei statutul de țară canditată. această decizie a schimbat cu siguranță perspectivele pe termen lung a statului nostru. acest drum parcurs, nu a fost unul simplu. Dar oare, ar trebui lucrurile valoroase să fie ușor de obținut? În acea zi, toți cetățenii Republicii Moldova au înțeles că este timpul să pună cot la cot și să muncească colaborativ pentru ca viitorul lor, a urmașilor lor și a țării să fie unul strălucit.

Întregul context este un paradox. În februarie 2022, invazia rusă în Ucraina, duce la o situație de urgență geopolitică. Moldova s-a trezit dintr-o dată cu un val de refugiați, în fața unei crize energetice acute și a unor presiuni economice fără precedent. Vă întrebați probabil unde se află acel punct paradoxal. Gândul general este că tocmai această situație a grăbit procesul de apropiere de Ue. Totodată, decizile care s-au luat la Bruxelles au fost, desigur, un gest de solidaritate față de un stat vulnerabil și mic aflat la graniță cu un conflict activ.

Acest studiu aduce o analiză amplă și deosebită, deoarece nu își propune să explice doar aspecte politice, ci să scoată în evidență misiunea țării pe termen lung. analizând indicatorii economici și financiari, vom înțelege dacă Republica Moldova are sau nu capacitatea reală de a se integra în structurile europene.

Obiectivele studiului sunt: determinarea nivelului actual de convergență economică al Republicii Moldova față de standardele UE, analiza evoluției principalilor indicatori macroeconomici și financiari în perioada 2022–2024, compararea situației Moldovei cu cea a statelor care au aderat la UE în valurile de extindere din 2004 și 2007, identificarea legăturilor dintre procesul de aderare și

agenda 2030 a dezvoltării durabile. este vital să identificăm indicatorii și să realizăm această comparație, deoarece ne va ajuta să înțelegem mult mai clar traiectoria țării pe termen lung și cât de realistă este, de fapt, integrarea în UE.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Când vorbim despre integrarea în UE, există o distincție esențială pe care economiștii o fac de mult timp. convergența nominală se referă la îndeplinirea criteriilor de la Maastricht, adică să mențină inflația scăzută, deficitul bugetar sub 3% din PIB, datoria publică sub 60% din PIB și de asemenea să existe o stabilitate atunci când vine vorba de cursul valutar. pe de altă parte, avem convergența reală, care reprezintă apropierea nivelului de trai față de media europeană, fiind un proces mai lent și dificil. când vorbim despre Republica Moldova, ambele dimensiuni menționate mai sus facilitează, doar că în faze diferite. pe termen scurt, criteriile nominale sunt cele care condiționează deschiderea și închiderea capitolelor de negociere, în schimb, pe termen lung, convergența reală este cea care determină dacă cetățenii moldoveni vor simți direct beneficiile aderării.

La toate acestea, comisia Brundtlands (1987) explică faptul că dezvoltarea durabilă înseamnă „satisfacerea nevoilor generației prezente fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi." [7] această definiție este transpusă concret de către cele 17 obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD), adoptate de ONU în 2015, în ideea de la eliminarea sărăciei la acțiune climatică. Totodată, tocmai aceste obiective sunt integrate astăzi în condiționalitățile financiare ale planului de creștere al UE pentru Moldova.

Un alt aspect important este relația formală dintre Moldova și UE, care are o istorie mai deche decât de imaginăm noi. primul pas a fost acordul de parteneriat și cooperare din 1994, dar cel care a schimbat cu adevărat dinamica economică a fost acordul de asociere cu Zona de Liber Schimb aprofundat și cuprinzător (DCFTA), intrat în vigoare în iulie 2016. aceasta a deschis piața europeană pentru exportatorii moldoveni și a obligat statul să alinieze legislația națională la standardele comunitare, proces care continuă și astăzi.

Când vorbim despre cronologia procesului de integrare, putem spune că este una scurtă, dar senă. În martie 2022 Moldova depune cererea de aderare, în iunie 2022 primește statut de stat candidat, în iunie 2024 se deschid oficial negocierile interguvernamentale la Luxemburg, iar termenul asumat de Guvern pentru finalitate este 2030, cu deschiderea tehnică a tuturor celor 35 de capitole aranjate în 6 clustere tematice. acest proces este susținut financiar prin planul de creștere al UE (1,9 mld EUR pentru 2025-2027 [5], investițiile BERD (508 mln. EUR în 2025) [1] și asistența Macro-Financiară, toate condiționate de implementarea reformelor asumate.

În continuare vom analiza indicatorii macroeconomici în perioada 2022-2025. Dacă am rezuma în câteva cuvinte evoluția PIB-ului moldovenesc din ultimii ani, ne-am putea axa pe lovitură, revenire, stagnare. În 2022, economia s-a contractat cu 4,6% din cauza crizei energetice, scumpirii importurilor și perturbarea lanțurilor de aprovizionare legate de Ucraina, influxul de refugiați care a pus presiune pe serviciile publice. [3] Anul 2023 a adus o reveniree de 1,2%, iar 2024 a înregistrat o stagnare (+0,1%) conform datelor preliminare ale BNS. O accelerare vizibilă a fost marcată în anul 2025, atunci când PIB-ul a crescut cu 2,4% ajungând la 352,5 miliarde MDL, susținut de sectorul IT (+12,5%), agricultură (+10,7%) și construcții (+6,6%). când vine contextul prețurilor, situația este una mai complexă. Inflația medie anuală a depășit 30%, un nivel pe care Moldova nu-l mai văzuse de mult, fiind un șoc economic brutal. BNM a reacționat succesive a ratei de politică monetară, reușind să aducă inflația la 5,5% în 2024. În 2025, inflația a accelerat succesiv la o medie anuală de 7,8% depășind temporar ținta BNM, fiind constrânsă de ajustarea tarifelor la energie, gaze și efectele secetei din 2024. Rata șomajului de 3,9% în 2024 pare excelentă. Deși acest indicator pare a fi un semn de sănătate economică, realitatea relevă o perspectivă mai nuanțată. Moldova este considerată țara cu cele mai ridicate rate de emigrare din Europa, circa 30% din populația activă trăiește și muncește în afara granițelor. Astfel rata șomajului este comprimată de această emigrație, deci oamenii nu sunt șomeri în Moldova pentru că pur și simplu nu mai sunt în Moldova. O consecință pe care o

subliniez în acest context este deficitul de personal calificat care blochează productivitatea companiilor locale și descurajează atragerea investițiilor străine directe. Capacitatea economiei de a atrage și a utiliza eficient viitoarele fonduri europene pentru o convergență reală rămâne constrânsă din lipsa unei forțe de muncă active și bine pregătite.

Tabelul 1. Principalii indicatori macroeconomici ai Republicii Moldova, 2022-2025

Indicator	2022	2023	2024	2025
PIB nominal (mld. USD)	13,5	15,8	18,2	~19,8
Creștere PIB real (%)	-4,6	+1,2	+0,1	+2,4
PIB per capita (USD)	5.719	6.640	7.644	~8.300
Rata inflației (%, medie)	~30,0	~13,5	4,7	7,8
Datoria publică (% PIB)	~33	~35	~36	~37

Surse: BNS Moldova , BNM, Eurostat]

Bugetul public național înregistrează un deficit persistent, în 2024 veniturile fiind de 110 338,5 mil. lei (34,1% din PIB), iar cheltuielile de 122 962,6 mil. lei (38,0 % din PIB). În 2025, însă, veniturile constituie 125 602,0 mil. lei (35,5% din PIB), iar cheltuielile 139 856,4 mil. lei (39,6% din PIB). Deci, datele bugetare demonstrează clar: Moldova cheltuie mai mult, decât câștigă. Datele preliminare pentru anul 2025 indică un deficit de -14 254,4 mil. lei, depășind pragul Maastricht de 3%, impus ca prag pentru convergența nominală în UE.]

Tabelul 2. Indicatorii bugetului public național al Republicii Moldova 2024-2025

Indicatori	2024 (date finale)	2025 (date preliminare)
Venituri totale (mil. lei)	110 338,5	125 602,0
Venituri (% din PIB)	34,1	35,5
Cheltuieli totale (mil. lei)	122 962,6	139 856,4
Cheltuieli (% din PIB)	38,0	39,6
Deficit (mil. lei)	-12 624,1	-14 254,4
Deficit (% din PIB)	-3,9	-4,0

Sursa: BNS Moldova

Pentru a evalua pregătirea Republcii moldova ca stat candidat, putem compara situația actuală cu cea a Estoniei și Lituaniei, aderate în 2004, și României și Bulgariei, aderate in 2007. În primul rând, Moldova în 2025 are un PIB per capita foarte apropiat cu cel al României la momentul aderării din 2007. Pe de altă parte, față de Estonia decalajul este unul considerabil. Problema mai sensibilă o reprezintă datoria publică. cu 36% din PIB, Moldova are un nivel al datoriei mai ridicat. Deocamdată este sub pragul de 60% din Maastricht, dar totuși această tendință ar trebui să fie monitorizată. Rata șomajului de 3.9% pare una favorabilă față de 6-11% înregistrate de țările baltice. Totuși, această cifră trebuie privită cu precauție, fiindcă în spatele ei se ascunde emigrația masivă care sustrage din piața muncii o parte semnificativă a forței de muncă.

Tabelul 3. Analiza comparativă a indicatorilor macroeconomici ai Republici Moldova față de statele membre UE la momentul aderării

Indicatori	Moldova (2024)	România (2007)	Bulgaria (2007)	Estonia (2004)	Lituania (2004)
PIB per capita (USD)	7 511	~7 800	~4 300	~11 500	~7 200
Rata inflației (% din PIB)	~5,5	~4,9	~7,6	~3,0	~1,2
Rata șomajului (% din PIB)	3,9	~6,4	~6,9	~9,7	~11,4
Datoria publică (% din PIB)	~36	~12,7	~22,7	~5,0	~19,4
Deficit bugetar (% din PIB)	-3,9	-2,5	+3,0	+1,6	-1,5

Surse: BNS Moldova , Eurostat

Moldova urmărește progresul față de cele 17 ODD-uri prin rapoarte naționale voluntare. condorm Indicelui Dezvoltării Umane publicat de UNDP (2023) , Moldova se situează pe lcul 86 din 193 de țări, încadrându-se în categoria ,,dezvolatre umană înaltă", ceea ce prezintă un rezultat rezonabil pentru un stat cu un PIB per capita relativ modest.

Republica Moldova a instituit în 2022 un cadru național de monitorizare a implementării Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, aprobat prin Hotărâre de Guvern. Acest mecanism stabilește modul de colectare, analiză și raportare a datelor privind ODD. Biroul Național de Statistică coordonează procesul de colectare a datelor, iar Cancelaria de Stat asigură integrarea ODD în politicile publice și monitorizarea progreselor. În acest fel, a fost creat un sistem național de raportare bazat pe indicatori statistici, care permite urmărirea mai clară a implementării agendei 2030.

Totuși, raportul evidențiază și unele limitări importante ale acestui sistem. Din totalul de 337 de indicatori ODD, 73 nu sunt disponibili, iar 48 sunt doar parțial disponibili, ceea ce afectează capacitatea de evaluare completă a progresului. În acest context, autoritățile au inițiat revizuirea cadrului de monitorizare pentru a actualiza indicatorii, a-i alinia la standardele internaționale și la cerințele Uniunii Europene.

CONCLUZII / RECOMANDĂRI

Cercetarea de față a demonstrat că Republica Moldova este pregătită economic parțial pentru integrarea europeană. S-au înregistrat progrese reale, cum ar fi creșterea PIB-ului per capita de la 5 719 USD la 7 511 USD în doar doi ani, reducerea drastică a inflației de la ~30% la ~5,5%, stabilizarea leului și orientarea a aproape 68% din exporturi spre piața europeană. Toate acestea sunt realizări concrete, nu cifre de propagandă.

Dar problemele structurale nu au dispărut. Raportarea PIB-ului per capita la media UE (care depășește 35.000 USD) arată că Moldova se află la sub un sfert din nivelul european de prosperitate. Deficitul bugetar depășește pragul Maastricht. Datoria publică (~36% din PIB) este mai mare decât era la România sau Bulgaria la momentul aderării lor. Corupția rămâne regional prezentă, chiar dacă indicatorii arată o ușoară ameliorare.

Integrarea europeană nu este un premiu acordat pentru voință politică. Este rezultatul muncii concrete: reforme implementate, instituții consolidate, economie restructurată. Datele analizate în această lucrare sugerează că Moldova are capacitatea de a reuși, cu condiția să transforme angajamentele politice în politici economice eficiente. altfel, 2030 va rămâne doar un an pe un calendar.

REFERINȚE

1. Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare. (2025). *Moldova country strategy and annual investment 2025*. https://www.ebrd.com
2. Banca Națională a Moldovei. (2026). *Rata anuală a inflației; politica monetară*. http://www.bnm.md
3. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2025a). *Finanțe: Bugetul public național 2024–2025*. https://statistica.gov.md/ro/finante-9548.html
4. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2025b). *Produsul Intern Brut în trimestrul IV și anul 2024*. https://statistica.gov.md
5. Comisia Europeană. (2025). *Growth plan for Moldova 2025–2027*. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu
6. Eurostat. (2008). *GDP per capita, consumption per capita and comparative price level indices* (KS-SF-08-112). Comisia Europeană. https://ec.europa.eu/eurostat
7. Organizația Națiunilor Unite. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development* (A/RES/70/1). https://sdgs.un.org/2030agenda
8. United Nations Moldova. (2026). *Raport de progres privind implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă în Republica Moldova 2025*. https://moldova.un.org/ro

Coordonator științific: POPOVICI Lia, asist. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: liyapopovici@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.89

CZU: 349.6:339.137.2

IMPACT OF GREEN REGULATIONS ON GLOBAL ECONOMIC COMPETITIVENESS

IMPACTUL REGLEMENTĂRILOR ECOLOGICE ASUPRA COMPETITIVITĂȚII ECONOMICE GLOBALE

PARCALAB Sevastiana, studentă, specialitatea:EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: prunici.sevastiana@ase.md

Abstract: *Reglementările de mediu au devenit un instrument important de politică economică în cadrul tranziției globale către sustenabilitate. Această lucrare examinează dacă astfel de reglementări slăbesc sau consolidează competitivitatea economică globală. Analiza se bazează pe date oficiale de la OCDE, Banca Mondială, IEA și FMI, utilizând Indicele de Stringență a Politicilor de Mediu (EPS), productivitatea totală a factorilor și indicatori comerciali. Rezultatele arată că politicile de mediu mai stricte generează costuri limitate pe termen scurt, reducând productivitatea cu 0,4–0,8%, în special în sectoarele intensive din punct de vedere energetic. Totuși, aceste efecte sunt temporare. Pe termen lung, țările cu reglementări bine concepute obțin avantaje competitive prin inovare, tehnologii verzi și productivitate mai ridicată. S-a identificat o relație pozitivă între politicile de mediu solide și performanța în inovare (r = 0,61). Studiul evidențiază, de asemenea, diferențe importante între economiile dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. În ansamblu, reglementările de mediu nu reduc automat competitivitatea; impactul acestora depinde de modul de concepere a politicilor, de capacitatea tehnologică și de capacitatea firmelor de a se adapta.*
Cuvinte-cheie: *reglementări de mediu; competitivitate economică; inovare verde; stringență a politicilor de mediu; scurgere de carbon; tranziție verde; economii emergente.*
JEL CLASSIFICATION: Q56, Q58, O33, F18, Q55

Introduction

Climate change and environmental degradation have become major challenges for the global economy. Nowadays, governments adopt environmental regulations, intended to reduce greenhouse gas emissions and accelerate the transition towards more sustainable economic systems. All these measures include emission trading systems, green industrial strategies and policies, carbon taxes and environmental standards.

The structure of international markets is influenced by green regulations. They affect production costs, investment decisions, and the competitiveness of firms that operate in the global market. The growing use of these instruments has generated an important debate among different economic actors. Perception of the relationship between competitiveness and environmental regulations helps governments to protect the environment by designing policies, but at the same time, keeping economic growth. That is why these connections are still an important research topic in international economics.

The main goal of this research is to understand how global economic competitiveness is influenced by green regulations and to analyse how this works in practice. The analysis evaluates the long-term benefits related to innovation, market transformation and productivity and also the potential economic costs.

Literature Review

In this paper, different views are presented on the relationship between competitiveness and environmental regulation.

Lanoie, Patry, and Lajeunesse (2008), studying Quebec manufacturing firms, found that while environmental regulations did stimulate R&D expenditure, they had no statistically significant effect

on firms' total factor productivity, supporting the view that innovation spill-overs from compliance are insufficient to offset regulatory costs. These findings were replicated by Rubashkina, Galeotti, and Verdolini (2015) using a panel of 17 European manufacturing industries, who concluded that environmental regulation had a marginally positive effect on patenting but a net-neutral or slightly negative effect on productivity.

Kruse, Dechezleprêtre, Saffar, and Robert (2022) updated the Environmental Policy Stringency (EPS) index to cover 40 countries and 13 policy instruments over the period 1990–2020, adding a new sub-index measuring technology support policies. Their analysis documents that all 40 covered countries increased their EPS scores between 2000 and 2020, with France, Switzerland, and Finland achieving the highest composite scores (above 4.5 out of 6 in 2020), while significant cross-country heterogeneity persists, creating the regulatory asymmetries at the heart of the competitiveness debate (OECD Economics Department Working Papers, No. 1703, Paris).

Albrizio, Koźluk, and Zipperer (2017), using the original Botta-Koźluk EPS index, conducted the first panel econometric analysis of the EPS-productivity relationship across industries and firms. Their results confirmed a small but statistically significant negative short-run effect of EPS increases on firm-level productivity in fossil-fuel-intensive sectors, with no detectable negative effect on economy-wide TFP—consistent with the view that sectoral competitiveness losses from environmental regulation are real but macro-economically contained.

To diminish these risks, some governments have started to implement policies in order to prevent carbon leakage.

Research Methods

This research is based on official data from the literature in the field of environmental economics and international competitiveness. This research applies a qualitative analytical design based on systematic secondary data analysis.

It relies on the data from the reports of the World Bank, International Energy Agency, and Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), which provide indicators on trade performance and industrial structure, energy use and carbon pricing.

This research examines market share, trade flows and export performance in comparison with less regulated economies, allowing recognition of sectors that are exposed to international competition and sensitive to regulatory differences. Overall international trade performance shows how environmental regulation can affect global competitiveness.

This study focuses on sectors that consume a lot of energy and generate high emissions, like energy-intensive industries, chemicals, cement, steel, and, in the end, they face bigger compliance costs under environmental regulation. Based on International Energy Agency data, heavy industry accounts for about 30% of total manufacturing energy consumption, making these sectors more sensitive to carbon pricing.

This methodological approach, which allows for a more structured evolution for both long-term competitiveness outcomes and also short-term cost effects, ensures that the analysis catches differences in economic indicators, countries and sectors, which in this way leads to more reliable conclusions.

Results

In fact, green regulations can affect competitiveness through several economic mechanisms.

First investments in cleaner production processes or energy-efficient technologies can increase technological capacity and, at the same time, productivity, while firms respond to environmental standards. This shows that environmental regulations have the ability to stimulate innovation.

Short-Run Productivity Effects also appear to be limited. Across the 40 OECD-covered countries by the OECD Environmental Policy Stringency (EPS) index, a one-unit increase in the EPS composite index (on a scale of 0–6) is associated with a statistically significant reduction in TFP growth of approximately 0.4% to 0.8% per year in the 3–5 years following the regulatory tightening.

This effect is entirely concentrated in fossil-fuel-intensive sectors (energy supply, non-metallic minerals, basic metals, chemicals), which account for less than 15% of value added in most OECD economies. For the economy as a whole, the estimated macro-level TFP effect is small and not statistically distinguishable from zero at the 95% confidence level (OECD WP ECO/WKP(2023)26). In the long run, the evidence is more favourable to the Porter Hypothesis. Countries that tightened environmental policies in the 1990s show higher green patent intensity in the 2010s. WIPO Global Innovation Index 2023 data confirm that Switzerland ranked first among 133 economies in overall innovation for the 14th consecutive year in 2023, with a notably high green technology patent intensity. The correlation between EPS scores above 3.5 and top-quartile GII rankings is statistically significant ($r = 0.61$, $p < 0.01$), consistent with the view that well-designed regulatory frameworks cultivate long-run innovation ecosystems that generate competitive advantages offsetting short-run compliance costs.

The competitive impact of green regulations is deeply asymmetric between developed and developing economies. World Bank and WTO analyses converge on the following findings:

❖ SMEs in developing countries face disproportionate compliance costs: unlike large multinationals, which can absorb regulatory costs through economies of scale, SMEs in developing countries typically lack the technical infrastructure to measure, report, and verify carbon content in their supply chains—a fundamental prerequisite for CBAM compliance from 2026 (World Bank COP28 Panel, December 2023).

❖ Domestic carbon pricing in developing countries remains far below EU levels: Kazakhstan, South Africa, and Ukraine have implemented carbon pricing mechanisms, but at prices of less than USD 20/tonne CO_2—substantially below the EU ETS price of approximately USD 100/tonne in 2023—meaning their exporters will not receive CBAM credit offsets and face the full certificate cost differential (World Bank CBAM Exposure Indexes Dashboard, 2024).

❖ Critical mineral opportunities: Global demand for critical minerals needed for the green energy transition (lithium, cobalt, graphite, nickel) is projected to double in volume over 15 years, creating major export opportunities for mineral-rich developing economies including Argentina (22% of global lithium reserves), Indonesia (18% of nickel), and Mozambique (>50% of graphite) (IEA Critical Minerals Market Review, 2023).

All in all, all these results demonstrate that the economic impact of environmental policies depends on several factors such as international coordination, policy design, technological adaptation, and they do not automatically reduce competitiveness.

Conclusions

The analysis demonstrates that green regulations do not automatically reduce economic competitiveness. Their effects depend largely on policy design, technological capacity, and the ability of firms to adapt. Although stricter environmental regulation may generate short-term costs in energy-intensive sectors, these effects are generally limited and temporary.

By contrast, well-designed environmental policies can stimulate innovation, encourage investment in cleaner technologies, and strengthen competitiveness in the long term. Flexible market-based instruments, such as carbon taxes and emission trading systems, appear to be more effective than rigid command-and-control measures.

Therefore, the central issue is not whether environmental regulation is beneficial or harmful, but rather how such regulation is designed and implemented. Countries that combine ambitious environmental goals with support for technological innovation are more likely to transform environmental policy into a long-term competitive advantage.

REFERENCES

1. OECD. (2021). Assessing the Economic Impacts of Environmental Policies. OECD Publishing.

2. International Energy Agency (IEA). (2023). Critical Minerals Market Review 2023. Paris: IEA. Available at: https://www.iea.org/reports/critical-minerals-market-review-2023.
3. International Monetary Fund (IMF). (2022). World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis. Washington D.C.: IMF. Available at: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022.
4. World Bank Group. (2024). High Tariffs, High Stakes: The Policy Drivers behind Firm-Level Adoption of Green Technologies. Policy Research Working Paper 10977. Washington D.C.: World Bank Group.

Coordonator științific: JITARU Dorina, dr., conferenţiar univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova,Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373402705
e-mail: jitaru.dorina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.90
CZU: 330.34:338.45(100)

INDUSTRIAL REVOLUTIONS: REGULARITIES AND IMPACT ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NATION-STATES

REVOLUȚIILE INDUSTRIALE: LEGITĂȚI ȘI IMPACT ASUPRA DEZVOLTĂRII ECONOMICE A STATELOR-NAȚIUNI

ȘINCARIUC Daniel, student, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: daniel.sincariuc.q0x3@ase.md

Abstract: The magnitude of the power of nation-states is characterized by their transnational companies and the notorious personalities who have together consolidated the state's position in the world.
Large companies, especially transnational ones, have reached their current position through innovation. When you enter a market, there are many competitors, but when you bring something new — a new innovation, regardless of the field — it creates a new product and a new market. If the product genuinely solves existing problems, that market will explode. And because you created the market, you enjoy the advantage as the founder of the idea. Of course, competitors will appear quickly, but if you patent the idea, and since you are already ahead by some time and hold the advantage as the owner of the innovation, you will enjoy a temporary monopoly.
People who have brought something innovative have reached the highest levels of success. Companies that have created a new market (the market for their own product) have become influential companies. Countries that have invested heavily in education, have attracted and retained intellectual talent that generated innovations, have truly experienced development and economic growth.
The Industrial Revolutions constitute one of the deepest transformations in human history, marking the shift from predominantly agrarian and craft-based economies to systems founded on mechanized, digitized, and — today — human-centric and sustainable production. From the First Industrial Revolution (circa 1780), which introduced mechanization and steam power, through to Industry 5.0 (2020 onwards), defined by human–machine collaboration, sustainability, and resilience, these processes have driven exponential economic growth, large-scale urbanization, profound demographic shifts, and major redistributions of power between nation-states.
Key words: *Economic Growth, Industrial Revolution, Industrialization, Innovation, Invention, Nation-State, Research and Development (R&D), Transnational Corporations.*
JEL CLASSIFICATION: F43, F52, O14, O31, O32, O47

INTRODUCERE

Importanța temei este accentuată de contextul actual: accelerarea dramatică a inovației (timpul între revoluții s-a comprimat de la 120 de ani la sub 20 de ani), competiția geopolitică intensă între SUA, China și UE în domenii cheie precum AI, semiconductori, vehicule electrice și sisteme cibernetico-fizice, precum și provocările legate de suveranitatea economică, lanțurile de aprovizionare și inegalitățile globale. În era Industry 4.0 și 5.0, înțelegerea legităților recurente (inovație ca motor al productivității, rolul instituțiilor, difuzia inegală a tehnologiilor) devine esențială pentru statele-națiune care doresc să evite marginalizarea și să consolideze dezvoltarea economică sustenabilă.

Scopul lucrării este de a analiza și de a evidenția strategiile geopolitice actuale de dezvoltare prin industrializare ale statelor-națiuni, dar și de a demonstra impactul revoluțiilor industriale asupra dezvoltării economice a acestora de-a lungul timpului.

Obiectivele cercetării:

- Identificarea legităților generale ale revoluțiilor industriale și ilustrarea lor prin cele cinci etape (1.0–5.0).

- Analiza impactului acestora asupra dezvoltării economice a statelor-națiune, cu accent pe rolul inovației în crearea de piețe noi și avantajele first-mover.

- Examinarea dimensiunii geopolitice actuale, inclusiv strategiile „Made in China 2025", viziunea europeană Industry 5.0 și politicile „America First Trade Policy" care promovează relocarea, investițiile în manufactură și securitatea economică.

- Evidențierea legăturii dintre educație, atragerea talentelor, protecția proprietății intelectuale și succesul economic pe termen lung.

Prin această abordare, lucrarea contribuie la o perspectivă integrată, combinând istoria economică cu provocările contemporane, oferind perspective utile pentru autoritățile publice din state precum România sau Republica Moldova.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate; Bibliografia utilizată cuprinde surse academice riguroase, rapoarte oficiale și documente de politică publică, selectate pentru a asigura echilibru între perspective istorice, tehnologice și geopolitice. Sursele pot fi grupate în trei categorii principale.

Surse istorice (Clark, 2007; Hoppit, 2011; Komlosy, 2021) oferă o analiză detaliată a Primei și celei de-a Doua Revoluții Industriale, a ratei de creștere a productivității, a „Marii Divergențe" și a legăturii dintre industrializare și consolidarea statului-națiune.

Surse revoluțiile industriale actuale (Xu et al., 2021; European Commission, 2022; Ramos-Gutiérrez et al., 2025; Santhi et al., 2023) analizează tranziția către o paradigmă uman-centrică și rezilientă. Raportul Comisiei Europene (Breque et al., 2021) definește Industry 5.0 ca o viziune complementară lui 4.0, cu accent pe sustenabilitate, bunăstarea lucrătorilor și colaborarea om-mașină.

Surse privind geopolitica și politicile industriale actuale (Li, 2018; Wübbeke et al., 2016; Zenglein & Holzmann, 2019; U.S.-China Economic and Security Review Commission, 2025) examinează strategia chineză „Made in China 2025" și consecințele sale pentru economiile avansate. Sursele oficiale americane (Trump, 2025 – America First Trade Policy; White House, 2025–2026 – Fact Sheets on Investments; Reshoring Initiative, 2025) prezintă pozitiv politicile de tarife reciproce, realocare și atragere a investițiilor ca instrumente de reindustrializare și securitate națională. Cartea „Think Like a Champion" (Trump, 2009) completează cadrul cu o perspectivă antreprenorială asupra inovației și mentalității de succes.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate; Cercetarea adoptă o abordare calitativ-interpretativă, combinată cu analiză comparativă și istorică. Metoda principală este analiza documentară și bibliografică bazată pe revizuirea sistematică a surselor secundare. Analiza comparativă la fost aplicată la cele cinci revoluții industriale și la strategiile geopolitice actuale („Made in China 2025", Industry 5.0 a UE și „America First Trade Policy" a SUA). Abordarea istorică longitudinală a permis identificarea legităților recurente de la 1780 până în 2026. Analiza de conținut a documentelor oficiale a evidențiat măsurile concrete de politică.

Rezultatele obținute; Revoluțiile industriale reprezintă o serie de transformări tehnologice, economice și sociale profunde care au marcat trecerea de la economiile agrare și manufacturiere tradiționale la economii bazate pe producție mecanizată, masivă și, ulterior, digitalizată. Acestea nu au fost simple evenimente tehnice, ci procese cu legități clare, care au accelerat creșterea economică, au remodelat structurile sociale și au influențat direct formarea și consolidarea statelor-națiune moderne. Impactul lor asupra dezvoltării economice a fost asimetric: unele țări au devenit puteri industriale dominante, în timp ce altele au rămas în urmă, generând inegalități globale persistente.

Revoluțiile industriale urmează anumite legități identificate de istorici și economiști:

-Inovație tehnologică ca motor principal: progrese majore în energie și producție au dus la creșterea exponențială a productivității și au rupt „capcana malthusiană".

-Urbanizare și schimbări demografice: migrație masivă spre orașe, creșterea populației și formarea clasei muncitoare și a burgheziei industriale.

-Creștere economică sustenabilă: pentru prima dată, PIB-ul pe cap de locuitor a crescut constant, susținut de piețe libere, drept de proprietate și infrastructură.

-Inegalități și tensiuni sociale: bogăția s-a concentrat inițial la elite, iar condițiile dure de muncă au generat sindicate, socialism și reforme.

-Difuzie inegală între state: țările care au adoptat rapid tehnologiile noi au cunoscut „decolare" economică, în timp ce altele au rămas dependente.

Aceste legități explică succesiunea și amplificarea revoluțiilor, creând o traiectorie globală de modernizare.

Impactul asupra dezvoltării economice a statelor-națiune; Revoluțiile industriale au modelat statele-națiune moderne prin: -Consolidarea suveranității economice: statele care au industrializat devreme (Marea Britanie, Franța, Germania, SUA) și-au întărit puterea fiscală, militară și administrativă. Infrastructura (căi ferate, telegraf) a unificat teritoriile și a stimulat naționalismul economic. (Clark, 2007)

-Creștere economică accelerată: după 1800, PIB-ul pe cap de locuitor a crescut susținut. SUA a devenit lider mondial prin a Doua Revoluție Industrială. (Clark, 2007)

-Inegalități între națiuni („Marea Divergență"): Europa de Vest și America de Nord s-au desprins economic, iar țări ca Japonia sau Coreea de Sud au reușit decolare prin imitație și politici de stat.

-Schimbări instituționale: educație publică, standardizare și protecție socială au fost adoptate pentru a gestiona tensiunile industrializării. Capitalismul de piață s-a impus, cu intervenții statale variate.

-Aspecte negative: poluare, exploatare și inegalități au apărut, dar pe termen lung au crescut salariile, speranța de viață și accesul la bunuri. În a Patra Revoluție „Marea Decuplare" ridică noi provocări.

Evoluția revoluțiilor industriale de la Industry 1.0 la Industry 5.0, reflectă scăderea dramatică a duratei dintre ele: 120 de ani → 70 de ani → 30 de ani → 20 de ani. Acest lucru definește o legitimitate clară a progresului tehnologic: viteza de inovație crește exponențial, iar tranzițiile devin tot mai rapide.

1. **Industry 1.0** (cca. 1780 – 1900); Mecanizare cu abur. Tehnologii cheie: motorul cu abur, mașini de filat, căi ferate. Impact: fabrici, urbanizare, Marea Britanie – „atelierul lumii". (Clark, 2007)

2. **Industry 2.0** (cca. 1900 – 1970); Producție de masă și electrificare. Tehnologii cheie: electricitate, linia de asamblare (Ford), motor cu ardere internă. Impact: corporații mari, SUA și Germania depășesc Marea Britanie. (Clark, 2007)

3. **Industry 3.0** (cca. 1970 – 2000); Automatizare și digitalizare. Tehnologii cheie: calculatoare, roboți, internet incipient. Impact: economie bazată pe servicii și cunoaștere, globalizarea lanțurilor de producție. (Hoppit, 2011)

4. **Industry 4.0** (cca. 2000 – 2020+); Sisteme cibernetico-fizice. Tehnologii cheie: IoT, AI, big data, imprimare 3D. Impact: fabrici inteligente, producție personalizată, provocări de securitate cibernetică. (Santhi, 2023)

5. **Industry 5.0** (din 2020 până în prezent și viitorul apropiat); Sisteme uman-cibernetico-fizice. Tehnologii cheie: coboti, AI augmentat, sustenabilitate. Impact: accent pe colaborarea om-mașină, bunăstarea lucrătorilor, reziliență și valoare societală. Completează Industry 4.0, mutând focusul de la tehnologie la valoare (uman, sustenabil, rezilient). (European Commission, 2022)

De ce s-a micșorat timpul între revoluții? Cauze principale: efectul cumulativ al inovațiilor, legea randamentelor accelerate, globalizarea cunoștințelor, investiții masive în R&D și efecte de rețea. Tehnologia se hrănește din ea însăși, iar adaptarea rapidă devine decisivă.

Rolul educației, talentelor și inovației; Inovația necesită educație care formează talente. Țări precum Coreea de Sud, Japonia, Israel și SUA au investit masiv în educație STEM și R&D (peste 5% din PIB), atrăgând „brain gain" și creând giganți tehnologici. Țările care rămân doar cu resurse naturale sau imitație cresc mai lent. (Reshoring Initiative, 2025)

Rolul inovației în companiile transnaționale; Companiile mari (Apple, Amazon, Google, Microsoft, Tesla) au creat piețe noi prin inovație radicală, obținând avantaj first-mover, patente și efecte de rețea. Ele nu concurează pe piețe existente, ci creează „blue ocean" unde cererea explodează. Patentele oferă monopol temporar pentru recuperarea investițiilor. Exemplele arată că inovația

autentică, nu copierea, duce la scară globală și influență (Visa, Microsoft, McDonald's, Coca-Cola, Apple). (White House, 2025–2026)

Geopolitica actuală în contextul revoluțiilor industriale; Revoluțiile industriale nu au fost niciodată doar procese economice sau tehnologice — ele au fost și rămân instrumente de putere geopolitică. Prima Revoluție Industrială a ajutat Marea Britanie să devină imperiu global, a doua a propulsat SUA și Germania ca mari puteri, iar cea de-a treia a consolidat dominația occidentală. Astăzi, Industry 4.0 (sisteme cibernetico-fizice, IoT, AI, big data și Industry 5.0 (uman-centric, sustenabilă, rezilientă) au transformat tehnologia în principalul câmp de luptă al competiției marilor puteri. Rivalitatea SUA – China reprezintă nucleul geopoliticii actuale a revoluțiilor industriale.

Beijingul vede explicit „a patra revoluție industrială" ca pe un mijloc de a depăși SUA și de a-și asigura supremația globală. China investește masiv prin planuri precum „Made in China 2025", „Dual Circulation" și noul Plan Cincinal (2026–2030), punând accent pe auto-suficiență tehnologică, controlul lanțurilor de aprovizionare și dominarea sectoarelor strategice (semiconductori, AI, vehicule electrice, baterii, biotehnologie, quantum computing). Rezultatul: un surplus comercial record de aproximativ 1,2 trilioane USD în 2025 și creșterea exporturilor de produse high-tech, ceea ce generează tensiuni cu UE și SUA prin supracapacitate industrială (overcapacity). (U.S.-China Economic and Security Review Commission, 2025)

SUA răspunde prin export controls stricte pe semiconductori avansați, restricții asupra investițiilor chineze și o politică agresivă de „friend-shoring" și „reshoring". Competiția se concentrează pe tehnologii dual-use (cu aplicații civile și militare): AI pentru decizii strategice și război, quantum computing pentru criptare și spargerea codurilor, semiconductori ca „creierul" oricărei tehnologii moderne. Cine controlează aceste domenii va dicta standardele globale, securitatea cibernetică și balanța militară în deceniile următoare. (Trump, 2025)

Europa (UE) se află într-o poziție delicată de „prinsă între". Pe de o parte, depinde de tehnologia americană (cloud, AI de frontieră, echipamente de litografie). Pe de altă parte, suferă presiuni economice din partea Chinei (exporturi masive de panouri solare, EV-uri, baterii, automobile care amenință industriile europene). Rapoarte recente vorbesc de un „China shock 2.0" și de necesitatea unei politici industriale active (Raportul Draghi). UE promovează Industry 5.0 ca răspuns specific european: nu doar eficiență (ca în 4.0), ci uman-centric (colaborare om-mașină, wellbeing al lucrătorilor), sustenabilitate (producție circulară, eficiență, resurse) și reziliență (reducerea dependențelor, securitate economică). Acesta este un mod de a-și afirma autonomia strategică într-o lume multipolară. (European Commission, 2022)

Legități geopolitice recurente în era actuală:

-Tehnologia ca putere națională: Capacitatea de inovație rapidă determină „comprehensive national power". Țările care domină Industry 4.0/5.0 obțin avantaje asimetrice în economie, armată și influență.

-Securitizarea economiei: Lanțurile de aprovizionare devin probleme de securitate națională (minerale critice, rare earths, semiconductori). Statele folosesc tarife, controale la export și subvenții.

-Accelerarea și fragmentarea: Timpul dintre revoluții s-a comprimat. Competiția tehnologică accelerează (AI generează inovații mai rapide), dar creează blocuri paralele (SUA + aliați vs. China + parteneri), standarde diferite și „splinternet".

-Inegalități între state: Țările care investesc în STEM, atrag talente și protejează inovațiile prosperă. Celelalte riscă să rămână furnizori de materii prime sau piețe captive. Țări mici pot câștiga nișe prin specializare sau alianțe.

Impactul asupra dezvoltării economice a statelor-națiune:

Câștigători potențiali: Statele cu ecosisteme inovatoare puternice (SUA prin Silicon Valley + universități; China prin scară și coordonare statală; Coreea de Sud prin politici de stat + corporații care au imitat, apoi inovat; Israel „Națiunea startup", prin armată care formează talente tech și cultură a inovației. Atrage investiții globale; Singapore prin investiții în tehnologie și infrastructură; Japonia

Post-1945 prin investiții în educație au dus la miracolul economic). Însă toate au ceva în comun, cu anume investițiile enorme în educație și R&D.

Revoluțiile industriale au la baza inovația, iar inovația necesită cercetări care au la baza educația care formează genii. Doar țările care au investit masiv în educație, au atras și reținut talente („brain gain") și au stimulat inovația au cunoscut creștere economică sustenabilă. Exemple clasice:

Provocări pentru Europa: Riscul de a pierde teren în tehnologii cheie, deindustrializare parțială și dependențe strategice. Industry 5.0 oferă o cale de diferențiere prin accent pe sustenabilitate și valori umane, dar necesită investiții masive în R&D, reforme și coordonare la nivel UE.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Statele trebuie să investească masiv în educație, cercetare și dezvoltare. Inovația este motorul evoluției naționale – statele care au înțeles asta au devenit supraputeri economice și militare. Geopolitica actuală confirmă: inovația redistribuie puterea. Industry 4.0 și 5.0 transformă competiția într-un maraton tehnologic. Statele care creează piețe noi, protejează lanțurile strategice și investesc în capital uman vor câștiga. Adaptarea activă și inovația autentică rămân cheia suveranității și prosperității pe termen lung. Agenții economici nu ar trebui să se gândească doar la profit rapid, ci să gândească creativ și inovator: dezvoltați ceva ce nu mai face nimeni, care rezolvă o problemă reală. Astfel veți crea un brand puternic și veți consolida poziția statului vostru. Copierea dă profituri marginale. Disruptive innovation sau blue ocean strategy generează creștere exponențială. Concentrați-vă pe probleme nesoluționate, protejați ideea și scalați rapid – aceasta este calea spre succes durabil.

REFERINȚE:

1. Breque, M., De Nul, L., & Petridis, A. (2021). Industry 5.0: Towards a Sustainable, Human-Centric and Resilient Industry. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation (KI-BD-20-021-EN-N). https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/2359a188-5702-4831-a529-3dac3f4ab2a3_en
2. Clark, G. (2007). The Industrial Revolution in Theory and in History. University of California, Davis. https://faculty.econ.ucdavis.edu/faculty/gclark/papers/HEG%20-%20final%20draft.pdf
3. European Commission (2022). Industry 5.0: A Transformative Vision for Europe. ESIR Policy Brief. https://www.horizon-europe.gouv.fr/sites/default/files/2022-01/industry-5-0-pdf-5324.pdf
4. Hoppit, J. (2011). The Nation, the State, and the First Industrial Revolution. Journal of British Studies, 50(2), 307–331. https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-british-studies/article/nation-the-state-and-the-first-industrial-revolution/1F85AD4CD62E82CED353E0D41E74173A
5. Komlosy, A. (2021). Rethinking 'Industrial Revolution' from a Global Perspective. Journal of Globalization Studies, 12(1). https://doi.org/10.30884/jogs/2021.01.05
6. Li, L. (2018). China's manufacturing locus in 2025: With a comparison of 'Made-in-China 2025' and 'Industry 4.0'. Technological Forecasting and Social Change, 135, 66–74. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.05.028
7. Ramos-Gutiérrez, S. et al. (2025). Comparison of Industry 4.0, Industry 5.0, and related political initiatives using bibliometric data. Journal of Industrial Engineering and Management. http://www.jiem.org/index.php/jiem/article/download/8587/1127
8. Reshoring Initiative (2025). 2025 Reshoring Survey Report. https://reshorenow.org/content/pdf/2025_Reshoring_Survey_Report.pdf
9. Santhi, A.R. et al. (2023). Industry 5.0 or industry 4.0S? Introduction to a new industrial revolution. International Journal on Interactive Design and Manufacturing (IJIDeM). https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9899508/
10. Trump, Donald J. (2009). Think Like a Champion: An Informal Education in Business and Life (with Meredith McIver). Vanguard Press. https://www.hachettebooks.com/titles/donald-trump/think-like-a-champion/9781593155711/
11. Trump, Donald J. (2025). America First Trade Policy. The White House (Presidential Memorandum). https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/america-first-trade-policy/
12. U.S.-China Economic and Security Review Commission (2025). Made in China 2025: Evaluating China's Performance.https://www.uscc.gov/sites/default/files/2025-11/Made_in_China_2025--Evaluating_Chinas_Performance.pdf
13. White House (2025–2026). Fact Sheets and Releases on Investments and Manufacturing Revival under President Trump (inclusiv „TRUMP EFFECT: A Running List of New U.S. Investment" și „Made in America Agenda"). https://www.whitehouse.gov/investments/Link suplimentar (lista de investiții):

https://www.whitehouse.gov/releases/2026/03/trump-effect-a-running-list-of-new-u-s-investment-in-president-trumps-second-term/
14. Wübbeke, J. et al. (2016). Made in China 2025: The making of a high-tech superpower and consequences for industrial countries. MERICS Papers on China No. 2. https://merics.org/sites/default/files/2020-04/Made%20in%20China%202025.pdf
15. Xu, X. et al. (2021). Industry 4.0 and Industry 5.0—Inception, conception and perception. Journal of Manufacturing Systems, 61, 530–535. https://doi.org/10.1016/j.jmsy.2021.10.006
16. Zenglein, M.J. & Holzmann, A. (2019). Evolving Made in China 2025. MERICS Papers on China No. 8. https://merics.org/sites/default/files/2020-04/MPOC_8_MadeinChina_2025_final_3.pdf

Coordonator științific: BENEA-POPUȘOI Elina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: elina.benea-popusoi@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.91
CZU: [336.717.13:004.78]:061.1EU

THE ROLE OF THE SEPA IN EUROPEAN DIGITALIZATION AND FINANCIAL INTEGRATION AND IMPACT ON THE SUSTAINABILITY OF THE FINANCIAL SYSTEM

ROLUL SEPA ÎN DIGITALIZAREA ȘI INTEGRAREA FINANCIARĂ EUROPEANĂ ȘI IMPACTUL ASUPRA SUSTENABILITĂȚII SISTEMULUI FINANCIAR

PAPUC Livia, elevă, program de formare profesională: Finanțe și Bănci
Colegiul Național de Comerț al ASEM
18 Pentru Rareș, MD-2005, Republica Moldova
Tel: +37362070449;
email autor: livia.papuc208@gmail.com

***Abstract**: This article analyzes the digital transformations in the financial sector, which have accelerated economic integration at European level and influenced the way international payments and transfers are made. In this context, the Single Euro Payments Area (SEPA) is a key initiative of the European Union, designed to simplify and harmonize electronic payments in euros. The paper highlights the role of SEPA in strengthening financial integration, analyzing the impact on operational efficiency, cost reduction, and the elimination of barriers between markets. The effects on transparency, financial inclusion, and sustainability of the financial system, as well as the impact on foreign trade, are also examined. In the case of the Republic of Moldova, SEPA accession has contributed to improving the conditions for conducting commercial transactions and increasing the competitiveness of economic agents, highlighting the role of this system in facilitating European economic integration.*
***Keywords:** financial digitalization, European financial integration, SEPA, electronic payments, financial sustainability, international transfers.*
JEL CLASSIFICATION: F36, G21, G28, O33, E42

INTRODUCERE

În ultimii ani, digitalizarea a transformat profund sectorul financiar, influențând modul în care sunt realizate plățile și transferurile de bani la nivel internațional. Creșterea utilizării serviciilor bancare online și dezvoltarea tehnologiilor financiare au impus necesitatea unor sisteme eficiente, rapide și sigure de procesare a tranzacțiilor. În acest context, SEPA (Single Euro Payments Area – Zona Unică de Plăți în Euro) este un sistem european care permite efectuarea plăților în euro între țările membre la aceleași condiții ca plățile naționale, eliminând barierele dintre tranzacțiile interne și cele transfrontaliere. Datorită Zonei Unice de Plăți în Euro (SEPA), clienții pot efectua plăți în euro fără numerar oriunde în Uniunea Europeană, și către o serie de țări din afara UE – într-un mod rapid, sigur și eficient, la fel ca în propria țară.(Banca Centrală Europeană, 2025)

Importanța studiului constă în evidențierea rolului sistemului SEPA în digitalizarea și integrarea financiară europeană, prin eficientizarea plăților, reducerea costurilor și eliminarea barierelor dintre piețe. De asemenea, este analizat impactul asupra comerțului extern și asupra competitivității agenților economici, în special în cazul Republicii Moldova.

Obiectivele studiului vizează analiza influenței SEPA asupra eficienței plăților transfrontaliere, evaluarea procesului de digitalizare și identificarea avantajelor generate pentru integrarea economică și dezvoltarea sustenabilă a sistemului financiar.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Conceptul și structura sistemului SEPA. SEPA (Single Euro Payments Area) este spațiul în care întreprinderile și persoanele fizice pot efectua și primi plăți în euro, fie între granițele naționale, fie în interiorul acestora, în aceleași condiții de bază, drepturi și obligații, indiferent de locație. Scopul este de a promova piața unică europeană a tranzacțiilor de plată.

Aria în care sunt disponibile schemele de plată EPC SEPA (pentru transferuri de credit și debitări directe în euro) este mai largă decât Uniunea Europeană. Aria geografică de aplicare a schemelor SEPA acoperă în prezent 41 de țări și teritorii: cele 27 de state membre ale UE plus Regatul Unit, Islanda, Norvegia, Liechtenstein, Elveția, Monaco, San Marino, Andorra, Statul Cetății Vaticanului, Muntenegru, Albania, Macedonia de Nord, Moldova și Serbia.(ARB, 2013)

Schemele de plată SEPA includ transferuri de credit SEPA (SCT), debitări directe SEPA (SDD) și plăți instant SEPA (SCT Inst), permițând transferuri aproape instantanee. Transferurile de credit permit mutarea fondurilor între conturi bancare într-un mod rapid și standardizat, în timp ce debitările directe sunt utilizate pentru plăți recurente, precum facturile sau abonamentele. Aceste instrumente contribuie la eficientizarea proceselor financiare.

Rolul SEPA în eficientizarea și digitalizarea plăților transfrontaliere. Proiectul SEPA a fost inițiat cu obiectivul clar de a eficientiza tranzacțiile financiare transfrontaliere. SEPA garantează că plățile în euro sunt procesate într-un timp predictibil, fără deduceri din suma transferată. Procedura SEPA se bazează pe utilizarea codului IBAN (International Bank Account Number), care asigură identificarea standardizată a conturilor bancare.

Pentru atingerea acestor obiective, sunt utilizate și standarde tehnice moderne, precum EBICS (Electronic Banking Internet Communication Standard), care facilitează schimbul securizat și automatizat de date între companii și instituțiile bancare, contribuind astfel la eficientizarea și digitalizarea plăților în cadrul SEPA. Cu ajutorul SEPA, plătești un comision fix, mai avantajos decât la transferurile internaționale tradiționale.(Sachin Sawashe,2021)

În vederea analizei eficienței și accesibilității sistemului SEPA, sunt prezentate mai jos costurile asociate transferurilor pentru diferite categorii de utilizatori:

Tabelul 1. Comisioane clienți persoane fizice (euro)

Suma transferată (EUR)	Comision (EUR)	Mențiuni
0 – 1 000	3	standard
1 001 – 10 000	5	standard
peste 10 000	8	standard

Sursă: Elaborat de către autor in baza paginii oficiale MAIB (MAIB, 2025)

Nivelul comisioanelor prezentat evidențiază caracterul accesibil al transferurilor SEPA pentru persoanele fizice, contribuind la stimularea utilizării plăților fără numerar. Structura tarifară progresivă, dar menținută în limite reduse, reflectă un echilibru între cost și eficiență, încurajând transferurile frecvente și de valori diferite. În același timp, predictibilitatea acestor costuri reduce incertitudinea utilizatorilor și sporește încrederea în sistemele de plăți electronice, aspect esențial în contextul digitalizării financiare.

Tabelul 2. Comisioane clienți persoane juridice (euro)

Tip pachet	Număr plăți incluse	Tarif per plată SEPA
Start	1 plată	3.50 €
Forte	2 plăți	3.50 €
Pro	5 plăți	3.50 €
Extra	toate plățile	3.50 €
Fără pachet business		10 € / plată

Sursă: Elaborat de către autor in baza paginii oficiale MAIB (MAIB, 2025)

Tabelele evidențiază nivelul redus al comisioanelor pentru transferurile SEPA, acestea variind între 3 euro pentru sume de până la 1.000 euro, 5 euro pentru intervalul 1.001–10.000 euro și 8 euro pentru sume ce depășesc 10.000 euro. (MAIB, 2025) Se observă că, indiferent de valoarea tranzacției, costurile rămân relativ scăzute și predictibile. Comparativ cu plățile internaționale tradiționale, unde comisioanele pot depăși frecvent 15–20 euro per transfer, aceste valori demonstrează eficiența sistemului SEPA.

Analiza structurii tarifare aplicabile persoanelor juridice relevă o orientare clară către eficientizarea costurilor operaționale și stimularea utilizării serviciilor bancare digitale. Pachetele propuse reflectă o strategie de fidelizare a clienților business, oferind condiții avantajoase pentru utilizatorii frecvenți de plăți SEPA, în timp ce costul standard aplicat în absența unui pachet evidențiază importanța integrării în soluții financiare structurate.

Reducerea costurilor este posibilă datorită automatizării proceselor prin mecanisme de tip STP (Straight Through Processing) și utilizării infrastructurii digitale moderne. În acest context, standarde tehnice precum EBICS (Electronic Banking Internet Communication Standard) facilitează schimbul securizat și automatizat de date între companii și instituțiile bancare, contribuind la procesarea rapidă și eficientă a plăților transfrontaliere. În contextul digitalizării, aceste instrumente tarifare sunt complementare infrastructurii tehnologice SEPA, permițând integrarea automată a plăților în sistemele contabile ale companiilor și reducerea intervenției manuale. Astfel, se creează premisele creșterii eficienței operaționale, ale reducerii erorilor și ale accelerării circuitului financiar, elemente esențiale pentru competitivitatea întreprinderilor pe piața europeană.

Analiza comerțului extern al Republicii Moldova în ultimii 5 ani și rolul SEPA în eficientizarea acestuia. Politica comercială a Republicii Moldova are drept scop promovarea relațiilor economice externe, în special prin impulsionarea exporturilor, protejarea economiei naționale de concurența străină, prin reglementarea și monitorizarea importului, precum și menținerea echilibrului balanței comerciale. Astfel, din 26 iulie 2001, Republica Moldova este membru cu puteri depline al Organizației Mondiale a Comerțului, care militează pentru liberalizarea comerțului cu bunuri și servicii, prin desființarea barierelor și elaborarea de noi reguli în domeniile aferente comerțului.

Pentru a evidenția evoluția exporturilor de mărfuri ale Republicii Moldova, este prezentată în continuare dinamica lunară a acestora în perioada analizată:

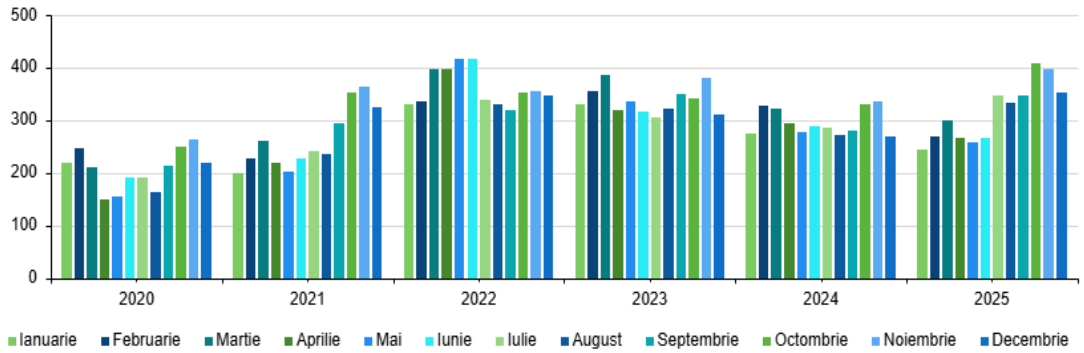

Figura 1. Evoluția lunară a exporturilor de mărfuri, în anii 2020-2025 (milioane dolari SUA)
Sursă: Elaborat de către autor in baza informațiilor Biroului Național de Statistică (BNS, 2025)

Analiza evoluției exporturilor de mărfuri în perioada 2020–2025 evidențiază o creștere semnificativă de la aproximativ 2467 mil. USD în 2020 la un vârf de circa 4332 mil. USD în 2022, urmată de o scădere la aproximativ 4048 mil. USD în 2023 și 3555 mil. USD în 2024(BNS, 2025).Această evoluție indică o diminuare a nivelului comerțului extern în perioada premergătoare aderării la SEPA. În anul 2025, exporturile înregistrează o revenire, atingând aproximativ 3782 mil.

USD, ceea ce reprezintă o creștere de circa 6,4% față de 2024. Analiza lunară arată diferențe clare între perioade: în intervalul ianuarie–septembrie 2025, media lunară este de aproximativ 292 mil. USD, în timp ce în octombrie–decembrie aceasta crește la circa 386 mil. USD. Comparativ, media trimestrului IV din 2024 a fost de aproximativ 312 mil. USD, iar în 2023 de circa 344 mil. USD.

Această creștere semnificativă în ultimele luni ale anului 2025 coincide cu operaționalizarea sistemului SEPA (6 octombrie 2025), când exporturile ating un maxim de peste 409 mil. USD în octombrie. Prin comparație cu anii anteriori, nivelul exporturilor din trimestrul IV 2025 este superior atât anului 2024, cât și 2023, apropiindu-se de valorile maxime din 2022.

Prin urmare, datele sugerează că aderarea la SEPA a contribuit la îmbunătățirea nivelului comerțului extern, favorizând o creștere a exporturilor în a doua parte a anului 2025, pe fondul reducerii costurilor și accelerării tranzacțiilor internaționale.

Rolul standardului ISO 20022 în digitalizarea plăților SEPA. Standardul ISO 20022 reprezintă un element esențial în modernizarea infrastructurii de plăți, fiind utilizat în cadrul SEPA pentru a asigura un schimb de date standardizat și eficient între instituțiile financiare. Acesta contribuie la creșterea transparenței și la automatizarea proceselor de plată.

Tabelul 3. Compararea standardului ISO 20022 cu sisteme tradiționale de plată

Caracteristică	Sistem tradițional	ISO 20022
Format date	Limitat	Extins
Nivel detalii	Redus	Ridicat
Automatizare	Parțială	Completă
Compatibilitate UE	Scăzută	Ridicată

Sursa: Elaborat de către autor în baza informației de pe European Payments Council

Tabelul evidențiază avantajele standardului ISO 20022 în comparație cu sistemele tradiționale, în special în ceea ce privește volumul și calitatea informațiilor transmise. Utilizarea acestui standard permite o procesare mai rapidă și mai eficientă a plăților, reducând erorile și facilitând integrarea sistemelor financiare la nivel european.

CONCLUZII / RECOMANDĂRI

Spațiul SEPA se conturează ca un pilon esențial al integrării financiare europene, având un rol determinant în modernizarea infrastructurii de plăți și în accelerarea proceselor de digitalizare. Prin standardizarea instrumentelor de plată, diminuarea costurilor tranzacționale și creșterea vitezei de procesare, SEPA contribuie la configurarea unui mediu financiar eficient, transparent și competitiv, adaptat cerințelor economiei digitale.

Impactul acestui sistem depășește dimensiunea tehnologică, exercitând influențe directe asupra dinamicii relațiilor economice internaționale. În cazul Republicii Moldova, aderarea la SEPA reprezintă un pas strategic în direcția integrării economice europene, facilitând accesul agenților economici la piețele externe și îmbunătățind semnificativ condițiile de desfășurare a comerțului internațional. Evoluțiile înregistrate în anul 2025, în special creșterea exporturilor în ultimele luni, sugerează existența unei corelații favorabile între eficientizarea plăților și intensificarea fluxurilor comerciale.

Totodată, implementarea standardelor moderne, precum ISO 20022, alături de extinderea plăților instant, contribuie la sporirea transparenței, securității și interoperabilității sistemelor financiare. Aceste transformări susțin atât integrarea piețelor financiare, cât și consolidarea rezilienței sistemului în fața riscurilor și provocărilor globale.

Pe termen lung, valorificarea deplină a beneficiilor oferite de SEPA presupune continuarea reformelor structurale, intensificarea proceselor de digitalizare a serviciilor bancare și alinierea cadrului instituțional la standardele europene. În acest context, SEPA nu mai poate fi privit doar ca un mecanism tehnic de procesare a plăților, ci ca un instrument strategic care susține dezvoltarea

sustenabilă, creșterea competitivității economice și convergența financiară a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.

REFERINȚE

1. Asociația Română a Băncilor(ARB), 2013-SEPA-Obiective, componente, implicatii.Diasponibil la: https://www.arb.ro/sepa-obiective-componente-implicatii/
2. Biroul Național de Statistică, 2025. Comerțul internațional cu mărfuri al RM. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldova-in-luna-noiembrie-2025-9539_62263.html
3. Banca Centrală Europeană,2025- Single Euro Payments Area (SEPA)Disponibil:https://www.ecb.europa.eu/paym/retail/sepa/html/index.ro.html
4. MAIB-Transferuri internaționale SEPA. Disponibil la: https://www.maib.md/ro/transfer-international-sepa
5. Sachin Sawashe,2021-EBICS,Standardul de comunicare prin internet pentru servicii bancare electronice. Disponibil: https://medium.com/@sachin.sawashe/sepa-single-euro-payment-area-e392c22af84b

Coordonator științific: POPOVICI Lia, profesoară discipline economice, grad didactic superior
Colegiul Național de Comerț al ASEM,
18 Pentru Rareș, MD-2005, Republica Moldova,
Tel: +37360228581; Email: liyapopovici@gmail.com

SECȚIUNEA XII. DIVERSITATEA LINGVISTICĂ ȘI CULTURALĂ: AVANTAJ COMPETITIV ÎN AFACERILE INTERNAȚIONALE

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.92
CZU: [005.7:316.72]:339.9

CULTURAL INTELIGENCE – A CORE SKILL IN GLOBAL BUSINESS

INTELIGENȚA CULTURALĂ – COMPETENȚA FUNDAMENTALĂ ÎN AFACERILE GLOBALE

ALEXEEV Valeria, studentă, specialitatea: International Economic Relations
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 59
Telefon:+37361035434
e-mail autor: lera2007alexeev@ase.md

Abstract: *În contextul globalizării și al mobilității crescute a fortei de muncă, interactiunile dintre persoane din culturi diferite au devenit tot mai frecente. Acest lucru face ca inteligența culturală (CQ) să fie o competență esențială în mediul de afaceri actual. Organizațiile se confruntă cu provocarea de a gestiona diversitatea culturală și de a îmbunătăți comunicarea între angajați cu valori și stiluri diferite. Scopul cercetării este de a evidenția roll inteligenței culturale în succesul profesional și de a identifica metode prin care aceasta poate fi dezvoltată. Studiul urmărește, de asemenea, să completeze golurile existente în întelegerea comportamentului uman în contexte multiculturale. Cercetarea se bazează pe o combinatie de metode teoretice și practice. Au fost analizate surse de specialitate, completate de studii de caz și observații calitative. De asemenea, au fost utilizate instrumente cantitative, precum chestionare standardizate, pentru a evalua relația dintre CQ și performanță. Rezultatele arată că inteligența culturală este un factor important al succesului în mediile internaționale. Persoanele cu un nivel ridicat de CQ comunică mai eficient, negociază mai bine și se adaptează mai ușor la situații noi. În plus, acestea contribuie la reducerea conflictelor și la crearea unui mediu de lucru mai productiv și colaborativ.*

***Key words*:** inteligență culturală , business internațional, management intercultural, diversitate culturală, afaceri globale
JEL CLASSIFICATION: F5

INTRODUCTION

Cultural intelligence (CQ) is defined as an individual's capability to function and manage effectively in culturally diverse settings. In today's global business environment, CQ has become essential because international assignments continue to fail at a rate of 40%, with a single failed assignment costing organizations up to USD 1.25 million. Cultural intelligence (CQ) is a multi-faceted capability consisting of metacognitive, cognitive, motivational, and behavioral dimensions that allow individuals to adapt effectively to new cultural contexts. It is highly relevant in globalization because while the internet has made the world "one click away," cultural differences remain the primary reason 70% of international ventures fail. Without CQ, experienced leaders often find that their "professional intuition" fails them across borders, as signals of confidence may be perceived as arrogance or respectful patience as disengagement. The purpose of this paper is to bridge the gap in literature by demonstrating how CQ serves as a core enabler of inclusive leadership and overall organizational success. The research objectives include identifying the links between leader CQ and organizational performance and determining the ROI of CQ training for global teams. Ultimately, CQ is positioned not just as a soft skill, but as a critical risk-mitigation strategy for global firms.

CORE CONTENT

Literature review: Authors Earley and Ang (2003) define CQ as a person's capability to adapt successfully to new cultural settings, distinguishing it from IQ and EQ. The four main components of CQ are Motivational (drive to adapt), Cognitive (knowledge of norms), Metacognitive (strategy and awareness), and Behavioral (action and flexibility). Theories of cross-cultural management often build on Hofstede's six culture variations and Hall's context-communication factors. Previous studies

highlight that CQ is a powerful predictor of intercultural negotiation effectiveness, surpassing cognitive ability and personality traits in diverse settings. A significant gap exists in the literature regarding the direct impact of leader CQ on total organizational performance, as most research has historically focused only on individual or team-level outcomes. Research methodology: This research employs a mixed-methods approach. It includes qualitative bibliometric analysis using VOSviewer software to map keywords across 832 publications from the Web of Science Core Collection. Additionally, it incorporates quantitative empirical research through a survey-analytical approach involving executives from knowledge-based companies, analyzed via Structural Equation Modeling (SEM). These methods were chosen to provide both a comprehensive overview of the academic field and empirical validation of theoretical models. Limitations include a reliance on self-report measures of CQ and a potential geographic bias in sampling. Results in discussion: The Role of Cultural Intelligence is that it influences international business success by improving decision-making and reducing communication barriers in multicultural environments. For managers, it is a "main competence driver" that facilitates agile responses to permanent disruption. It also effects Leadership and Team Performance: High leader CQ is significantly linked to better decision-making, higher team trust, and improved organizational performance in multicultural environments. Effective Negotiation: Negotiators with high CQ are better at sequencing "integrative information behaviors," which leads to higher joint profits and more cooperative outcomes. Core of Inclusive Leadership: By 2026, CQ is recognized as a core competence for inclusive leadership, enabling leaders to manage heterogeneous groups while respecting individual uniqueness and avoiding bias. Cultural intelligence allows leaders to walk into any room in the world and build trust by navigating differences with curiosity, humility, and strategic awareness. For example, companies like Amazon use diversity and inclusion data to drive change, yet failures still occur; for instance, Home Depot and Kingfisher both failed in China because they missed the mark on local consumer culture. Real-world case studies show that tech startups expanding into Asia improved product delivery by 22% after implementing cross-cultural agility training. Organizations with inclusive cultures supported by CQ are 6x more likely to be innovative and 8x more likely to achieve better business outcomes. Research demonstrates that 92% of companies using a CQ approach saw increased revenues within 18 months. At the same time developing CQ is difficult because it requires a shift in one's identity and leadership reflexes, not just memorizing etiquette. Barriers include the "weakest link" effect in dyads, where the lower-scoring negotiator often dictates the level of integrative success. Experienced leaders often rely on a "professional sixth sense" for reading rooms and managing relationships that is finely tuned to their home culture. When crossing borders, this intuition often stops working because the underlying cultural code has shifted. For example, behaviors intended to project respectful patience may be interpreted as disengagement, while signals of confidence may be perceived as arrogance. Multicultural teams often face friction due to deeply ingrained preferences for how work should be conducted and communicated. For example, communication Styles can be different: tensions arise between cultures that prefer direct communication and structured timelines versus those that prioritize relational dynamics and flexible timelines.

Feedback and Decision-Making is also really important: Some cultures may value consensus and harmony in group decisions, whereas others may lean toward open debate and fast iteration. Power and Hierarchy differ from culture to culture. Differences in power distance can lead to confusion in leadership, where some employees may feel micromanaged by a leader's involvement, while others feel excluded if not consulted. In multicultural settings, high CQ is directly associated with improved organizational performance. It helps leaders better understand new situations, reduce communication barriers, and respond more effectively to rapid economic and cultural changes. Cultural intelligence, often referred to as cultural quotient (CQ), is defined as an individual's capability to function and manage effectively in culturally diverse settings. Introduced by researchers P. Christopher Earley and Soon Ang in 2003, it is a multi-faceted form of intelligence that allows people to interact across cultures with sensitivity and effectiveness. Unlike personality traits, CQ is a

malleable and trainable capability that can be developed through experience, education, and focused training.

Cultural intelligence is composed of several key dimensions that influence how individuals interact in international environments. These components help explain why some managers are more effective in global business than others. The main elements of cultural intelligence are presented in Table 1.

Table 1. Components of Cultural Intelligence and Their Role in Global Business

Component (Dimension)	**Definition and Key Focus**	**Specific Role in Global Business**
Metacognitivee CQ (CQ Strategy)	The mental capability to acquire and understand cultural knowledge, including planning, monitoring, and checking assumptions during intercultural encounters.	Predicts task performance in multicultural work settings. It also significantly explains variance incultural judgment and decision-making (CJDM).
Cognitive CQ (CQ Knowledge)	Knowledge of norms, practices, and conventions in different cultures, such as legal systems, economic patterns, and religious beliefs.	Provides the empirical context needed to process information more efficiently in new cultural situations. Works with Metacognitive CQ to improve decision-making.
Motivational CQ (CQ Drive)	The ability to direct energy and effort toward learning about and functioning in cross-cultural situations. involves intrinsic interest and self-efficacy	The primary determinant for intercultural adjustment (general, work, and interactional). In negotiations, it drives integrative information behaviors, which directly predict higher joint profits
Behavioral CQ (CQ Action)	The capability to exhibit appropriate verbal and nonverbal actions (e.g., tone, gestures, facial expressions) when interacting with people from different backgrounds.	Predicts both task performance and adjustment to new cultures. It specifically facilitates cooperative relationship management and rapport-building during global negotiations.

Source: developed by the author

CONCLUSION

Cultural intelligence (CQ) is no longer merely a “nice-to-have” interpersonal skill but has evolved into a critical risk-mitigation strategy and a structural imperative for the modern global economy. The 40% failure rate observed over the last four decades is primarily driven by a lack of cultural capability and relational adaptation. A single failed assignment can cost up to USD 1.25 million. Leader CQ improves organizational performance and is the core competence of inclusive leadership. In international business negotiations, high CQ predicts higher joint profits. CQ is a malleable and trainable capability that allows individuals to adapt their behaviors to build trust in any cultural context. Organizations should integrate CQ into the entire employee lifecycle. Strategic Selection and Hiring: Incorporate CQ assessments into the selection process for global roles. Integrated Training and Development: Focus on motivational CQ (CQ Drive) and embed development in the workflow. Building Inclusive and Agile Cultures: Prioritize psychological safety and clear communication norms. Future-Proofing through Middle Management: Strengthen middle management capacity and combine CQ with AI adoption strategies.

REFERINȚE

1. Academia de Studii Economice din Moldova, Repozitoriul Instituțional. (n.d.). *Cultural intelligence in international business context*. https://irek.ase.md
2. Cultural Intelligence Center. (n.d.). *Cultural intelligence (CQ)*. https://culturalq.com
3. Earley, P. C., & Ang, S. (n.d.). *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*.
4. Living Institute. (n.d.). *Workplace culture trends 2026*. https://www.livinginstitute.com

5. Rutgers Business Review. (n.d.). *What research says about emotional and cultural intelligence*. https://rbr.business.rutgers.edu
6. Wikipedia contributors. (n.d.). Cultural intelligence. În *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Cultural_intelligence

Coordonator științific: BOLGARI Natalia, asist. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 59
Telefon: +373 79529296
e-mail: bolgari.natalia.petru@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.93
CZU: [81'233:005.57]:339.9

LANGUAGE AS POWER: SHAPING INFLUENCE IN GLOBAL BUSINESS

LIMBAJUL CA PUTERE: MODELAREA INFLUENȚEI ÎN AFACERI GLOBALE

BABEI Alexandru, student, specialitatea: Finanțe și Bănci
BERDILĂ Adela, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autori: alexandru.babei.kg47@ase.md
adela.berdila.xxx8@ase.md

Abstract: *În contextul globalizării și al dezvoltării accelerate a afacerilor internaționale, limbajul devine un factor esențial în exercitarea influenței și a puterii. Actualitatea temei este determinată de rolul tot mai important al comunicării strategice în cadrul companiilor multinaționale, unde modul de utilizare a limbajului poate influența procesele decizionale, negocierile și relațiile profesionale. Scopul cercetării constă în evidențierea modului în care stăpânirea limbajului funcționează ca un instrument strategic în dobândirea și menținerea autorității în mediul de afaceri global. Lucrarea analizează concepte precum puterea discursivă, controlul narativului și capitalul lingvistic, evidențiind impactul acestora asupra dinamicii organizaționale. Rezultatele obținute arată că persoanele cu competențe lingvistice superioare dispun de un avantaj competitiv semnificativ, reușind să influențeze mai eficient opiniile, să negocieze cu succes și să își consolideze poziția în cadrul organizațiilor, fenomen ce poate fi definit ca „filtrare lingvistică".*
Cuvinte-cheie:*catalizator pentru influență globală, controlul narativului, filtrare lingvistică, influențarea opiniei publice.*
JEL CLASSIFICATION: Z10

INTRODUCTION

It is confident to state that, in the 21st century, words do more than just carry information; they are the invisible architecture of influence. In the fundamental areas of corporate diplomacy and global business, a single sentence can become a call for action, while only one linguistic error can ruin a billion-dollar deal.

After all, language is the currency of power. It is the instrument used to shape reality, to succeed in negotiations, and to command loyalty worldwide. Whether it's about a manager using strategic ambiguity to stimulate staff's productivity or a CEO changing a brand's story to conquer a new market, the mastery of language always makes a difference between those who write the script and those who follow it, which demonstrates the **importance** of understanding its value.

The primary **objective** of this article is to determine how linguistic mastery functions as a strategic asset in the acquisition and maintenance of authority. It aims to reveal the specific rhetorical mechanisms that allow leaders to steer public sentiment and secure commercial advantages. Ultimately, it seeks to provide an explanation for understanding how the deliberate choice of words acts as a catalyst for global leverage, transforming communication from a mere exchange of data into a sophisticated instrument of control and negotiation.

CORE CONTENT

In order to analyse the aforementioned aspects, it is important to consider the **fundamental theories and research methods**, which help us understand the way language shapes the direction of the business.

Fairclough (2001) offers the theoretical base, establishing the "Critical Discourse Analysis" framework to show how social power is reproduced through everyday speech. This is complemented

by Vaara et al. (2005), who shifts the focus to the boardroom and multinational teams, illustrating how language proficiency creates new hierarchies and "linguistic boundaries" during daily operations. Afterwards, these ideas are exemplified by Tenzer & Pudelko (2017), who conducted a study on how language policies and proficiency gaps reshape who can actually exercise power, even when formal hierarchy or expertise favours someone else.

This research utilizes Critical Discourse Analysis to examine how social power is perpetuated via discourse. It considers the implications of discursive power, linguistic friction, narrative control, and linguistic capital on organisational behavior. The included study, conducted by Tenzer and Pudelko, is based on data derived from 90 interviews conducted within 15 multinational teams, illustrating how disparities in language proficiency reshape professional hierarchies. In the end, this research assesses how these "linguistic borders" and a conscious style are tactical means of global dominance.

Essentially, **Critical Discourse Analysis (CDA)** helps us understand how the concept of power is dynamic and revolves around daily communication, when we study how dominant groups in the society, for example - transnational corporations, present their agenda as something that is "common sense". It is safe to affirm that ideological control is achieved through language skills, from which also derives the mastery of conviction. This leads to the conclusion that, in the case of high-stake environments, the power to control the debate is equivalent to having the authority itself, as language is the instrument through which social and institutional power is both exercised and naturalized (Fairclough, 2001). Therefore, for those dealing with complex global systems, discourse is not only a depiction of the situation, but also a tool to actively change it.

This leads us to another idea that has to be taken into account - the concept of language as **the "operating system" of global commerce,** as it facilitates the continuous conducting of commercial relationships between business partners. Nonetheless, the proficiency in a language is not the only element that is to be considered, due to the importance of the way it is used. This is further explained through the perspective of the **"language friction"** phenomenon, defined as a minor, yet very significant loss of subtlety and cultural intelligence, that occurs when people have to communicate in a foreign language (Global Focus Magazine, 2025). As a result, with English being the main corporate language used internationally, people with the highest **"linguistic capital"** get the power unintentionally, overcoming individuals with the most creative ideas. This suggests that language standardization in business concentrates the authority within corporations that invest into communicational trainings in English, eventually filtering out some local insights that might be critical for navigating in a multipolar global market.

Moreover, it is necessary to outline a current tendency worldwide – employers make less of a distinction between linguistic abilities and job skills. As a result, professionals lacking efficient communication are seen as incompetent workers, and their opinion is usually not considered, because they are perceived as of little value. Instead, flawless language usage is slowly becoming a fundamental job skill itself. This kind of **"linguistic gatekeeping"** empowers specific groups within an organisation, while disempowering others (Vaara et al., 2005). Therefore, such a dilemma as "language question" is about asking who gets to decide the future of the company, with it being sorted out by asserting candidates according to their art of speech, and not by comparing strategy efficiency.

These ideas are further developed through a study, conducted by Tenzer & Pudelko (2017) regarding the relationship between corporate hierarchy and linguistic skills of employees inside 15 multinational teams, 90 of them being interviewed about the way language shapes the leadership in their companies.

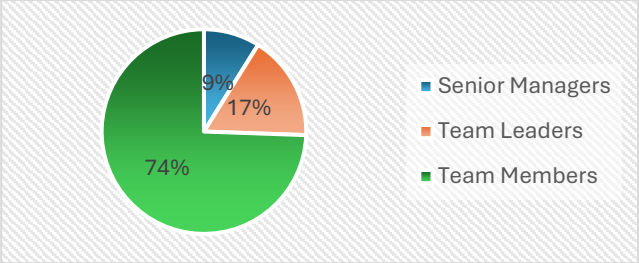

Figure 1. Distribution of employees' roles inside various MNTs (Multinational Teams)
Source: Tenzer & Pudelko (2017)

The distribution of the interrogated employees reflects the structural complexity of the study, with data coming from a total of 90 people in 15 international teams. By collecting a variety of opinions not only from senior managers, who are the top-ranking officials and are responsible for setting strategic direction, but also team leaders and ordinary team members, the study obtains a complete picture of the role of language barriers in career advancement opportunities. The inclusion of high-ranking executives is particularly significant: it outlines the fact that differences in team members' relative language proficiency, influences power dynamics more profoundly than their absolute skill levels. Individuals only experience a linguistic boost in exercising positional or expert-based power sources if they dispose of superior language proficiency compared to their colleagues (Tenzel & Pudenko, 2017). Consequently, this pie chart represents a top-down and bottom-up consensus, which reinforces the argument that language is **an influential force that reshapes authority and influence** at every level of the global firm.

CONCLUSION

Language is not just a tool for communication in global business, but a source of power that shapes authority, influence, and decision-making. The article shows that those with stronger linguistic skills often gain more control in multinational companies, even beyond formal hierarchy, because they can manage narratives, negotiate effectively, and reduce misunderstandings.

Ultimately, linguistic mastery has become a strategic asset in corporate diplomacy and international commerce. It can create competitive advantage, but it can also lead to exclusion through linguistic gatekeeping. Therefore, in today's global business environment, the careful use of language is essential for leadership, trust, and long-term success.

REFERENCES:

1. Fairclough, N. (2001). *Language and Power* (2nd ed.). Longman.
2. Global Focus Magazine. (2025). *How English shapes – and complicates – international business* [Online]. Disponibil la: https://globalfocusmagazine.com/the-lingua-franca-paradox-how-english-shapes-and-complicates-international-business/. Accesat la 27 martie 2026.
3. Tenzer, H., & Pudelko, M. (2017). *The influence of language differences on power dynamics in multinational teams*. Journal of World Business, 52(1), 45–61.
4. Vaara, E., Tienari, J., Piekkari, R., & Säntti, R. (2005). *Language and the Circuits of Power in a Merging Multinational Corporation.* Journal of Management Studies, 42(3), 595–623.

Coordonator științific: APACHIȚA Svetlana, asistent universitar,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: apachita.svetlana@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.94
CZU: 81'246.3:[005.21:334.72](478)

LA DIVERSITÉ LINGUISTIQUE ET CULTURELLE COMME LEVIER DE COMPÉTITIVITÉ À L'INTERNATIONAL: LE CAS DE PURCARI WINERIES

DIVERSITATEA LINGVISTICĂ ȘI CULTURALĂ CA FACTOR DE COMPETITIVITATE PE PIAȚA INTERNAȚIONALĂ: CAZUL PURCARI WI NERIES

BELITEI Ana-Maria, studentă, specialitatea: BA
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chisinau, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon : +373 (068)59-35-52
e-mail autor : anamariabel20@gmail.com

Abstract: *Prezentul articol analizează rolul diversității lingvistice ca avantaj strategic pentru competitivitatea întreprinderilor în contextul globalizării, cu accent pe economiile emergente din Europa de Est. Scopul cercetării este de a evidenția beneficiile multilingvismului și de a identifica modalități de integrare a acestuia în strategiile de afaceri. Metodologia utilizată combină analiza literaturii de specialitate cu un studiu de caz asupra companiei Purcari Wineries. Rezultatele arată că multilingvismul facilitează comunicarea directă cu partenerii internaționali, susține adaptarea la diversitatea culturală a piețelor și contribuie la creșterea competitivității. Studiul de caz evidențiază modul în care valorificarea identității culturale și adaptarea lingvistică pot genera un avantaj competitiv durabil. În concluzie, diversitatea lingvistică reprezintă o resursă strategică esențială pentru dezvoltarea și reziliența întreprinderilor pe piețele internaționale.*
Cuvinte cheie : *Diversitate lingvistică și culturală, multilingvism, strategie de afaceri, avantaj competitiv, comunicare interculturală, inovație, formare lingvistică, piețe internaționale.*
JEL CLASSIFICATION : M14, M16, F23, O32

INTRODUCTION

À l'heure actuelle, l'intensification de la globalisation, combinée à des tensions géopolitiques persistantes, confronte les entreprises des économies émergentes d'Europe de l'Est, en particulier celles de la République de Moldavie, à des enjeux majeurs d'internationalisation. Dans ce cadre, la diversité linguistique émerge comme un levier stratégique essentiel, capable d'enrichir les processus décisionnels et d'ouvrir des horizons commerciaux inédits. Tout d'abord, les équipes plurilingues apportent une pluralité de regards qui dynamise l'innovation, améliore la résolution de problèmes complexes et renforce la créativité collective, comme le confirment les analyses récentes sur les bénéfices cognitifs et économiques du multilinguisme (UNESCO, 2025).

De plus, la diversité linguistique, estimée à plus de 6 000 langues dans le monde, joue un rôle clé dans la sauvegarde des identités culturelles et dans la promotion du dialogue interculturel, tout en constituant un atout stratégique pour l'accès à de nouveaux marchés et l'amélioration de la communication avec les clients et partenaires internationaux (Belitei, 2025).

Cependant, intégrer efficacement cette diversité pose des défis organisationnels, notamment en termes de coordination, de formation et de gestion des différences. Par conséquent, cet article poursuit plusieurs objectifs interconnectés : identifier les principaux avantages compétitifs associés à la diversité linguistique ; explorer les obstacles les plus fréquents et proposer des pistes concrètes pour les surmonter, y compris via des initiatives de formation linguistique structurées ; offrir une réflexion pratique sur l'application de ces principes dans le quotidien des affaires internationales. En définitive, l'étude affirme que l'intégration délibérée de la diversité linguistique dans les stratégies d'entreprise n'est pas seulement un impératif éthique ou culturel, mais un investissement stratégique

garantissant résilience, innovation et succès à long terme dans un monde interconnecté (UNESCO, 2025; Belitei, 2025).

CONTENU DE BASE

Dans un monde interconnecté où les échanges commerciaux transcendent les frontières nationales, la diversité linguistique dépasse largement le statut d'héritage culturel pour devenir un véritable moteur de performance économique. Elle aide également les entreprises, en particulier les PME des pays en transition comme la Roumanie et la République de Moldavie, à établir un contact plus direct et plus crédible avec les partenaires ainsi qu'avec les consommateurs, ce qui réduit les coûts d'intermédiation et accélère les négociations.

En effet, comme le soulignent plusieurs analyses sur l'impact du multilinguisme dans les affaires internationales, cette compétence favorise une meilleure compréhension des attentes locales, renforce la fidélisation et permet d'accéder à des segments de marché souvent hors de portée des acteurs monolingues (Rusu & Pîrlog, 2022).

Il convient aussi de souligner que, bien au-delà de la communication, la pluralité linguistique stimule l'innovation interne : les équipes exposées à plusieurs langues et cultures développent une plus grande souplesse cognitive, ce qui se traduit par des idées plus créatives et des solutions mieux adaptées aux défis complexes du marché mondial. De ce fait, les études consacrées aux contextes multiculturels en Europe de l'Est montrent que les organisations qui valorisent activement ces compétences obtiennent un avantage concurrentiel durable, notamment en matière d'exportation et d'adaptation rapide aux changements (Băț & Rusu, 2024).

Dans ce contexte, il faut rappeler que, loin d'être un coût secondaire, le multilinguisme constitue un investissement stratégique qui renforce la compétitivité globale des entreprises, surtout dans les économies émergentes où l'accès aux marchés de l'Union européenne et d'Asie dépend largement de la capacité à « parler la langue du client ».

Même si la maîtrise linguistique constitue une base solide, elle reste insuffisante sans une prise en compte des écarts culturels qui influencent les valeurs, les styles de communication et les attentes dans les affaires internationales. Dans les contextes roumains et moldaves, ces différences se traduisent souvent par une préférence pour des relations personnelles durables, une communication indirecte et une forte valorisation de la confiance mutuelle, donc, des caractéristiques qui contrastent avec des approches plus directes, contractuelles et orientées vers la tâche, propres à certains marchés occidentaux ou asiatiques (Pîrlog, 2021).

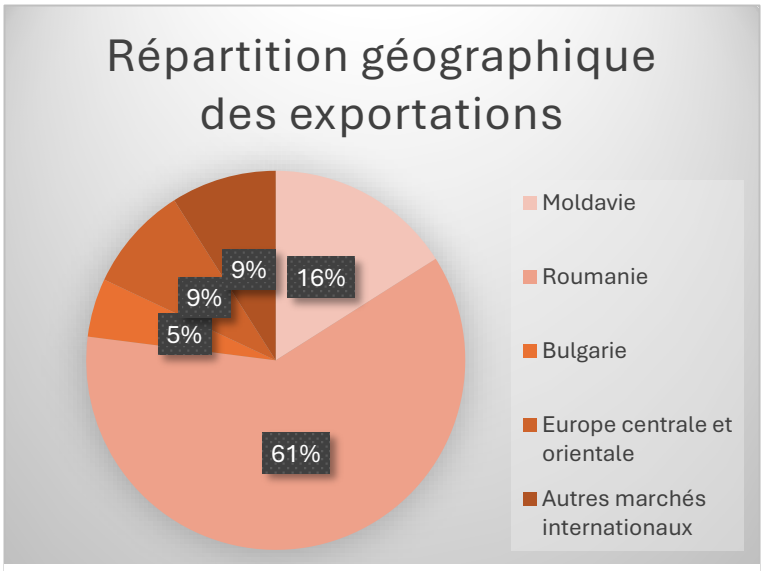

Figure 2: Répartition géographique des exportations 2024 Source : Purcari Wineries PCL, 2024. Corporate Présentation H1 2024

De plus, les différences culturelles peuvent entraîner des malentendus dans les interactions internationales, ce qui peut affecter la qualité des partenariats. À l'inverse, une bonne compréhension de ces différences permet d'adapter les pratiques et de renforcer la coopération. Ainsi, la prise en compte de la dimension culturelle, associée aux compétences linguistiques, constitue un facteur important de réussite à l'international.

Afin d'illustrer concrètement les aspects théoriques abordés, la présente étude s'appuie sur une analyse de cas consacrée à Purcari Wineries. Cette entreprise constitue un exemple pertinent du

rôle du multilinguisme et de l'identité culturelle dans le développement international, ainsi que dans la construction d'un positionnement premium.

Fondée en 1827 dans la région de Ștefan Vodă (Moldavie), Purcari est l'un des plus anciens domaines viticoles d'Europe de l'Est. Modernisée à partir de 2002, l'entreprise s'est rapidement orientée vers la production premium et l'export, devenant aujourd'hui leader en vin embouteillé de qualité supérieure en Moldavie et en Roumanie.

La figure met en évidence l'importance des marchés internationaux dans la structure des ventes de Purcari, ce qui justifie une approche stratégique adaptée à cette diversité. Dans ce contexte, le multilinguisme représente un facteur clé dans la stratégie d'expansion internationale de l'entreprise, en permettant une adaptation efficace aux spécificités linguistiques et culturelles des marchés ciblés. Cette capacité favorise une communication plus pertinente et renforce l'attractivité de la marque auprès de consommateurs diversifiés. L'adaptation des messages, de l'étiquetage et du positionnement contribue ainsi à une meilleure intégration sur les marchés internationaux.

Purcari Wineries ne s'adresse pas à ses clients internationaux avec un message uniforme. Bien au contraire, la stratégie de communication du groupe repose sur une adaptation fine aux sensibilités culturelles et linguistiques de chaque marché. Ainsi, sur le marché roumain et moldave, la narration met en avant la continuité historique et la proximité identitaire, interpellant le consommateur comme héritier d'une même tradition viticole.

En revanche, pour les marchés d'Europe de l'Ouest et d'Amérique du Nord, Purcari adopte un positionnement radicalement différent : celui de luxe abordable; un vin de qualité premium à un prix bien plus compétitif que les appellations établies de Bordeaux ou de Toscane. Ce repositionnement s'accompagne d'un effort délibéré de déconstruction des préjugés: face à l'image persistante du vin moldave comme « doux et de qualité médiocre », le groupe mise sur ses médailles internationales comme argument central de crédibilité, une stratégie explicitement documentée dans le rapport de stratégie de croissance publié en 2023 (Purcari Wineries, New Growth Strategy, intellinews.com, 2023).

De plus, l'adaptation dépasse le simple cadre du discours et se reflète concrètement dans les étiquettes, ajustées selon les spécificités de chaque marché. Ainsi, le site Purcari propose une version intégrale en anglais destinée au consommateur germanophone, tandis que les marchés moins familiers avec certains cépages, tels que les variétés autochtones Rară Neagră et Viorica bénéficient d'explications détaillées, absentes des étiquettes destinées au public roumain, déjà familiarisé avec ces variétés (Purcari.de, 2024 ; ibn.idsi.md, 2022).

Dans la même logique, le vin Maluri de Prut symbolise le lien culturel entre la Moldavie et la Roumanie, transformant le produit en support identitaire (Purcari Wineries, 2024). En mobilisant une narration fondée sur l'histoire et la proximité culturelle, l'entreprise crée une valeur émotionnelle qui dépasse la simple consommation. Ainsi, langue, histoire et cépage se combinent dans une stratégie illustrant le rôle de la diversité culturelle comme source d'innovation et d'avantage concurrentiel.

CONCLUSIONS ET RECOMMANDATIONS

À travers l'analyse du cas de Purcari Wineries, il devient évident que la diversité linguistique et culturelle ne se limite pas à un simple élément organisationnel, mais qu'elle influence directement la manière dont les entreprises se positionnent et interagissent sur les marchés internationaux. Dans un environnement de plus en plus interconnecté, cette capacité d'adaptation ne constitue plus un avantage optionnel, mais une condition essentielle pour rester pertinent et compétitif.

Dans cette perspective, le multilinguisme ne facilite pas uniquement la communication, mais transforme la relation entre l'entreprise et ses partenaires ou consommateurs. Il permet d'instaurer un climat de confiance, de mieux comprendre les attentes locales et d'ajuster plus finement les stratégies, ce qui se traduit par une présence plus crédible sur les marchés externes.

Cependant, ces résultats ne peuvent être obtenus sans un engagement réel de l'entreprise. Valoriser la diversité implique non seulement des compétences linguistiques, mais aussi une ouverture culturelle, une capacité d'adaptation et une gestion consciente des différences. C'est précisément dans cette combinaison que réside le véritable potentiel stratégique du multilinguisme.

Ainsi, plutôt que d'être perçue comme une contrainte, la diversité linguistique et culturelle doit être intégrée de manière naturelle dans la vision globale de l'entreprise. Lorsqu'elle est utilisée de manière cohérente, elle ne se limite pas à améliorer la communication, mais devient un facteur de différenciation, d'innovation et de durabilité dans un contexte économique en constante évolution.

Dans cette logique, les entreprises qui sauront valoriser activement cette diversité seront mieux préparées à anticiper les évolutions du marché et à saisir de nouvelles opportunités. À long terme, cette approche contribue non seulement à la performance économique, mais aussi à la construction d'une identité organisationnelle forte et cohérente.

RÉFÉRENCES :

1. Băț, M., & Rusu, D. (2024). *Les changements technologiques – moteur de la mondialisation dans l'avenir multilingue / Schimbările tehnologice - motorul globalizării în viitorul multilingv.* In : Culegere de lucrări științifice: simp. șt. al tiner. cercet., ediția a 22-a, 26-27 apr. 2024. Ch.: SEP ASEM, 2024, vol. 2, pp. 301–305. ISBN 978-9975-168-09-0 (PDF). https://doi.org/10.53486/sstc2024.v2
2. Belitei, A.-M. (2025). *La diversité linguistique : un atout pour la compétitivité des entreprises /Diversitatea lingvistică : un avantaj pentru competitivitatea întreprinderilor.* Coord. șt.: Djulieta RUSU. In : Culegere de lucrări științifice: simp. șt. al tiner. cercet., ediția a 23-a, 11-12 apr. 2025. Ch.: SEP ASEM, 2025, vol. 2, pp. 185–188. ISBN 978-9975-168-37-3 (PDF). DOI: 10.53486/sstc2025.v2.43. https://irek.ase.md/xmlui/handle/123456789/4490
3. Ibn.idsi.md. (2022). *Etichetele vinicole ca instrument de comunicare.* https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/279-293.pdf
4. Intellinews. (2023). *Purcari Wineries unveils new growth strategy as it nears bicentenary*. https://www.intellinews.com/purcari-wineries-unveils-new-growth-strategy-as-it-nears-bicentenary-348368/
5. Pîrlog, A. (2021). Dimensiuni interculturale în managementul întreprinderilor din Republica Moldova (teză de licență/master). Academia de Studii Economice din Moldova. http://irek.ase.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1416/teza_%20Pirlog.pdf
6. Purcari Wineries. (2024). *Chateau Purcari - Freedom Blend & Maluri de Prut*. https://purcariwineries.com/en/chateau-purcari/
7. Purcari Wineries. (2024). *Purcari lansează noua strategie 2X by 200*. https://purcariwineries.com/purcari-lanseaza-noua-strategie-2x-by-200-cu-obiectivul-de-a-dubla-principalii-indicatori-operationali-pana-la-bicentenarul-companiei-in-2027/
8. Purcari.de. (2024). *Purcari Wineries - German market portal*. https://www.purcari.de/en
9. Rusu, D., & Pîrlog, A. (2022). *Barriers in intercultural communication and ways to overcome.* In: Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii, conf. șt. int., 23-24 sept. 2022. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al ASEM, 2022, Ediția a 26-a, pp. 157-161. ISBN 978-9975-3590-6-1. DOI: 10.53486/cike2022.18.
10. https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/2595/Conf_ASEM_SEPTEMBRIE_2022_p157-161.pdf?sequence=1&isAllowed=y
11. UNESCO. (2025). *Les langues comptent. Orientations mondiales pour une éducation multilingue*. https://iris.unil.ch/entities/publication/e001893f-ed24-440b-b1ee-10007043bc82

Coordonator științific: RUSU Djulieta, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 (069) 291556
E-mail: rusu.djulieta@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.95
CZU: 811.111:005.966:[339.138+334.72]

THE IMPACT OF THE ENGLISH LANGUAGE ON PROFESSIONAL SUCCESS IN MARKETING AND BUSINESS

IMPACTUL LIMBII ENGLEZE ASUPRA SUCCESULUI PROFESIONAL ÎN MARKETING ȘI BUSINESS

BĂNARU Camelia, studentă, specialitatea: MKL
EREMCIUC Sabrina, studentă, specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail autori: camelia.banaru.lb1r@ase.md
sabrina.eremciuc.tfya@ase.md

Abstract: *This article examines the impact of the English language on professional success in marketing and business. It highlights the role of English in facilitating communication, access to information, and international collaboration. The study combines theoretical analysis with a survey, showing that English proficiency increases job opportunities and supports career development. It also emphasizes the importance of intercultural communication in achieving professional success.*
Key words: *english language, brands, companies, business, marketing*
JEL CLASSIFICATION: M31, M37, J24, F23

INTRODUCERE

Engleza nu este doar o limbă, ci este o lume întreagă. În zilele noastre, cea mai cunoscută și vorbită limbă din lume este engleza. Majoritatea companiilor își creează logo-uri și sloganuri în engleză, deoarece este o limbă universală, recunoscută în orice colț al lumii, astfel, compania devine mai populară, ceea ce reprezintă un avantaj în dezvoltarea ei. Această globalizare a limbii engleze dezvoltă o comunicare eficientă cu noi parteneri internaționali, oferă acces ușor la informații și permite dezvoltarea produselor pe piețele mondiale.

Actualitatea temei se referă la transformările economice recente generate de dezvoltarea ideilor de marketing în limba engleză, aceasta fiind un avantaj de bază în atragerea unui număr mai mare de clienți. În acest context, angajații au nevoie să se bazeze pe dezvoltarea competențelor lingvistice pentru a promova și prezenta produsele pe piață, în vederea atragerii consumatorilor. Brandurile utilizează această limbă pentru a transmite valori universale și pentru a asigura coerența comunicării la nivel internațional.

Scopul cercetării constă în analizarea importanței limbii engleze în dezvoltarea companiilor de pe piața internațională, prin observarea publicului țintă care valorifică produsul în funcție de branduri cunoscute la nivel global.

Pentru realizarea acestor cercetări, au fost stabilite următoarele obiective:
- descoperirea brandurilor cunoscute datorită modului de promovare;
- determinarea factorilor principali în atragerea clienților internaționali;
- identificarea strategiilor de marketing utilizate pe piața globală.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Analizând literatura de specialitate bazată pe teme precum impactul limbii engleze în afaceri, unde comunicarea se află în prim-plan, analizăm cartea *"The culture map"* de către **Erin Meyer**. Autoarea abordează limba engleză în afaceri ca fiind elementul de bază pentru obținerea succesului. Conform lui **Erin Meyer**, *"Using English as a common business language does not eliminate the risk*

of misunderstanding, as people from different cultures may interpret the same message in different ways." ("The Culture Map" de Erin Meyer, 2014, p. 66), se înțelege că nu este suficient să cunoști engleza, trebuie să știi cum să o folosești în contexte culturale diferite. Mesajele trebuie abordate nu doar lingvistic, ci și cultural pentru a avea impact asupra persoanelor din culturi diferite.

O altă carte bazată pe marketing-ul global este *"Global marketing"* **Warren J. Keegan and Mark C. Green**, care tratează limba engleză ca fiind o cheie spre succes. Ei explică faptul că prin cunoașterea limbii engleze în business poți crea ușor colaborări cu companii globale, prin standardizarea obiectivelor și adaptarea condițiilor de muncă în diferite culturi ale lumii. Autorii subliniază că *"Global marketing requires managers to understand and respond to differences in international markets."("Global Marketing" de Warren J. Keegan and Mark C. Green, 2017, p. 24)*, ceea ce arată importanța adoptării strategiilor și a comunicării eficiente în context internațional.

În context regional, specialiștii universității ASEM, în domeniul Marketing și Logistică: **Grigore Belostecinic și Eudochia Jomir** sunt autorii cărții *"Marketing general și Business to Business"*. Prin această carte studenții anului I pătrund în domeniul marketing-ului, prin cunoașterea funcțiilor de marketing, a modului în care se studiază piața, diferite cercetări și politici în domeniu și alte caracteristici de bază care ajută la dezvoltarea acestei ramuri.

Cartea abordează conceptul de marketing de la apariția sa până la dezvoltarea acesteia în era digitală. Autorii subliniază că *"Marketingul digital permite organizarea de cercetări și previziuni de marketing cu eforturi și costuri mult mai mici…" ("Marketing general și Business to Business" de Grigore Belostecinic și Eudochia Jomir, 2023, p. 355)*, ce evidențiază avantajele utilizării instrumentelor digitale în activitatea companiilor. Astfel, este facilitat procesul de promovare, iar firmele își pot optimiza strategiile de business prin metode mai eficiente și mai variate de dezvoltare.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

Noi am analizat mai multe companii ale unor branduri globale recunoscute la nivel internațional, precum ***Nike, Coca-Cola*** și ***Gucci***, pentru a înțelege mai bine rolul limbii engleze în modul în care sunt construite și transmise mesajele de marketing la nivel global.În cazul brandului **Nike**, se observă o strategie bazată pe simplitate și claritate, iar mesajele sunt ușor înțelese de către persoanele din întreaga lume. Sloganul *„Just Do It"* transmite un mesaj direct, ușor de înțeles și de reținut, indiferent de țară.

Coca-Cola adoptă o metodă diferită, axată pe emoție și apropiere față de consumator. Campania *„Share a Coke"* lansată în peste 80 de țări a păstrat mesajul în limba engleză, dar a înlocuit logo-ul tradițional cu nume locale pe produse, făcând experiența mai personală. Astfel, compania încurajează consumatorii să găsească o sticlă personalizată și să o împartă cu cei apropiați, combinând mesajul global cu elemente locale, crescând nivelul de implicare al publicului.

Coca-Cola a folosit ambalaje creative pentru a crea o experiență mai apropiată de consumatori. De exemplu, eticheta unei sticle putea fi trasă și transformată într-o **fundiță**, sugerând ideea de apropiere și legături autentice între oameni. Acest tip de design nu doar atrage atenția, ci și implică direct consumatorul, transformând produsul într-o experiență unică și emoțională.

În ceea ce privește **Gucci**, utilizarea limbii engleze a avut mai mult ca scop crearea unui sentiment de brand internațional, influențând percepția publicului despre brand. Un exemplu remarcabil este campania *„Gucci Beloved"*, în care genții emblematice au fost promovate prin colaborări cu celebrități internaționale, evidențiind eleganța și stilul specific brandului. De asemenea, campania *„Gucci Off The Grid"* pune accent pe sustenabilitate, promovând produse realizate din materiale reciclate și un mesaj de responsabilitate față de mediu adaptat unui public global. Astfel, analiza arată că rolul limbii engleze în crearea mesajelor de marketing nu este doar acela de comunicare, ci și acela de a deveni un instrument eficient în elaborarea strategiilor de marketing.

Cunoașterea avansată a limbii engleze reprezintă un avantaj important pentru profesioniștii din marketing, facilitând comunicarea eficientă, adaptarea pe piața internațională și implicarea în proiecte globale. Astfel, influența acesteia asupra succesului profesional este evidentă, contribuind la dezvoltarea brandurilor și la crearea oportunităților de carieră.

Cercetarea realizată a combinat analiza teoretică cu un studiu practic, bazat pe un chestionar aplicat unui număr de **135 de studenți** cu vârste între **18 și 25 de ani**, din diferite specialități. Analiza datelor, atât cantitativă, cât și calitativă, a evidențiat legătura dintre nivelul de cunoaștere a limbii engleze și posibilitățile de dezvoltare profesională.

Rezultatele colectate în urma chestionarului

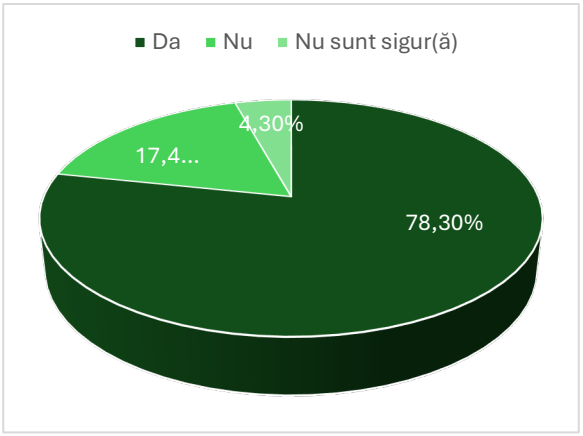

Figura 1. Impactul limbii asupra imaginii unui brand în activitățile de branding și promovare

Sursa: Elaborat de autor

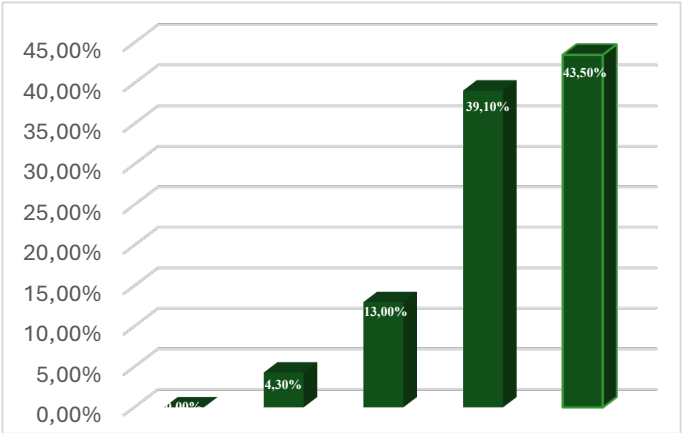

Figura 2. Influența limbii engleze asupra șanselor de angajare în marketing și business

Sursa: Elaborat de autor în baza chestionarului realizat

Limba engleză este percepută ca un ***factor cheie*** atât pentru creșterea șanselor de angajare, cât și pentru dezvoltarea carierei și pentru construirea unei imagini profesionale și competitive a brandurilor, în contextul actual al globalizării și al influenței tot mai mari a mediului online.

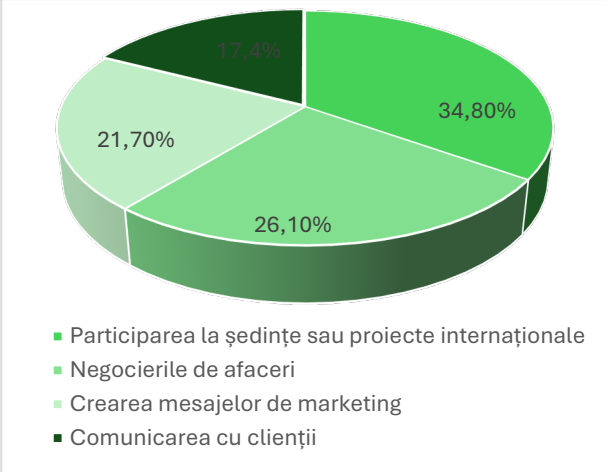

Figura 3. Activități profesionale care necesită un nivel avansat de cunoaștere a limbii

Sursa: Elaborat de autor în baza chestionarului aplicat.

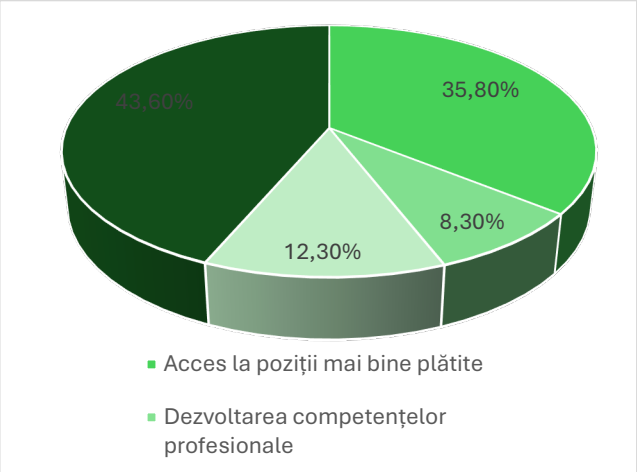

Figura 4. Influența limbii engleze asupra avansării profesionale în carieră

Sursa: elaborat de autor

Conform diagramelor analizate, limba engleză este utilizată în majoritatea activităților profesionale ale studenților, în special în proiecte internaționale și negocieri de afaceri. Aceasta contribuie la dezvoltarea companiilor și la creșterea prestigiului, facilitând totodată accesul la oportunități de carieră și integrarea în mediul internațional.

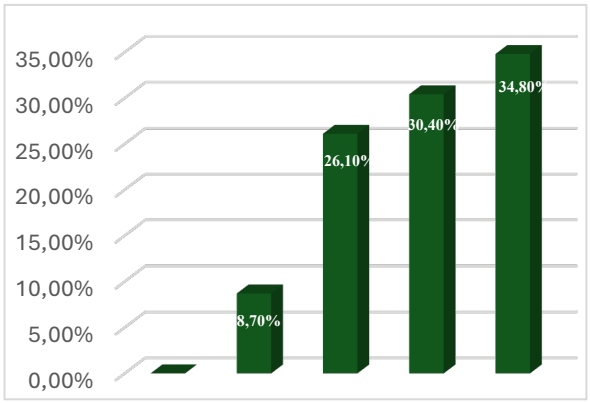

Figura 5. Impactul utilizării limbii engleze asupra încrederii în sine în contexte profesional

Sursa: Elaborat de autor

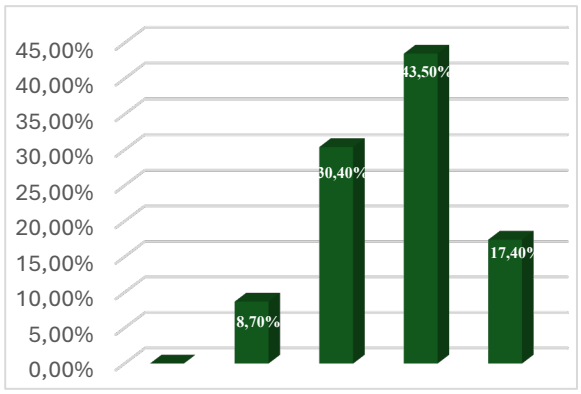

Figura 6. Importanța limbii engleze în oportunitățile de dezvoltare profesională

Sursa: Elaborat de autor.

Sondajul arată că majoritatea respondenților consideră limba engleză un factor important în domeniul profesional, deoarece aceasta le oferă mai multe oportunități de dezvoltare și facilitează comunicarea și integrarea în diverse activități. În baza acestui chestionar, putem observa că în prezent ***limba engleză are un impact major asupra companiilor***, fiind recunoscută la nivel global, contribuind la posibilitatea firmelor de a deveni cunoscute și profitabile. Totodată, limba engleză facilitează comunicarea internațională, atrage noi clienți și furnizori și permite adaptarea rapidă la cerințele pieței, contribuind astfel la succesul companiei pe termen lung.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Limba engleză reprezintă un factor important în succesul profesional în marketing și business. În urma cercetărilor din literatura de specialitate și a chestionarului elaborat, s-a constatat că limba engleză este o necesitate în contextul globalizării și digitalizării.” De asemenea, aceasta contribuie la crearea unei imagini profesionale și la dezvoltarea brandurilor pe piața globală, facilitând o comunicare eficientă cu parteneri din alte culturi. Astfel, putem afirma că dezvoltarea competențelor lingvistice în limba engleză reprezintă un pas esențial pentru succesul profesional în societatea contemporană

În concluzie, putem afirma că dezvoltarea competențelor lingvistice în limba engleză reprezintă un factor important pentru succesul profesional în societatea contemporană.

REFERINȚE

1. Belostecinic, G., & Jomir, E. (n.d.). *Marketing general și Business to Business*. Academia de Studii Economice din Moldova.
2. British Council. (2020). *The role of English in the global economy*. https://www.britishcouncil.org
3. EF Education First. (2023). *EF English proficiency index*. https://www.ef.com
4. Keegan, W. J., & Green, M. C. (2017). *Global marketing*. Pearson Education.
5. Meyer, E. (2014). *The culture map: Breaking through the invisible boundaries of global business*. PublicAffairs.

Coordonator științific: HIOARĂ Natalia, asist. univ.,
ORCID: 0000-0003-2351-1287
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 59
e-mail: hioara.natalia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.96
CZU: 81'233:[378:061.1EU]

LINGUISTIC CAPITAL AS A KEY OF ACCESS TO ACADEMIC AND CULTURAL OPPORTUNITIES: THE ERASMUS+ EXPERIENCE

CAPITALUL LINGVISTIC - CHEIA DE ACCES LA OPORTUNITĂȚI ACADEMICE ȘI CULTURALE: EXPERIENȚA ERASMUS+

CARABADJAC Maria, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: maria.carabadjac@ase.md

Abstract. *În cadrul prezentului studiu, „capitalul lingvistic" este abordat ca o resursă esențială care facilitează accesul la oportunități academice și culturale în contextul mobilității internaționale. Scopul cercetării este de a analiza rolul capitalului lingvistic în valorificarea oportunităților academice și culturale oferite de programul Erasmus+. Pornind de la conceptul lui Bourdieu și de la literatura recentă privind rolul limbilor străine în globalizare, lucrarea examinează modul în care competențele lingvistice influențează integrarea și participarea în programul Erasmus+. Prin utilizarea unei metode mixte, cercetarea combină analiza literaturii de specialitate cu date cantitative obținute prin aplicarea unui chestionar unui eșantion de 126 de respondenți, format din studenți și cadre didactice, participanți și potențiali participanți la mobilitate internațională. Analiza datelor evidențiază relația dintre nivelul competențelor lingvistice, utilizarea limbilor străine în contexte reale și accesul la oportunități academice, sociale și profesionale. Rezultatele indică o corelație pozitivă între nivelul capitalului lingvistic și gradul de integrare în mediul academic internațional, precum și participarea activă la activități educaționale și interculturale. De asemenea, utilizarea limbilor străine în contexte practice contribuie semnificativ la dezvoltarea competențelor de comunicare și la extinderea oportunităților academice și profesionale, atât pentru studenți, cât și pentru cadrele didactice. În ansamblu, studiul demonstrează că capitalul lingvistic reprezintă un factor determinant în valorificarea experienței Erasmus+, influențând direct integrarea, performanța academică și accesul la oportunități într-un mediu internațional.*
Keywords: *capital lingvistic, mobilitate academică, Erasmus+, experiență interculturală, competențe lingvistice.*
JEL CLASSIFICATION: I23, I24, F22, Z10

INTRODUCTION

Academic mobility is a key part of higher education, offering experiences beyond traditional learning. The Erasmus+ programme supports personal, cultural, and linguistic development by requiring adaptation to new academic contexts, interaction with diverse cultural groups, and active use of foreign languages. Linguistic competence functions as a form of capital, facilitating access to the programme and integration into international academic environments. Using language skills in real situations transforms theoretical knowledge into practical ability, enhancing adaptability and intercultural awareness. This study examines the role of linguistic capital in accessing academic and cultural opportunities and its impact on communication competence development in international settings.

CONTENT

LITERATURE REVIEW

The concept of linguistic capital, introduced by Pierre Bourdieu, positions language as more than a communication tool, highlighting its role as a form of symbolic power (Bourdieu, 1991). Building on this perspective, Hirbu conceptualises linguistic capital as a set of linguistic skills possessed by individuals, and which can be strategically employed to attain social, cultural or economic benefits. As language is inherently "a complex and dynamic construct", linguistic capital extends beyond knowledge of the vocabulary or grammar to include the ability to navigate different

linguistic registers, adapt to various communication contexts and engage effectively in diverse social interactions (Hirbu, Dombrovschi, 2025).

Ofelia García (2009, p. 45) extends this view, defining linguistic capital as the repertoire of practices used across social contexts, emphasizing both proficiency and effective application in intercultural interactions, especially in academic mobility.

In the context of the Republic of Moldova's European integration, linguistic capital overlaps with political and cultural dimensions. According to Stella Hirbu, multilingualism and cross-cultural dialogue are fundamental pillars of the EU's identity, serving not only as instruments of cohesion but also as mechanisms for enhancing labour mobility and employment (Hirbu, 2025, pp. 200-201). An analysis of EU language policy shows that linguistic capital is increasingly viewed as a strategic asset in the knowledge economy, aligning with broader objectives of innovation and competitiveness.

According to Kuteeva, academic mobility fosters this capital, as students develop linguistic and intercultural adaptability through practical experiences (Kuteeva, Airey, 2014, p. 62). In this regard, within the Erasmus+ programme, linguistic capital functions not merely as a theoretical advantage, but as a key enabler of social integration, participation in intercultural activities, and access to global academic and professional opportunities.

ERASMUS+ PROGRAMME – AN OPPORTUNITY FOR THE DEVELOPMENT OF LINGUISTIC AND INTERCULTURAL COMPETENCES

The Erasmus+ programme is an initiative of the European Union that provides students, trainees, and educational staff with the opportunity to study, participate in training programmes, and engage in professional activities abroad. Initially launched in 1987, the programme has evolved into a complex mechanism that supports academic mobility, institutional cooperation, and the development of participants' linguistic and intercultural competences (Erasmus+ European Commission, 2024). Erasmus+ includes several key actions, among which the most relevant for students is **Key Action 1 – Mobility of Individuals**, which facilitates participation in study mobility and international internships. The programme emphasizes not only academic performance, but also the development of linguistic and intercultural competences, which are considered essential for integration into an international academic environment.

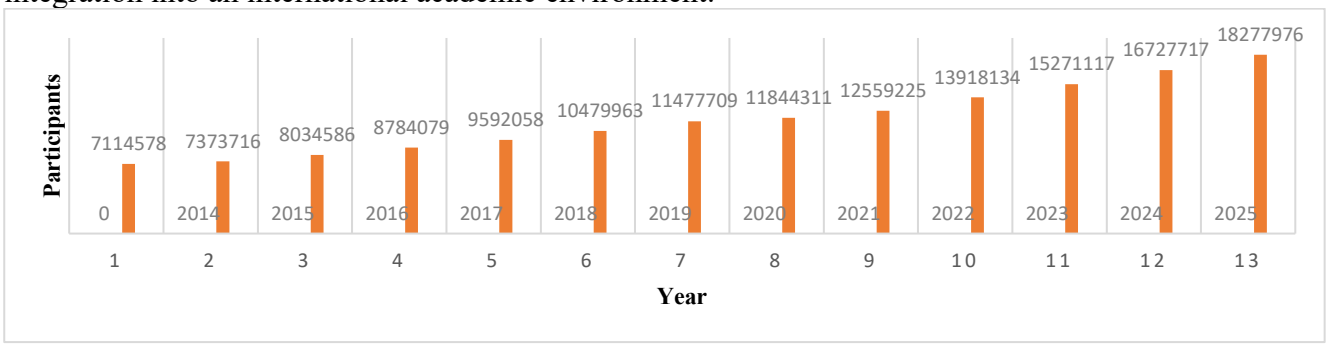

Figure 1. Participants in learning mobility since 1987

Source: Author's elaboration based on Erasmus+ European Commission data (2024). Available *at: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/resources-and-tools/factsheets-statistics*

The data indicate a steady increase in participants, reflecting growing interest in international education and linguistic competence development. Engagement in academic activities in foreign languages and interaction with diverse cultural groups contribute to transforming linguistic skills into active linguistic capital.

THE ROLE OF LINGUISTIC CAPITAL IN ACCESSING ERASMUS+ OPPORTUNITIES: A QUESTIONNAIRE-BASED STUDY

To examine the role of linguistic capital in accessing academic and cultural opportunities within the Erasmus+ programme, a questionnaire was conducted with 126 respondents. The sample included both in Erasmus+ participants (76.2%) and potential applicants (23.8%), providing a

comprehensive perspective on both actual and anticipated experiences. Respondents reported varying levels of linguistic competence: 11.1% at beginner level, 39.7% intermediate, and 49.2% advanced. The results indicate that a significant proportion of respondents possess advanced competences, supporting effective participation in international academic environments, while a smaller group of beginners may face integration challenges.

The analysis of multilingual capacity shows that 8.7% of respondents speak one foreign language, 31% speak two, and 60.3% speak three or more languages (Figure 2). This highlights multilingualism as a key dimension of linguistic capital, facilitating adaptability and access to diverse academic and cultural contexts.

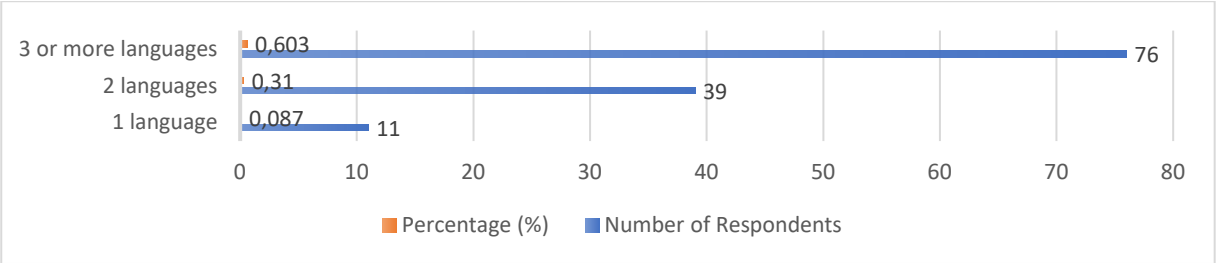

Figure 2: Number of foreign languages spoken at a functional level (1, 2, ≥3).
Source: Author's elaboration.

Regarding the perceived influence of language skills on Erasmus+ participation, 39.7% of respondents indicated a very significant impact, 27% a significant impact, 16.7% a moderate impact, 8.7% a slight impact, and 7.9% no impact. These findings confirm that linguistic competences are widely perceived as a decisive factor in accessing and successfully engaging in international mobility, although other factors may also contribute.

Overall, findings confirm that linguistic capital is central to Erasmus+ mobility, as competence level and multilingual capacity affect access and engagement in intercultural environments. This supports viewing language as capital that enhances participation and performance in global higher education. The questionnaire showed practical benefits: cultural experiences (78%) and academic success (72.2%), networking (70%) and career opportunities (69%), with social integration at 46% and only 10.3% reporting other benefits. Linguistic capital thus primarily supports academic, cultural, and professional outcomes.

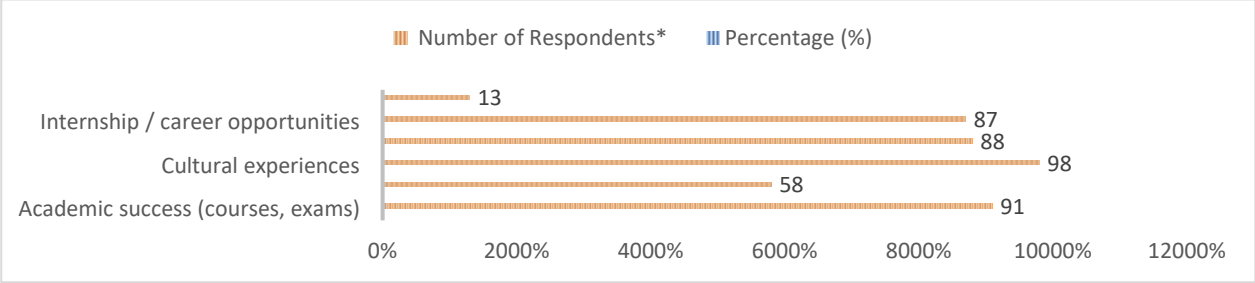

Figure 3: The impact of language skills on access to academic opportunities within the Erasmus+ programme
Source: Author's elaboration

Regarding skill development, 52.4% reported very significant improvement and 19.8% significant improvement in linguistic competences, while only 5.6% noted no improvement, showing Erasmus+ transforms theoretical knowledge into practical skills. Additionally, 82.5% considered linguistic capital essential for academic mobility and future opportunities, with 11.9% acknowledging partial importance. These findings confirm that linguistic capital is both a prerequisite and an outcome of international mobility, supporting access, integration, and academic, cultural, and professional development.

CONCLUSIONS

The study demonstrates that linguistic capital is a key factor in accessing academic, cultural, and professional opportunities within the Erasmus+ programme. Higher levels of language competence and multilingual capacity support academic engagement, social integration, and participation in cultural experiences. Language skills not only enable mobility participation but are also enhanced through the Erasmus+ experience, creating a reinforcing cycle between linguistic capital and international exposure. Respondents highlighted that academic success, cultural experiences, networking, and career opportunities are all influenced by linguistic abilities. The majority also recognized linguistic capital as essential for future mobility and professional development, confirming its role as both a functional and strategic resource. These findings suggest that universities should prioritize language development to maximize students' benefits from international mobility and prepare them for global academic and professional environments.

REFERENCES

1. Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Harvard University Press.
2. Erasmus+ Alliance. (2024). *About Erasmus+ Programme*. Available at: https://erasmusplusalliance.org/about-us/ .
3. European Commission. (2024). *Erasmus+ Annual Report 2023/2024*. Available at: https://erasmus-plus.ec.europa.eu (accesat la 09.03.2026).
4. European Commission. (2024). *Erasmus+ Data Dashboard – Participants in Learning Mobility*. Available at:: https://erasmus-plus.ec.europa.eu .
5. García, O. (2009). *Bilingual education in the 21st century: A global perspective. West Sussex: Wiley-Blackwell.*
6. Hîrbu, S. (2024). The correlation and interaction between language, thought and culture: theoretical approaches. In: *Studia Universitatis Moldaviae.* DOI: https://doi.org/10.59295/sum4(184)2024_20
7. Hîrbu, S. (2025). Multilingualism and Intercultural Dialogue: The Case of Moldova within The European Context. În *Competitiveness and Innovation in the Knowledge Economy*. București: Editura ASE. DOI: https://doi.org/10.24818/cike2024.23 .
8. Hîrbu, S., Dombrovschi, L. (2025). Linguistic capital and career development: earnings and employability in a globalised economy. In: *Multilingvism și Interculturalitate în Contextul Globalizării*, Chișinău: SEP ASEM, DOI: https://doi.org/10.53486/micg2025 .
9. Kuteeva, M., Airey, J. (2014). Disciplinary differences in the use of English in higher education: Reflections on recent language policy developments. Higher Education, 67(5) *Journal of Multilingual and Multicultural Development*.

Coordonator științific: HÎRBU Stella, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: stella.hirbu@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.97
CZU: 811.111:[378:061.1EU]

THE IMPACT OF ERASMUS+ PARTICIPATION ON ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY AND ACADEMIC PERFORMANCE OF MOLDOVAN STUDENTS

ВЛИЯНИЕ УЧАСТИЯ В ПРОГРАММЕ ERASMUS+ НА УРОВЕНЬ ВЛАДЕНИЯ АНГЛИЙСКИМ ЯЗЫКОМ И АКАДЕМИЧЕСКУЮ УСПЕВАЕМОСТЬ МОЛДАВСКИХ СТУДЕНТОВ

CARAPIREA Anna, studentă, specialitatea: Drept
MARCIUC Sofia, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autori: anna.carapirea.uxsq@ase.md
sofia.marciuc.6dbi@ase.md

Аннотация: *Данное исследование посвящено анализу влияния участия в программе Erasmus+ на уровень владения английским языком и академическую успеваемость студентов Молдовы. Исследование основано на опросе 77 студентов Молдавской Экономической Академии и направлено на изучение их осведомлённости, интереса, ожиданий и возможных барьеров участия в программе. Результаты показывают умеренный уровень заинтересованности студентов, при этом большинство ожидает улучшения языковых навыков и академических результатов. Вместе с тем выявлены основные трудности: недостаточный уровень английского языка, финансовые ограничения и проблемы адаптации. Сделан вывод о значительном потенциале программы Erasmus+ при условии создания необходимых условий поддержки студентов.*
Ключевые слова: *Erasmus+, студенческая мобильность, владение английским языком, академическая успеваемость, высшее образование, Молдова, международные программы.*
JEL CLASSIFICATION: H5, F10, H7, I3, P16.

INTRODUCTION

Globalization introduces an array of challenges for various institutions. For institutions for postsecondary education, they have had to include an international component to how they teach students. As international relations expand, so does student mobility. A clear example of this is the Erasmus+ program (Daly, 2009).

The years 2021 to 2027 see the European Union's expanded Erasmus+ programs. These aim to further integration of the union's education, training, youth, and sports (Grieder, 2023).

The priority of the program is the academic mobility of individuals and groups, resulting in enhanced education and training. It also promotes social participation and informal learning by encouraging active engagement in education among youth from diverse nations. Erasmus+ aims to enhance sports performance at all levels, from amateur to professional.

The program also addresses European Union's internal education, training, youth and sports integration, construction, and social issues. Improvement in teaching and the organization of dialogue, research, and the quality of the participation of the students from the Union are definitely the 'Jean Monnet' activities (Nogueiro, Saraiva, Jorge & Chaleta, 2022).

The most recent changes in the Erasmus+ 2021-2027 program aim to enhance participation of small organizations, EU's periphery, disabled, migrants, and remote regions.

Moldova is very active in the EU's educational initiatives, and this program holds great value for them (Romanova, 2023). Through Erasmus+, students from our country are able to travel to European universities.

This initiative allows them to improve their English and gain an international academic and cultural experience. Being involved in this initiative has a positive impact on the quality of education and professional improvement, and it creates job opportunities for the country's youth.

This **research** aims to examine students' perspectives on participating in Erasmus+ and their anticipated improvements in English language skills and academic performance.

Research **objectives** are:

1. To study the level of knowledges of students about the Erasmus+ program.
2. To determine the interest of students in participating in international educational programs.
3. To evaluate the opinion of students about the influence of the Erasmus+ program on the development of English.
4. To analyze students' perception of the impact of international mobility on academic performance.
5. To identify the main motivations for students' participation in the Erasmus+ program.

The **object of research** is the students of higher education institutions in the Republic of Moldova. The **subject** of study is the students' attitude towards participating in the Erasmus+ program, and their view of the program's impact on English language proficiency and academic performance. The study used the **method** of questionnaire (survey) of students. During the survey, data were collected on the awareness of students, their interest and expectations from participation in this educational program. Has been also used methods of analysis and overview to formulate conclusions based on the results obtained.

RESEARCH ANALYSIS

The main part of the work is devoted to the analysis of a survey conducted among students of the Academy of Economic Studies of Moldova. The research is empirical in nature. The questions included in the survey were directly related to the objectives of the study.

As previously mentioned, the participants were students of a higher education institution who could potentially take part in the Erasmus+ program. The total number of respondents was 77. The survey consisted of ten closed-ended questions, which allowed for more generalized and reliable conclusions.

The questions were designed to determine the level of students' awareness of the international mobility program, its impact on English language proficiency, and the challenges faced by the respondents. After conducting the survey, all responses were systematized and analyzed. Based on the data obtained, the results are presented below.

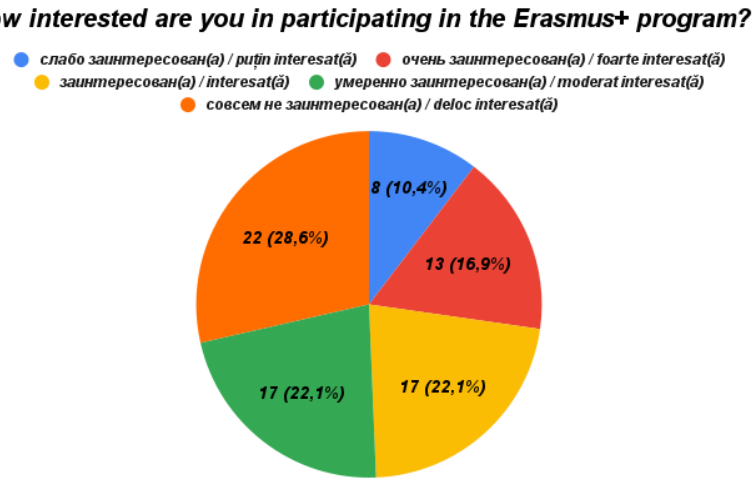

Figure 1: Determining respondents' level of interest in participating in the Erasmus+ program.

Source: Elaborated by the authors based on the conducted survey.

Based on the data in the chart, it can be concluded that the largest number of respondents, 28.6% (22 people), are not at all interested in participating in the program. A significant number of students show moderate and average interest in participating, with 17 people in each category. 16.9% (13 people) are very interested, indicating that there are individuals who are willing to participate in academic mobility. The smallest numbers of respondents, 8 people, are slightly interested.

Based on the above, it appears that there is a neutral level of interest among those considering participation in the program. The proportion of those who are at least somewhat interested exceeds the proportion of those who are not interested, but there is no significant dominance. Additionally, there is a significant group of those who are not interested. This indicates that there is potential for engagement through additional information and support.

The next block is dedicated to students' expectations of participating in the Erasmus+ program.

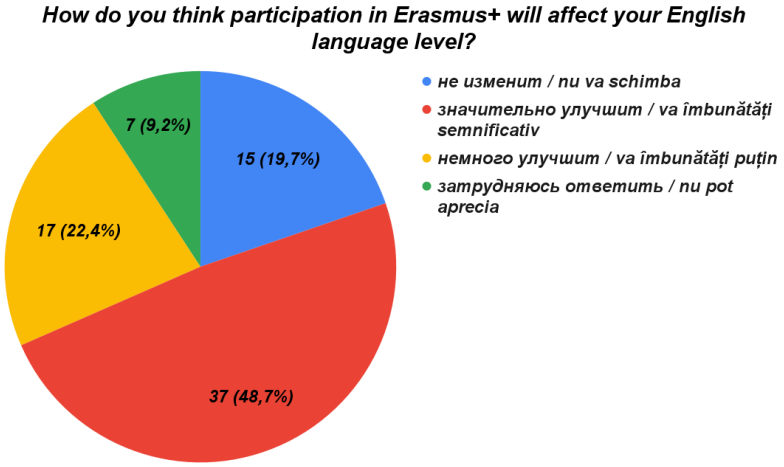

Figure 2: Respondents' expectations from participation in the Erasmus+ program.
Source: Elaborated by the authors based on the conducted survey.

Survey data among students revealed the following results: 48.7% of those surveyed believe that participation in the Erasmus+ program will significantly improve their English language proficiency. The next result is that 22.4% of respondents believe the language level will improve, but insignificantly. This can also be considered a positive result of the project's influence. In total, it can be said that more than 70% of students count on improving their English language knowledge. But there are students (19.7% of participants) who believe that this program will not affect their existing language level because they are confident in their knowledge. A part of the respondents (9.2%) could not answer this question because they are not interested in this program. This may indicate an insufficient level of awareness about the advantages of Erasmus+.

Summarizing the results, it can be concluded that students as a whole are oriented toward obtaining high results in the development of the English language.

However, it should be understood that there are problems that make participation in the international program difficult.

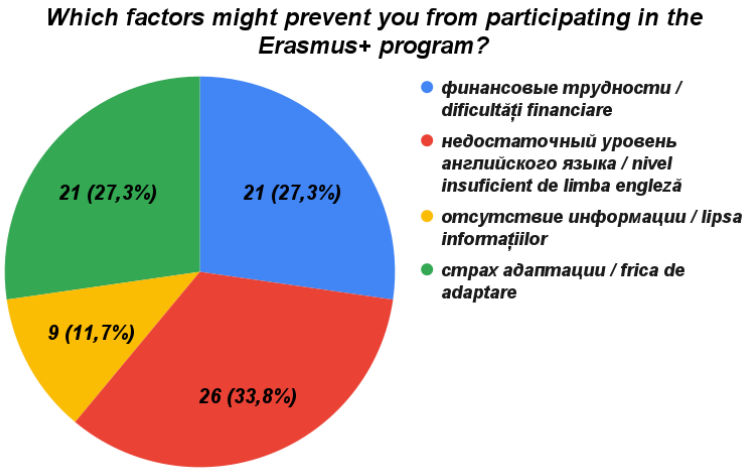

Figure 3: Identification of potential barriers preventing participation in the Erasmus+ program.

Source: Elaborated by the authors based on the conducted survey.

Based on the diagram data, more than 33.8% of students believe that the main obstacle to participation is an insufficient level of English language proficiency, as the level of language knowledge is the main point for participation in the program. Among the barriers, second place is occupied by financial difficulties. 27.3% of respondents believe that additional financial expenses may arise that the program does not cover. On par with financial difficulties are the psychological and cultural barriers of the program participants. Students note that they fear adaptation in a new place. Lack of information, according to the results, is not a problem, which indicates that students are well-informed about the ongoing program.

Based on all of the above, we can conclude that the main barriers are an insufficient level of English language knowledge, the fear of a lack of finances, and adaptation in a new place.

Based on the analysis conducted, a general conclusion can be formulated. Thus, students demonstrate a moderate level of interest in participating in the Erasmus+ program. Most of them believe that participation will allow them to improve their level of English language proficiency. However, it is also observed that respondents are not sufficiently motivated to participate in the program due to a lack of interest. In addition, the results show the existence of a number of factors that limit the number of students able to participate in the program. Among them:

- Insufficient level of English language proficiency;
- Financial difficulties;
- Difficulties in adapting to a new environment.

Thus, despite the presence of a considerable number of advantages of participating in the program, it is necessary to develop recommendations to address these issues.

In order to strengthen the positive impact of participation in the Erasmus+ program on English language proficiency and the academic performance of participants, we can propose the following measures:

1. Language preparation for students participating in the Erasmus+ program. This may include conducting additional workshops, training sessions, and preparing those who have applied for participation.

2. Increase the encouragement of active English language use in students' academic and everyday activities. This can be achieved through advisory support and coordination of the learning process.

3. Prepare students for intercultural and educational adaptation to reduce stress and increase learning efficiency. This will directly lead to improved academic results, as students will be prepared for intercultural differences and will feel confident in their English language skills.

CONCLUSION

In our view, the Erasmus+ program represents an effective tool for developing language skills and enhancing the professional training of students. Even at the level of expectations, it is evident that students associate participation in the program with real educational advantages.

However, we believe that to achieve the maximum effect, it is important not only to inform students about the program but also to create conditions under which they can fully realize its opportunities. In this case, Erasmus+ can become not just an educational experience, but a significant factor in professional growth.

REFERENCES

1. Daly, J. S. (2009). *The roles of social support and self-efficacy in the relationship between stress and health-promoting behaviors among college students* (Master's thesis). ProQuest Dissertations Publishing. https://www.proquest.com/openview/560b9145b92e910d1c2b6f505b4b1779/1
2. Grieder, M.(2023). The Erasmus programme: A showcase for European integration? In C. A. Di Stefano & I. S. J. Tancré (Eds.), *European integration: Perspectives on a project in crisis* (pp. 11–26). Springer.
3. Nogueiro, T., Saraiva, M., Jorge, F., & Chaleta, E. (2022). The Erasmus+ programme and sustainable development goals—Contribution of mobility actions in higher education. *Sustainability, 14*(3), 1628. https://doi.org/10.3390/su14031628
4. Romanova, A. (2023). Virtual academic mobility: Opportunities and challenges. In *International Boğaziçi Scientific Studies Congress* (pp. 371–381). https://en.isarconference.org/_files/ugd/6dc816_21e326fface7417fb571b7d07eb18a3b.pdf

Coordonator ştiinţific: ROMANOVA Anastasia , dr., conf.univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu – Bodoni 61
romanova.anastasia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.98
CZU: 316.772:378(4+478)

ACHIEVING EXCELLENCE THROUGH INTERCULTURAL TEAMWORK: LESSONS FROM A STUDENT-LED EUROPEAN COLLABORATION IN CHIȘINĂU, REPUBLIC OF MOLDOVA

OBȚINEREA EXCELENȚEI PRIN MUNCA ÎN ECHIPĂ INTERCULTURALĂ: LECȚII DINTR-O COLABORARE EUROPEANĂ CONDUSĂ DE STUDENȚI LA CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA

CARNAUH Daniil, student, specialty: World Economy and International Economic Relations
Academy of Economic Studies of Moldova, 61 Bănulescu-Bodoni Street,
MD-2005, Chișinău, Republic of Moldova
e-mail author: daniil.carnauh.l7qe@ase.md

Abstract: *Articolul examinează modul în care munca în echipă interculturală poate contribui la obținerea excelenței în proiecte educaționale și organizaționale. Scopul cercetării este de a identifica factorii care transformă diversitatea culturală dintr-o simplă caracteristică a grupului într-un avantaj real pentru performanța echipei.*

Cercetarea utilizează o abordare calitativă, bazată pe analiza literaturii de specialitate, analiza de documente publice și un studiu de caz asupra Community Student Meeting in Chișinău, eveniment european organizat în februarie 2024 cu participarea studenților și trainerilor din mai multe țări europene. Rezultatele evidențiază rolul obiectivelor comune, al comunicării interculturale, al inteligenței culturale, al încrederii și al leadershipului incluziv în atingerea excelenței.

Studiul arată că diferențele de mindset și stil de viață nu blochează colaborarea atunci când echipa creează claritate, flexibilitate și spații reale de învățare comună.

Key words: *muncă în echipă interculturală; diversitate culturală; comunicare interculturală; performanța echipei; leadership; studiu de caz*

JEL CLASSIFICATION: M14, F23, J24.

INTRODUCTION

In a global environment, excellence is no longer built only through technical knowledge or individual talent. It is increasingly built through the ability to work with people who think differently, communicate differently, and come from different educational, linguistic, and cultural backgrounds. This is especially visible in universities, student organizations, NGOs, and international projects, where diverse teams are expected not only to cooperate, but to deliver results, represent institutions well, and create meaningful learning experiences.

The present article examines how intercultural teamwork can support excellence in practice. The research objective is to identify the factors that help culturally diverse teams move from simple coexistence to real performance. The central argument of this study is that diversity alone does not produce excellence. What matters is the way diversity is guided through communication, trust, common goals, and inclusive coordination. To explore this idea, the article combines relevant academic literature with a qualitative case study of a student-led European event organized in Chișinău in February 2024.

MAIN CONTENT

Brief review of the literature

Research on multicultural teams shows that cultural diversity is not automatically positive or negative. Instead, its effect depends on team processes and context. A major meta-analysis by Stahl et al. (2010) demonstrated that cultural diversity tends to generate both gains and losses: it can increase creativity and satisfaction, while at the same time creating risks related to conflict and lower social integration. In a later retrospective, Stahl and Maznevski (2021) emphasized that diversity does

not influence performance directly; it works through mediating variables such as creativity, cohesion, and conflict, and through contextual factors such as task complexity, tenure, and whether the team works face to face or at a distance.

Other scholars explain more clearly what helps culturally mixed teams work well. Matveev and Nelson (2004) found that cross-cultural communication competence has a significant relationship with multicultural team performance. Tenzer et al. (2014) showed that language barriers can weaken trust formation if team members misread each other's competence, intention, or emotional tone. At the same time, Wang et al. (2019) concluded that deep-level diversity can strengthen team creativity and innovation, especially when teams are collocated and work on interdependent tasks. Shan et al. (2021) and Pirlog (2021) added an important idea: cultural intelligence improves multicultural team effectiveness through common ingroup identity and communication quality (Covaş, Pirlog, 2019). Taken together, these studies suggest that excellence through intercultural teamwork is built through structure, interaction, and shared meaning rather than through diversity by itself.

Research method

The article uses a qualitative exploratory approach. More specifically, it relies on a case study supported by document analysis and reflective observation. The documentary base includes scientific literature on multicultural team performance and public information about the event Community Student Meeting in Chișinău, hosted by the "Ion Creangă" State Pedagogical University of Chișinău on 9-11 February 2024 (UPSC, 2024; Diez, 2024). The reflective component is also important because the author was part of the organizing team as HR Coordinator within ESN Chișinău. This insider perspective makes it possible to observe not only the formal structure of the event, but also the human dynamics behind it. The case study does not aim at statistical generalization. Its purpose is analytical: to understand how intercultural teamwork functions in a real student-led European project and what practical lessons can be drawn from it.

Results and discussion

The case is relevant because it brought together more than 40 students and trainers from several European countries in a shared learning environment (UPSC, 2024; Diez, 2024). According to the organizer's perspective, participants included people from Portugal, Belgium, Romania, and other countries, which created a genuinely intercultural setting. What made cooperation possible was not only the international character of the event, but the presence of a clear common purpose: learning, exchange, and contribution to a European educational initiative. This supports the literature showing that diverse teams perform better when members have a strong shared frame and understand why they are working together.

A second important finding is the role of structured interaction. The event included training sessions, collective activities, and informal moments of exchange. These elements created a practical common language even when participants came with different communication styles and expectations. In intercultural teamwork, excellence rarely appears through spontaneous chemistry alone. More often, it is built through repeated interaction, visible coordination, and a rhythm that helps people feel included. In this case, the training format did exactly that: it aligned people around useful content while also giving them space to build familiarity and mutual respect.

A third finding concerns the nature of challenges. Based on the organizing experience, the main difficulties were not major value clashes, but smaller differences in mindset, life rhythm, social energy, punctuality expectations, and ways of approaching communication. These micro-differences matter. Left unmanaged, they can create distance, frustration, or false assumptions. Yet in this case they were softened through active coordination, human flexibility, and a supportive climate. From an HR and team-management perspective, this confirms a simple but important lesson: multicultural teams do not need perfect similarity; they need emotional maturity, role clarity, and facilitation strong enough to prevent everyday differences from turning into relational barriers.

Finally, the case suggests that excellence in intercultural teamwork should be understood as a process capability. In other words, teams need to turn diversity into learning, not merely tolerate it. The

event generated value in several ways: it expanded perspectives, strengthened international exposure, encouraged knowledge exchange, and showed that a student-led team from Moldova can coordinate a European-level experience with real impact. This is an important insight for higher education and youth organizations. Intercultural teamwork is not only a soft skill; it is a strategic capacity linked to human capital development, internationalization, and the quality of collaborative results.

CONCLUSIONS / RECOMMENDATIONS

The study confirms that achieving excellence through intercultural teamwork depends less on the mere presence of diversity and more on the quality of coordination around that diversity. The literature and the Chișinău case study point in the same direction: common goals, communication competence, trust, cultural intelligence, and inclusive leadership are the main conditions that allow diverse teams to perform well. Excellence appears when differences are organized into cooperation, not when differences disappear.

For student organizations, universities, and project teams, several practical recommendations follow. First, intercultural teams should establish common expectations early, especially regarding communication, time, and responsibilities. Second, formal activities should be combined with informal interaction, because trust is often built outside strictly technical tasks. Third, coordinators should act not only as administrators, but also as cultural bridges able to read group energy and reduce small tensions before they grow. Although the study is limited to one case, it offers a clear conclusion: when diversity is matched by structure, empathy, and purposeful leadership, intercultural teamwork can become a real path to excellence.

REFERENCES

1. Covaș, L., Pirlog A. (2019) The Importance of National Culture Dimensions on Intercultural Competence Development of Future Managers https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=839066 Accesat la 01 aprilie 2026
2. Diez. (2024). La Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, în premieră pentru Moldova, s-a desfășurat Summitul Comunității Internaționale Erasmus+ Student Network. Disponibil la: https://diez.md/2024/02/13/in-premiera-la-universitatea-pedagogica-de-stat-ion-creanga-din-chisinau-s-a-desfasurat-summitul-comunitatii-internationale-erasmus-student-network/ . Accesat la 11 aprilie 2026.
3. Matveev, A. V., & Nelson, P. E. (2004). Cross cultural communication competence and multicultural team performance: Perceptions of American and Russian managers. International Journal of Cross Cultural Management, 4(2), 253-270. https://doi.org/10.1177/1470595804044752
4. Pîrlog, A. (2021)Intercultural Profile of Managers in the Republic of Moldova in the Context of the Trompenaars and Hampden-turner theory of Cultural Dimensions . In: *Economy and Sociology*, 2021, nr. 2, pp. 70-84. ISSN 2587-4187. DOI: https://doi.org/10.36004/nier.es.2021.2-06
5. Shan, J., Konishi, M., Pullin, P., & Lupina-Wegener, A. (2021). Effects of cultural intelligence on multicultural team effectiveness: The chain mediation role of common ingroup identity and communication quality. Journal of Theoretical Social Psychology, 5(4), 519-529. https://doi.org/10.1002/jts5.115 Accesat la 13 aprilie 2026
6. Stahl, G. K., & Maznevski, M. L. (2021). Unraveling the effects of cultural diversity in teams: A retrospective of research on multicultural work groups and an agenda for future research. Journal of International Business Studies, 52(1), 4-22. https://doi.org/10.1057/s41267-020-00389-9
7. Stahl, G. K., Maznevski, M. L., Voigt, A., & Jonsen, K. (2010). Unraveling the effects of cultural diversity in teams: A meta-analysis of research on multicultural work groups. Journal of International Business Studies, 41(4), 690-709. https://doi.org/10.1057/jibs.2009.85
8. Tenzer, H., Pudelko, M., & Harzing, A.-W. (2014). The impact of language barriers on trust formation in multinational teams. Journal of International Business Studies, 45(5), 508-535. https://doi.org/10.1057/jibs.2013.64
9. UPSC. (2024). Summitul Comunității Internaționale Erasmus+ Student Network, la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Disponibil la: https://upsc.md/2024/02/12/summitul-comunitatii-internationale-erasmus-student-network-la-universitatea-pedagogica-de-stat-ion-creanga-din-chisinau/ . Accesat la 11 aprilie 2026.
10. Wang, J., Cheng, G. H.-L., Chen, T., & Leung, K. (2019). Team creativity/innovation in culturally diverse teams: A meta-analysis. Journal of Organizational Behavior, 40(6), 693-708. https://doi.org/10.1002/job.2362

Coordonator științific: PÎRLOG Angela, dr., conf.univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, MD-2005
Telefon: +373 69101316
e-mail: angela.pirlog@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.99
CZU: 378(478+4EU)

STUDENT MOBILITY FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITHIN THE ERASMUS+ PROGRAMME

PARTICIPAREA STUDENȚILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CADRUL PROGRAMULUI ERASMUS+

CEBOTARU Diana, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: diana.cebotaru.pdst@ase.md

Abstract: *Prezenta lucrare analizează dinamica mobilității studenților din Republica Moldova în cadrul programului Erasmus+ și a acțiunilor Jean Monnet în perioada 2014–2020. Obiectivul principal al cercetării este evaluarea impactului acestor programe asupra dezvoltării competențelor profesionale, interculturale și personale ale participanților. Metodologia utilizată îmbină analiza cadrului legislativ național cu interpretarea datelor statistice oferite de Biroul Național Erasmus+ în Moldova, evidențiind fluxurile de mobilitate outgoing și incoming. Rezultatele indică o tendință generală de creștere a participării, în ciuda provocărilor logistice și financiare, atingând un punct de maturitate în anul 2020. Studiul confirmă faptul că programul Erasmus+ reprezintă pilonul central al internaționalizării învățământului superior în Republica Moldova, facilitând alinierea sistemului național la standardele Spațiului European al Învățământului Superior. În final, sunt propuse recomandări pentru optimizarea procesului de mobilitate prin diversificarea parteneriatelor și îmbunătățirea mecanismelor de recunoaștere academică.*
Key words: *mobilitate academică, programul Erasmus+, competențe interculturale*
JEL CLASSIFICATION: I23, I21, F22

INTRODUCTION

In the context of globalization and the internationalization of education, student mobility has become a central phenomenon in the development of modern higher education. It involves the possibility for students to study temporarily at other academic institutions, both in their home country and abroad, through internationally recognized programs such as Erasmus+. Participation in such programs provides students with opportunities to acquire advanced knowledge, develop linguistic and intercultural skills, and strengthen personal autonomy and responsibility. Academic mobility is not limited to the accumulation of information; it also contributes to students' adaptation to diverse cultural environments, enhances the quality of education, and fosters the creation of international academic networks that can facilitate future professional collaborations.

The study of student mobility is relevant both for participants and for host universities, as it supports the internationalization of institutions, facilitates the exchange of best practices, and contributes to the development of competitive human capital in the global labor market. In the context of the European integration path of the Republic of Moldova, this analysis becomes essential for assessing the degree of alignment of the national education system with the standards of the European Higher Education Area. An analysis of this phenomenon allows for the identification of advantages, such as the development of professional, intercultural, and linguistic competencies, as well as associated challenges, including financial costs, administrative barriers, and the need for full academic recognition of studies completed abroad.

The main objective of this research is to analyze student mobility within international programs and to assess its impact on the development of professional, intercultural, and personal competencies. Specifically, the research aims to define and conceptualize student mobility, identify the main mobility programs with particular emphasis on the Erasmus+ ecosystem and Jean Monnet Actions analyze the evolution of student participation at both global and national levels during the

period 2014–2020, and evaluate the advantages and disadvantages associated with these experiences, as well as the benefits and opportunities they offer to each participant.

The methodology used in this paper is based on a mixed approach, combining the theoretical analysis of the national legislative framework with the quantitative analysis of statistical data provided by the National Erasmus+ Office in Moldova. The case study focuses on the dynamics of mobility flows (outgoing and incoming) and on the diversity of academic cooperation projects implemented in Moldova.

MAIN CONTENT

In the Republic of Moldova, academic mobility of students is regulated by Government Decision No. 56 of January 27, 2014 on the approval of the Framework Regulation regarding academic mobility in higher education. According to this decision, academic mobility represents a process of completing study cycles/periods or internships by students or teaching staff in an educational institution in the country or abroad (Weblex Service, n.d.)

Student mobility represents the process by which students temporarily move to other higher education institutions, either in their home country or abroad, in order to study or undertake internships. This phenomenon is supported by international programs such as Erasmus+, which provide study opportunities, financial scholarships, and international academic recognition. By participating in these programs, students acquire professional, linguistic, and intercultural competences, which contributes to improving the quality of their education and their adaptability to the global labor market. The mobility process is carried out within various mobility programs (long-term and short-term mobility programs). The long-term mobility program is a program that ends with obtaining a study certificate confirming a qualification level, while the short-term mobility program is carried out through study periods, internships, language training, research activities, summer schools, etc., which end with the issuance of an academic certificate or, where applicable, a certificate of participation (Institutul pentru Politici Publice, 2017). The most well-known mobility program is Erasmus+. Through this program, funded mobility activities are supported:

- student mobility for studies for one semester at the first cycle – bachelor's degree studies;
- student mobility for studies during the second cycle – master's degree studies;
- staff mobility – teaching missions.

The Erasmus+ program offers European universities the opportunity to establish partnerships with higher education institutions outside the EU and to develop mobility programs, international cooperation programs for capacity building, and staff development programs in countries outside the European Higher Education Area. In the field of higher education, universities in the Republic of Moldova can benefit from the following actions:

- Key Action 1 – International Credit Mobility
- Key Action 2 – International Cooperation / Capacity Building Projects
- Jean Monnet Action (Erasmus+ Moldova, n.d.)

The institution responsible for monitoring the implementation of Erasmus+ projects is the National Erasmus+ Office in Moldova. In addition to the office, a team of Higher Education Reform Experts (HEREs) has been established and operates. Representatives of the Erasmus+ Moldova Office collect statistical data on mobility within Erasmus programs based on information from the European Commission.

In the graph below, the evolution of international mobility within the Erasmus+ program for students and teaching staff from the Republic of Moldova is presented, by year and type of mobility.

Analyzing the graph, a clear and different evolution of outgoing and incoming mobility for students and academic staff from the Republic of Moldova can be observed during the period 2015–2020. Outgoing mobility shows a general upward trend, with values increasing from 263 in 2015 to 454 in 2020. A slight decrease can be observed in 2017 (314 mobilities), but this fluctuation does not change the long-term growth trend. This suggests a growing interest among students and academic

staff from the Republic of Moldova in international experience and in strengthening academic partnerships with European institutions.

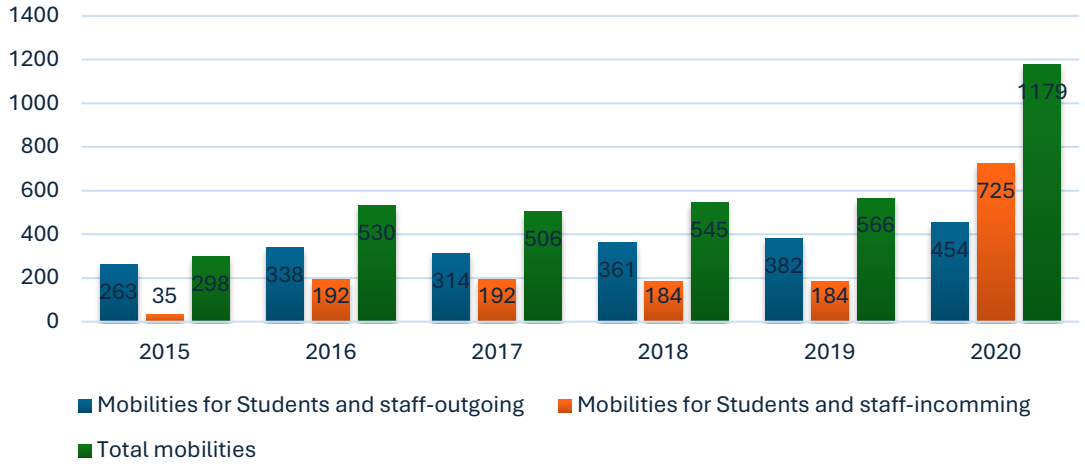

Figure 1. Number of ICM mobilities for Moldova, 2015-2020
Source: *elaborated by the author*

Incoming mobility had a more volatile evolution, but with a dramatic increase in 2020. During the period 2015–2019, incoming mobility remained relatively stable, between 35 and 192 participants, indicating a gradual consolidation of the capacity of universities in the Republic of Moldova to attract international participants. The exceptional increase in 2020, when the number reached 725, indicates both an expansion of Erasmus+ projects in Moldova and an increase in the attractiveness of institutions in European cooperation.

In addition to international academic mobility, an important role in the development of university cooperation and the promotion of European studies in the Republic of Moldova is played by Jean Monnet projects implemented within the Erasmus+ programme. These projects are aimed at promoting studies on European integration, developing university courses dedicated to the European Union, and stimulating scientific research in the field of European policies and institutions.

The following section presents the evolution of Jean Monnet projects implemented in the Republic of Moldova, illustrated through a graph.

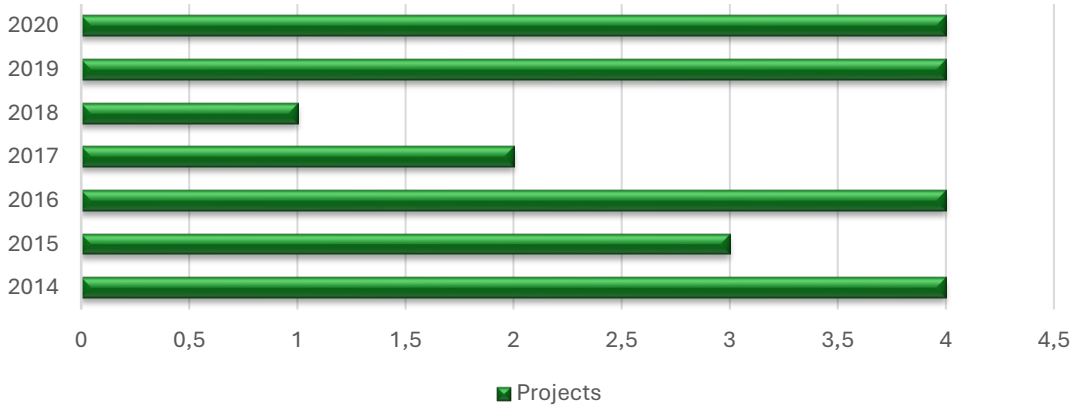

Figure 2. Jean Monnet Projects in Moldova, 2014-2020
Source: *elaborated by the author*

Analyzing the graph, the evolution of the Jean Monnet Programme projects implemented in the Republic of Moldova during the period 2014–2020 can be observed. In 2014, 4 projects were recorded, and in 2015 their number decreased to 3. In 2016, a slight increase to 4 projects can be

observed, followed by a decrease in 2017, when only 2 projects were implemented. The downward trend continued in 2018, when only one Jean Monnet project was carried out. However, in the following years a recovery can be observed, with the number of projects increasing to 4 in 2019 and remaining at the same level in 2020.

Thus, the data indicate a fluctuating evolution of Jean Monnet projects in the Republic of Moldova, characterized by periods of decline followed by recovery. This dynamic reflects the level of participation of higher education institutions in European academic programs and their interest in developing European studies within universities.

The Jean Monnet Action within the Erasmus+ Programme includes several types of academic activities aimed at promoting European studies in higher education institutions. These contribute to the development of teaching, research, and academic cooperation in the field of European integration. These activities are diversified depending on the specific objectives of institutions and are classified into modules, chairs, and centres of excellence, as illustrated in Figure 3.

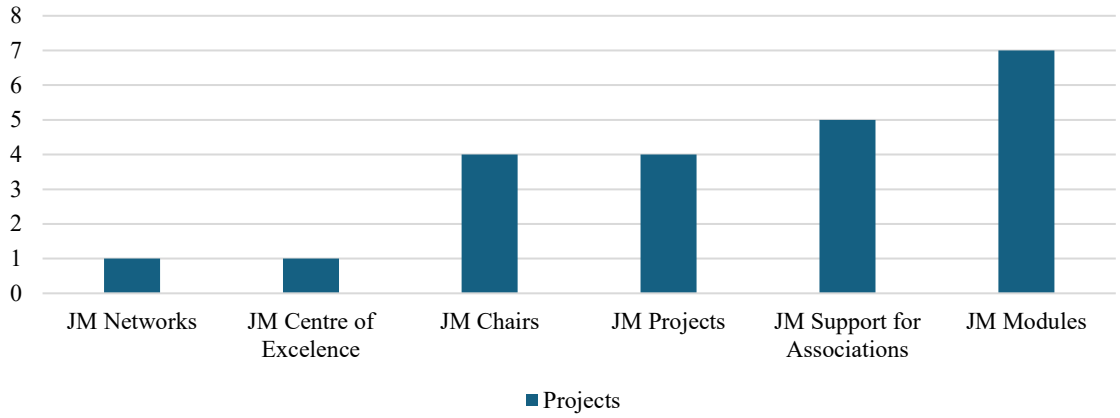

Figure 3. Types of Jean Monnet projects in Moldova, 2014-2020
Source: *elaborated by the author*

The diversity of these projects reflects the high level of involvement of higher education institutions in the Republic of Moldova in the process of European integration through education and research.

During the period 2014–2020, within the previous edition of the Erasmus+ Programme, higher education institutions from the Republic of Moldova managed to implement:

- 3,624 Erasmus+ academic mobilities between universities from the Republic of Moldova and the European Union, offered to students and university teaching staff;
- 600 ICM projects (International Credit Mobility);
- 21 CBHE projects (Capacity Building in Higher Education);
- 22 Jean Monnet projects;
- 30 scholarships for beneficiaries from Moldova within Erasmus Mundus Joint Master Degrees projects.
- Within the 2021–2027 period, the Erasmus+ programme will implement new educational projects:
- 2,000 Erasmus+ academic mobilities between universities from the Republic of Moldova and the European Union, offered to students and university teaching staff;
- 10 Jean Monnet projects;
- 10 projects of Erasmus Mundus Joint Master programmes;
- 30 mobility projects for youth workers;
- 29 youth mobility projects – youth exchanges;
- 14 capacity building projects in higher education;

- 9 capacity building projects in the field of education and vocational training (Erasmus+ Moldova, 2024)

It should be noted that although the year 2020 was marked by the COVID-19 pandemic, the high number of mobilities reported in the previous graphs is largely due to projects contracted earlier and to the adaptation of the system to blended or virtual mobility formats, implemented to ensure the continuity of the educational process under global health crisis conditions.

From the perspective of educational and social impact, the Erasmus+ programme generates both positive effects and certain difficulties. The advantages of international mobility within the Erasmus+ programme are multiple and contribute significantly to the personal and professional development of students. First of all, it offers the opportunity to study in another country and become familiar with a different educational system, allowing them to acquire additional academic knowledge and develop their language skills. Secondly, international experience facilitates understanding and adaptation to different cultures and environments, contributing to the development of intercultural competences, independence, and communication skills. At the same time, participation in mobility provides the opportunity to build valuable international relationships and networks that can be useful professionally. The programme also supports students by providing monthly scholarships, partial coverage of transport expenses, and exemption from tuition fees at the host university, thus facilitating their integration and maximizing academic and professional benefits during the mobility period.

However, besides the advantages offered by student mobility in the context of its promotion by educational institutions in our country, there are also a number of weaknesses that need to be addressed over time in order to increase awareness of the importance of mobility. The disadvantages of international mobility primarily refer to insufficient experience and tradition in implementing international research and education projects, which limits the effective involvement of universities in our country. Additionally, the lack of qualified staff in this field hinders the identification of partners and the development of mobility projects. The reduced national and international visibility of some universities may lead to a decrease in the number of candidates for their programmes. Limited financial resources represent an obstacle to the proper development of mobility programmes. Moreover, the limited promotion of research results at the international level affects recognition and collaboration with external institutions, and the lack of clear mechanisms for recognition and equivalence of studies completed during mobility may create difficulties for students upon returning to their home country.

CONCLUSION/RECOMANDATIONS

Following the conducted research, it is confirmed that the Erasmus+ program represents the main pillar of the internationalization of higher education in the Republic of Moldova, facilitating the alignment of the national system with European standards. The evolution of mobility flows demonstrates an increasing openness of local universities, reaching a point of maturity in 2020 through the significant growth in the number of participants despite global challenges.

The impact of these programs is multidimensional, as it goes beyond the accumulation of theoretical knowledge and directly contributes to the development of human capital by strengthening linguistic and intercultural competencies, as well as personal autonomy. The diversification of implemented actions, from Jean Monnet modules to capacity-building projects, reflects a strong commitment to the European integration process and the modernization of scientific research.

To optimize this process in the future, it is recommended to identify additional funding sources to reduce economic barriers, thus ensuring equal access for all students. It is also necessary to promote Erasmus+ programs more effectively in order to increase the participation of students and academic staff. The development of new international partnerships can contribute to balancing mobility flows. Financial and logistical support for participants must be strengthened, and the experience gained through mobility should be integrated into the study curriculum and recognized through academic

credits. Monitoring and evaluating the impact of mobility programs is essential for adjusting the internationalization strategies of universities.

In conclusion, the success of internationalization depends on increasing the visibility of results and strengthening the attractiveness of our universities in the context of global competition in the labor market.

REFERENCES:

1. Erasmus+ Moldova. (n.d.). *Proiecte eligibile*. https://www.erasmusplus.md/proiecte-eligibile
2. Erasmus+ Moldova. (2024). *Erasmus+ 30 ani* [Leaflet]. https://www.erasmusplus.md/sites/default/files/media_file/2024-11/erasmus_30_ani_leaflet.pdf
3. European Commission. (2023). *Erasmus+ annual report 2022*. Publications Office of the European Union. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/erasmus-annual-report-2022
4. European Commission. (n.d.). *Erasmus+ programme guide*. https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide
5. Teichler, Ulrich. (2017). *Internationalisation trends in higher education and the changing role of international student mobility*. *Journal of International Mobility*, 1(5), 177–216.
6. Institutul pentru Politici Publice. (2017). *Cunoştinţe, atitudini şi practici referitoare la mobilitatea academică creditară (Armenia, Moldova, Ucraina): Studiu de politici educaționale*. https://ipp.md/wp-content/uploads/2017/04/Studiu_Mobilitatea_creditara_ro.pdf
7. Weblex. (n.d.). https://weblex.md/item/view/iddbtype/1/id/f8454ee1fc4c27bc5538ce5bfa7a9739
8. World Bank. (2020). *The contribution of international student mobility to human capital development*. https://www.worldbank.org

Coordonator ştiinţific: ROMANOVA Anastasia, dr., conf.univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: romanova.anastasia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.100
CZU: 316.72:339.138(100)

GLOCALIZATION AND CULTURAL ADAPTATION IN MULTINATIONAL MARKETING CAMPAIGNS

GLOCALIZAREA ȘI ADAPTAREA CULTURALĂ ÎN CAMPANII DE MARKETING MULTINAȚIONALE

CEREVATÎI Victoria, studentă, specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: victoria.cerevatii.bg2i@ase.md

Abstract: *În contextul globalizării, companiile se confruntă cu pătrunderea pe piețe economice noi, dar fără să își piardă relevanța culturală. Deși globalizarea presupune omogenizarea preferințelor consumatorilor, realitatea economică a demonstrat că lucrurile sunt cu mult mai subtile. Astfel a fost adoptat un nou concept numit „glocalizare", ceea ce presupune ca un produs „global" să fie adaptat „local". Această cercetare își propune să analizeze modul în care companiile pot adapta produsele și campaniile de marketing la specificitățile culturale locale, utilizând teoriile lui Hall (context cultural ridicat vs. scăzut), Hofstede (dimensiuni culturale) și de Mooij (comportamentul consumatorului influențat cultural). Rezultatele obținute reflectă ipoteza că adaptarea la cultura locală generează rezultate superioare față de strategiile uniforme, iar gradul de adaptare necesar depinde de țara țintă. Cercetările arată că glocalizarea nu este o opțiune, ci o condiție esențială pentru succesul internațional, asigurând autenticitatea, loialitatea consumatorilor și un avantaj competitiv sustenabil.*
Cuvinte-cheie: gl*obalizare, marketing, glocalizare, campanii de marketing, companii, piețe economice, consumatori*
JEL CLASSIFICATION: M31, F23, M16, Z13

INTRODUCTION

In today's world, we are more connected than ever before. This interconnectedness is often called the "global village," a concept that's widely discussed in business and communication workshops.Technological advances and improvements in communication have opened doors for businesses to venture beyond their national borders. As a result, companies can now tap into international markets.This trend, known as globalization, is described as "a process that integrates national and regional economies, societies, and cultures through a global network of trade, communication, migration, and transportation," according to the Financial Times this allows us to understand that people's tastes and preferences are homogenized, which allows for standardized marketing strategies and products for all.

However, the reality of the economic environment is a little more complex. A fixed strategy used in several foreign markets can lead to a negative impact on the economy due to the social and cultural differences of the population. Based on this fact, another concept was invented, ‚made up of two other terms, ,,globalization " and ,,localization " which means ,, the process by which global and local forces interact and influence each other in shaping the world around us (Robertson, Citation1995, p. 28). It represents a strategic approach where companies include in their marketing and management strategies the cultures and local differences of people, thus maintaining the effectiveness of the products but also respecting the local norms of people from different parts of the world.This term allows people a deeply undetsanding of the importance adapting global products and services to meet the needs of the local market.

This topic is very important today because of the multitude of companies that want to enter international markets and because of consumers who increasingly want authenticity and cultural relevance from brands, making Glocalization not just a simple concept, but an essential condition for meeting consumer needs and achieving the success of international companies.

OBJECTIVES

This research aims to achieve the following objectives:

1. To define and differentiate the concepts of glocalization and globalization in the context of international marketing

2. To analyze the role of cultural theories in creating effective glocalization strategies

3. To examine real examples of international companies to allow the identification of key success strategies based on the concept of glocalization

4. To formulate practical recommendations for marketing specialists who want to implement glocalization campaigns

LITERATURE REVIEW

The theoretical foundation of this research is based on several works of scientific researchers in the field of international marketing:

1. Edward T. Hall (high context -low context)-Edward T. Hall implemented a framework for understanding cultural communication between people. In low-context cultures such as Germany or the USA, communication is direct, explicit and the meaning is mainly transmitted through words, directly and to the point. In contrast, high-context countries such as Japan, China or Arab countries rely heavily on implicit communication, i.e. where the meaning is already integrated into the context, in non-verbal cues and in the listener's pre-existing knowledge. For marketers, this concept of glocalization means that for low-context cultures, messages must be clear and explicit, while for high-context cultures, these messages must be based on building relationships and transmitting symbols and the desired meaning through subtlety and mutual understanding.

2.Geert Hofstede (Theory of cultural dimensions)-Geert Hofstede provided an understanding of how people's cultural values influence their behavior at work and in society in general. All of these dimensions can be used directly for marketing strategies:

A)Individualism vs Collectivism-In "individualistic" countries like the UK or the US, marketing messages often focus on the "person" i.e. their success, independence and development in themselves. On the contrary, in "collectivist" societies like South Korea, Japan and China, marketing campaigns are more effective when they emphasize the community, family and generally the well-being of "groups" ,, Common prosperity (Chinese: 全名富裕; pinyin: Gòngtóng fùyù(their slogan)"

B)Power distance-This concept assesses the extent to which less powerful members of organizations accept that power is distributed unequally .In cultures with high power distance such as Mexico or Panama, marketing may include authority figures and hierarchical structures, while cultures with low power distance such as Germany and Denmark respond better to messages of equality and collaboration.

C) Uncertainty avoidance -This term measures the degree to which members of a society feel threatened by ambiguous or unstructured situations. Cultures with high levels of uncertainty avoidance such as Japan and Greece prefer clear rules and structures. Marketing in these cultures must be cautious and offer clear, well-structured options and highlight tradition. Cultures with low levels of uncertainty avoidance such as the USA and Singapore are more flexible and tolerant of change, thus they are more open to innovations and novelties.

3.Marieke do mooji (Consumer behavior and culture) -Mooji's research supports Hofstede and Hall's literary concepts, applying their ideas on consumer behavior. His research argues that people's culture and habits influence not only what they buy but also the reasons why they do so. He argues that marketing concepts such as branding, advertising and even the adoption of certain technologies depend directly on people's culture, thus providing a practical basis for glocalization.

4.Ronald Robertson Title: "Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity" -The author explains the concept of glocalization in more detail, arguing that what we call "local" is no longer an isolated or purely authentic space, but is often constructed and promoted using recipes and models that are, themselves, global in nature. Local identities are stimulated and shaped through trans-local interactions and comparisons.

RESEARCH METHODOLOGY

This study uses a qualitative analysis of case studies. This method is suitable for analyzing complex topics such as "glocalization", just like in real life. In this way, the research was carried out some relevant examples were chosen, namely 3 well-known multinational companies: Coca-Cola, McDonald's and Adidas. These companies are known to be successful globally, but adapt to local markets .For each company, we analyzed the global identity for their brand. Then we identified specific examples of local adaptation, the examples also connected together with the theories of Hofstede, Hall and Mooij

CASE STUDIES/EXAMPLES

Macdonald is a company famous all over the world, especially through their products like Big Mac, Macflury and cheeseburger. However, the company adapts its menu significantly to local cultures.In India, most of the population does not eat beef, so McDonald's does not offer many pork or beef products. Instead, they have introduced items like McAloo Tikki (a burger made of potatoes and spices). In Japan, McDonald's offers EBU Fileto (a burger with shrimp to suit the local taste for seafood). They change not only the basic menu but even the desserts. In Asian countries, McDonald's offers different flavors of their ice creams such as, Mac flurry with matcha, coconut. In Europe, they add flavors like Lotus Biscoff in Belgium/UK and Pistachio in Italy.Through these cultural adaptations, McDonald's is a relevant example that demonstrates its respect for its clientele from all over the world. This company is not only seen as "foreign food", but they themselves become a part of the local food culture.

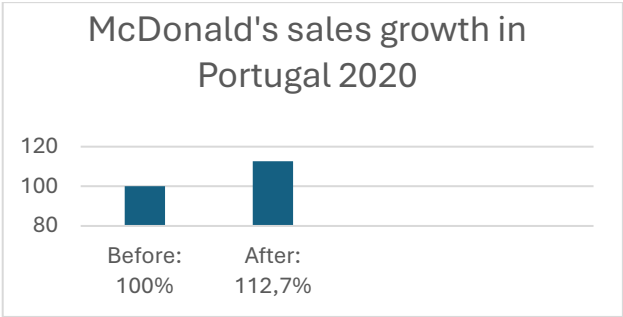

Fig.1 How McDonald's Localization Strategy Shapes Consumer Behavior in Portugal
(based on: Glocal Branding in Action: How McDonald's Localization Strategy Shapes Consumer Behavior in Portugal,Vasco Ribeiro Santos, Anabela Pereira, Bruno Sousa, Umar Ali, Luzia Arantes, Theodore Tarnanidis, Rúben Pinhal)

"This study investigates how McDonald's glocalization strategy affects consumer behavior in Portugal, highlighting the interplay between the global brand identity and local cultural adaptation. Employing Kozinets' (2020) netnographic approach, the research analyzes over 15,000 consumer-generated digital interactions across social media, review platforms, and food forums to uncover authentic, culturally embedded perceptions. Findings reveal that McDonald's localized offerings, such as the McBifana and McPastel de Nata, resonate strongly with Portuguese consumers, driving a 12.7% increase in sales and enhancing emotional brand attachment. The study also uncovers a generational divide, with younger consumers exhibiting greater receptivity to hybrid brand identities. By applying netnography to a global fast-food brand in a culturally rich European context, this research contributes to international consumer marketing literature by offering a digitally grounded framework for understanding localized brand performance. The findings provide actionable insights for global marketers seeking to cultivate cultural authenticity and consumer engagement across diverse markets".

Another example is Coca-Cola, it has campaigns like,,taste the sensation" but the way this is perceived campaign is different in each country. The "Share a Coke" campaign replaced the Coca-Cola logo with popular local names on the bottles. In China, they used nicknames and "endearment" terms instead of just first names. This worked better in China's high-context, relationship-oriented

culture.During Ramadan Coca-Cola airs advertisements in the Middle East that focus on family, community, and unity. This demonstrates the importance in collectivist cultures, they have created a personal connection with consumers, and Ramadan campaigns demonstrate a deep understanding of local religious and cultural events.This builds strong emotional relation with the brand.

The last but not the least example is Adidas who has 2 different approaches related to fashion industry in different markets. In China, Adidas is identified as a fashion, lifestyle, and trendy brand, implementing fashion and cultural elements that turn a simple piece of clothing into anextraordinary one. Adidas uses traditional and cultural elements related to clothing design, emphasizing mandarin collars, dragon patterns, while still maintaining the traditional concept of oversized or baggy clothes. This allows people to pay large amounts for their clothes because Adidas took into account the term 'glocalization,' which demonstrates the fact that this concept allows brands to enter different international markets and, moreover, to be able to earn much more money.

CONCLUSIONS

All in all, this research demonstrates that the glocalization process in marketing strategies is not an optional one, but necessary for all companies that want a large and loyal customer base. A simple and purely global approach with the same strategies everywhere will not bring as much success as a glocalized one, where each person is studied and analyzed, what preferences they have, what culture, what unites them and what they fear the most. All these moments are extremely important in creating long-term relationships with consumers because they are the key to a profitable and successful business, and as we know, "the consumer is king" (Kotler)

REFERINȚE

1. De Mooij, M. (2019). *Consumer behavior and culture: Consequences for global marketing and advertising* (3rd ed.). Sage Publications.
2. Hall, E. T. (1976). *Beyond culture*. Anchor Books.
3. Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations* (2nd ed.). Sage Publications.
4. Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity. În M. Featherstone, S. Lash, & R. Robertson (Eds.), *Global modernities* (pp. 25–44). Sage Publications.
5. Santos, V. R., Pereira, A., Sousa, B., Ali, U., Arantes, L., Tarnanidis, T., & Pinhal, R. (2025). Glocal branding in action: How McDonald's localization strategy shapes consumer behavior in Portugal. *International Journal of Marketing, Communication and New Media*, *13*(25), 319–336. http://u3isjournal.isvouga.pt/index.php/ijmcnm/article/view/1139
6. Vogue. (2025). *Inside Adidas's big China play*. https://www.vogue.com/article/exclusive-pieces-runway-spectacles-inside-adidass-big-china-play

Coordonator științific: ANDRONIC Carolina, asist. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, bd. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: andronic.carolina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.101
CZU: [81'246.3+316.72]:339.9

LINGUISTIC AND CULTURAL DIVERSITY AS INTANGIBLE CAPITAL IN INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

DIVERSITATEA LINGVISTICĂ ȘI CULTURALĂ DREPT CAPITAL INTANGIBIL ÎN RELAȚIILE ECONOMICE INTERNAȚIONALE

CERTAN Mădălina, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: madalina.certan.w2c9@ase.md

Abstract: *În cadrul procesului actual de globalizare și al intensificării relațiilor economice internaționale, resursele nemateriale (capitalul uman) devin factori esențiali ai competitivității. Diversitatea lingvistică și culturală este conceptualizată ca fiind catalizator al succesului pe piața în continuă schimbare, asigurând capacitatea indivizilor și a companiilor de a se adapta la noile cerințe. Prezenta cercetare are ca scop analizarea diversității și definirea acesteia drept capital intangibil, evidențiind mecanismele prin care aceasta poate fi categorizată drept avantaj economic: inovarea, accesul pe piețe străine, actualitatea culturală a produselor/serviciilor și consolidarea încrederii în negocieri. Metodologia de cercetare utilizată combină analiza teoretică a literaturii de specialitate cu studii de caz la nivel microeconomic (compania multinațională Unilever) și macroeconomic (Singapore, Canada). Rezultatele obținute în urma analizei reflectă ipoteza că gestionarea eficientă a diversității contribuie la performanța organizațională, creativitate și inovație. În același timp, cercetarea demonstrează că diversitatea lingvistică și culturală poate fi valorificată ca un avantaj competitiv durabil, iar state precum Singapore și Canada oferă exemple clare prin care diversitatea este transformată într-un motor al dezvoltării economice și influenței internaționale.*
Cuvinte cheie: *Capital intangibil, diversitate culturală, diversitate lingvistică, relații economice internaționale, avantaj competitiv*
JEL CLASSIFICATION: J24, F23, M16, Z13

INTRODUCTION

In today's global economy, factors driving competitiveness have seen a dramatic shift. While traditional economic theories focused on tangible resources like land, labour, and capital, more recent theories, such as human capital theory by Gary Becker in 1964, have widened our understanding of what creates value. In the fast-paced 21st century, this shift has been escalated by the rise of the knowledge economy and the growing interconnectedness of international markets. Building upon Becker's framework, linguistic and cultural competencies can be defined as specific forms of intangible capital integrated within individuals and organizations. While human capital focuses on skills and knowledge overall, and social capital emphasizes networks and trust (Putnam, 2000), linguistic and cultural capital refers to the set of language abilities, cultural knowledge and awareness, and cross-cultural adaptability that enables effective management across diverse environments.

Unfortunately, linguistic and cultural diversity are often perceived as a challenge, implying a hurdle in communication, a source of misunderstanding, and a factor that makes organizational management more difficult. The differences in direct and indirect feedback used by high-context and low-context communication (Hall, 1976) can be a source of conflicts. Moreover, Hofstede's (2001) power distance dimension illustrates that individuals from opposing cultures have a different understanding of leadership, meaning that in a multicultural environment, expectations might clash and disputes may arise. Thus, diversity is not an automatic source of added value, it requires investment, competence, and conflict resolution, making it uncomfortable or costly for some. This said, it doesn't mean that diversity isn't important, it is a vital resource for long-term efficiency and profitability. Therefore, this paper argues for a reconceptualization: linguistic and cultural diversity

should be seen as intangible capital, a source that can generate economic growth and improve cooperation, if managed properly. Innovation and creativity happen through the combination of diverse perspectives; market access improves by using cultural knowledge as a way to adapt and create suitable products and services; trust in international economic relations can be built on cultural mindfulness and mutual respect.

The importance of this research derives from multiple interconnected factors. First, the intensification of international economic relations has made cross-cultural awareness and competence a critical skill for companies operating globally. Second, migration and labour mobility have determined the increasing diversity of workforces in many countries. Third, multinational companies that look to expand or operate in new markets must understand the cultural context of those countries.

The main objectives of this paper are:

- to define the concept of intangible capital and apply it to the linguistic and cultural diversity field;
- to analyze the mechanisms through which diversity generates economic value;
- to examine relevant case studies that reflect the success of diversity policies;
- to draw conclusions regarding the strategic management of this resource.

CONTENT

Brief analysis of bibliographical sources

In conducting this research, several theoretical sources of economic and social thought were analysed. The modern concept of human capital, introduced by Gary Becker (1964), is the pillar for understanding and defining individual skills and knowledge as economic assets. Becker's work explained how investments in intangible assets, such as education, training, and language skills, can generate measurable returns. Based on this, linguistic and cultural capital can be understood as an extension of human capital: language skills and cultural competencies are assets that can be invested in and leveraged as economic advantages.

Geert Hofstede's (2001) theory of cultural dimensions in business provides the framework for understanding how behavior within organizations and interactions at an international level can be influenced by cultural values and differences. Edward T. Hall (1976) introduces the concept and distinction between high-context and low-context communication, making it an essential idea for understanding cross-cultural misunderstandings and conflicts, which are a natural part of diversity, although perceived negatively.

Moreover, empirical research in the McKinsey report "Diversity Wins" (2020) shows how diverse leadership teams outperform homogenous ones in terms of profitability. Sonia Akter (2025) has conducted research specifically on Unilever, revealing how diversity influences creativity and innovation. The Unilever report (2024) strongly confirms that the use of their internal policy acts as guidance in operating with diversity.

Description of research methods

The present study uses qualitative research methodology, combining the analysis of theoretical sources with relevant case studies. The theoretical analysis is based on the academic literature cited above, along with official reports, academic works, and various insights from economics, sociology, and management studies, to properly assess the value of linguistic and cultural diversity as intangible capital.

The case study method was selected due to its effective capacity in examining complex theoretical information in its real-world context. The analysis was conducted at two levels to better understand the influence of diversity in the actual state of the world. For the microeconomic level, the multinational company Unilever serves as an adequate example, able to portray the effects of linguistic and cultural diversity on an economic entity. At a macroeconomic level, Singapore and Canada were chosen as examples due to their multicultural character and supporting policies.

Results obtained

The analysis reveals several mechanisms through which linguistic and cultural diversity can generate economic value as intangible capital.

Unilever is a multinational company that sells products in 190 countries, making it a perfect example for observing how it operates in terms of diversity. According to their 2024 Annual Report, the company has a vast clientele of 3.4 billion people, meaning that their products align with buyers from various cultural backgrounds.

Empirical research on Unilever confirms the relationship between cultural diversity and the capacity to innovate, reflecting the positive outcomes diversity brings inside teams. A study by Akter (2025), based on the surveys of 84 team members from multicultural environments and interviews with managers, found that cultural awareness and intelligence, along with flexible and adaptable leadership, are positively associated with better creativity, innovation, and overall better engagement within the company. Unilever's operational practices and policies reflect this principle.

Moreover, the cultural diversity within the organisation functions as a form of market intelligence. Unilever has a practice of employing managers who align with the cultural and linguistic setting of each market. This ensures that products, marketing strategies, and distribution complement each other, and the whole process is culturally appropriate to the region. This is directly supported by their internal policies: "We strongly believe that having people who represent the consumers we serve in fast-moving market conditions, enables us to perform better" (Unilever, 2024, p. 35); "We continue to strengthen our approach to engaging with rightsholders, including individuals who live and work in the communities where we operate or source from" (Unilever, 2024, p. 37). A direct example of this market intelligence is the promotion of skin-lightening products in Asian markets, where it most appeals to customers. The Glow & Lovely (formerly Fair & Lovely) skin care range has been designed for Asian consumers and has maintained its presence in the market since its launch in 1975 in India.

Research shows that businesses with diverse executive teams generally outperform homogenous ones. Specifically, organisations that are in the top quartile for ethnic and cultural diversity are 36% more likely to achieve better financial performance (Figure 1). This aligns with Unilever's Leadership Executive team, which consists of members from different cultures and backgrounds: Argentina, United States of America, Brazil, Singapore, India, Ireland, United Kingdom, Netherlands, Italy (Unilever, 2024).

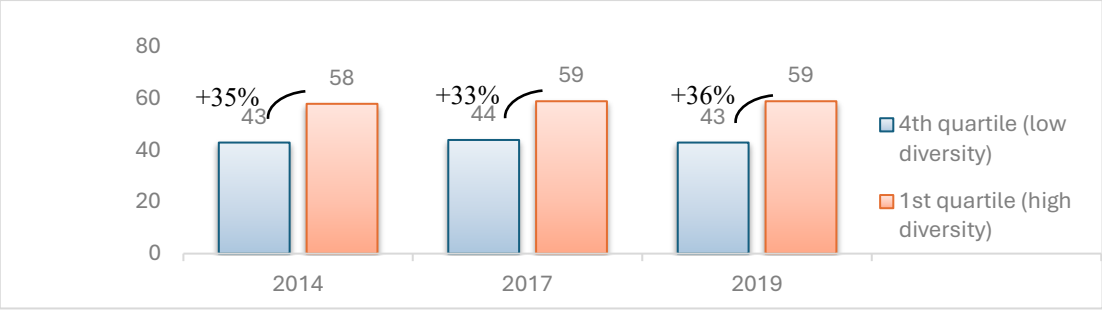

Figure 1. Likelihood of financial outperformance between low and high diversity executive teams, 2014-2019

Source: "Diversity Wins", McKinsey & Company, (Hunt et al., 2020)

The results prove that a culturally and linguistically inclusive environment inside a company promotes the quality and relevance of its products in various markets across the world. This environment creates a space for collaboration, adaptability, and innovation brought on by different perspectives of the members of the company.

The case studies at the macroeconomic level reveal how cultural competence facilitates international economic relations and builds trust in economic negotiations.

Singapore is known as a successful financial hub and trade center at a global level. Its multilingual and multicultural workforce plays a significant part in this success. The country has four official languages (English, Singaporean Mandarin, Tamil, and Malay). The population is very familiar with diverse cultural norms, making Singapore a trusted intermediary in East-West business negotiations. The World Bank's Ease of Doing Business rankings consistently place Singapore in the top countries globally (number 2 out of 190 countries, with a score of 86.2 in 2020). Moreover, Singapore has maintained its position as the most influential ASEAN nation in the Brand Finance Global Soft Power Index 2025. In 2025, the country ranked 21st overall among 193 nations, having improved from 22nd place in 2024, with a score of 55.6. Singapore has outperformed its regional peers (Brunei, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Myanmar, the Philippines, Thailand, Vietnam, and Timor-Leste), excelling in pillars such as Business and Trade, Governance, and Education and Science. Thus, Singapore has solidified its reputation as a country with effective leadership, economic dynamism, and innovation. Consequently, this makes Singapore a vital player in international economic relations as a gateway to Southeast Asia.

According to Immigration, Refugees and Citizenship Canada (IRCC), Canada was the first country in the world to adopt a multiculturalism policy. It was declared in 1971 and passed in 1988. The policy embraces inclusivity and even frames diversity as an economic asset. The bilingual and multicultural environment of Canada makes it a perfect space for embracing diversity. The country has an exceptional ability of attracting and further maintaining skilled immigrants, many of whom possess linguistic and cultural ties to their original countries, making the most of their knowledge in terms of diversity as intangible capital. "The main objectives of Canada's immigration policy are to promote economic development by selecting immigrants with high levels of human capital" (Carey, 2018, p. 6). Moreover, experts have concluded that diversity brings benefits to the Canadian workforce as well. Individuals have more to gain by working alongside people who may have different perspectives and methodologies influenced by their original cultural and linguistic backgrounds. "The focus on economic immigration reflects the view that it improves the quality and productivity of the Canadian labour pool over the long term, leading to higher potential growth" (Carey, 2018, p. 6). The active practice of their multiculturalism policy ensured inclusivity amongst people, making Canada an attractive destination for skilled immigrants, thus enforcing its diverse environment. This has played an important role in positioning Canada as a bridge economy that connects North American markets with emerging economies from all over the world, building its power in international economic relations.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

This paper demonstrates that linguistic and cultural diversity is indeed a form of intangible capital that acts as a competitive advantage in contemporary markets, generating innovation, better market access, and facilitating international economic relations between countries. The case studies of Unilever, Singapore, and Canada provide compelling evidence that effective management of diversity contributes to economic development.

For companies, the results suggest that diversity shouldn't be managed solely as a means of complying with social norms, but as a strategic resource. Investment in human capital (language training, cross-cultural competence development, and diverse hiring practices) can produce significant results in terms of market intelligence and overall economic performance.

For countries, the research shows that diversity and inclusion policies can be used to generate economic benefits. Singapore's and Canada's examples demonstrate that cultural diversity can become a means of attracting investment and a skilled labour force, developing export markets, and positioning countries as international commerce hubs. Several strategies can be implemented in order to complement the positive aspects of diversity, instead of going against this phenomenon altogether: supporting multilingual education, attracting human capital through immigrants, and embracing cultural differences in negotiations.

REFERENCES:

1. AKTER, S., 2025. *Cross-cultural management and its impact on international corporate success: A case study of Unilever Plc* [Master's thesis]. Tampere: Tampere University of Applied Sciences. p. 1–66.
2. BECKER, G.S., 1964. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago: University of Chicago Press. p. 1–187.
3. BRAND FINANCE, 2025. *Global Soft Power Index 2025*. London: Brand Finance.
4. CAREY, D., 2018. *Making the most of immigration in Canada*. Paris: OECD. p. 1–55.
5. HALL, E. T., 1976. *Beyond Culture*. New York: Anchor Press. pp. 1–256.
6. HOFSTEDE, G., 2001. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. p. 1–596.
7. HUNT, V., PRINCE, S., DIXON-FYLE, S. and DOLAN, K., 2020. *Diversity Wins: How Inclusion Matters*. New York: McKinsey & Company. p. 1–56.
8. PUTNAM, R. D., 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster. pp. 1–544.
9. UNILEVER, 2024. *Unilever Sustainability Report 2023* [online]. London: Unilever PLC. Available at: https://www.unilever.com [Accessed 1 April 2026]. p. 1–305.
10. WORLD BANK, 2020. *Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies*. Washington, DC: World Bank.

Coordonator științific: ANDRONIC Carolina, asist. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: andronic.carolina@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.102
CZU: 811.111:334.72(478+100)

THE ROLE OF ENGLISH IN THE INTERNATIONALIZATION OF MOLDOVAN BUSINESSES

ROLUL LIMBII ENGLEZE ÎN INTERNAȚIONALIZAREA AFACERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

CIUNTU Andreea, studentă, specialitatea: Business și administrare
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău,
str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: andreea.ciuntu.ea4@ase.md

Abstract:*Pentru întreprinderile din Republica Moldova care sunt axate pe extinderea activității pe piețele internaționale, cunoașterea limbii engleze constituie un factor crucial pentru creștere stabilă, competitivitate echitabilă și succes durabil. Scopul acestei lucrări este de a investiga rolul limbii engleze în procesul de internaționalizare a companiilor moldovenești și de a evidenția importanța dezvoltării competențelor lingvistice pentru integrarea acestora în economia globală.*
Cercetarea se bazează pe analiza website-urilor companiilor locale, examinarea anunțurilor de angajare și aplicarea unui chestionar menit să investigheze percepția participanților privind importanța limbii engleze în mediul de afaceri. Metodele utilizate combină analiza documentară, compararea datelor și interpretarea rezultatelor colectate. Constatările finale indică că limba engleză este cel mai frecvent utilizată în comunicarea cu partenerii internaționali, în redactarea contractelor comerciale și în mediul online al organizațiilor. Totodată, cunoașterea limbii engleze reprezintă adesea un criteriu esențial în cerințele de recrutare a personalului, în special în domenii precum IT, marketing, management și comerț internațional, unde cunoașterea acestei limbi devine crucială.
Key words: *limba engleză, competențe lingvistice, internaționalizare, afaceri, website-uri, piața muncii, anunțuri de angajare.*
JEL CLASSIFICATION: F23, J24, M16.

INTRODUCTION

Global integration has greatly changed the way companies operate and communicate. In today's economic environment, businesses progressively interact with partners, clients, and investors from around the world. English has become the main language of international business, trade and professional communication. Many international organizations and networks use English as their primary working language. Thus, English as a lingua franca dominates work environments in the international market - and sometimes even in national markets - and also holds an important position in higher education institutions (Panainte, 2018).

In the Republic of Moldova, the business environment is potentially plurilingual. Romanian is the official language and Russian is also widely used in trade interactions. Nevertheless, English is emerging as a major influence in multinational dealings and trades. Especially when Moldovan companies work with partners from the European Union, the United States and other global markets.

This research aims to explore the role of English in the internationalization of Moldovan ventures by examining its presence on company websites, job advertisements and perceptions in the business community. Furthermore, it investigates how English mastery contributes to competitive advantages in export activities, foreign investment and digital marketing.

CORE CONTENT

English is now the global language of business communication (Crystal, 2003). Companies often adopt English as a corporate language to simplify internal communication and facilitate cooperation with international partners (Neeley, 2012). In Moldova, outsourcing and IT companies rely heavily on employees with strong English skills. About 80% of companies in the business

services sector use English as a working language for European and American clients (ABSL Moldova, 2025).

Contracts and negotiations with foreign investors are frequently conducted in English. This reduces communication barriers and supports international cooperation (Nickerson, 2005). Studies also show that using English in corporate communications increases the credibility and professionalism of Moldovan companies in international networks.

Moreover, English skills are linked to innovation and knowledge dissemination. Companies with English-speaking employees can access international research, participate in global conferences and apply best practices from other countries. This highlights the strategic value of language skills beyond basic communication.

This research uses a combination of qualitative and quantitative methods to evaluate the importance of English in Moldovan businesses.

Initially, an analysis of several Moldovan company websites was conducted to determine whether they provide an English version of their online content. The presence of English-language interactions reflects companies' efforts to communicate with transnational partners and customers.

Subsequently, job advertisements published on online recruitment platforms were examined in order to identify how frequently English language skills are required by employers. Particular attention was paid to sectors such as IT, marketing, finance, management, and international trade.

Finally, a questionnaire was designed to evaluate perceptions regarding the importance of English in business activities. The survey targets students and professionals involved in economic fields and aims to estimate how language skills influence career opportunities and international collaborations.

RESEARCH RESULTS:

Company Websites Analysis

Many Moldovan companies with international operations provide English versions of their websites to communicate with foreign partners and clients. The quality of content varies, with larger enterprises offering comprehensive information on services, corporate structure and investor relations, while smaller companies often provide limited English content or none at all. The analysis shows that companies engaged in export or international client services are more likely to provide full English content.

Table 1. Presence of English Language Versions on Moldovan Company Websites

Company	Industry	Website	English Version
FlyOne	Aviation / Air Transport	flyone.md	Yes
Moldcell	Telecommunications	moldcell.md	No
Orange	Telecommunications	orange.md	No
Moldpres	Media / News Services	moldpres.md	Yes
Moldretail Group SRL	Retail Trade	data2b.md	Yes
Simpals	IT / Online Services	simpals.com	Yes
Bucuria SA	Confectionery	bucuria.md	Yes
Moldtelecom	Telecommunications	moldtelecom.md	No
StarNet	Telecommunications	starnet.md	No
Purcari Wineries	Wine Production	purcariwineries.com / wine.md	Yes
Cricova SA	Wine Production	cricova.md	Yes
Optimum Web	IT / Software Engineering	optimum-web.com	Yes
ProCredit Bank	Banking / Financial Services	procreditbank.md	Yes
Moldindconbank	Banking / Financial Services	micb.md	Yes
MAIB	Banking / Financial Services	maib.md	Yes

Lagmar Impex SRL	Construction / Real Estate	lagmar.md	Yes
Rogob SRL	Meat Processing and Manufacturing	rogob.md	No
Efes Vitanta Moldova Brewery SA	Beverage Manufacturing	efesmoldova.md	Yes
Nefis SA	Confectionery	nefis.md	Yes
Franzeluța SA	Bakery / Food Manufacturing	franzeluta.md	No
Carmez SRL	Food Manufacturing	carmez.md	No

Source: author's research based on official company websites, 2026

Job Advertisements Analysis

The analysis of job advertisements provides valuable insight into the role of English language skills in the Moldovan workforce sector. By examining positions across different sectors, it is possible to observe how frequently English is mentioned as a requirement and how its importance varies depending on the nature of the job. This approach allows for a better understanding of the practical demand for English in professional contexts and highlights its relevance in supporting communication, employability and integration into international business environments.

Table 2. Job Advertisements Requiring English Language Skills in Moldova

Sector	**Position**	**Recruiting Site**	**English Requirement**
Customer Support	Specialist	Rabota.md	Optional advantage
Customer Support	Agent	Rabota.md / Lucru.md	B1+Level
Customer Support	Representative	Rabota.md	Strong communication abilities, B2+ level
Travel and Sales	Manager	Rabota.md / Lucru.md	Yes
Travel	Agent	Rabota.md / Lucru.md	English for communication and technology
Customer Support and Sales	Manager	Rabota.md	Yes
B2B Sales	Manager	Lucru.md	Mandatory English A2-B1 level for communication
Translation	Translator	Rabota.md / Lucru.md	Fluent for writing and communication
Recruiting	HR / D2D Sales Agent /Specialist / Team Leader / Manager	Rabota.md / Lucru.md	Not mentioned
Logistics	Manager	Rabota.md / Lucru.md	Optional advantage
Logistics	Import Specialist	Rabota.md / Lucru.md	Medium English for correspondence with external suppliers
IT	Help Desk / Support Specialist / Workforce Planner	Rabota.md	Advanced level
IT	Business Analyst	Lucru.md	For speaking and writing

Source: author’s research based on local recruiting platforms, 2026

Questionnaire Results

In the context of globalization, English is increasingly recognized as an essential skill for communication and career development. The following research is based on a questionnaire aimed to analyze the role and importance of the English language in education and professional activity. The data analyzed in this survey was obtained from employees and managers working in companies that operate in different economic sectors in Moldova.

The study includes questions related to respondents' demographic characteristics, their level of English fluency, and the frequency and context of language use. It also explores their perceptions regarding the importance of English in business, where more than 70% acknowledged positively, its impact on employment opportunities and their willingness to improve their language skills for future career advancement.

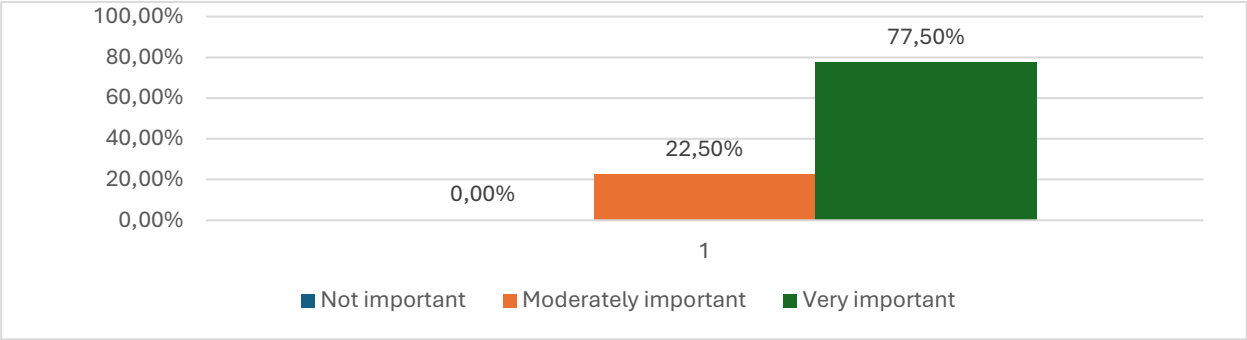

Figure 1. Importance of English

Source: developed by the author, 2026

CONCLUSIONS

The inquiry highlights the significant role of English in the internationalization of Moldovan businesses. As companies increasingly participate in global markets, the ability to communicate effectively in English becomes a key competitive advantage.

The investigation suggests that English is widely used in international contracts, corporate communication, and digital platforms. Additionally, employers frequently require English proficiency when recruiting employees, particularly in sectors connected to international trade, outsourcing services or information technology.

Developing English language competence can therefore enhance the competitiveness of Moldovan enterprises and improve their ability to cooperate with international partners. Augmenting language education and professional training may play an influential part to the thriving integration of Moldovan businesses into the global economy.

REFERENCES:

1. ABSL Moldova. (2025). Business Services in Moldova. Retrieved from https://absl-moldova.md
2. Crystal, D. (2003). English as a Global Language. Cambridge University Press.
3. Neeley, T. (2012). Global Business Speaks English. Harvard Business Review.
4. Nickerson, C. (2005). English as a lingua franca in international business communication. Business Communication Quarterly, 68(4), pp. 367–380.
5. Panainte, L. (2018). Rolul limbii engleze în contextul comunicării interculturale. In: Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii (pp. 165-170). Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/165-170_0.pdf

Coordonator științific: PANAINTE Lidia, asistent universitar
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău,
str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: panainte.lidia.pavel@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.103
CZU: 82'242:[316.772:339]

LINGUISTIC IDENTITY AND TRUST IN INTERNATIONAL BUSINESS COMMUNICATION: DO NATIVE SPEAKERS HAVE AN ADVANTAGE?

ЯЗЫКОВАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ И ДОВЕРИЕ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЛОВОЙ КОММУНИКАЦИИ: ИМЕЮТ ЛИ НОСИТЕЛИ ЯЗЫКА ПРЕИМУЩЕСТВО?

CORNEI Anastasia, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chisinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 37369423265
e-mail autor: anastasia.cornei.fqx@ase.md

Abstract: *Данная статья рассматривает влияние языковой идентичности на доверие в международной деловой коммуникации. В глобальном контексте, где английский язык широко используется, большинство встреч и взаимодействий происходит между людьми, для которых он не является родным, что вызывает вопросы о том, как язык влияет на восприятие человека.*

Целью этого исследования является анализ того, имеют ли носители языка преимущество в плане достоверности и доверия. Исследование основано на аналитическом и описательном методе с использованием данных из недавних исследований восприятия акцента.

В результате, носители языка чаще всего воспринимаются как более компетентные, преимущественно благодаря легкости понимания их речи и ясности. Однако, можно утверждать, что это преимущество определяется восприятием, а не реальной компетентностью.

Так, исследование подчеркивает важность внимания на ясность и эффективную коммуникацию, а не на языковое совершенство в международной экономической среде.

Key words: *Языковая идентичность, доверие, международная деловая коммуникация, акцент.*
JEL CLASSIFICATION: D83; Z13; F23

INTRODUCTION

In the epoch of globalization international communication became essential in business environment. English language is used on a large scale as a „lingua franca", however, most interactions take place between non-native speakers. In this context, linguistic identity can influence the way individuals are perceived, specially in terms of trust and competence. In the business environment, decisions are often made under conditions of limited information, which makes the first impressions highly significant. In these cases accent and fluency can act as „signals" and determine the level of trust granted to a person.

These signals do not always reflect the actual level of professionalism. Nevertheless, research shows that the speech of native speakers is perceived as more convincing and trustworthy, even in cases where the level of competence remains the same.

In this regard, a key question arises: do native speakers really have an advantage in international business communication or is this advantage merely a result of subjective perception?

The objective of this research is to analyse the influence of language identity on the formation of trust in international business communication, as well as to determine whether native speakers have an advantage in perception compared to non-native speakers. Additionally, the aim is to identify the role of cognitive factors, such as processing fluency and accent perception in assesing the competence and reliability of an interlocutor.

BASIC CONTENT

An important reference point for the present research is the study conducted by Lorenzoni, Faccio, and Navarrete (2024), entitled „Does Foreign-Accented Speech Affect Credibility? Evidence from the Illusory-Truth Paradigm", which analyzes the influence of accent on the perception of credibility.

The study involved a sample of 60 participants, who evaluated statements presented by both native speakers with a foreign accent, using a 6-point Likert scale (1- „completely false" and 6- „completely truth").

An essential aspect of the study is the fact that accent influences the perception of credibility through cognitive processing: trustworthiness – 5.54 for native speakers vs 5.39 for non-native speakers (table 1). Consequently, speech with a foreign accent requires greater processing effort, which reduces the level of trust given to the information.

Furthermore, the analysis of speakers' traits showed that native speakers are perceived as more competent, intelligent, and successful, while differenced regarding social traits, such as sociability or friendliness, are less pronounced. Therefore, the study confirms the existence of a systematic bias in credibility evaluation, which favors native speakers in the context of international communication.

Table 1. Comparative Evaluation of Native and Foreign Speakers

Characteristic	Native	Foreign
Brilliant	4.82	4.45
Successful	4.5	3.86
Friendly	4.68	4.55
Sociable	4.39	4.37
Trustworthy	5.54	5.39
Competent	5.2	4.69

Source: "Does Foreign-Accented Speech Affect Credibility? Evidence from the Illusory-Truth Paradigm" (Lorenzoni, Faccio, Navarrete, 2024)

It is important to note that such differences in perception often occur at an unconscious level. Participants in communication do not always understand that their evaluation depends on the accent or speech form, and not only on the content. As a result, in the international business environment, decisions may be partially based on subjective impressions rather than solely on an objective assessment of information.

In the context of international business communication, the concept of linguistic identity becomes particularly important, as it reflects a person's belonging to a certain language and cultural group. In this case, language acts not only as a means of conveying information but also as a marker of social identity, influencing the perception of the communication partner. Native speakers of a language are often automatically perceived as members of the "in-group," which contributes to faster trust formation.

From this standpoint, linguistic identity creates the so-called "in-group bias" effect, whereby people are more likely to trust those who speak the same language or do so without an accent. In the international business environment, this can lead to unequal communication conditions, as non-native speakers find themselves in the position of the "out-group," regardless of their professional skills.

In addition, using a foreign language requires additional intellectual effort on the part of the speaker, which can reduce spontaneity of speech, confidence, and expressiveness. As a result, even highly skilled professionals may be perceived as less competent or less persuasive. This confirms the existing stereotype of the superiority of native speakers and affects the process of decision-making, negotiations, and building business relationships.

Thus, the advantage of native speakers in international communication is explained not only by the level of language proficiency, but also by deeper socio-psychological mechanisms related to

identity, perception, and trust. This confirms that the language factor can act as a hidden source of inequality in the global business environment.

Description of the research methods used.

Within the present research were used several research methods, which were adapted to the analysis of linguistic identity and its relationship with the level of confidence in international communication.

The sociological method was used indirectly, through the analysis of existing data from specialized studies. This allowed for the interpretation of how participants perceive native and non-native speakers in the context of international communication.

The comparative method was used to analyze the differences between evaluations given to native speakers and those with a foreign accent. Systematic trends were identified in participant's perception, especially regarding dimensions such as confidence and competence.

Due to the statistical method, the obtained data were processed and interpreted. The analysis included using statistical models, which allowed highlighting significant differences between the research hypotheses.

By combining these methods, the research provides a comprehensive perspective on how linguistic identity influences the perception of confidence in international communication.

The obtained results.

The research results highlight that linguistic identity has a significant impact on how speakers are perceived in international communication.

Data analysis shows that native speakers are evaluated more favorably regarding traits associated with professional status, such as competence, intelligence, and success. For instance, the level of trustworthiness is higher for native speakers (5.54) compared to non-native speakers (5.39), indicating a consistent tendency to grant them more credibility.

At the same time, differences are more evident in the case of characteristics related to performance and professional ability, while social traits, such as sociability or friendliness, show smaller variations. This suggests that the accent particularly influences cognitive evaluations, not emotional ones.

It is important to note that the advantage of native speakers is determined less by their actual level of proficiency, than by socially formed attitudes regarding what speech is considered correct, confident, and professional. As a result, people for whom the language is not native may face a form of inequality: their ideas and arguments are often perceived as less convincing, even if they are valuable.

At the same time, it should be taken into account that such differences in perception can have consequences for professional interactions. In the context of international business, this may affect the distribution of roles within a team, participation in discussions, and employees' career opportunities. To emphasize, native speakers tend to take a more active role in communication, whereas non-native speakers may limit their participation due to fears of being misunderstood or misjudged.

Therefore, language identity becomes an important factor that affects the level of trust and the effectiveness of communication in the international business environment.

CONCLUSION/RECOMENDATIONS.

In conclusion, the research results confirm that linguistic identity influences the perception of trust in international communication, especially in the initial stages of interaction. Native speakers benefit from an advantage, as are evaluated as more credible and competent, primarily due to the clarity and familiarity of their speech.

However, this advantage does not necessarily reflect real differences in competence, but is determined by the way information is perceived and processed. Consequently, evaluations based only on linguistic aspects can lead to misinterpations in the international professional environment.

In this context, it is recommended that international organizations pay increased attention to the development of intercultural communication skills and reduce dependence on superficial criteria such as accent or level of fluency. It is also important to promote an inclusive professional environment, where linguistic diversity is seen as an advantage rather than a disadvantage. At the same time, non-native speakers can compensate for potential perceptual disadvantages through clarity of expression, effective structuring of the message, and the use of communication strategies adapted to international context.

In addition, it is essential to create conditions in which communication participants feel confident regardless of their language proficiency level. Supporting open dialogue, showing respect for accents and different styles of expression contribute to the formation of a more comfortable and productive work environment. In such conditions, employees focus less on possible language mistakes and more on the content of their ideas and arguments.

It is also important to encourage practices aimed at simplifying and clarifying communication, such as using a clear structure for messages, avoiding complex phrasing, and clarifying key points. This helps reduce the risk of misunderstandings and makes interaction more accessible for all participants, regardless of their language level. As a result, the effectiveness of teamwork and the quality of decisions made in an international business environment increase.

Therefore, trust in business communication should not be determined by the lingustic form of the message, but by its content, coherence , and relevance.

REFERENCES:

1. Gibson, R. (2002). *Intercultural Business Communication*. Oxford University Press.
2. Lorenzoni, A., Faccio, R., Navarrete, E. (2024). *Does Foreign-Accented Speech Affect Credibility? Evidence from the Illusory-Truth Paradigm*.
3. Piekkari, R., & Welch, D. (2015). *Language Strategy in Business: Linguistic Diversity and the Management of Multinational Corporations*. Palgrave Macmillan.
4. Stuk, A. (2023). *The role of language in international business communication: A case study on the impact of linguistic diversity on the internationalization and international business relationships of startups.* KU Eichstätt-Ingolstadt and Åbo Akademi.
5. Tenzer, H., Pudelko, M., & Harzing, A.-W. (2014). *The impact of language barriers on trust formation in multinational teams*. *Journal of International Business Studies*.
6. Varner, I. I. (2011). *Intercultural Communication in the Global Workplace*. McGraw-Hill.

Coordonator ştiinţific: BOLGARI Natalia, asist. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chisinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: + 373 79 529 296
e-mail: bolgari.natalia.petru@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.104
CZU: [81'246.3+316.72]:339.9

DIVERSITY DRIVES PROFIT: HOW LANGUAGE & CULTURE WIN GLOBAL MARKETS

DIVERSITATEA GENEREAZĂ PROFIT: CUM LIMBA ȘI CULTURA CUCERESC PIEȚELE GLOBALE

CRECIUN Felicia, student,specialitatea Marketing & Logistics
Academy of Economic Studies, Moldova
Str. Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, Moldova
e-mail: felicia.creciun.s9ov@ase.md

Abstract. *În peisajul economic contemporan, expansiunea companiilor pe piețele internaționale implică în mod inerent interacțiunea cu diversitatea lingvistică pronunțată și culturală. Deși aceste diferențe sunt adesea receptate ca fiind impedimente structurale, ele pot fi convertite în avantaje competitive strategice atunci când sunt gestionate prin prisma unei înțelegeri profunde a contextului local. Prezenta lucrare își propune să examineze rigoarea cu care diversitatea culturală și lingvistică modelează succesul în afacerile globale, utilizând ca fundament metodologic analiza calitativă a datelor secundare și investigarea unor studii de caz de referință. Prin analizarea strategiilor adoptate de entități multinaționale precum McDonald's sau Netflix, se demonstrează faptul că ajustarea fină a limbajului și adaptarea portofoliului de produse la specificul fiecărei regiuni contribuie decisiv la consolidarea încrederii consumatorilor și la eficientizarea proceselor de comunicare. În concluzie, se relevă faptul că diversitatea nu constituie o barieră, ci reprezintă o resursă strategică esențială pentru dezvoltarea durabilă. Astfel, organizațiile care integrează sensibilitatea culturală și lingvistică în modelul lor operațional dobândesc o reziliență sporită și o capacitate superioară de a genera performanță la nivel global.*

Cuvinte cheie: *Diversitate culturală, profit, barieră, lingvistică, marketing internațional, comportamentul consumatorului.*
JEL CLASSIFICATION: M16, Z10

INTRODUCTION

Many companies face significant challenges when expanding internationally because they assume their native language and culture will work everywhere. However, every market is unique, with its own specific traditions and decision-making styles.

This project demonstrates that cultural diversity is not an obstacle, but a valuable opportunity to increase commercial success. When businesses adapt to local customs rather than expecting others to conform to them, they build stronger trust and improve customer engagement. This paper examines how language affects consumer behavior and evaluates why some major brands succeed or fail based on their cultural strategies.

LITERATURE REVIEW

Experts in international business agree that ignoring local customs often leads to high costs for a company. As noted by Usunier & Lee (2013), culture shapes the way people think, act, and decide what to buy. A brand cannot truly connect with customers if it does not speak their language or understand their daily lives. Diversity is also important for the people working inside the company. According to McKinsey & Company (2020), teams with different backgrounds are more successful because they bring new ideas and make better choices. In the end, respecting diversity helps a business build trust with customers and become more creative and successful.

RESEARCH METHODS

To complete this project, I used qualitative research and studied secondary data. I examined real-life examples of major global companies to see how they handle language and cultural diversity. I focused on successful brands, such as McDonald's and Netflix, as well as companies that faced challenges because they did not understand the local culture, like Walmart and Pepsi. Additionally, I

used statistics from the well-known report 'Can't Read, Won't Buy' by CSA Research to create a comparison table regarding consumer behavior.

WHY LANGUAGE MATTERS?

To understand why companies need to speak the customer's language, we can examine the well-known "Can't Read, Won't Buy" study. This research analyzed thousands of consumers across various countries to determine how language influence their shopping habits.

Table 1. "Can't Read, Won't Buy" Statistics and Their Implication in These Countries

Consumer Behavior	Percentage of Consumers	Business Impact
Prefer to buy products with info in native language	76%	High chance of losing sales if the website is not translated.
Will never buy from websites not in their language	40%	Companies lose almost half of the market without local language.
Prefer navigation and support in native language	70%	Good customer service needs to be localized to keep clients.
Spend more time on websites in their own language	85%	Native language keeps customers engaged and looking at products.

Source: Adapted from "Can't Read, Won't Buy" global consumer report data.

The table suggests that companies may lose a significant number of customers if their website or product descriptions are not translated, as this can negatively affect consumer trust.

BIG COMPANIES THAT FAILED BECAUSE OF CULTURE

To demonstrate the importance of culture, we can examine cases where companies lost millions of dollars because they ignored this:

WALMART IN GERMANY:

Although Walmart is the most successful retailer in the United States, its expansion into Germany resulted in a total failure and a loss of over **$1 billion**. The primary cause was the company's attempt to impose American business habits on German consumers without adapting to local preferences.

For instance, Walmart required its employees to smile at customers, a practice that is common in the US. However, German shoppers found this behavior insincere and uncomfortable.

Additionally, customers did not appreciate American-style services, such as employees bagging their groceries. Because Walmart failed to respect these cultural differences and refused to adapt its model, the company was ultimately forced to exit the German market.

PEPSI IN CHINA:

When Pepsi first entered the Chinese market, they used the slogan 'Pepsi brings you back to life.' However, due to a significant translation error, the message was interpreted in Chinese as 'Pepsi brings your ancestors back from the dead.' This was a critical mistake, as honoring ancestors is a deeply respected tradition in Chinese culture. While the error did not cause widespread public anger or protests, it resulted in significant confusion among Chinese consumers. The message appeared strange and out of place, proving that customers are unlikely to purchase a product if the marketing message is unclear or culturally insensitive. Although this mistake did not cause Pepsi to fail in China, it resulted in a substantial loss of time and financial resources to correct their brand image

BIG COMPANIES THAT WON BECAUSE OF CULTURE

On the positive side, companies that embrace diversity see huge profits:

- MCDONALD'S IN INDIA:

McDonald's utilizes a strategy known as **'glocalization,'** which involves balancing a global brand identity with local cultural needs. In India, for example, a large portion of the population avoids beef for religious reasons, as cows are considered sacred. Rather than offering their traditional American beef burgers, McDonald's adapted its menu to include items like the **McAloo Tikki** (a potato-based burger) and the **Chicken Maharaja Mac**. According to Usunier & Lee (2013), a brand cannot truly connect with customers if it does not speak their language or understand their daily lives. By respecting local dietary traditions and adapting its products, McDonald's successfully became one of the most popular fast-food chains in the country.

NETFLIX ALL OVER THE WORLD:

Netflix recognized that global audiences often seek content beyond traditional Hollywood productions. To address this, the company invested significantly in producing original shows featuring local languages and actors. A primary example of this strategy is the South Korean series *Squid Game*. Netflix's investment in local content aligns with findings from CSA Research (2020), which state that 76% of consumers prefer to buy products when the information is presented in their native language. Netflix ensured the show was professionally dubbed and subtitled in over 30 languages to make it accessible to a global audience. As a result, *Squid Game* became their most-watched series to date, attracting millions of new subscribers and generating substantial global profits.

CONCLUSIONS

In conclusion, diversity is far more than just a modern trend, it is a strategic approach that helps businesses increase their global success. The research and examples of companies like McDonald's and Netflix demonstrate that the most successful organizations in the global market are those that do not expect the world to adapt to them. Instead, they understand that the most effective way to build trust with customers is by respecting their language and culture. To achieve long-term growth worldwide, businesses must move away from the idea that all consumers are the same. Real success comes when a company stops using a 'one-size-fits-all' approach and starts speaking the actual language of its customers. This creates a deeper connection and shows genuine respect for the local community. As noted by McKinsey & Company (2020), teams with diverse backgrounds are consistently more successful because they bring new ideas and make better choices.

As Nelson Mandela famously said:

If you talk to a man in a language he understands, that goes to his head. If you talk to him in his language, that goes to his heart.

REFERENCES

1. CSA Research. (2020). *Can't Read, Won't Buy: B2C Edition*. Common Sense Advisory. (https://motsdici.be/wp-content/uploads/2019/04/Article-cant-read-wont-buy.pdf)
2. Diversity matters even more: The case for holistic impact (https://www.mckinsey.com/featured-insights/diversity-and-inclusion/diversity-matters-even-more-the-case-for-holistic-impact?)
3. Usunier, J. C., & Lee, J. (2013). *Marketing Across Cultures*. Pearson Education. (https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9780273757764_A24657961/preview-9780273757764_A24657961.pdf)
4. Pepsi in China (https://imdtranslation.co.uk/pepsi-brings-your-ancestors-back-from-the-grave-lessons-from-a-legendary-mistranslation/)
5. The Wholesome McAloo Tikki Burger (https://mcdonaldsblog.in/2018/05/the-wholesome-mcaloo-tikki-burger/)

Coordonator științific: MĂMĂLIGĂ Alla, asist. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Str. Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, Moldova, www.ase.md
Telefon: +373 69 029 304
e-mail: mamaliga.alla.ion@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.105
CZU: 316.772:339.9

INTERCULTURAL COMMUNICATION: LOW-CONTEXT VS. HIGH-CONTEXT COMUNICATION IN GLOBAL BUSINESS

COMUNICARE INTERCULTURALĂ: COMUNICAREA CU CONTEXT REDUS VS. COMUNICAREA CU CONTEXT RIDICAT

DODI Andreea, studentă, specialitatea: Marketing și Logistică
Academia de Studii Economice din Moldova,
bd. Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, MD
e-mail: andreea.dodi.xbns@ase.md

Abstract: *Comunicarea interculturală reprezintă una dintre competențele esențiale pentru a supraviețui în mediul de afaceri global. Prezentul articol analizează distincția dintre culturile low-context (LC) şi high-context (HC), principiu introdus de antropologul Edward T. Hall în lucrările The Silent Language (1959) şi Beyond Culture (1976) şi extinsă de Erin Meyer în The Culture Map (2014). Pentru a oferi studiului un caracter credibil ,cercetarea utilizează metode de analiză bibliografică, comparație transculturală şi studii de caz din practici internaționale de business. Rezultatele demonstrează că lipsa de cunoștințe în privința diferențelor HC/LC generează eşecuri frecvente în negocieri, evaluări de performanță şi managementul echipelor cu structură multiculturală. Metafora „mării mari şi mării mici" are rolul să ilustreze în mod accesibil aceste diferențe: culturile HC funcționează ca un mediu vast de semnificații de sine înțelese, în timp ce culturile LC funcționează ca un grup restrâns în care mesajul trebuie transmis direct și la subiect. Articolul concluzionează că atât conştientizarea profilului cultural propriu cât şi al interlocutorului reprezintă o condiție fundamentală a comunicării eficace în context global.*
Cuvinte cheie: *comunicare interculturală, low-context, high-context, management intercultural, culturi organizaționale, negociere internațională*
JEL CLASSIFICATION: F23, M14, M16, Z13

INTRODUCTION

We live in a world of porous borders, one in which cultures collide daily: in boardrooms when deciding on important matters, in video calls that prove distance does not need to be an obstacle, in classrooms across history and beyond, and even social media feeds that connect us to the farthest corners of the globe. Globalization, has made intercultural competence not only a line in a specialist's portofolio but also a requirement for anyone who aims to operate in a professional environment. Whether you are in the process of closing a much-awaited deal with a Japanese partner, managing your team spread across Amsterdam and Mumbai, or simply about to answer an email from your German colleague, your cultural roots are always showing in the way you: shape, send, receive, and interpret every message.

This article analyses the distinction between low-context (LC) and high-context (HC) cultures, based on the foundational work of anthropologist Edward T. Hall (1959, 1976) as well as the research of Erin Meyer (2014) and Malcolm Gladwell (2008). The central metaphor used throughout: 'the big sea and the small sea' captures the essential asymmetry: HC communicators operate with a strong assumption of shared context, while LC communicators rely on explicit and clearly stated information.

The objective of this article is to explain this contrast, map its real-world consequences in business settings, and offer practice-oriented guidance for professionals working across cultural borders.

CONTENT

Edward T. Hall was the first to formalize the HC/LC framework (1976, p. 91). His perspective on communication was shaped by an unusual professional path that included fieldwork with Native American communities, training at the U.S. Foreign Service Institute, and long-term applied research in cross-cultural interactions which helped him bridge academic theory with real-world observations.

He defined HC communication as a system in which "*most of the information is either in the physical context or internalized in the person, while very little is in the coded, explicit, transmitted part of the message. A low-context (LC) communication is just the opposite.*"

Hall's earlier work (1959) had already established that culture operates as a silent system of rules, emphasizing the idea that the vast majority of human interaction is not only verbal but also depends on the context, space, and the time it takes place in. He argued that everything we do, from the way we arrange our desks before an important meeting to how close we stand to a stranger in line at the supermarket, carries culturally encoded meaning. To better understand this, the author identified ten primary message systems such as: time, space, work, play, defence, and learning, and began mapping *"the invisible grammar of culture*".

In her 2014 study Erin Meyer, turned Hall's dual system into an eight-scale model that includes: communication, evaluation, persuasion, leadership, decision-making, trust, disagreement, and scheduling. Through her research, grounded in over a decade of data she collected at INSEAD, she demonstrates that the traits we get from our cultural imprint do not always align in predictable ways. For instance, Israel combines high-context patterns with extremely direct negative feedback "*a combination that consistently surprises cross-cultural practitioners"* (Meyer, 2014, p. 38).

Similarly, Geert Hofstede (2001) complements this perspective by introducing dimensions such as power distance and individualism, which are closely related to high-context and low-context communication tendencies.

Meanwhile, Gladwell (2008),argues that agricultural traditions (particularly the cooperative nature of rice farming in East Asian societies) have shaped long-term cultural values such as precision, collective coordination, and sustained attention. People do not only depend on each other, they act as one-unit system. These customs have deeply embedded practices, he suggests, continue to influence contemporary high-context communication styles.

This article uses a qualitative research method combining bibliographic analysis, cross-cultural case study examination, and comparative mapping.

Primary sources include: Hall (1959, 1976), Meyer (2014), and Gladwell (2008), which were analysed for their definitional and illustrative contributions. Secondary sources including Hofstede (2001), Trompenaars and Hampden-Turner (1997) and Lewis (2006) have the purpose to ensure consistency across the findings.

The research identified three domains in which HC/LC mismatches generate the most significant and measurable costs in business contexts: negotiation and deal-making, performance feedback, and leadership of multicultural teams.

Table 1. HC vs. LC Analysis

	High-Context (HC)	Low-Context (LC)
Messages	Implicit (meaning in context and relationship)	Explicit (everything stated in words)
Relationships	Deep, long-term (trust built over time)	Short-term (based on tasks and results)
Agreements	Word of honour; personal trust as foundation	Detailed written contracts required
Decisions	Consensus-based,collective	Individual
Time	Flexible,multiple tasks at once (polychronic)	Strict,one task at a time (monochronic)
Feedback	Indirect (via hints or third parties)	Direct,(face-to-face, specific)

Source:Hall (1976) and Meyer (2014)

In HC culture relationships are made based off first impressions, as a result, first meetings become more than just a deal-making opportunity.

In his 2014 publication, Meyer documents cases where American negotiators made premature concessions in response to Japanese silence, silence that, in HC Japan, signals reflection, not necessarily reluctance.

In performance evaluation, Meyer's case of Sabine Dulac (a French finance director relocated to Chicago) illustrates how the American LC formula of three positives framing one negative produced a catastrophic decoding failure. Dulac comes from a culture where negative feedback is more direct and positive feedback more sparse, when she received a severe formal warning she interpreted it as praise (Meyer, 2014, pp. 12–18). This demonstrates that it is not a personality failure, but rather the predictable outcome of two incompatible feedback codes.

Gladwell's (2008) analysis of the 1990 Avianca crash case provides evidence of the real-world cost of HC/LC mismatch. The Colombian co-pilot, operating within a high-context, high-hierarchy culture, used indirect, softened language to communicate fuel emergency to American air traffic controllers. The LC controllers, trained to act only on explicit verbal information, did not register the urgency. Seventy-three passengers died as a direct consequence of this communicative incompatibility.

Figure 1. The HC–LC Cultural Spectrum: from the Big Sea to the Small Sea *Source: Adapted from Meyer (2014) and Hall (1976). (Positions are approximate and relative).*

Meyer's eight-scale model (Table 2) provides a mapping of the HC/LC distinction across the functional domains most relevant to international business management.

Table 2. Meyer's Eight Cultural Scales HC vs. LC

Scale (Meyer, 2014)	High-Context	Low-Context
Communicating	Implicit, between the lines	Explicit, direct, clear
Evaluating	Indirect negative feedback	Direct negative feedback
Persuading	Principles-first (deductive)	Applications-first (inductive)
Leading	Hierarchical - boss decides	Egalitarian - everyone has a voice
Deciding	Consensus-based	Individual, fast
Trusting	Relationship-based	Task and competence-based
Disagreeing	Avoided, handled indirectly	Expressed openly
Scheduling	Flexible, polychronic	Linear, monochronic

Source:Meyer (2014, pp. 22–217)

CONCLUSIONS

Put in practice, the following knowledge supports the idea that the cultural background of the people with whom we, as a business and as managers, interact and work must be given far more importance. As an advantage, we get insights that go beyond personality allowing us to understand patterns.

The following recommendations come as a result:

1. Organisations operating internationally should implement trainings and team-building activities based on the specific topic of understanding multilingual subtleties such as the meaning behind: tone and specific word choice.

2. Leaders of multicultural teams should adopt strategic communication styles meant to fit the cultural past of their employees. This would most likely improve efficiency overall, and contribute positively to the working climate. It would also deepen the employer-employee bond and it would give and advantageous position of respect within the company.
3. Individual professionals should invest in mapping their own cultural communication profile. Understanding yourself and your own involuntary language makes you more aware of how important culture actually is and how indispensable it is in our lives. This way you can be always one step ahead of any potential communication barriers.

REFERENCES

1. GLADWELL, M., 2008. *Outliers: The Story of Success*. New York: Little, Brown and Company. 309 p.
2. HALL, E. T., 1959. *The Silent Language*. New York: Doubleday & Company. 240 p**.**
3. HALL, E. T., 1976. *Beyond Culture*. New York: Anchor Press/Doubleday. 298 p**.**
4. HOFSTEDE, G., 2001. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*. 2nd ed. Thousand Oaks: SAGE Publications. **596 p.**
5. LEWIS, R. D., 2006. *When Cultures Collide: Leading Across Cultures*. 3rd ed. London: Nicholas Brealey International. **625 p.**
6. MEYER, E., 2014. *The Culture Map: Breaking Through the Invisible Boundaries of Global Business*. New York: PublicAffairs. **288 p.**
7. TROMPENAARS, F. & HAMPDEN-TURNER, C., 1997. *Riding the Waves of Culture: Understanding Diversity in Global Business*. 2nd ed. New York: McGraw-Hill. **276 p.**

Coordonator ştiinţific: ANDRONIC Carolina, asistent univ.
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: andronic.carolina@ase.md

CZU: 316.72:339.137.2(478+4EU)

DER INTERKULTURELLE KAPITALINDEX (IKI): EIN MODELL ZUR BEWERTUNG DER AUSSENWIRTSCHAFTLICHEN WETTBEWERBSFÄHIGKEIT DER REPUBLIK MOLDAU

INDICELE CAPITALULUI INTERCULTURAL (IKI): UN MODEL DE EVALUARE A COMPETITIVITĂȚII ECONOMICE EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA

LEAHU Rodion, student, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
Telefon: +373 79799718
e-mail autor: rodion.leahu.bnyj@ase.md

Abstract: *Lucrarea propune un model analitic nou - Interkultureller Kapitalindex (IKI) - pentru evaluarea competitivității economice externe a Republicii Moldova. Articolul pornește de la ideea că performanța externă a unei economii mici și deschise nu depinde numai de costuri, exporturi sau investiții, ci și de resurse interculturale: competențe lingvistice, experiență transnațională, rețele diasporale și capacitatea instituțiilor de a comunica și a coopera cu parteneri externi. Pe baza literaturii de specialitate și a datelor oficiale ale BNS, UNCTAD și Băncii Mondiale, cercetarea delimitează cinci dimensiuni ale IKI și le aplică Republicii Moldova. Rezultatele arată că țara dispune de un potențial intercultural relevant, dar conversia acestuia în avantaj competitiv extern rămâne inegală, din cauza limitărilor instituționale și a dezechilibrelor comerciale.*
Cuvinte-cheie: *capital intercultural, competitivitate economică externă, comerț exterior, Republica Moldova, integrare europeană, indice compozit.*
JEL CLASSIFICATION: F14, F23, Z13

EINFÜHRUNG

Die außenwirtschaftliche Wettbewerbsfähigkeit eines Staates wird in der Regel mit klassischen Indikatoren wie Exporten, Investitionen, Produktivität oder Preisniveau gemessen. Für eine kleine und offene Volkswirtschaft wie die Republik Moldau ist jedoch auch eine andere Ressource wichtig: die Fähigkeit, mit Partnern aus verschiedenen kulturellen und institutionellen Räumen erfolgreich zu kommunizieren, zu verhandeln und zusammenzuarbeiten. Genau aus diesem Grund schlägt der vorliegende Beitrag den Interkulturellen Kapitalindex (IKI) als ein ergänzendes Instrument zur Bewertung der außenwirtschaftlichen Wettbewerbsfähigkeit vor.

INHALT

In der Fachliteratur wird interkulturelle Kompetenz als die Fähigkeit verstanden, in unterschiedlichen kulturellen Kontexten angemessen und effektiv zu handeln. UNESCO betont dabei Wissen, Offenheit, Respekt und die Fähigkeit zum produktiven Dialog, während Deardorff interkulturelle Kompetenz als Ergebnis von Einstellungen, Wissen, Reflexion und beobachtbarem Verhalten beschreibt (UNESCO, 2013; Deardorff, 2006). Ang et al. (2007) zeigen zudem, dass kulturelle Intelligenz Urteilsfähigkeit, Anpassung und Leistungsfähigkeit in internationalen Umgebungen positiv beeinflusst. Für außenwirtschaftlich orientierte Unternehmen und Staaten bedeutet dies, dass interkulturelle Ressourcen nicht nur sozial, sondern auch ökonomisch relevant sind.

Für die Republik Moldau ist dieser Zusammenhang besonders wichtig. Nach dem Wirtschaftsupdate der Weltbank blieb das Wachstum im Jahr 2025 moderat, während externe Ungleichgewichte und die Folgen der Energie- und Sicherheitskrise weiterhin spürbar blieben (World

Bank, 2025b). Gleichzeitig vertiefte sich die wirtschaftliche Integration mit der Europäischen Union. Die Europäische Kommission weist darauf hin, dass die EU im Jahr 2024 bereits 54 % des gesamten Handelsvolumens der Republik Moldau ausmachte (European Commission, 2025). Die amtliche Statistik für 2025 zeigt noch deutlicher, dass 67,5 % der Exporte in die EU gingen und 54,1 % der Importe aus der EU stammten, während die GUS einen viel kleineren Anteil hatte (BNS, 2026). Unter diesen Bedingungen hängt Wettbewerbsfähigkeit immer stärker von der Anpassung an europäische Normen, Kommunikationsmuster und Marktanforderungen ab.

Der hier vorgeschlagene IKI ist kein offizieller Index, sondern ein heuristisches Modell des Autors. Methodisch orientiert sich seine Konstruktion an den Empfehlungen zur Bildung zusammengesetzter Indikatoren, insbesondere an der theoretischen Fundierung, der Auswahl von Dimensionen, der Normalisierung und der gewichteten Aggregation (Nardo et al., 2008). Im vorliegenden Beitrag besteht der Index aus fünf Dimensionen: interkulturelles Humankapital, gesellschaftlich-sprachliches Kapital, transnationales Beziehungskapital, institutionelles interkulturelles Kapital und außenwirtschaftliche Konversion. Die Gewichte sind als erste analytische Annäherung zu verstehen und können in weiteren Studien empirisch verfeinert werden.

$$IKI = 0{,}25 \times IHK + 0{,}20 \times GSK + 0{,}20 \times TBK + 0{,}20 \times IIK + 0{,}15 \times AK$$

Konzeptionelles Modell des Interkulturellen Kapitalindex (IKI)

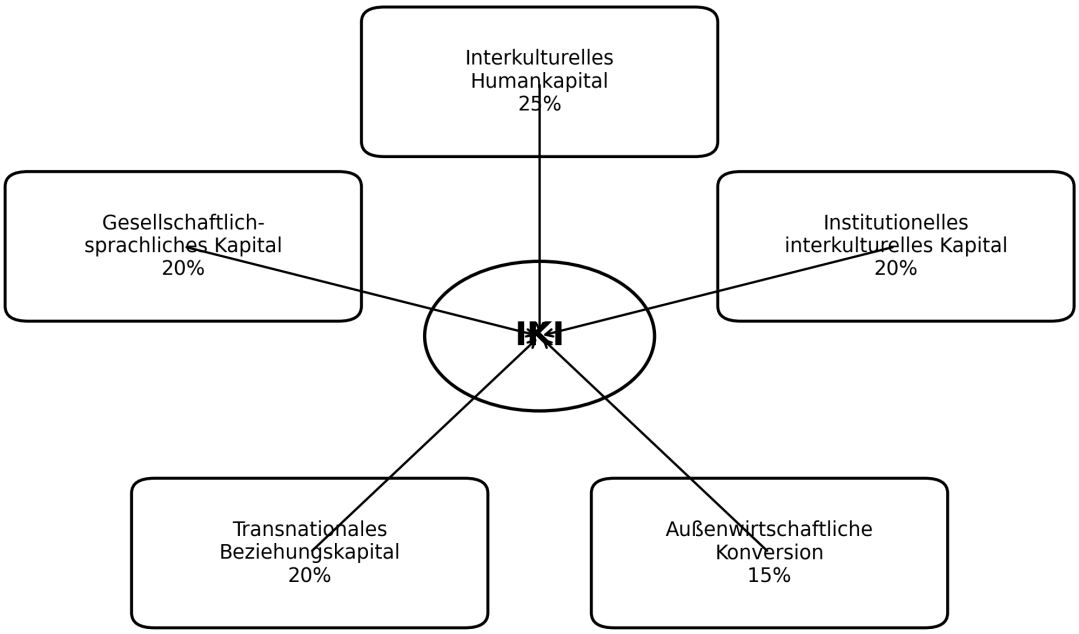

Abbildung 1. Konzeptionelles Modell des Interkulturellen Kapitalindex

Quelle: vom Autor erstellt.

Abbildung 1 zeigt, dass der IKI nicht nur gesellschaftliche Vielfalt, sondern auch ihre wirtschaftliche Verwertbarkeit erfassen soll. Besonders wichtig ist dabei der Unterschied zwischen Potenzial und Konversion. Ein Land kann mehrsprachig, mobil und transnational vernetzt sein, ohne daraus automatisch stabile Exportchancen oder Investitionsvorteile zu machen. Deshalb enthält das Modell mit der außenwirtschaftlichen Konversion bewusst eine Ergebnisdimension, welche die Transformation interkultureller Ressourcen in konkrete Marktleistung sichtbar machen soll.

Die sprachliche und gesellschaftliche Basis der Republik Moldau spricht für ein relevantes interkulturelles Potenzial. Nach den endgültigen Ergebnissen der Volkszählung 2024 gaben 45,0 % der Bevölkerung Moldovenească, 33,7 % Rumänisch und 15,9 % Russisch als gewöhnlich gesprochene Sprache an; kleinere, aber ökonomisch ebenfalls wichtige Anteile entfielen auf

Gagausisch, Ukrainisch, Bulgarisch und Romani (BNS, 2025). Diese Struktur zeigt, dass Moldau kein monolingualer Raum ist, sondern eine Kontaktzone zwischen mehreren Sprachen und Kommunikationskulturen. Genau diese Realität kann die Fähigkeit erhöhen, mit verschiedenen Märkten, Investoren und diasporischen Netzwerken zu arbeiten.

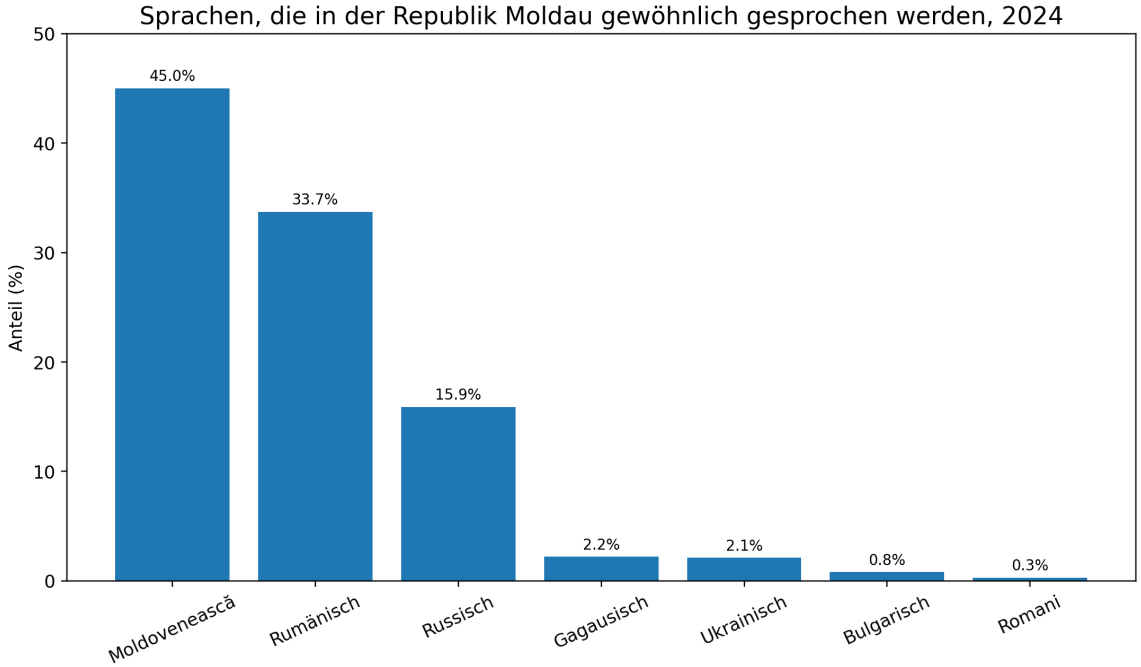

Abbildung 2. Gewöhnlich gesprochene Sprachen in der Republik Moldau, 2024
Quelle: vom Autor erstellt auf Grundlage der BNS-Daten (2025).

Zum transnationalen Beziehungskapital gehören daneben Migration, Diasporakontakte, Remittances und berufliche Erfahrungen im Ausland. Laut UNCTAD betrugen die persönlichen Remittances im Jahr 2024 noch immer 10,38 % des BIP, während die Zuflüsse aus ausländischen Direktinvestitionen 343,75 Mio. USD erreichten (UNCTAD, 2026). Diese Werte sind nicht identisch mit Wettbewerbsfähigkeit, sie zeigen aber, dass Moldau über dichte grenzüberschreitende Verbindungen verfügt. Wenn diese Netzwerke mit Sprachkompetenzen, digitalen Fähigkeiten und institutioneller Unterstützung verbunden werden, können sie als Brücke zu neuen Märkten wirken.

Eine weitere Dimension des IKI ist das institutionelle interkulturelle Kapital. Darunter wird hier die Fähigkeit von staatlichen Einrichtungen und wirtschaftsnahen Organisationen verstanden, internationale Regeln transparent umzusetzen, elektronische Verfahren bereitzustellen und mit ausländischen Akteuren effizient zu interagieren. Im Business-Ready-Bericht 2025 der Weltbank erreicht Moldau insgesamt 78 Punkte im Bereich Regulatory Framework, 64 Punkte bei Public Services und 67 Punkte bei Operational Efficiency. Im Themenbereich International Trade liegen besonders der regulatorische Rahmen (84,21/100) und die öffentlichen Dienstleistungen (77,17/100) relativ hoch, während Infrastruktur- und Umsetzungsprobleme fortbestehen (World Bank, 2025a). Diese Konstellation spricht dafür, dass institutioneller Fortschritt vorhanden ist, die volle wirtschaftliche Wirkung aber noch nicht ausgeschöpft wird.

Die außenwirtschaftliche Konversion des interkulturellen Kapitals lässt sich am besten an der realen Handelsstruktur beobachten. Nach Angaben des Nationalen Statistikbüros machten inländische Waren im Jahr 2025 bereits 78,8 % der gesamten Exporte aus. Gleichzeitig blieb das Handelsbilanzdefizit mit 7.138,9 Mio. USD sehr hoch (BNS, 2026). Das bedeutet, dass Moldau zwar stärker exportorientiert geworden ist und sich geographisch klar zur EU verlagert hat, seine Wettbewerbsfähigkeit jedoch weiterhin durch strukturelle Schwächen eingeschränkt wird.

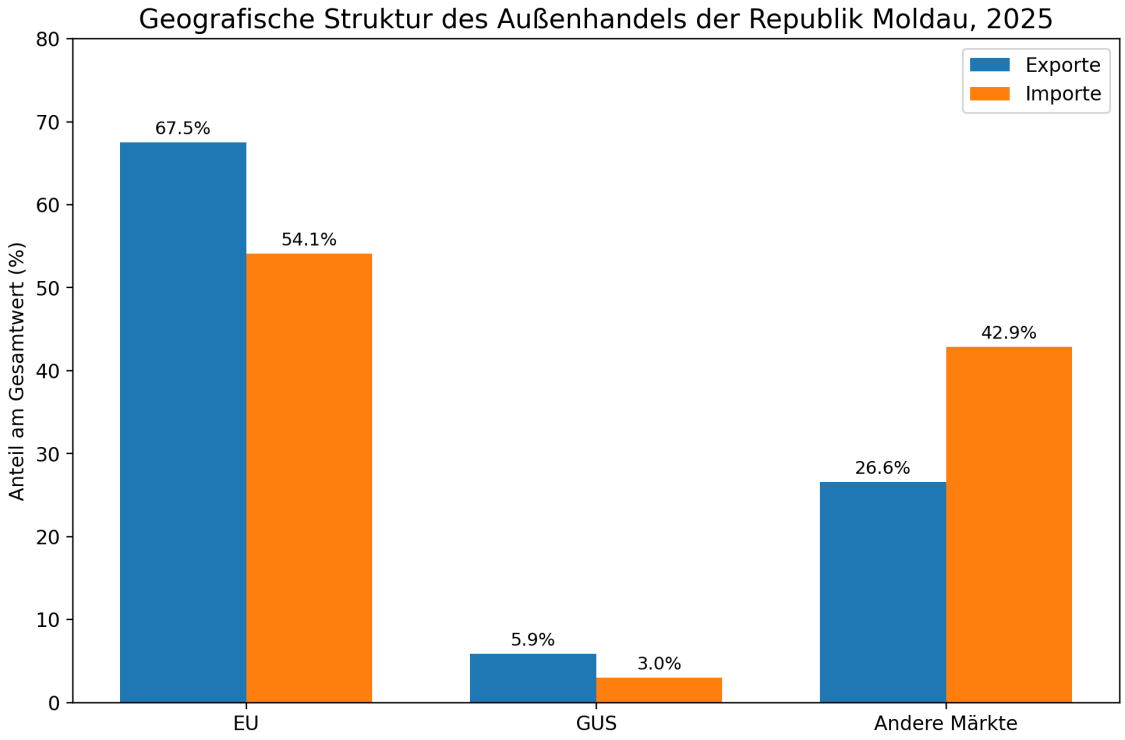

Abbildung 3. Geografische Struktur des Außenhandels der Republik Moldau, 2025
Quelle: vom Autor erstellt auf Grundlage der BNS-Daten (2026).

Abbildung 3 bestätigt, dass die Europäische Union zum zentralen wirtschaftlichen Bezugsraum geworden ist. Daraus folgt, dass interkulturelles Kapital in Moldau zunehmend europäisch gerahmt werden muss: durch sprachliche Kompetenz, durch Kenntnis von Geschäftsstandards, durch institutionelle Anschlussfähigkeit und durch eine professionelle Kommunikation mit europäischen Partnern. Je stärker diese Faktoren entwickelt sind, desto größer ist die Chance, dass aus Offenheit auch reale außenwirtschaftliche Stärke entsteht.

Methodische und politische Implikationen

Der Nutzen des IKI liegt nicht nur in der Beschreibung eines Zustands, sondern auch in der Beobachtung von Veränderungen über die Zeit. Der Index kann jährlich berechnet, mit Export-, Investitions- oder Bildungsdaten verknüpft und für die Bewertung von Reformen verwendet werden. Politisch ergeben sich daraus mehrere Prioritäten: Ausbau von Sprach- und Kommunikationskompetenzen, stärkere Einbindung der Diaspora in Wirtschaftsnetzwerke, bessere Export- und Investorendienste sowie eine weitere Digitalisierung des Außenhandels. Für eine vertiefte Anwendung sollten spätere Studien zusätzliche mikroökonomische Daten und Sensitivitätsanalysen einbeziehen.

SCHLUSSFOLGERUNG

Zusammenfassend lässt sich festhalten, dass die Republik Moldau über ein beachtliches interkulturelles Potenzial verfügt. Mehrsprachigkeit, transnationale Netzwerke und die zunehmende europäische Integration bilden eine reale Grundlage für außenwirtschaftliche Wettbewerbsfähigkeit. Dieses Potenzial wird jedoch nicht automatisch in wirtschaftliche Stärke umgewandelt. Genau hier setzt der vorgeschlagene Interkulturelle Kapitalindex an: Er verbindet gesellschaftliche, institutionelle und außenwirtschaftliche Faktoren in einem Modell und kann damit helfen, die Wettbewerbsfähigkeit der Republik Moldau präziser, moderner und strategischer zu bewerten.

BIBLIOGRAFIE

1. Ang, S., Van Dyne, L., Koh, C., Ng, K. Y., Templer, K. J., Tay, C., & Chandrasekar, N. A. (2007). Cultural intelligence: Its measurement and effects on cultural judgment and decision making, cultural adaptation and task performance. Management and Organization Review, 3(3), 335-371. https://doi.org/10.1111/j.1740-8784.2007.00082.x
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2025). Rezultatele finale ale Recensământului Populației și Locuințelor 2024: Caracteristici etnoculturale ale populației.
3. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2026). International trade of goods of the Republic of Moldova in December 2025 and in year 2025.
4. Deardorff, D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. Journal of Studies in International Education, 10(3), 241-266. https://doi.org/10.1177/1028315306287002
5. European Commission. (2025). Moldova Report 2025.
6. Nardo, M., Saisana, M., Saltelli, A., Tarantola, S., Hoffmann, A., & Giovannini, E. (2008). Handbook on constructing composite indicators: Methodology and user guide. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264043466-en
7. UNCTAD. (2026). General profile: Republic of Moldova.
8. UNESCO. (2013). Intercultural competences: Conceptual and operational framework. UNESCO.
9. World Bank. (2025a). Business Ready 2025: Moldova.
10. World Bank. (2025b). Moldova Economic Update, November 2025.

Coordonator științific: HÎRBU Stella, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
Telefon: +373 69194646
e-mail: stella.hirbu@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.107
CZU: 378(44+478)

LES ÉTUDIANTS EN FRANCE ET EN MOLDAVIE : DIFFERENCES, DÉFIS ET OPPORTUNITÉS

STUDENȚII DIN FRANȚA ȘI DIN MOLDOVA : DIFERENȚE PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI

LESNIC Renata, studentă, specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chisinau, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon : +373 (060)329950
e-mail autor : lesnic.renata.ldv@gmail.com

Abstract: *Acest articol propune o analiză comparativă a experienței studențești în Franța și Republica Moldova, evidențiind diferențele structurale dintre cele două sisteme de învățământ superior, precum și provocările și oportunitățile specifice fiecărui context național. Cercetarea se bazează pe o metodologie mixtă, care combină analiza datelor statistice și a rapoartelor instituționale cu aplicarea unui chestionar adresat studenților și realizarea de interviuri semi-structurate, completate de integrarea observațiilor personale. Rezultatele evidențiază diferențe semnificative în ceea ce privește finanțarea educației, gradul de internaționalizare, metodele de predare și nivelul de sprijin acordat studenților. În Republica Moldova, studenții se confruntă cu dificultăți financiare mai pronunțate, acces limitat la stagii și incertitudini privind recunoașterea internațională a diplomelor. În Franța, principalele provocări sunt legate de presiunea selecției academice și de competitivitatea ridicată a pieței muncii, care generează stres și incertitudine profesională. În același timp, analiza relevă puncte forte distincte: în Franța, diversitatea oportunităților academice, mobilitatea internațională și integrarea profesională relativ rapidă, iar în Republica Moldova, flexibilitatea parcursurilor educaționale și potențialul de dezvoltare în contextul integrării europene. De asemenea, rezultatele arată că mobilitatea academică nu depinde exclusiv de resursele financiare, ci și de accesul la informație, capitalul social și inițiativa individuală. În acest context, studiul subliniază necesitatea consolidării cooperării academice între cele două țări, prin schimburi de bune practici, în vederea îmbunătățirii experienței studențești și a facilitării integrării profesionale a absolvenților.*
Cuvinte cheie: *învățământ superior, mobilitate academică, integrare profesională, sisteme educaționale comparative, finanțarea educației, cooperare universitară, inegalități educaționale.*
JEL CLASSIFICATION: I21, I23, I25, I24

INTRODUCTION

La mobilité académique constitue aujourd'hui un enjeu majeur pour les étudiants, notamment dans le contexte de l'intégration européenne. De nombreux étudiants moldaves expriment le souhait de poursuivre leurs études à l'étranger, tandis que d'autres y renoncent en raison de contraintes financières. Par ailleurs, les échanges avec des étudiants français en mobilité révèlent une méconnaissance de certaines opportunités existantes en République de Moldavie, notamment la possibilité de suivre des formations en français, ainsi que la reconnaissance des diplômes au sein de l'Union européenne. Ces constats mettent en évidence un problème qui dépasse le cadre strictement académique et touche également aux dimensions informationnelles et structurelles de la mobilité étudiante. Le choix de comparer la France et la République de Moldavie s'explique par l'existence de liens historiques et éducatifs importants. Dans les années 1990, de nombreux étudiants moldaves ont poursuivi leurs études en France. Aujourd'hui encore, des classes bilingues existent dans le pays et le français demeure une langue étrangère largement enseignée. Toutefois, ces liens se sont affaiblis au cours de la dernière décennie, notamment en raison de l'attractivité croissante de la Roumanie pour les étudiants moldaves.

Les différences entre les deux systèmes éducatifs sont également marquées en termes de financement. La France consacre plus de 1,7 % de son PIB à l'enseignement supérieur (2024), contre environ 0,8 % en Moldavie, où une part importante du budget est destinée aux salaires plutôt qu'aux

infrastructures ou aux aides étudiantes. Cette situation se traduit par des conditions d'étude contrastées : les bibliothèques sont vétustes, les laboratoires rares, les étudiants travaillent en parallèle pour subvenir à leurs besoins. En France, certes, la précarité étudiante existe (beaucoup vivent avec moins de 500 € par mois), mais il y a au moins des aides sociales comme l'APL et des cantines à 1€.

Selon un rapport de l'UNESCO (2023), plusieurs pays d'Europe de l'Est ont connu une augmentation du nombre d'étudiants sans amélioration proportionnelle de la qualité de l'enseignement. La Moldavie illustre cette tendance. Malgré des valeurs communes et des liens historiques, la France et la République de Moldavie présentent des réalités éducatives très opposées. En France, l'enseignement supérieur se caractérise par une grande diversité de filières (universités, grandes écoles, lycées professionnels) et un ratio étudiants/enseignants relativement favorable, ce qui rend l'enseignement plus accessible (Ministère de l'Enseignement supérieur, 2024). En Moldavie, l'enseignement supérieur a connu d'importantes transformations depuis l'indépendance, avec une forte augmentation du nombre d'étudiants et une diversification des formations, mais aussi des difficultés liées aux ressources (Ministère de l'Éducation, 2023).

Dans ce contexte, il apparaît essentiel d'analyser les différences entre les systèmes d'enseignement supérieur français et moldave afin de mieux comprendre les obstacles à la mobilité académique et d'identifier des pistes de coopération. L'objectif de cet article est ainsi de proposer des solutions visant à renforcer les échanges universitaires et à améliorer les perspectives professionnelles des étudiants dans les deux pays.

CONTENU DE BASE

La littérature comparative consacrée aux systèmes d'enseignement supérieur est particulièrement riche. Selon un rapport de l'UNESCO (2023), les pays d'Europe de l'Est, dont la Moldavie, ont connu une expansion rapide de l'enseignement supérieur. Toutefois, cette croissance s'est souvent accompagnée d'un décalage entre l'offre de formation et les besoins réels du marché du travail. En France, les travaux de Dubet (2022) mettent en évidence un paradoxe notable : malgré une augmentation significative du nombre d'étudiants, les inégalités sociales persistent, en particulier dans l'accès aux filières les plus prestigieuses. Dans le cas de la Moldavie, des observations récentes soulignent une transformation importante du système d'enseignement supérieur, tout en mettant en lumière des défis persistants liés à la qualité de l'enseignement, au financement et à la lutte contre la corruption académique. Par ailleurs, les études portant spécifiquement sur la Moldavie dans le contexte européen demeurent limitées, ce qui renforce la pertinence et la nécessité de nos recherches.

Les écarts structurels entre la France et la République de Moldavie sont considérables, tant en termes de capacité institutionnelle que de ressources économiques mobilisées pour l'enseignement supérieur. La France compte environ 68,5 millions d'habitants et dispose d'un système d'enseignement supérieur très développé, regroupant plus de 2 500 établissements, incluant les universités, les grandes écoles et divers instituts spécialisés. Elle consacre également plus de 55 milliards d'euros par an à l'éducation. À l'inverse, la République de Moldavie compte environ 3 millions d'habitants et dispose d'un système d'enseignement supérieur beaucoup plus restreint, comprenant environ 20 institutions d'enseignement supérieur accréditées, publiques et privées. Le budget national de l'éducation y est inférieur à 300 millions d'euros, ce qui reflète des capacités financières nettement plus limitées.

Cette asymétrie structurelle se reflète également dans les coûts supportés par les étudiants. Un chiffre éloquent en illustre l'ampleur : en France, les frais d'inscription dans le secteur public varient entre 170 et 600 euros par an, tandis qu'en Moldavie, la taxe moyenne à l'admission s'élève à environ 10 000 lei (près de 500 euros). Ce montant représente une charge particulièrement significative au regard du salaire mensuel moyen brut, estimé à environ 17 400 lei en 2026. Ainsi, même lorsque les coûts apparaissent comparables en valeur absolue, leur poids relatif diffère fortement entre les deux pays. Les frais d'accès à l'enseignement supérieur, notamment dès la phase d'admission, constituent en Moldavie un obstacle structurel à l'équité et à l'accessibilité du système.

Cette recherche repose sur une approche méthodologique mixte, combinant des méthodes quantitatives et qualitatives afin de mieux saisir la complexité des systèmes d'enseignement supérieur étudiés. La collecte de données quantitatives a été réalisée à l'aide d'un questionnaire en ligne administré à un échantillon de 400 étudiants, répartis de manière équilibrée entre la France (universités de Paris, Lyon et Strasbourg) et la Moldavie (universités de Chișinău, Bălți et Cahul). Le questionnaire portait principalement sur la préparation académique, les conditions de vie, la mobilité internationale et les perspectives de carrière. En complément, une enquête qualitative a été menée à travers des entretiens semi-directifs réalisés auprès de 10 étudiants français et 10 étudiants moldaves, ainsi que de 5 responsables administratifs d'université dans chaque pays. L'étude s'appuie également sur l'analyse des politiques éducatives, des rapports officiels et des données statistiques issues de sources reconnues telles que l'INSEE, le Bureau national de statistique (NBS) et Eurostat.

Les observations empiriques mettent en évidence plusieurs différences significatives. Tout d'abord, le taux de réussite semble plus élevé en Moldavie. En France, la première année universitaire constitue souvent une phase de sélection exigeante, avec des taux d'échec pouvant atteindre 50 %. En Moldavie, l'accès à l'université apparaît plus ouvert, tandis que le parcours académique semble moins contraignant, ce qui peut s'expliquer par une pression académique plus faible ou par des pratiques pédagogiques plus souples. Les disparités sont également marquées en matière de soutien financier. En France, un étudiant peut bénéficier d'une bourse sociale pouvant atteindre 5 500 euros par an, à laquelle s'ajoute une aide au logement d'environ 200 euros par mois. En Moldavie, une bourse d'études standard pour le premier cycle (licence), hors spécialités pédagogiques, varie entre 1 015 et 1 295 lei par mois (soit environ 50 à 65 euros), tandis que l'aide sociale reste limitée.

Par ailleurs, des différences notables apparaissent dans l'organisation académique et la culture éducative. Les étudiants français évoluent dans un cadre institutionnel plus structuré, caractérisé par des règles strictes et des mécanismes de sanction en cas de non-respect. Ils sont généralement habitués à suivre des consignes précises et à respecter des normes académiques formalisées. À l'inverse, les étudiants moldaves bénéficient d'une plus grande flexibilité dans la gestion de leur emploi du temps et de leur travail personnel. Cette autonomie favorise des capacités d'adaptation, d'improvisation et de créativité, se traduisant souvent par des approches plus originales dans la réalisation des projets académiques.

Enfin, la vie académique en France se distingue par une offre régulière d'activités culturelles et éducatives (visites de musées, sorties au théâtre, conférences), organisées en moyenne tous les deux mois par les établissements. En Moldavie, ce type d'activités reste beaucoup plus rare.

Ainsi, les étudiants français évoluent dans un environnement structuré et normé, tandis que les étudiants moldaves bénéficient d'un cadre plus flexible, laissant davantage de place à l'autonomie individuelle. Ces différences traduisent des conceptions distinctes de l'organisation de l'enseignement supérieur et de l'expérience étudiante.

Tableau 1. Obstacles à la mobilité académique

Obstacles	Étudiants en Moldavie (%)	Étudiants en France (%)
Coûts trop élevé	70-80 %	55-65 %
Manque d'information	40-50 %	65-75 %
Barrière linguistique	50-60 %	50-60 %
Peur de discrimination	25-35 %	30-40 %
Reconnaissance des diplômes	40-50 %	20-30 %

Source : élaborée par l'autrice

Les données présentées ci-dessus ont été recueillies au moyen d'un questionnaire en ligne administré à un échantillon d'étudiants moldaves et français. Ce questionnaire portait sur les principaux obstacles perçus à la mobilité académique, notamment les coûts, l'accès à l'information,

les barrières linguistiques, la discrimination et la reconnaissance des diplômes. Les résultats ont ensuite été traités statistiquement et présentés sous forme de pourcentages.

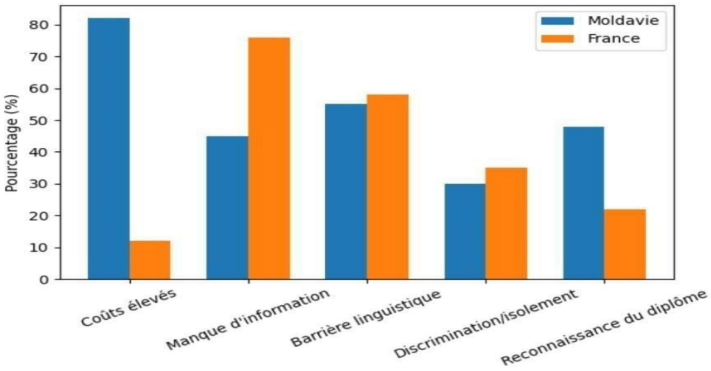

Figure 1. Principaux obstacles perçus par les étudiants
Source : élaborée par l'autrice

Les données présentées ci-dessus ont été recueillies dans le cadre d'une enquête menée auprès d'étudiants moldaves et français, portant sur la mobilité académique. Elles mettent en évidence des différences notables entre les deux contextes : en Moldavie, les contraintes financières constituent un obstacle majeur, tandis qu'en France, le manque d'information apparaît comme un frein plus significatif.

CONCLUSIONS ET RECOMMANDATIONS

La France et la Moldavie présentent des systèmes d'enseignement supérieur très différents en termes d'organisation, de financement et de perspectives professionnelles. Les étudiants des deux pays font face à des défis communs, notamment la précarité financière et la difficulté à concilier études et emploi. Cependant, certaines spécificités apparaissent. En Moldavie, les étudiants rencontrent des difficultés financières plus marquées, un accès limité aux stages ainsi que des inquiétudes concernant la reconnaissance internationale de leurs diplômes. En France, les étudiants sont davantage confrontés au stress lié à la sélection académique et à l'incertitude d'un marché du travail très concurrentiel. Ainsi, la mobilité académique ne dépend pas uniquement des ressources financières, mais également de l'accès à l'information, du courage individuel et des relations humaines.

Recommandations pour les universités et institutions académiques: développer des programmes d'échange entre la France et la République de Moldavie (Erasmus+, accords bilatéraux); mettre en place des programmes bilingues franco-roumains afin de faciliter la mobilité étudiante; organiser des journées d'information sur les opportunités d'études dans les deux pays.

Recommandations pour les étudiants: participer à des programmes d'échange afin de découvrir le pays d'accueil; apprendre la langue du pays d'accueil (le français pour les Moldaves, le roumain pour les Français) pour favoriser l'intégration; s'impliquer dans des projets collaboratifs afin de développer des compétences et des réseaux.

En ce sens, le renforcement de la coopération académique entre la France et la Moldavie constitue un levier essentiel pour améliorer l'expérience étudiante et favoriser une meilleure intégration professionnelle des diplômés à l'échelle internationale.

RÉFÉRENCES :

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2025). Educația în Republica Moldova: publicație statistică, ediția 2025. https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatia_2025.pdf
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2025). Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii 2025/26. https://share.google/DC7ZUu2p1RFnYQiDe
3. Campus France. (2024). La mobilité étudiante entre la France et l'Europe de l'Est : focus sur la Moldavie. https://alfr.md/campus-france-fr/
4. Campus France. (2025). Près de 445 000 étudiants étrangers en France en 2024-2025.
5. https://www.campusfrance.org/fr/ressource/chiffres-cles-2024

6. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. (2025). Raportul de activitate al Ministerului Educației și Cercetării pentru anul 2024. https://mecc.gov.md/sites/default/files/raport_mec_2024.pdf
7. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. (2025). Număr record de studenți străini înscriși la universitățile din Republica Moldova. https://mecc.gov.md/ro/content/noutati
8. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. (2025). Planuri și rapoarte de activitate MEC. https://mecc.gov.md/ro/content/planuri-si-rapoarte-de-activitate
9. OECD. (2024). Education at a Glance 2024: OECD Indicators. Paris : OECD Publishing. https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2024_c00cad36-en
10. Pîrlog, A. (2021). Dimensiuni interculturale în managementul întreprinderilor din Republica Moldova. Teză de doctor în științe economice. Chișinău : Academia de Studii Economice din Moldova. https://irek.ase.md/handle/123456789/1524
11. UNESCO Institute for Statistics. (2025). Indicator 4.3.1.1: Gross enrollment rate in tertiary education – Moldova. https://statisticamd.github.io/sdg-site-moldova/4-3-1-1/

Coordonator științific: RUSU Djulieta, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 (069) 291556
E-mail: rusu.djulieta@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.108
CZU: 81'246.3:339.9

MULTILINGUALISM AS A COMPETITIVE ADVANTAGE IN INTERNATIONAL MARKETS

MULTILINGVISMUL CA AVANTAJ COMPETITIV PE PIEȚELE INTERNAȚIONALE

PAVLIȘCIUC Mădălina, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: pavlisciuc.madalina@ase.md

Abstract: *This article examines multilingualism as a strategic competitive advantage in international markets, moving beyond definitional frameworks to focus on its measurable economic and organisational impact. Drawing on the perspective of major global companies – Netflix, Booking.com, IKEA, and the strategic dominance of languages such as German, English, French, and Italian, it argues that multilingual capacity is not merely an administrative characteristic but a revenue-generating, relationship-building and market-access tool. The research draws on industry reports (CSA Research, McKinsey, Harvard Business Review), peer-reviewed literature (Tibrewal et al., 2024), and corporate case studies, exploring the critical distinction between translation, and localisation, the psychology of native-language consumer behaviour, and the paradox of artificial intelligence in language work. A comparative analysis of the German and Moldovan markets concludes the study. The article contends that, in international markets, the language a company chooses to operate in determines the breadth of its market reach.*
Keywords: multilingualism, international markets, competitive advantage, corporate language strategy, localisation, language policy.
JEL CLASSIFICATION: F23, M16, J24, L25

INTRODUCTION

Language does not stay in the classroom, as I found working with international students across my own English teaching practice, it determines what doors open, and for whom. While executives debate market entry modes, tariffs and logistics, they often forget to ask: what is the language that best suits our approach? Sometimes they realise this only when a deal has already been sealed and is in danger.

German, English, French and Italian serve as the working languages of four major economic zones. Germany anchors the EU's largest economy; France anchors Francophone markets across Africa, the Caribbean and Southeast Asia; English dominates global finance and technology. Italian runs through luxury goods, design and food. A company operating across all four does not merely communicate more widely, however it gains access to markets that remain closed to those without these capabilities.

This article examines how major international firms have navigated or struggled with multilingualism in their global operations, and what this means for competitiveness in international trade. It draws on real company cases, academic research and industry reports, and concludes by making the case that Moldova's multilingual profile is a genuine competitive advantage in international markets.

CONTENT

1. LITERATURE REVIEW

The literature on multilingualism in international business is consistent on one point: language is not a soft skill but a measurable economic variable. Tibrewal (2024) introduce the concept of "language operative capacity" and demonstrate that multilingual capacity correlates with business performance, particularly in cross-border negotiation and subsidiary integration, directly challenging the assumption that English alone is sufficient in global trade (Tibrewal et al., 2024).

Industry research supports these results. The CSA Research report "Can't Read, Won't Buy – B2C" (2020), based on 8,709 consumers across 29 countries, established that 76% of consumers

prefer to buy products with information in their native language, and 40% will never buy from websites in a language they do not understand. The numbers from McKinsey (2015) point in the same direction: linguistically diverse teams are 35% more likely to outperform their industry average financially, while the Harvard Business Review shows that multilingual capability is important for companies growing internationally (Kelly, 2015). Multilingual capability, it turns out, is not a communication perk but the foundation on which strategies are built, resources are allocated and markets are actually understood.

Hîrbu (2025) goes further, positioning multilingualism not just as a communication asset but as a pillar of EU identity, one that drives social cohesion, labour mobility and employment. In her analysis, linguistic capital is increasingly viewed as a strategic asset in the knowledge economy, relevant not only to individual careers but to the competitiveness of entire nations. For a country like Moldova, this translates directly into the ability to engage with stronger economies, operate across borders, and attract foreign investment. That is not a soft advantage, rather a national strategy.

2. THE BUSINESS CASE: LANGUAGE AS REVENUE

Language is not just communication, it is revenue. Companies that invest in localisation see revenue improvements of 40 to 50 percent (Kelly, 2015) and the global language services industry, valued at over €340 billion, grows at approximately 7% per year (IMARC Group, 2024). The numbers reflect something simple: 65% of consumers prefer content in their native language even when its quality is lower than the foreign-language alternative (CSA Research, 2020). People choose familiar over perfect, every time.

Netflix is perhaps the clearest proof that language strategy is revenue strategy. In Germany, France and Spain where 61%, 52% and 80% of viewers prefer dubbed over subtitled content (GWI / Statista, 2022), the platform made native-language dubbing its default delivery. The result: 120% annual growth in dubbed content viewership (Sánchez-Mompean, 2021) and 98 million new subscribers globally between 2019 and 2020 (Weglot, 2024). The German original series “Dark” for instance, contributed to a 19% subscriber increase across Europe in the year following its release (Deepdub team, 2021). One language decision. A disproportionate revenue impact.

3. CONSUMER PSYCHOLOGY AND THE “BUY IN MY LANGUAGE” EFFECT

When a customer is addressed in their native language, the message bypasses cognitive friction and triggers something more personal; they feel understood, not targeted. The numbers confirm it: 72% of consumers are more likely to buy when product information is in their native language, and 75% are more likely to repurchase from the same brand if customer care is provided in their language (CSA Research / Bromberg Translations, 2020). A customer who does not understand simply abandons, not just the cart, but any possibility of familiarity or trust.

Booking.com turns this psychology into arithmetic. The platform processes 79 billion words of localised content per year, or around 200 million words daily across 45 languages and over 100 content types (Szajna, cited in DeepL, 2024), and approximately 70% of its revenue comes from non-English-speaking markets (Nimdzi Research, 2023). When the company ran an internal experiment disabling localised content for a portion of users across all 45 languages, conversion dropped significantly, and their own platform proved the “can’t read, won’t buy” principle against itself (DeepL, 2024). In 2024, Booking.com reported revenue of $23.7 billion, representing a 14% year-on-year increase (Booking Holdings, 2025). Behind that number is a simple decision: speak to people in their language, and they will trust you with their money.

4. COMPETITIVE DIFFERENTIATION: GERMANY AND MOLDOVA

Germany, with a GDP of approximately €4.1 trillion, yet only 56% of its population speaks English fluently; a fact that most foreign firms entering the market underestimate. CSA Research (2020) ranked it first among 29 countries for native-language preference; 57% of German online consumers buy exclusively from German-language websites, and companies that localise to Germany,

see about 25% higher conversion rates. The Mittelstand, the small and medium-sized enterprises that form the backbone of the German economy, strongly favours local-language partners. A foreign firm that enters without the language, builds no real connection with local people, and without that connection, the customer base stays shallow. It is not just a communication gap; it is a failure to understand the values and preferences of the market before stepping into it.

Moldova is a different kind of case, not a large economy with language as an added advantage, but a small one where language is the advantage. Its trilingual workforce, Romanian, Russian and English, combined with an IT and outsourcing sector growing at 40% per year, makes it a natural gateway between EU and Eastern European markets. What statistics do not capture is what multilingualism actually does for a Moldovan professional: it opens negotiations that would otherwise stay closed, builds relationships that cross borders, and earns a credibility that a weak economy alone cannot buy. When a Moldovan walks into a room and speaks the language of the person across the table, the dynamic shifts, the unspoken reaction is recognition, not surprise. Moldova does not compete on size, yet it competes on linguistic intelligence.

5. LOCALISATION VERSUS TRANSLATION: THE HIDDEN DISTINCTION

Translation converts words. Localisation converts cultures, and the difference between the two can determine whether a brand is welcomed or ignored in a new market. A translated text preserves the original structure but sounds foreign; it carries the skeleton of the message without the soul. Localisation, by contrast, adjusts humour, idioms, colours, dates, currencies, and values to fit how people in that market actually think and feel. IKEA's country-specific catalogues do exactly this; depicting not just furniture but the way families in each country actually live (IKEA, 2024). In the Philippines, stores are built around family-oriented layouts, compact furniture, warm woody tones and local cuisine, because family is the centre of daily life there. In Germany, the aesthetic is cleaner and more minimal, the food offering reflects national tastes, and the entire experience speaks to a culture that values order and simplicity. Same brand, but a completely different world. According to Sharabi (2025), citing CSA Research, localised campaigns achieve conversion rates up to six times higher than non-localised ones.

Poor translation does not just confuse, it damages. Pepsi's slogan "Pepsi brings you back to life" became, in China, "Pepsi brings your ancestors back from the grave". Ford's "Every car has a high-quality body" became, in Belgium, "Every car has a high-quality corpse". KFC's "Finger-lickin' good" became, in China, "Eat your fingers off". In each case, the translation was technically possible but culturally empty, because the words were just placed near each other, with no understanding of the message they were supposed to carry.

6. MULTILINGUAL TEAMS AS STRATEGIC ASSETS

Multilingualism does not stop at the marketing department, it lives inside the organisation, in every negotiation, every client call, every room where trust is being built or lost. Negotiations conducted in both parties' languages are 30% more likely to close, and teams with three or more languages show 35% more creative problem-solving (Hunt et al., 2015). The reason is not complicated: real negotiation depends on nuance, and nuance lives in language. A wrong word in Japan or Saudi Arabia does not just create awkwardness, it ends deals permanently. Meanwhile, 78% of executives say multilingual staff are harder to replace and command 10 – 15% higher salaries, not because of what they speak, but because of what they understand. Higher capability demands higher compensation, because a multilingual employee operates at a different level of cultural and strategic awareness, and the market reflects that, therefore their paycheck should match that.

As AI handles routine translation, the advantage shifts decisively to humans who bring cultural fluency, relationship trust and strategic language judgement. AI can translate a sentence; it cannot build trust, read a room, or know when silence carries more weight than any word could. Research confirms that AI-generated translations perform unequally across languages, carry algorithmic bias and lack genuine cross-cultural understanding (Tibrewal et al., 2024). The future belongs not to those who can speak every language, but to those who understand the culture behind every word.

CONCLUSIONS

Across every case examined in this article, the pattern is the same: language is not a cultural courtesy, on the contrary, it is a commercial decision with measurable consequences. Netflix chose dubbing and gained 98 million subscribers. Booking.com built a multilingual platform and turned it into $23.7 billion in annual revenue. Companies that ignored the distinction between translation and localisation paid for it in brand damage and lost sales. The data does not lie. The real question was never whether language matters in international business; it is how deeply the languages you possess shape the strategies you can actually execute.

Three practical recommendations emerge from this. The languages a company chooses to operate in, defines the boundaries of its addressable market, and that decision should be made deliberately, not by default. Localisation should always be preferred to translation, especially in high-context markets such as Germany, Japan or the Arab world, where cultural adaptation is not optional. And multilingual employees should be recognised as strategic assets, not translators, and integrated into negotiation, account management and product design from the start.

Moldavians are, above all, strategic. We see our weaknesses clearly and we move to address them. Not with capital or scale, because those are not always available, but with knowledge, language and the ability to operate across borders. A trilingual professional from Chișinău sitting across the table from a partner in Berlin or Paris is not at a disadvantage. They are exactly where their skills were built to take them. The potential of this country does not live in its resources. It lives in the people who learned three languages before they were twenty and used them to access economic zones that larger, wealthier nations take for granted.

REFERENCES

1. Booking Holdings. (2025). Booking Holdings annual report 2024. Notice of Annual Stockholders' Meeting and Proxy Statement. *Booking Holdings Inc.*
2. CSA Research Report (2020). Can't read, won't buy – B2C Language Preferences by Country. *CSA Research*
3. Deepdub team (2021). Netflix international expansion: Strategies for global reach. https://deepdub.ai/post/netflix-international-expansion
4. DeepL team. (2024). 79 billion words a year: What enterprise localization actually looks like at Booking.com. [Podcast]. DeepL.
5. GWI, Hedges T. (2022). Casting insight on foreign language media. *GWI*
6. Hîrbu, S. (2025). Multilingualism and intercultural dialogue: The case of Moldova within the European context. In *Competitiveness and innovation in the knowledge economy*. ASE. https://doi.org/10.24818/cike2024.23
7. Hunt, V., Layton, D., & Prince, S. (2015). Diversity Matters. *McKinsey & Company,1,* 15-29.
8. IKEA. (2024). IKEA sustainability report FY24. https://www.ikea.com/
9. IMARC Group. (2024). Language Translation Software and Services Market Size, Share, Trends and Forecast by Component, Application, and Region 2025-2033. *Report ID: SR112026A11934*
10. Kelly, N. (2015). 7 traits of companies on the fast track to international growth. *Harvard Business Review*.
11. Weglot. (2024). Decoding Netflix's global success: The power of localization. *By Merve A. Weglot*
12. Nimdzi Research. (2023). Lessons in localization: Booking.com. *By Warner A. Nimdzi Insights.*
13. Sánchez-Mompeán, S. (2021). Netflix likes it dubbed: Taking on the challenge of dubbing into English. *Language & Communication, 80*, 180–190. https://doi.org/10.1016/j.langcom.2021.07.001
14. Sharabi, C. (2025). *Localization in marketing: How global brands drive 3× conversion with cultural adaptation*. GetBlend.
15. Tibrewal, A., de Jong, A., Parkes, G., et al. (2024). Language operative capacity in small and medium-sized enterprises. *Management International Review, 64*, 955–989. https://doi.org/10.1007/s11575-024-00556-2

Coordonator științific: HÎRBU Stella, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: stella.hirbu@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.109
CZU: [81'246.3+316.72]:330.131.7:339.9

LES MALENTENDUS CULTURELS QUI ONT COÛTÉ DES MILLIONS AUX ENTREPRISES: UN RISQUE LIÉ À LA DIVERSITÉ LINGUISTIQUE ET CULTURELLE

NEÎNȚELEGERILE CULTURALE CARE AU COSTAT MILIOANE COMPANIILOR : UN RISC LEGAT DE DIVERSITATEA LINGVISTICĂ ȘI CULTURALĂ

PUNGA Evelina, studentă, specialitatea: EMREI
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, www.ase.md
Telefon: +373 79858128
e-mail autor: evelinapunga318@gmail.com

Abstract: *În contextul globalizării accelerate, diversitatea lingvistică și culturală reprezintă atât o oportunitate strategică, cât și un risc major pentru companiile internaționale. Studiul de față analizează impactul neînțelegerilor culturale asupra performanței economice a întreprinderilor și evidențiază modul în care diferențele culturale pot genera pierderi financiare semnificative. Cercetarea se bazează pe analiza documentară, metoda comparativă și studiul de caz, utilizând lucrări academice și rapoarte oficiale din domeniul marketingului internațional și al managementului intercultural. Rezultatele arată că traducerile greșite, diferențele de valori și adaptarea insuficientă a strategiilor de comunicare pot afecta imaginea brandului și pot genera costuri economice importante. Se evidențiază necesitatea dezvoltării competențelor interculturale și a adaptării strategiilor de marketing la specificul piețelor internaționale, astfel încât diversitatea culturală să devină un avantaj competitiv.*

Key words: *diversitate culturală, comunicare interculturală, globalizare, marketing internațional, pierderi economice, întreprinderi internaționale.*
JEL CLASSIFICATION: M16, F23, M31

INTRODUCTION

La mondialisation a bouleversé les règles du jeu économique, a intensifié les relations économiques internationales et a facilité l'accès des entreprises aux marchés étrangers. Aujourd'hui, une entreprise peut vendre ses produits à Chișinău, New York ou Tokyo en quelques clics. Cependant, cette ouverture a également créé des défis liés aux différences linguistiques et culturelles, qui peuvent influencer directement la communication et la performance économique des entreprises. Comment communiquer efficacement quand les codes culturels et linguistiques diffèrent radicalement d'un marché à l'autre ?

Certes, la diversité culturelle ouvre des portes. Elle permet d'innover, de toucher de nouveaux clients et de créer des stratégies sur mesure (Hofstede, Hofstede & Minkov, 2010).

Pourtant, trop d'entreprises négligent encore les subtilités locales. Résultat : des slogans traduits à la hâte, des gestes mal interprétés, des couleurs qui choquent… et des factures salées. Dès lors, une question s'impose : comment les malentendus culturels engendrent-ils des échecs commerciaux et des pertes financières majeures pour les entreprises internationales ?

Pour y répondre, nous allons analyser les causes des malentendus culturels (langue, valeurs, codes non verbaux) ; leurs conséquences économiques concrètes et les solutions permettant de réduire ces risques dans le commerce international en transformant la diversité en levier de compétitivité.

CONTENU DE BASE

Les causes des malentendus culturels

Les malentendus culturels trouvent leur source dans trois facteurs principaux : les différences linguistiques, les valeurs culturelles divergentes et les comportements sociaux. L'une des causes les plus fréquentes reste la traduction incorrecte des messages marketing. Comme le rappellent Kotler et Keller (2016), une mauvaise adaptation linguistique peut modifier le sens d'un message et provoquer des réactions négatives.

Au-delà de la langue, les différences de valeurs représentent une source importante de malentendus. Hofstede (2010) identifie six dimensions culturelles qui distinguent les pays : distance hiérarchique, individualisme, masculinité, évitement de l'incertitude, orientation long terme et indulgence (Tableau 1).

Tableau 1. Les 6 dimensions de Hofstede

Dimension	Définition	Pays à score élevé	Pays à score faible	Risque pour les entreprises
Distance hiérarchique	Acceptation des inégalités de pouvoir	Chine, Russie	Danemark, Autriche	Conflits dans les négociations
Individualisme	Priorité aux intérêts individuels	États-Unis, France	Japon, Mexique	Management inadapté
Masculinité	Compétition vs coopération	Japon, Allemagne	Suède, Norvège	Stratégies marketing mal ciblées
Évitement de l'incertitude	Tolérance à l'ambiguïté	Grèce, Portugal	Singapour, Jamaïque	Résistance au changement
Orientation long terme	Vision à long vs court terme	Chine, Corée du Sud	États-Unis, Australie	Plans stratégiques inadaptés
Indulgence	Liberté vs contrôle des désirs	Mexique, Nigeria	Russie, Égypte	Messages publicitaires mal perçus

Source : adapté de Hofstede (2010)

Un autre facteur sous-estimé est la mauvaise interprétation des codes non verbaux. Lewis (2018) explique que les gestes, couleurs et symboles peuvent avoir des significations différentes selon les cultures. Un geste amical dans un pays peut être une insulte grave dans un autre.

Les conséquences économiques des malentendus culturels

Les malentendus culturels ont des répercussions économiques considérables. L'un des principaux effets est l'échec des campagnes publicitaires. Lorsque les messages ne sont pas adaptés, les consommateurs peuvent refuser le produit (Usunier & Lee, 2013). Les pertes financières peuvent être directes : retrait de produits, rebranding, modification des stratégies. Selon Harvard Business Review, les erreurs culturelles coûtent des millions de dollars et nuisent durablement à la réputation (Meyer, 2014). Le Tableau 2 présente quelques cas emblématiques.

Tableau 2: Étude de cas – Pertes financières dues aux malentendus culturels

Entreprise	Erreur culturelle	Conséquence	Coût estimé
HSBC	Slogan « Assume Nothing » mal traduit	Campagne mondiale relancée	10 millions USD
Nike	Logo ressemblant à une écriture arabe sacrée	Retrait du produit + excuses	Non divulgué (millions)
Pepsi	Slogan « Come alive » traduit par « Ressuscitez vos ancêtres » en Chine	Échec de campagne	Non divulgué
Mercedes-Benz	Nom « Bono » en Chine (sonne comme « mort rapide »	Changement de nom	Non divulgué
Walmart	Échec en Allemagne (culture locale ignorée)	Retrait du marché en 2006	1 milliard USD

Sources : Meyer (2014), Usunier & Lee (2013), TextMaster (2024)

Les malentendus affectent aussi les négociations internationales. Une mauvaise compréhension des normes culturelles peut entraîner l'échec de contrats et la perte de partenaires (Lewis, 2018).

Études de cas significatives

Plusieurs entreprises internationales ont subi des pertes financières importantes à cause de malentendus culturels.

Le cas de HSBC montre l'importance d'une communication interculturelle correcte. Le slogan « Assume Nothing » a été mal traduit dans plusieurs pays, ce qui a obligé la banque à lancer une nouvelle campagne mondiale estimée à environ 10 millions de dollars (Meyer, 2014).

Le cas de Nike illustre les risques liés aux symboles culturels, l'entreprise étant contrainte de retirer un modèle de chaussures après des protestations dans certains pays musulmans (Usunier & Lee, 2013).

À l'inverse, McDonald's en Inde représente un exemple positif d'adaptation culturelle, l'entreprise ayant modifié son menu pour respecter les valeurs religieuses locales et assurer son succès sur le marché (Kotler & Keller, 2016).

Ces exemples montrent que les malentendus culturels peuvent avoir des conséquences économiques réelles et importantes pour les entreprises internationales.

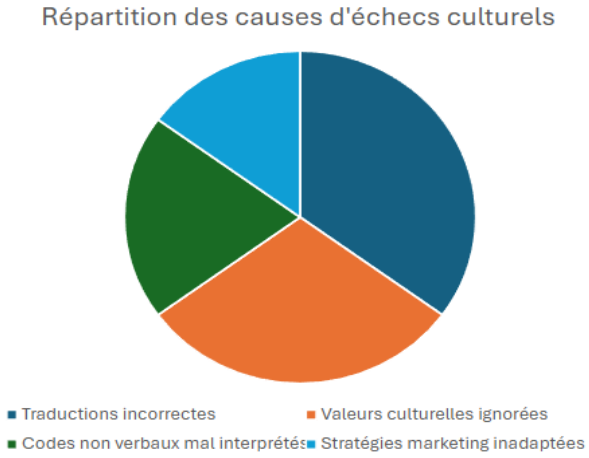

Figure 1: Répartition des causes d'échecs culturels (en %)
Source : adapté de Berlitz (2024) et Harvard Business Review (2014)

La diversité culturelle comme avantage compétitif

Malgré les risques, la diversité culturelle peut devenir un avantage compétitif pour les entreprises si elle est bien gérée. La formation interculturelle des employés est l'une des solutions les plus efficaces pour améliorer la communication et éviter les erreurs culturelles (Hofstede et al., 2010). Les entreprises doivent également adapter leurs stratégies marketing aux spécificités culturelles des marchés locaux. Kotler et Keller (2016) soulignent que la compréhension des besoins culturels des consommateurs permet de développer des produits et des messages plus efficaces.

L'utilisation d'équipes multiculturelles et le développement des compétences linguistiques stratégiques contribuent également à améliorer la performance économique et la compétitivité des entreprises sur les marchés internationaux (Lewis, 2018). Ainsi, la diversité linguistique et culturelle ne doit pas être considérée uniquement comme un risque, mais aussi comme une opportunité de croissance et d'innovation.

CONCLUSIONS ET RECOMMANDATIONS

Les malentendus culturels représentent un risque stratégique important pour les entreprises internationales, car ils peuvent entraîner des pertes financières, des échecs commerciaux et une détérioration de l'image de la marque. Les différences linguistiques, les valeurs culturelles et la mauvaise adaptation des messages marketing sont les principales causes de ces problèmes.

L'étude démontre que la gestion efficace de la diversité culturelle est essentielle pour assurer le succès des entreprises sur les marchés globaux. Les organisations doivent investir dans la formation interculturelle, adapter leurs stratégies de communication et développer des compétences linguistiques afin de réduire les risques économiques.

La principale recommandation est d'intégrer la communication interculturelle dans la stratégie globale des entreprises et de considérer la diversité culturelle comme un levier de compétitivité et de développement durable dans l'économie mondiale.

RÉFÉRENCES :

1. Harvard Business Review. (2014). Cultural differences in global business communication.
2. Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind*. McGraw-Hill.
3. HSBC Holdings plc. (2011). *Global brand strategy and rebranding report*. HSBC Official Report.
4. Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education.
5. Lewis, R. D. (2018). *When cultures collide: Leading across cultures*. Nicholas Brealey Publishing.
6. Meyer, E. (2014). *The culture map: Breaking through the invisible boundaries of global business*.
7. Usunier, J. C., & Lee, J. A. (2013). *Marketing across cultures* (6th ed.). Pearson.

Coordonator ştiinţific: RUSU Djulieta, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +373 (069) 291556
E-mail: rusu.djulieta@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.110

CZU: 004.8:366.4

LANGUAGE, MANIPULATION AND MARKETS: THE IMPACT OF AI-GENERATED TEXTS ON THE MODERN ECONOMY

LIMBAJ, MANIPULARE ȘI PIEȚE: IMPACTUL TEXTELOR GENERATE DE INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ASUPRA ECONOMIEI MODERNE

ȘPINIUC Ana, student, study programme: EMREI
Academy of Economic Studies of Moldova,
Republic of Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: spiniuc.ana@ase.md

Abstract. *Fiind o lume aflată într-un proces accelerat al digitalizării, domeniul inteligenței artificiale exercită un rol crucial în cotidian, influențând sub aspect direct sau indirect comportamentele utilizatorilor precum și modelarea economiei moderne. Astăzi, fiind în ipostaza de martori precum și utilizatori fideli ai AI-ului, totuși deseori cădem pradă a unor informații manipulatoare sau prea înfrumusețate. Această lucrare își propune să demonstreze că în spatele unui text considerat uman se ascunde generarea totală de către AI, care prin intermediul chestionarului experimental este mult mai credibil. Dar, totuși textele generate de creierul artificial conțin elemente specifice, care la rândul lor, pot manipula consumatorii. Trebuie să evidențiem că, economia modernă tinde în continuare să folosească AI-ul, ca instrument de ușurare a muncii oamenilor. Însă, cu părere de rău, se generează o serie de consecințe mai puțin plăcute, care vor afecta direct generațiile următoare.*

Cuvinte-cheie: *Inteligența Artificială, economie modernă, limbaj, manipulare lingvistică cognitivă, comportamentul consumatorilor, etica digitală, Big Data.*
JEL CLASSIFICATION: O35, A140, Z13.

INTRODUCTION

The emergence of artificial intelligence has significantly penetrated all sectors of the modern economy. It is no longer uncommon to reflect on how tasks such as writing advertising text or marketing scripts once required considerable time and effort. Today, what used to take hours or days can be done in a few moments according to our requirements. These tools appeared with the aim of making our work easier, of streamlining business processes, but excessive generation with beautiful or strategic intentions can induce errors, creating information bubbles and influencing decisions on artificial bases. This raises an important question: *To what extent can a text generated entirely by AI be considered a creation in everyday life, and to what extent can linguistic mechanisms manage to manipulate the economic perception of a state?*

In many cases, we have witnessed a convincing marketing message, at first glance credible and quite effective, bur lucking ethical responsibility. As the economy tends towards complete automation, the risk of undermining the true capacity of people in economic interactions practically disappears, directly affecting future generation. However, there is a tendency for users to give greater trust to text generated by AI due to their logical and correct structure. Artificial language mechanisms can subtly manipulate consumers through emotional or psychological biases.

To validate the proposed hypotheses, the research employs a quantitative and experimental methodology. The research is based on a questionnaire applied to a number of 72 respondents, to measure the degree of perceived credibility of AI-generated messages.

CORE CONTENT

1. Theoretical foundations of economic communication in the digital age

Contemporary economic evolution shows a redefinition of communication, which has ceased to be a simple vector of information transmission, but has become a powerful structure of value. This transition highlights a shift from traditional communications models towards a more complex process associated with business intelligence and artificial intelligence, where information is transformed from a set of words into mechanisms capable of generating decisions in real time. A key milestone in this evolution is the *Mathematical Theory of Communication* introduced by Claude Shannon in 1948, which provided the foundational technical framework for databases. In the context of the digital economy these developments have enabled the processing of extremely vast volumes of data within integrated systems, commonly referred to as Big Data. This system certainly surpasses human cognitive limitations, providing essential support in solving complex market problems (Debra, Philip, 2014, p.18).

Equally important was the emergence of the concept of "knowing capitalism" introduced by Nigel Thrift in 2000. This concept represents a self-reflexive system that continuously analyses and adjusts its own ideas and practices through information circuits integrated in different digital platforms (Ignatow, 2020; Deborah, 2015). The integration of artificial assistants and AI-generated texts is causing changes in the labour market, placing a critical emphasis on the way employees interact with this tool to interpret complex analyses, eliminating any communication barrier between humans and machines. This entire field is controlled by algorithmic systems that is not natural. Algorithms continuously shape perceptions of economic reality, having the ability to manipulate people's opinions by creating filter bubbles (Deborah, 2015). These systems structure the informational environment in which economic actors operate, often generating different information flows to the detriment of others. Thus, the theoretical basis of economic communication should accept a critical analysis of how these artificial tools redefine the concepts of truth and value of an always-connected society, directly influencing market decisions and consumer behaviour.

2. Language, Cognition and Economic Decision-Making

In the context of modern economy, the relationship between language, cognition and decision-making becomes particularly relevant as AI-generated texts rely on linguistic structures specifically designed to frame information and influence perception. As noted by Stella Hîrbu, it is generally accepted that language does not strictly determine thoughts but it can significantly influence how individuals perceive and interpret reality, and consequently, make decisions. This prospective is rooted in the Sapir-Wharf hypothesis, also known as linguistic relativity which suggests that the semantic structure of a language can shape the way speakers conceptualize the world (Hîrbu, 2024, p.158). Consequently, the persuasive power of AI-generated texts extends beyond communication efficiency to shaping cognitive interpretations that directly impact economic decision making.

3. Experimental analysis of consumer perception of AI-generated commercial texts

In an economic context marked by the need for efficiency, synthetic texts have become key tools of persuasion, raising important questions regarding transparency and the potential for manipulation. Based on the data obtained through the questionnaire, the research targeted a young segment of the population, with the majority of the incidence being recorded in the **18-24 age group**, with a proportion of **45.8%.** Of these, 41.7% indicated student or pupil status as their main occupation. The next largest category is the **35-44 age group**, with a percentage of **30.5%**, represented mainly by people employed in the labor force. Another significant aspect is the predominant level of education, namely higher education (bachelor's degree), held by 52.8% of the respondents.

A critical aspect for the validity of the study is that respondents assess themselves as having an *"*intermediate*"* **(47.2%)** or even *"*advanced*"* **(20.8%)** level of knowledge about artificial intelligence, and report using these tools on a regular basis (48.6% report daily use). This premise

underlines the significance of the results: the perception error does not occur among an uninitiated public, but rather among digital natives who constantly interact with algorithms

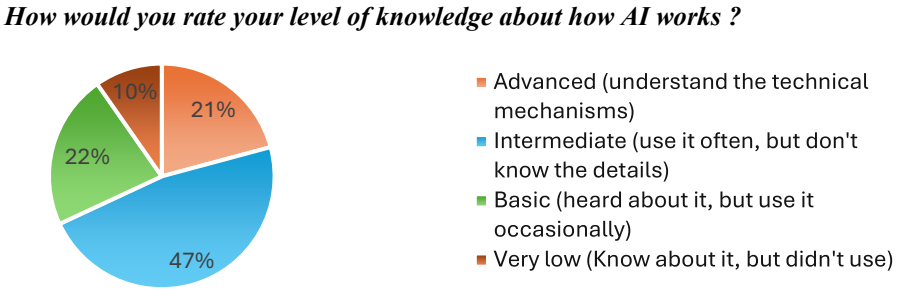

Figure 1. Level of knowledge about how AI works
Source: Author' elaboration based on the questionnaire data

The next section of the research included two texts (denoted A and B), entirely generated by AI. After reading them, respondents evaluated three aspects: the degree of persuasion of each text from the perspective of changing their own opinion; the level of trust attributed to the texts; the ability to identify which of the two texts is generated by AI and which is created by humans. Stylistically and structurally, Text A adopts a first-person narrative, centered on the personal experience of a novice investor, using colloquial, accessible register, and emphasizing the relationship of trust built through direct communication and transparency. Text B, on the other hand, uses promotional, impersonal register, focused on concrete data (percentage discounts, limited-time offers, limited number of places) and on appeals to urgency and economic rationality. This configuration allowed the research to assess not only the participants' ability to discriminate between human and artificially generated content, but also how the rhetorical style and presentation frame influence the perception of the credibility and persuasiveness of AI-generated texts.

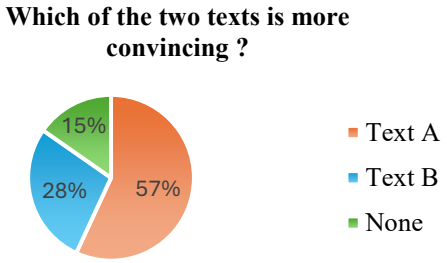

Figure 2. Credibility percentage
Source: Author' elaboration based on the questionnaire data

Thus, Text A was rated as more convincing in the context of the investment decision by **56.9%** of participants, compared to **27.8%** who preferred Text B, while **15.3%** considered that neither text was convincing. At the same time, the average level of trust associated with Text A was higher (M=3.29 on a scale from 1 to 5), compared to Text B (M= 2.93). Regarding the attribution of origin, 75% of respondents considered that Text A was written by a person, while 25% did not share this opinion.

In the case of Text B, 80.6% of participants identified it as being generated by AI, while 19.4% disagreed with this assessment. However, this awareness does not automatically translate into rejection of the message: 51.4% perceive AI-generated texts as being as objective as those written by humans, and 44.4% believe that the artificial origin of the text does not influence their purchase decisions. This suggests that the effectiveness of the message, rather than its source, remains the main determinant of consumers behaviour. At the same time, there is a significant concern about ethics and transparency: 58.3% declared themselves "very concerned" about the possibility of manipulation through AI, and 43.1% argue that the use of AI in commercial contexts should always be publicly declared. These findings indicate a balance between pragmatic openness to artificial content and the need for regulation to protect consumers. These results suggest that although digital-native audiences demonstrate a high ability to differentiate between

the two discursive styles, the colloquial and personal narrative is associated with both a higher level of persuasion and an increased degree of trust.

CONCLUSION

The study highlights that digital-native users, although able to differentiate between AI-generated and human-created texts, place greater trust in a colloquial narrative style, which influences their economic decisions. Paradoxically, they demonstrate both a heightened concern about the manipulative potential of AI and a pragmatic acceptance of synthetic content, perceived as equally objective. The results underline the need to implement transparency and regulatory mechanisms, especially in areas with high economic and social impact.

In this context, AI-generated language emerges not merely as a technological tool, but as a strategic force capable of shaping perceptions, influencing behavior, and redefining the dynamics of trust in the modern economy.

REFERENCES

1. Chiriac, L., Cebotaru, V., & Hîrbu, S. (2025). New era of personalized education: Promoting equity and social inclusion. In *Creating the Society of Consciousness*. Editorial-Poligrafic al ASEM. https://doi.org/10.53486/csc2025
2. Debra, J. B., & Philip, N. (2014). Big data in the information age: Exploring the intellectual foundation of communication theory. *Information Systems Education Journal*, *12*(1). https://isedj.org/2014-12/n1/ISEDJv12n1p15.html
3. Hîrbu, S. (2024). The correlation and interaction between language, thought and culture: Theoretical approaches. *Studia Universitatis Moldaviae*. https://doi.org/10.59295/sum4(184)2024_20
4. Ignatow, G. (2020). *Sociological theory in the digital age* (1st ed.). Routledge.
5. Lupton, D. (2015). *Digital sociology* (1st ed.). Routledge.
6. Vorobyov, S. (2019). Reasoning and learning in a digital economy: Technological challenges of the modern age. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. https://doi.org/10.1088/1757-899X/497/1/012038
7. *Questionnaire: Perception and trust in AI-generated texts*. https://forms.gle/xGsPJgvZ5BPXExVm7
8. *Questionnaire results* [PDF].

Coordonator științific: HÎRBU Stella, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: stella.hirbu@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.111
CZU: 174.4:339.9

THE IMPORTANCE OF GLOBAL BUSINESS ETIQUETTE
IMPORTANȚA ETICHETEI ÎN AFACERILE INTERNAȚIONALE

VASILIEV Ruslana-Anastasia, studentă, specialitatea: Economie mondială și relații economice internaționale
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău,
str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
Telefon: + 373 68789991
e-mail autor: ruslana_anastasia.vasiliev.m14@ase.md

Abstract: *Lucrarea analizează importanța etichetei în afacerile internaționale în contextul globalizării și al interacțiunilor interculturale tot mai frecvente. Scopul cercetării este de a evidenția modul în care diferențele culturale influențează comunicarea, negocierile și comportamentul profesional. Metodologia utilizată este una calitativă, bazată pe analiza comparativă și pe literatura de specialitate, utilizând modele teoretice precum dimensiunile culturale ale lui Hofstede și teoria contextului cultural a lui Hall. Studiul compară practicile de etichetă în afaceri din spațiul occidental și oriental. Rezultatele evidențiază diferențe semnificative între aceste regiuni și subliniază rolul esențial al competenței interculturale în prevenirea neînțelegerilor și în dezvoltarea relațiilor de afaceri durabile.*
Key words: *etichetă în afaceri, interacțiuni interculturale, networking, mentalitatea unei națiuni, succes pe termen lung, competitivitate globală*
JEL CLASSIFICATION: F5

Introduction

In the context of globalization and the increasing interconnection between economies, the importance of global business etiquette has become more significant than ever. As international trade and mobility expand, business communication has become a complex intercultural process where the first thing one should learn is to respect cultural differences, because different cultures teach different values, and what might be polite in one country could be highly insulting in another one. Ignorance of such things can easily lead to challenges, which may threaten the future success of the business deals and even ruin the business in the long run (Dorozhkov, Kupchinskaya, 2015). Consequently, understanding cultural dimensions—as modeled by scholars like Hofstede and Trompenaars is essential for navigating variations in time perception, communication styles, and social norms.

This report analyzes these dynamics by comparing Western (US, Canada), Middle Eastern (UAE, Qatar), and Eastern (China, Vietnam) contexts. By examining specific behavioral norms and practices, the study demonstrates how cultural awareness prevents misunderstandings and fosters the long-term relationships necessary for success.

Ultimately, mastering global etiquette is about more than politeness; it is about developing the intercultural competence and adaptability required to remain competitive in today's global economy.

Core content

Culture is a generational product of knowledge, laws, and habits that shapes a group's behavior and communication. These influences vary by country and evolve with societal shifts, directly affecting individuals' concerns and actions regarding products and services (Lutz, 2024). Academic literature emphasizes that these differences define communication styles and professional interactions, influencing both verbal and non-verbal cues such as gestures and social expectations (Hofstede, 2011, Rusu, Pirlog, 2022).

Description of research methods used

This qualitative study is based on literature review and comparative analysis of academic sources, intercultural theories, empirical studies, such as Hofstede (2011), Hall (1976), Covas and Pirlog, (2021) and real business etiquette examples to examine differences across Western (USA,

Canada), Eastern (China, Vietnam), and Middle Eastern (UAE, Qatar) cultures in communication style, time perception, hierarchy, negotiation, and social norms, framed by Hofstede's dimensions and Hall's context theory.

Business etiquette across regions

Business etiquette varies significantly across regions, shaped by cultural priorities. In Western countries such as the United States and Canada, it emphasizes efficiency, direct communication, punctuality, and results, reflecting the principle "time is money" (amoBlog, 2025). In contrast, Eastern cultures like China and Vietnam focus on long-term relationships, hierarchy, and harmony, where trust-building precedes business and communication remains indirect to preserve "face". In the Middle East, particularly the UAE and Qatar, etiquette is influenced by tradition and religion, prioritizing personal connections, flexible time, and trust-based negotiations. These differences highlight the importance of intercultural competence in reducing barriers and ensuring successful international business outcomes.

Tabel 1. Comparative analysis of business etiquette across regions

Aspect	Western (the USA, Canada)	Middle East (the UAE, Qatar)	Eastern (China, Vietnam)
Communication	Direct, explicit	Relational, flexible	Indirect, implicit
Time perception	Strict, punctual	Flexible	Long-term oriented
Relationships	Secondary	Essential	Essential
Hierarchy	Low	High	High
Negotiation style	Task oriented	Relationship-oriented	Relationship-oriented

Source: Author's compilation based on Hofstede (2011), Hall (1976)

By analyzing the table, we can note that Western cultures prioritize efficiency, punctuality, direct communication, structured meetings, fast decisions, and open opinions. Eastern cultures emphasize relationships, trust, harmony, indirect/non-verbal cues, hierarchy, and complex decisions. Middle Eastern cultures combine relational/hierarchical elements, valuing personal trust, informal prelude to formal negotiations, time flexibility, and strong negotiation. Success requires adaptability, cultural awareness, and context-tailored strategies.

Hofstede cultural dimensions in country comparison

One of the most relevant theoretical frameworks in this domain is Hofstede's cultural dimensions theory, which explains differences through the variables seen above in the figure. (Hofstede, 2011).

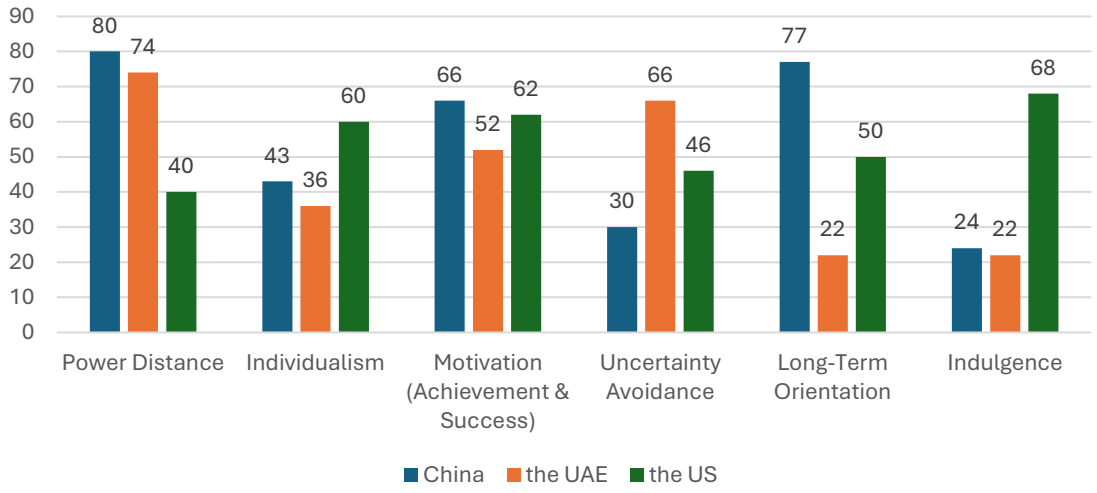

Figure 1. Hofstede dimensions, countries-comparison: the US, the UAE, China
Source: https://www.theculturefactor.com/country-comparison-tool?countries=china%2Cunited+arab+emirates%2Cunited+states

Complementary to this, Hall's theory distinguishes between high-context and low-context cultures, emphasizing how communication can be either explicit or implicit depending on the cultural environment (Hall, 1976).

Based on Figure 1, we can affirm that China exhibits a high Power Distance Index (PDI) of 80, accepting inequalities and hierarchical structures where subordinates defer to superiors without challenge, while the UAE scores 74, embracing centralized authority and a benevolent autocrat ideal. In contrast, the US scores low at 40, emphasizing equality, accessibility, and participative communication aligned with "liberty and justice for all." On Individualism (IDV), both China (43) and the UAE (36) are collectivist, prioritizing group loyalty, family ties, and in-group favoritism over individual interests, whereas the US (60) is individualistic, fostering self-reliance, merit-based decisions, and loose social bonds. For Masculinity (MAS), China (66) and the US (62) show high achievement orientation, with the Chinese sacrificing leisure for success and Americans displaying a "can-do" winner-takes-all mentality; the UAE is balanced at 52 with no strong preference.

China scores low on Uncertainty Avoidance (UAI) at 30, embracing ambiguity, pragmatism, and adaptability, unlike the UAE's high 66, which favors rigid rules, punctuality, and security. The US (46) is moderately low, tolerant of innovation but context-influenced. In Long-Term Orientation (LTO), China (77) is pragmatic, focused on perseverance and thrift, contrasting the UAE's normative short-term 22, emphasizing traditions and quick results; the US (50) is balanced, practical yet analytical. Finally, both China (24) and the UAE (22) are restrained (IVR), controlling desires due to social norms, while the US (68) is indulgent, promoting "work hard, play hard" despite contradictions like anti-drug efforts amid high addiction rates.(Almutairi, Heller, Yen, 2020).

Conclusion

In conclusion, global business etiquette represents a critical factor in the success of international economic relations, as it directly influences communication, negotiation strategies, and the development of trust between partners. The comparative analysis confirms that cultural differences between Western, Eastern, and Middle Eastern regions shape business practices in distinct ways, requiring adaptability and intercultural awareness from professionals engaged in global markets.

For future diplomats and international business practitioners, it is essential to develop strong intercultural communication skills, emotional intelligence, and the ability to interpret both verbal and non-verbal cues within different cultural contexts. Continuous training in cultural competence should be prioritized to enhance negotiation effectiveness and prevent conflicts.

For researchers, further studies could explore the impact of digitalization and virtual communication on business etiquette, as well as the evolution of cultural norms in increasingly hybrid and globalized work environments. Understanding these dynamics will remain crucial for fostering sustainable international cooperation

REFERENCES:

1. Almutairi S., Heller M., & Yen D. (2020). Reclaiming the heterogeneity of the Arab states. Cross Cultural & Strategic Management. [Online]. Available:https://www.emerald.com/ccsm/article-abstract/28/1/158/22913/Reclaiming-the-heterogeneity-of-the-Arab-states?redirectedFrom=fulltext . Accessed on 30 March 2026
2. amoBlog. (2025). *ПЕРЕГОВОРЫ с иностранцами*. Youtube. Available: https://www.youtube.com/watch?v=IwsdeH3SUQ4&t=1s . Accessed on 29 October 2025.
3. Covas, L., Pirlog, A., (2021). *The use of the "cultural profile" in the transfer of know-how in management. Management Strategies in Conditions of Uncertainty*, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/24-30_15.pdf Accessed on 21 October 2025.
4. Dodu-Savca C. & Ernu E. (2022). *Diversity of identity, bilingualism and pluriculturalism in western and eastern cultures*. 34-35.
5. Dorozhkov N.D. & Kupchinskaya Ju.A., (2015). *Business Etiquette in Russia, USA, and China: Fighting challenges on the way to success*. Baikal International Business School Irkutsk State University Press.
6. Hall, E. T. (1976). *Beyond culture*. New York: Anchor Press/Double day.

7. Hofstede, G., (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
8. Lutz T., (2024). *PHYSIOLOGY & BEHAVIOR*. [Online]. Available: https://www.sciencedirect.com/topics/psychology/cultural-influence . Accessed on 2 April 2026.
9. Rusu D. Pirlog A. (2022). *Barriers in intercultural communication and ways to overcome*. In: *Competitivitatea şi inovarea în economia cunoaşterii*, DOI: https://doi.org/10.53486/cike2022.18 . Accessed on 30 March 2026
10. https://www.theculturefactor.com/country-comparison-tool?countries=china%2Cunited+arab+emirates%2Cunited+states

Coordonator ştiinţific: PÎRLOG Angela, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
Telefon: +373 69101316
e-mail: angela.pirlog@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.112
CZU: 81'276:659.126(100)

GENERATION Z SLANG IN THE CONTEXT OF LINGUISTIC DIVERSITY: A COMPETITIVE ADVANTAGE FOR GLOBAL BRANDS

SLANGUL GENERAȚIEI Z ÎN CONTEXTUL DIVERSITĂȚII LINGVISTICE: UN AVANTAJ COMPETITIV PENTRU BRANDURILE GLOBALE

VĂTĂMANU Paula, studentă, specialitatea: Marketing și Logistică
MOGA Nicoleta, studentă, specialitatea: Marketing și Logistică
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autori: paula.vatamanu.5ld@ase.md
nicoleta.moga.2g9q@ase.md

Abstract: Nowadays, the linguistic landscape is rapidly evolving under the influence of digital natives. This research explores how Gen Z slang, rooted in linguistic diversity and English loanwords, serves as a strategic tool for global brands to gain a competitive advantage. The study aims to analyze the correlation between authentic language use and brand loyalty among young consumers. Research methods include a comparative analysis of global marketing campaigns (e.g., Duolingo, Nike, Coca-Cola) and a survey conducted among university students. The results indicate that brands mastering this "digital lingua franca" achieve higher engagement rates and lower customer acquisition costs, provided they avoid the "corporate cringe" trap.
Key words *Gen Z slang, linguistic diversity, competitive advantage, global branding, digital marketing, authenticity.*
JEL CLASSIFICATION: M31, M37, Z13

INTRODUCERE

În contextul actual al comunicării globale, limbajul nu mai poate fi perceput ca un sistem rigid. Această transformare este susținută de faptul că „schimbările și exigențele economiei de piață impun agenții economici să activeze în ***stil nou*** și să fie receptivi la cerințele societății''(Sergiu Petrovici, Curs universitar). Platformele sociale au accelerat acest proces, transformând modul în care sensurile sunt create, distribuite și reinterpretate. Un rol central în această transformare îl ocupă ***Generația Z***, prima generație crescută integral în era digitală, care a dezvoltat un tip de exprimare distinct, caracterizat prin rapiditate, flexibilitate și o puternică interconectare culturală. Această evoluție indică faptul că „Gen Z manifestă o capacitate ridicată de adaptare în integrarea slangului atât în comunicarea formală, cât și în cea informală... '' (English Review, 2025). Limbajul utilizat de acești tineri depășește funcția sa de simplu instrument de comunicare. El devine un ***marker identitar*** și ***un mijloc de apartenență socială,*** dar și un ***canal*** prin care se exprimă valori, atitudini și poziționări culturale. Pornind de la aceste premise, prezentul demers propune analiza modului în care integrarea acestui cod lingvistic emergent influențează relația dintre branduri și publicul tânăr. Se susține ideea că nu este vorba doar despre adoptarea unor expresii de moment, ci despre ***înțelegerea profundă*** a unui sistem de semnificații care reflectă schimbări culturale ample. Astfel, capacitatea organizațiilor de a interpreta și utiliza adecvat acest limbaj devine un ***factor determinant*** în construirea ***autenticității***, ***relevanței*** și, implicit, a unui ***avantaj competitiv*** sustenabil în economia contemporană.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Este esențial să definim ce înseamnă slangul Generației Z. Spre deosebire de jargonul tradițional, acesta nu este limitat la un grup restrâns sau la un context profesional, ci circulă liber în mediul digital, fiind influențat de platforme precum ***TikTok***, ***Instagram*** sau ***YouTube***. Termeni precum ***„slay"***, ***„no cap"***, ***„rizz"*** sau ***„main character energy"*** nu sunt doar expresii de moment, ci reflectă valori, atitudini și moduri de a percepe realitatea. Acest limbaj este profund interconectat la

nivel global, dar în același timp se adaptează local, integrând elemente culturale și lingvistice specifice fiecărei regiuni. Diversitatea lingvistică joacă aici un rol crucial. Deși Generația Z comunică frecvent în ***limba engleză***, în special în mediul online, există o tendință clară de hibridizare lingvistică - un amestec între engleză și limbile locale. În Republica Moldova, de exemplu, tinerii pot folosi expresii precum ***„e prea cringe”*** sau ***„am dat fail”***, combinând structuri românești cu termeni englezești. Fenomenul dat arată că „Această fuziune lingvistică multiculturală reprezintă mai mult decât un simplu împrumut; ea reflectă natura globalizată a experienței digitale a Generației Z.”(Susana Hamu Eti & Yanti Rosalinah, 2024).

Pentru brandurile globale, această realitate reprezintă o ***oportunitate*** majoră de diferențiere. Cei care activează în marketing trebuie să demonstreze un ,,spirit novator și o capacitate înaltă de adaptare la cerințele pieței''(Sergiu Petrovici, Curs universitar) deoarece un brand care ,,sună'' actual are mai multe șanse să fie perceput ca relevant. Utilizarea slangului Generației Z poate contribui la crearea unei comunicări mai autentice și mai relevante, capabile să capteze atenția și să genereze engagement. De exemplu, campaniile care folosesc un ton informal, meme-uri sau expresii populare au șanse mai mari să fie distribuite și să devină virale. Un argument important în favoarea utilizării acestui tip de limbaj este capacitatea sa de a crea conexiuni emoționale. Generația Z valorizează autenticitatea și respinge comunicarea percepută ca fiind artificială sau prea corporatistă. Prin adoptarea unui limbaj apropiat de cel al publicului țintă, brandurile pot transmite ideea că ***„vorbesc aceeași limbă”*** cu consumatorii lor. Această apropiere nu este doar lingvistică, ci și simbolică, contribuind la construirea unei relații bazate pe încredere și identificare. Totuși, utilizarea slangului nu este lipsită de riscuri. Unul dintre cele mai mari pericole este lipsa de autenticitate. Dacă un brand folosește expresii populare într-un mod forțat sau incorect, rezultatul poate fi contrar celui dorit: în loc să atragă, va genera respingere sau chiar ridiculizare. Generația Z este extrem de sensibilă la astfel de incongruențe și poate sancționa rapid orice tentativă de ***„imitare”*** superficială. Prin urmare, este esențial ca brandurile să investească în înțelegerea profundă a culturii și a contextului în care apare acest limbaj. Strategiile de marketing trebuie să fie agile, bazate pe monitorizarea constantă a tendințelor și pe colaborarea cu creatori de conținut care sunt deja integrați în aceste comunități. Ei nu doar că utilizează slangul în mod natural, dar contribuie activ la crearea și popularizarea acestuia. Colaborarea cu astfel de actori permite brandurilor să acceseze un limbaj autentic și să evite capcanele comunicării artificiale. Mai mult decât atât, acești creatori funcționează ca intermediari culturali, facilitând adaptarea mesajelor globale la contexte locale specifice. Pe lângă avantajele legate de comunicare, utilizarea slangului Generației Z poate avea și implicații strategice mai largi. De exemplu, poate contribui la poziționarea brandului ca fiind inovator, modern și conectat la realitățile contemporane. Un brand care „sună” actual are mai multe șanse să fie perceput ca relevant și de încredere.

Pentru a valorifica cele spuse mai sus, am realizat o cercetare cantitativă pe bază de chestionar, aplicată unui eșantion de ***180 de respondenți***, vizând percepția Generației Z asupra utilizării slangului în comunicarea brandurilor. Rezultatele evidențiază, în primul rând, o deschidere ridicată față de acest tip de limbaj: *89%* dintre participanți au declarat că au achiziționat cel puțin o dată un produs sau serviciu influențați de o comunicare de brand percepută ca fiind ***„amuzantă”*** sau ***„on point”*** din punct de vedere lingvistic. În ceea ce privește platformele pe care își petrec cel mai mult timpul, predomină *TikTok (44%)*, urmat de *Instagram (28%)* și *YouTube (22%)*, ceea ce indică principalele medii în care acest tip de comunicare este receptat.

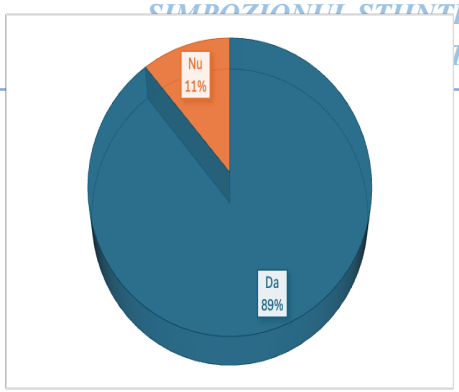

Figura. 1 Ai cumpărat vreodată un produs/serviciu doar pentru că reclama sau comunicarea brandului pe social media a fost foarte amuzantă sau „on point„ lingvistic?

Sursă: Elaborat de autor

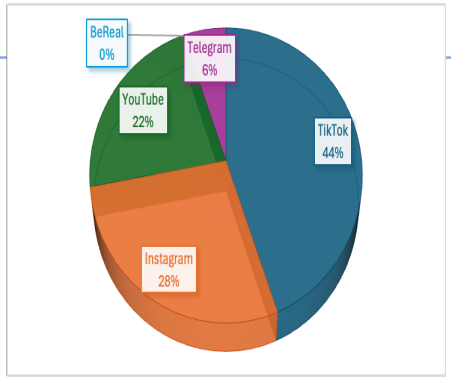

Fig.2 Care este platforma pe care petreci cel mai mult timp?

Sursă: Elaborat de autor

Referitor la stilul de comunicare care inspiră încredere, jumătate dintre respondenți *(50%)* preferă un mix între limbaj formal și relaxat, în timp ce *33%* optează pentru un limbaj predominant informal, ceea ce sugerează că autenticitatea și echilibrul sunt esențiale în relația brand–consumator. În același timp, reacțiile față de utilizarea slangului de către branduri globale sunt în general pozitive: *40%* afirmă că apreciază acest stil și simt că brandul îi înțelege, iar *30%* îl consideră amuzant, chiar dacă nu le influențează direct opinia despre produs.

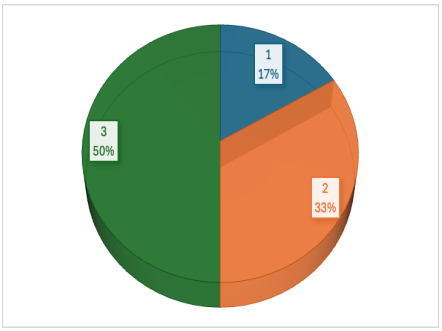

Fig.3 Care dintre următoarele abordări te face să ai mai multă încredere într-un brand?

1) Limbaj formal, profesional, axat strict pe beneficiile produsului.
2) Limbaj relaxat, cu glume și referințe la cultura internetului.
3) Un amestec între cele două.

Sursă: Elaborat de autor

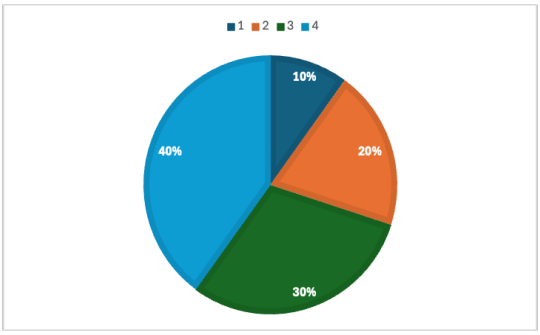

Fig.4 Cum reacționezi când vezi un brand global(ex. nike, duolingo) folosind slangul Gen Z în reclame?

1) Mi se pare forțat/penibil (cringe).
2) Nu observ/Nu mă interesează.
3) Mi se pare amuzant, dar nu influențează opinia mea despre produs.
4) Îmi place, simt că brandul mă înțelege.

Sursă: Elaborat de autor

În ceea ce privește frecvența utilizării slangului în viața de zi cu zi, cele mai multe răspunsuri se concentrează în zona superioară a scalei *(38,9% alegând nivelul 4 din 5)*, confirmând faptul că acest tip de limbaj este deja integrat în comunicarea cotidiană a Generației Z.

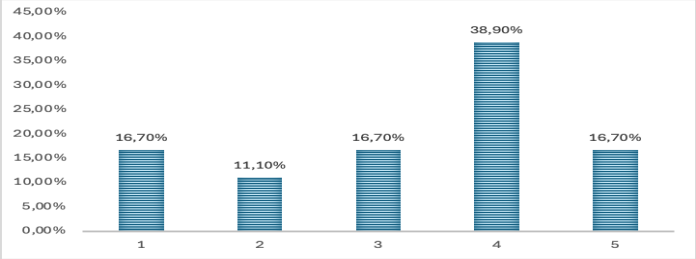

Fig.5 Cât de des folosești termeni de tip slang (ex. rizz, slay, mid, cap, cringe) în conversațiile zilnice? (Scală de la 1 - Niciodată la 5 - Tot timpul).

Sursă: Elaborat de autor

La întrebarea deschisă privind brandurile care *„vorbesc pe limba generației lor”*, respondenții au indicat cel mai frecvent ***Duolingo*** și ***Coca-Cola*** *(câte 16,7%)*, urmate de ***Nike*** *(11,1%)*. Alte branduri menționate, fiecare cu aproximativ *5,6%*, include ***BMW***, ***Lidl***, ***Maybelline***, ***McDonald's***, ***Netflix***, ***PlayStation***, ***Red Bull***, ***Samsung*** și ***Zara***. ***Duolingo*** se remarcă printr-o strategie extrem de adaptată Generației Z, în special pe *TikTok*. Brandul utilizează frecvent *meme-uri*, *ironie* și *autoironie*, iar mascota Duo este implicată în scenarii virale (de exemplu, videoclipuri în care „amenință” utilizatorii că nu și-au făcut lecțiile). Această abordare informală, ludică și uneori absurdă reflectă perfect stilul de comunicare al tinerilor din mediul online. ***Coca-Cola*** este perceput ca relevant datorită campaniilor sale centrate pe *personalizare* și *apartenență*. De exemplu, campania ***„Share a Coke”*** a integrat nume populare și expresii familiare tinerilor, iar în mediul digital brandul adoptă un ton prietenos și incluziv. În plus, Coca-Cola colaborează frecvent cu *influenceri* și *trenduri actuale*, menținându-se conectat la cultura contemporană.

CONCLUZII

În esență, slangul Generației Z nu este do[[ar o listă de cuvinte noi care apar și dispar peste noapte; el a devenit o adevărată ***„limbă a internetului”*** care schimbă modul în care se întâlnesc marketingul cu cultura. Pentru un brand global, a învăța acest mod de a comunica nu este un simplu artificiu de marketing, ci o ***strategie vitală*** pentru a rămâne relevant. Atunci când o companie reușește să folosească aceste expresii în mod natural, ea nu mai este doar o corporație care vinde ceva, ci devine o ***voce autentică*** ce reușește să lege o prietenie reală cu tinerii consumatori. Totuși, succesul în acest domeniu nu vine pur și simplu din copierea unor termeni „la modă”. Totul depinde de cât de mult înțelege brandul contextul cultural și de curajul de a fi sincer și adaptabil.

REFERINȚE:

1. **English Review (2025)**: Veronika Deyanova Paoleti „Youth language uncovered: meta-synthetic insights into Gen Z and Gen Alpha slang”https://doi.org/10.25134/erjee.v13i1.11425
2. Sergiu Petrovici, Svetlana Mușțuc, Vasile Golovco. Marketing, curs universitar. Editura ASEM.
3. **Susana Hamu Eti & Yanti Rosalinah (2024)**: An Analysis of Gen Z's Digital Slang: Patterns from TikTok Comment Sections https://doi.org/10.24256/ideas.v12i2.5911

Coordonator științific: HIOARĂ Natalia, asistent univ.,
ORCID: 0000-0003-2351-1287
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: hioara.natalia@ase.md

DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.113
CZU: 334.72-055.2:005.966(4EU)

THE INFLUENCE OF CULTURAL STEREOTYPES ON THE CAREER GROWTH OF WOMEN IN EUROPEAN BUSINESS

ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ СТЕРЕОТИПОВ НА КАРЬЕРНЫЙ РОСТ ЖЕНЩИН В ЕВРОПЕЙСКОМ БИЗНЕСЕ

ZAVALII Ksenia, studentă, specialitatea: Contabilitate
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: zavalii.ksenia@ase.md

Abstract: *This article examines the influence of cultural stereotypes on the career advancement of women in European business environments. The study explores how deeply rooted social norms, gender expectations, and cultural perceptions shape professional opportunities, leadership representation, and decision-making processes. Special attention is given to the differences between Western and Easten European countries, where cultural frameworks and attitudes toward gender roles vary significantly. The paper analyzes both barriers and enabling factors that affect women career trajectories, including organizational culture, work-life balance expectations, and implicit biases. Furthermore, the article highlights recent trends toward gender equality and the growing role of inclusive corporate policies. The findings suggest that while progress has been made, cultural stereotypes continue to subtly influence career outcomes. The study emphasizes the importance of addressing these stereotypes through policy changes, education, and organizational transformation to create more equitable and supportive business environments for women across Europe.*
Key words*: cultural stereotypes, cultural traits, cognitive linguistics, gender equality, business, discrimination, culture*
JEL CLASSIFICATION: Z10, Z120, Z130

ВВЕДЕНИЕ

В условиях глобализации и трансформации современного рынка труда вопросы гендерного равенства и профессиональной реализации женщин приобретает особую актуальность. Несмотря на значительный прогресс в области прав женщин и расширения их участия в экономической деятельности, в европейском бизнес-пространстве сохраняются устойчивые культурные стереотипы, оказывающие влияние на карьерный рост.

Культурные стереотипы формируют представления о “традиционных” ролях мужчин и женщин, определяя ожидания относительно их профессионального поведения, лидерских качеств и возможностей продвижения. В частности, женщины нередко сталкиваются с так называемым “стеклянным потолком”, который ограничивает их доступ к руководящим позициям, несмотря на высокий уровень квалификации и профессиональной компетенции.

Цель нашего исследования заключается в анализе роли культурных стереотипов в процессе карьерного роста женщин в Европейском бизнесе, а также выявлении механизмов и их влияние на профессиональную реализацию и управленческое продвижение.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

1. Теоретические основы: культурные стереотипы и гендер в бизнесе

Проблематика культурных стереотипов и их влияния на карьерное развитие женщин является предметом междисциплинарных исследований, объединяющих социологию, гендерные исследования, психологию и экономику. В научной литературе культурные стереотипы рассматриваются как устойчивые когнитивные конструкции, формирующие ожидания относительно поведения и социальных ролей индивидов.

В данном контексте особое значение приобретает взаимосвязь языка, мышления и культуры. Как отмечает Hîrbu, язык выступает не только средством коммуникации, но и

фактором, влияющим на формирование когнитивных моделей и интерпретацию социальной реальности. Автор подчеркивает, что между языком, мышлением и культурой существует сложная система взаимодействий, в рамках которой язык способен направлять восприятие мира, не детерминируя его полностью (Hîrbu, 2024). Дополняя данную позицию, Hîrbu отмечает, что в условиях европейской интеграции особую значимость приобретает многоязычие и межкультурный диалог, который способствует не только социальной сплоченности, но и расширению профессиональных возможностей. В этом контексте языковые компетенции выступают важным ресурсом, обеспечивающим доступ к международным образовательным и карьерным траекториям (Hîrbu, 2025).

Таким образом, язык следует рассматривать не только как инструмент общения, но и как механизм формирования культурных установок и социальных ожиданий, включая гендерные стереотипы, которые могут влиять на восприятие лидерских качеств и карьерный рост женщин в бизнесе.

В контексте профессиональной деятельности культурные установки находят свое отражение в гендерных стереотипах, которые оказывают существенное влияние на карьерное развитие женщин. Гендерные стереотипы представляют собой устойчивые представления о “типичных” качествах и ролях мужчин и женщин, формирующие ожидания относительно их профессионального поведения и лидерского потенциала.

Согласно теории социальной роли, разработанной Eagly в конце XX столетия, различия в восприятии мужчин и женщин в профессиональной среде, обусловлены социально закрепленными ролями, которые ассоциируют мужчин с лидерством, решительностью и рациональностью, а женщин с коммуникативностью, эмпатией и ориентацией на сотрудничество. Данные установки нередко приводят к недооценке управленческих компетенций женщин и ограничивает их возможности карьерного продвижения (Eagly, 1987).

Одним из наиболее известных проявлений влияния гендерных стереотипов является феномен “стеклянного потолка”, описанный Bluedorn и Kanter (1978). Данный феномен отражает существование невидимых барьеров, препятствующих продвижению женщин на высшие управленческие позиции, несмотря на их профессиональную подготовку и квалификацию. В современных исследованиях подчеркивается, что эти барьеры носят не столько формальный, сколько культурный и институционный характер.

Кроме того, важную роль играют не явные предубеждения, которые, по мнению Greenwald и Banaji, влияет на процессы принятия решений на бессознательном уровне. В профессиональной среде такие предубеждения могут проявляться при оценке компетенций, распределении обязанностей и принятии кадровых решений, что усиливает существующий гендерный дисбаланс (Greenwald, Banaji, 1995).

Таким образом, гендерные стереотипы, укорененные в культурных и социальных нормах, продолжают оказывать значительное влияние на карьерные траектории женщин в европейском бизнесе, формируя как явные, так и скрытые ограничения в доступе к управленческим позициям.

2. Сравнительный анализ стран Западной и Восточной Европы

Культурные стереотипы оказывают существенное влияние на карьерное продвижение женщин, усложняя их профессиональную реализацию. Несмотря на формальное закрепление принципов гендерного равенства, женщины нередко сталкиваются с проявлениями гендерной дискриминации.

В данном контексте важно учитывать взаимосвязь языка, культуры и социальных установок. Как отмечает Stella Hîrbu, язык являясь механизмом формирования когнитивных моделей и культурных представлений, включает социальные ожидания и стереотипы. Таким образом, гендерные установки, закрепленные в языке и культуре, могут влиять на восприятие профессиональных ролей и поведения (Hîrbu, 2024).

Женщины-руководители оцениваются более строго, чем мужчины, сталкиваясь с так называемыми двойными стандартами. Как отмечает Alice Eagly (1987), восприятие лидерства тесно связано с гендерными ролями, в результате чего характеристики, ассоциируемые с эффективным руководством, традиционно предписываются мужчинам. В следствии этого поведенческие модели, интерпретируемые у мужчин как проявление уверенности и лидерства, в отношении женщин могут восприниматься как чрезмерная жестокость или неадаптивный стиль управления. Данный феномен так же подтверждается исследованиями Deborah Tannen (1994), согласно которым одинаковые коммуникативные стратегии мужчин и женщин могут оцениваться по-разному в зависимости от гендерных ожиданий.

Существенным фактором является совмещение профессиональной и семейной ролей. Как подчеркивает Sheryl Sandberg, женщины чаще сталкиваются с необходимостью балансирования между карьерой и семейными обязанностями, что ограничивает их возможности профессионального роста. Женщины, как правило, несут основную ответственность за воспитание детей и ведение домашнего хозяйства, что влияет на их карьерные траектории (Sandberg, 2013).

Работодатели могут учитывать данные обстоятельства при принятии кадровых решений, что создает дополнительные барьеры для профессионального продвижения женщин. Таким образом, совокупность культурных и социальных факторов формирует ограничение для профессионального развития женщин в бизнесе.

3. Эмпирический анализ

В дополнение к теоретическим положениям целесообразно обратиться к статистическим данным, отражающим положение женщин в европейском бизнесе. Согласно данным Eurostat, в 2024 году женщины занимали лишь около 35% управленческих позиций в странах ЕС, несмотря на постепенный рост данного показателя за последние годы (Рисунок 1). При этом женщины составляют значительную долю рабочей силы, однако остаются недостаточно представленными на руководящих уровнях, что свидетельствует о сохранении структурных и культурных барьеров.

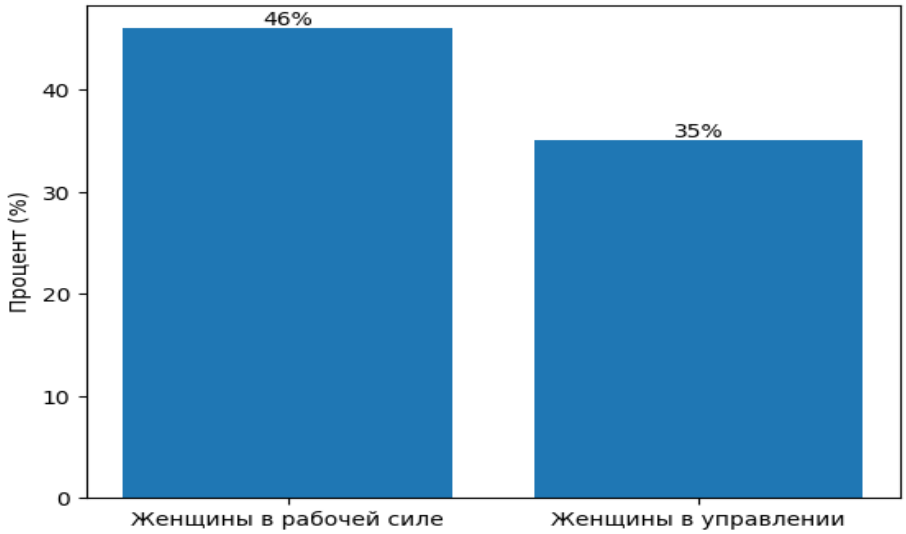

Рисунок 1. Доля женщин на руководящих позициях в Европейском союзе
Источник: Составлено автором на основе данных Eurostat (2024).

Данный разрыв свидетельствует о сохранении феномена «стеклянного потолка», при котором женщины сталкиваются с невидимыми ограничениями в карьерном продвижении. Это подтверждает, что культурные стереотипы продолжают оказывать значительное влияние на распределение ролей в бизнес-среде. Дополнительным подтверждением существования

гендерного неравенства является данные о разрыве в оплате труда. В странах ЕС женщины в среднем зарабатывают примерно на 12% меньше мужчин, что отражает как горизонтальную, так и вертикальную сегрегацию рынка труда (Eurostat, 2024).

Таким образом, несмотря на институциональные меры, направленные на обеспечение гендерного равенства, культурные стереотипы продолжают оказывать значительное влияние на карьерное продвижение женщин, ограничивая их доступ к руководящим позициям и экономическим ресурсам.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В ходе проведенного исследования установлено, что культурные и гендерные стереотипы продолжают оказывать значительное влияние на карьерный рост женщин в бизнесе. Несмотря на формальное закрепление принципов гендерного равенства, в обществе по-прежнему сохраняются установки, препятствующие объективной оценке профессиональных компетенций и независимости от гендера.

Анализ показал, что гендерные стереотипы формируют определенные представления о лидерстве, в результате чего женщины-руководители сталкиваются с двойными стандартами в профессиональной среде. Существенным фактором также является необходимость совмещения профессиональной деятельности и семейных обязанностей, что может ограничивать возможность карьерного продвижения.

В ходе анализа европейского рынка труда установлено, что уровень гендерного неравенства варьируется в зависимости от региона. В странах Западной Европы гендерное равенство активно поддерживается на конституционном уровне, тогда как в странах Восточной Европы сохраняется влияние традиционных представлений о роли мужчины и женщины в обществе и профессиональной среде.

Таким образом, культурные стереотипы остаются важным фактором, влияющим на карьерные траектории женщин. Их преодоление требует комплексного подхода, включающего институциональные реформы, образовательные инициативы и трансформацию общественных установок.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Bluedorn, A.C., & Kanter, R.M. (1978). Men and Women of the Corporation. *British Journal of Sociology, 31*, 135.
2. Eurostat (2024). Gender statistics report. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_statistics
3. Eagly, A. H. (1987). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation.* Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
4. Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (1995). Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review, 102*(1), 4–27. https://doi.org/10.1037/0033-295X.102.1.4
5. Hîrbu, S. (2025). Multilingualism And Intercultural Dialogue: The Case Of Moldova Within The European Context. București: Editura ASE. DOI: https://doi.org/10.24818/cike2024.23
6. Hîrbu, S. (2024). Corelația și interacțiunea dintre limbă, gândire și cultură: abordări teoretice. In: *Studia Universitatis Moldaviae*. DOI: https://doi.org/10.59295/sum4(184)2024_20
7. Tannen, D. (1994). Talking from 9 to 5. Women and men in the work- place: Language, sex and power. New York: Avon Books.
8. Sandberg, S. (2013). *Lean in: Women, work, and the will to lead.* Alfred A. Knopf.

Coordonator științific: HÎRBU Stella, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: stella.hirbu@ase.md

În redacția autorilor

Bun de tipar 15.10.2026
Coli editoriale 39,65.Coli de autor 39,60. Coli de tipar 61,0.
Comanda nr. 68.

Serviciul Editorial-Poligrafic
al Academiei de Studii Economice din Moldova
Chişinău, MD-2005, str.Bănulescu-Bodoni 59.
Tel.: 022-402-910
www.ase.md